THESAURUS
SACRORUM RITUUM,
SEU
COMMENTARIA
IN
RUBRICAS
MISSALIS ET BREVIARII
ROMANI,

Authore Adm. Reverendo P. D.

BARTHOLOMÆO GAVANTO,

Mediol. Præpoſito Provinciali Romano, Congregat.
Clericorum Regularium S. Pauli, & S. Romanæ Rituum
Congregationis Conſultore.

IN QUIBUS ORIGO CUJUSQUE RITUS,
Cauſa hiſtorica vel myſtica, ex Majorum ingenio, Theoria,
Praxis, Obligatio, & exquiſitus Uſus, additis opportunè omnibus
S. Rituum Congregationis Decretis, quàm breviſſimè explicantur.

EDITIO NOVISSIMA AB AUTHORE RECOGNITA,
Variis in locis locupletata, & ab innumeris mendis ſummâ diligentiâ expurgata,

Acceſſit Calendarium reformatum juxta Decreta S. Rit. Congreg. emanata uſque in
præſentem diem, cui adhæret Manuale Epiſcoporum, Praxis Diœceſanæ Synodi & Viſitationis.

Appendices dabit Pagina octava, cum ſeptem Indicibus: I. Auctorum Sac. Rituum,
II. Summorum Pontificum. III. Conciliorum. IV. Scriptorum in hæc Commentaria.
V. Titulorum. VI. Decretorum. VII. Rerum & Verborum.

TOMUS PRIMUS.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Sumptibus FRANCISCI METTERNICH, Bibliopolæ
Unter gülden Waagen / Anno M. D. CC. XXXIV.
Cum Gratia & Privilegio Sacræ Cæſareæ Majeſtatis ſpeciali.

Digitized by Google

URBANO VIII.

PONTIFICI, MORIBUS OPTIMO, REBUS GESTIS MAXIMO.

Eccleſiaſticæ libertatis aſſertori ſtudioſiſſimo,
Cujus lingua mellea, cujus calamus lacteus.
Omnium linguis, omnium calamis tantum ſui laudis influxit,
Ut in literatorum Senatu Sapientiâ Princeps,
Æquè ac in Principum cœtu Majeſtate Primarius habeatur.
Quem innumeris Animi, Corporis & Fortunæ dotibus ornatum
Urbs nihil ſuſpicere ſolita ſuſpexit:
Nunc earum uſu Sacerdotii faſtigium ornantem
Orbis terrarum univerſus, terram deſpiciens, humillimus adorat.
Cujus animus in Eccleſiæ hoſtes generoſus
Optatam in Chriſtiana Republ. concordiam tuetur:
Qui Petri Navis clavum ſapienter adeò tenet,
Ut omnes in ea felicitatis portum tenere videantur;
Et quoniam Apes mellis copiâ aureum ſæculum retulerunt,
In ejus Imperio divinitùs accepto
Nihil viri prudentes deſiderandum agnoſcunt
præter æternitatem.

ΙΕΡΟΝΟΜΟΦΥΛΑΚΙ

Et acerrimo Vindici, Romanoque
Commentaria in Rubricas Miſſalis, & Breviarii Romani,
Bartholomæus Gavantus Clericus Regularis S. Pauli,
& Sacræ Rituum Congregationis ejuſdem
URBANI auctoritate minimus
Conſultor grati animi ergò
D. S. D.

):(o):(

NEAPOLIO COMITOLUS
EPISCOPUS PERUSIÆ.

Inſtitutâ Clericorum Academiâ de ſacris Ritibus, & cantu Gregoriano, annuoque reditu perpetuò de ære ſuo ſtabilitâ, Auctoris horum Commentariorum operâ uſus, & iiſdem Commentariis in eandem cauſam ab Auctore ibidem in librum redactis, ſequentia Carmina ſcripſit.

LUCIDATIO RUBRICARUM
MISSALIS, ET BREVIARII.

NAtura, Mater omnium,
Intùs alit quæ parturit;
Emiſſa fœtu providet,
Quo nutriantur ubere.
Videmus animantia,
Ex utero vix edita
Appetere & exugere
Mammas genitricis ſuæ.
Quin illa, quæ ſenſu carent,
Hanc bonitatem ſentiunt
Telluris, ex qua prodeunt
Errore pulſo protinùs.
Ut educent & procreent
Conſimilem prolem ſibi,
Sufficienter congruâ
Proviſam & alimoniâ.
Natura, qui verus Deus,
Quarumque rerum ſtatui
Convenienter incubans
Gratuita non deſerit;
Quæ generantur ſpiritu,
Suſtentat, auget, promovet,
Suavibus, miris modis,
Incognitis, & cognitis.
Spirante dudum Spiritu
Ex ventre noſtræ Eccleſiæ,
Bartholomæi commoda
Obſtetricante dexterâ.
Eſt Clericorum plurimus
Eductus unico chorus,
Fœtu rudis, & indigens
Præcepto & alimoniâ.
Et ecce is idem Spiritus
Pauli novis è Clericis
Doctorem alumnũ protulit
Et rudium nutritium;
Qui explicatu congruo
Ineruditos imbuat
In Clericali munere,
Et ritibus Eccleſiæ.
Suſcepta lucidatio
Pro curioſa indagine,
Futura doctis non minùs
Ut grata, ſic perutilis.
Potatur ab infantibus.
Lac, eſca fit majoribus
Utriſque miniſtrat ſuum
Bartholomæus ferculum,

Quibus Auctor Commentariorum:

SUnt verba, quæ Clero dedi;
Comitolus aurum dedit,
Formamque Coëpiſcopis,
Quâ Clerus ediſcat ſacra.

DON JULIUS CAVALCANUS CONGREG.
Clericor. Reg. S. Pauli Præpoſitus Generalis.

CUm Opus R. P. D. Bartholomæi Gavanti Viſitatoris Generalis noſtræ Cong. cui titulus eſt, Commentaria in Rubricas Miſſalis, & Breviarii Romani, *duo ejuſdem Congregationis eruditi, ac ſapientes Viri recognoverint, atque in lucem dari poſſe probaverint, poteſtatem facimus, ut in publicam utilitatem typis mandetur, ſi & iis, quibus id competit, ita placuerit. In quorum fidem, &c. Dat. Mediolani in Collegio noſtro SS. Apoſt. Pauli, & Barnabæ, die 24. Julii 1627.*

D. Julius Cavalcanus Præpoſitus Generalis.

Imprimatur, ſi videtur Reverendiſſimo P. Mag. Sac. Pal. Apoſt.

A. Epiſcopus Bellicaſtren. Viceſg.

Imprimatur.

Fr. Nicolaus Riccardius Sacri Pal. Apoſt. Mag. Ord. Præd.

AD

Digitized by Google

AD
BENIGNUM LECTOREM.

DE Sacris Ritibus, & de iis præcipuè, qui ad Miſſam, & Horas Canonicas attinent, ſcripsêre ad hanc diem non pauci, tùm antiqui, tùm recentiores, graviſſimi & ſapientiſſimi viri: ſed liberè dicam quod ſentio; nemo rem noſtram in hoc genere pertractavit integrè; nam alii ut potiſſimùm Hæreticos arguerent; alii, ut myſteria depromerent è ritibus, quos ſupponunt: ritus autem ipſos vel obſoletos referunt, vel noſtros immunitè, vel additis aliorum ritibus ſuperfluè, vel ſubobſcurè ſignificant: de Miſſa tantùm alii, alii de Feſtis, alii de Horis Canonicis tantùm, & unà omnes omnia quidem illuſtrârunt, ſed ea colligere cuique difficillimum: certè literalem Rubricarum Romanarum ſenſum nemo hactenus eſt proſecutus. Quare optarunt plurimi, è quibus honoris ergò, nominandi ſunt, Silvius Antonianus, Robertus Bellarminus, Scipio Cobellutius, Julius Roma, Franciſcus Boncompagnus, S R. E. Cardinales, doctrinâ, pietate & moribus præclariſſimi, Neapolio Comitolus Peruſinus Epiſcopus virtutum gloriâ clarus, & alii Eccleſiæ adminiſtri, ut Volumine breviori, quoad ejus fieri poſſet, ea omnia comprehenderentur ſummatim, quæ in Miſſali & Breviario Romano continentur: & ea præſertim, quæ videntur ſufficere ad communiorum Sacerdotum inſtructionem, & ad integram tùm Miſſæ, tùm Horarum Canonicarum diſciplinam perdiſcendam, indicatâ cujuſque ritûs origine Chriſtianâ (ne à Gentilibus aut Hebræis edocti videamur) tùm allatâ causâ, ſive hiſtoricâ, ſive myſticâ ſolidiori: tùm demonſtratâ obligatione, quave culpâ obſtringamur: denique uſu proprio, &

exquiſito cujuſque ritûs in re dubia explanato. Iiſdem ergò ſuadentibus Principibus viris morem gerere cùm ego cuperem, arduum hoc negotium multis abhinc annis ſum aggreſſus, & omnem movi lapidem tùm legendo, tùm à peritioribus ſciſcitando, tùm diſputando in utramque partem, tùm poſtremò hæc eadem ſcripta ſacræ Rituum Congregationis examini, quod fuit rigoroſum, ſubjiciendo acerrimis ingenio, judicio, prudentiâ, & in omni doctrinarum genere peritiâ clariſſimis deſignatis Judicibus, Joan. Garzia Millino, Tiberio Muto, Aloyſio Cajetano, S. R. E. Cardinalibus, Dominis meis Illuſtriſſimis, & toto Orbe celeberrimis: ita ut, Deo dante, mihimetipſi ſatisfecerim (utinam aliis) & optatum finem ſim aſſecutus præſenti Volumine.

Originem autem cujuſque ritûs velut indice commonſtramus, quoad ejus fieri poteſt, vel authore certo, ſi eſt, nominato: vel commemorato eo, qui ante alios de ritu meminit, quo facilè videre eſt, quâ ætate erat in uſu, & in hanc cauſam adjecimus Indicem Summorum Pontificum, quorum Decretis aut invectus, aut firmatus fuit ritus, adnotato juxtà anno, quo quiſque obiit: Sacrorum item Conciliorum in Opere citatorum, & quo anno celebrata fuerunt, necnon aliorum Patrum, & Scriptorum Eccleſiaſticorum, penes quos mentio eſt de ritibus noſtris.

Cauſas hiſtoricas eas vocamus in ritibus, quæ ad literam, ut ajunt, dedêre ritum: myſticæ ſunt eæ, quæ ſenſum reddunt vel Allegoricum, vel Tropologicum, vel Anagogicum; quas ferè nunquam (niſi tacentibus aliis) ex noſtro ingenio, ſed ex Majorum, uti par eſt, auctoritate congerimus: citato tantùm auctore primo, à quo cæteri deinceps acceperunt, neque tamen omnes, quas legimus, cauſas præſertim myſticas allegamus, ſolidioribus contenti, & gravioribus.

Obligationem definient Theologi doctiores, & probabiliorem ſequemur ſententiam in re controverſa. Modernos potiùs citamus quàm antiquos, & eos, qui præ manibus hodie ſunt Sacerdotum, tùm quia & hi citant antiquiores, tùm quia iidem multa

multa decernunt, quæ antiquos ſugerunt, occaſione fortè tunc temporis non datâ. Significamus autem, omiſsâ diſputatione, quid ſit agendum, ut propoſitæ brevitati conſulamus; & quæ hactenus in controverſiam venêre, tùm de Miſſa, tùm de Horis, putamus omnia fuiſſe in hoc Volumine commemorata.

Ad uſum cujuſque ritûs proprium enunciandum, uſi ſumus antiquioribus libris, Miſſalibus Vaticanis M. S. tùm Decretis ſacræ Rituum Romanæ Congregationis, quæ à multis deſiderata ſunt, tùm iis regulis, quæ, me quoque præſente & ſæpiùs urgente, datæ ſunt ab iis, qui Clementis & Urbani Octavorum auctoritate Recognitioni Miſſalis & Breviarii Romanorum præfuerunt.

Totius Operis ordo is erit, ut à Miſſa incipiamus, tanquam à nobiliori parte: deinde ita nos collaudante Cardinale Bellarmino, ordine Rubricarum ſervato, recitatoque earumdem Textu, addamus ad ſingula verba, ubi eſt opus, Commentaria & Notas: hoc enim pacto nihil nos effugiet; Addemus tandem Appendices non inutiles, ne à Clero (quantum in nobis eſt) deſiderari quidquam poſſit in ordine ad Miſſam, & Canonicas Horas. Eccleſiaſtico ſtylo, & faciliori utemur, docente nos Hugone Victorino, qui ſcripturus & ipſe de Sacris Ritibus ait: Communibus verbis, rebus ipſis, de quibus agitur, cognatis, opus explicare congruentius duximus, quàm ſchematum varietatibus involvere, & res per ſe fulgidas decolorando verba colorare. Peritiores autem benignos imploramus Lectores, quos etiam liberos cum Innocentio III. optamus correctores, ut quæ minus aſſecuti ſumus, ea nobis indicent, meliora ſuppeditantes; & illud intereà non denegantes, quod optabat idem ſanctus Pontifex in fine librorum de Myſteriis Miſſæ, ut apud miſericordiſſimum Judicem pro peccatis Authoris devotas preces effundant, ſive Miſſam, ſive Horas Canonicas recitaturi, ad Deum Optimum Maximum & præpotentem acceſſerint.

Vale benigne Lector.

APPEN-

APPENDICES TOMI I.

TAbellæ Auroræ, Meridiei, & Mediæ noctis per ſingulos dies.
De menſuris cujuſque ſacræ Supellectilis ad Miſſam congruentioribus.
De nitore, & munditia practica ejuſdem ſacræ Supellectilis.
Concordia Martyrologii Romani cum Breviario Romano, in quibus diſcordare videntur.
Proſodia verborum dubiorum in Miſſali, Breviario, & Martyrologio Romano.
Ordo perpetuus recitandi divini Officii, & Miſſæ celebrandæ.

Et in gratiarum actionem de toto Opere, enarratur in calce Tomi Secundi
Vita cum rebus geſtis S. PAULI Apoſtoli.
Et probatur,
S. BARTHOLOMÆUM Apoſtolum eſſe NATHANAELEM.

IN-

INDEX
AUCTORUM,

Quos novit Commentariorum Auctor ſcripſiſſe de Sacris Ritibus.

A

ALbinus Flaccus, ſeu Alcuinus de Divinis Officiis.
Albertus Magnus de Officio Miſſæ.
Alexander Sperellus Obſervationes ſcripſit Italicè pro celebr. Miſſæ.
Alphonſus de Medrano inſtructionem Hiſpanicè ad Officium divinum.
Alphonſus Rodriguez de Myſteriis Miſſæ, in Tomo 2. Hiſpanicè.
Amalarius Fortunatus Cardinalis, de Eccleſiaſticis Officiis, & de Ordine Antiphonarii.
Andreas Caſtaldus Cæremoniale Cleric. Regul. & Praxim Cæremoniarum.
Angelus Carezanus de Miniſtro Miſſæ Italicè.
Angelus Contus Capucinus de Myſteriis Miſſæ anno 1625. Italicè.
Antonius Demochares de Sacrificio Miſſæ, & ibi quoque de Ritibus.
Antonius Litteratus in Summa habet multa de Miſſa, & Horis Canonicis.
Antonius Poſſevinus Tractatum de Miſſa.
Antiquitatum Liturgicarum tres libros ſcripſit incertus Auctor impreſſos Duaci 1605.
Auguſtinus Epiſcopus Picentinus primus auctor Pontificalis, & Cæremonialis Romani.

B

BEnedictus Herbeſtus Rationarium Horarum Canonicarum.
Bernardus de Parentinis Elucidarium omnium difficultatum Miſſæ, & Lilium Miſſæ.
Berno Augienſis de Officio Miſſæ.
S. Bonaventura de Myſteriis Miſſæ.

C

CHriſtophorus Marcellus Cæremoniale Papæ.
Conradus Brunus de Cæremoniis.
Cornelius Schultingius Bibliothecam Eccleſiaſticam de divinis Officiis.

F

FLorus Magiſter Expoſitionem Miſſæ.
Franciſcus Agricola de Sacerdotum Officio.
Franc. Samarinus de Miſſa & Officio.
Franc. Titelmannus de Myſter. Miſſæ.

G

GAbriel Albaſpina de Veteribus Eccleſ. ritibus.
Georgius Polaccus Aphoriſmos de Sacris Cæremoniis Italicè.
Germanus Conſtantinopol. Theoriam Eccleſiaſticarum rerum.
S. Gregorius Papa librum Sacramentorum, Antiphonarium, quorum duplex eſt editio, Romana, & à Pamelio edita.
Ejuſdem Appendix M. S. Vaticana.

Grimoldus Abbas librum Sacramentorum.
Guilielmus Durandus Rationale div. Officiorum.

H

Henricus Diſſen in Officium Miſſæ.
Henricus Gorichen de Miſſis Votivis, & Proceſſionibus.
S. Hieronymus Comitem, ſeu Lectionarium, tùm Epiſtolarum, tùm Evangeliorum totius anni.
Hieronymus Cantonus Ordinarium divinorum Officiorum Hiſpanicè.
Hidelbertus Cenomanenſis Carmen de Ritu Miſſæ.
Honorius Auguſtodunenſis Gemmam animæ.
Hugo Victorinus Speculum Eccl. & de Cæremoniis, &c.

I

Jacobus Junterbeck de Caſibus variorum dubiorum circa Miſſam.
Jacobus Pamelius Liturgias Latinorum.
Innocentius III. de Myſteriis Miſſæ.
Jo. Alcocer, de Cæremoniis Miſſæ Hiſpanicè.
Jo. Baptiſta de Bertis.
Jo. Baptiſta Monachus Caſſinas Expoſitionem Miſſæ.
Jo. Baptiſta Rubeus de Div. Officiis.
Jo. Baptiſta Scortia de Sacrificio Miſſæ.
Jo. Beechoffen quadruplicem Expoſitionem Miſſæ.
Jo. Beleth. de Divinis Officiis.
Jo. Bruneſwich de Miſſæ Officio.
Jo. Burchardus Ordinem Celebrationis Miſſæ.
Jo Cocleus Speculum Miſſæ,
Jo. Jacobus Compendium Cæremon. Miſſæ hiſpanicè.
Jo. De Lapide Reſolutorium dubiorum Miſſæ.
Jo. Lopez de Sacrificio Miſſæ Hiſpanicè.
Jo. Serranus Expoſitionem Miſſæ myſticam.
Jo. Stephanus Durandus de Ritibus Eccleſ.
Jo. Superantius de Myſteriis Miſſæ.
Joſeph Vicecomes de Apparatu ad Miſſam in Volumine 4. obſervationum.
S. Iſidorus Hiſpalenſis de Eccleſiaſticis Officiis.
Judocus Clictonæus Elucidatorium de Miſſa & aliis.
Julius Cæſar Bulengerus de Veſtibus ſacris.
Ivo Carnotenſis de Rebus Eccleſiaſticis Sermones.

L

Lactantius Radfoldus de Myſterio Miſſæ.
Liturgiæ S. Petri, S. Jacobi, S. Marci, S. Baſilii, S. Joan. Chryſoſt. S. Simeonis Syracuſani ante annum 800.
Ludovicus Ciconiolanus Directorium Officii divini.
Ludovicus Richeomus de Miſſa.

M.

Marcus Antonius Ghenare Ritum celebrandi Miſſam.
Martinus Stephanus Manuale de Cautelis in Miſſa obſervandis.
Mathias Kimchius Directorium Sacerdotale.
Maximus Monachus de Eccleſiaſtica Myſtagogia.
Melchior Huelamus Diſcurſus de Cæremoniis Miſſæ Hiſpanicè.
Michaël Sydonienſis de Myſteriis Miſſæ.
Michaël Timothæus Quæſt. 300. in div Officium & 600. in Miſſam.
Micrologus de Eccleſiaſticis obſervationibus à Jo. quodam ſcriptus fuit.
Miſſalia Vaticana, Vallicellana M. S. & Brevi-

Breviaria cum Canone M.S Collegii Aniciani, ſeu Gregoriani de Urbe, antiquiſſima.

Muſæus Maſſilienſis citatus à Gennadio ſcripſit librum Sacram. circa A. 490.

Mutius Cappucinus Summarium myſteriorum Miſſæ, & de Officio Defunctorum, Italicè.

N

Nicolaus Aurificus de Cæremoniis Miſſæ.

Nicolaus Cabaſilas Expoſitionem Miſſæ.

Nicolaus de Plove Tractatum Sacerdotalem.

O

Ordo Romanus auctorem habet Gelaſium ex Baronio A. 692. licet plenior exierit ſub Stephano Papa, Pipino, & Carolo Magno, ex Hittorpio in Præfatione ad libros à ſe collectos de Div. Officiis.

P

Paganinus Gaudentius de Ritibus veteris Eccleſiæ.

Paris Craſſus Cæremoniale Bononienſe.

Petrus Ciruelus Commentaria in Miſſale antiquum.

Petrus Cluniacenſis Nucleum de Sacrificio & Ritibus Miſſæ.

B. Petrus Damiani de Domin. vobiſcum.

Petrus Lopez de Ritu Miſſæ Hiſpanicè.

Petrus Matthæus de Rubeis Annot. in Rub. de Defectibus Miſſæ.

Petrus Opmeer de Officio Miſſæ.

Petrus Ruiz Cæremoniale Toletanum.

R

Rabanus Maurus de Inſtitut. Clericorum.

Radulphus Tungrenſis de Canonum obſervantia circa div. Officia.

S. Remigius Antiſiodorenſis de Officio Miſſæ.

Rupertus Abbas de Div. Officiis.

S

Stephanus Eduenſis de Sacramento Altaris.

T

Thomas Alvarez in Rubr. Breviarii Rom. 1629.

Tydæus Bonamicus de Formandis crucibus.

V

Valens Quareſima de Cæremoniis Miſſæ.

Vetuſtus Codex de Miſſa editus ab Hittorpio.

Walafridus Strabo de Rebus Eccleſiaſticis.

Wilhelmus Lindanus Apologiam & Expoſitionem Liturgiæ Græcæ S. Petri.

Z

Zacharias Andrianus de Sacrificio Miſſæ.

Obiter de Sacris Ritibus aliis tùm Theologi, & præſertim in 3. par S. Thomæ; tùm Canoniſtæ, Ivo, & Burchardus, & alii; tùm Summiſtæ V. Miſſa, & aliis titulis, tùm controverſiis addicti contra Hæreticos, quorum propè infinitus eſt numerus.

In Canonem verò Miſſæ ſcripſerunt

Ægidius Romanus.
Gabriel Biel.
Jacobus Janſenius.
Jacobus Junterbeck.
Ordo Cameracenſis.

De valore Miſſæ.

Jacobus Junterbeck.
Joannes Montagnolus.
Paulus Fraxinellus.
Et alii Scholaſtici cum Summiſtis.

I N D E X

SUMMORUM PONTIFICUM,

Qui ſacros Ritus vel inſtituerunt, vel reſtituerunt, vel Decreto firmârunt, vel amplificârunt, & in his Commentariis citantur, juxta Chronologiam Roberti Cardinalis Bellarmini.

S. *Alexander I. obiit anno* 132
S. *Alexander II.* 1073
Alexander III. 1181
Alexander IV. 1261
Alexander VI. 1503
Alexander VII. 1658
S. *Anacletus.* 112
S. *Anaſtaſius.* 402
S. *Anicetus.* 175
Benedictus VIII. 1024
Benedictus XI. 1304
Benedictus XIII. indixit 1725. Concil. Roman. III. 1730
S. *Bonifacius I.* 424
Bonifacius III. 607
S. *Bonifacius IV.* 614
Bonifacius VIII. 1303
Bonifacius IX. 1404
S. *Cæleſtinus I.* 432
Cæleſtinus III. 1198
S. *Calixtus I.* 227
Calixtus II. 1124
S. *Clemens I.* 103
Clemens VI. 1352
Clemens VIII. 1605
Clemens IX. 1667
Clemens X. 1678
Clemens XI. 1720
Clemens XII. 1730
S. *Damaſus.* 385
Donus. 678
S. *Evariſtus.* 121
Eugenius IV. 1447
S. *Euſebius.* 311
S. *Euthychianus.* 284
S. *Fabianus.* 254
S. *Felix I.* 275
S. *Felix IV.* 530
S. *Gelaſius.* 496
S. *Gregorius I.* 604
S. *Gregorius II.* 731
Gregorius III. 741
Gregorius IV. 843
S. *Gregorius VII.* 1086
Gregorius IX. 1241
Gregorius XI. 1378
Gregorius XIII. 1585
Gregorius XV. 1623
S. *Hilarius.* 468
Honorius I. 638
Honorius III. 1227
S. *Hormiſda.* 523
S. *Innocentius I.* 417
Innocentius III. 1216
Innocentius IV. 1254
Innocentius X. 1650
Joannes VIII. 882
Joannes XIII 972
Joannes XVI. 995
Joannes XXII. 1385

S. Ju-

Index Summorum Pontificum.

S. Julius I.	352
S. Leo I.	461
S. Leo II.	684
Leo III.	816
S. Leo IV.	855
S. Leo IX.	1049
Leo X.	1521
S. Linus.	81
S. Marcus.	337
Martinus V.	1431
B. Melchiades.	314
Nicolaus I.	867
Nicolaus III.	1280
Paulus II.	1471
Paulus III.	1550
Paulus IV.	1559
Paulus V.	1621
Pelagius I.	560
S. Pelagius II.	590
S. Pius I.	167
Pius II.	1464
B. Pius V.	1572
S. Pontianus.	238
Sabinianus.	606
S. Sergius.	701
S. Silverius.	540
S. Sylveſter.	336
S. Simplicius.	482
S. Siricius.	398
S. Sixtus I.	140
S. Sixtus II.	201
S. Sixtus III.	440
Sixtus IV.	1484
Sixtus V.	1590
S. Soter.	179
S. Stephanus.	260
S. Symmachus.	514
S. Theleſphorus.	154
Theodorus.	649
S. Victor.	203
Vigilius.	555
S. Urbanus I.	233
Urbanus II.	1099
Urbanus IV.	1264
Urbanus VI.	1389
Urbanus VIII.	1644
S. Zacharias.	752
S. Zepherinus.	221
S. Zoſimus.	419

INDEX CONCILIORUM.

Quorum decretis vel firmantur, vel indicantur Sacri Ritus, de quibus in his Commentariis.

AGathenſe celebratum anno.	506	Millevitanum.	416
Ancyranum.	314	Moguntinum.	813
Antiſiodorenſe.	590	Nannetenſe.	1127
Aphricanum.	257	Narbonenſe.	589
Aurelianenſe I.	511	Nicænum.	325
Aurelianenſe III.	538	Oxonienſe.	1222
Baſileenſe.	1097	Palentinum ſub Urbano VI. ante annum.	1388
Braccarenſe I.	561	Placentinum.	1095
Braccarenſe III. circa ann.	675	Rhemenſe.	813
Cabilonenſe II. ſub Carolo Magno, ante annum.	814	Romanum II.	372
Carthaginenſe II.	394	Rotomagenſe.	682
Carthaginenſe III.	397	Salegunſtadienſe.	1022
Carthaginenſe IV.	398	Senonenſe.	1528
Calcedonenſe.	451	Synodus VI.	681
Claramontanum.	1095	Synodus VII.	787
Colonienſe.	1536	Synodus VIII.	869
Conſtantienſe ſub Jo. XXIII.	1413	Toletanum I.	547
Conſtantinopolitanum.	381	Toletanum III.	610
Conſtantinopolitanum VI. ſive ſexta Synodus.	681	Toletanum IV.	663
Coyacenſe.	1050	Toletanum VII.	664
Epheſinum.	431	Toletanum XII.	681
Florentinum ſub Eugenio.	1438	Trevirenſe.	384
Gerundenſe.	517	Triburienſe.	895
Hipponenſe.	595	Triburienſe II.	1031
Ilerdenſe.	524	Tridentinum.	1562
Laodicenum.	372	Turonenſe II.	567
Lateranen. ſub Leone X.	1512	Turonenſe III. circa	813
Matiſconenſe.	581	Turonenſe IV.	1055
Mediolanenſe III.	1573	Vaſenſe I.	442
Mediolanenſe IV.	1576	Vaſenſe II.	532
		Viennenſe.	1311

IN-

INDEX
AUCTORUM, ET SCRIPTORUM,
Quorum operâ uſi ſumus in his Commentariis.

ABdias Babylonicus floruit circa annum. 60
Abraham Bzovius. 1630
Acta Mediolan. Eccleſia. 1590
Ado Viennenſis. 898
Adrianus Turnebus. 1564
S. *Albertus Magnus.* 1280
Alcuinus. 780
Alexander Alenſis. 1245
Alexander Sperellus. 1621
Aloyſius Lippomanus. 1556
Alphonſus Ciaconius. 1590
Alphonſus Leonius. 1630
Alphonſus de Torres. 1600
Alphonſus Villegas. 1580
Amalarius Fortunatus Card. 830
S. *Ambroſius.* 397
Ammianus Marcellinus. 380
Anacletus Siccus Congregationis noſtra. 1629
Anaſtaſius Bibliothecarius. 860
Anaſtaſius Nicanus. 688
S. *Anaſtaſius Sinaita.* 599
Andreas Caſtaldus. 1625
Andreas Cretenſis. 580
Angelus Caninius. 1558
Angelus Carezanus. 1613
Angelus de Clavaſio. 1484
Angelus Rocca. 1610
Annonius ſeu Aimonius. 990
S. *Anſelmus Cantuarienſis.* 1100
Anſelmus Ryd. 1520
S. *Antoninus.* 1459
Antonius Cordubenſis. 1560
Antonius Daza. 1621
Antonius Demochares. 1550
Antonius Diana. 1634
Antonius Gallonius. 1610
Antonius Litteratus. 1611
Antonius Molina. 1600
Antonius Naldus. 1630
Archidiaconus. 1290
Armilla Auctor. 1515
Arnoldus Wion Ligni vitæ auctor. 1600
S. *Athanaſius.* 370
S. *Auguſtinus.* 433
Auguſtinus Barboſa. 1628
Auguſtinus Torniellus Congregat. noſtra. 1620
Aurelius Caſſiodorus. 560
Baptiſta Platina. 1480
Bartholomæus ab Angelo. 1583
Bartholomæus Caſſaneus. 1520
Bartholomæus Piſanus. 1400
Bartholomæus Ugolinus. 1600
S. *Baſilius.* 370
Beatus Rhenanus. 1547
V. *Beda.* 370
S. *Benedictus.* 525
Bernardinus Buſtus. 1480
S. *Bernardus.* 1153
Berno Augienſis. 1014
Beſſarion Cardinalis. 1455
S. *Birgitta.* 1273
Blaſius Palma Congreg. noſtra. 1625
S. *Bonaventura.* 1260
Breviarium Toletanum. 640
S. *Burchardus Wormatienſis.* 1025
Ceremoniale Papæ. 1520
Ceremoniale Epiſcoporum. 1606
Ceremoniale Cler. Regul. S. Pauli. 1607
Cæſar Card. Baronius. 1609
Cæſar Franciottus. 1625
Cæſarius Arelatenſis. 500
Calendarium Ciſtercienſe. 1517

Canon Græca Miſſæ S. Petri. 69
Carolus à Baſilica Petri Congreg. noſtra. 1616
Carolus Bovius. 1560
B. *Carolus Magnus.* 813
Catechiſmus Romanus. 1568
Cherubinus Caſatus Congregat. noſtra. 1610
Chriſtophorus Giarda Congregat. noſtra. 1625
Chronica Auguſtiniana.
Chronica Germanica.
Chronica Spirenſia.
Chronicum Moguntinum.
Clemens Alexandrinus. 194
S. *Clemens Papa.* 103
Codex vetuſtus Miſſæ apud Hittorpium.
Cælius Rhodiginus. 1520
Columella.
Compendium Bullarii Fl. Cherub. 1623
Congreg. Pœnitentiariæ Mediol.
Conradus Brunus. 1500
Conſtantinus Cajetanus Abbas. 1627
Conſtantius Presbyter. 400
Corippus Poëta Aphricanus. 565
Cornelius Janſenius. 1570
Cornelius Schultingius. 1599
S. *Cyprianus.* 260
S. *Cyrillus Alexandrinus.* 438
S. *Cyrillus Jeroſolymitanus.* 380
S. *Datius Epiſcopus Mediol.* 543
Didacus Murilius. 1625
S. *Dionyſius Areopagita.* 120
Dionyſius Carthuſianus. 1460
Directorium Chori. 1540
Directorium divini Officii ante annum 1557
Dominicus Gravina. 1628
Dominicus Sotus. 1560
Dorotheus Panicarius Congr. noſtra. 1628
S. *Eligius.* 665
Elphis Boetii uxor. 510
Emmanuel Rodericus. 1605
Emmanuel Sa. 1585
Ennodius. 520
S. *Ephrem.* 340
S. *Epiphanius.* 406
Eſaias Abbas. 654
Evodius. 418
Euſebius Cæſarienſis. 328
Euthymius. 1120
Ferdinandus Salazar. 1610
Feſtus.
Flaminius Pariſius. 1590
Fl. Lucius Dexter. 444
Florus Magiſter. 825
Franciſcus Longus Brev. Chronolog. 1620
Franciſcus Sammarinus. 1570
Franciſcus Suarez. 1615
Franciſcus Titelmanus. 1523
Franciſcus Toletus. 1596
Franciſcus Turrianus. 1584
S. *Fulgentius.* 529
Gabriel Albaſpina. 1620
Gabriel Biel. 1490
Gabriel Pennotus. 1625
Gabriel Vaſquez. 1600
Galenus.
Gemma animæ. 1120
Georgius Codinus. 1340
Georgius Nicomedienſis. 1000
Georgius Polaccus. 1610
S. *Germanus Conſtantinopol.* 730
Gilbertus Genebrardus. 1580
Gloſſa in Jus Canonicum.
Goropius.
Gratianus Decretorum Collector. 1151
S. *Gregorius Nazianzenus.* 370
S. *Gregorius Nyſſenus.* 380
S. *Gregorius Papa.* 604
Gregorius Sayrus. 1600
S. *Gregorius Thaumaturgus.* 240
S. *Gregorius Turonenſis.* 596
Grimoldus Abbas, circa 800
Gulielmus Alanus. 1580
Gulielmus Durandus. 1170
Gulielmus Eyſengrein. 1566
Gulielmus Lindanus. 1585
Gulielmus Sirletus 1585
Henricus Henriquez. 1595
Heribertus Roſvveydus. 1628
Hermannus Contractus. 1040
Heſychius. 600
S. *Hieronymus.* 420
Hieronymus Cantonus. 1606
Hieronymus Magius. 1570
Hieronymus Onuphrius. 1625
Hieronymus Pradus. 1600

Hiero-

Hieronymus Rubeus.	1570
S. Hilarius.	370
Hilduinus Abbas.	830
Homobonus de Bonis Congregat. noſtra.	1625
Hoſtienſis nomine Henricus.	1250
Hugo Cluniacenſis.	1000
Hugo Victorinus.	1136
Humbertus Cardinalis.	1054
Hyacinthus Petronius.	1628
Jacobus Caſtellanus.	1600
Jacobus Pamelius.	1580
Jacobus Philippus Bergomas.	1494
Jacobus Valentia.	1490
S. Ignatius martyr, & Epiſcop.	110
Ignatius Braccius.	1625
Ignatius Portalupus Congregat. noſtra.	1625
S. Ildephonſus.	667
Innocentius ab Eccleſia Congreg. noſtra.	1625
Innocentius III.	1216
Joachimus Perionius.	1554
Io. Alcocer.	1612
Io. Angel. Boſſius Congreg. noſtra.	1630
Io. Ant. Gabutius Congregat. noſtra.	1618
Io. Azorius.	1600
Io. Bacconus.	1346
Io. Baptiſta Conſtantius.	1606
Io. Baptiſta Poſſevinus.	1600
Io. Baptiſta Rubens.	1600
Io. Baptiſta Scortia.	1616
Io. Belethus.	1153
Io. Bellarinus Congr. noſtra.	1625
Io. Burchardus.	1490
Io. Carthagena.	1600
Io. Caſſianus.	434
S. Io. Chryſoſtomus.	407
S. Io. Damaſcenus.	730
Io. Diaconus.	867
Io. Iacobus.	1621
Io. Lanchecrucius poſt an.	1580
Io. Lopez.	1606
Io. Lorinus.	1625
Io. Major.	1510
Jo. Nauclerus.	1500
Io. Pechanus.	1292
Io. Petrus Beſutius Congreg. noſtra.	1580
Io. Petrus Moneta Congregat. noſtra.	1625
Io. Rioche.	1500
Io. Scotus.	1300
Io. Serranus.	1616
Io. Stephanus Durandus.	1590
Io. Tabiena.	1518
Io. Trithemius.	1494
Io. Turrecremata.	1468
Io. Zonaras.	1110
Iodocus Clictovaus.	1520
R. Ionathas ante Chriſtum natum.	
Ioſeph Pamphilius.	1580
Ioſeph Scaliger.	1570
Ioſeph Vicecomes.	1625
S. Irenaus.	184
S. Iſidorus Hiſpalenſis.	635
S. Iſidorus Peluſiota.	442
Julius Caſar Bulengerus.	1620
Julius Caſar Scaliger.	1550
Julius Nigronus.	1615
Ivo Carnotenſis	1114
S. Juſtinus Martyr.	150
Laurentius Surius.	1578
Lazarus Baiſſius.	1537
Leonardus Leſſius.	1615
Liturgia S. Petri, S. Marci, S. Jacobi, S. Baſilii, S. Joan. Chryſoſtomi.	
Lucas Wadingus.	1627
Ludovicus Ciconiolanus.	1540
Macrobius.	
Magnus Etymologiſtes Gracus.	
Manuel.	1180
Marcellus Francolinus.	1585
Marcus Ant. Genuenſis.	1600
M. A. Marſilius Columna.	1580
Marcus Ulyſſippon. minor.	1560
Maria Parma Princeps.	1570
Martinus Bonacina	1625
Martinus Braccarenſis.	572
Martinus Coſentinus, ſeu Polonus.	1320
Martinus Navarrus.	1586
Mathias Guarguanus Congreg. noſtra.	1629
S. Maximus Taurinenſis.	450
Melchior Huelamus.	1597
Menologium.	886
Michael Sidonienſis.	1549
Michael Timotheus.	1580

Index Auctorum & Scriptorum.

Micrologus. 1080
Miſſale Ambroſianum. 1618
Moyſes Ægyptius Anno mundi. 2070
Muſæus Maſſilienſis circa. 490
Mutius Capucinus. 1626
Nicephorus Calixtus. 1310
Niceta David. 860
Nicolaus Cabaſilas. 1250
Nicolaus De Plove. 1560
Nicolaus Lyranus. 1322
Nogerus Abbas. 868
Octavarium Romanum. 1624
Ordo Cameracenſis. 1128
Ordo Floriacenſis. 900
Onuphrius Panvinius. 1567
S. Optatus Milevitanus. 368
Ordo Gallicanus, ante Micrologum.
Ordo Romanus. 497
Origines. 230
Otho Friſingenſis. 1146
Palladius. 383
Panormitanus. 1435
Paris Craſſus. 1540
Paſchaſius. 480
S. Paulinus Nolanus. 431
Paulus Areſius. 1625
Paulus Burgenſis. 1430
Paulus Comitolus. 1625
Paulus Diaconus. 770
Paulus Fraxinellus. 1625
Paulus Piaſecius. 1611
Petrus Antiſiodorenſis. 1240
Petrus Caniſius. 1597
S. Petrus Chryſologus. 500
Petrus Comeſtor. 1160
S. Petrus Damiani. 1070
Petrus Galeſinius. 1580
Petrus Lombardus. 1164
Petrus Lopez. 1608
Petrus Matthæus de Rubeis. 1626
Petrus de Natalibus. 1490
Petrus Navarrus. 1590
Petrus Opmeer. 1570
Petrus Paludanus. 1330
Petrus Paulus Pariſius. 1618
Petrus Ribadineira. 1614
Petrus Ruiz. 1600
Philibertus Marchinus Congreg. noſtræ. 1630
Piſanellæ Auctor. 1325
Plato ante Chriſtum.
Plinius.
Plutarchus.
Polydorus Virgilius. 1495
Pompejus Ugonius. 1586
Pontius Diaconus. 260
Poſſidius, ſeu Poſſidonius. 450
Pratum Spirituale. 630
S. Proclus Conſtantinopolit. 440
Procopius Hiſtoricus. 560
Prudentius. 400.
Puccius Cardin. 1548
Rabanus Maurus. 855
Radulphus Tungrenſis. 1400
Redemptus Barazanus Congregat. noſtræ. 1610
S. Remigius Antiſiodorenſis. 876
S. Remigius Rhemenſis. 545
Rituale Romanum Pauli V. 1614
Robertus Bellarminus. 1620
Robertus Rex Franciæ. 977
Ruffinus Aquileienſis. 400
Rupertus Abbas. 1120
Rutilius Benzonius. 1600
Sanctes Pagninus. 1524
Sedulius Poeta. 430
Severinus Binius. 1600
Severus Alexandrinus. 600
Severus Sulpicius. 419
Sidonius Apollinaris. 486
Sigebertus. 1112
Silveſter Prierates. 1515
Simeon Metaphraſtes. 670
Socrates. 440
Sozomenus. 440
Stephanus Eduenſis. 560
Stephanus Proſthinus.
Suetonius. 144
Syneſius Cyreneus. 402
Tertullianus. 220
Theodoretus. 460
Theodorus Balſamon. 1191

Theo-

Index Auctorum & Scriptorum.

Theodorus Lector, circa. 500
Theodulphus Aurelianenſis. 835
Thomas Alvarez. 1629
S. Thomas Aquinas. 1265
Thomas Cajetanus. 1534
Thomas Sanchez. 1608
Thomas Waldenſis. 1430
Tobias Corona Congregat. noſtra. 1625
Tydaus Bonamicus. 1620
Varro ante Chriſtum.
Venantius Fortunatus. 570
Victor Uticenſis. 484
Victorianus Pramolus. 1629
Victorianus Voconius, *inter* 400. *&* 600
Vincentius Gallus Congregat. noſtra. 1625
Vincentius Sorianus. 1613
Virgilius ante Chriſtum.
Uranius Scriptor vita S. Paulini, & contemporaneus. 440
Uſuardus. 878
Walafridus Strabo. 849
Xyſtus Senenſis.
Zacharias Andrianus. 1576

Digitized by Google

INDEX
TITULORUM.

Commentaria in Rubricas Miſſalis dividuntur in quinque partes, & partes in Titulos plures.

Prima pars continet Rubricas generales primi ordinis & Titulos viginti.

I. De Duplici. Pag. 3
II. De Semiduplici & Simplici. 3
III. De Feria & Vigilia. 4
IV. De Miſſis Votivis ſanctæ Mariæ & aliis. 6
V. De Miſſis Defunctorum. 8
VI. De Translatione Feſtorum. 12
VII. De Commemorationibus. ibid.
VIII. De Introitu, Kyrie eleiſon, & Gloria in excelſis. 16
IX. De Orationibus. 19
X. De Epiſtola, Graduali, Alleluja & Tractu, ac de Evangelio. 24
XI. De Symbolo. 28
XII. De Offertorio, Secretis, Præfationibus & Canone. 32
XIII. De Communione, Orationibus poſt Communionem, Ite Miſſa eſt, vel Benedicamus Domino, de Benedictione, & Evangelio ſancti Joannis. 35
XIV. De ordinanda Miſſa ex ſupradictis Rubricis. 37
XV. De Hora celebrandi Miſſam. 38
XVI. De his quæ clarâ voce, aut ſecretò dicenda ſunt in Miſſa. 40
XVII. De ordine genuflectendi, ſedendi & ſtandi in Miſſa privata & ſolemni. 42
XVIII. De coloribus Paramentorum. 46
XIX. De qualitate Paramentorum. 50
XX. De præparatione Altaris, & ornamentorum ejus. 56

Secunda pars continet ritum ſervandum in Celebratione Miſſæ, & Titulos decem & ſeptem.

I. De præparatione Sacerdotis celebraturi. Pag. 63
II. De ingreſſu Sacerdotis ad Altare 78
III. De principio Miſſæ, & Confeſſione facienda. 83
IV. De Introitu, Kyrie eleiſon, & Gloria in excelſis 87
V. De Oratione. 92
VI. De Epiſtola, Graduali, & aliis uſque ad Offertorium. 95
VII. De Offertorio, & aliis uſque ad Canonem. 101
VIII. De Canone Miſſæ uſque ad Conſecrationem. 110
IX. De Canone poſt Conſecrationem uſque ad Orationem Dominicam. 118
X. De Oratione Dominica, & aliis uſque ad factam Communionem. 121
XI. De Communione, & Orationibus poſt Communionem dicendis. 133
XII. De benedictione in fine Miſſæ, & Evangelio S. Joannis. 135
XIII. De his quæ omittuntur in Miſſa pro Defunctis. 139
XIV. De his quæ addenda ſunt in Miſſa, quæ celebratur ad Altare, in quo expoſitum eſt ſanctiſſimum Sacramentum. 143
XV. Ordo Miſſæ, & partium ejuſdem additio, juxta ordinem temporum. 144

XVI

INDEX TITULORUM.

XVI. Myſtica expoſitio Miſſæ ſecundum ordinem totius vitæ Chriſti, quam repræſentat. 145

XVII. Canonis expoſitio litteralis. 149

Tertia pars de defectibus circa Miſſam adhibet remedia Titulis duodecim.

I. De defectibus in celebratione Miſſarum occurrentibus. *Pag.* 151

II. De defectibus materiæ. 152

III. De defectu panis. *ibid.*

IV. De defectu vini. 154

V. De defectibus formæ. 156

VI. De defectibus Miniſtri. 157

VII De defectu intentionis. *ibid.*

VIII. De defectibus diſpoſitionis animæ. 158

IX. De defectibus diſpoſitionis corporis. 159

X. De defectibus in miniſterio ipſo occurrentibus. 161

XI. De Rubricis præceptivis & directivis. 166

XII. De aliis obligationibus Sacerdotum circa Miſſam. 170

Quarta pars complectitur Rubricas proprias, & Titulos decem & novem.

I. De Rubricis Miſſarum in adventu *Pag.* 175

II. De quatuor Temporibus adventûs. *ibid.*

III. De Natali Domini, & Feſtis ſequentibus. 176.

IV. De Dominicis poſt Epiphaniam uſque ad Septuageſimam. 178

V. De Dominicis à Septuageſima uſque ad Feriam IV. Cinerum. 179

VI. De Feria quarta Cinerum uſque ad Dominicam de Paſſione. 181

VII. De Dominica de Paſſione & Hebdomada majori. 184

VIII. De Feria quinta in Cœna Domini. 189

IX. De Feria ſexta in Paraſceve. 194

X. De Sabbato ſancto. 201

XI. De die ſancto Paſchæ uſque ad Feſtum Trinitatis. 210

XII. De Feſto Trinitatis, & Dominicis poſt Pentecoſten. 214

XIII. De Rubricis Propriis Miſſarum de Sanctis. 218

XIV. De Benedictione Candelarum, & Proceſſione in Feſto Purificationis B. Virginis. 219

XV. De Feſtis, in quibus cantandæ ſunt duæ Miſſæ in Eccleſiis Cathedralibus & Collegiatis. 221

XVI. De Rubricis miſſarum Communis Sanctorum. 224

XVII. De Rubricis Miſſarum Votivarum in fine Miſſalis. 226

XVIII. De Rubricis Miſſarum pro defunctis. 230.

XIX. De Rubricis Benedictionum. 332

Quinta pars Appendices addit Quinque, hæ ſunt:

Tabulæ locorum pro uſu Tabellarum ſequentium. *Pag.* 237

Tabellæ Auroræ, Meridiei, & Mediæ noctis. 241

De menſuris propriis ſacræ ſupellectilis ad Miſſam congruentibus. 244

De nitore & munditia prædictæ ſacræ ſupellectilis. 249

Proſodia Verborum in Miſſali Romano. 252

Reſolutio dubitationis, an ſacerdos teneatur Miſſam dicere pro Defunctis, aut potiùs de Sanctis vel feriis. 254

INDEX
DECRETORUM
SACRÆ RITUUM CONGREGATIONIS,
Et ſuper negotia Epiſcoporum, in ordine ad Miſſam, poſt Miſſalis recognitionem, ordine temporum ſervato, quo fuerunt ſancita.

1 *Poteſt celebrari pro Defunctis ritu de Requiem in Feſtis, inſepulto corpore, 23. Maji 1603.* Pag. 10

2 *In Rogationibus majoribus, ſi Proceſſio terminatur ad Eccleſiam S. Marci, ibi dicenda eſt Miſſa de eodem Sancto, 23. Maji 1603.* 211. 222

3 *Cineres aridi non in modum luti ſunt diſtribuendi, eodem die.* 183

4 *Miſſa de Annuntiatione B. Virginis non eſt celebranda à Feria 4. majoris Hebdomadæ uſque ad Feriam 3. Paſchæ, 9. Maji 1606.* 201. 222

5 Gloria in excelſis *cum* Credo *omittitur in Votivis pro re gravi, quando dicuntur cum paramentis violaceis, 19. Maji 1607.* 19

6 *Quæ ſit res gravis, declaravit S. Congregatio, eâdem die.* ibid.

7 *Cereus Paſchalis certis tantùm diebus accenditur, eâdem die.* 209

8 *Tolerantur Miſſæ de Requiem in Feſto Duplici, quod non eſt de præcepto, pro voluntate teſtatorum implenda, 1. Septembris 1607.* 10

9 *Quæ ſunt Feſta ſolenniora, in quibus non poteſt celebrari in oratoriis privatis & privilegiatis, 17. Novemb. 1607.* 61

10 *Ante Parochialem non ſunt pulſandæ campanæ à Confratriis Diœceſanis in Sabbato ſancto. 9. Febr. 1608.* 207

11 *Communio Cleri facienda eſt in Cœna Domini, 27. Septembr. 16 8.* 190

12 *Miſſæ Defunctorum certo die dicendæ, eo impedito transferuntur in ſequentem, eodem die.* 10

13 *Sabbato ſancto non ſunt pulſandæ campanæ ante Cathedralis ſignum, 21. Martii 1609.* 207

14 *Abbates, & alii non poſſunt benedicere paramenta Eccleſiarum non ſibi ſubditarum, 24. Auguſti 1609.* 235

15 *Clavis Hoſtiæ repoſitæ in Feria 5. Cœnæ Domini non debet dari laico, 30. Januarii 1610.* 192

16 *Canonici tenentur ad cantandam Miſſam de die, ut lucrentur diſtributiones, 25. Junii 1611.* 8

17 *Commendatario ſeu ejus Procuratori non datur liber oſculandus in Miſſa, 17. Septembris 1611.* 97

18 *Inferiores Epiſcopo non debent ſumere paramenta pro Miſſa de Altari, 7. Julii 1612.* 67

19 *Diaconus non debet pacem dare laicis, neque Domino loci, 5. Julii 1614.* 132

20 *Non*

20 *Non debent Regulares in Canone nominare Antiſtites ſuos Generales, 12. Novembr. 1615.* 111

21 *Regulares debent Crucem ferre cum velo ſeu panno, 14. Januarii 1617.* 51

22 *Duplex Officium ſit de ſancto, cujus Reliquia ſit inſignis, & approbata, 3. Junii 1617. & 8. Aprilis 1628.* 31

23 *In Feſto Corporis Chriſti Euchariſtia in Proceſſione ferenda eſt manibus, non humeris, 2. Junii 1618.* 215

24 *In Oratione* A cunctis, *nomina Patronorum ſancti Michaëlis, vel ſancti Joannis Baptiſtæ præponi debent Apoſtolis, 22. Auguſti 1620.* 230

25 *In Paraſceve ſi incidat Feſtum Annuntiationis B. Virginis, non tenentur fideles ad Miſſam audiendam, 19. Februarii 1622.* 201

26 *Nec in eodem die diſtribuenda eſt Euchariſtia aliis, quàm infirmis, eodem die.* ibid.

27 *Miſſa Roſarii prohibita fuit, conceſſa tantùm Ordini Dominicanorum, 25. Junii 1622.* 223

28 *Miſſæ certis Regularibus conceſſæ non poſſunt ab aliis dici, etiam in ipſorum Regularium Eccleſiis, 19 Novembris 1622.* 166

29 *Uſus annuli in Miſſa prohibetur Protonotariis non participantibus, & quibuſcunque aliis Doctoribus, 11. Februarii 1623.* 74

30 *Qui habent onus celebrandi Miſſam de Roſario (exceptis Dominicanis) poſſunt aliam dicere de beata Virgine, 6. Maji 1623.* 227

31 *In Feſto Stigmatum ſancti Franciſci color albus adhibetur, 9. Decembr. 1623.* 47

32 *Facultas concedendi uſum pileoli in Miſſa, ſpectat ad Papam, 31. Januarii & 24. Aprilis 1626.* 79

33 *Non poteſt omitti altera Miſſa ex duabus cantandis de Feſto, & de Feria, 16. Maji 1626. & 26. Januarii 1627.* 169

34 *Celebrans, qui diſtribuit* Cineres, *Candelas & Palmas, detecto capite diſtribuat, 18. Julii. 1626.* 183

35 *In Miſſa Feriæ quartæ quatuor Temporum, occurrentis in die Octava Nativitatis beatæ Virginis, Præfatio ferialis dicitur, 12. Decembr. 1626.* 34. 223

36 *Non poteſt induci conſuetudo contra Ritum cantandi Miſſam Conventualem de die ob Votivam, ſeu pro Defunctis, 16. Januarii 1627.* 8

37 *Signum, quod fit cum Patena à fronte ad pectus, fit integrè cum ſigno Crucis, 13. Martii 1627.* 123

38 *In Altari pro certis diebus privilegiato non poteſt dici Miſſa de Requiem in Feſto* Duplici *de præcepto, 24. Aprilis 1627.* 10

39 *Non poſſunt Protonotarii benedicere paramenta, 17. Julii 1627.* 235

40 *Ad Miſſam Vicarii Generalis non debent accendi quatuor candelæ, nec aſſiſtere duo Capellani, 7. Auguſti 1627.* 59

41 Communicantes *infra Octavam Aſcenſionis contingit ſeparari à propria Præfatione, 28. Auguſti 1627.* 35

42 *In Feſtis primæ claſſis non dicitur Oratio:* Deus refugium *juſſa dici à Majoribus per annum, 28. Auguſti 1627.* 23

43 *In fine Miſſæ ad quodcunque Altare celebratæ fit reverentia Cruci infra gradus capite ſemper aperto; eàdem die.* 137

44 *In diebus, quibus prohibetur fieri de Feſto* Duplici, *non poſſunt dici Miſſæ Votivæ, neque de Requiem, eàdem die,* 8

45 *In Paraſceve non immittitur particula*

cula

Digitized by Google

cula in Calicem cum ſignis Crucis conſuetis, neque ſe ſignat cum Calice Sacerdos, eàdem die. 200

46 *Litaniæ majores, ſi occurrant in die Paſchatis, transferuntur in Feriam tertiam ſequentem, 25. Septembris 1627.* 211

47 *Miſſæ ſancti Gregorii pro Vivis & Defunctis impreſſæ, quindecim Auxiliatorum, de Patre æterno, prohibitæ fuerunt, 8. Aprilis 1628.* 227. 231

48 *Miſſæ Roſarii, & de Monte Carmelo, nonniſi certis Regularibus ſunt conceſſæ, eàdem die.* 227

49 *Reliquia inſignis eſt caput, brachium, crus, & ea pars integra, in qua paſſus eſt Martyr. eàdem die.* 31

50 *Non prohibentur triginta Miſſæ ſancti Gregorii pro Defunctis, 28. Octobris 1628.* 11

51 *Annuli uſus in Miſſa prohibetur Canonicis Cathedralium, 20. Novemb. 1628.* 74

52 *Capellani Monialium Breviario utentium non Romano, dicere poſſunt Miſſam de Sancto Ordinis, de quo Moniales Officium, ſed cum Miſſali Romano. eàdem die.* 166

53 *Sæpiùs decretum eſt, Epiſcopos carere facultate delegandi aliis benedictionem paramentorum & earum rerum, in quibus unctio non adhibetur.* 235. 236

54 Teſte Joan. Alcocer in ſuo Cærem. *Si ob terræ frigiditatem populus veniat ad Eccleſiam tardè pro ſolemni Miſſa, decrevit ſacra Congregatio præſtare, quod recitetur tardiùs Hora Tertia, quàm quòd cantetur Miſſa de Feſto poſt Sextam.* 39

55 Eodem teſte, *eadem conceſſit inſignioribus Regularium Eccleſiis uſum Planetarum plicatarum.* 54

56 Eodem teſte, *eadem decrevit, Celebrantem, & miniſtros ſedere poſſe, dum cantantur Epiſtola & Graduale.* 45

57 *In Feria V. & VI. majoris Hebdomadæ non fit Proceſſio Sacramenti extra Eccleſiam.* Congregat. *Cardinalium ſuper negotia Epiſcoporum, 6. Auguſti 1591.* 190

58 *In Feria VI. Paraſceves non poteſt fieri noctè Proceſſio cum ſanctiſſima Euchariſtia. Ead. 22. Martii 1596.* 201

59 *Parochi in Feſtis non poſſunt recipere nova ſtipendia pro Miſſis; Congreg. Conc. Trid. 1. Septembr. 1629.* 70

60 *Ubi expreſsè jubetur Miſſa ſine obligatione ſacrificii, poteſt accipi ſtipendium pro eadem Miſſa. Ead. 2. Junii 1629.* ibid.

COM.

COMMENTARII IN RUBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS PRIMA.

a *Rubricæ* b *generales* c *Miſſalis*.

RUBRICÆ, a] Rubrica propriè, ex Columella *lib. 5. cap. 8.* eſt ſpecies quædam terræ rubri coloris, quâ ſolent Artifices ducere lineas ad opera ſua concinnanda: Antequam, inquit, explantes arbuſculam, rubricâ notato partem ejus. Accipi etiam ſolet pro genere coloris à Plinio *lib. 35. cap. 6.* & S. Iſidor. *Etym. lib. 19. c. 17.* Hâc autem terræ ſpecie ſolebant antiqui librorum titulos, capita & indices notare, Juven. *Sat. 14.* & præſertim titulos, & inſcriptiones legum. Unde ille: *Perlege rubras majorum leges*, id eſt, Rubricâ aſperſas. Cùm itaque leges opportunè hoc loco præſcribantur ad Miſſam celebrandam, & rubeus color in titulis & capitibus adhibeatur, ideo Rubricæ ſunt appellatæ.

Et quidem leges ipſas Miſſalis, quàm pauciſſimas, tamen rubro colore ſcriptas vidi, & legi in Miſſalibus M. S. Bibliothecæ Vaticanæ antiquiſſimis, & deinceps in aliis multis apud Venetos impreſſis ante tempora Pii V. Sed vocem ipſam *Rubricæ* non legi uſurpatam in Miſſalibus ante annum 1557. neque in titulum communem legibus Miſſæ, niſi à Pio V.

Nam ſeparatim à Miſſalibus habebantur Rituales libri, ſeu directoria, nomen autem uſurpabatur hoc modo, Rca: quod præſertim videre eſt in Inventario Sacrarii, ſeu Sacriſtiæ Pontificiæ tempore Bonifacii VIII. quod aſſervatur in Bibliotheca Vaticana, & ibid. *in volumine 4279. fol. 227.* à Magiſtro cæremoniarum Urbani VI. ſcripta fuêre hæc verba: *Rubricæ Novæ*, pro titulo libri: ubi etiam *fol. 228.* citat & nominat antiquas Rubricas, quare extra Miſſale vox *Rubricæ* perantiqua eſt, & leges ipſæ antiquiſſimæ; quamvis aliis titulis, è quibus Ordo Rom. & quod à Græcis τυπικὸν variis temporibus in lucem editæ, in Miſſali verò nonniſi eo tempore, & modo, quo adnotavi.

b *Generales.*) Diſtinguuntur hæ à propriis de Tempore, de Sanctis, & aliis, de quibus infrà. Generales autem complectuntur ea, quæ generatim accidunt Miſſæ; & octo ea ſunt: Concordantia cum Officio; Diſcordantia ab eodem; Commemoratio, ut in eodem; Ordo, tùm partium Miſſæ, tùm Miſſarum inter ſe; Varietas Temporis, Vocis, & Situs corporis; Apparatus Sacerdotum, & Altaris; Ritus privatæ Miſſæ & ſolemnis; Defectus in Miſſa occurrentes. De quibus in ſequentibus agitur: nam in prima parte Rubricarum de concordantia cum Officio agitur in primis tribus titulis: ad Diſcordantiam ſpectant tituli tres ſequentes. De Commemoratione habes *in tit. 7.* Ordo partium Miſſæ patet *ab 8. uſque ad 13.* Miſſarum verò inter ſe *tit. 14.* Varietas temporis traditur *tit. 15.* Vocis *tit. ſeq.* & Situs corporis, *tit. 17.* Quæ attinent ad Apparatum, *tit. 18. 19. & 20.* doceberis. In altera verò parte Ritus fusè deſcribuntur in *tit. 13.* & Defectibus remedia adhibentur in poſtremis decem. Certè generalium harum legum magna ex parte Collector, ſi minùs Auctor, fuit Joannes Burchardus

chardus, Papæ Cæremoniarius, qui ſcripſit primus Ordinem exquiſitum celebrationis Miſſæ: ſine diſtinctione tamen titulorum, ſeu Capitum: concordatque ferè in omnibus, etiam in verbis ipſis, cum ritu ſervando in celebratione Miſſæ [de quo nos in altera parte] & ibidem pro occaſione data leges addidit aliquas à Majoribus acceptas, de quibus nos in prima hac parte agimus: additæ ſunt aliæ, quæ, quando nullo certo auctore à nobis referantur, adſcribendæ erunt traditioni, ſeu auctoritati Pii V, vel Clementis VIII. quod & de toto opere ſemel dixiſſe ſit ſatis. Uſus autem imprimendi in Miſſalis initio, præter Ordinarium Miſſæ [quod in centro Miſſalis unà cum Canone ſemper eſt habitum] & tradendi, diſtinctiſſimos & minutiſſimos ritus celebrandi, non eſt antiquior, quòd viderim, anno 1542. quo prædictus Ordo Burchardi Venetiis initio Miſſalis primùm dicitur in lucem editus.

c *Miſſalis.*] Deducta vox à miſſa, de qua mox dicemus. Auctorem autem Miſſalis credit Amalarius *lib. 4. cap. 31.* fuiſſe Sanctum Gregorium Papam, fortaſsè & vocabuli auctor fuit: ſed quia Romani Miſſalis eſt mentio *in libro Sacrament. Sancti Gregorii*, ideo auctorem eum puto, quatenùs illud meliorem ad formam redegit. Baronius enim docet *in Annal. anno 102.* quòd antiqua traditio ſibi vendicat eam, quæ Latinis, univerſæque Occidentali Eccleſiæ præſcripta eſt ſacræ Miſſæ forma (quibuſdam exceptis, quæ poſteà ſunt addita, vel mutata) à Sancto Petro Apoſtolorum Principe: cùm ejus inſtitutionis nullum aliud ſit principium & originem demonſtrare. Sanctus autem Clemens, quem acceperat à S. Petro ritum offerendi Sacrificium, Miſſam nempe ipſam Romanæ Eccleſiæ ſcriptis conſignaſſe dicitur, ex Proclo Conſtantinopolitano Epiſcopo, citato à Baronio *ibidem.* Vocabatur etiam Sacramentale, quod nunc Miſſale, ex Lindano pro Liturgia *Sancti Petri cap. 22. item* Liber myſteriorum à S. Hieronymo, *dum loquitur de S. Hilario in Catalogo Scriptorum* Liber Sacramentorum à Concil. Rhemen. apud Burchard. *libro 3. cap. 97.* Libellus à Gregor. Turonen. *lib. 2. de Hiſtor. Franc. cap. 22.*

d Miſſa quotidie dicitur ſecundùm ordinem Officii, de *e* Feſto Duplici, vel Semiduplici, vel Simplici: de Dominica, vel Feria, vel Vigilia, vel Octava: & extra ordinem Officii, votiva, vel pro Defunctis.

d *Miſſa.*) Vox Latina eſt, & antiquiſſima, à vulgo potius introducta, multipliciter ejuſdem rei ſignificativa.

Latina eſt, non Hebræa, veluti aliæ voces, *Alleluja, Amen*, & ejuſmodi, quas Græci Patres retinnère: ab Hebræis aliquam originē ducit: unde *Baronius anno 34. n. 59.* è Jacobo uſurpatam vocem *Miſſach.* id eſt, ſpontaneam oblationem, in Liturgia dicit. Miſſa verò ab iiſdem Græcis nunquam uſurpatur, ſed eam, *Liturgian*, publicum opus; vel *Jerurgian*, ſacrum opus, *apud Ignatium non ſemel*, vel *Myſtagogiam*, ſummum miniſterium, *Nazianzenus pluries*: vel *Proſphoran*, oblationem, *can. 3 Apoſt.* vel *Theſian*, Sacrificium, *idem can. 3.* vel *Teletin.* Myſterium vocavère, lege Duran. *lib. 2. de Rit. cap. 1.* neque Latinus quiſquam eam exaravit cum aſpiratione, *Miſſach.* ut Hebræi.

Antiquiſſima eſt, à Clemente *Epiſt. 3.* ab Evariſto, inquit Burchardus *tertio Decretal. c. 27.* Certiùs autem à S. Ambroſio *lib. 5. Epiſt. 33.* dubitante Azorio *l. 10. c. 18. q. 1. de Epiſtola Evariſti*, à vulgo potiùs introducta eſt vox, ſumpto vocabulo à publicis illis verbis, quæ in fine dicuntur: *Ite miſſa eſt*: ait Azor. *ibid. q. 1.*

Miſſionem autem ſignificat (mitto, quod Baronius in Martyrologio primâ Octobris docet, apud Francos ſignificare quandoque per Synecdochen Feſtivitatem ipſam, de qua fit Miſſa) ſicut Remiſſa ſignificat remiſſionem apud Tertul. *lib. 4. contra Marcionem c. 18.* & Cyprian. *de Bon. patient.*

Miſſio enim eſt, tùm precum populi per Sacerdotem ad Deum, Alcuinus *de Divinis offic. cap. de celebr. Miſſa*: tùm Chriſti, qui miſſus eſt à Patre ad nos, Duran. *Ration. lib. 4. c. 1.* tùm

ejuſdem

ejuſdem Chriſti à nobis ad Deum ad placationem, ſolutionemque inimicitiarum inter Deum & homines, Rupertus Abbas *l. 2. de divin. Offic. cap. 20.* tùm Catechumenorum, qui poſt Evangelium à Diacono dimittebantur, Rabanus *Inſtitut. Cler. lib. 1. c. 32.* tùm fidelium, qui tanquam rei toti Sacrificio, veluti cuidam judicio interſunt, unde & Canon Miſſæ actio dicitur, id eſt, cauſa in judicium deducta ab Advocato Sacerdote; peractâ verò causâ dimittuntur rei, Duran. *loco cit.* Dicta eſt etiam Collectio & Dominicum, ex Baron. *anno 303.* quia colligebantur, uti ad rem Dominicam. Alia nomina Miſſæ ultra 80. à SS. Patribus uſurpata recenſet Joſeph Vicecomes *de Miſſæ ritibus, lib. 1. cap. 7.*

Quod ad rei definitionem attinet, Miſſa ſignificat verum ſacrificium incruentum Chriſti, ab eodem inſtitutum iis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*, quod ſecum habet rem externam ſenſibilem, quæ ſit ſacra, & mutationem patitur, & offertur Deo per legitimum Miniſtrum, certis ritibus & cæremoniis; vel ad delenda peccata; vel ad gratias agendas pro beneficiis, vel ad opem invocandam, vel ad ſupremum Dei dominium profitendum, in quibus propria Sacrificii ratio conſiſtit, fuſius Azor. *lib. 10. cap. 18. qu. 5. neque enim noſtri eſt inſtituti merè Scholaſticas quæſtiones hic enodare.*

Primam verò miſſam celebravit S. Petrus in die Pentecoſtes, ex Conjecturis Anton. Democharis *Tom. 2. de Sacrificio Miſſæ, cap. 4.* quia, *inquit*, eo die Hebræi *Deuteron. 16.* offerebant oblationem ſpontaneam *Miſſach.* quæ erat tritici. Petrus igitur eandem obtulit in pane azymo, in Cœnaculo Sion. Eadem docet Pamelius *Tom. 1. Liturg. Eccleſ. Latinæ*, neque dicas Jacobum celebraſſe primam, *de Conſecrat. d. 1. cap. Jacobus, ex Synodo ſexta*, quia Petrus ordinem præſcripſit, Jacobus evulgavit, quomodo conciliat Scriptores. Walden. *lib. de Sacram. tit. 12. c. 28.* & de Petro abſolutè docent. *Clem. Epiſt. 2.* Iſidor. *lib. 1. de Offic. cap. 13.*

e *De Feſto Duplici, &c.)* Quid ſit Feſtum Duplex, &c. dicemus, cùm de Rubricis Breviarii.

De Duplici. I.

MIſſa dicitur de Duplici illis diebus, quibus in Kalendario ponitur hæc nota, Duplex, & in Feſtis mobilibus, quandocumque Officium eſt Duplex. In Duplicibus dicitur *f* una tantum Oratio, niſi aliqua commemoratio fieri debeat. Alia omnia dicuntur, ut in propriis Miſſis aſſignatum eſt. Quando dici debeat *Gloria in excelſis*, & *Credo*, inferiùs ponitur in propriis Rubricis.

f *Una tantum Oratio.)* Vide infrà *tit. 9.* de Orationibus, cur una tantùm.

De Semiduplici & Simplici. II.

MIſſa de Semiduplici dicitur, quando in Kalendario ponitur hæc vox, Semiduplex: præterea in Dominicis, & diebus infrà Octavas. In Semiduplicibus tam Feſtis quàm Dominicis, & infrà Octavas dicuntur plures Orationes, ut infrà dicetur in Rubr. de Orationibus. *g* Infrà Octavam dicitur Miſſa ſicut in die Feſti, *h* niſi propriam Miſſam habuerit; in Dominicis verò ſicut in propriis locis aſſignatur. De ſimplici dicitur Miſſa ſicut de ſemiduplici, ut ſuis locis ponitur.

g *Infrà Octavam.)* Octava namque eſt ejuſdem feſti prorogatio, teſte Radulpho Tungrenſi *de Canonum obſer. Propoſ. 19.*

h *Niſi propriam Miſſam habuerit.)* Ut infrà Octavas Paſchæ, Pentecoſtes & ſanctorum Apoſtolorum Petri et Pauli accidit.

De Feria, & Vigilia. III.

1. **Miſſa de Feria dicitur, quando non occurrit Feſtum, vel Octava, vel Sabbathum, in quo fiat Officium B. Mariæ. In Feriis tamen Quadrageſimæ, Quatuor Temporum, Rogationum & Vigiliarum, etiamſi duplex, vel ſemiduplex Feſtum, *i* vel Octava occurrat, in Eccleſiis Cathedralibus & Collegiatis *k* cantantur duæ Miſſæ, una de Feſto poſt Tertiam, alia de Feria poſt Nonam.**

Miſſæ de Feria fit mentio in lectionario ſancti Hieronymi.

i *Vel Octava,*) Id eſt, dies Octava. Quidam explicant de quolibet die infra Octavam, ita ut occurrente Feriâ ex prædictis in die infra Octavam, dici debeant duæ Miſſæ, de Octava, & de Feria; ſed in Miſſali, in Vigilia SS. Petri & Pauli, quando occurrit in Sabbatho [occurrente nimirum S. Leonis feſto in Dominica] item & in Vigilia Aſſumptionis B Virginis, non præſcribuntur duæ Miſſæ, de Octava, & de Vigilia; ergò neque in aliis ſimilibus Feriis erunt dicendæ. Neque dicas eſſe caſum iis locis omiſſum; tum quia in recognitione Miſſalis notatæ ſunt diligentiſſimè, me præſente, duæ Miſſæ, quando debent dici, in propriis locis: tum quia diverſa eſt ratio inter Feſtum, diem Octavam, diem infra Octavam. Feſtum enim ſemel accidit in anno, dies Octava eſt æqualis ferè ritus cum ſuo Feſto; at dies infra Octavam ſæpiùs occurrit, & ſine injuria omitti poteſt, de qua propria ſequitur Rubrica *num. ſequ.*

k *Cantantur duæ Miſſa*) Idem habetur infra *tit. 7. n. 2.* Qua de re commodiùs, cùm de Defectibus *tit. 11. n. 7. & ſeqq.*

Duarum autem Miſſarum, de Feſto, & de Feria meminit *Micrologus de Eccl. obſer. c. 48. & 58.* Cur altera poſt Tertiam, altera poſt Nonam, dicemus *infra tit. 15.*

2. **In Vigiliis autem, quæ veniunt infra Octavam, *l* Miſſa dicitur de Vigilia, cum commemoratione Octavæ: niſi eo die fiat Officium de aliquo Feſto, quia tunc dicitur Miſſa de feſto, cum commemoratione Octavæ & Vigiliæ. Quòd ſi Vigilia occurrat in die alicujus Feſti ex majoribus primæ claſſis, in Miſſa non fit commemoratio de ea, ſicut nec in Officio.**

l *Miſſa dicitur de Vigilia.*] In hoc caſu diſcordat Miſſa ab Officio; quia Miſſæ propriæ de Vigilia convenit, ut cedat ea Miſſa, quæ infra Octavam ſæpiùs repetitur; populus etiam, qui ad Miſſam, non ad Officium convenire ſolet, cùm Miſſa de Vigilia ad luctum movetur, & animatur: eadem ratione, Feriâ Quatuor Temporum occurrente alicubi infra Octavam, Miſſa erit de Feria cum commemoratione Octavæ; quia Vigilia cedit Feriæ cuicumque Quatuor Temporum, *ut hic n. 5.* eademque eſt ratio de Feria ſecunda Rogationum infra Octavam.

Dubitari poteſt de Vigilia S. Joannis Baptiſtæ infra Octavam corporis Chriſti, quæ excludit Feſta Semiduplicia: ſed hoc non obſtat, quia Semiduplex transfertur cum Officio & Miſſa; Vigilia verò non transfertur; & Miſſam tantùm habens non tollit officium de Octava, neque Miſſam de eadem, quæ ſæpius infra Octavam dici ſolet. Communior autem fuit hæc ſententia an. 1628. ut patet ex Kalendariis diverſis ejuſdem anni, quo occurrerunt Vigiliæ S. Joannis & SS. Apoſtolorum infra Octavam Corporis Chriſti, quod nimirum Miſſa de Vigilia dicenda ſit cum commemoratione Octavæ, juxta præſentem Rubricam, contra quam non urgent ea, quæ afferuntur; non auctoritas *P. Ruiz*, ſeu *Alcocer*, Miſſam de Octava cum commemoratione Vigiliæ gratis præſcribentium; non Caſtaldi gravantis prætereà Collegiatas duabus Miſſis, de Octava, & de Vigilia; non aliorum congruentiæ ad ſacram Congregationem delatæ; quia *ajunt*, de-

Digitized by Google

deperduntur Indulgentiæ conceſſæ Octavæ Corp. Chr, omiſsâ de Sacram. Miſsâ; An deperduntur in feſto Duplici infra eam Octavam occurrente ? Neque quia concordare debet cum Officio Miſſa, quod non eſt verum, cùm infra eandem Octavam poſſint dici Miſſæ votivæ, & pro Defunctis, quocumque die non eſt Duplex. Neque quia Miſſa de Sacramento magis excitat ad pietatem populos, quàm Miſſa de Vigilia, quæ certè *ex* Alcuino *in Paraſceve*, excitat ad imitandas paſſiones Martyrum. Neque quia Officium Vigiliæ cedit Feſto Semiduplici, quod ceſſat infra Octavam Corporis Chriſti. Solutiores enim ſunt leges Miſſæ quàm Officii, ceſſatq; Officium ſemiduplicis Feſti, non Miſſa Votiva, neque Vigiliæ. Nec denique vim faciunt ea verba poſt Miſſam de Feſto Sacramenti, videlicet *Infra Octavam dicitur hæc eadem Miſſa:* Nam ſenſus eſt, non quòd quotidie dicatur, excluſis Votivis, & de Requiem, quæ à rubricis eo tempore conceduntur; ſed quòd eadem repetatur Miſſa, quando de Sacramento ea dicenda ſit. Vide ſimilia verba poſt Miſſam Sancti Laurentii, Aſſumptionis, & Nativitatis B. Virginis. Quæ tamen verba non excludunt Miſſam de Vigilia, neque Votivam infra eaſdem Octavas.

Hæc ex vi Rubricarum antiquarum. Si verò Octava Corporis Chriſti excipiatur à majoribus expreſsè, uti par eſt, mihi quoque placebit.

Quæres ex prædictis, Cur in Cathedralibus & Collegiatis non dicuntur duæ Miſſæ, una de die infra Octavam, alia de Vigilia: ſicuti infra Octavam omnium Sanctorum, una dicitur de die infra Octavam, alia pro Defunctis, in Commemoratione omnium Defunctorum? at ecce diſparitas. Poteſt enim in Miſſa Vigiliæ fieri Commemoratio de die infra Octavam, de qua non poteſt fieri in Miſſa Defunctorum.

3. Si feſtum habens Vigiliam celebretur Feriâ ſecundâ, Miſſa Vigiliæ dicitur in Sabbatho, ſicut etiam de eâ fit Officium: exceptâ Vigiliâ Nativitatis Domini, & Epiphaniæ.

Ad Rubricam Breviarii ſpectat hujus Rubricæ ſenſus, & eſt Radulphi *Propoſ. 19.* Sicut etiam jejunium anticipatur, quod ab Hebræis fieri ſolitum pridie Sabbathi, in quo jejunandum eſſet, teſtatur *Moyſes Ægyptus de Temp. cap. de Sabb. & cap. de Jejunio.* neque Dominico die jejunare debemus, *Diſt. 76. cap. Utinam*, & paſſim dicitur à ſanctis Patribus.

4. *m* Miſſa Vigiliæ in Adventu occurrentis dicitur cum Commemoratione Feriæ Adventûs, licet de ea non ſit factum Officium, Vigiliâ Nativitatis exceptâ.

m *Miſſa Vigiliæ.*) Dicitur eadem ratione, quam ſuprà diximus de Vigilia infra Octavam: quia propriæ Miſſæ cedere debet minus propria diei.

5. Si in Quadrageſima & Quatuor Temporibus occurrat Vigilia, dicatur Miſſa de Feria cum commemoratione Vigiliæ.

Miſſa in his caſibus concordat integrè cum Officio, & ceſſat ratio, quam ſuprà diximus, propriam Miſſam cedere debere Miſſæ non ita propriæ: neque populus eget monitione ad jejunium, quod ſignificatur per Miſſam propriam Quadrageſimæ, ſeu Quatuor Temporum.

6. Tempore Paſchali non dicitur Miſſa de Vigilia, niſi in Vigilia Aſcenſionis; quâ tamen non jejunatur, ſicut nec Vigiliâ Epiphaniæ.

Cur non jejunatur in his Vigiliis? Dicimus non jejunari, quia lex nulla eſt de his, ob lætitiam Natalis Domini, & Reſurrectionis ejuſdem.

De Miſſis n *Votivis S. Mariæ, & aliis.* *IV.*

n V*Otivis.*) Largè hîc ſumitur votum, pro voluntate & deſiderio. Miſſæ igitur, quæ pro voluntate dicuntur, Votivæ nuncupantur; non tamen debet eſſe voluntas irrationabilis, puta, ut Sacerdos breviorem celebret Miſſam, &c. votivarum autem Miſſarum eſt mentio *in vita S. Germani Antiſiodor. cap. 16. apud Sur. Tom. 4.*

1. IN Sabbathis non impeditis Feſto Duplici, Semiduplici, Octavâ, Vigiliâ, Feriâ Quadrageſimæ, vel Quatuor Temporum, vel Officio alicujus Dominicæ, quæ ſuperſit in præcedens Sabb. tranſlato, dicitur Miſſa de S. Maria ſecundùm varietatem temporum, ut in fine Miſſalis ponitur.

2. In Adventu autem, licet officium non fiat de S. Maria in Sabbatho, dicitur tamen Miſſa principalis de ea, cum commemoratione de Adventu, niſi fuerint Quatuor Tempora, vel Vigilia ut ſuprà.

Sabbathum dicatum eſſe conſtat beatæ Virgini Deiparæ. Miſſæ verò ſanctæ Mariæ in Sabbatho dicendæ auctor fuit Albinus, Caroli Magni Præceptor, qui rogatu Bonifacii Archiepiſcopi Moguntini, eam inſtituit unà cum aliis, de Trinitate, de Angelis, de Spiritu ſancto, & de Cruce, quæ adhuc ſunt in uſu. Meminit hujus ritûs Micrologus *cap. 60.* Urbanus II. *in Concilio Claromontan. 1096.* Officium in Sabbatho B. Virgini deſtinavit Radulphus *Prop. 20.* & à Monachis Eccleſiæ Occidentalis inductum eſſe hunc ritum *anno 1056.* ſcribit Baronius; Durandus autem *in Ration. lib. 4. c. 1.* quinque affert cauſas. Prima eſt, & ſecundùm eundem originaria, quòd olim Conſtantinopoli, cùm ante quandam imaginem B. Virginis penderet velum, quod eam velabat, in ſexta Feria poſt veſperas recedebat velum nullo movente, & cœlum versùs deferebatur. ita ut à populo imago tota conſpici poſſet, celebratis autem in Sabbatho Veſperis deſcendebat ipſum velum, & velabat imaginem ut prius, uſque ad ſequentem Feriam ſextam, quo miraculo ſancitum eſt, ut eo die ſemper de B. Virgine cantaretur. Altera eſt, quia in Sabbatho poſt mortem Chriſti tota fides in ſola virgine manſit: quæ tamen ratio à modernis Theologis & meritò, reprobatur. Tertia, quia dies Sabbathi eſt quaſi janua ad Dominicum diem, quo ſignificatur æterna vita; Maria verò eſt Janua cœli, & Porta lucis fulgida. Quarta eſt, ut conjungatur feſtivitas Matris cum ſolemnitate Dominica, quæ eſt Filii. Quinta, ut ſit feſtivus dies ille, in quo Deus ab omni opere quievit; requievit autem in Maria, ut in Tabernaculo ſuo.

Et licet in Adventu Rubrica præſcribat Miſſam Conventualem de Beata Virgine, non excludit tamen privatas Miſſas, imò à fortiori in ferialibus eas concedit; cùm eæ quotidie dici queant, quando non eſt Dominica, neque Duplex: & eo caſu etiam in privatis Miſſis dicitur Hymnus Angelicus, *ex tit. 8. n. 4.*

Ex prædictis orta eſt quæſtio, An Miſſa de B. Virgine in Sabbatho ratione Officii de eadem, dicenda ſit Votiva. Affirmat Caſtaldus *in Praxi lib. 2. ſect. 6. c. 4. n. 2.* cum Ruiz ibi citato, quia, inquit, Officium B. Virginis in Sabbatho eſt ex voto Eccleſiæ. Potior eſſet ratio, ſi diceret, de ea tradi ſub titulo de Miſſis Votivis, de quo nunc agimus. Negant alii, quia de ratione Votivæ Miſſæ eſt, quòd non correſpondeat Officio, ut dicitur infrà *tit. 15. n. 5.* at hæc correſpondet officio, ergò non eſt Votiva. Sed quæſtio eſt de nomine. Nam Votivum quidem dicitur, quod à voto habet originem; ſed minùs propriè dicitur Votivum, quod in Sabbatho ex antiquo voto Eccleſiæ dicitur. Hodie namque eſt in præcepto Officium cum Miſſa de B. Virgine in Sabbathis non impeditis, ut ſuprà, & probamus *Tom. 2. ſect. 8. c. 6. n. 1.* Propriè igitur illud eſt votivum, quod eſt merè voluntarium, & ad libitum fit ſi-

ne

Digitized by Google

ne peccato, neque propriè miſſa de B. Virgine in Sabbatho, ratione Officii, quod eſt in præcepto, poteſt dici Votiva. Titulus autem, de Miſſis Votivis comprehendit omnes, etiam minùs propriè Votivas: unde ſuprà *n. 2.* facit Eccleſia de præcepto votivam Miſſam de eadem Virgine in Sabbathis Adventûs, ubi cantatur Conventualis Miſſa; quæ, cùm non correſpondeat Officio, votiva eſt, non tamen ad libitum, ut omitti queat, ob illud verbum *dicitur*: quod eſt præceptivum. Et confirmatur; quia Miſſa de Beata Virgine in Sabbatho, ratione Officii Simplicis, debet cantari poſt Sextam, ut infra *tit. 15. nu. 2.* Votiva autem poſt Nonam, *ibid. n. 5.* non ergo eſt Votiva.

3. Aliis diebus infra Hebdomodam, quando Officium fit de Feria, & non eſt reſumenda Miſſa Dominicæ præcedentis, quæ fuerit impedita (exceptis Feriis Adventûs, Quadrageſimæ, Quatuor Temporum, Rogationum, Vigiliarum) dici poteſt aliqua ex Miſſis Votivis, etiam in principali Miſſa, quæ vocatur Conventualis, ſecundùm ordinem dierum in fine Miſſalis aſſignatum, cum commemoratione Feriæ, de qua factum eſt Officium. Quæ tamen Miſſæ, & omnes aliæ votivæ in Miſſis privatis dici poſſunt pro arbitrio Sacerdotum, quocumque die Officium *o* non eſt Duplex, cum commemoratione ejus de quo factum eſt Officium, & commemoratione item Feſti Simplicis, ſi de aliquo occurrat eo die fieri commemorationem in Officio. Id verò paſſim non fiat, niſi rationabili de cauſa. Et quoad fieri poteſt, Miſſa *p* cum Officio conveniat.

Ab Albino inſtitutore votivarum Miſſarum alius decretus fuerat ordo: nam in Dominica dicebatur Miſſa de Trinitate, Feria ſecunda de Sapientia, Feria tertia de Spiritu ſancto, Feria quarta de Charitate, Feria quinta de Angelis, Feria ſexta de Cruce, Sabbatho de ſancta Maria, *Microl. ſup.* nunc autem Feriâ ſextâ & Sabbatho immutatis, & remanentibus ut priùs, in Feriam ſecundam tranſlata eſt Miſſa de Trinitate, quæ eſt propior Dominicæ. Miſſæ de Angelis & de Spiritu ſancto Ferias inter ſe commutavêre: Feria ſcil. tertia data Angelis, quia natura proximiores Trinitati. Feria quinta Spiritui S. & ſanctiſſimæ Euchariſtiæ: illi quidem fortaſſe, quia die quinta creationis aquæ, ſuper aquas Spiritus Dei ferebatur, omne reptile, & omne volatile produxerunt; huic autem, quia eo die inſtituta fuit à Chriſto Domino. Miſſa de Sapientia non eſt amplius in uſu: & Miſſæ de Charitate ſuffecta eſt Miſſa Apoſtolorum Petri & Pauli flagrantium præ aliis amore & charitate, vel quia eâ Feriâ Romam ſunt ingreſſi, ut ab erudito viro ſe didiciſſe ſcribit Vicecom. *lib. 3. de Rit. Miſſæ, c. 18.* Denique Miſſa de Cruce, cui addita eſt alia de paſſione, aſſignata fuit Feriæ ſextæ, in qua Chriſtus Cruci affixus fuit, cujus ritûs Auctores facit Monachos Occidentales *anno 1056.* Cardinalis Baron. Sed Alcuinum cenſeo potiùs aſſignaſſe certis diebus Miſſas votivas: quia Pelagius II. meminit Præfationis de Trinitate, & S. Gregorius habet introitum Miſſæ de eadem in ſuo Antiphonario.

o *Non eſt Duplex.*) Ergò in Dominicis dici poterunt Votivæ? nequaquam; quia ſuprà dicitur, *aliis diebus infrà Hebdomadam*, hoc eſt, à Dominica ad Dominicã, quando non eſt Duplex, & expreſſiùs dicitur hoc idẽ circa finem miſſalis, in Rubrica poſita inter Miſſas votivas poſt Miſſas de beata Virgine, in hæc verba: *Aliæ Miſſæ votivæ pro diverſis rebus, quæ dici poſſunt quacunq; die, niſi fuerit Dominica, vel officium Duplex:* eadem enim eſt omnium votivarum ratio. Unde & præcedentes votivæ Miſſæ Feriis particularibus (nulla Dominicæ) fuerunt aſſignatæ in Rubrica ante eaſdem. Et de Dominica quidem, quia feſtiva eſt, congrua eſt Rubrica; de duplici verò,

Digitized by Google

tùm quia duplex ſolemnitatem habet, tùm quia in Feſtis inferioris gradûs pluralitas Orationum, & in præparatione gratiarumve actione poſt Miſſam non duplicatæ Antiphonæ minùs incongruunt Miſſæ votivæ, quàm in Feſtis duplicibus: in quibus una tantum Oratio dicitur, & prædictæ Antiphonæ duplicantur. Ex quo conſequenter dicendum eſt, prohiberi votivas in iis etiam diebus, in quibus prohibetur fieri de feſto duplici, argumento à fortiori ſumpto, nempe infrà Octavam Epiphaniæ, Paſchatis, Pentecoſtes, in feria quarta cinerum, in Hebdomada majori, in Vigiliis Nativitatis Domini & Pentecoſtes: & ita decrevit ſacra Rituum Congregatio, *die 28. Auguſti 1627.* Tamen pro re gravi, de qua infra, poterunt cantari Miſſæ votivæ etiam in Feſtis non majoribus, cantata item altera de die.

Neque putes huic Rubricæ derogari in Pontificali Romano in ordinatione Presbyterorum, quibus in fine præſcribitur, ut poſt primam Miſſam celebrent alias tres de Spiritu ſancto, de B. Virgine, & pro defunctis: id enim intelligitur, ſalvis rubricis miſſalis: alioquin abſonum eſſet, celebratâ primâ Miſſâ in natali Domini, in tribus feſtis ſequentibus recitare Miſſas votivas prædictas, & pro defunctis, ut patet.

Dubitatum eſt: An exceptio votivarum in dominicis intelligatur etiam, quando in die feriali fit officium de Dominica anticipata poſt Epiphaniam, ſeu Pentecoſten, ſeu infrà octavam Nativitatis Domini. Sed verò verba Rubricæ ſonant ipſummet diem Dominicum, qui colitur à populo, non autem officium de Dominica.

p *Cum officio conveniat.*) Rubrica loquitur de privatis Miſſis; nam conventualis Miſſa debet ſemper concordare cum officio, *cap. Cum creatura. de Celebr. Miſſ.* ubi, verbum *mandamus*, obligat ad mortale, ex Bonacin. *de Leg. diſp. 1. q. 1. punct. 7. §. 4. n. 7. cum communi: & in cap. Quidam. & in cap. Et hoc, de Conſecrat. diſt. 1. Lege Azor, lib. 10. cap. 32. quæſt. 7.* & nota, quod neque omitti poteſt pro Miſſa defunctorum, *in d. cap. Cum creatura.*

Ex quibus ſacra Rituum Congregatio, *die 25. Junii 1611, & die 28. Januarii 1612.* decrevit, teneri Canonicos omninò ad cantandam Miſſam de die, ut lucrentur diſtributiones, & *die 16. Januarii 1627.* duo reſpondit. Alterum, quod ob Miſſam votivam, ſeu pro defunctis, non poteſt omitti Miſſa Conventualis: quod intellige, ſalvâ eâdem hâc Rubricâ de votivis aſſignatis ſingulis diebus in fine miſſalis, cum officio de Feria, & pro defunctis, *tit. ſeq. n. 1. & 2.* Alterum eſt quòd neque poteſt introduci conſuetudo in contrarium ritum. Et quoad illud primum perſtitit in eadem ſententia *die 12. Julii 1628.*

Conventualis igitur Miſſa erit ſemper de die, vel in feriali officio erit votiva, ut ſuprà, ſecundùm ordinem dierum aſſignatum in fine miſſalis; non autem votiva ad libitum Cleri, ſeu laicorum, Privatæ verò Miſſæ poterunt dici votivæ quæcunque in diebus non duplicibus, neque Dominicis, non ſervato dicto ordine dierum arbitrio rationabili Celebrantis: non tamen convenit, putà infra octavam B. Virginis, dicere votivam de eadem, tùm quia magè colitur B. Virgo cum Miſſa de octava; tùm quia ſecunda oratio eſſet de eadem B. Virgine, cujus recitatur officium; tùm quia fit ſatis obligationi pro Miſſa votiva, ſi recitetur longior Miſſa feſtiva.

De Miſſis Defunctorum. V.

1. q PRimâ die cujuſque menſis (extra Adventum, Quadrageſimam, & tempus Paſchale) non impeditâ officio duplici, vel ſemiduplici, dicitur Miſſa principalis generaliter pro defunctis Sacerdotibus, Benefactoribus, & aliis. Si verò in eâ fuerit feſtum Simplex, vel feria, quæ propriam habeat miſſam, aut reſumenda ſit miſſa Dominicæ præcedentis, quæ fuit impedita, & infra Hebdomadam non occur-

occurrat alius dies, in quo reſumi poſſit: in Eccleſiis Cathedralibus & Collegiatis *r* dicantur duæ Miſſæ, una pro defunctis, alia de feſto ſimplici, vel feria prædicta. Sed in Eccleſiis non Cathedralibus, nec Collegiatis dicatur Miſſa de die cum commemoratione generaliter pro defunctis.

q *Prima die.*) Suffragiorum pro defunctis in Calendis mentio eſt apud Alcuinum *de Divin. offic.* qui excludit tempus Paſchale, *c. de Exequiis mortuorum.*

r *Dicantur duæ Miſſæ.*] Cur duæ miſſæ in occurſu cum feſto Simplici vel feria prædicta? quia in miſſa de defunctis non poteſt fieri commemoratio de feſto, neque de feria; neque omitti debet ſemel in menſe, quoad ejus fieri poteſt miſſa principalis pro defunctis in Collegiatis; neque item omitti feria prædicta, vel feſtum ſimplex. Heu! negligitur hæc Rubrica, quæ tamen habet verbum *dicantur*, quod eſt præceptivum.

2. Præterea *ſ* Feria ſecunda cujuſque Hebdomadæ, in qua officium fit de feria, Miſſa principalis dici poteſt pro defunctis; Si autem fuerit propria Miſſa de feria, vel de feſto ſimplici, vel reſumenda ſit Miſſa Dominicæ præcedentis, ut ſuprà, in Miſſa de die fiat commemoratio (ut dictum eſt) pro defunctis. Excipitur tamen *t* Quadrageſima, & totum *u* tempus Paſchale; & quando per annum officium eſt duplex, vel ſemiduplex, quibus temporibus non dicitur Miſſa Conventualis pro defunctis: (niſi *x* in die depoſitionis defuncti, & in *y* anniverſario pro defunctis) neque pro eis fit commemoratio. Miſſæ autem privatæ pro defunctis *z* quocumque die dici poſſunt, *a* præterquam in feſtis duplicibus, & Dominicis diebus.

ſ *Feria ſecunda.*) Fecit enim eo die firmamentum Deus, quod & Cœlum appellavit, quo defunctorum animas transferri quàm primum hac eadem die petimus. Vide miram ſanctæ matris Eccleſiæ pro defunctis ſollicitudinem, quæ initio menſis & hebdomadæ pro iiſdem orat; quinimò eos purgantes honorat feria ſecunda poſt diem Dominicum, quo Eccleſiæ triumphanti tributa jam ſolvit, ſequentibus diebus militantem juvat. Ortum habet hic ritus in feria ſecunda à Monachis Gamungenſibus, *ex Petro Damian. 1056.* & idem in Annal. notavit Baronius *anno eodem.*

t *Quadrageſima.*) Ergòne dicetur officium defunctorum in quadrageſima abſque ulla eorumdem commemoratione in miſſa? fit quidem commemoratio in miſſa, ſed in tertia oratione, quæ communis eſt vivis & defunctis. Cur autem non excipitur adventus? quia Feriæ ſecundæ non habent miſſas proprias, ut in Quadrageſima: & convenit, quia dicitur in adventu officium defunctorum, cui reſpondet miſſa.

u *Tempus Paſchale.*) Mortuorum memoria mœſtitiam habet, quæ non congruit lætitiæ ſummæ Paſchali; & ad unum Chriſtum tunc eſt attendendum, Duran. *lib. 6. c. 72.*

x *Niſi in die Depoſitionis.*) Non deberet corpus ſepeliri defuncti ſine miſſa, Duran. *lib. 7. de offic. mortuorum*, quod erat in uſu, teſte Tertull. *lib. de Anim. cap. 51.* & Aug. *9. Confeſſ. cap. 12. de funere Monicæ matris.* Et omni tempore, cadavere præſente, poteſt celebrari pro defunctis, niſi in Paraſceve, quo die Corpus Chriſti immolari non debet; & eo caſu differendæ ſunt exequiæ in craſtinũ, in quo, poſt miſſam Sabbathi ſancti, poſſet alia miſſa celebrari pro defuncto; quod intellige juxta patrios mores Durandi, ubi nimirum viget conſuetudo ſepeliendi defunctos ſimul cum miſſa, & nunquam ſine ea abſq; ſcandalo. Si quis autem in die Paſchæ moriatur, corpus ejus reſervetur in ſequentem diem, ob reverentiam Paſchæ, *idem ibidem, & Rituale Rom.*

Pauli V. In Dominicis & Feſtis miſſam defunctorum inſepulto corpore concedit ſacra rituum Congregatio, *23. Maij 1603.* Feſta hoc loco intelliguntur de præcepto æqualia dominicis, non tamen magnæ celebritatis, ut verbis utar Ritualis Romani, puta primæ claſſis; & eſſe debet præſens corpus in Eccleſia. Sed & rubrica loquitur de miſſa ſolemni, non autem de privatis, quæ etiam inſepulto, hoc eſt, præſente corpore in Eccleſia, non poſſunt dici in Dominicis, neque in duplicibus.

y *Anniverſario.*) Anniverſaria dies Defunctorum habet uſum antiquiſſimum, Clemens *lib. 6. Conſt. Apoſt. c. 48.* & Tertul. *de Cor. militis*, ut ſicut Sanctis ea dies prodeſt ad gloriam, ita defunctis ad ſalutem. Amal. *lib. 3. c. 44.* Unde ſi contingat anniverſaria dies in feſto celebrari, debet mutari in præcedentem diem, ut citiùs defunctis conſulatur, Durand. *loc. cit.* quæ ratio militat etiam in tertio, ſeptimo, & trigeſimo. Sed in ſequentem diem non impeditam ſæpiùs tranſtulit anniverſarias pro defunctis, ſeu alias pro iiſdem miſſas, ſacra rituum Congregatio, *die 27. Septemb. 1608. & die 19. Maij 1614.* Quomodocunque verò fiat mutatio (ſi de perpetuâ in alium diem mutatione agatur) ab eo faciendā puto, qui commutare poteſt ultimas voluntates, *ex Clem. Quia contingit de relig. dom.*

z *Quocumque die.*) Concilium Cabilonenſe *de Con. d. 1. viſum*, quotidie vult orari & ſacrificari pro defunctis. *Sancta enim & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolvantur, 2. Mach. 12.*

a *Præterquam in feſtis*, &c.) Ne minuatur ſolemnitas feſti duplicis, & lætitia Paſchalis, quam repræſentat dies dominicus dierum princeps, S. Ignat. *Epiſt. ad Magneſianos*, adde conſequenter, & à fortiori, neque in iis diebus, in quibus de duplici fieri non poteſt; quanquam in primo triduo majoris hebdomadæ hortatur nos conſtitutio Apoſtolica *lib. 5. c. 11.* ad orandum pro iis, qui pereunt; quæ verba importare ſolent ſacrificium apud ſanctos Patres. Sed poteſt etiam fieri Sacrificium ſine miſſa de Requiem pro defunctis. Quâ ratione ritus antiquus & novus non diſcordant.

Sacra tamen rituum Congregatio tolerari poſſe cenſuit miſſas de Requiem in duplici feſto, quod non eſt de præcepto, ut teſtatorum voluntates adimpleantur, *1. Septemb. 1607. & rurſus 20. Junii 1626.* non ait ad arbitrium vivorum, quod benè nota, ſed pro implendâ lege defunctorum. Dixi, *quod non eſt de præcepto*: quia etiam in feſto de præcepto, ſi cadat illud in diem aſſignatum pro altari privilegiato, puta feriam ſecundam, extra quam privilegium altaris pro defunctis eſt nullum, non poteſt adhuc miſſa dici de Requiem, uti decrevit eadem ſacra Congregatio, *die 24. Aprilis 1627.*

3. In die Commemorationis omnium defunctorum, & in die Depoſitionis, & in Anniverſario defuncti, dicitur una tantum Oratio; & ſimiliter *b* in die Tertia, *c* Septima, *d* Trigeſima, & quandocunq; pro defunctis ſolemniter celebratur: in aliis Miſſis, plures, ut de Feriis & ſimplicibus dicetur infrà in Rubrica de orationibus.

Oratio *Fidelium* erit ultima, *Burchard.* ubi plures dicuntur orationes.

b *In die tertia.*) Præter diem obitûs, ſeu depoſitionis, & anniverſarium, qui celebriores reputantur, ſolemnes habiti ſunt tertius, ſeptimus, & trigeſimus, conſtanti Eccleſiæ ab Apoſtolis traditione. Caveant igitur ii, qui nominant in miſſa alios dies, quartum, quintum, vigeſimum, & ejuſmodi; quia neque in Rituali novo, prout neque in miſſali, ponuntur alii dies à prædictis. Et tertii quidem meminit Clem. *lib. 6. Conſt. Apoſt. c. 48.* propter eum, inquit, qui tertia die reſurrexit: vel ut purgetur anima, quæ triplicis eſt naturæ, iraſcibilis, concupiſcibilis, & rationalis; vel ut in ea ſanctæ Trinitatis imago integrè reparetur, Alcuin. *loco citato*; vel ut abſolvatur à peccatis, quæ patravit cogitatione, verbo & opere, Durand. *loco citato.*

c Se-

Digitized by Google

c *Septima.*] Myſteria Septimæ Diei ſcribit Ambr. *Orat. de fide reſurrect.* quia ſymbolum eſt futuræ quietis: addit *Alcuinus*, ut anima ſuo corpori reconcilietur: illa namque, ut diximus, tripliciter peccare ſolet, & corpus item quadrupliciter, ob humores quatuor quibus conſtat. *Durandus* vult ſignificari vitæ totius purgationem, quæ ſeptem diebus in orbem ducitur. Fortaſſe ab *Eccleſ. 22.* hic ritus ortum habet. *Luctus mortui ſeptem dies;* vel à Joſeph Ægypti Prorege, qui ſeptem implevit dies luctûs ſuper defunctum patrem ſuum, *Gen. 50.*

d *Trigeſima.*) Trigeſimum diem commendat S. Ephrem *in ſuo Teſtamento apud Surium Tom. 1.* derivaturq; ritus à morte Aaron & Moyſis, quos flevit populus triginta diebus, *Num. 20. Deuter. ult.* Vel quia Dominus baptizatus eſt annum agens trigeſimum, *Alcuinus.* Vel quia in hac menſura ætatis Chriſti reſurgemus omnes, *idem.* Vel quia hac ætate Adam creatus fuit, ſecundùm communiorem Doctorum ſententiam. Vel ut, quidquid in decalogo legis defuncti deliquerint, in S. Trinitatis miſericordia deleatur, Hugo *de Miſſ. obſer. lib. 3. c. 37.* nam ter decies conſtituunt triginta. Trigeſimum numerum obſervant alii ea ratione, ut per triginta dies fiat miſſa pro defunctis; ſolemnius autem tertia die, ſeptimaque, intra triginta, & ipſamet trigeſima, Amalar. *lib. 4. c. 42.* ritus autem triginta dierum à S. Gregorio Papa, *4. Dial. 55.* præſcribitur Abbati Pretioſo pro Monacho Juſto iis verbis: *Vade ab hodierna die, diebus triginta continuis offerre pro eo Sacrificium ſtude, ut nullus omninò prætermittatur dies, quo pro abſolutione illius Hoſtia ſalutaris non offeratur.* Ex quibus intelligere poſſunt celebraturi miſſas, quas vocant S. Gregorii, hoc eſt, inſtitutas aut approbatas à Sancto Gregorio, quod primò non eſt neceſſe, ut idem Sacerdos per menſem celebret diebus triginta; ſed neceſſe eſt, ut offeratur Hoſtia per menſem, ſive ab uno ſive à pluribus, ut patet ex iis verbis, *ſtude offerre*; neque addit Abbati *per te*, quod eſſet onus grave. Secundò, Sufficit offerri ſacrificium; non autem omnes miſſæ dicendæ ſunt ritu proprio de defunctis, qui in Dominicis intercurrentibus prohibetur. Tertiò continuis diebus fieri debent, *ut nullus omninò prætermittatur dies*, remotâ ſuperſtitione, quam vetuit Trid. *ſeſſ. 22.* ratione numeri; neque diſcontinuantur ob triduum majoris hebdomadæ, quo, ex uſu Eccleſiæ probato, non debet celebrari. Doctores autem, qui volunt eas poſſe diſcontinuari, vel uno die dici omnes triginta, concludunt valere tanquam triginta miſſas, ſed non ut eas, quas inſtituit Sanctus Gregorius, ut ex ejuſdem verbis patet.

Dubitatum aliquando fuit, edito decreto S. Congregationis, de quo infrà, prohibente quaſdam miſſas ſancti Gregorii pro vivis & defunctis, an prohibitæ cenſeantur prædictæ triginta miſſæ ſancti Gregorii; at negavit ſacra rituum congregatio *die 28. Octob. 1628.* & prælo datum eſt decretum, petentibus Monachis S. Gregorii de Urbe.

4. *e* Sequentia pro defunctis dicitur in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum, & depoſitionis defuncti, & quandocunque in Miſſa dicitur una tantùm oratio; in aliis autem Miſſis pro defunctis, dicatur ad arbitrium Sacerdotis.

e *Sequentia.*) Proſa, ſive ſequentia, hoc eſt, *Dies iræ, dies illa.* Significat autem jubilationem, & hoc nomine quamcumque ſequentiam vocat Ordo Romanus, ut idcircò cantari debeat, cùm ſolemnius celebratur pro defunctis. Sequentia quoque appellatur, quia per cantûs amœnitatem ad ſequentia præparat, Hugo Victor. *de Offic. Eccleſ. lib. 2. c. 19.* vel quia ſequitur *Alleluja* in aliis miſſis feſtivis. *Cornelius Schultingius*, qui & proſam eam dici putat, quia lege metri caret.

Digitized by Google

De Translatione Feſtorum. VI.

1. IN dicendis Miſſis ſervetur ordo Breviarii de translatione feſtorum duplicium, & ſemiduplicium, quando majori aliquo feſto, ſeu Dominica impediuntur. In Eccleſiis autem, ubi Titulus Eccleſiæ, vel concurſus populi ad celebrandum feſtum, quod transferri debet, poſſunt cantari duæ Miſſæ, una de die, alia de feſto; aut ſaltem commemoratio fieri de feſto, ſi de eo non debeat celebrari officium illa die.

De translatione feſtorum & nos docebimus in rubrica Breviarii. Vide hoc loco ſolutiores leges miſſæ quàm officii divini, & quia populus concurrit ad audiendum potiùs miſſam quàm veſperas, & alias horas, ideò conceditur, poſſe fieri alteram miſſam ſolemnem de feſto translato, aut fieri de eo in miſſa de die commemorationem. Loquitur autem Rubrica ſine diſtinctione feſtorum, quam neque nos addere debemus; Imò ſignificat, poſſe contingere caſum in feſtis majoribus, & in his conceduntur duæ miſſæ. Quòd ſi unam tantum velint celebrare ii, qui ad miſſam tenentur cantandam ratione chori, eam non debent omittere, quæ Officio correſpondet, in qua fiet commemoratio de feſto transferendo. Si feſtum translatum admittat in miſſa Symbolum, poterit etiam illud dici in hac miſſa: in fine verò prædictarum duarum miſſarum Evangelium dicitur S. Joannis, non aliud feriæ, vel feſti occurrentis.

Prædictæ item duæ miſſæ ea ratione cantandæ erunt, ut altera de die poſt horam congruentem, *de qua infrà tit. 15. n. 2.* altera de feſto (cum nullam habeat cum Officio connexionem) poſt Nonam, ſi hoc accidat in Temporibus Pentecoſtes, ambæ quidem poſt nonam, ſed illa priùs de die, quæ cum officio concordat, poſteà de feſto: ad cujus miſſam populus eo libentiùs, quò tardiùs, convenire ſolet. Et licet in hoc caſu nulla hora ſit media inter utramque miſſam, quod *tit. ſeq. n. 2.* convenire docebimus: tamen eſt caſus unicus & privilegiatus ob concurſum populi. In miſſis etiam privatis poterit commemoratio fieri de Feſto; quia, cùm fiat in gratiam concurrentis populi, qui non poteſt adeſſe totus miſſæ ſolemni, in privatis miſſis libenter audiet de translato Feſto commemorationem, eaque regulariter fiet ſecundo loco.

Abſtinerem tandem à commemoratione hac, & multò magis à miſſa, quando Feſtum ejuſmodi occurrat in ipſomet Paſchatis, vel Pentecoſtes die: à quorum myſteriis ne minimùm quidem eſt aliò diſtrahendus populus.

De Commemorationibus. VII.

1. COmmemorationes in Miſſis fiunt ſicut in officio. De feſto ſimplici fit commemoratio in Miſſa, quando de eo in officio facta eſt commemoratio in primis Veſperis. Quando autem de eo fit commemoratio tantùm ad Laudes, in Miſſa ſolemni *f* non fit commemoratio de eo, ſed in Miſſis tantum privatis. *g* Excipitur Dominica Palmarum, & vigilia Pentecoſtes, in quibus nulla fit commemoratio, etiam in Miſſis privatis, de feſto ſimplici occurrente, licet facta ſit in officio. De Dominica fit commemoratio, quando in ea agitur de feſto duplici. De octava fit commemoratio, quando infrà octavam celebratur aliquod feſtum, niſi illud feſtum fuerit de exceptuatis in rubrica Breviarii de commemorationibus. Item quando infrà octavam fit de Dominica.

Pendet hæc Rubrica à ſimili in Rubricis Breviarii *tit. 9.* ubi eam examinabimus.

f Non

f *Non fit commemoratio.)* Quod fit, ut feſtum ſecundæ claſſis diſtinguatur à feſtis duplicibus minoribus, in quorum miſſa ſolemni fit de ſimplici commemoratio; à feſto verò primæ claſſis diſtinguitur, quia nec in miſſis privatis feſtum primæ claſſis commemorationem de ſimplici admittit.

g *Excipitur Dominica, &c.*] Diſcordant hæ duæ Miſſæ ab Officio, ut abundè patet in lectione Paſſionis pro Evangelio, ratione cujus paſſionis de Sanctis non eſt facienda mentio: & licet Feria tertia & quarta fiat in miſſa commemoratio de ſimplici occurrenti, officium tamen earum feriarum non eſt tam ſolemne quàm Dominicæ Palmarum. Unica autem oratio ſolemnitatem ſignificat majorem. Item vigilia Pentecoſtes diſcordat ab officio in collecta, & colore paramentorum. Præterea hæ duæ miſſæ pendent ex benedictionibus ſolemnibus Palmarum & Fontis Baptiſmalis, ut imitari debeant ſolemnitates majores, unde nunquam omittuntur, cedentibus omnibus aliis feſtis etiã primæ claſſis.

2. De feria fit commemoratio in Adventu, Quadrageſima, Quatuor Temporibus, Rogationibus & Vigiliis, quando Miſſa dicenda eſt de feſto illis temporibus occurrente. Sed in Eccleſiis Cathedralibus & Collegiatis, ubi plures Sacerdotes quotidie celebrant in Feriis, Rogationibus, & Vigiliis prædictis, quæ habent Miſſas proprias, dicuntur duæ Miſſæ, una de Feſto, alia de Feria, Rogationibus, & Vigilia, *h* abſque ulla utrorumque commemoratione: in feſtis tamen majoribus primæ claſſis nihil fit de Vigilia occurrente, ut dictum eſt ſuprà.

Omnia patent ex ſupradictis, & licet Miſſa Vigiliæ ſumatur de communi, dicitur tamen propria Vigiliæ, cui aſſignatur, & ideo non omittenda.

Sed quæritur: cur occurrente Feſto in prædictis feriis dicuntur duæ miſſæ conventuales; occurrente autem Feſto duplici in Dominica, quæ eſt dignior prædictis feriis, non dicuntur duæ miſſæ, altera de feſto, altera de Dominica? Reſpondet Francolinus *aliud agens de tempore horarum Canon. part. 1. cap. 16. num. 18.* in prædictis Feriis unam cantari poſt Tertiam, aliam poſt Nonam: & horæ mediæ ſunt præparatoriæ ad ſequentem miſſam. Miſſæ verò Dominicæ & Feſti Duplicis cantandæ eſſent ambæ poſt tertiam. At ſecundùm hunc Auctorem, incongruè cantantur miſſæ duæ, nulla mediante hora canonica, quæ eſt quaſi ad miſſam præparatoria. Addo ego reſumi poſſe miſſam Dominicæ in ſequenti hebdomada: populumque item non teneri niſi ad unam miſſam audiendam. Quam igitur audiet? Audiat unam de Feſto & Dominica ſimul, cum duobus Evangeliis meritò à populo audiendis. Sed dato quòd non poſſit reſumi miſſa Dominicæ infrà hebdomadam; non videtur hæc omittenda, cùm ſit dignior quàm miſſa de feriis prædictis: ergò ſaltem in eo caſu cantandæ forent duæ, de Feſto, & de Dominica: & altera immediatè poſt alteram cantata Tertia; ſicuti in Quatuor Temporibus Pentecoſtes poſt Nonam poſſunt duæ miſſæ cantari, de Feria, & de Sancto Titulari Eccleſiæ, ob feſtum & concurſum Populi, juxta rubricam ſuprà de tranſlatione Feſtorum. Nihilominùs tamen eſt ille caſus peculiaris ratione feſti; & diſpar eſt ratio in miſſis de Dominica, & de feriis majoribus; nam in his intendit Eccleſia, ſine præjudicio Feſti, excitari Clerum & populum ad actus humilitatis & pœnitentiæ, cum genuflexione ad orationes in miſſâ, & Officio proprio earum miſſarum. Qui actus non conveniunt Dominicis, in quibus, ob memoriam Dominicæ Reſurrectionis ſtamus ad orationes, neque genuflectimus, ex Concilii Nicæni decreto, & ideo omitti non vult integras miſſas de feriis prædictis; de Dominicis autem vult tantùm Commemorationem cum oratione & lectione Evangelii, ſi à feſto majori impediantur. Porrò Francolini ratio adeò vera eſt, ut ideircò nulla vera ſit rubrica de duabus miſſis dicendis de Quatuor Tem-

poribus, & de Vigilia S. Matthæi, ſeu S. Thomæ, ſi in eundem incidant diem; quia eſſent ambæ cantandæ poſt Nonam, *ut dicemus tit. 15. n. 2.* nulla hora media inter illas, quod eſt valdè notandum. Omninò verò negamus, nomine feriarum, de quibus in hac Rubrica, comprehendi etiam Dominicam; tum quia eſt contra ſenſum & uſum communem; tum quia S. Rituum Congregatio nomine Feſti novem Lectionum intelligit etiam Dominicam *12. Martii 1618.* ergò non eſt Feria prima; neque in ea duæ miſſæ ſunt cantandæ, ut in feriis & Sabbatho prædictorum temporum in Rubrica.

h *Abſque ulla utrorumque.*) Adverte, quod ſi præterea facienda ſit Commemoratio Feſti ſimplicis, vel de die infrà Octavam, hæc Commem. facienda erit in miſſa de feſto *ut habes in Miſſali die 28. Junii, 17. & 20. Septembris.*

3. Quando infra Hebdomadam dicuntur Miſſæ votivæ, poſt primam Orationem ſemper dicatur Oratio ejus, *i* de quo fit Officium, ut ſuprà explicatum eſt in propria Rubrica.

i *De quo fit Officium.*] Ut aliqua vel minima ratione concordet cum Officio Miſſa votiva, debet de Officio fieri commem. *Joannes Burchard.* Tertia verò erit ea, quæ aliàs ſecundo loco diceretur, *ut infrà indicatur tit. 9. num. 14.* in iis verbis, *Dicuntur plures, ut in Feſtis ſimplicibus,* de quibus ibid. *n. 16.*

4. Quando fit commemoratio de feria Quatuor Temporum, pro Feriæ Commemoratione dicitur prima Oratio, quæ concordat cum officio.

Patet ratio, ut concordet cum Officio, *Burchardus.*

5. In faciendis Commemorationibus ſervetur ordo ut in Breviario. De Dominica, ante diem infrà Octavam: de die infrà octavam, ante Ferias prædictas: de Feriis prædictis, ante Feſtum ſimplex: de Feſto ſimplici, ante orationes, quæ ſecundo vel tertio loco dicendæ aſſignantur, & hæ dicantur *k* ante orationes Votivas: in quibus Votivis ſervetur deinde dignitas orationum, ut de ſancta Trinitate, de Spiritu S. de Sacramento, de ſancta Cruce ante Votivam de B. Maria, & de Angelis ante Apoſtolos, & ſimiliter in aliis.

k *Ante Orationes Votivas.*) Præcedunt quæcumque Orationes, quæ ab Eccleſia certum habent locum. Votivæ, quæ ad arbitrium Sacerdotis dicuntur, poſteriorem occupant locum. Et ſicut Votiva, verbi gratiâ de Spiritu ſancto, cedit commemorationi Feſti ſimplicis, ita cedere debet Orationi *A cunctis*, vel aliis, quæ ſecundo vel tertio loco jubentur dici. Cæteris autem paribus, attenditur dignitas eorum, de quibus eſt Oratio. Ita *Burchard.* Videtur durum aliquibus, ſed rationabile eſt, legem communem præponi arbitrio, hoc eſt, legi privatæ, quam facit ſibi Sacerdos in Orationibus Votivis, quæ non concordant cum Officio.

6. Si facienda ſit commemoratio pro defunctis, ſemper ponitur *l* penultimo loco; in Miſſis autem Defunctorum nulla fit commemoratio pro vivis, etiamſi oratio eſſet *m* communis pro vivis & defunctis.

l *Penultimo loco.*) Ratio Innocentii Papæ III. eſt *de myſteriis Miſſæ lib. 2. c. 27.* quia finis ad ſuum debet torqueri principium: non igitur dignitatis ergò, ſed ut à vivis, de quibus in prima collecta, ad vivos, de quibus in ultima, fiat regreſſus.

m *Communis pro vivis, &c.*) Hoc ſancitum eſt poſt tempora Innocentii III. qui concedebat

loco

loco citat. Orationem, *Omnipotens ſempiterne Deus, qui vivorum dominaris ſimul & mortuorum*, &c. in Miſſis etiam defunctorum Sed planè æquum eſt defunctis ſuffragia dari in Miſſis vivorum, ut *ſupr. n. 6. dictum eſt;* & in Miſſis defunctorum ſolis defunctis operam dare, excluſis vivis in collectis: quibus omni tempore, & in primo *Memento*, ſecretè ſatis ſuperq; eſt proviſum, etiam in Miſſa de defunctis. Significatur etiam, non poſſe Defunctos in purgatorio juvare viventes, Durand. *lib. 4. cap. 15.* cujus ſententia eſt probabilior. Sanctus Thom. *Secunda Secundæ, qu. 83.* quem ſequitur Navar. *de Orat. cap. 20. num. 9. contra Medinam.*

7. Quando dicuntur Plures orationes, *n* prima tantùm & ultima cum ſua concluſione terminantur: & *o* ante primam & ſecundam orationem tantùm dicitur, Oremùs: ante primam dicitur etiam *p* Dominus vobiſcum.

n *Prima tantùm & ultima.*) Et prima quidem terminatur, quia eſt propria Miſſæ; ultima verò quia comprehendit alias, & quaſi eas colligit, quæ ideo collectæ dicuntur: quanquam aliæ cauſæ ſunt, cur collectæ dicantur, ut *infra tit. 9.* Quandoque prima & ſecunda oratio ſub una concluſione dicuntur, ut unica videatur oratio in Miſſa celebri: quod præſertim jubetur fieri in collatione ordinum, conſecratione Epiſcoporum, Virginum, Eccleſiarum, & Altarium, Benedictione Abbatum, & Abbatiſſarum; Cœmeterii benedictione, & conſecratione Regum, & Reginarum. Atque in his tantùm caſibus uniri duas orationes ſub uno *Per Dominum* docet Burch. *in Ord. celebrandi Miſſam.* An verò orationes illæ, quæ poſt miſſam votivam de Trinitate habentur pro gratiarum actione, ſub eadem concluſione cum prima recitandæ ſint, negamus in miſſis privatis: nam quod dicitur in oppoſitum in Miſſali Romæ edito 1621. additum fuit ſine ſuperiorum facultate, me penitùs rem indagante; & hic eſſet nimis novus ritus in miſſa privata. In iis autem, quæ ſolemniter dicuntur pro re gravi, uſus Capellæ Papalis eſt, ut de duabus fiat una ad ſolemnitatem; ſed verba Rubricæ *tit 9. num. 14.* indicant in ſolemni quoque duas eſſe, ergò cum duabus concluſionibus.

o *Ante primam & ſecundam.*) Ita Ordo Romanus; ut invitetur populus ad orationem, qua etiam de cauſa ſalutatur populus iis verbis, de quibus mox, *Dominus vobiſcum*, ut ait Innocent. III. *lib. 2. cap. 26.*

p *Dominus vobiſcum.*] Ordo Romanus hoc habet. Quæ ſalutationis forma ad verbum legitur Ruth. *2. & 2. Par. 15.* ferè ſimili uſus eſt Gabriel Angelus ſalutando Mariam, *Dominus tecum:* & alter Angelus ad Gedeonem, *Jud. 6.* ſed vim & efficaciam habet à Chriſto, qui dixit: *Ego vobiſcum ſum*, Matth. *ultimo*. Ritus autem emanat à Clemente, ex Gemma *lib. 1. c. 87.* vel Anacleto Papa ex Hugon. Vict. *lib. 2. c. 11.* vel ab utroque ex Radulph. *loc. cit. Prop. 23.* & eſt ſenſus: Dominus in vobis maneat, & petitionibus veſtris effectum tribuat. Duran. *lib. 4. c. 14.* Vel ſacerdos ſe habere pacem cum populo docet, ex P. Damian. *Opuſc. de Dominus vobiſcum.* Vel dicitur ad excitandos animos ad orationem. Ruper. *lib. 1. c. 31.* Dicitur autem Dominus, non Deus; quia Dominus poteſtatis eſt titulus, Turrecrem. *in c. Jacobus. de Conſeſſ. Diſt. 1.* Alia addemus infra ſuis locis propria, *par. 2. tit. 5. nu. 1.*

8. Cùm verò dicuntur plures orationes, & una oratio eadem ſit cum alia, ibidem dicenda oratio hujuſmodi, illa ſcilicet quæ eadem eſt, non alia, *q* commutetur cum alia de Communi, vel proprio, quæ ſit diverſa. Idem ſervetur in Secretis & orationibus poſt Communionem.

q *Commutetur cum alia.*] Quænam commutanda eſt, prima aut altera? prima manet, altera mutatur eo modo, quo præſcribitur clarè in Dominica Septuageſimæ, quando venit ante

feſtum

feſtum Purificationis beatæ Virginis, cujus Secreta eadem eſt cum Secreta prædictæ dominicæ, & illa mutatur, quæ ſecundo loco ponitur.

Dices: Quomodo fiet mutatio ſecundæ orationis de feria, vel dominica, vel de iis, quæ ſunt ad libitum, quando eſt eadem cum prima de Sancto? nam hic accidit caſus in feſto quadraginta Martyrum occurrente in feria quinta Cinerum; & item in feſto S. Martini Epiſcopi in dominica 22. poſt Pentecoſten; vel cum præcipitur oratio, *Deus refugium*. Verùm in his caſibus poterit ſumi oratio ſecreta feriæ ſextæ Cinerum, vel dominicæ XXIII. vel ea, quæ proximè ſequitur, pro quacunq; tribulatione, reſpectivè ad caſus prædictos; ut ſit eadem regula in favorem orationis primæ, quæ non debet mutari: & ita accidit in praxi, quia celebrans, qui non prævidit Secreta, dicit primam de Sancto; mox advertens ſecundam eſſe eandem, non poteſt non mutare ſecundam.

De Introitu Kyrie eleiſon, & Gloria in excesſis. VIII.

JAm aggredimur partes integrantes Miſſæ, quæ in primordiis Eccleſiæ ordinante Petro & Apoſtolis, duæ tantùm fuerunt, ſcilicet conſecratio cum verbis propriis, & oratio dominica, Greg. Papa *in epiſt. ad Joan. Epiſc. Syracuſ.* cujus Miſſæ quaſi veſtigium remanet in Paraſceve, in qua tamen non fit conſecratio. Idem Petrus Antiochiæ addidit tres orationes. Innoc. III. *in Prol. ad lib. Myſt. Miſſæ*, collectam, Secretam, & poſtcommunionem, ex Lindano ad *Liturgiam ſancti Petri.* Creſcente verò cultu Chriſtianæ religionis, adjecta ſunt alia, quæ viſa ſunt decentiùs convenire, quandoque alia dempta, alia mutata in melius. Lindanus autem *in Apologia* pro Liturgia ſancti Petri Græca, quæ valdè ſimilis eſt Gregorianæ, contendit probare, à ſancto Petro fuiſſe præſcriptam totam Miſſam Latinam, paucis exceptis; & ſucceſſores ejuſdem vel firmaſſe aliqua decretis, vel reſtituiſſe neglecta, quod & nos cum Baronio ſupra affirmavimus. Ab initio verò non erat tutum moram longam trahere in Sacrificio, ex Simone Græco apud Lindanum *ibidem.*

Nunc agamus de ſingulis juxta titulos rubricarum, dilatis cauſis de Chriſto myſticis in alteram rubricarum generalium partem.

1. *r* INtroitus ſemper eodem modo dicitur cum *s* Gloria Patri, ut in ordinario, præterquam *t* tempore Paſſionis, & in Miſſis *u* defunctorum, ut etiam ibi annotatum eſt.

r *Introitus.*] Vel quia introeunte Sacerdote ad altare dicitur, qui paulò ante dixerat, *introibo ad altare Dei*, ita Microl. *de Eccleſiaſt. obſer. cap. 1.* vel quia ſit quaſi proœmium Miſſæ, Conrad. *lib. 1. Caremon. cap. 1.* vel quia populo introeunte Pſalmus cantabatur, Rhenan. ad Tertull. *de Cor. militis.* à Sancto Gregorio dicitur *Antiphona* ab Ambroſianis *Ingreſſa.*

Componitur regulariter ex Pſal. Davidis, verſu ejuſdem Pſalm. *Gloria Patri, Sicut erat*, & repetitione pſalmi Dixi, *regulariter ex Pſalmo:* nam Cœleſtinus I. Papa conſtituit, ut pſalmi 150. ante ſacrificium cantarentur antiphonatim, quod antea fiebat, ex Dion. *de Eccl. Hierar.* & Caſſiano *lib. 3. Inſt. Mon. c. 11.* ſed non ubique. Antiphonatim autem, hoc eſt, non totum Pſalmum recitabant antiqui, ut ajunt quidam apud Radulph. *Propoſ. 23.* ſed ut docet Alcuin. *loco citato*, ex omnibus Pſalmis excerpebant antiphonas: Baronius tamen *anno 418.* explicat decretum Cœleſtini de toto Pſalterio cum antiphonis ante Miſſam cantando in Eccleſia Romana; & Bellarminus idem ſentit *lib. 2. de Miſſa c. 16.*

Irregulares verò introitus ſunt perpauci, qui non ex pſalterio, ſed ex Prophetis, ſeu aliis Scripturæ libris ſunt hauſti, ut in Nativitate Domini, *Puer, qui natus eſt, &c.* in Aſcenſione; *Viri Galilæi*, &c. verſum tamen ex pſalmo, qui cantabatur, retinuit S. Greg. Papa ex Durando *lib. 4. c. 5.* Dixi *verſu ejuſdem pſalmi*, quia, quando introitus incipit à primo verſu pſalmi, tunc verſus introitus eſt, qui proximè ſequitur in pſalmo, quando

quando verò incipit à verſu de ſequentibus in pſalmo, verſus eſt idem, qui primus eſt in pſalmo. Exempla patent in Miſſali, nimirùm in nativitate Domini, *Dominus dixit ad me, &c.* verſus eſt, *Quare fremuerunt gentes:* in dominica prima Adventûs, *Ad te levavi animam meam, &c.* verſus eſt de ſequentibus in pſalmo, *Vias tuas Domine, &c.*

ſ *Gloria Patri.*) Additum eſt quaſi ad finem pſalmi, ex inſtituto Damaſi Papæ: quamquam ante Damaſum compoſita fuiſſe laus hæc fertur à Nicæna Synodo, imò ab Apoſtolis, ex Baſilio, eam fluxiſſe probat Baronius *anno 325.* Nicænum addidit, *Sicut erat,* &c. Baronius ibidem ex Conc. Vaſen. *can. 7.*

De repetitione pſalmi, ſeu introitûs, Durand. & Radulph. *loc. cit.*

t *Tempore Paſſionis.*) Nam tunc omittitur laus Trinitatis, *Gloria Patri, &c.* ita Microl. *cap. 52.* tùm quia Introitus ſunt de paſſione Chriſti; tùm quia, propter humiliationem capitis noſtri proximam, omittenda eſt glorificatio ſanctiſſimæ Trinitatis, in qua Filius Dei eſt idem cum aliis perſonis divinis. Prima cauſa redditur à Durando *lib. 6. c. 60. in Dominica de paſſione*, altera ab Amalar. *de Eccl. officiis, lib. 4. c. 20.*

u *Defunctorum.*) Indicia lætitiæ omittuntur in his Miſſis, ad imitationem officiorum, quæ aguntur in morte Domini. Alcuin. *circa finem libri.*

2. Kyrie eleiſon, dicitur novies poſt Introitum, alternatim cum miniſtro, id eſt ter Kyrie eleiſon, ter Chriſte eleiſon, ter Kyrie eleiſon.

Poſt Apoſtolicos Hebræos cœperunt Græci facere Miſſam Adriano primo imperante, Durand. *lib. 2. cap. 1.* obiit ille *anno Domini 140.* vox autem Græca *Kyrie eleiſon* invenitur in Liturgiis S. Jacobi, & S. Marci, Duran. *lib. 2. cap. 13.* à Græcis Sylveſter ad Romanos eam tranſtulit. Radulph. *Prop. 23.* fuiſſe verò in uſu in tota Italia, teſtatur Concil. Vaſen. *can. 3.* ante S. Gregorium 150. annis, *ex* Bellarmin. *lib. 2. de Miſſ. c. 16.* idem ſcribit Auguſtinus de omnibus Chriſtianis, contra *Paſcentium Epiſt. 178.* & ſignificat, *ex eodem ibidem,* Domine miſerere. Novies autem in Miſſa dici, docet Greg. *lib. 7. Epiſt. 63.* qui ſe dicit reſtituiſſe, non inſtituiſſe hunc ritum, cum alternatione partim à Sacerdote, partim à populo, quod non faciunt Græci; nimirum ter *Kyrie*, ter *Chriſte* (quod etiam Romanorum eſt, non Græcorum) & ter *Kyrie*. Addit Amalar. *lib. 3. c. 6.* cauſam, quia ante omnem orationem ſpecialem Sacerdotum neceſſe eſt præcedere miſericordiam Domini, ut ſerenetur mens Sacerdotis ad ea intendenda, quæ ore dicit, & ut dignus ſit Deum alloqui, & exaudiri. Sanct. Thomas *3. part. qu. 83. artic. 4.* notat (quod priùs notaverat Innocent III. *libr. 2. cap. 19.*) ter dici ad Patrem, ter ad Filium Chriſtum, ter ad Spiritum ſanctum; additque Sanct. Thom. ad ſignificandum, quod omnes perſonæ ſunt in ſe invicem.

3. Gloria in excelſis dicitur, quandocunque in Matutino dictus eſt hymnus Te Deum, præterquam in Miſſa *x* Feriæ quintæ in Cœna Domini, & *y* Sabbathi Sancti, in quibus Gloria in excelſis dicitur, quamvis in Officio non ſit dictum Te Deum.

Hymnus Angelicus ita dictus eſt, quia illum cecinère Angeli in nativitate Domini; cui addidêre reliqua uſque ad finem varii Doctores, ex Conc. Tolet. IV. *can. 12.* quo modo conciliari poſſint, qui eum tribuunt Apoſtolis, Clem. *lib. 7. Conſt. c. 48.* & qui Teleſphoro, Inn. III. *lib. 2. c. 20.* & qui Symmacho, Berno *c. 25. de offic. Miſſæ.* & qui S. Hilario Pactavienſi. Alcuin. *cap. de celebrat. Miſſæ:* qui veriùs in Latinum tranſtulit, ait Bovius *de Apoſt. conſtit. Clem. c. 47. lib. 7.* Ut autem dicatur in Miſſa, conſtituit Teleſphorus, ex Innocent. *loc. cit. & ex Epiſt. 1.* ejuſdem Teleſph. idem aſſerunt Damaſus, Rabanus, & alii complures apud Duran. *lib. 2. c. 14.* Symmachus prætetea juſſit recitari in diebus dominicis, & in natalitiis Martyrum, ex Alcuin. Amalar. & aliis; quia

quia in dominicis ſignificatur reſurrectio Chriſti, per quam Sancti ſociati ſunt in gloria & laudibus Angelorum. Duran. *lib. 4. c. 13.* tribuit Stephano Sculting. quod in dominicis dicatur, & citat librum Pontificalem *Tom. 1. ſuæ Bibliothec. p. 1. c. 26.* Item in omni feſto dicitur, quod plenum habet officium, hoc eſt novem lectiones (exceptis Adventu, Innocentum feſto, & à Septuageſima ad Paſcha) ex decr. Leon. IX. teſte Democh. *Tom. 4. c. 15.* Microl. *c. 2. & 45.* Item toto tempore Paſchali, quod ſtatum æternæ gloriæ & pacis ſignificat, Hug. Vict. *l. 2. c. 4.* Deniq; quando in officio dicitur Te Deum, *de celebr. Miſſæ, c. Conſilium*, ex Innocen. III. quia hi duo hymni continent laudes ſanctiſſimæ Trinitatis.

x *Feria quinta in Cœna Domini.)* Dicitur hymnus Angelicus in hac Miſſa *can. Porrò, de conſecrat. diſt. 1.* ex inſtitutione Nicolai Papæ; & quia gaudium ea die eſt ob inſtitutionem Sacramenti, Durand. *de Cœna Domini*, & in Ordine Romano præſcribitur.

y *Sabbathi ſancti.)* In cujus Miſſa ideò cantatur *Gloria in excelſis*, quia pax data eſt renatis fonte baptiſmatis, & proxima eſt reſurrectio Salvatoris, Duran. *de Miſſa Sabbathi ſanct.* Paſcha item dici poteſt præſens: Miſſa enim dicitur Reſurrectionis, quæ nocte ſequenti celebratur: & hujus ritus meminit etiam Ordo Romanus.

4. In Miſſis votivis non dicitur, etiam tempore Paſchali, vel infrà octavas, niſi in Miſſa z B. Mariæ in Sabbatho, *a* & Angelorum: & niſi Miſſa *b* votiva ſolemniter dicenda ſit pro re gravi, vel pro publica Eccleſiæ cauſa. Neque dicitur *c* in Miſſis defunctorum.

Innocentius III. *in c. Conſilium, de celebrat. Miſſ.* ait: in profeſtis (id eſt procul à feſtis) non dici hymnum Angelicum apud Romanos, ut inter commemorationem, & ſolemnitatem appareat differentia, & hoc aſſerit ſpecialiter obſervari in Miſſis B. Mariæ; quod ex Radulp. *Prop. 15.* debent obſervare, qui diligunt decorem domûs Dei. Nam ſicut decor eſt, illum in feſtivitatibus recitare, ita decor eſt, illum omittere in diebus privatis: jucundiùs etiam in feſtivitatibus ſuſcipitur, quod in profeſtis ſupprimitur, & tacetur. Hæc ille.

z *Beata Maria in Sabbatho.*] Ita legendum omninò, non autem cum interpunctione, ut olim in Miſſalibus Venetis & aliis mendoſis, in quibus legebatur hoc modo, *niſi in Miſſa Beata Maria, in Sabbatho*; ſuperfluum enim eſſet illud *in Sabbatho*: nam vel intelligis de Miſſa in Sabbatho, quando de ea fit officiũ in Sabbatho; & eo caſu *Gloria* dicitur, quia in officio dictum eſt *Te Deum*, & pertinet ad Rubricam ſuperiorẽ *n. 3.* neque illa eſt votiva: nam votiva non concordat cum officio, *tit. 15. n. 5.* Vel intelligis de verè votiva; quæ dicitur in Sabbatho principalis de Adventu, de qua *ſupr. tit. 4. n. 2.* & tunc additum fuiſſet in hac Rubrica, *Sabbatho de Adventu.* Vel intelligis de merè votiva, quæ ad libitum dicitur, etiam in Sabbatho, privatim, & omninò diſcordante ab Officio: & eo caſu ſufficeret dixiſſe, *in Miſſa Beatæ Mariæ*, abſolutè, quocunque die dicatur. Ne igitur ſuperfluat illud *in Sabbatho*, amove comma, ſeu diſtinctionem, & dic, præſcribi hoc loco, quod in votivis beatæ Mariæ, quæ dicuntur in omni Sabbatho, etiam Adventûs, Quatuor Temporum, Vigiliarum, ſeu feſti Semiduplicis (non in aliis diebus extra Sabbatum,) dicatur in iis tantùm Hymnus Angelicus, ita ut hoc ordine Beatæ Virgini operam demus: Primò, in feſtis ipſius cum Hymno Angelico, Symbolo Apoſtolorum, & Præfatione propria, quod nemo negat. Deinde in Sabbatho (quod habere nonnihil ſolemnitatis in honorem Beatæ Virginis docuimus *ſup. tit. 4.*) cum Hymno Angelico, & præfatione propria, ſive concordet, ſive diſcordet Miſſa B. Virginis ab officio, quod hoc loco piè conceditur omni Sabbatho, Tertiò, in reliquis diebus & votivis Miſſis ejuſdem, dicatur tantùm Præfatio propria ejuſdem Beatæ Virginis. Confirmatur hæc Rubrica ab alia, quæ habetur in ordine Miſſæ in Miſſali poſt Hymnum Angelicum, videlicet: *Sic dicitur etiam in Miſſis B. Mariæ, quando dicenda eſt;* ergò

Digitized by Google

ergò non ſemper dicenda eſt, *Gloria in excelſis.* Senſus autem horum verborum eſt: *Sic*, id eſt, eodem modo, quo immediatè ſuprà deſcriptus eſt, dicendus eſt hymnus Angelicus, non additis ampliùs iis verbis, quæ ante Pium V. in dicto Hymno addebantur à Sacerdotibus in honorem B. Virginis. *Quoniam tu ſolus Sanctus, Mariam ſanctificans; tu ſolus Dominus, Mariam gubernans; tu ſolus altiſſimus, Mariam coronans*, & alia verba, quæ ampliùs non ſunt in uſu.

Neque poſt recognitionem Miſſalis datus eſt hic Hymnus cuicumque Miſſæ de B. Virgine, quidquid in vulgus ſparſerint aliqui, & falſo. Imò ſacra Rituum Congregatio deleri juſſit anno 1617. de quibuſdam Calendariis inſigniorum locorum Decretum falsò adſcriptum eidem Congregationi contra hanc Rubricam, de Hymno Angelico in votivis B. Mariæ.

a *Et Angelorum.*) Burchardus & meritò: quia prima verba Hymni fuêre primò prolata ab Angelis, *Luc. 1.*

b *Votiva ſolemniter*, &c.) Suprà diximus cum Innocentio III. omitti Hymnum Angelicum in privatis diebus, ut appareat differentia inter ſolemnitatem & commemorationem. Si ergò ſolemnitas adſit aliqualis, vel ratione temporis, puta, quia Sabbathum dicatum B. Virgini; vel quia eo die obiit ille, de quo dicitur Miſſa, quaſi in ejus feſto, licet non dicatur Officium, ut *in Caremoniali ſuo* Petrus Ruiz notavit, & benè; vel ratione cauſæ gravis, aut publicæ, conceditur Miſſis votivis Hymnus Angelicus. Æſtimatur etiam ſolemnitas ratione loci, qua ratione Privilegium dicitur fuiſſe datum ſacroſanctæ Ædi B. Virginis Lauretanæ, ut ibidem in omnibus Miſſis B. Virginis dici queat *Gloria in excelſis*; & habetur in Synodo ultima Lauret. *tit. 11. n. 4. ſub Card. Rom.* Res autem gravis ea eſt, pro qua convenit totus Clerus cum Epiſcopo: ſi tamen paramenta adhibeantur violacea, tunc non dicitur *Gloria* neque *Credo*, & ſacra Rituum Congregatio 19. *Maij* 1607. utrumque declaravit: niſi in Dominica dicatur Miſſa votiva ſolemnis; quia tunc dicitur *Credo*. Quare ex dictis ſublatum eſt Privilegium de *Gloria in excelſis* datum Minoribus ab Alexandro IV. & Sixto IV.

c *In Miſſis defunctorum.*] Hoc notat Amalar. *lib. 3. c. 44.* quia tunc non eſt locus lætitiæ, quam indicat Hymnus Angelicus: ſicuti nec in diebus luctûs, Adventûs, & Septuageſimæ ad Paſcha.

Hoc loco addendum videtur, neque dici, *Gloria in excelſis*, in Vigiliarum Miſſis, quæ veniunt infrà octavam, licet in officio dictum ſit *Te Deum*: quia hæ Miſſæ non concordant cum officio. Et habetur hic ritus in Miſſali in Vigilia Apoſtolorum Petri & Pauli, & Aſſumptionis B. Virginis, continet enim Hymnus cœleſtem gloriam, ex S. Thom. *3. p. q. 83. art. 4.* quæ cum vigilia non conſonat.

De Orationibus. IX.

ORatio & collecta idem: ejuſdem uſus ab Apoſtolis, ex Orig. *Homilia 11. in Jerem.* explicat Ordo Rom. quaſi ſit Collectio, ut Miſſa, & Miſſio; vel quòd ex divinis Scripturis colligatur oratio; vel quia dicitur ſuper Collectam, id eſt, populum collectum, Alcuin. *ubi ſup.* vel quia Sacerdos omnium preces in ea colligit. Microl. *c. 3.* vel quia aſtantes ſe debent colligere ut orent, S. Bonavent. de *Myſter. Miſſ.* dicitur etiam Benedictio ab Amalar. *2. c. 9. ex 1. Cor. 14.* Brevis autem eſt, ne multùm loquentes oremus, Matt. 6. Docet Dion. *Epiſt. ad Demophil.* preces fieri ante myſteria. Orationes compoſuit Ambroſ. ex Gemma *lib. 1. c. 87.* & in Miſſali Romano multæ ſunt illius, ut ſuis locis indicabimus; à Gelaſio Papa auctæ & limitatæ fuerunt, ex Sigeb. *anno 487.* à S. Gregorio deinde, quibuſdam additis, vel detractis, in ordinem & librum Sacramentorum redactæ, Walafr. Strabo *de Reb. Eccl. c. 22.* & Micrologus, *c. 61.* Concilia, Carth. III. *can. 23.* Milevit. *can. 12.* quibus aderat S. Auguſtinus, rejiciunt non probatas.

1. IN feſtis duplicibus dicitur una tantùm oratio, niſi facienda ſit aliqua commemoratio, ut dictum eſt ſuprà.

Romana traditio unam orationem tribuit cuique Miſſæ, Microl. *capite 4.* quia unus Introitus, una Epiſtola, unum Evangelium, Amalar. *in Prolog. de divinis offic.* Unum eſt officium, Radulph. *Propoſ. 23.* & fidei ſeu unitatis Sacramentum denotat, Innocent. III. *lib. 2. cap 27.*

2. In feſtis ſemiduplicibus occurrentibus ab octava Pentecoſtes uſque ad Adventum, & à Purificatione uſque ad Quadrageſimam, dicitur ſecunda oratio, A Cunctis, tertia ad libitum.

Sicut in officio fiunt commemorationes de B. Virgine, ſanctis Apoſtolis, S. Patrono, ſeu Titulari, & de Pace: ita in Miſſa dicitur ſecunda oratio, *A cunctis*, cujus eſt auctor Innocentius III. ex Duran. *lib. 4. c. 15.* in qua ſuprà dicta memorantur: nam littera N. nomen exigit Patroni, ſeu Titularis Eccleſiæ, ubi celebratur; tertia verò additur, quia impari numero gaudet Deus, ex Innocentio III. & tres dicendæ, in honorem ſanctiſſimæ Trinitatis, idem Innoc. *ibid.* vel quia Chriſtus ter oravit in horto, Microl. *ſuprà.* vel quia in memoriam ejus, qui tertia die reſurrexit, Clem. *lib. 2. Conſtit. c. 63.* & tres approbat dici Concil. Laodic. *c. 19.* Numerus impar eſt indiviſibilis, & unionem hoc loco ſignificat Eccleſiæ orantis. In tertia oratione ad libitum, cavere debet Sacerdos pro ſua modeſtia, ne coram Prælato ſuo, ſeu Principe dicat Orationem, quæ habet titulum, *Pro ſe ipſo Sacerdote.* ita Burchardus *in Ordine celebrationis Miſſæ.*

Dices: Cur in oratione, *A cunctis*, in qua continentur omnia ſuffragia, ſeu communes commemorationes officii, ut dictum eſt, nulla mentio fit de Cruce, de qua in officio? Reſpondeo, non ſemper fieri de Cruce in officio commemorationem; & fuiſſet incommodum, modò eam demere, modò addere in Oratione, *A cunctis*. pro varietate Miſſæ ferialis, ſeu de Sancto. Deinde tota Miſſa commemoratio eſt de Cruce: qua etiam de cauſa tempore Paſchali fit in officio commemoratio de Cruce, non in Miſſa.

3. In Feſtis Semiduplicibus occurrentibus ab octava Epiphaniæ uſque ad Purificationem, dicitur ſecunda Oratio, Deus qui ſalutis, tertia Eccleſiæ vel pro Papa, Deus omnium fidelium.

Secunda oratio de B. Virgine ob ejuſdem partum dicitur, uſque ad officium Purificationis etiam translatum; tertia pro Eccleſia, vel pro Papa.

4. In Feſtis Semiduplicibus à Feria quarta Cinerum uſque ad dominicam Paſſionis, ſecunda oratio de Feria, tertia, A cunctis.

Secunda de Feria, de qua in officio fit commemoratio; tertia, *A cunctis*, ob alias commemorationes & ſuffragia, quæ in eodem fiunt officio.

5. In Semiduplicibus à dominica Paſſionis uſque ad dominicam Palmarum, ſecunda oratio de Feria, tertia Eccleſiæ, vel pro Papa.

Omittuntur enim commemorationes in officio, & conſequenter etiam in Miſſa; tamen pro Eccleſia, vel ejus capite, adhuc eſt orandum. Quòd ſi hoc tempore cantandæ ſint duæ miſſæ, de feſto, & de feria, in feſto ſemiduplici ſecunda erit *Eccleſiæ*, vel *pro Papa*, neque dicetur tertia oratio, ita Romæ fit; & minuitur numerus orationum in Miſſa, ſicut & ſuffragiorum in officio, cujus rei cauſam *n. 8.* afferemus.

6. In

6. In Feſtis ſemiduplicibus ab octava Paſchæ uſque ad Aſcenſionem ſecunda oratio de S. Maria, Concede nos, tertia Eccleſiæ, vel pro Papa.

In his & ſequentibus, quando in officio ceſſant commemorationes de Sanctis, & de pace, ceſſat etiam oratio, *A cunctis*. Sed quia beata Virgo nunquam ceſſat orare pro nobis, & Feſta Filii ſunt etiam Matris, neque à Sanctis quidquam obtinemus, quod à Deo per manus Mariæ priùs non donetur, ideò tempore Paſchali, infrà octavas Aſcenſionis, Corporis Chriſti, & Sanctorum, in eorumque Vigiliis, ſecunda Oratio eſt de B. Virgine; præterquam quod hoc ſacrificium de ea mundo fuit generatum, Honorius *in Gemma animæ, lib. 1. c. 104.*

7. In Feſtis Semiduplicibus infrà octavas occurrentibus, ſecunda Oratio dicitur de Octava, tertia, quæ ſecundo loco infrà octavam ponitur.

Sicut in Officio fit commemoratio de Octava, ita & in Miſſa in ſecunda oratione; & conſequenter, quæ ſecunda erat, tertium obtinet locum.

8. Infrà Octavas Paſchæ & Pentecoſtes, in Miſſa de Octava dicuntur duæ tantùm Orationes, una de die, alia Eccleſiæ, vel pro Papa.

Valeat hic ea ratio, quam affert Durandus *in dominica de Paſſione*, in qua ceſſant Commemorationes Sanctorum in Officio; ut ſcilicet noſtra intentio feratur in Chriſtum ſolum, & ſpes noſtra elevetur ad unicum ejus ſingulare refugium. Addimus igitur in tempore Paſſionis, Paſchatis & Pentecoſtes aliam Orationem tantùm pro Eccleſia, vel pro Papa, pro quibus præcipuè orandum, nullo alio mediante Advocato, neque beata Virgine; quia Chriſtus & Spiritus Paraclitus ſunt tunc temporis ſupremi & unici Advocati noſtri. Si in prædictis occurrat commemoratio de Sancto, non dicitur tertia Oratio, ad ſenſum Rubricæ.

9. Infrà alias octavas, & in Vigiliis, quæ jejunantur (exceptâ vigiliâ *d* Nativitatis Domini, & Pentecoſtes) dicuntur tres, una de die, ſecunda de Sancta Maria, tertia Eccleſiæ vel pro Papa. Sed infrà octavas Sanctæ Mariæ, & in vigilia, & infrà octavam omnium Sanctorum, ſecunda Oratio dicitur *e* de Spiritu ſancto, Deus qui corda, tertia Eccleſiæ, vel pro Papa.

Pro prima parte rubricæ attulimus congruentem rationem *in hoc eodem tit. n. 6.*

d *Nativitatis Domini, &c.*) Hæ vigiliæ habent rationem Feſti Duplicis & ſolemnioris.

e *De Spiritu ſancto.*) Quia in prima Oratione vel explicitè, vel implicitè, ut in vigilia, & infrà octavam omnium Sanctorum, Mariæ merita imploramus; ideò in ſecunda oratione eam denuò invocare non debemus. Sit igitur ſecunda de Spiritu ſancto, qui eam obumbravit, & fœcundam reddidit. Quem ritum viguiſſe apud aliquos in Officio parvo B. Virginis, ut poſt Orationem de beata Virgine fieret ſemper commemoratio de Spiritu ſancto, & de omnibus Sanctis, ſcribit Radulphus *Propoſ. 20.*

10. In Dominicis infrà octavas occurrentibus dicuntur duæ orationes, una de Dominica, ſecunda de octava: & in die octava dicitur una tantùm oratio, niſi facienda ſit aliqua commemoratio.

Ratio eſt, quia de octava fit Commemoratio in Dominica, tertia verò oratio omittitur ad majorem ſolemnitatem. In octava dicitur una tantùm oratio, quia eſt duplex Officium.

Accidit in Dominica privilegiata fieri tantùm Commemorationem de die octava, quæ non transfertur; & tunc in Miſſa ſecunda oratio erit de octava. Neque tertia dicitur; quia dies eſt octava, & nobilior quàm Dominica infrà octavam, in qua duæ tantum dicuntur.

11. In dominicis dicuntur tres, ut in Ordinario aſſignantur, quibuſdam exceptis, ut ſuis etiam locis notatur.

Cauſam habes ex Clemente *ſuprà, num. 2.* Excipitur Dominica Paſſionis, in qua duæ tantum dicuntur, ob rationē ſuprà allatam *n.8.* Item Dominica Palmarum, in qua una tantum oratio *tit.7.n.1.* Item Dominica in Albis, quæ unicam habet orationem, quia ejus officium eſt Duplex.

12. In Feſtis Simplicibus, & Feriis per annum, niſi aliter in propriis locis notetur, dicuntur tres, ut in ſemiduplicibus, aut *f* quinque: poſſunt etiam dici *g* ſeptem ad libitum.

Plures tribus non dicuntur in Semiduplicibus, niſi ob Commemorat.

f *Quinque.*) Propter quinque partitam Chriſti Paſſionem, Microl. *c.4.*

g *Septem.*) Quia Chriſtus in oratione Dominicali ſeptem inſtituit petitiones, Microl. *ubi ſuprà*: vel ob ſeptiformis gratiæ Spiritum, Innoc. III. *lib.7.cap.27.* Plures etiam poſſent dici; ſed tædio eſſent audientibus, ex Micrologo *loco citato.* Contigit Romæ anno 1618. in Eccleſia Angelorum dici octo Collectas de præcepto, nimirùm de Feſto S. Silveſtri, de dominica infrà octavam Nativitatis, de quatuor octavis, de quinta octava S. Thomæ titularis, & ultimam juſſu Pontificis, *Deus refugium.*

Ad libitum verò hoc loco non ſignificat tamen, quòd quaſcumque velis orationes dicas; ſed eas priùs, quæ in rubricis aſſignantur, pro ſecunda, vel tertia, & tunc ſuprà illas, quæ tibi magis placent, addere poteris alias cum debito ordine, & numero.

13. In feriis Quatuor Temporum, ubi plures leguntur Lectiones, hujuſmodi plures Orationes dicuntur poſt ultimam Orationem ante Epiſtolam, ut ſuis locis in Proprio Miſſarum de Tempore.

Leguntur enim plures Lectiones in feriis quartis & Sabbathis Quatuor Temporum; præterea in feria quarta ante Sabbatum, *Sitientes*, Domin. Quadrageſ. & in feria quarta majoris Hebdomadæ. Quia verò Epiſtola magis attinet ad Sacrificium Miſſæ, quàm lectiones præcedentes, idcircò multiplex Oratio, quæ ad Sacrificium propiùs accedit, immediatè ante Epiſtolam collocari debet.

14. In Miſſis votivis, quando ſolemniter dicuntur pro re gravi, vel pro publica Eccleſiæ cauſa, dicitur una tantùm oratio: ſed In Miſſa pro gratiarum actione additur alia oratio, ut in proprio loco notatur. In aliis autem dicuntur plures, ut in Feſtis Simplicibus.

Unitas orationis dicit & ſignificat ſolemnitatem, ut in duplici patet. In Miſſa verò pro gratiarum actione additur alia per modum commemorationis cum diſtinctione à prima, ut notavimus *ſuprà tit.7.n.7.* & eſt Burchard. In votivis privatis ſecunda oratio eſt, de quo fit officium; tertia erit ea, quæ ſecundo loco dicitur in Miſſa de officio; exceptis votivis iis, de quibus numero ſequenti. Oratio pro gratiarum actione ſecundo ſemper loco dicitur.

15. In

15. In votivis B. Mariæ ſecunda oratio dicitur de Officio illius diei,& tertia de Spiritu ſancto*:* ſed in ſabbato, quando de ea factum eſt officium, ſecunda oratio erit de Spiritu ſancto, tertia Eccleſiæ tuæ, vel pro Papa. *h* In votivis de Apoſtolis, quando ponitur oratio A cunctis, ejus loco dicitur oratio de S. Maria, Concede nos famulos.

Orationem de Spiritu ſancto convenire Miſſæ Beatæ Virginis, diximus *hoc eodem tit. 9.* & ſemper dicitur, quia eſt rubrica generalis, etiam tempore Adventûs, Paſſionis, & Paſchali, in quibus aſſignatur in aliis Miſſis oratio *Eccleſiæ*, vel *pro Papa.*

h *In Votivis de Apoſtolis*, &c.] Non dicitur oratio, *A cunctis*, ne fiat nova mentio Apoſtolorum Petri & Pauli; nam de his Apoſtolis tantùm Rubrica loquitur: ne verò pereat deinde memoria Beatæ Virginis, quæ habetur in omiſſa oratione *A cunctis*, dicitur ejus loco *Concede*, de ſancta Maria.

In aliis autem temporibus, quando non dicitur *A cunctis*, nulla accidit mutatio.

Quæres, an ſimilem ob cauſam in Miſſa votiva de Patrono, ſeu Titulari, qui nominatur in litera N. in oratione *A cunctis*, debeat fieri ſimilis mutatio orationum. Reſpondeo, ſatis eſſe in eo caſu, vel tacere in oratione, *A cunctis*, nomen Patroni, ſeu Titularis, ne de eodem bis fiat mentio in collectis; vel nominare poteris vice illius alium pro tua devotione.

16. Si, cùm plures dicuntur orationes, occurrat fieri *i* commemorationem alicujus Sancti, ea ponitur ſecundo loco, & tertia oratio dicitur, quæ aliàs ſecundo loco dicenda erat.

i *Commemorationem.*] Intellige hic Commemorationem Sancti, non ad libitum Sacerdotis ſed eam, quæ facta eſt in officio, ut in Sabbatho, quando fit officium Beatæ Mariæ Virginis cum commemoratione feſti ſimplicis; tunc enim oratio de Spiritu ſancto erit tertio loco dicenda: quod valet etiam in Miſſis non votivis, ut dictum eſt *ſuprà tit. 7. n. 5.*

Atque hinc ille ritus non ſatis placet dicendi quatuor orationes in dominicis & feriis Quadrageſimæ, prima de feria, ſecunda de vigilia, vel feſto ſimplici, tertia *A cunctis*, quarta *Omnipotens*: vel adde quintam, vel deme quartam, ut dictum eſt *ſuprà n. 12.*

Accidit etiam, à Superiore decerni pro publica cauſa quotidiè dicendam orationem, *Deus refugium noſtrum*, ſeu aliam, & tunc vel dicitur loco tertiæ ad libitum; vel addatur uti commemoratio in Duplicibus, Semiduplicibus & Dominicis. Sacra Rituum Congregatio *die 28. Auguſti 1627.* omitti decrevit regulariter prædictam orationem in feſtis primæ claſſis; in aliis verò ſecundæ claſſis, communior uſus inſigniorum Eccleſiarum Urbis eſt, ut neque dicatur in Miſſis privatis, nedum in ſolemni, à qua ſola excluditur commemoratio de feſto ſimplici, quæ conſuetudo mihi placet. Ita verò addatur hæc oratio, ut nulla omittatur ex iis, quæ in Miſſali cuique Miſſæ ſingillatim & nominatim aſſignantur: imò in iis, in quibus tertia eſt ad libitum, potes eam dicere, & addere *Deus refugium:* ea ratione tamen, ut ſerves debitum numerum, videlicet, quatuor in Dominicis, & Semiduplicibus, quinque in ſimplicibus, ferialibus & votivis, juxta ſuperiorem Rubricam *n. 12.*

In Miſſa de Sancto, qui titulus eſt Altaris, de quo tamen non recitatur officium, ſed Miſſa tantùm, ad ejuſdem Altare, in die feſto illius [quia non debet omitti oratio ejus de quo fit officium] convenit ut tertia ſit oratio, quæ aliàs ſecundo loco tunc temporis dicenda foret. Eſt enim hæc Miſſa ex votivo & feſtivo mixta. Ex votivo, quia diſcordat ab officio; ex feſtivo, quia eo die obiit Sanctus de quo Miſſa: & ideò dicitur in ea Hymnus Angelicus, ut ſuprà diximus.

17. In concluſione orationum hic modus ſervetur. Si oratio dirigatur ad Patrem, concluditur, per Dominum noſtrum, &c. Si ad Filium, Qui vivis & regnas cum Deo Patre. Si in principio orationis fiat mentio Filii, concluditur, Per eundem Dominum noſtrum. Si in fine orationis ejus fiat mentio, Qui tecum vivit. Si facta ſit mentio Spiritûs ſancti, in concluſione dicitur, In unitate ejuſdem Spiritûs ſancti, &c. Alia quoque in dicendis orationibus ſerventur, quæ ſuperiùs in Rubrica de commemorationibus dicta ſunt.

Oratio ad Patrem ut plurimùm dirigitur, juxta doctrinam Chriſti, Matth. 6. & Joan. 16. & ex Decr. Carthag. Concil. *cap. 23.* & tunc concluſio fit hoc modo, *Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum*, quod ſumptum eſt ex Epiſtola ad Romanos 5. Innoc. III. *lib. 2. c. 26.* Rarò ad filium dirigitur, nec antiquitùs, ut notat Bellarm. *de miſſ. lib. 2. c. 16.* ut Filius etiam credatur Deus: & eo caſu concluſio fit, *Qui vivis & regnas.* Nunquam de facto ab Eccleſia ad Spiritum ſanctum in Miſſa Collecta dirigitur; quia donum eſt, & à dono non petitur donum, ſed à donatoribus, à quibus ille procedit, Duran. *lib. 4. c. 15*, diriguntur tamen Hymni & Sequentiæ ad eum; & poſſent etiam dirigi Collectæ; quod Eccleſia non fecit adhuc.

Reliqui concluſionum modi per ſe patent, & quâ de cauſa variandi, ut nimirum concinant ſenſui orationis ultimæ, ex Nav. *de oration. c. 19. num. 169.* quam concludunt. Si ad ipſam Trinitatem dirigitur oratio, dicitur *Qui vivis*, &c. ne videatur ſeparari Chriſtus à Trinitate.

Hoc autem eſt commune omnibus concluſionibus, ut mentio in iis fiat ſemper ſanctiſſimæ Trinitatis; ut intelligamus, nullum fieri præjudicium reliquis divinis Perſonis, quæ in oratione taceri videntur, dum conſummatio oſtendit, nullum eſſe diſcrimen in Trinitate, Fulgen. *lib. 2. ad Monimum, quæſt. 1.*

In unitate Spiritûs ſancti Deus, ita legendum eſſe, non autem præponendam vocem *Deus*, tradit ex Romana auctoritate Radulph. *Propoſ. 23.*

Additur *Amen* in fine, ut communem orationem, quam Sacerdos obtulit, omnes confirment, idem *ibidem*; meminitque hujus ritûs reſpondendi *Amen* S. Auguſtinus *Epiſtol. 178 & tract. 41. in Joan.* & quia vox Hebræa eſt, quæ ſignificat apud nos idem, quod *fiat*, in precationibus uſurpata eſt Apoſtolorum tempore, *1. Cor. 14.* tàm à Græcis quàm à Latinis, & nunquã fuit mutata; uti alia etiam retinentur Hebræa, ob cauſas paulò infra recenſendas. Significat etiam *verum eſt*, Orig. *tract. 35. in Matth.* Ambr. *de iis qui initiantur myſteriis, lib. 1. c. 9.* & in hoc ſenſu concordat *Amen* cum orationis potiùs concluſione quàm cum oratione; quaſi affirmet populus, verum eſſe, regnare Deum in unitate Spiritûs S. Innocent. III. *lib. 2. cap. 26.* Durand. *lib. 2. cap. 17.*

Notat Navarrus *de orat. cap. 19. num. 171.* concluſionem abbreviari, & dici, *Per Chriſtum Dominum noſtrum:* quod in Canone fit, quando ſcilicet non præcedit, inquit ille, *Dominus vobiſcum*, quod verum eſt ut plurimùm, non autem ſemper.

De Epiſtola, Graduali, Alleluja, & Tractu, ac de Evangelio. X.

1. POſt ultimam orationem dicitur *k* Epiſtola; quâ finitâ, à miniſtris reſpondetur, *l* Deo gratias. Et ſimiliter quando leguntur plures lectiones, poſt ſingulas dicitur, Deo gratias, præterquam *m* in fine lectionis Danielis in Sabbathis Quatuor Temporum, *n* & in fine lectionum feriæ ſextæ in Paraſceve, & Sabbathi ſancti.

k *Epiſto-*

k *Epiſtola.*] Sonat Epiſtola ſupermiſſionem, ſeu ſupererogationem; quia litteræ, quæ mittuntur, habent aliquid ſuprà id, quod vivâ voce nuntius refert, ideoque Epiſtolæ vocantur.

Eſt igitur Epiſtola Miſſâ ſuprà ſive ultrà Teſtamentum vetus, & Evangelium, Alcuinus *de divinis officiis*. Auctores legendi Epiſtolam in Miſſa fuère Apoſtoli, & habetur in Liturgia Sancti Petri; tum ſucceſſores Apoſtolorum, *ex Can. 10. Apoſtol.* Dionyſ. *de Eccleſiaſt. Hierarch. capite 57.* Alexander autem Papa, qui dicitur auctor ab Honor. in Gemma *cap. 88.* fortaſſe Decreto ritum ſtabilivit. Ante Anaſtaſium Paulus tantùm legebatur, ex Demochare, *Tom. 4. cap. 15.* deinde verò non ſolùm Pauli legebantur Epiſtolæ, Walafr. Strabo *cap. 22.* ſed etiam aliorum Apoſtolorum & Prophetarum: quod clarè aſſerit S. Juſtin. *Apol. 2.*

Porrò per totum anni curriculum ex Prophetis & Apoſtolis collegit & ordinavit Epiſtolas & lectiones Sanctus Hieronymus *in libr. qui dicitur Lectionarius, vel Comes S. Hieron.* ut docet Berno *cap. 1.* Damaſo approbante, ex Radulpho *Prop. 23.* eo fine, ut per lectionem præparemur ad myſteria, ex Cabaſila *cap. 22.*

Et in lectionibus quidem veteris Teſtamenti initium eſſe ſolet, *In diebus illis*; finis autem, *ait Dominus omnipotens*: quia in libris illis hæc ſæpè ſunt in uſu. Titulus etiam Sapientiæ communis eſt lectioni Proverbiorum, Canticorum & Eccleſiaſtici, quia hi libri dicuntur Sapientiales, ex SS. Patrum antiquo uſu & ritu. In Epiſtolis verò Pauli eadem de cauſa fit initium ab ea voce, *Fratres*; & finis eſt, *In Chriſto Jeſu Domino noſtro.* In aliis item Apoſtolicis Epiſtolis ob eandem cauſam utimur initio voce illâ, *Chariſſimi*, uſitata à Petro & Joanne in ſuis epiſtolis, Durand. *lib. 4. cap. 16.*

Certè in Dominicis epiſtola ſolet eſſe de Novo Teſtamento; quia dominicus dies reſurrectionem Domini, & tempus gratiæ repræſentat, Durand. *lib. 2. de rit. cap. 18.*

Sed cur ante Evangelium legitur, cùm ſit minoris dignitatis? Primò, quia deſignat officium Joannis Baptiſtæ, Ruper. *l. 1. c. 32.* qui fuit utriuſque Teſtamenti, cujus ſunt epiſtolæ, Innocen. III. *lib. 2. c. 29.* Deinde ex Alcuin. mos fuit Apoſtolorum, ut bini ante Dominum irent, *Luc. 10.* Tertiò ex Walafr. *loc. cit.* ut animus audientium à minoribus ad majora ſentienda proficiat, & gradatim ab imis ad ſumma conſcendat. Alias duas cauſas lege apud Durand. *loco citato*, quæ minùs mihi placent.

l *Deo gratias.*) Burchard. Auguſtini ſæculo conſueverunt dicere Monachi, cùm hominibus occurrebant, *Deo gratias*: quod ipſe ſcribit Auguſt. *ad pſal. 132.* adeò erat tunc in Miſſa, & Officio uſitatum. Gratias autem agimus Deo, quòd doctrinæ ſuæ panem nobis frangere dignatur, ex Rupert. *lib. 1. de divin. offic. c. 14.* Si Pauli erat epiſtola, dicebatur in fine, *Pax tecum*, ex Auguſt. *epiſt. 163.*

m *In fine quintæ lectionis.*) Omittitur reſponſio miniſtri, ne interrumpatur textus & ſenſus, ut ibidem legenti patet.

n *Et in fine Lectionum*, &c.) Sunt hi dies luctûs, in quibus abſtinemus etiam à *Gloria Patri &c.* & ſimilibus loquendi modis feſtivioribus.

2. Poſt Epiſtolam dicitur *o* Graduale, quod ſemper dicitur, *p* præterquam tempore Paſchali, cujus loco tunc dicuntur duo verſus, ut habetur in Rubrica in Sabbatho in Albis.

o *Graduale.*] Seu Graduale, Rabanus *l. 1. c. 33.* eo quod cantabatur in inferiori gradu, Ordo Rom. vel juxta gradus pulpiti, in quo legebatur Evangelium Raban. *ibid.* vel quia cantabatur, dum Diaconus aſcenderet gradus pulpiti Evangelici, ex Walafrid. *c. 22.* & Rhenano *ad Tertul. de Cor. milit.* vel in gradibus Altaris, Durand. *l. 4. c. 19.* Cantari autem cœpit, auctore Cœleſtino I. ex Sigeber. anno Domini 426. & Ruper. *lib. 2. divin. offic. c. 21.* Ambroſius compoſuit, ex Rad. *propoſit. 23.* Gelaſius, & Gregorius item ex Durand. *loco citato* appellantur in

Antiphonario Gregorii *Reſponſoria.*

p *Præterquam tempore Paſchali.*) Quia ex Rup. *lib. 1. cap. 34.* Graduale lamentum indicat, & laborem, quæ non congruunt cum tempore ſummæ lætitiæ Paſchalis. Summa verò fuit lætitia poſt recuperatum Thomam in dominica in Albis, in cujus Sabbato ideò ceſſant Gradualia; eorum autem loco dicuntur duo verſus, qui nihil ſiniſtrum aut triſte ſonant, Innocent. *loco citato c.33.* Quod ſi infrà Octavam Paſchæ Graduale dicitur, id fit propter recenter baptizatos, Ruper. *lib. 8. cap. 1.*

3. Poſt Graduale, dicuntur *q* duo Alleluja, deinde verſus, & poſt verſum unum Alleluja. Tempore Paſchali, quando non dicitur Graduale, dicitur aliud Alleluja poſt ſecundum verſum: & quando non dicitur *r* Sequentia, non dicitur poſt ultimum verſum, ſed poſt Sequentiam.

q *Duo Alleluja.*) Uſurpatur *Alleluja* in liturgia S. Petri hoc loco. Poſt luctum lætitia ſequitur, Rupert. *lib. 1. c. 35.* & peregrina vox eſt, ut idem ait, ad exprimendum peregrinum gaudium, quod in Cœleſti Jeruſalem nos manet; eſt enim vox Hebræa, quæ ſignificat *Laudate Dominum,* Aug. in Pſalm. 118. cum plenitudine tamen gaudii & exultationis, auctore S. Thom. *poſt Gloſ. in cap. 19. Apoc.* unde & in diebus mœroris omittitur. S. Germanus *in Theoria* explicat, *Al,* id eſt venit, *el,* Deus, *uia,* laudate. Alias refert ſignificationes Durand. *lib. 4. c. 20.* Primã ex Auguſtino, *Salvum me fac Domine.* Secundum ex Hieronymo, *Cantate laudem Domino.* Tertiam ex Gregorio, *Pater, Filius, & Spiritus ſanctus;* ſed eſt S. Germani *loc. cit.* vel *lux, vita, ſalus.* Quartam ex Petro Antiſiodor. *Altiſſimus levatus eſt in Cruce, lugebant Apoſtoli, jam ſurrexit.* In aliam linguam transferri non debet, ſicut nec *Amen,* propter ſanctiorem auctoritatem. Iſidor. *lib. 1. de divin. offic. cap. 13.* nam de Jeroſolymitana Eccleſia translata fuit ad Romanam à S. Hieronymo juſſu Damaſi, ut docet S. Greg. *lib. 7. Epiſt. 63.* qui & eandem vocem reſtituit, ex Rupert. *lib. 1. cap. 35.* non ſimpliciter, ſed inſtituit, ut caneretur etiam extra tempus Paſchale, ut explicat Baron. ex Aug. *in pſal. 106. cùm ſcribit de Damaſo, anno 384.* quod enim erat in uſu Jeroſolymis ante Damaſum, & Damaſus Romæ ordinaverat, fortaſſe deinde omiſſum fuerat uſque ad tempora Gregorii. Et ſicuti *Kyrie,* vox Græca, ita & *Alleluja* vox Hebræa, à Latinis uſurpatur, ut omnis lingua in Miſſa confiteatur, quia Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris, Innoc. III. *lib. 1. c. 33.*

Quod autem dicendum ſit in Miſſa poſt Graduale, ſeu Epiſtolam, habetur in Ordine Romano: & geminatur ob geminam, quam exſpectamus glorificationem animæ & corporis. Additur *verſus* & alterum *Alleluja,* quaſi inter mixtum ſit Graduale tum luctu, tum lætitiâ, ne deficiamus in hac vita ærumnarum plena: Durand. *loco citato.* Quod dicitur de *Sequentia* & *Alleluja* in hac Rubrica, habet Burchard. ut ultimum locum prope Evangelium impleat *Alleluja.*

r *Sequentia.*) Diximus *ſuprà 1. part. tit. 5.* vocari jubilationem ab Ordine Romano, & cur dicta ſit Sequentia, docuimus *ibidem.* Primum earum Auctorem ferunt fuiſſe Abbatem Nogerum, ſeu Notherum Sancti Galli, & Nicolaum Papam eas approbaſſe, Radulph. *propoſ. 23.* eas etiam fuiſſe in uſu Romano tradit Walafr. Strabo *cap. 22.* Verùm SS. Ambroſio & Auguſtino adſcriptas fuiſſe aliquas Sequentias, ſcribit Durand. *lib. 2. cap. 22.* Pulchrè igitur junguntur Sequentiæ cum vocibus *Alleluja* ad explicandam Paradiſi lætitiam ineffabilem in ſolemnioribus Feſtis, puta, in Paſchate, & Pentecoſte; cujus Sequentiæ, *Veni ſancte Spiritus, & emitte cœlitus,* &c. Auctor eſſe perhibetur Robertus Franciæ Rex, apud Trithemium, & Durand. *lib. 4. cap. 22. circa annum 1 03.* vel Hermannus Contractus, *ex Ligno vitæ, lib. 5. cap. 70.* In feſto Corporis Chriſti Auctor eſt Sequentiæ S. Thomas Aquinas; quam tamen tribuit ſancto Bonaventuræ Joan. Rioche. *l. 4. Compend. temporum, c. 71.*

c. 71. col. 3. ſed primum putò verius. De Sequentia Paſchatis mentionem ſubobſcuram facit auctor Gemmæ *anim. lib. 3. cap. 135.*

4. A Septuageſima uſque ad Sabbatum ſanctum *ſ* non dicitur Alleluja, neque dicitur in Miſſis de Feria in Adventu, Quatuor Temporibus, & Vigiliis quæ jejunantur, exceptis Vigiliâ Nativitatis Domini, *t* ſi venerit in Dominica, & *u* Vigiliâ Paſchæ & Pentecoſtes, ac quatuor Temporibus Pentecoſtes. Nec dicitur in feſto *x* SS. Innocentum, *y* niſi venerit in Dominica.

ſ *Non dicitur.*) Leo IX *de Conſ. diſt. 1. His duo.* & Concil. Tolet. IV. *canon. 10.* prohibent in Quadrageſima dici. Vox enim tantæ lætitiæ audienda non eſt in diebus mœroris & triſtitiæ, cujuſmodi ſunt à Septuageſima ad Sabbatum ſanctum; tum feriæ Adventûs & Quatuor Temporum, tum vigiliæ quæ jejunantur, Alcuin. *de divin. offic. capite de Septuageſima.* Idem affirmat de vigiliis *cap. de Feria ſexta, in Paraſceve.* Stillicidium eſt enim *Alleluja* gaudii cœleſtis. Rupert. *libro primo, capite trigeſimoquinto.*

t *Si venerit in Dominica.*) Burchard. quam nullo tempore jejunare, ſed ſemper feſtivam eſſe, Dominicæ reſurrectionis auctoritas cogit, Alcuin. *loco citato de Feria ſexta.*

u *Vigilia Paſcha, &c.*) Burchard. idem docet in duabus vigiliis prædictis. In his autem ſolemnioribus diebus, licet jejunemus, lætitiæ tamen plena ſunt omnia in divinis officiis celebrandis.

x *Sanctorum Innocentum.*) Burchard. propter plorationem Rachel, quæ in figura præceſſit Matris noſtræ ſanctæ Eccleſiæ; aut quia tempus erat, quo tunc ad Inferni clauſtra deſcendebant paſſi, Alcuin. *cap. Officium, Vox erat in terra.*

y *Niſi venerit in Dominica.*) Quæ regina eſt dierum, ob Domini Reſurrectionem, ex Ignatio *ſuprà* citato, & Alcuin. *ſuprà de Fer. 6.*

5. A Septuageſima uſque ad Paſcha ejus loco dicitur, *z* Tractus: qui Tractus prædicto tempore in aliquibus feriis non dicitur, ut ſuis locis ponitur: *a* nec dicitur in Feriis à Septuageſima uſque ad Quadrageſimam, quando repetitur Miſſa Dominicæ.

z *Tractus.*) De eo in Ordin. Romano. Tractus autem, hoc eſt, luctus, ex eodem Ordine Romano *de Septuageſima*, à trahendo dictus eſt, quia tractim cantatur, Alcuinus *de Sept.* & veluti tractæ voces lugubres gemitibus & ſuſpiriis admixtæ ſunt, Azor. *libro 10. cap. 36. quæſtione 8.* Auctor Tractuum, vel Cæleſtinus, Berno *de offic. Miſſæ, cap. 25.* vel Gelaſius, Rupert. *libro ſecundo de divin. offic. cap. 21.* vel Teleſphorus, Durand. *libro quarto, cap. 21.* vel hi omnes perfecêre.

Humilitatis verò tempore dici ſolet, & ſemper in cauſa humilitatis ponitur, Amalar. *lib. 2. cap. 3.* unde à Septuageſima ad Paſcha locum habet Tractus; quia tunc mortem, quæ intravit in mundum per invidiam diaboli, lugemus, Rupert. *libro quinto, cap. 13.* vel miſeriam vitæ præſentis, Innocent. III. *lib. 2. cap. 32.*

a *Nec dicitur.*) Iis certè diebus cantatur Tractus, quibus frequentior eſt populus, ut ad luctum excitetur, nempè Dominicis diebus, & in Quadrageſimæ Feriis ſecundis, quartis, & ſextis, Durand. *lib. 4. cap. 21.*

6. Dicto Graduali, ſeu Alleluja, ſeu Tractu *b* dicitur Evangelium. *c* Et in principium Evangelii dicitur, Dominus vobiſcum. Reſpondetur, Et cum ſpiritu tuo *d* deinde, Sequentia ſancti Evangelii ſecundùm N. Reſpondetur, *e* Gloria tibi Domine

f In fine Evangelii à Miniſtro reſpondetur, Laus tibi Chriſte: quod etiam dicitur in fine illius partis Paſſionis, quæ legitur in tono Evangelii, *g* præterquam in Paraſceve. Poſtea ſi dicendum eſt, dicitur Credo.

b *Dicitur Evangelium.*) Vox Græca, quæ latinitate donata ſonat bonum nuntium, Iſidor. *lib. 1. cap. 11.* accipitur hic pro textu hiſtoriæ Evangelicæ, quem Apoſtoli in Miſſa legebant; quod Schulting. *part. 1. cap. 19.* ex eo Pauli deducit, quod de Luca ait, *Cujus laus eſt in Evangelio per omnes Eccleſias.* Succeſſores Apoſtolorum legi curarunt in Miſſa, ut teſtantur Liturgiæ omnes, & Strabo *capite 22.* Alexander Papa firmavit uſum decreto, Radulph. *Propoſ. 23.* & Gemma *lib. 1. c. 88.* Eſt autem Evangelium principale omnium, quæ dicuntur in Miſſa. Sicut enim caput corpori præeminet, & illi reliqua conſentiunt; ita Evangelium ſe habet cum toto Miſſæ officio, Rupert. *lib. 1. cap. 37.* Verbum Verbi eſt, Sermo ſermonis, & Sapientia Sapientiæ, Innocent. III. *lib. 2. c. 47.* Evangeliarium per annum Hieron. compoſuit, ex Gemma *lib. 1. cap. 87.* certas enim ſtatas lectiones Evangelicas legi, teſtatur Auguſt. *Prol. in epiſt. Joan. 1.*

c *Et in principio Evangelii.*) Ita Ordo Romanus; ut populus ait, ſilentium præbeat, attentus & benevolus fiat; quod oſtendit ille per ea verba, *Et cum ſpiritu tuo*; quod notat Rupert. *l. 1. cap. 36.* Nam & Apoſtoli ſalutabant primùm dicentes, *Pax huic domui*, Gemma *lib. 1. cap. 23.*

d *Deinde ſequentia*, &c.) Ex Ordine Romano, quo docilis etiam fiat idem populus, Rupert. *loco citato.* Sequentia verò hoc loco eſt numeri pluralis, id eſt, ea quæ ſequuntur in textu Evangeliſtæ, Durand. *lib. 4. cap. 24.*

e *Gloria tibi Domine.*) Chryſoſtom. *in liturgia.* Dicat, qui promptior non eſt, ut cum fructu capiat verba Evangelii, *Gloria tibi Domine.* Ita Amalar. *lib. 3. cap. 18.* Vel qui capiunt, glorificent Dominum, qui mittit verbum ſalutis, ut dicitur *Act. 11.* Rupert. *lib. 1. cap. 36.* Vel ſapientiam & ſermonem Dei hunc eſſe omnes nos credentes, clamemus, *Gloria tibi Domine.* Ita explicat S. German. *in Theoria rerum Eccleſiaſticar.*

Ante textum Evangelii præmittitur, *In illo tempore*, præterquam, quando eſt initium Evangelii, vel in primis verbis textus deſcribitur tempus proprium illius narrationis; ut, *Anno quintodecimo, Eliſabeth impletum eſt*, &c.

f *In fine Evangelii.*) Refert Durand. *libro 4. cap. 21.* varios ritus. Quidam dicebant, *Amen*, hoc eſt, *verum*, vel *fiat*; alii, *Deo gratias*: alii *Benedictus qui venit in nomine Domini*: nos Chriſtum laudamus, de quo narratum eſt in Evangelio, ſed verba non ſunt antiquiora Burchardo, qui ea refert, & ante eum nemo.

g *Præterquam in Paraſceve.*) Chriſto fuit dies improperii, non laudis.

De Symbolo. XI.

h SYmbolum dicitur *i* poſt Evangelium *l* in omnibus Dominicis per annũ, etiamſi in illis fiat de feſto, in quo alias non diceretur. *m* In tribus Miſſis de Nativitate Domini, & deinceps uſque ad octavam Beati Joannis Apoſtoli incluſivè. *n* In Epiphania, & per octavam. Feria quinta *o* in Cœna Domini. *p* In Paſchate reſurrectionis, & per octavam. *q* In Aſcenſione Domini, & per octavam. *r* In Pentecoſte, & per octavam. *s* In feſto corporis Chriſti, & per octavam. *t* In omnibus Feſtis B. Mariæ, & per octavas. *u* In feſtis duodecim Apoſtolorum, & Evangeliſtarum, & per octavas. *x* In utraq; Cathedra S. Petri, & in feſto S. Petri ad vincula. In feſtis Converſionis, & Commemorationis ſancti Pauli Apoſtoli. In feſto S. Joannis ante portam latinam. In feſto S. Barnabæ Apoſtoli. *y* In feſtis Inventionis & Exaltationis S. Crucis.

z In

z In Transfiguratione Domini. *a* In feſtis Angelorum. In feſto *b* S. Mariæ Magdalenæ. In feſtis *c* quatuor Doctorum, videlicet Gregorii, Ambroſii, Auguſtini, & Hieronymi, addito feſto S. Thomæ de Aquin, S. Bonaventuræ. Item in feſtis Doctorum Athanaſii, Baſilii, Gregorii Nazianzeni, & Joannis Chryſoſtomi. In die *d* octavarum S. Joannis Baptiſtæ, & S. Laurentii. In feſto *e* omnium Sanctorum, & per octavam. *f* In Dedicationibus S. Salvatoris, & SS. Apoſtolorum Petri & Pauli; in anniverſario dedicationis propriæ Eccleſiæ, & per octavam. In die conſecrationis Eccleſiæ, vel altaris. In feſtis Sanctorum, *g* quibus dedicata eſt Eccleſia, & ubi *h* habetur corpus, vel inſignis Reliquia Sancti, de quo agitur. In die *i* Creationis, & Coronationis ſummi Pontificis, & in anniverſario ejuſdem diei. In die & in anniverſario *l* electionis & conſecrationis Epiſcopi. Item in omnibus feſtis, *m* quæ in dominicis, & infrà octavas celebrantur, in quibus ratione dominicæ & octavæ dici debet. Item in feſto *n* Patroni alicujus loci, vel tituli Eccleſiæ (non autem alicujus capellæ, vel altaris) & in feſtis principalibus Ordinum, & per eorum octavas in Eccleſiis tantum illius ordinis. Item dicitur Credo in Miſſis votivis, quæ ſolemniter pro re gravi, vel pro publica Eccleſiæ cauſa celebrantur.

h *Symbolum.*) Hoc eſt, indicium ſeu ſignum, ſeu collatio; quia Symbolum Apoſtolorum eſt indicium fidei, ejuſdemque regula, & continet omnes articulos ejuſdem, Iſid. *lib. 2. de div. offic. c. 22.* Hymnologia Catholica, ſeu Hierarchica Euchariſtia dicitur à Dionyſ. apud Lindanum *ad Liturgiam S. Petri.* Symbolum autem, quod recitamus in Miſſa, non eſt Apoſtolorum, quod initio Eccleſiæ cantabatur in Miſſa, ex Dion. Areop. *cap. 3. de Eccleſ. Hierar.* & habetur *in Liturgia S. Petri*, neque eſt Nicænum, quod deinde recitari juſſit in Miſſa S. Marcus, qui ſancto Silveſtro ſucceſſit, ex Bernone *cap. 25. de offic. Miſſæ*, quod tamen negat Baron. *ann. 325.* & probat ex Ruffino *in Symbolum*: ſed eſt Conſtantinopolitanum, cum additione, *Filioque procedit*, facta in Concilio Toletano ſub Leone I. ex Baron. *ann. 447.* ſeu in Concilio Rom. à Damaſo, ut probat Steph. Duran. *lib. 2. c. 24.* & optimè. Quod Symbolum idem Damaſus Papa dici decrevit ex Rupert. *lib. 2. cap. 21.* & quaſi eſſet aptius modulis ſonorum, inquit Strabo *c. 22.* Neque eſt tamen Conſtantinopolitanum purum; ſed dici poteſt Eccleſiaſticum, ex Demochare *tom. 4. c. 15.* Purum enim à Gregorio Nyſſeno ſcriptum fuit, & approbatum in Concilio Conſtantinopolitano, ex Niceph. *lib. 12. c. 13.* de quo Baron. *ann. 381.* quod paulò diverſum eſt ab eo, quod dicimus. Romæ verò non dicebatur, ut ex mox dicendis parebit.

i *Poſt Evangelium.*) Ex decreto S. Marci Symbolum poſt Evangelium dicitur, Radulph. *Propoſ. 23.* ut per ſanctum Evangelium corde credatur ad juſtitiam, & per Symbolum ore fiat confeſſio ad ſalutem, Strabo *c. 22.* omnes enim errorum impietates, perfidiæque blaſphemias calcat, & ob hoc univerſis Eccleſiis pari confeſſione à populo conclamatur, Iſid. *lib. 1. cap. 16.* Dicendum eſt autem, quod ideò Eccleſia Romana non recitabat, quia (& inquit Berno, ſe hoc audiſſe à Romanis) nullâ unquam fuit hæreſeos fece infecta. Nam, Henrico Imperatore inſtante, benedictus Papa VIII. hunc Romæ ritum inſtituit, ex eod. Bernone, qui aderat, *cap. 2. de quibuſdam ad Miſſam ſpect.* Baronius quoque anno 1014. ſub Benedicto VIII. cœptum eſſe Symbolum Conſtantinopolitanum dici in Miſſa Romæ, ita ut non anteà tradit, & dolet mutatum fuiſſe Romæ hunc ritum Romanæ fidei intemeratæ teſtem.

l *In omnibus dominicis.*] Walfrid. Strabo *c. 22. ex Concilio Toletano*, quia in Symbolo habetur

 betur

betur articulus reſurrectionis Chriſti, Innocent. III. *lib. 2. cap. 51.*

m *In tribus Miſſis.*) De Natali Domini docet Microl. *cap. 46.* De octava, quia omnes dies infrà octavam pro una feſtivitate computantur, ut tradit Radolph. *propoſ. 23.* Et quia octavæ ſignificant reſurrectionem mortuorum, quæ continetur in Symbolo, Innocent. III. *loco citato.*

Sed adverte, quod in octava S. Stephani dicitur *Credo*, propter octavam S. Joannis Apoſtoli, de quo eſt eadem regula cum Apoſtolis, ut mox dicemus.

n *In Epiphania.*) Microlog. *ubi ſuprà*: quia feſtum Domini, & in ea celebratur præterea feſtum Baptiſmatis, de quo in Symbolo, *Confiteor unum Baptiſma.* quod annotavit Innocent. III. *loco cit.* ubi & Symboli meminit infrà octavam Epiphaniæ recitandi.

o *In Cœna Domini.*) Innocent. III. *loco cit.* quia, inquit ad Euchariſtiam reſpicit illud, *Sanctorum Communionem*: quod quamvis non legatur in Symbolo Miſſæ Conſtantinopolitano, puto contineri tamen in eo ejuſdem verbo, *Unum Baptiſma*; per quod una eſt Sanctorum generatio, & per Euchariſtiam deinde, quæ lac dicitur 1. *Petr.* 2. una lactatio & nutritio; vel in eo verbo, *unam ſanctam Eccleſiam Catholicam, & Apoſtolicam*, ut explicat Durand. *lib. 4. c. 25.*

p *In Paſchate reſurrectionis.*) Radulph. & Innocent. *locis citatis*, & ratio patet, quia de reſurrectione Domini in Symbolo fit commemoratio.

q *In Aſcenſione Domini.*) Quia feſtum Domini, Microlog. & habetur articulus, Innocentius III.

r *In Pentecoſte*) Radulph. *ſuprà*: quia dicitur, *Credo in Spiritum ſanctum*, ut ait Innocentius III.

ſ *In feſto Corporis Chriſti.*) Ratione ſuprà allata de Cœna Domini. Urbanus IV. inſtituit.

t *In omnibus feſtis B. Mariæ.*) Microlog. *cap. 46.* quia de ea in Symbolo, Innocent. III. qui tamen mentionem facit octavæ tantum aſſumptionis beatæ Virginis, non octavæ nativitatis ejuſdem.

u *In feſtis duodecim Apoſtolorum.*) De Apoſtolis Microl. *loco cit.* quia Symboli auctores: & quia dicitur in Symbolo, *Apoſtolicam Eccleſiam*, quod habet Durand. *lib. 4. cap. 25.* Evangeliſtæ cenſentur Apoſtolici viri, & Symbolum in eorum Feſtis dicebatur, teſte Durando *ibidem.*

x *In utraque Cathedra, &c.*) Microl. *loco citato*, & ratio patet ex titulo Apoſtolico, de ſeptem his Feſtis.

y *In Feſtis Inventionis, &c.*) Microl. *ibid.* de his duobus feſtis; & de Cruce fit mentio in Symbolo: *crucifixus etiam pro nobis.*

z *In Transfiguratione Domini.*) Durand. *ibid.* tradit. Feſtum Chriſti eſt, Non ergò renueret Microl. nec Innocentius III. quorum temporibus hoc feſtum deſiderabatur.

a *In feſtis Angelorum.*) Innocent. III. *loco cit.* docet, & ea ratione; quia cùm dicimus *Creatorem cæli & terræ*, intelligimus Deum Creatorem Angelicæ naturæ & humanæ. In Symbolo Miſſæ expreſsè dicitur, & *inviſibilium*, hoc eſt, Angelorum. A Damaſo decretum fuiſſe Symbolum in feſtis Angelorum, ſcribit Craſſus *lib. 2. cap. 30. in ſuo Cæremoniali*

b *S. Mariæ Magdalenæ.*) Favet Innocent. III. quia in Chriſti Reſurrectione ea fuit Apoſtolorum Apoſtola.

c *Quatuor Doctorum.*) Ea ratio eſſe poteſt, quia ipſi docuêre populos, & explicarunt Symboli myſteria: eo verbo quoque fortaſſe ſignificantur, *Catholicam Eccleſiam*: argumento ſimili ſumpto à Durando ſuprà in verbo, *Apoſtolicam*; pro Apoſtolis. Et in feſtis quidem quatuor Doctorum Latinorum dici teſtatur Burchardus; imò dicitur etiam fuiſſe decretum à Gregorio XI. & Urbano VI. in aliis Græcorum, & S. Thomæ, juſſit Pius V. ſicut & Sixtus V. illud addidit feſto S. Bonaventuræ.

d *Octavarum S. Joannis Baptiſtæ, &c.*) Ita Innocent. III. ſed ea inquit de cauſa, quia veniunt infrà Octavas Apoſtolorum Petri & Pauli, & Aſſumptionis B. Virginis; unde & Præfationes dicuntur de Apoſtolis, & de B. Virgine. Qua ratione dicitur etiam Symbolum in eorum feſtis,

ſi

ſi occurrant infra Octavas alicujus Patroni loci, ſeu Tituli Eccleſiæ, licet de Octava nulla fiat Commemoratio in prædictis feſtis.

e *Omnium Sanctorum.*) Microlog. *loco citato.* & ratio eſt, quia in hoc feſto veneramur B. Virginem, Apoſtolos, & alios; quibus congruit recitatio Symboli. Innocent. putat hoc feſtum eſſe Dedicationis Eccleſiæ omnium Sanctorum, de qua ſtatim.

f *In Dedicationibus.*) Microlog. *loco citat.* addit & cauſam Innocent. quia in Symbolo dicitur, *Sanctam Eccleſiam*; & valet in quatuor his feſtivis caſibus Eccleſiarum.

g *Quibus dedicata eſt Eccleſia.*) Scribit Durand. *lib.4.c.25.* hoc fuiſſe in uſu apud quoſdam. Neque dicas, hanc Rubricam eſſe eandem cum inferiori, de Titulo Eccleſiæ; quia dantur Tituli Eccleſiarum, qui non ſunt Sanctorum, ſed Sancti Sanctorum, ut Salvatoris, S. Crucis, & hujuſmodi.

h *Habetur corpus* &c.) Symboli recitatio cùm ſit nobiliorum feſtorum propria, videtur addere ſolemnitatem Miſſæ, in qua illud, præter ſupradictos dies, recitatur; & idcircò extenditur ad præſentem & ſequentes caſus in Rubrica deſcriptos. In Tranſlatione verò Sanctorum non diceremSymbolum, niſi officium ſit duplex, quod Tranſlationi principalis tantùm Patroni concedere ſolet ſacra Rituum Congregatio.

Quæ verò ſit inſignis Reliquia Sancti, ratione cujus dici queat *Credo* in Miſſa, eam eſſe ne dubites, ratione cujus officium duplex recitari poteſt. Gregorius enim XIII. anno 1573. conceſſit Eccleſiis Hiſpaniarum, ut poſſint facere officium duplex de Sancto, cujus habetur caput, brachium, crus, quibus ſacra Rituum Congregatio die 8. Aprilis 1628. tanquam inſignem Reliquiam, addidit eam partem corporis, in qua paſſus eſt Martyr, modò ſit integra, & non parva. Quod ſi corpus habeatur integrum, aut illius magna pars, à fortiori Symbolum in Miſſa recitari debet. Prædicta verò intellige de Reliquiis approbatis, ut declaravit eadem ſacra Congregatio *die 3. Junii 1617. & prædicta die 8. Aprilis 1628.*

i *Creationis* &c.] Et jure in tribus his caſibus: quia Domnus Apoſtolicus nominatur in Litaniis, caput eſt Eccleſiæ Catholicæ & Apoſtolicæ, de qua in Symbolo: & in Collectis pares ſunt illæ duæ, pro Eccleſia, & pro Papa; quæ cum alternativa, ad libitum Sacerdotis præſcribuntur.

l *Electionis.* &c. Si in conſecratione Eccleſiarum, quantò magis in conſecratione Epiſcoporum? & pertinent Epiſcopi ad eum articulum *Catholicam Eccleſiam.* Audi Ambroſium *in Oratione de Obitu fratris ſui:* Advocavit Satyrus ad ſe Epiſcopum; nec ullam veram putavit, niſi veræ fidei gratiam; percunctatuſque ex eo eſt, utrumnam cum Epiſcopis Catholicis, hoc eſt, cum Romana conveniret Eccleſia. Denique Vicarii ſunt Apoſtolorum, ut dicitur in Ordine Romano ex Conc. Nicæno *cap 4. de Conſecratione Epiſcopi.* In die conſecrationis Epiſcopi aſſerit dici Symbolum Burchardus.

m *Quæ in Dominicis.*] Innocent. VII. decrevit, dici *Credo* in Feſtis S. Joannis Baptiſtæ, & S. Laurentii, quando veniunt in Dominicis, *ut in Brev. Veneto 1521. narratur.* & hâc eâdem ratione dicendum erit etiam Symbolum in Vigiliis Nativitatis Domini, & Epiphaniæ, & in Octava SS. Innocentum, ſi venerit in Dominica, nimirum ratione Dominicæ, qui caſus fuit omiſſus in Miſſali.

n *Patroni alicujus loci.*) Patronus & Titularis Eccleſiæ ſunt quidem primæ claſſis, non ideò tamen illis convenit, ut dicatur *Credo*: quia non dicitur in Feſto S. Joannis Baptiſtæ, quod eſt primæ claſſis: ſed quia, cùm locus fiat celebrior, concurrente populo ad Feſtum Patroni, ſeu Tituli Eccleſiæ, æquum eſt, ut ſanctam fidem populus ibidem cum Clero conclamet, & profiteatur. Hinc dicitur *Credo* in Feſto S. Joannis Baptiſtæ in propria Eccleſia, ob locum & concurſum populi; & ob eundem concurſum dicitur etiam in Miſſis Votivis, quæ ſolemniter celebrantur pro re gravi, de qua vide *ſuprà tit. 8. n. 4.* Solus autem concurſus populi non facit, ut legitimè dicatur *Credo*, ex Rubricis: alioquin in Eccleſiis ruralibus in omnibus Feſtis diceretur *Credo*.

In

In Vigiliis autem, quæ veniunt infra Octavas, habentes Symbolum, non tamen dicitur Symbolum, ſicut neque Hymnus Angelicus; quod habetur in Miſſali, ex ſimili Rubrica, in Miſſa Litaniarum majorum in Feſto ſancti Marci; eadem enim eſt ratio in his Feriis majoribus: imò à fortiori, ſi non in Rogationibus, ergo nec in Vigiliis, quibus illæ præſtant.

De Offertorio, Secretis, Præfationibus, & Canone. XII.

1. POſt Symbolum, vel ſi non ſit dicendum, poſt Evangelium, *o* dicitur Dominus vobiſcum, *p* Oremus, *q* deinde Offertorium: poſteà fit oblatio cum Orationibus, ut in Ordine Miſſæ. Quâ oblatione factâ, dicuntur *r* Orationes ſecretæ, *ſ* ſecundùm numerum Orationum, quæ clarâ voce in principio dictæ ſunt: ſed ante primam orationem *t* non dicitur Dominus vobiſcum, nec aliquid aliud; ſed dicto, Suſcipiat Dominus ſacrificium, abſolutè dicuntur, *v* neque etiam ante ſecundam orationem dicitur Oremus. *x* Terminatur autem prima & ultima oratio, ut dictum eſt ſuprà in rubrica de orationibus: & ſecretò dicuntur uſque ad illa verba in concluſione. *y* Per omnia ſæcula ſæculorum, quæ clarâ voce proferuntur, & incipitur Præfatio.

o *Dicitur Dominus vobiſcum.*] Ordo Roman. & introitum demonſtrat ad aliud officium, dum ſalutat Sacerdos operarios ſuos Amalar. *lib. 3. cap. 19.* invitaturus quoque ad orationem monet, niſi Dominus ſit nobiſcum, non Poſſe nos orare, Innocentius III. *libro 2. cap. 53.*

p *Oremus.*) Ordo item Rom. quo docemur, ut ſtabiles ſimus in fide, quam profeſſi ſumus in Symbolo, Steph. Eduen. *de Sacram. Altar. c. 12.* vel precamur, ut voluntarium Sacrificium acceptabile ſit Domino, nec deſpiciatur cum ſacrificio Cain. Amalar. *loco citato.*

q *Deinde Offertorium.*) Ordo Rom. & in Antiphon. S. Gregorii, nomen hoc habetur. Porrò Offertorium, auctore Iſidoro *lib. 6. Etymol. cap. 19.* quaſi ob fertum. Fertum enim dicitur oblatio, quæ in altari offertur. Fertum ſive fertum, ait Feſtus, genus libri dictum, quod crebriùs ad ſacra ferebatur. Vel dicitur offertorium ab offerendo, quia tunc oblationes fiunt, Innocent. III. *lib. 2. c. 53.* vel eſt offerentium Canticum, Gem. *animæ lib. 1. c. 97.* Offerendam vocat etiam Amalar. *lib. 3. cap. 36.*

Quis auctor? Cæleſtinus, ex Demochare, *tom. 4. cap. 15.* Eutychianus, ex Petro ab Opmeer *de offic. Miſſæ*, S. Gregorius, ex Gemma *an. lib. 1. cap. 88.* inclinaverat prior in hanc ſententiam Walafrid. Strabo *c. 12.* Ordo ſanè conveniens, *inquit* Innocent. *ſuprà*: nam ſequitur prædicationem Evangelii fides in corde, laus in Offertorio, fructus in Sacrificio. Addit Alcuin. *cap. de celebr. Miſſæ*, imitationem populi Iſrael hoc fieri, qui oblationes & vota cum laude Deo offerre conſueverat.

r *Orationes ſecretæ.*) Quia ſecretò dicuntur Amalar. *lib. 3. c. 20.* Ordo Romanus eas hoc nomine vocat.

ſ *Secundùm numerum orationum.*) Habet Radulph. *Prop. 23. & ante eum* Beleth. *cap. 43.*

t *Non dicitur Dominus, &c.*) Jam enim dixit Sacerdos, *Dominus vobiſcum*, & *Oremus* ante Offertorium, quæ ſalutatio & invitatio antiquitùs erat ordinata ad orationem ſecretam, & ante illam ab Offertorio nulla prorsùs interponebatur oratio, ut notat Microl. *c. 11.* ſecundùm uſum Romanum. Orationes enim, quæ nunc dicuntur in oblatione, habent originem à Gallicana Eccleſia, ut dicemus *tit. 7. part. 2. rubricarum generalium*, ubi de ipſa oblatione.

u *Neque dicitur oremus.*) Burch. tùm quia dictum eſt ante Offertorium; tùm quia ejus vice proximè antè dicitur, *Orate fratres*; tùm quia (& hæc eſt magis propria ratio) orationes ſecretò dicendæ ſunt. Quis dicat ergo *Oremus*? an

alta

altâ voce? inconcinna interruptio: an ſubmiſſâ voce? quos invitamus non audientes; omittimus igitur convenientiùs.

x *Terminatur autem prima,&c.*) Burchard. iiſdem de cauſis quibus ſuprà *de commemorationib. tit. 7. num. 7. de oratione, tit. 9.*

y *Per omnia ſæcula ſæculorum.*) Non eſt hoc initium præfationis, ſi propriè loquamur, ſed finis orationum, vult Innocent. III. *lib. 2. c. 61.* eſſe finem orationum, & eſſe principium præfationis, ut oſtendatur, ait, Chriſtus lapis angularis, qui fecit utraque unum, propèque paſſionem Judæos continens & Gentiles, qui per Philippum adierunt Jeſum, Joan. 12. ſed de nomine videtur quæſtio.

2. z Præfationes autem dicuntur, ut in ordine Miſſæ annotatum eſt; & *a* quæ in Quadrageſima, tempore Paſſionis, *b* & Paſchali, & infrà octavas propriæ aſſignantur: dicuntur etiam *c* in dominicis & feſtis, quæ illis temporibus celebrantur, niſi illa feſta propriam præfationem habeant.

z *Præfationes.*) Hoc eſt, Prælocutiones ante Canonem, Alcuin. *de celebrat. Miſ.* originem habent ab Eccleſiæ primordiis; ex Clem. *lib. 8. conſt. Apoſt. cap. 16.* Dionyſium auctorem facit Honor. in Gemma *lib. 1. c. 89.* & Leonem Papam *ibid.* Præfationis communis auctorem Gelaſium dicit Alcuin. *loco citato.* aut cantari juſſit, *ut ait* Gemma, aut fortè limavit: quæ tamen habetur in Liturgia S. Petri græca.

Novem præfationes enumerat ut antiquas, & approbat Pelagius Papa II. *Ep. 4.* nimirùm, Paſchalem, de Aſcenſione Domini, de Penteċoſte, & de Natali Domini (quæ dicitur etiam in Miſſâ de Sacramento Altaris, ex Radulph. *loco citat.*) de Epiphania, de Apoſtolis, de Sancta Trinitate, de Cruce, de jejunio Quadrageſimali, Sigebert. *de Pelagio ad annum Dom. 581.* & *can. Invenimus. de conſecr. diſtinct. 1.* & hoc fortaſſe ordine compoſitæ fuerunt; nam ordine temporis poſitæ ſunt in Miſſali; quo eas cantari contingit. His, teſte Radulp. *ibidem.* addidit decimam de B. Virgine Maria Urbanus II. *in Concil. Placentiæ celebrato anno 1095.* ex Baron. vel ex Bellarm. *lib. 2. de Miſſ. c. 17. anno 1080.* & habetur *can. Sanctôrum, §. final. diſt. 70.* Angeli verò omnes in Præfatione nominantur implicitè in verbo *Virtutes,* ex Alcuin. *loco citato.* Quia Dominus Virtutum, id eſt, Angelorum, ipſe eſt Rex gloriæ, *Pſal. 23.* ideòque nominantur paulò ante conſecrationem, quæ creduntur ſacrificio adeſſe, Microl. *cap. 11.*

Surſum corda de Jeremia ſumptum eſt. Legit Clem. *conſt. lib. 8. cap. 16. Surſum mentem.* ex quo datur intelligi, *Corda* eſſe caſus accuſativi. *Gratias agamus*, de Apoſtolo, Radulph. *loc. cit. Beata Seraphim*, Alcuinus legit *Seraphin*, & vult eſſe plurale generis neutrius, Seraphim autem eſſe generis maſculini; illud ab Hebræis, hoc à Græcis derivare. Sed fallitur; quia in Liturgia S. Petri legitur *Seraphim* per m, generis neutrius. Miror Caroli Magni magiſtrum hæc minutiora perſequi; ſed minima Dei maxima ſunt, & maximè obſervanda. Pleniorem Præfationis declarationem lege apud Durand. *lib. 2. c. 31.*

Concluditur præfatio hymno triſagio, ſeu Angelico, quem Victorialem Liturgia S. Petri, Triumphalem SS. Jacobus & Marcus *in Liturgiis*, Cherubicum S. Germanus *in Theoria*, Alcuinus Primævum, vocant. Et quamvis vulgò hujus hymni, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, &c. feratur auctor S. Sixtus; hic quidem decreto firmavit, ut Sacerdote incipiente, populus proſequeretur; ſed anteà erat in uſu, in Liturgiis prædictis, & meminit Clemens *lib. 8. conſtitut. c. 16.* deſumptus autem eſt partim ab *Iſaia 6.* partim ab Evangelio *Matth. 21.* in quo Trinitas adoratur in unitate, & benedicitur Incarnatio verbi, quod venit in nomine Domini. Addidit S. Ignatius illud, *Benedictus qui venit*, &c. ſi credimus Remigio Antiſiodorenſi *in expoſit. Miſſæ.* Bis dicitur *Hoſanna*, id eſt, Salva quæſo, ab antiquis temporibus. Ordo Romanus, ſemel Angelorum nomine, ſemel noſtro; quia Hym-

nus hic partim ab Angelis, partim ab hominibus concinitur,ut per Chriſtum immolatum genus humanum ſociatum fuiſſe Angelis fateatur, Gemma *c. 42. lib. 1.* Concilium autem Vaſenſe *can. 6.* ſtatuit, ut diceretur in omnibus Miſſis, etiam Defunctorum.

a *Quæ in Quadrageſima.*) Etiam in feriis Præfationem Dominicæ dici, ſcribit Microl. *cap. 50.*

b *Et Paſchali.*) Eandem recitari Præfationem uſque ad Aſcenſionem, tradit Microl. *c. 55.*

c *Dominicis & Feſtis*, &c.) Generale eſt Præfationum, ut eorum temporibus & diebus in omni Miſſa continuentur, ubi propriæ non habentur, Radulph. *Propoſ. 23.* per quod patet ratio ſequentium Rubricarum *n. 3. & 4.* Excipe Feſtum S. Joannis Evangeliſtæ, cui datur Præfatio de Nativitate ex antiquo uſu Capellæ Papalis, licet habeat Præfationem propriam; & item diem Octavam S. Stephani, quæ eſt infrà Octavam S. Joannis, in qua dicitur præfatio de Nativitate, in gratiam ejuſdem Nativitatis.

Excipe quoque Miſſam de Feria privilegiata, ut Litaniarum Majorum in Feſto S. Marci, ex Rubrica propria; & Miſſam Feriæ quartæ Temporum occurrentem in Octava Nativitatis beatæ Virginis, in quibus dicitur Præfatio communis. Ita ſacra Rituum Congregatio *die 12. Decembris. 1626.* & à ſimili Miſſam Vigiliæ S. Joannis, ſeu Apoſtolorum infrà Octavam Corporis Chriſti, ſeu in die Octava: & ratio eſt, quia prædictæ Miſſæ ſunt Feriales; in quibus diſſonaret cantus ſolemnis Præfationis, puta, de Corpore Chriſti (Ferialis cantus non habetur ejuſdem in Miſſali) & ideò, ſicut in Miſſa ſolemni Præfatio communis non poteſt non cantari; ita etiam in Miſſa privata de Vigilia communis Præfatio recitari debet. Præterea congruit communicatio Præfationum feſtivarum aliis Feſtis, & Votivis (quæ aliqualem habent rationem Feſti) non autem Feriis, & Vigiliis: unde de iis *in ſequentib. n. 3. & 4.* regula datur: de his nihil in Rubricis: nihil, inquam, ut non dicas eſſe caſum omiſſum.

3. Si infrà Octavam alicujus Feſti, quod habet Præfationem propriam, occurrat feſtum ex majoribus, non habens propriam præfationem, dicitur præfatio de Octava, quamvis de ea nulla fiat commemoratio in Miſſa.

4. In Miſſis Votivis dicitur etiam Præfatio propria, ſi propriam habeant; ſi verò non habuerint, dicitur Præfatio de Tempore, vel Octava, infrà quam contigerit hujuſmodi Miſſas celebrari: Alioquin præfatio communis. Et quando aliqua Miſſa Votiva pro cauſa publica ſolemniter celebratur; dicitur *d* in cantu ſolemni, ut in Duplicibus. In Miſſis Defunctorum quocumque tempore ſemper dicitur præfatio communis.

d *In cantu ſolemni.*) Qui nimirùm aſſignatur Feſtis Spiritûs S. Trinitatis, ſanctæ Crucis, ſanctæ Mariæ, &c. demptis verbis, quæ non congruunt Votivæ Miſſæ, ut, in præfatione ſolemni de Spiritu S. omittenda ſunt ea verba in cantu, *hodierna die*, quæ conveniunt tantum Feſto Pentecoſtes, non Votivæ Miſſæ.

Monendum hoc loco, Votivas Miſſas infrà Octavam Nativitatis Domini non habere aliam Præfationem, quam de Nativitate, ſicut & feſtum S. Joannis, argumento à fortiori: & item, quod Præfatio de tempore, & de die idem ſonat in hac Rubrica.

5. Poſt Præfationem incipitur *e* Canon Miſſæ ſecretò, in quo ſerventur omnia, ut in ordine Miſſæ; ubi verò *f* Infrà actionem, *g* Communicantes, & Hanc igitur, vel alia, variari contingit, ſuo loco in propriis Miſſis annotatur.

e *Canon.*) Id eſt Regula, Canon vox uſurpata à ſancto Gregorio *lib. 11. Epiſt. 16.* qui & Precem nominavit *lib. 7. Epiſt. 63.* Regulam vocat Eccleſiaſticam Ambr. *in Epiſt. ad Timoth. cap. 2.* Legi-

Legitimum, Optatus Milevir. *lib. 2. contra Parmen.* Secretum Baſilius *de Spiritu ſancto, c. 27.* Ordinem precum, Iſidor. *1. de Divinis Officiis cap. 15.* & à Dionyſ. *loco citato* dicitur Actio, quia ex Walafr. *c. 22.* in ea actione eſt legiri mus Ordo, & Regula fixa & ſtabilis ad Sacramenta conficienda. Auctor illius neſcitur, antiquior eſt ordine Romano, in quo habetur Canon, uti jam uſitatus; & in Liturgia ſancti Petri totus habetur, ſed partim auctus, ſaltem Sanctorum nominibus, poſt mortem Petri. Antiquior eſt omni memoriâ, inquit Bellarmin. *mox. citan. loco,* & quia nulla ibidem fit mentio Confeſſorum, probat idem *lib. 2. de Miſſa cap. 20.* fuiſſe finitum totum ante Concilium Maguntiacum, in quo feſta Confeſſorum habentur. Putat Innocent. III. *lib. 3. c. 10.* finitum ante S. Silveſtrum. Tamen ultimus, qui addidit Canoni, fuit S. Gregorius, ut dicemus: à quo *loco citato*, dicitur fuiſſe à Scholaſtico compoſitus, quem putant eſſe Gelaſium doctrinâ clariſſimum, Innocent. III. *lib. 3. c. 10.* & Honor. in Gemma *an. lib. 1. cap. 90.* De Muſæo Maſſilienſi dubitat Pamilius *in Liturgiis*, qui Scholaſtico ſermone ſcripſit librum Sacramentorum circa annum 490. vel de Victoriano Voconio Mauritaniæ Epiſcopo, qui compoſuit Sacramentorum volumen, & vixit inter tempora SS. Hieronymi, & Gregorii Papæ. Sed ſicuti verè compoſitus fuit à pluribus, ex Domini verbis, ex Apoſtolorum traditionibus, & ſanctorum Pontificum inſtitutionibus juxta Concilium Tridentinum *Seſſione 22. cap. 4.* ita pars ejuſdem antiquior eſt alterâ, ut patebit ex auctoribus ſingularum partium, de quibus *in II. Parte Rubricarum generalium titulo VIII. & ſeq.* agemus commodiùs.

f *Infra actionem.*) Hoc eſt Canonem, ob rationem ſuprà allatam.

g *Communicantes*, &c.) Varietas hæc habetur in libro Sacramentorum S. Gregorii. Microl. *c. 12.* hæc habet: In ſummis Feſtivitatibus quædam Canoni in illo loco, ubi dicitur, *Communicantes*, vel *Hanc igitur oblationem*, interponimus; quæ tamen ex antiquioribus & emendatioribus Sacramentariis interponenda eſſe didicimus, videlicet in Nativitate Domini, in Epiphania, in Cœna, in Paſcha, in Aſcenſione, in Pentecoſte, quæ ſanè cum noſtris Miſſalibus concordant. Dantur autem caſus, quod ſeparari debeat *Communicantes* à ſua Præfatione; nam infrà Octavam Aſcenſionis, ſi occurrat Feſtum ſanctorum Philippi & Jacobi, *Præfatio* erit de Apoſtolis, *Communicantes* de Aſcenſione, licet in Miſſa nulla fiat commemoratio; idemque accidere poteſt in Inventione S. Crucis, & in Miſſis ſolemnibus Votivis, quæ dicuntur infrà eandem Octavam, & habent Præfationem propriam.

Ratio verò eſt, quia *Communicantes* habet infrà illam octavam quaſi rationem de tempore; ſicut haberet etiam Præfatio de Octava in prædictis Feſtis, ſi propriam præfationem non haberent, ut dicitur *in titulo hoc eodem n. 3. & 4.* Et licet nulla fiat commemoratio de octava, dicitur tamen *Communicantes*, ſicut in officio dicitur ad Primam, & in fine Hymnorum in prædictis,

Qui victor in cœlum redis.

Neque enim ideo unitur *Communicantes* præfationi, ut ſimul vel dicantur, vel omittantur; ſed ut faciliùs utrumque reperias. Atque ita decrevit tandem facta Rituum Congregatio *die 18. Aug. 1627.*

De Communione, Orationibus poſt Communionem, Ite Miſſa eſt, vel, Benedicamus Domino, de Benedictione, & Evangelio S. Joannis. XIII.

1. Expleto Canone, & aliis omnibus uſque ad communionem, eâ peractâ dicitur *h* Communio, & *i* Orationes poſt communionem, eodem modo, & ordine, ut in principio Miſſæ: & repetito Dominus vobiſcum, dicitur, *l* Ite Miſſa eſt,

vel Benedicamus Domino, pro temporis ratione. Ite miſſa eſt, dicitur *m* quandocumque dictum eſt, Gloria in excelſis; cùm non dicitur, ejus loco dicitur, Benedicamus Domino. Reſpondetur *n* Deo gratias. In Miſſis defunctorum dicitur, *o* Requieſcant in pace. Reſpondetur, Amen.

h *Communio.*) De hac Ordo Romanus, & Antiphonar. Gregor. & cantabatur, dum populus communicabatur. tradit Ruper. *lib. 2. cap. 18.* ſolitam dici poſt cibum ſalutarem, in gratiarum actionem. Cœleſtino Demochates *Tom. 4. cap. 15.* Gregorio tribuunt auctori, Gemm. *lib. 1. cap. 90.* & Hugo Victor. *de Eccleſ. Offic. lib. 2. c. 11.* Deducit hunc ritum S. Thom. *3. p. quæſt. 83. art. 4.* ab Hymno dicto à Chriſto & Apoſtolis poſt cœnam. Nunc cantari debet poſt *Agnus Dei* immediatè, niſi fiat populi communio, ad quam ea cantatur.

i *Orationes poſt communionem.*) Idem docet Microl. *c. 19.* quas orationes Collectas etiam vocat Ordo Romanus. Ad complendum, titulus earum eſt *in Sacram. Gregoriano.* Benedictiones appellat Walafr. *loc. cit.* quæ pro communicatis dicebantur, neque alia tunc in fine benedictio dabatur populo, Microl. *c. 21.*

l *Ite miſſa eſt*, &c.) A Leone inſtitutum fuiſſe ſcribit Radulph. *Prop. ult.* quod tamen habetur *in Liturg. Sancti Petri*, & expreſſiùs in Conſtit. Apoſt. *lib. 8. c. 23.* & quidem in Feſtis, concurrente populo, dimittitur ille ſolemniter, niſi triſtitia temporis inſinuanda ſit, ut in Dominicis Quadrageſimæ, & ejuſmodi; in ferialibus autem, ubi devotiorum eſt acceſſus ad Miſſam, ii ſunt potiùs detinendi in divinis benedictionibus, Microl. *c. 46.* ſed Clemens utitur iis verbis, *Ite in pace.* A Chriſto deducit hunc ritum Waldenſ. *Tom. 3. tit. 4. cap. 44. n. 7.* qui in fine cœnæ dixit: *Surgite, eamus hinc.*

m *Quandocumque dictum eſt, Gloria.*) Docet Microl. *cap. 19. & 46.* ſolemnis autem eſt dimiſſio, ait Ruper. *lib. 2. cap. 20.* & gaudium ſonat commune Hymno Angelico & Cantico, *Te Deum*, unde ſe invicem conſequuntur, ſicut cantus Angelorum, & iter Paſtorum ad Chriſtum, Duran. *lib. 7. c. 1.*

n *Deo gratias.*) Hoc loco uſurpari innuit Dion. *c. 3. Eccl. Hierarch. iis verbis*: In gratiarum actionem ſacram deſinit, cum omni Eccleſiæ ſacra plenitudine, Aug. etiam *Epiſt. 59. ad Paulinum*: Participatio tanto Sacramento gratiarum actio cuncta concludit, quod Amalar. *lib. 1. c. 34.* de hoc ritu declarat.

o *Requieſcant in pace.*) Explicat Duran. *lib. 4. cap. 47.* ut requies concedatur, quam eis optamus. Sed antea meminit hujus ritûs Steph. Eduenſ. *de Sacr. Alt. cap. 15.*

Dicitur autem hoc loco ſemper in plurali numero, licèt pro uno dicatur Miſſa.

2. Dicto *p* Placeat, datur *q* Benedictio, quæ à Celebrante ſemper datur in Miſſa, præterquam in Miſſis Defunctorum. Deinde legitur *r* Evangelium S. Joannis, In principio, præmiſſo Dominus vobiſcum, & Initium, ut moris eſt: quod Evangelium nunquam prætermittitur in Miſſa, niſi quando fit de Feſto in aliqua Dominica, vel Feria, quæ habet Evangelium proprium; quod legitur ejus loco. Excipitur Dominica quarta Adventûs, cujus Evangelium non legitur in fine Miſſæ, quando in ea occurrit Vigilia Nativitatis Domini, quia nec in Officio lectum eſt. *s* In tertia Miſſa de die Nativitatis Domini legitur in fine Evangelium de Epiphania, Cùm natus eſſet Jeſus. Et in Dominica Palmarum in Miſſis privatis legitur Evangelium, quod ponitur in benedictione Palmarum, quod etiam lectum eſt in Officio. In Vigiliis quæ occurrunt in Quadrageſima vel Quatuor Temporibus, non legitur *t* Evangelium Vigiliæ in fine Miſſæ. Et ſimiliter *u* in Miſſis Votivis nunquam legitur in fine aliud Evangelium niſi Joannis.

p *Placeat.*)

p *Placeat.*] Hujus meminit Microlog. *cap.* 22. quanquam poſt datam benedictionem.

q *Benedictio.*) De hac à Sacerdote hoc loco danda indicium eſt in Liturgia S. Petri. & in *lib.* 8. Conſt. Apoſt. *cap.* 23. expreſsè de ea ſcribit Hier. *ad Ruſtic. Narbon. Epiſc.* cujus verba de benedictione hæc explicat Microl. *cap.* 21. qui & addit cauſam; ut, qui non communicatus diſcedit, ſaltem benedictus à Sacerdote recedat: habetur etiam *de Conſ. diſt.* 1. *Cum ad Celebrandum* ex Conc. Aurelian. I. *cap.* 28. & Agathen. *cap.* 47. *ead. Diſt. Miſſas.*

r *Evangelium S. Joannis.*) In Liturgia S. Petri habentur hæc verba in fine. *Deinde plenitudo legis & Prophetarum*, legebatur ergo aliquid. Et Lindanus citat Liturgiam S. Simeonis Syracuſani ante annum 800. in cujus fine Lectio jubebatur. Apud quoſdam Lectio Evangelii S. Joannis fuit in uſu, ex Durand. *lib.* 4. *c.* 24. & *ex c. Quidam. de celebrat. Miſſ. tum in Conc. Salegunſt. tit. de Suffrag. c.* 22. Additum ergò denuò eſt, quoad omnes, & Burchard. habet: ut divinitatis & humanitatis Chriſti quaſi circulari ſigillo facto, ut opinor, toti Sacrificio extremam manum imponamus, & ut tanti beneficii jugiter recordemur, ait Suarez *p.* 3. *diſp.* 83. *ſect.* 1. Ejus loco legitur Evangelium, quod in Officio lectum eſt pro nona Lectione, ut Miſſa concordet cum Officio; & nullum Evangelium in Miſſali poſitum prætermittatur, quin aliquo modo publicetur populo in Miſſa, ſaltem per modum commemorationis in fine Miſſæ. Item ſi quis fortaſsè primum Evangelium non audierit, in fine ſaltem Miſſæ audire poterit alterum, ait Sua. *loc. cit.* Ex his autem ratio patet Rubricarum ſequentium de Dominica quarta Adventûs, cujus Evangelium non modò non lectum eſt in Officio Vigiliæ Nativitatis Domini, ſed & ſufficienter lectum eſt pridie in Miſſa Sabbati Quatuor Temporum.

ſ *In tertia Miſſa Nativitatis Domini.*] Ne in eadem Miſſa legatur bis idem Evangelium, legitur illud Epiphaniæ, quod & convenit Nativitati Chriſti, & in fine occaſionem præbet adorandi cum genuflexione, uti ad ea verba, *Et verbum caro factum eſt*; quando nimirum dicitur, *Et procidentes adoraverunt eum.*

t *Evangelium Vigiliæ.*) Quia nec in Officio lectum eſt, ideò neque legitur in fine Miſſæ.

u *In Miſſis votivis.*) Quia votivæ diſcordant ab Officio, cujus Evangelium vel nobiliori loco in Miſſa legendum eſt, vel omittendum; idcircò ſemper in iis legitur Evangelium S. Joannis.

Dicitur etiam Evangelium S. Joannis in fine Miſſæ de Feſto, in qua nulla fit commemoratio Feriæ privilegiatæ, ut *in tit.* 7. *n.* 2. quando ſcilicet dicuntur duæ Miſſæ, de Feſto, & de Feria, ſine utrorumque commemoratione.

De ordinanda Miſſa ex ſupradictis Rubricis. XIV.

SUpradictis Rubricis cognitis, ſi quis velit ordinare Miſſam diei, recurrat ad Ordinarium Miſſarum de Tempore vel de Sanctis, ſecundùm qualitatem Officii. Si proprium non habeat, recurrat ad Commune Sanctorum. Si de Feria agendum ſit, & propria Miſſa non fuerit de Feria, dicatur Miſſa præcedentis Dominicæ, omiſſis Gloria in excelſis, & Symbolo: præterquam Tempore Paſchali, in quo ſemper dicitur Gloria in excelſis, ut ſuprà, exceptâ Miſſâ Rogationum: & in Adventu x prætermittitur Alleluja poſt Graduale, cum ſuo Verſu. Si dicenda ſit Miſſa votiva, requiratur poſt Commune Sanctorum ſuo loco. Si plures Orationes dicendæ ſint, requirantur poſt Miſſas votivas, ſuo loco de ſingulis rebus ſingulæ. Si pro Defunctis dicenda ſit Miſſa, habetur poſt Miſſas Votivas, cum Collectis diverſis, circa finem Miſſalis. Ordo totiùs Miſſæ, cum Præfationibus, Canone, & aliis dicendis, habetur ſuo loco cum Proprio Miſſarum de Tempore.

EX his colligitur, ordo Miſſalis quàm optimè inſtitutus ſit, in quo Primùm habentur Miſſæ de Tempore, ab Adventu ad Paſcha, à Paſchate ad Adventum: & hæ ſunt Miſſæ, ut ita dicam, de vita Chriſti per annum diſtributæ. Deinde Miſſæ de Sanctis, ab Adventu item ad Adventum, ſive finem Novembris: & hæ ſunt propriæ. Tum communes de iiſdem. Quarto loco Votivæ,& pro variis neceſſitatibus. Poſtremo loco pro Defunctis, qui extremum in pace clauſerunt diem. Canon. verò medium Miſſalis occupat locum cum ordine Miſſæ, qui communis eſt omnibus Miſſis.

x *Prætermittitur Alleluja.*] Feriæ adventûs ſunt quaſi vigiliæ ſummæ Feſtivitatis Natalis Domini, & in iiſdem erat jejunium, ut dicemus *tit. ſeq.* ad mœrorem repræſentandum ſanctorum Patrum expectantium Meſſiam. Quare ſicut in Vigiliis, & aliis jejuniorum diebus ex Alcuin. *de Div. Offic. cap. de Paraſceve*, omittimus feſtiviſſimum Allelujaticum melos, ita & in Feriis Adventûs. Repete ea, quæ diximus *ſuprà tit. 10, ad n. 4.*

Accidit aliquando obſtinatè peti ab aliquibus Miſſam celebrari de Sancto infrà ejuſdem octavam, ſed in die, in quo fit Officium de alio Sancto ſemiduplici cum commemoratione octavæ; putà, exigunt Miſſam de S. Joanne Baptiſta in feſto S. Leonis II. ſeu Miſſam S. Antonii Patavini infrà ejuſdem octavam, & ſæpè infrà octavam Corporis Chriſti; ſeu Miſſam de B. Virgine in Feſto S. Nicolai Tolentinatis, & ſimiles Miſſas: quo ritu hæ Miſſæ celebrabuntur? neque enim à Rubricis votivæ Miſſæ prohibentur dici infrà præfatas octavas; neque in feſtis prædictis ſemiduplicibus: at neque meræ votivæ ex videntur eſſe, ratione propriæ octavæ, infrà quam eæ petuntur dici. Multis autem hac de re à me quærentibus reſpondi, ſalvo meliori judicio, & S. Rituum Congregationis arbitrio, feſtivas eas non eſſe, quia Horis Canonicis non correſpondent: & votivas eſſe ex hoc potiſſimùm capite, quia non correſpondent officio, quæ eſt votivarum nota, *in tit. ſeq. 15. n. 1.* tum quia ſupponimus, infrà octavas proprias eas occurrere tranſacto feſto. Et licèt octava tota reputetur unus & idem dies feſtus, unde & Miſſa feſti repetitur per totam octavam; tamen id locum habet, quando perſeverat officium de octava ſimul cum Miſſa, ſecùs, ſi diſcordat Miſſa ab officio. Poſito igitur, quòd eæ ſint votivæ potiùs quàm feſtivæ, ritum votivarum in iis obſervarem, ſi obſtinatè exigantur, aut ſi negari non poſſint ſine petentis offenſione.

De Hora celebrandi Miſſam. XV.

1. **M**Iſſa privata ſaltem poſt Matutinum & Laudes, quacumque hora y ab Aurora uſque ad meridiem dici poteſt.

y *Ab Aurora uſque ad meridiem.*) Nempè in luce, quia ex S. Thoma *3. part. q. 83. art. 2. ad 4.* Chriſtus ait, Me oportet operari, donec dies eſt, Joan. 9. addit Suar. *diſp. 80. ſect. 4.* nec ante auroram regulariter ad opus publicum conveniri, nec poſt meridiem jejunium protrahi: ubi etiam concedit horam cum dimidia ante ortum Solis, ex cauſa. Tertiam partem horæ ante auroram, vel poſt meridiem, eſſe notabilem partem, & ſufficientem ad lethale peccatum, docet Azor. *lib. 10. c. 25. q. 9.* minor quàm tertia pars horæ excuſat à lethali ex Soto *4. diſt. 14. q. 2. art. 2.* concedit Navar. *in Man. c. 25. nu. 85. & alibi*, celebrari poſſe ex cauſa rationabili poſt meridiem; contra quem cum communi opinione ſcripſit Francol. *Tract. de Tempore Hor. Canonic. 1. part. c. 41.* juſta verò cauſa eſſe poteſt, poſt Miſſam ſolemnem tardiùs cantatam in feſtis, vel poſt concionem longiorem addit Suar. ut fiat de licentia Epiſcopi, ſi commodè haberi poteſt.

Privilegiati, ut hora ante vel poſt celebrare queant, poterunt hora ante vel poſt ſtatam horam à Summiſtis regulariter conceſſam celebrare; aliàs non eſſet privilegium.

Variis igitur horis celebrari privatim poteſt, quia fit in Miſſa memoria Paſſionis, quæ accidit

dit manè ; Mortis, quæ hora nona ; Reſurrectionis, quæ item manè ; & Aſcenſionis , quæ hora tertia, vel ſexta contigiſſe creditur , Durandus *lib. 4. cap. 1.*

2. Miſſa autem conventualis & ſolemnis, ſequenti ordine dici debet. In feſtis duplicibus & ſemiduplicibus, in dominicis, & infrà octavas, dictâ *z* in choro *a* Horâ tertiâ. In feſtis ſimplicibus & feriis per anuum, *b*, dictâ ſextâ. In Adventu, Quadrageſima, Quatuor Temporibus, etiam infra octavam Pentecoſtes, & vigiliis, quæ jejunantur, quamvis ſint dies ſolemnes, Miſſa de tempore debet cantari *c* poſt Nonam.

Miſſa ſolemnis ſemper dicitur poſt aliquam horam, etiam in nocte nativitatis Domini, ut Horæ Canonicæ ſint quaſi quædam ad Miſſam præparatio, Franco. *1. p. c. 38.* & poſt varias horas, ut majori præparatione, minorive pro Miſſarum varietate, ſeu dierum, fiat Miſſa.

Hoc loco notandum eſt, quòd Miſſa parochialis ſine cantu eſt privata, non conventualis, de qua in his rubricis, licet ad eam conveniat populus, ſeu loci Clerus ; quo poſito, multa facilè definire poteris circa rubricas Miſſalis.

z *In Choro.*) Presbyterium dicitur *in Epiſt. SS. Cornelii & Cypr.* Sanctuarium Altaris, *in Concil. Braccaren. I. n. 31.* Sancta Sanctorum, *in Turon. II. c. 4.* Chorus, *in Tolet. IV. n. 17.* hoc eſt conſenſio cantantium, ex Auguſt. *in Pſal. 149.* unde & Corona dicitur ab Iſid. *lib. 1. de offic. c. 3.* quia in modum coronæ, ait Amal. *lib. 3. c. 3.* à chorea deducit Gemma *lib. 1. cap. 139.* Græca vox ſignificat lætitiam, in Platone *2. de Leg.*

a *Horâ tertiâ.*) Non ante horam tertiam cantari Miſſam juſſit Theleſphorus ex Amal. *lib. 3. c. 42. de conſ. diſt. 1. Nocte, & ibid. c. Et hoc.* & de ſolenni intellexit Durand. *loc. cit.* S. Caſſius Narnienſis Epiſcopus hac eadem horâ celebrare conſuevit, laudatuſque de cœlo fuit, apud S. Gregor. *in Dialogis.* In feſtis autem hora tertia obſervatur, eâ fortaſſe ratione, inquit Amalar. quia eâ horâ Chriſtus aſcendit in crucem, apud Marc. *cap. 15.* hoc eſt, linguis Judæorum clamantium crucifige, vel ex Microl. *cap. 58.* quia inter reliquas paſſionis Chriſti horas, tertia Reſurrectioni Domini, ſive Nativitati ejuſdem propinquior eſſe videtur ; vel, ex Radulph. *prop. ult.* quia eâ horâ miſſus fuit Spiritus Sanctus ; vel, ex Conc. Aurelian. III. *capite 14.* ut faciliùs redire poſſint ad veſpertina officia in feſtis Sacerdotes præſertim, quibus eos non decet deeſſe ; vel ex Auguſt. apud Burchard *lib. 2. cap. 54.* ut populus ante cibum conveniat, Miſſam & concionem auditurus. Hinc ex collect. Martin. Brachar. *c. 66.* & habetur *can. fin. diſt. 44.* Tertia hora dicitur ſacra, quia ſacris Miſſarum ſolemniis dicata : ab Italis aurea, ex Alph. de Torres *3. part. c. 4. n. 14.*

Si propter terræ frigiditatem populus veniat tardiùs ad Eccleſiam pro Miſſa ſolemni, præſtat differri tempus recitandi horam tertiam, quàm cantare Miſſam de feſto, ſeu dominica poſt ſextam, ita cenſuit ſacra Rituum Congregatio, referente Alcocer *in ſuo Ceremoniali.*

b *Dictâ ſextâ.*) In profeſtis (cujuſmodi ſunt feſta ſimplicia, & feriæ) poſt Sextam, Gemma *anim. lib. 1. c. 113.* quia inquit, eâ Chriſtus manibus Gentilium crucifixus eſt, *Joannis 19.* & quia in profeſtis neque lætitia, neque luctus, ſed quid medium videtur habere locum, lætitia in feſtis horam Tertiam requirit, luctus Nonam, Francol. *1. p. de Temp. Hor. Can. cap. 29. n. 3.*

c *Poſt Nonam.*) In jejuniis ita inſtituiſſe Pelagium ſcribit Duran. *loco ſuprà cit.* & *in c. Solent, diſt. 1. de Conſecr.* hoc idem jubetur. Horæ Nonæ meminit in Quadrageſima Ambr. *Ser. 8. in pſal. 118.* & Amal. *lib. 1. c. 7.* quia in ea, Amal. ait *lib. 3. c. 42.* expiravit Dominus ; & quia ad veſperam jejunabatur, Microl. *c. 49.*

Item in Adventu : quia Adventus ferè æquiparatur Quadrageſimæ, Hugo Vict. *lib. 3. de Spec. Miſſ. cap. 4. & 9.* In Adventu jejunium erat. Durand. *lib. 6. c. 1. de Adventu.* & de Romanis teſtatur Radulph. *Prop. 16.* imò & univerſale jejunium illud vocat Raban. *de inſtit. Cler. lib. 2.*

lib. 2. cap. 22. quod à ſancto Perpetuo Turonenſi Epiſcopo inſtitutum fuit, ex Gregor. Turonen. *lib. Hiſt. 10. cap. 31.* & Conc. Matiſcon. *can. 6.* ſancivit in feriis II. IV. & VI. ſaltem obſervandum eſſe, cùm quotidianum præcepiſſet Turonenſe II. *Can. 13.*

3. Miſſa autem defunctorum dici debet *d* poſt primam diei; ubi verò dicuntur eorum vigiliæ manè poſt matutinum diei, dictis hujuſmodi vigiliis cum laudibus, immediatè dici poteſt Miſſa pro defunctis. Sed in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum Miſſa conventualis dicitur poſt Nonam; quia eo die eſt principalis. In die etiam depoſitionis defuncti, vel tertio, ſeptimo, trigeſimo, aut anniverſario ſolemni, in quo ſit concurſus populi, poterit ſimiliter dici ultimo loco poſt Nonam.

d Poſt primam diei.) Properandum eſt enim in ſuffragiis defunctorum: at in diebus aliis, de quibus in hoc numero, rectè poſt Nonam; tum quia diſcordat ab Officio; tum quia horâ nonâ & ipſe Chriſtus emiſit ſpiritum; tum quia hora nona mœroris eſt, ut in die jejunii.

4. Excipiuntur ab hoc ordine dicendi Miſſam conventualem, Miſſæ *e* in Nativitate Domini, quarum prima dicitur poſt mediam noctem, finito Te Deum laudamus in matutino; ſecunda in aurora, dictis Laudibus & Primâ; tertia verò in die poſt Tertiam, vel ubi aliter *f* ex diſpenſatione Apoſtolica diſponatur.

e In Nativitate Domini.) De prima Miſſa in nocte extat Canon Theleſphori *de conſecrat. diſt. 1. Nocte*, quia nocte natus eſt Chriſtus. De ſecunda in aurora, *ibidem*; quia Paſtores eâ horâ creduntur adoraſſe Chriſtum natum. Plura in rubrica de Nativitate.

f Ex diſpenſatione Apoſtolica.) Intellige de conceſſa poſt Concilium Tridentinum, quod prohibet, ne aliis horis quàm debitis Miſſæ celebrentur, *ſeſſ. 22.* ſublatis quibuſcunque privilegiis, ut declaravit ſacra Congregatio ſuper Concilium.

5. Miſſæ votivæ, quia non correſpondent officio, ſi ſolemniter celebrentur pro re gravi, vel publica Eccleſiæ cauſa cum populi frequentia, dicantur poſt Nonam.

Duplicem habes cauſam, diſcordantiam ab officio, & frequentiam populi; qui dum tardiori Miſſæ intereſt, quaſi ſuo jejunio orationi publicæ vires addit.

De his, quæ clarâ voce, aut ſecretò dicenda ſunt in Miſſa. XVI.

1. IN Miſſa privata clarâ voce dicuntur Antiphona & Pſalmus ad Introitum, confeſſio, & quæ ſequuntur, exceptâ Oratione, Aufer à nobis, & Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum, &c. Item Introitus, Kyrie eleiſon, Gloria in excelſis. Dominus vobiſcum, Oremus, Flectamus genua, Levate, Oratio, vel Orationes, Prophetiæ, Epiſtola, Graduale, Verſus, Tractus, Sequentia, Evangelium, Credo, Offertorium, Orate fratres, ſolùm hæc duo verba, Præfatio, Nobis quoque peccatoribus, ſolùm hæc tria verba. Item Per omnia ſæcula ſæculorum, &c. cum Pater noſter, Pax Domini, Agnus Dei, Domine non ſum dignus, hæc quatuor verba tantùm, Communio, Oratio, vel Orationes poſt Communionem, Humiliate capita veſtra Deo,

Deo, Ite Miſſa eſt, vel Benedicamus Domino, vel Requieſcant in pace, Benedictio, & Evangelium In principio, vel aliud Evangelium. Alia omnia g dicuntur ſecretò.

Hæc eadem Burchard. Quæ hic clarâ voce dicenda enumerantur, habent apertam cauſam, ut audiantur à populo: ſpeciales cujuſque cauſas enarrabimus, cùm de iiſdem ſingillatim infrà ſuis locis agemus.

g *Dicuntur ſecretò.*] De prece cum ſilentio in Miſſa, Clem. *lib. 8. Conſtit. Apoſt. c. 12.* Concil. Laodic. *can. 19.* Trid. *Seſſ. 22. can. 5.*

Cauſæ multæ. Primò, quia ſecretum myſterium eſt, Hugo Vict. Erud. Theolog. *in Specul. Eccleſ. c. 7.* Secundò, quia ſignificatur in hoc Sacrificio latere Sacrificia antiqua, Amalar. *lib. 3. c. 19.* Tertiò, & èontra, hoc ſacrificium latuiſſe in antiquis, Gemma *lib. 1. cap. 40.* Quartò, ſilentium Sacerdotis latibulum Chriſti indicat, Innocent. III. *lib. 2. cap. 54.* multoties enim latuit in vitæ ſuæ curſu Chriſtus; unde & in Miſſa multiplex ſilentium. Quintò, in Paſſione Chriſti diſcipuli nonniſi occultè confitebantur Chriſtum, S. Thom. *3. par. quæſt. 83. artic. 4. ad 6.* Sextò, ut videatur Sacerdos loqui cum Deo, quo cum corde loquimur clamantes magis quàm ore. Septimò, ne populus tædio afficiatur, neque Sacerdos longo clamore voce deficiat, Gemma *lib. 1. c. 103.* Poſtremò, ne ipſa verba, in Sacrificio potiſſima, aſſiduitate aurium vileſcant, Alcuin. *de celebrat. Miſſæ.* Nam repetuntur in omni Miſſa, & memoriæ facilè mandarentur, quod de Canone præſertim intellige: qui ſine culpa gravi non poteſt altè totus legi. *Ita Doctores communiter.*

2. Sacerdos autem maximè curare debet, ut ea, quæ clarâ voce dicenda ſunt, diſtinctè & appoſitè proferat, non admodùm feſtinanter, ut advertere poſſit, quæ legit; nec nimis moroſè, ne audientes tædio afficiat: neque etiam voce nimis elatâ, ne perturbet alios, qui fortaſſe in eadem Eccleſia tunc temporis celebrant; neque tam ſubmiſſâ, ut à circumſtantibus audiri non poſſit; ſed mediocri & gravi, quæ & devotionem moveat, & audientibus ita ſit accommodata, ut quæ leguntur, intelligant. Quæ verò ſecretè dicenda ſunt, ita pronuntiet, ut & ipſemet ſe audiat, & à circumſtantibus non audiatur.

Non eget commentario, ſed monitione. Primò, ne clarâ voce dicantur ea prima verba; *Memento Domine famulorum*, &c. Secundò, ne ſecretas alias Orationes addat Celebrans, niſi ad ſummum quaſdam jaculatorias & breves, ut *Adoramus te Chriſte*, &c. quas concedit, ſeu tolerat ſacra Concilii Tridentini Congregatio, *in Declarat. ad Seſſionem vigeſimam ſecundam*, dummodo præſcriptæ in Miſſali non omittantur. Tertiò, verba conſecrationis ſecretò dicantur.

3. In Miſſa ſolemni clarâ voce à Celebrante dicuntur, quando intonatur Gloria in excelſis, & Credo, Dominus vobiſcum, Oremus, ante Orationem & Offertorium, Præfatio, Pater noſter, Pax Domini, & Orationes poſt Communionem: Alia quæ in Miſſa privata dicuntur clarâ voce, in Miſſa ſolemni à Celebrante dicuntur ſubmiſsâ voce.

His adde Orationes ante Epiſtolam, quæ item clarâ voce dicuntur.

Chorus autem pro Celebrante clarâ voce, & item Miniſtri ſupplere videntur, quem ritum refert etiam Burchardus.

De ordine genuflectendi, ſedendi, & ſtandi in Miſſa privata & ſolemni. XVII.

1. IN Miſſa privata Sacerdos genuflectit, quando legit Evangelium S. Joannis, In principio, ad illa verba, Et Verbum caro factum eſt, & in Evangelio Epiphaniæ, Cùm natus eſſet Jeſus, ad verba illa, Et procidentes adoraverunt eum. Item in Evangelio Feriæ quartæ poſt Dominicam quartam quadrageſimæ, ad illa verba in fine, Et procidens adoravit eum. Item genuflectit Dominicâ Palmarum, & in Miſſis de Cruce ad illa verba in Epiſtola, In nomine Jeſu omne genu flect. &c. & quando legitur Paſſio, ad illa verba, Expiravit, vel, Emiſit ſpiritum, ut ſuis locis notatur. Item genuflectit, cùm dicit, Flectamus genua. Item quando in Quadrageſima dicit in Tractu Verſ. Adjuva nos Deus, &c. & in omnibus Miſſis de Spiritu ſancto, cùm dicit Verſ. Veni Sancte Spiritus, reple, &c. Item quando Sacramentum in Altari diſcoopertum apparet, genuflectit, quoties ante illud tranſit in medio Altaris: & quandocumque in Ordine Miſſæ, & in ritu ſervando in celebratione Miſſæ notatur, quod debeat genuflectere.

Prima duo habet Burchardus.

Uſus genua flectendi ortum habet ab antiquis, & habetur expreſsè *3. Reg. c. 8.* ut omittam gentilitios ritus; tum à Chriſto, *Luc. 22.* à S. Stephano *Act. 7.* Finis illius duplex eſt, ad orandum, & ad adorandum: ille ſignificatur à S. Ambroſio *lib. 6. Hexameron, cap. 9.* Flexibile genu, quo Domini mitigatur offenſa, ira mulcetur, gratia promovetur; de hoc autem Alcuin. *cap. de Paraſceve* ait: Per hunc habitum corporis mentis humilitatem oſtendimus; & Honorius in *Gemma lib. 1. cap. 117.* Cadimus in terram, ait, ut Chriſtum in carne adoremus; ut item memoremus, nos in Adamo cecidiſſe, & mole corporis gravari ingemiſcamus; & ut lapſum animæ noſtræ in vitia, dum corpore ad terram cadimus, pœnitendo fateamur. Unde & Raban. *lib. 2. de Inſtit. Cler. cap. 41.* Inflexio genuum, inquit, pœnitentiæ & luctûs eſt indicium. In Liturgia Sancti Petri, pœnitentiam facere, eſt genuflectere, ut ibi notat Lindan. Quare in primis quinque caſibus hujus Rubricæ quis non videat, adorationis ergò genuflecti? & item in duobus ultimis erga Spiritum S. & ſacroſanctam Euchariſtiam. In ſexto verò, ad *Flectamus genua,* oraturi genuflectimus; in ſeptimo ad illa, *Adjuva nos,* cùm Tractus idem ſit ac luctus, ut docuimus *ſuprà tit. 10.* genuflectimus ad indicandum ſolemnem luctum, Raban. *ubi ſuprà.*

Et quamvis Concilium Nicænum *Canone 20. in vulgatis exempl. vel 29. apud Turrianum,* ſtatuerit, non genuflectendum in Dominicis, neque tempore Paſchali, ſed à ſtantibus orandum eſſe, ad ſignificandam libertatem, ut ait Ruper. *lib. 8. c. 3.* quam Chriſtus ſuâ Reſurrectione nobis acquiſivit; tamen non prohibuit adorationes cum genuflexione; quod benè nota pro mox dicendis.

2. Circumſtantes autem in Miſſis privatis ſemper genuflectunt, *h* etiam tempore Paſchali, *i* præterquam dum legitur Evangelium.

Eadem & Burchardus.

h *Etiam tempore Paſchali.*) Tam ad doctrinam in privata Miſſa audiendam, quam ad Orationem & myſteria tremenda, titulo adorationis curvantur genua à populo in tota Miſſa: niſi dicamus, privatam Miſſam audiri, ſicut & privatas fieri preces, etiam tempore Paſchali, genibus flexis, quo modo oravit S. Paulus in littore Tyri genibus poſitis, *Actor. 2*. paulò ante Pentecoſten: non enim ea fuit oratio ſolemnis,

judice

judice Lorino *in eum textum.*

i *Præterquam, dum legitur Evangelium.*) Anaſtaſii Papæ Decreto *de Conſ. Diſt. 1. Apoſtolica*, Sacerdotes, & cæteri omnes ad Evangelium ſtare debent, ut promptiores ſe oſtendant ad credendum & obediendum Evangelio. Sed antiquior Clemens *lib. 2. Conſtit. Apoſt. c. 61.* teſtatur Apoſtolos conſtituiſſe, ut etiam laici aſſurgant ad Evangelium: imò verò & capita nudabantur in Ordine Romano, quod & hodie obſervatur.

3. In Miſſa ſolemni Celebrans genufleſtit *k* ad omnia ſupradiſta, præterquam ad *l* Fleſtamus genua: & tunc ipſe ſolus ſtat; Diaconus verò & Subdiaconus, & omnes alii genufleſtunt. Ad verſum verò, *m* Adjuva nos Deus, &c. & ad verſum, Veni ſancte Spiritus, &c, genufleſtit uſque ad finem. Item genufleſtit in die *n* Annuntiationis beatæ Mariæ, & in tribus Miſſis Nativitatis Domini, etiam quando cantatur in choro, Et incarnatus eſt, &c. Aliis diebus, ſi ſedeat, cùm cantantur ea verba, non genufleſtit, ſed *o* caput tantùm profundè inclinat; *p* ſi non ſedet, genufleſtit.

k *Ad omnia ſupradiſta.*) Cùm privatim legit, & iterum, quando publicè dicuntur: ſicuti ſit ad ℣. *Et incarnatus eſt*, &c. in Symbolo privato & publico, ſi non ſedet Celebrans.

l *Fleſtamus genua.*) In Miſſa privata ipſemet Sacerdos dicit *Fleſtamus*, & genufleſtens exemplo ſuo docere debet alios. In ſolemni ſufficit, ut Diaconus invitans populum idem faciat. Sacerdos autem Deum orans regulariter ſtare debet, qui præ ſe fert perſonam Chriſti ſtantis, *Aſt. 7.* & orantis Patrem in cœlis; Amalar. *lib. 4. c. 4. & 7.* Duran. *lib. 5. c. 5.*

m *Adjuva nos Deus*, &c.) Quæres fortaſſe hoc loco: Cur in ſolemni Celebrans genufleſtit uſque ad finem diſtorum Verſuum, qui in privata Miſſa genufleſtere jubetur nonniſi ad prima verba? Reſpondeo, quòd in privata debet Sacerdos commodè poſſe legere Verſum in libro, & ideò ſufficit, ut genufleſtat ad prima verba; in ſolemni ea cantat Chorus, neque Celebrans eſt in aliis tunc occupatus. Genufleſtit autem Celebrans utroque genu in medio Altaris, poſt leſtum à ſe Evangelium. De verſu *Adjuva nos*, tradit hunc ritum in privata Miſſa Burchardus.

n *Annuntiationis Beatæ Mariæ*, &c.) Ut nimirùm his diebus majori cum veneratione adoretur Myſterium articuli, & Feſti propriiſſimum. Ante Radulphum Romani nunquam ad hæc verba, *Et incarnatus eſt*, genufleſtebant, *Prop. 23.* ſed ritum tamen tradit hujus genuflexionis in omnibus Miſſis Honor. in Gemma *lib. 1. c. 118.*

o *Caput tantùm profundè inclinat.*) Quia jam genuflexit, quando ſubmiſsâ voce cum miniſtris ad Altare Symbolum recitavit; caput autem inclinat apertum. Idem præſtare debent miniſtri, qui cum Celebrante ſedent.

p *Si non ſedet, genufleſtit.*) Scilicet in ſuperioris Altaris gradu. Neque verò ſtare convenit ad verba tantæ filii Dei humilitatis: ſedere potiùs convenit quàm ſtare, quia ſedendo, additâ capitis profundâ inclinatione, contrahitur & minoratur homo.

4. Miniſtri ſemper genufleſtunt cum Celebrante, præterquam *q* Subdiaconus tenens librum ad Evangelium, & Acolythi tenentes candelabra, qui tunc non genufleſtunt. Et cùm Diaconus cantat illa verba, ad quæ eſt genufleſtendum, *r* ipſe verſùs librum, Celebrans, & omnes alii verſùs Altare genufleſtunt.

q *Subdiaconus*, &c.) In hoc caſu ſe gerunt, ac ſi ille marmoreum eſſet legile, & Acolythi marmorea candelabra; neque textus Evangelicus demitti debet, neque lumen illius, ut ita dicam, humiliari. Cærem. Epiſcop. *lib. 1. cap. 10. & ſeq.*

r *Ipſe verſus librum.*) Ne videatur recedere à libro, in quo legere ſequentia debet; alii verſus Altare, ubi eſt Crux, cui debetur adoratio.

5. In Choro genuflectitur ab iis, qui non ſunt Prælati, *s* ad Confeſſionem cum ſuo Pſalmo. In miſſis autem *t* Feriarum Adventûs, Quadrageſimæ, Quatuor Temporum, & Vigiliarum, quæ jejunantur, ac in miſſis Defunctorum genuflectunt omnes, etiam ad Orationes, & dicto per Celebrantem Sanctus, uſque *u* ad Pax Domini, & *x* ad Orationes poſt Communionem, & ſuper populum, exceptâ *y* Vigiliâ Paſchæ & Pentecoſtes, ac Nativitatis Domini. Et ſimiliter ab omnibus genuflectitur, *z* quando elevatur Sacramentum.

s *Ad Confeſſionem.*) Diximus enim ſuprà genuflexionem eſſe indicium pœnitentiæ, cum Rabano. Prælati verò ſtant ob eorum dignitates, Abbates & Protonotarii, & ii nempe, qui uti poſſunt Rochetto, ſi ſæculares ſint, & iis digniores; ſicut etiam Canonici, quando ſunt parati, aliàs non, Cærim. Epiſc. *lib. 2. c. 8.* De genuflexione ad Confeſſionem idem ferè docet Burchard. Cantores autem, ſi tunc cantant Introitum, non genuflectunt, quia ſtare debent ad Lectorile.

t *Feriarum Adventûs*, &c.) De orationibus in Quadrageſima docet Microl. *c. 50.* eadem eſt ratio in Adventu, & diebus jejuniorum, ut diximus *ſuprà tit. 15. n. 2.* Item in Miſſis defunctorum, ad luctum, ex Rabano, indicandum. Omnes autem genuflectunt ad unum.

u *Ad pax Domini.*] Si enim danda eſt pax, à Clero ſtante eſt danda. Cærimon. Epiſc. *lib. 1. c. 24.* Sed & *Pax Domini* in hoc loco Miſſæ reſurrectionem Chriſti ſignificat, Innocent. III. *lib. 6. c. 4.* ob quam ſtandum eſt, ut in Dominicis, & tempore Paſchali.

x *Ad Orationes poſt Communionem.*) Quia ejuſdem rationis ſint cum primis, quæ dicuntur ante Epiſtolam, Microl. *cap. 19.*

y *Vigilia Paſchæ*, &c.) Hæ Vigiliæ ſunt feſtivæ & ſolemnes, per modum feſti Duplicis celebratæ, præterquàm quòd Vigiliæ Paſchæ & Pentecoſtes ad Paſchale tempus attinent, quo ſtantes oramus; quâ eâdem ratione, his etiam adde Quatuor Tempora Pentecoſtes.

z *Quando elevatur Sacramentum.*) Tradunt Honor. III. *de celebr. Miſſ. c. Sanè*, & Chryſoſt. apud Durand, *lib. 2. cap. 40.* quia adoramus Chriſtum in Sacramento, & genuflectimus in expiationem blaſphemiæ Judæorum, qui dicebant flexo genu, *Ave Rex Judæorum*, lege Turrecrem. *in Can. Quoniam. de Conſecr. diſtinct. 3.* Ab omnibus autem initio Canonis genuflectitur, Cærimon. Epiſc. *lib. 2. cap. 8.*

Dubitant non pauci in prædictis caſibus, quando unicum genu, & quando duo genua ſint flectenda. Et celebrans quidem in Miſſa privata, juxta uſum communiſſimum, ab initio ad finem uſque unico tantum genu debet genuflectere, ut faciliùs ſurgat; in Miſſa item ſolemni, ad ea omnia, quæ ſunt comunia privatæ Miſſæ; duobus autem genuflectere debet in Miſſa ſolemni ad prædicta, quæ à Choro cantantur; & regulariter, quando cum aliqua morula in prædictis eſt genuflectendum, & quaſi orandum.

Miniſtri verò intra Miſſam eadem ſervare debent, quæ facit Celebrans, ut expeditiùs illi miniſtrent: ad *Flectamus genua*, ambobus genuflectant.

Subdiaconus patenam tenens non tenetur genuflectere toties quoties Celebrans; quia non illi tunc miniſtrat ut Diaconus, qui eſt illi à latere proprius miniſter, ſemper autem genuflectit cum eo eidem vicinus.

Alii de Clero à conſecratione uſque ad communionem duo genua flectere debent, cùm tranſeunt ante Altare; & item, quando patet Sacramentum in Altari: quod etiam faciunt Cardinales in Capella Papæ: duo quoque ad *Flectamus genua*, ad Confeſſionem, Orationes jejuniorum, Verſus, &c. de quibus ſuprà, quando cum aliqua mora præſcribitur genuflexio ratione cantûs vel actionis longioris.

De

De Miſſa coram Sacramento in altari expoſito, & genuflexionibus eo caſu debitis, dicemus in proprio capitulo, ſeu titulo.

6. In Miſſa item ſolemni celebrans medius inter Diaconum & Subdiaconum ſedere poteſt à cornu Epiſtolæ juxta altare, cùm cantatur Kyrie eleiſon, Gloria in excelſis, & Credo; alio tempore ſtat ad Altare, vel genuflectit, ut ſuprà.

Poſſunt etiam ſedere, dum cantantur Epiſtola & Graduale, ſi datur tempus, ex Decreto S. Rituum Congregationis, relato ab Aleocer *in ſuo Cærimoniali.* & ſemper ſedent cooperto capite. Latus Epiſtolæ congruit, à qua parte credentia, & ut cedat latus Evangelii Epiſcopo ſedenti, ſi adſit.

7. In Choro ſedent, quando celebrans ſedet, & præterea *a* dum cantantur Epiſtola, & Prophetiæ, Graduale, Tractus, vel Alleluja cum Verſu ac Sequentia, & ab Offertorio uſque *b* ad incenſationem Chori, & ſi non incenſatur, uſque ad Præfationem: & ad Antiphonam *c* quæ dicitur Communio. *d* Ad alia ſtant, vel genuflectunt, ut ſuprà.

Eadem Burchard. *in Ordine Miſſæ.*

a *Dum cantantur Epiſtola*, &c.) Sedetur ad Epiſtolam, Ambroſius *in Epiſtola ad Cor.* ut majori deinde reverentiâ aſſurgamus ad Evangelium, Rupertus *lib. 2. c. 32.* Anima quoque ad doctrinam ſedendo fit ſapientior. Qui verò non attendunt iis, quæ leguntur, venialiter ſaltem peccant, Suar. *lib. 4. de Hor. Can. cap. 12. n. 20.* Acolythi verò nequaquam ſedeant ad Epiſtolam; & quando ſedent unà cum Celebrante, ſedeant ſuper Altaris gradu in Cornu Epiſtolæ, facie verſa ad celebrantem, non ad populum.

b *Ad incenſationem Chori*) Incenſum enim adoletur ſtanti. *Cærim. Epiſc. lib. 1. c. 23.* Et hic ſimul adverte, quòd dum oblata incenſantur, adhuc in Choro ſedent, *Cærim. Epiſc. ibid.* Vellent aliqui tamen, quòd Clerus ſtaret ad incenſationem Crucis, ſicuti ſtat ad incenſationem Epiſcopi: ſed Epiſcopo ſtante, ſtat etiam Chorus; hæc eſt propria cauſa, non autem incenſatio ejuſdem: unde quia Papa ſedet dum incenſatur, non aſſurgunt Cardinales, niſi Papâ incenſato.

c *Quæ dicitur Communio.*) Non enim, ut aliàs, cantatur hæc Antiphona, dum populus communicatur; quo caſu, ob reverentiam ſanctiſſimo Sacramento exhibendam, ſtandum eſſet; ſed cantatur poſt Communionem Sacerdotis, dum ablutionem ſumit, quando neque ratio eſt genuflectendi, neque ſtandi: ergò ſedeant. Quamquam monet adhuc Cærim. Epiſc. *lib. 2. cap. 8. ut Communio* cantetur immediatè poſt *Agnus Dei.* quòd ſi accidat fieri, factâ communione celebrantis & aliorum, eo caſu ſedetur.

d *Ad alia ſtant.*) Quænam ſunt hæc alia, ad quæ ſtare Clerus jubetur? nimirùm primò ad Introitum, Alcuin. *cap. Quid ſignificent veſtimenta;* quo excitantur operarii Chriſti, & invitantur ad opus, Amalar. *lib. 2. cap. 5.* hoc eſt ad Sacrificium, ad quod ingreditur Sacerdos, opus verè ſummum.

Item ad orationem, exceptis diebus jejuniorum, ut ſuprà, quibus genuflectimus.

Item ad Evangelium, ratione ſuprà allatâ cum Decreto Anaſtaſii *hoc tit. n. 2.*

Item ad præfationem, in qua ſtamus, ut ſurſum corda, & corpora ſimul habeamus; nec genuflectimus, niſi initio ſacri Canonis, Cærimon. Epiſc. *lib. 2. c. 8.* ut ſuprà dictum eſt.

Item ſtatim depoſito calice ſtandum erit, quia *hoc eodem titulo nu. 5.* genuflectere debemus in diebus jejuniorum uſque ad *Pax Domini.* Ergo regula erit, quòd in Feſtis ſtare debemus poſt elevationem Sacramenti, uſque ad Antiphonam, quæ dicitur *Communio,* ad quam ſedetur.

Item ad orationem poſt Communionem, quæ rationis ejuſdem eſt cum prima ante epiſtolam, ut pluries diximus.

Standum prætereà erit uſque ad finem Miſſæ; quia neque ſedere, neque genufle&ctere jubemur. Stare autem ſolemnitatem ſignificat, ſicut genufle&ctere, ut diximus, mœrorem & luctum.

Denique à laicis etiam prædictæ regulæ ſervari poſſunt in Miſſa ſolemni.

De Coloribus Paramentorum. XVIII.

1 PAramenta Altaris, Celebrantis, & Miniſtrorum, debent eſſe coloris convenientis Officio & Miſſæ diei, ſecundùm uſum Romanæ Eccleſiæ: quæ *e* quinque coloribus uti conſuevit, Albo, Rubeo, Viridi, Violaceo & Nigro.

Veſtes Sacerdotales per incrementa ad eum, qui nunc habetur, ornatum auctæ ſunt; nam primis temporibus communi indumento veſtiri Miſſas agebant, Walafr. *cap. 24.* & B. Clemens, inquit Honor. in Gemma *lib. 1. cap. 89.* tradente B. Petro, uſum ſacrarum veſtiũ ex lege decrevit. Sancta verò eſſe & honeſta S. Stephanus Papa juſſit, *de conſecr. diſt. 1. Veſtimenta. ex illius epiſt. 1. ad Hilar.* Anacletus meminit ſacrarum veſtium *Epiſt. 1.* Hinc S. Hieronymus *lib. 13. in cap. 44. Ezechiel.* Religio divina ait, alterum habitum habet in miniſterio, alterum in uſu vitaque communi, quo loco utitur Alcuin. *cap. quid ſignificent veſtimenta.* Et reverà, ſi Sacerdotes antiqui veſtes habuère ad Sacrificia nõ communes, nos in communi veſte ſacrificabimus? Noviſſiant in Chriſto homines, ait Hieron. *loco citato*, moribus nimirùm, & veſtibus. Denique fortaſſe ideò in veſte cœnatoria Chriſtus Dominus hoc ſacrificium inſtituit *Joa. 13.* quam fuiſſe ſyndonem albam docet Baron. *anno Domini 34. num. 39.* At de ſingulis veſtibus infrà dicemus, nunc de coloribus earundem.

e *Quinque coloribus.*) Totidem enumerat colores Innocentius III. *lib. 1. c. 65.* quamvis nigrum confundere videatur cum violaceo, quatuor principales faciens colores, quatuor coloribus antiquarum veſtium legalium reſpondentes, Byſſi, Purpuræ, Hyacinthi & Cocci, *Exod. 28.* Certum autem eſt, quòd poſt Sylveſtrum varius color fuit in uſu, ſi fortè antea à lino vel lanâ tantùm utebantur: nam Machario donata fuit ſtola à Conſtantino filis aureis texta, Theodoret. *lib. 2. Hiſtor. cap. 27.* Planeta S. Gordiani, Patris S. Gregorii, erat coloris caſtanei, ex Joanne Diacono *lib. 4. c. 83.* fortè eſt idem color qui viridis.

2. Albo colore utitur à Veſperis vigiliæ *f* Nativitatis Domini uſque ad Octavam Epiphaniæ incluſivè, exceptis feſtis Martyrum, quæ infrà eam veniunt. Feriâ V. *g* in Cœna Domini & *h* Sabbato ſancto in officio Miſſæ, & ab illo die uſque ad Sabbatum in vigilia Pentecoſtés ad Nonam, in officio de tempore præterquam in Miſſa Litaniarum & Rogationum. In feſto *i* Sanctiſſimæ Trinitatis. In feſto *l* Corporis Chriſti. In feſto *m* Transfigurationis Domini. In feſtis *n* B. Mariæ Virg. præterquam in benedictione Candelarum & proceſſione, quæ fit in feſto purificationis ejuſdem. In feſtis *o* Angelorum. In Nativitate *p* S. Joannis Baptiſtæ. In principali feſto *q* S. Joannis Evangeliſtæ, quod celebratur infrà octavam Nativitatis Domini. In utraque *r* Cathedra S. Petri. In feſto *s* S. Petri ad vincula. *t* In Converſione S. Pauli. In feſto *u* omnium Sanctorum. In feſtis *x* Confeſſorum Pontificum, & non Pontificum, & Doctorum. In feſtis ſanctarum *y* Virginum non Martyrum, & nec Virginum nec Martyrum. In dedicatione, & *z* conſecratione Eccleſiæ, vel Altaris, ac *a* in conſecratione ſummi Pontificis, & in anniverſario creationis & coronationis ejuſdem

dem, & electionis & conſecrationis Epiſcopi. Item *b* per octavas prædictorum feſtorum, quæ octavas habent, quando dicitur Miſſa de octava, & in Dominicis infra eas occurrentibus, quando in eis fit Officium de Dominica, præterquam in illis Dominicis, quibus tributus eſt color violaceus. *c* In Miſſis votivis ſupradictorum feſtorum, quocumque tempore dicantur: in Miſſa *d* de Sponſo, & Sponſa.

Albus color adhibitus eſt ſacrificiis, teſte Hieronymo *contra Pelagian.* & ſignificat gloriam, gaudium, & innocentiam, ex eodem Hieron. *in Ezech. & aliis Patribus.*

f *Nativitatis.*) Quia natus eſt Chriſtus carens originali peccato; & in Epiphania propter ſplendorem ſtellæ, Innocent. III. *loc. cit.*

g *In Cœna Domini.*) Propter confectionem Chriſmatis, quod mundationi animarum deſervit; & in Evangelio Miſſæ de lavandis pedibus agitur, idem *ibidem.* Adde veſtem cœnatoriam Chriſti fuiſſe albi coloris, ex Baron. ſuprà cit. *hoc eod. tit.*

h *Sabbato ſancto*, &c.) Nam reſurrectionis Angelus teſtis & nuntius, ſtolâ candidâ coopertus apparuit, idem Innocent. Veſtimentum ejus ſicut nix, *Matth. 28.* in Aſcenſione quoque Chriſti ſteterunt Angeli juxta Apoſtolos in veſtibus albis, *Act. 1.* cujus ritûs Paſchalis meminit Palladius *in lib. de vita S. Niceta Lugd.*

i *Sanctiſſimæ Trinitatis.*) Quis purior Deo? & hoc docet Directorium divini Officii ante annum 1557. citatum in Miſſali eodem anno 1557. impreſſo Venetiis.

l *Corporis Chriſti.*) Eadem ratione quâ ſuprà in Cœna Domini, color albus addhibetur.

m *Transfigurationis Domini.*) Ex prædicto Directorio, & Miſſali: nam in ea veſtimenta ejus facta ſunt alba ſicut nix, *Matth. 17.* Et nubes lucida obumbravit eos.

n *Beatæ Mariæ Virginis.*) Ex eodem Directorio, quia purior ſub Deo creatura nequit intelligi, Damaſcen.

o *Angelorum.*) De quorum nitore Deus ad Luciferum: Ubi eras, cùm me laudarent aſtra matutina? Job. 38. & hæc Innocent. III. *loc. cit. in hanc Rubricam.*

p *S. Joannis Baptiſtæ.*) Qui natus eſt ſine peccato, ſanctificatus in utero, idem *ibidem.*

q *S. Joannis Evangeliſtæ.*) Ex prædicto directorio, de quo tanquam de Virgine, & Virginis altero filio, tunc fit feſtum, naſcente Chriſto primo-genito Virginis.

r *Cathedra S. Petri.*) Innocent. III. *ſup.* in qua veneramur Petrum tanquam Pontificem.

ſ *Petri ad vincula.*) Ex prædicto directorio, tum ob ejuſdem innocentiam declarandam, tum ob Angelicam liberationem: in albis enim fortè Angelus apparuit Petro.

t *In Converſione S. Pauli.*) Innocentius III. *ſuprà*, ad ſignificandam primam ejus ſanctitatem baptiſmalem.

u *Omnium Sanctorum.*) In quo fulget præcipuè nomen Deiparæ Virginis, & leguntur eo die amicti ſtolis albis, *Innocentius III.* Aliqui Trinitatem includunt in hoc feſto, ob primum Feſti reſponſorium; ſed feſtum eſt B. Virginis & Sanctorum, ut patet ex Martyrologio Romano.

x *Confeſſorum.*) Ad indicandum candorem & morum in illis, & doctrinæ in Doctoribus, Innocentius III. *loco citato.* Idem fiat in feſto Stigmatum Sancti Franciſci, ſacra rituum Congregatio 9. *Decembris 1623.*

y *Virginum*, &c.) In teſtimonium puritatis & caſtitatis eatû; quia albo colore gaudet caſtitas.

z *Conſecratione Eccleſiæ.*) Nam Eccleſia virgineo nomine nuncupatur ab Apoſtolo. 2. *Cor. 11.* Innocent. *ſuprà.*

a *In conſecratione ſummi Pontificis*, &c.) Innocentius III. *loco cit.* Ratio eſſe poteſt, quæ ſuprà de Pontificibus eſt allata.

b *Per Octavas*, &c.) Ex eodem Directorio, quia ſuprà diximus totam Octavam eſſe unum & idem feſtum.

c *In Miſſis votivis.*) Quia ſequitur naturam principalis feſti id, quod eſt votivum; & militat eadem ratio coloris in Votivis, quæ in feſtis. Quod de Votivis dicitur, multò magis verum eſt in feſtis tranſlationum, Apparitionum, & ſimilium Feſtorum.

d *De*

d *De Sponſo & Sponſa.*) Quia ſupponitur in Sponſa benedicenda carnis integritas, unde viduæ nuptias non benedicimus, Rituale Roman. *de Sacramento Matrimon.*

Exceptionum in hac Rubrica omiſimus cauſas, quia in ſequentibus patebunt.

3. Rubeo colore utitur *e* à Vigilia Pentecoſtes in Miſſa uſque ad Sabbatum ſequens finitâ Nonâ & Miſsâ: in Feſtis *f* S. Crucis. *g* In Decollatione S. Joannis Baptiſtæ, in Natali Apoſtolorum Petri & Pauli, & in Feſtis aliorum Apoſtolorum (exceptis Feſto principali ſancti Joannis Evangeliſtæ poſt nativitatem, & Feſtis Converſionis S. Pauli, & Cathedræ S. Petri, & ejus Vinculorum.) In Feſto Sancti Joannis ante portam Latinam. In Commemoratione Sancti Pauli Apoſtoli. In Feſtis Martyrum, excepto Feſto ſanctorum Innocentum, quando non venerit in Dominica; ſi autem *h* in Dominica venerit, utitur Rubeo; in ejus verò *i* die Octava ſemper utitur Rubeo, quocumque die occurrat. In Feſtis Sanctarum *l* Virginum Martyrum, & *m* Martyrum non Virginum. Item *n* per Octavas prædictorum Feſtorum, quæ Octavas habent, quando fit de Octava, & in Dominicis infrà eas Octavas occurrentibus, eodem modo, ut dictum eſt ſuprà de colore Albo. Item in Miſſis Votivis ſupradictorum Feſtorum, & in Miſſa *o* pro eligendo Summo Pontifice.

Rubeus color, ſeu purpureus, indicat dignitatis gradum aliis excellentiorem: humano ſanguini ſimilis eſt, igneam refert naturam; ex quibus facilè patebunt ſequentes ritus.

e *A Vigilia Pentecoſtes.*) Innocent. III. *loc. cit.* propter ſancti Spiritûs fervorem, qui in igne deſcendit, *Act. 2.* & propter poteſtatis plenitudinem in igne ſignificatam, Apoſtoliſque datam, ex Tobia *Corona de Templis, part. 1. cap. 49.*

f *Sanctæ Crucis.*) Ex citato Directorio, quæ ſanguine Chriſti conſecrata fuit, & paſſionem illius indicat Rubeus color.

g *In Decollatione*, &c.) Innocent. III. ob effuſionem ſanguinis.

h *In Dominica venerit.*) Ex eodem Directorio, ratione Dominicæ, quæ ſemper eſt feſtiva, cui & idcircò eo die conceduntur Hymnus Angelicus, & Alleluja. Feſtivus enim SS. Martyrum color eſt Rubeus; qui ut Feſtivus eſt, Dominicæ congruit; ut Rubeus verò convenit Officio de Innocentibus, quod fit in Dominica.

i *Die Octava.*) Ex eodem Directorio. Octava enim glorificationem denotat, Amalar. *lib. 4. cap. 29. & 36.*

l *Virginum Martyrum.*) Quia martyrium præfertur virginitati, Innocent. III. *loco citato.*

m *Martyrum non Virginum.*) Quia pro Chriſto ſanguinem fuderunt.

n *Per octavas prædictorum.*) Ratione ſuprà allatâ numero præcedenti, ex citato *Directorio.*

o *Pro eligendo ſummo Pontif.*) Quia æquivalet Miſſæ de Spiritu ſancto.

4. Viridi colore utitur ab Octava Epiphaniæ uſque ad Septuageſimam, & ab Octava Pentecoſtes uſque ad Adventum excluſivè, in Officio de Tempore, exceptâ Dominicâ Trinitatis, ut ſuprà: ac exceptis Dominicis infrà Octavas occurrentibus, in quibus color Octavarum ſervatur: exceptis etiam Vigiliis, & Quatuor Temporibus, ut infrà.

Eadem in citato Directorio. Viridis color medius eſt inter colores, ait Innoc. III. *loc. cit.* & ideò utimur eo in diebus ferialibus & communibus, inquit ille: cujuſmodi ſunt dies ab Octava Epiphaniæ uſque ad Septuageſimam, & ab Octava Pentecoſtes uſque ad Adventum in Officio de Tempore. Dies etiam Dominici minùs ſolemnes ſunt his temporibus, & communes vocantur ab Innocentio comparativè ad alias Dominicas & ſolemnitates anni.

5. Vio-

5. Violaceo colore utitur à prima Dominica Adventûs in primis Veſperis uſque ad Miſſam Vigiliæ Nativitatis Domini incluſivè; & à Septuageſima uſque ad Sabbatum ſanctum ante Miſſam incluſivè, in Officio de Tempore: exceptâ Feriâ quintâ in Cœna Domini, in qua utitur albo, & Feriâ ſextâ in Paraſceve, in qua utitur Nigro, ut infrà: & *p* benedictione Cerei in Sabbato ſancto, in qua Diaconus illius Præfationem dicens, ſolus utitur albo, eâ autem finitâ, Violaceo ut priùs. Item in *q* Vigilia Pentecoſtès ante Miſſam à prima Prophetia uſque ad benedictionem Fontis incluſivè. In *r* Quatuor Temporibus & Vigiliis quæ jejunantur, exceptis *s* Vigilia & Quatuor Temporibus Pentecoſtês. In Miſſa *t* Litaniarum in die S. Marci Evangeliſtæ, & Rogationum, & in Proceſſionibus, quæ his diebus fiunt. In Feſto *u* SS. Innocentum, quando non venerit in Dominica. In Benedictione *x* Candelarum in die Purificationis beatæ Mariæ, & in benedictione Cinerum, ac Palmarum, & in ipſa Dominica in Palmis, & in eorumdem, ac generaliter *y* in omnibus Proceſſionibus: *z* exceptis Proceſſionibus ſanctiſſimi Sacramenti, & quæ fiunt *a* in diebus ſolemnibus, vel pro gratiarum actione. In Miſſis *b* de Paſſione Domini. *c* Pro quacumque neceſſitate, Pro peccatis, Ad tollendum ſchiſma; Contra Paganos, Tempore belli, Pro pace; Pro vitanda mortalitate, Pro iter agentibus, & Pro infirmis.

Eadem ferè habet *citatum directorium*, Tempore Innocentii III. Niger color adhibebatur iis diebus, quibus à nobis Violaceus; quo utebatur Eccleſia tunc temporis bis tantùm in anno, in Feſto Innocentum, & in Dominica Lætare, diebus, inquam, afflictionis, & abſtinentiæ; pro peccatis, & pro defunctis, inquit ille: nunc autem convenientiùs Violaceo utimur ab Adventu ad Natalem Domini, & à Septuageſima uſque ad Paſcha.

p *Benedictione Cerei.*) Pertinet enim ad Paſchale Sacramentum, Durand. *lib. 3. cap. 18.*

q *Vigilia Pentecoſtes.*) Eâdem ratione quâ Vigiliâ Paſchæ, afflictionis indicandæ causâ, & Catechumenorum humilitatis ante Baptiſmum.

r *Quatuor Temporibus.*) Durand. *lib. 3. cap. 18.* afflictioni enim debitus eſt color violaceus.

ſ *Vigilia & quatuor Temporibus Pentecoſtês.*) Quæ ſunt feſtiva, ut diximus.

t *Litaniarum.*) Quæ cum mœrore quodam celebrantur.

u *Sanctorum Innocentum.*) Quia eo die ploratus matrum accidit, de quo in Evangelio, *Vox in Rama audita eſt, ploratus*, &c. Matth. 2. & licet legatur idem in Octava, color tamen eſt alius, Rubeus nimirùm & feſtivus, ratione allatâ ſuprà ex Amalario. Item alia eſt ratio coloris Violacei, quia deſcenderunt ii in limbum, Microl. *c. 36.* quæ quia communis eſt Joanni Baptiſtæ, in cujus tamen Decollatione Rubeo utimur; adde, illos non plenè fuiſſe de novo Teſtamento.

x *Candelarum*, &c.) In Cinere & Palmis cum Paſſione Domini patet ratio coloris Violacei; in Candelarum verò benedictione & proceſſione color Niger adhibebatur, ex Alcuin. ſed diximus ſuprà ex Innocentio III. Nigrum pro Violaceo uſurpatum fuiſſe. Fortaſſè ratio eſſe poteſt Prophetia Simeonis ad Matrem Chriſti: *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius*: nam alioquin Miſſa pertinet ad puritatem Virginis ejuſdem, quæ purificari dicitur, & celebratur cum colore albo. Durandus autem *libro 3. cap. 18.* anxiam Simeonis expectationem in hoc ritu ſignificari tradit.

y *In omnibus Proceſſionibus.*) Hoc eſt, in iis, quæ indicuntur ad jubileum conſequendum, vel pluviam impetrandam, vel quid ſimile: nam in his caſibus eum luctu, & dolore eſt procedendum.

z *Exceptis Proceſſionibus ſanctiſſimi Sacramenti.*)

menti.] Quæ colore albo adhibito fiunt, ratione allatâ in feſto ejuſdem Sacramenti.

a *In diebus ſolemnibus.*] Nam in his color adhibendus eſt, qui congruit feſto vel Miſſæ poſt proceſſionem cantandæ.

b *De Paſſione Domini.*) Ad Miſſam de Cruce color rubeus, ut ſequatur qualitatem feſti principalis, in quo effuſio ſanguinis Chriſti repræſentatur: ad Miſſam verò de paſſione violaceus, ut reſpondeat dominicæ de paſſione, cum qua participat in titulo & ſacramento mortis Chriſti.

c *Pro quacumque neceſſitate*, &c.) In his noven caſibus, & ſimilibus habent præcipuum locum luctus, afflictio, & pœnitentia.

6. Nigro colore utitur feriâ ſextâ in Paraſceve, in omnibus officiis, & Miſſis defunctorum.

Mortis eſt propriiſſimus color niger apud omnes, Innocentius III. *loco citato cap 65.* Acatii tempore erat hic ritus in uſu, *ex lib. 1. Collectan. Theodori Lectoris.*

Regula verò in mutandis coloribus ea eſt, ut mutatio fiat in primis veſperis feſti. Si autem veſperæ non ſint integræ, is color adhibendus eſt initio veſperarum, qui congruit illi, de quo dicitur capitulum. Si officium & Miſſa diſcordant, color altaris ſequatur officium; veſtium autem Sacerdotis ſit color Miſſæ conformis, quæ diverſitas accidere ſolet in feria tertia Rogationum, & in Vigiliis infrà octavas. Pro Miſſa verò ſolemni convenit, ut pallium etiam altaris concordet cum colore paramentorum Miſſæ, quod annotavit rectè P. Ruiz. *in ſuo Cæremoniali.*

De Qualitate Paramentorum. XIX.

1. In officio Miſſæ Celebrans ſemper utitur Planeta ſuper Albam.

Qua de re ſuo loco, cùm de aliis veſtibus Sacerdotalibus, *part. 2. tit. 1.*

2. Si autem ſit Epiſcopus, & ſolemniter celebret, ſuper Dalmaticam, & Tunicellam.

De his etiam, cùm de veſtibus Pontificalibus, *part. 2. tit. 1.*

3. *d* Pluviali utitur *e* in Proceſſionibus *f* & Benedictionibus, quæ fiunt in altari. Item in officio *g* Laudum & Veſperarum, quando ſolemniter dicuntur. Eodem utitur *h* aſſiſtens celebranti in Miſſa Pontificali. Item quando celebrans *i* poſt Miſſam defunctorum facit in fine Abſolutionem.

d *Pluviali.*) Pluviale & Cappa ſunt idem, Durand. *lib. 2. cap. 1.* & forma quidem & uſus pluvialis ſimiles ſunt Cappæ, quam deſcribit Honor. in gem. *lib. 1. c. 227.* Propria veſtis, inquit, eſt Cantorum: & apud nos quoque Cantorum eſt pluviale, in *Cærem. Epiſc. lib. 1. cap. 3.* in veſperis à ſingulis ordinibus, inquit ille, portatur. Ergò Cappa hæc Honorii non eſt Caſula, quæ ſolius Sacerdotis eſt, aut Diaconi, & Subdiaconi ad ſummum: contra conjecturam Iſidori *lib. 15. Orig. cap. 12.* & contra Durand. *lib 2. cap. 9.* qui volunt Cappam eſſe caſulam. Sic autem deſcribitur Cappa: Habet, inquit Honor. in ſupremo Caputium, ad pedes pertingit, fimbrias habet, antè aperta manet. Et quis non videat hæc omnia convenire Pluviali tantùm? Cappa eſt, quia capit totum hominem. Cappam etiam ruſtici vocant, quod Latini Tugurium, Durand. ait *loco cit.* Capannam ruſtici noſtri; & Pluviale quaſi tugurium eſt contra pluvias, ideoque Pluviale vocitatur. Immò verò apud laicos quoque Cappa ea dicebatur, ut nos vidimus ante paucos annos, quæ caputium habebat, ad differentiam mantelli, quod caputio caret. Cujus caputii uſus erat abſque dubio ad tuendum caput tempore pluviæ, ſicut in itinere caputio Feltri utimur; unde & Pluvialis laicorum Cappa ea dici poterat. Itaque modo Cappa Eccleſiaſtica cum capu-

tio

tio adhibita propriiſſimè in Proceſſionibus, extra Eccleſiam, caputio tegens Sacerdotem, cùm plueret, Pluvialis nomen, ut opinor, eſt adepta. Impluvia dicebatur veſtis, quâ Sacerdotes per imbrem utebantur, ex *Varrone*. Pluviale item quaſi fluviale dici poteſt, quia lineæ, quæ in ora anteriori ſunt fluvii, ſeu flumina, à Græcis vocantur *ποταμοί*.

Facile quoque accidere potuit, quod Ignatius Braccius Recinetenſis (cujus laus eſt in Etymologiis omnium vocum, Italicarum, Græcarum, Latinarum, & Hebræarum, quarum parat immenſum opus) poſtremò me monuit, à plebe & plebano (quem Piviero vocavêre Academici Florentini, & vulgò Piovano dicimus) addit eſſe vocem Italicam Piviale, aut pieviale, aut pioviale, quod poſtremum latinitate donantes appellavêre pluviale. Ea enim veſtis eſt in uſu frequentiori apud parochos in ſacramentorum adminiſtratione. Idem autem Honor. *cap. 233.* concedit, Cappam deduci poſſe à caſula, id eſt, parva caſa. Caſulam antiquam fuiſſe ſcio valde ſimilem Pluviali noſtro, excepto caputio & anteriori parte, quæ in Caſula non erat aperta; unde & reflectebatur Caſula utrinq; ſuper brachia Sacerdotis: & in elevatione hoſtiæ ideo poſterior caſulæ pars, ut hodie, elevatur, ad brachia Sacerdotis magis expedienda. Ambroſiani veſtigium retinent amplioris antiquæ caſulæ, tam latæ quàm longæ, & nos, cùm de caſula ex antiquioribus eam indicabimus infrà. Adde quod in Ordine Romano in conſecratione Epiſcopi Ordinandus primâ vice ante ordinantem conſtituitur cum Cappa ſuper Albam, cingulum & Stolam; certè non cum cappa Epiſcopali, lanea ordinaria, quæ non adhibetur ſuper Albam, & Stolam, ſed cum cappa, id eſt, pluviali: ſecundâ verò vice *ibidem* conſtituitur idem ordinandus cum Planeta ſuper Dalmaticam, Manicas, Sandalia, quæ conſona ſunt conſecrationi Epiſcopi in pontificali moderno. Ergo cappa non eſt caſula, ſed quaſi caſula, & eſt Pluviale. Vides cum forma ſimul & uſu antiquitatem; vide myſteria ex Gemma *loco cit. c. 227.* Hæc veſtis converſationem denotat, caputium verò ſupernum gaudiū, quod eſt caput converſationis, dicente Apoſtolo: *Noſtra converſatio in cœlis eſt*: ad pedes pertingit, ob perſeverentiam: aperta manet antè, quia ſanctè converſantibus æterna vita patet: in fimbriis labor ſignatur. Hæc Gemma. Charitatem quoque ſignificat Cappa, *ibidem cap. 234.*

Durand. *loc. cit.* In Cappa hac intelligi docet glorioſam corporum immortalitatem; unde illâ utimur in feſtis majoribus. Et patent anteriores partes Cappæ; quia corpora, inquir, facta ſpiritualia nullis animam obturabunt anguſtiis. *Ibidem* ipſe utitur vocabulo pluvialis, ante quem apud alium auctorem non inveni hanc vocem.

e *In Proceſſionibus.*) Proceſſio quaſi progreſſio, à procedendo in publicum, Durand. *lib. 2. cap. 10.* cujus origo, an à Purificatione beatæ Virginis cum Joſepho, Simeone, & Anna; vel certiùs, ex hiſtoria Evangelica, à turbis in die Palmarum? Tertull. *lib. 2. ad uxorem* meminit Proceſſionum, & Ambroſ. *ſerm. 8.* Aliæ verò ſunt ordinariæ, ut in feſto Purificationis, in dominica Palmarum, in Litaniis majoribus & minoribus, in feſto Corporis Chriſti, de quibus dicetur in propriis rubricis. Aliæ extraordinariæ, quæ auctoritate Epiſcoporum fieri ſolent; quarum exempla multa refert Durand. *loco cit.* in his præfertur Crux cum luminibus; quorum auctorem faciunt S. Joannem Chryſoſtomum Socrates & Sozomenus, citati à Cæſare Francicotto *in obſerv. circa myſteria totius anni.* Crux autem à Regularibus cum velo pendente, ſeu pallio, ex decreto S. Rituum Congregationis *14. Januarii 1617.* ad indicandam ſubjectionem & inferioritatem reſpectu cleri ſæcularis; eâdem ratione, quâ baculo Abbatiali appenditur velum, ſeu ſudarium nodo ejuſdem, ad differentiam Baculi Epiſcopalis, quod notatur *in actis Eccl. Mediolan. de ſupell. Eccl. lib. 2.* & mulieri datur velamen ſupra caput ſubjectionis indicium ſub viro, *1. Cor. 11.* Porrò ritus deferendi crucem ante annum 398. teſte Baronio *ibidem*, fuit in uſu: & imago Chriſti terga debet vertere Clero ſequenti, quaſi Chriſtus præire videatur, niſi ſit Archiepiſcopalis, vel Papalis, in qua imago Crucifixi reſpicit Archiepiſcopum, vel Papam, quaſi ex illius aſpectu in ſumma animarum cura ii recreantur, ut indicatur in *Cæremon. Epiſc.*

Digitized by Google

lib. 1. cap. 15. & lib. 2. cap. 16. & apertè in cæremon. Marcelli lib. 3. cap. 20. & Craſſi lib. 2. cap. 42 etiamſi inter Crucem & Prælatum incedant Canonici, ut expreſsè dicitur *in Cæremon. Epiſc. lib. 1. c. 15. citat.* contra recentiores quoſdam, qui diſtinguunt in Cruce Archiepiſcopali, quando immediatè præcedit Archiepiſcopum, & quando Canonici præcedunt eundem poſt ejus Crucem.

Cùm igitur proceſſio ſit quædam Cleri cum populo itineraria converſatio, rectè Pluviale adhibetur, quod, ut diximus, ſanctæ converſationis formam deſignat.

f *Et Benedictionibus.*] Hoc eſt Cinerum, Cereorum, Palmarum, ſacrarum Imaginum, &c. quæ cùm ſolemnes ſint, Pluviale jure merito exigunt; neque aliud indumenti genus aptius eſſe poteſt benedictioni ſolemni, quæ fit extra Miſſam. Sunt aliæ benedictiones, quæ non fiunt in Altari, & in fine Miſſalis de rebus variis habentur, in quibus ſatis eſt ſtola cum ſuperpelliceo uti.

g *Laudum, & Veſperarum.*) Laudes & veſperæ ſunt pares numero Pſalmorum, Hymnorum, & ratione canticorum Evangelicorum, ut dicemus in Rubricis Breviarii. Pluviale in iis conceditur ad ſolemnitatem, *Cæremon. Epiſcop. lib. 2. cap. 3. & 7.* Qui almutiis utuntur, eas deponant, cùm Pluviale induunt, ſicut exuunt Cappas ii Canonici, qui his utuntur.

h *Aſſiſtens celebranti.*) Ordo Romanus dat Cappas Presbyteris aſſiſtentibus Papæ celebranti. Vides hic etiam Cappas idem eſſe ac Pluvialia?

i *Poſt Miſſam defunctorum*, &c.) Miſsâ finitâ deponenda eſt Caſula; quæ ergo nunc ad Abſolutionem ſolemnem aptior erit veſtis, quàm Pluvialis Cappæ? veſtis eſt ad omnia magè communis; neque benedicitur, quia communis eſt cuicumque Eccleſiaſtico, neque ordinata ad Sacrificium Miſſæ.

4. Cùm Celebrans utitur Pluviali, ſemper *l* deponit Manipulum, & ubi *m* Pluviale haberi non poteſt, in benedictionibus, quæ fiunt in Altari, Celebrans ſtat ſine Planeta cum Alba & Stola.

l *Deponit Manipulum.*) Manipulus non adhibetur cum Pluviali: & fortaſſe, quia ille fletum & dolorem ſignificat, ut infra docebimus, ideò non concordat cum Pluviali, quod diximus, ſignificare converſationem cœleſtem, & ex Durando, glorioſam corporum immortalitatem, quæ fletum non admittit.

Dices: fiunt Proceſſiones flebiles, ergò congruit in illis Manipulus fletûs & doloris. Reſpondeo, non ampliùs eo nos uti ad tergendas oculorum lacrimas; tum verò extra Miſſæ Sacrificium ſudario non ſacro uti poterant antiqui. Vide quæ infra dicimus de Manipulo *p. 2. tit. 1.* Sed de hoc ritu plena ratio penes Auctores deſideratur adhuc.

m *Pluviale haberi non poteſt*, &c.) Planeta cum Stola eſt habitus ad Miſſam tantùm, & ideò potiùs Stola ſuper Albam ſufficit, deficiente Pluviali. Verùm licet in hoc habitu procedat Celebrans, ac ſi haberet Pluviale; non tamen hinc ſequitur, Stolam gerere vicem Pluvialis, ut ex verbis patet, quod malè inferunt alii. Stola verò unà cum Alba in modum Crucis ante pectus geſtari debet cingulo de more conjuncta, & utrimque religata; quod ſi adhibeatur unà cum ſuperpelliceo, ſoluta pendebit à collo hinc inde, quia ligari in modum crucis non poteſt; & eodem modo ſive cum pluviali, ſive abſque eo adhibeatur illa. Favet autem Concil. Braccar. III. *cap. 3.* ſignum, ait, in ſuo pectore præparet crucis: licet enim ibi loquatur de Stolæ uſu in Miſſa, extra Miſſam tamen formâ crucis, ſi fieri poteſt, muniri pectus decet.

5. *n* Dalmaticâ & *o* Tunicellâ utuntur Diaconus & Subdiaconus in Miſſa ſolemni, & *p* Proceſſionibus, *q* & benedictionibus, quando Sacerdoti miniſtrant.

n *Dalmaticâ.*) Eam aſſignat Diacono Ordo Romanus, S. Silveſter Diaconis conceſſit, ex Damaſco: in Dalmatia fuit reperta, Alcuin. *c. Quid ſignif. veſt.* & Iſid. *19. Etymol. cap. 22.* primò

textam

textam ibidem fuiſſe ſcribit; ejuſdem verò uſus in Eccleſia fuit ante Sylveſtrum: nam S. Cyprianus meminit, & Eutychianus Papa apud Durand, *lib. 2. c. 9.* Sacerdotum enim erat habitus, & Caſulis introductis Dalmatica data eſt Diaconis, Walafr. Strabo *c. 24.* qui tamen à *Vicecomite lib. 3. de Miſſæ apparatu, c. 26.* jure refellitur, cùm anteà *lib. 3. c. 29.* probaverit ille, fuiſſe Caſulam in uſu Sacerdotum tempore Apoſtolorum; quod & nos infrà ſuo loco oſtendemus. Uſi ſunt etiam Dalmaticâ Reges ſummi, quorum nomina vide apud Baron. *in Not. Martyr. ad 31. Maji.* neque verò Sylveſter omnibus Diaconis eam conceſſit; ſed tantùm Romanæ Eccleſiæ, & in diebus tantùm ſolemnibus, in ſignum lætitiæ, *diſt. 76. cap. de jejunio, ex Conc. Salegnſt.* exteris autem ex privilegio Romani Pontificis, ut ait Gregor. *lib. 7. Epiſt. 3. ad Aregium*: qui *Epiſt. 28. & 113. ejuſdem lib. 7.* tradit apertè, fuiſſe Romanorum tantùm Diaconorum propriam veſtem. Erat etiam Regula, quod Dalmatica adhiberetur cum *Gloria in excelſis*, ita Microl, *cap. 46.* hoc eſt, ubi *Gloria*, ibi Dalmaticæ uſus, non è converſo: nam in Dominicis *Gaudete*, & *Lætare* utimur Dalmaticis; non autem dicimus, *Gloria in excelſis.*

Forma antiqua Dalmaticæ erat ſine manicis; & Ammian. Marcellinus *lib. 14.* vocavit eam Pectoralem Tunicnlam quam nos cum manicis ad cubitum vocamus Italicè Tunicella, pertuſas habet alas, Amalar. *lib. 2. c. 21.* duas item lineas antè & retrò *ibidem*, manicæ latæ ſunt, ex Alcuin. *ſuprà*, ubi etiam notat formam habere Crucis. Alia habebat, quæ noſtræ non habent. vide Innocent. III. vel Amalar. *locis citatis, & citandis.* Significat ergò Dalmatica lætitiam, item curam proximorum. Jvo Carnot. *Serm. de ſignif. indum.* formam Crucis gerit, ut eâ indutus mundo ſit crucifixus, Alcuin. *ſuprà*, pertuſas alas habet, ut Chriſtum imitetur, qui lanceâ fuit perfoſſus in latere. Amalar. *ſuprà.* latas manicas, ut ſit liberalis, qui ex officio cum Stephano Protomartyre miniſtrare debet menſis, Innocent. III *lib. 1. cap. 56.* cum gemina dilectione, Dei & proximi, quam indicant duæ lineæ antè & retrò Amalar. *ubi ſuprà* Dalmaticæ denique uſus fuit ſuper Albam, & conſequenter cum Amictu & Cingulo, quæ conceduntur Diacono in Conc. Narbon. *cap. 12.* ex ritu antiquiore. De Alba ut Diaconi veſte mentio eſt in Ord. Roman. *de Con. Prov. celeb.* Amictus autem, & Cingulum concomitantur albam.

o *Tunicella.*) Subdiaconi miniſtrabant in Albis tempore ſancti Gregorii Papæ, *lib. 7. Epiſt. 63.* jubet Ord. Rom. eis tradi congruas veſtes Subdiaconales, & mappulas in ſiniſtra: ſed quas veſtes non explicat. Subtile cum minori manica datum Subdiaconis, ſcribitur in Gemma *lib. 1. c. 229.* & hoc eſt Tunicella, ideò ſic appellata, quia minor eſt Dalmaticâ Diaconali. Ante Gregorium neſcio quis, ait ipſe *loco cit.* induit Subdiaconos: qui modus loquendi excludit Sylveſtrum, quem faciunt quidam hujus ritûs auctorem, & indicat per errorem id eſſe factum; unde Gregorius removit Subdiaconalem veſtem, Concil. Braccaren. I. *cap. 27.* appellat Tunicam, & pares in veſte facit Diaconum & Subdiaconum, fortaſsè ex prædicto abuſu, quem poſteà correxit S. Gregorius; quoad Subdiaconos nunc eorumdem ſtrictior eſt veſtis quàm Diaconorum; & ideò dicta eſt etiam Subucula ab Amalar. *lib. 2. c. 22.* Significat autem loricam juſtitiæ, quæ communis eſt virtus, Gemma *ubi ſuprà*: ſed eadem ſignificat, quæ Dalmatica, niſi quod Subdiaconus minori tunicâ indutus, ſi ad minorem virtutis gradum quàm diaconus perveniat, tolerandus eſſe videtur: ſuppone Albam Tunicellæ, ex Conc. Narbon. *cit.* conſequenter Amictus & Cingulum, ut ſuprà diximus de Diacono.

p *Et Proceſſionibus.*) Ad majorem nempè ornatum celebrantis Sacerdotis. Scripſit recentior, Miniſtris eiſdem dari poſſe in proceſſione ſanctiſſimi Sacramenti Stolas Sacerdotales ſuprà Cottam; ſed hoc videtur contra Bullam Pii V. in qua prohibetur mutatio, additiove rituum; & contra rationem, ne ii videantur æquales Celebranti, & contra uſum Eccleſiarum communem, quẽ maximi faciendũ exiſtimo in ſacris Ritibus.

q *Et Benedictionibus*) Quæ ſcil. fiunt ſolemniter non tamen Cinerum, Cereorum in Purificatione beatæ Virginis, nec Palmarũ, in quibus Dalmatica & Tunicella prohibentur in ſeq. num.

6. In diebus verò *r* jejuniorum (præterquam in *ſ* Vigiliis Sanctorum) & in Dominicis & Feriis *t* Adventûs & *v* Quadrag. ac *x* in Vigilia Pentecoſtês ante Miſſam (exceptis *y* Dominicâ *Gaudete*, etiamſi ejus Miſſa infrà Hebdomadam repetatur, & Dominicâ *Lætare*, Vigiliâ Nativitatis Domini, Sabbato ſancto in *z* benedictione Cerei, & in Miſſa, ac *a* Quatuor Temporibus Pentecoſtês,) item in benedictione *b* Candelarum, & Proceſſione in die Purificationis beatæ Mariæ, & in benedictione *c* Cinerum, ac benedictione *d* Palmarum, & Proceſſione in Cathedralibus & *e* præcipuis Eccleſiis utuntur *f* Planetis plicatis ante pectus: quam planetam Diaconus *g* dimittit, cùm lecturus eſt Evangelium eaque tunc ſuper ſiniſtrum humerum ſuper Stolam complicatur: aut ponitur aliud genus Stolæ latioris in modū Planetæ plicatæ, & factâ Communione reſumit Planetam, ut priùs. Similiter Subdiaconus dimittit eam, cùm lecturus eſt Epiſtolam, quam legit in alba, & eâ finitâ, oſculatâque Celebrantis manu, Planetam *h* reſumit ut priùs.

r *Jejuniorum.*) Interdicit Gemma *lib. 3. c. 45.* Dalmaticas tempore jejunii, quia diximus, dalmaticam ſignificare lætitiam, quæ in jejunio facilè deſideratur.

ſ *Vigiliis Sanctorum.*) Vigilia eſt principium Feſti. Radulph. *Propoſ. 19.* ergò & lætitiam aliqualem, non plenam habet; cùm in eadem jejunemus.

t *Adventûs.*) Tempore Adventûs in aliquibus locis omitti Dalmaticas, ſcribebat Amalar. *lib. 3. cap. 40 & lib. 4. c. 30.* ut avidiùs, inquit, reſumatur & feſtiviùs, quod aliquandò omittitur; & item ad inſinuandum tempus veteris Teſtamenti in Adventu, ratione cujus major eſt gloria novi Teſtamenti in Nativitate Domini, *ibid.* addit Honor. *in Gemma lib. 3. c. 1.* quia veſtes innocentiæ & immortalitatis, ſignificatæ per Dalmaticas, nobis per Chriſtum natum redditæ ſunt, non ante Chriſtum natum: vel quia ante Nativitatem Chriſti neque Lex neque Evangelium, in iis ſignificata, qui Dalmaticas gerunt, cum claritate patebant, Rupert. *lib. 3. c. 2. tit. 3.*

u *Quadrageſima.*) A Septuageſima uſque ad Cœnam Domini à Dalmaticis abſtinuêre in quibuſdam locis ajunt Ordo Roman. & Alcuin. *cap. de Septuag.* antiquo verò more omitti, indefinitè ſcribit Microl. *cap. 47.*

x *In Vigilia Pentecoſtês.*) Diximus ſuprà Vigiliam hanc eſſe parem Vigiliæ Paſchatis; in Miſſa verò lætitiâ perfunditur Eccleſia; ideoque & Dalmaticæ ſunt in uſu ad Miſſam, non ante Miſſam.

y *Dominica Gaudete.*) Ecce lætitia: ergò cum Dalmaticis; idem affirmandum de ſequentibus, ut patet.

z *Benedictione Cerei.*) Quæ tota eſt feſtiva, ſicut etiam Miſſa Sabbati Sancti.

a *Quatuor Temporibus Pentecoſtês.*) Dalmaticæ his temporibus decernuntur, ob ſolemnitatem Spiritûs S. à Concilio Salegūſtano *cap. 3.*

b *Candelarum.*) Ob anxiam Simeonis expectationem, inquit Durand. *lib. 3. c. 18.*

c *Cinerum.*) Quia dies ſolemnis jejunii, & initium eſt Quadrageſimæ, quæ excludit Dalmaticas.

d *Palmarum*, &c.) Quæ paſſionem Domini ſapit potiùs quàm lætitiam inanem turbarum. Flevit etiā Chriſtus ſedens ſuper aſinum, *Luc. 19.*

e *Præcipuis Eccleſiis.*] Præcipuas intellige, præſertim quæ ſunt Collegiatæ inſignes Canonicorum Cleri ſæcularis, & quæ ob alias cauſas, præcipuè à populo ſeu à Majoribus declarantur. Dantur enim Eccleſiæ, minores præſertim apud Regulares, de quibus *num. ſequ.* Sed inſignioribus Regularium Eccleſiis conceduntur Planetæ plicatæ à Sacra Rituum Congregatione, teſte Alcocer. *in ſuo Cæremon.*

f *Planetis plicatis.*) Diacono & Subdiacono dantur Planetæ ſæpiùs in Ord. Rom. Caſula datur Diacono ab Alcuin. *cap. Quid ſig. veſt.* item

Subdia-

Subdiacono, eâ ratione, qua imitari debet Diaconum, ab Honorio *in Gemma lib. 1. cap. 31.* quæ elevantur antè, ut liberius miniſtrare valeant, Durand. *lib. 3. cap. 11.* Puto etiam ad differentiam Caſulæ ſacerdotalis, quæ cùm ſignificet charitatem, ſecundum omnes auctores, qui ſcripſerunt de Ritibus, intelligant Miniſtri, primò in prædictis diebus teneri ferè ad eandem perfectionem, ad quam Sacerdos in aliis temporibus; deinde ex charitate, non ex timore debere miniſtrare Altari, Durand, *ubi ſuprà.*

g *Dimittit.)* Dimittitur autem Caſula ab utroque lecturo Epiſtolam, ſeu Evangelium, quaſi profiteantur, in proprio miniſterio legendi eam non eſſe propriam veſtem, Ruper. *lib. 3. c. 2.* & Subdiaconus quidem dimittit Caſulam, quæ charitatem denotat, lecturus Epiſtolam, quæ ſignificat legem veterem, legem timoris, non amoris: Diaconus verò induit aliam, ſeu eandem complicatam in ſiniſtro humero ad latus dextrum, lecturus Evangelium, legem ſcilicet amoris, ut in ſiniſtris, & in dextris, in adverſis & proſperis, charitatem ore & opere doceat, tum Evangelio, tum miniſterio uſque ad conſumptionem Sacramenti, Durand. *loco citato.*

h *Reſumit.)* Caſula à Subdiacono poſt Epiſtolam reſumitur, quia poſt legem timoris data eſt lex charitatis: Diaconus verò reſumit circa finem Miſſæ, quia non ſufficit inchoaſſe in charitate, ſed in ea finiendum eſt, *idem ibid.* Vel dic cum Amalar. *lib. 3. cap. 15.* lecturos exui Caſulis quaſi milites expeditos contra errores. Duplicatam denique Diaconus portat Caſulam ab Evangelio ad Communionem, ut quæ ore prædicat, jugum Domini portans, opere quoque impleat, liberiùs & expeditiùs miniſtrando, Honor. *in Gemma lib. 1. cap. 231.* Lege Hugon. Vict. *de ſpecial. Miſſæ obſer. lib. 3. cap. 9.* ubi in Caſula miniſtrorum, quæ collum circuit, utrumque brachium, pectus & humeros veſtit, docet charitatem, quæ exigitur in voce collo formanda, in opere, corde, & in aliorum onere portando.

7. In minoribus autem Eccleſiis, prædictis diebus jejuniorum Albâ tantùm amicti miniſtrent: *i* Subdiaconus cum Manipulo, *l* Diaconus etiam cum Stola ab humero ſiniſtro pendente ſub dextrum.

Non enim congruunt Dalmaticæ ratione dierum, neque Caſulæ ratione locorum.

i *Subdiaconus cum Manipulo.)* Manipulus Subdiaconi propria veſtis eſt in Ord. Romano; qui tradit eis mappulas in ſiniſtra, de quibus dicemus infrà, cùm de veſtibus Sacerdotis. Unum hic nota, quod licet Sacerdoti fuerit datus Manipulus ab initio ad tergendam pituitam oculorum & narium, ut ibi probabimus, & fortaſsè eadem de cauſa à S. Silveſtro fuerit idem conceſſus Diacono ſub nomine pallæ linoſtimæ ad lævam (linum enim aptum eſt ad tergendum oculos & nares) non tamen Subdiacono datus fuit in hanc eandem cauſam manipulus, ſed ad tergendas ſordes vaſorum ſacrorum; quod benè notavit Durand. *lib. 2. cap. 8.* eumque in ſiniſtra cum aliis gerit, ad expeditiùs miniſtrandum, Rupert. *lib. 1. cap. 33.*

l *Diaconus etiam cum Stola, &c.)* Stola Diacono datur ab Ordine Romano, quia Oratium eſt, hoc eſt, Oratorum, ſeu Concionatorum, Alcuin. *ſuprà,* quam ab Apoſtolis datam Diacono fuiſſe probabiliùs puto, tanquam de ſubſtantia ordinationis ejus, non à Sylveſtro nomine pallæ linoſtimæ ad lævum humerum, quod vult *Vicecomes de appar. ad Miſſam,* nam ad lævam, hoc eſt, ad manum lævam, explicat Innoc. III. *lib. 1. cap. 43. ubi de manipulo agit.* vide infrà de manipulo. Verùm à ſiniſtro humero ad latus dextrum, ex Concil. Braccar. I. *cap. 27.* ut ab activa laborioſa ad contemplativam ſuavem tranſeat, Honor. *in Gemma. lib. 1. cap. 230.* vel, ut portet hic jugum Domini in ſiniſtra, id eſt, præſenti vita, cum ſpe quietis futuræ in dextra, Durand. *lib. 2. cap. 9.* Cæterùm dextram, Diaconi partem vult eſſe liberam, ob miniſterium altaris, Concil. Toletan. IV. *cap. 39.* quæ rationes etiam valent pro caſula complicata ad modum Stolæ. Diaconus autem, cum induit Stolam, oſculetur crucem quæ eſt in medio ejus; Cærem. Epiſc. *Lib. 1. cap. 9.*

De præparatione Altaris, & ornamentorum ejus. XX.

ALtare *m*, in quo ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium celebrandum eſt, debet eſſe *n* lapideum, & *o* ab Epiſcopo conſecratum; vel ſaltem *p* ara lapidea, ſimiliter ab Epiſcopo conſecrata, in eo inſerta, quæ *q* tam ampla ſit, ut hoſtiam, & majorem partem calicis capiat. Hoc altare operiatur *r* tribus mappis, ſeu tobaleis mundis, ab Epiſcopo, vel alio habente poteſtatem *s* benedictis, ſuperiorem ſaltem oblonga, quæ uſque ad terram pertingat, duabus aliis brevioribus, vel una duplicatâ. *t* Pallio quoque ornetur coloris, quoad fieri poteſt, diei feſto, vel officio convenientis. Super altare *u* collocetur Crux in medio, *x* & Candelabra ſaltem duo *y* cum candelis accenſis hinc & inde in utroque ejus latere. Ad Crucis pedem ponatur *z* Tabella Secretarum appellata. In cornu epiſtolæ *a* cuſſinus ſupponendus Miſſali: & ab eadem parte Epiſtolæ *b* paretur cereus, ad elevationem Sacramenti accendendus *c* parva campanula, *d* ampullæ vitreæ vini & aquæ cum pelvicula *e* & manutergio mundo in feneſtella, ſeu in parva menſa ad hæc præparata. Super Altare *f* nihil omninò ponatur, quod ad Miſſæ ſacrificium, vel ipſius altaris ornatum non pertineat.

m *Altare.*) Locus hic ſupponitur ſacer, vel deputatus ab Epiſcopo, *cap. Nullus. de conſec. diſt. 1. ex S. Silveſtro*, ſaltem ſit benedictus ritu proprio *in Rituali Romano* Pauli V. Non poteſt autem Epiſcopus deputare oratoria in domo privata, ex litteris Cardinalis Lancelloti ad Epiſcopos datis nomine Pauli V. 10. *Martii 1615.* ut ibi fiat Miſſa, *citatis* à Scortia *lib. 2. cap. 13. imò* ex Conc. Trid. *ſeſſ. 22. de obſerv. & evitan. in ſacr. Miſſæ;* non tamen intelligitur domus privata palatium Epiſcopi, ut notavit Carolus Epiſc. Novar. *in comment. Canon. ad cap. Miſſarum. 13. de conſecr. diſt. 1.* in eo enim Cappella deputari poteſt pro Miſſa celebranda; quod ſi violetur locus (qua de re optimè Suar. *diſp. 85. ſect. 4.*) non poteſt ibi celebrari ſine peccato, Azor. *lib. 10. cap. 26. per totum.* Deducunt vocem hanc *Altare* ab altitudine *Feſtus & alii*, quaſi ſit alta ara, Walafr. *cap. 5.* vel alta res, Gemma *lib. 1. c. 122.* vel ab alendo, quia igni altaris addebatur alimentum, Iſidor. *lib. 15. Orig. cap. 4.*

Patet altaris uſus in ſcripturis ſacris, à Noë, qui primus ædificavit altare; & in novo teſtamento, *1. Cor. 9. cap. Hebr. 13.* Sixtus II. decrevit, ut Miſſa non fiat niſi in altari, Radulph. *Propoſ. 23.* & ſignificat primò menſam Domini, Amalar. *lib. 1. c. 24.* Secundò crucem, Bern. *de Cœna Domini.* Tertiò, Chriſtum, per quem ſacrificia acceptantur à Deo, Gemma *lib. 1. cap. 134.* Forma corporis Chriſti eſt altare, ait Ambroſ. *lib. 4. de ſacram. cap. 12.* ideò præeminet in Eccleſia, ut Chriſtus inter membra ejus, Rupertus *lib. 5. c. 30.* Gradus illius, virtutes ſunt, quibus ad Chriſtum itur, Hugo Vict. *in can. Miſſæ c. 2.* Quartò, ſignificat Eccleſiam ſpiritualem, cujus cornua ſunt quatuor mundi plagæ. Durand. *lib. 1. c. 2.*

n *Lapideum.*) Ex inſtitutione S. Silveſtri, *de conſecr. diſt. 1. c. Altaria*, ex Conc. Hippon. *cap. 6.* id eſt, priùs hoc decrevit in Romana Eccleſia ſanctus Silveſter Papa: quod habes in Breviario in feſto dedicationis Salvatoris: nam à Græcis factitatum eſſe priùs, ſignificat Dionyſ. *c. 3. Eccleſ. Hierarch.* ex lapide, quia petra erat Chriſtus: *1. Cor. 20.* nullum foramen habeat, *ex actis Eccl. Mediol.* ad deſignandum undequaque plenitudinem & integritatem Chriſti, S. Thom. *3. p. q. 83. a. 5.* Vacuum enim erat Hebræorum altare ſine Chriſto.

o *Ab Epiſcopo conſecratum.*) Ex Dion. *de Eccl. Hier. c. 4.* ad indicandam gratiæ pinguedinem, ex S. Cypriano Conc. Agat. *de conſecr. diſt. 1. c. Altaria.* quod non fit [præter ſanctum Chriſma, pinguedinis prædictæ ſymbolum) ſine Reliquiis Sanctorum, ex decreto Felicis I.

apud

apud Radul. *loco cit.* & *Cap. Placuit. de conſecr. diſt. 1.* ex Concil. Africano. Sunt autem hæ de ſubſtantia conſecrationis, ex Azor. *lib. 10. cap. 27.* & debent eſſe Sanctorum ab Eccleſia approbatorum, ut reſpondit ſacra Concilii Tridentini Congregatio Epiſcopo Interamnenſi *13. Sept. 1593.* apud Piaſecium *par. 1. cap. 5. n. 7.* etenim Chriſtus, hoc eſt, unctus appellatur, conſecratus à Deo caput Sanctorum. Convenienter autem, ait S. Auguſt. *ſerm. 73. in Append. de diverſis*, & quaſi pro quodam conſortio ibi Martyribus ſepultura decreta eſt, ubi mors Domini quotidiè celebratur; ſcilicet, ut qui propter mortem ejus mortui fuerant, ſub Sacramenti ejus myſterio requieſcant. Hæc ille.

Porrò ab Epiſcopo eſt conſecrandum ex Hormiſda *can. Nullus, de conſec. diſt. 1.* duratque conſecratio uſque ad amotionem tabulæ, vel fractionem quomodocumque ſigilli Reliquiarum: fuſiùs Suarez. *diſp. 81. ſect. 5.* Illud eſt mirandum, *quod in Prato ſpirituali legitur c. 1. & 10.* dari à Deo Angelorum cuſtodem altari conſecrato.

p *Ara lapidea.*) Ara ab ariditate ex igne, Servius: vel quaſi area plana, vel ab ardore ſic dicta, quod in ea ardebant ſacrificia, Gemma *lib. 1. cap. 122.* vel ara Græcè, precatio Latinè, Walafr. *cap. 5.* ubi addit, quod imprecatio dicitur Antara, dicta fuit etiam tabula itineraria ab Ordine Romano. Item tabula Altaris, *de conſecr. diſt. 1. cap. Concedimus*, ex Concilio Tribur. Antimenſe quoque, à Balſamone ad Concil. VI. *Can. 31.* & à Nicephoro apud Belingerum *lib. 3. cap. 30.* Denique Viaticum *cap. ult. de privileg. in 6.* à Bonifacio VIII.

Lapidea debet eſſe, vel incluſa, vel ſuperpoſita tabulæ ligneæ, vel alterius materiæ, Azor. *lib. 10. c. 27. quæſt. 2.* Hic autem jubetur, ut ſit inſerta ad majorem cautelam; ſed tamen emineat aliquantulum, ut ejus limites à Sacerdote facilè dignoſci poſſint.

q *Tam ampla ſit*, &c.) Intellige, ut commodè capiat iſta tempore conſecrationis hoſtiæ & calicis, Sylveſt. *verbo altare, num. 1.* antè Concilium Maguntiacum, undè ſumptum eſt *c. concedimus (mendoſè Triburienſi datur)* circa annum 900. nulla eſt mentio aræ quoad nomen: res autem erat in uſu tempore perſecutionum; & S. Ambroſius eâ uſus eſt, celebrans in domo quadam privata Romæ; ejuſdem verò uſus nimis frequens compreſſus fuit in Conc. Senonenſi, & tandem in Concil. Mediol. IV. decretum eſt, ut majora ſaltem Altaria Eccleſiarum Parochialium conſecrarentur. Hæc Carol. Novar. *ex. Nullus Presb. 24. de conſec. diſt. 1.*

r *Tribus mappis.*) Veſtiendum eſt lineis altare, ex decreto Bonif. III. apud Polydor. Virgil. *lib. 5. cap. 6.* & ex Concil. Rhem. apud Burchard. *lib. 3. cap. 97.* & ex S. Clemente *epiſt. 2. ad Jacobum fratrem Domini, ſive ad alium, ut notat* Bellarminus *de Script. Eccleſ.* cùm Jacobus tunc obierit: & ad Simonem, qui dictus eſt frater Domini, directam eam fuiſſe docet Severinus Binius *in notis ad eandem in 1. tom. Concil.* ibi S. Clemens pallam vocat Altaris veſtem, quia palla palam eſt & foris, teſte Varrone; & palliat ſacra Myſteria, ex Durand. *lib. 4. c. 29.* Sindones etiam dicuntur *in actis Mediol. Eccleſiæ.*

Quæ debent eſſe tres; vel ea ratione, quia in hac rubrica indicitur; vel quia indicatur *de conſecr. diſt. 2. cap. Si per negligentiam*, à Pio, ubi fit mentio de effuſione ſanguinis uſq; ad quartum linteum, incluſo ſcilicet Corporali; & quia in honorem cedit ſanctiſſimæ Trinitatis, Angelus verb. *Corporale*, docet debere tres eſſe. Duplicatam unam concedit rubrica, ut ſint tres; non ergò duæ tutâ conſcientiâ ſufficiunt.

ſ *Benedictis.*) Niſi neceſſitas aliud ſuadeat, Sylveſter verb. *Benedictio. q. 5.* Azor. *lib. 10. c. 28. q. 8.* imò Suarez. hac de re negat jus aliquod eſſe *3. p. diſp. 81. ſect. 6.* Benedictio tamen earum eſt in ordine Romano. Veſtes autem Altaris ſignificant gloriam Sanctorum, quorum Reliquiæ ibidem ſunt, Gemma *lib. 1. c. 134. 168.* & Amalar. *lib. 1. cap. 12.*

Obſerva, quòd *in Cærem. Epiſc.* ſancitum eſt *lib. 1. c. 12.* ne ullæ coronides ligneæ circa Altaris angulos ducantur; ſed earum loco apponi poterunt faſciæ ex auro vel ſerico elaboratæ, quibus ipſa altaris facies aptè redimita ornatior appareat; & verè coronides ligneæ corrodunt etiam Planetas.

t *Pallio quoque ornetur.*) Pallium hoc, quod

item à palliando dicitur, non ſolet benedici ſeparatim ab aliis paramentis; nec in Rituali Pontificalive extat propria benedictio; poteſt etiam ſine eò celebrari, puta, ſi altare eſt ornatum auro, vel lapide pretioſo. Velum videtur appellari à Clemen. *Epiſt.2.* niſi calicis ſit velum, in Concilio Remenſi apud Ivon. *lib 3. c. 97.* erat in uſu ad ornatum anterioris partis altaris. Et palliorũ auro contextorum eſt mentio apud Anaſtaſium *in Hormiſda*, ubi & tabularum, quas palliis apriùs extendendis adjungimus. Significat autem pallium ornamentum virtutum in Chriſto, Durand. *lib. 1. cap. 2.* ſicut ejuſdem auriphrygium caritatem, *ibid.* decet etiam habere medio ſui crucem, ex Fortunato *lib. 2. Epiſt. 3.*

u *Collocetur Crux*, &c.) Ordo Rom. habet benedictionem Crucis. Meminit Crucis aureæ in Altari Beda *lib. 2. Hiſt. Anglic. cap. 20.* & Baronius *anno 878. n. 43.* Innocent. III. *lib. 2. c. 21.* qui dicit, collocari crucem in medio candelabrorum, quæ ſaltem ſunt duo, quia Chriſtus per crucem fecit utraque unum, *Epheſ. 2.* negat autem eſſe de præcepto Suar. Crucem in altari locandam in Miſſa, *diſp. 61. ſect. 6.*

Crux certè in Altari eſt tanquam ſignum Regis in Regia, ut Paſſionis memoriale, & ut veſtigia Crucifixi ſequamur, Gemma *lib. 1. c. 135.* ideò *in Carem. Epiſcop. lib. 2. cap 12.* monemur, ut locemus crucem & cum imagine crucifixi, & in Altaris medio, præaltam, ita ut pes crucis æquet altitudinem candelabrorum, & crux ipſa tota candelabris ſupereemineat. Myſtica ratio eſt, quia Chriſtus, etiam in cruce, major eſt ſuper omnes populos, ſignificatos in candelabris.

Illud hoc loco quæri debet, an in Altari, in quo continuè in Tabernaculo immobili clauſum ſanctiſſimum aſſervatur Sacramentum, collocanda ſit crux cum crucifixo in medio Altaris ante ipſum Tabernaculum? Cui quæſtioni Romæ ſæpiùs agitatæ ut reſpondeam, præmitto, *eum Carem. Epiſcop. lib. 1. c. 12.* maximè decere, ut ibi Miſſæ non celebrentur, quod antiquitùs obſervatum eſſe teſtatur, & loquitur ibi etiam de Miſſis planis. Vide textum, & attentè lege. Quo caſu ſi crux in eo non ſit, non eſt contra Rubricam hanc, quæ expreſſè loquitur de Altari, in quo Miſſæ ſacrificium faciendum eſt. Si verò ibidem ſit celebrandum, quod non prohibetur abſolutè *in Caremon. loco citato*, & non negat Miſſale, *infrà tit. 2. n. 2. & titul. 4. num. 6.* tunc eſt affirmandum, collocandam eſſe crucem in hoc Altari. Primò, quia hæc Rubrica loquitur indefinitè de Altari ubi facienda eſt Miſſa, ut Sacerdos actu ſibi revocet in memoriam paſſionem Chriſti; quæ memoria magis ex crucis aſpectu quàm ex ipſa Euchariſtia excitatur. Statutum enim ideò eſt à SS. Patribus, ait Bonavent. *de Myſter. Miſſa*, ne quiſquam in aliquo loco Miſſam celebret, niſi ibi imago poſita ſit crucifixi. Deinde non incongruit, figuram cum figurato adeſſe ſimul, quæ eſt potiſſima ratio Adverſariorum: nam, factâ conſecratione Hoſtiæ, remanet crucifixi imago in eadem Hoſtia ſimul cum Corpore Chriſti, & toto Chriſto. Tertiò in Miſſa ſolemni ad hoc Altare celebrata jubetur Sacerdos *infrà tit. 4. num. 6.* genufleċtere ob Sacramentum latens in Turri, ſeu Tabernaculo, antequam incipiat incenſationem, quam certè proſequetur ille, *ut in eodem tit. num. 4.* nimirum ter incenſando crucem: nam alioquin, remotâ cruce, quid incenſabit in medio? non crucem, quæ non eſſet ex ſuppoſitione; neque Sacramentum, quod latet, cui quidem genufleċtimus, ut illud adoremus, ſed illud incenſare (Romano more) non ſolemus, niſi appareat apertè. Quartò, uſus multarum Eccleſiarum Orbis inſigniorum eſt, ut ante prædictam Turrim, ſeu Tabernaculum immobile, collocetur crux in medio. Romæ non eſt in una, vel in altera, in eo Altari, ubi diſtribuitur populo ſacra Synaxis; quia indicare volunt, ibidem non celebrari debere, juxta monitionem ſuprà allatam *ex Carem. Epiſc.* Quintò in oſtiolo Tabernaculi immobilis ſolet etiam pingi imago Chriſti in cruce, vel ſedentis in Sepulchro: cur igitur potiùs depicta in oſtio Tabernaculi, quàm ſeparatim in cruce ante oſtium? Sextò, in Proceſſione Sacramenti ante illud præcedit Crux cum Crucifixo; quæ ergò major eſt ratio in Proceſſione quàm in Altari? & præſertim cùm in dicta Proceſſione Sacramentum pateat, in Altari lateat in Tabernaculo clauſum. Hanc quæſtionem concludat Synodus Turoni-

Digitized by Google

nonica II. ſub Pelagio I. *can.3.* quæ definit, quòd Corpus Domini in altari ſub crucis titulo, non in armario (legit Pamelius in *Liturgiis*, *non in imaginario ordine*) componatur, hoc eſt, ad baſim crucis in medio Altaris erectæ, ut explicat Durand. *lib. 1. de Rit. cap. 16.* ſeu in meditullio Altaris ſub cruce, ut declarat Baronius *Tom. 7. anno 570.* quod hodiè Romæ cernitur in Capella Sixtiana ſanctæ Mariæ Majoris; & ſanctus Carolus juſſit *in Concilio Provinciali III. Inſtruct. ſupell. Eccleſ. libro. 2.*

Quæritur præterea, An in Altari, cujus Icon, ſeu Tabula picta, ſeu ſtatua, eſt ipſamet Christi crucifixi imago, debeat item collocari altera Crux cum imagine Crucifixi inter ipſa candelabra? Sed Rubrica noſtra abſque ulla limitatione inter candelabra Crucem præſcribit generaliter; & ratio favet, quia ob oculos Sacerdotis ea debet eſſe, tum ad orandum, tum ad eam incenſandam, tum ad myſterium, ex Innocentio III. allatū ſuprà, de Chriſto mediatore utriuſq; populi

x *Et Candelabra ſaltem duo.*] Idem Innocentius *ibid.* quibus ſignificantur populi, præſertim judaicus & Gentilis. De Candelabris ſanctus Clemens *Epiſtola 2. ad Jacobum*, Athanaſ. *Epiſtola ad Orthodoxos*, Melchiades Papa Decreto ſtabilivit hunc ritum apud Burchardū *lib. 5. c. 7.*

Ait Rubrica, *ſaltem duo*, quia in ſolemnioribus Miſſis regulariter ſex in recta linea debent adhiberi: quod conjicitur ex trina hinc inde altaris incenſatione, prout (*ait Rubr. p. 2. tit. 4. n. 4.*) diſtribuuntur Candelabra; quatuor etiam in minùs ſolemnibus adhiberi ſolent pro dignitate Miſſarum; ſed & plura quàm ſex poni poſſunt, *ex tit. 4. p. 2. n. 5.* Myſticas rationes duorum luminum recenſet Tobias noſter *de Sacr. Temp. par. 1. c. 62.*

y *Cum candelis accenſis.*) Sub Teleſphoro lumina fuiſſe ad Miſſam adhibita, ſcribit *Auctor Breviarii Chronolog.* Tertull. meminit *adverſus Valentinianos c. 2. & 3.* puto, ad litteram, quia in cryptis fiebat Miſſa. De his *in cap. Litteras, de Celebratione Miſſ.* ex Honorio III. Ordo item Romanus requirit lumen in Miſſa, in typum illius luminis, cujus Sacramenta conficimus, ſine quo & in meridie palpabimus ut in nocte, Microl. *cap. 11.* Lumen hoc ſignificat etiam fidem populorum, quos, ut diximus, denotant Candelabra, Innocent. III. *ubi ſuprà*, vel charitatem Chriſti in Sacrificio, ex Auguſtino *Sermone 215. de Tempore*; vel quia Chriſtus ut ignis rubiginem peccatorum conſumit. Biel. *lect. 13.* vel quia expectamus ſponſum cum lumine, ex Hieron. *Epiſt. 20.* vel ad devotionem excitandam, Soto *4. diſt. 13. q. 2. art. 4.* vel ad lætitiam, quam Sacramentum indicat, æternam, Gemma *lib. 1. cap. 118.*

An ſufficiat unicum lumen? concedit in neceſſitate Azor. *lib. 10. q. 5.* & ex cera debet eſſe; undè dicti fuêre Ceroferarii. Cereorumq; mentio eſt apud ſanctos Patres; & præſertim indicat S. Athan. *Epiſt. ad Orthodoxos* cum Prudentio *in Hymno de S. Laurentio.*

An verò poſſit adhiberi ſebaceum ex ſevo? negat Suarez *diſp. 81. ſect. 6.* concedit in neceſſitate Azor. *loc. cit.* Cave tu à numero candelarum ſuperſtitioſo, contrà quem Conc. Trid. *Seſſ. 22.* & à numero ambitioſo: nam in Miſſis privatis, niſi aliud exigat ratio feſti, accendere quatuor candelas in Altari, non convenire Vicariis generalibus, licet ſint Protonotarii, ſicuti nec eiſdem miniſtrari à duobus Capellanis, decrevit ſacra Rituum Congregatio die 7 Auguſti 1627.

z *Tabella Secretarum.*) Ad majorem commoditatem hæc præſcribitur; ſicut etiam commodiùs eſt paraſſe in cornu Evangelii Tabellam, in qua legi poſſit Evangelium ſancti Joannis, *In principio*, quod in Tabella Secretarum ſcribi ſeu imprimi ſolet. Aliqui adhuc commodiùs parant ante Miſſam in cornu Epiſtolæ Tabellam aliam, in qua legitur Pſalm. *Lavabo inter innocentes* &c.

a *Cuſſinus.*) De quo Ordo Rom. & pulvinar appellat; rationem addit Innocent. III. *lib. 2. cap 41.* Deſignatur, ait, in eo miniſtranda eſſe temporalia prædicanti verbum Dei; eſt enim ad quietem. Hugo verò *lib. 2 c. 20.* ſignificare docet cor tenerum audientis & prædicantis verbum Dei, quod continetur in Miſſali; non lapideum, ut Judæorum.

b *Paretur Cereus.*) Fortè ad hunc uſum deſerviebant Canthari ceroſtati apud Clem. *Epiſt. 2.* & Damaſ. *in Sylveſtro*; & hic ideò jubetur

H 2 poni

Digitized by Google

menti.] Quæ colore albo adhibito fiunt, ratione allatâ in feſto ejuſdem Sacramenti.

a *In diebus ſolemnibus.*] Nam in his color adhibendus eſt, qui congruit feſto vel Miſſæ poſt proceſſionem cantandæ.

b *De Paſſione Domini.*) Ad Miſſam de Cruce color rubeus, ut ſequatur qualitatem feſti principalis, in quo effuſio ſanguinis Chriſti repræſentatur: ad Miſſam verò de paſſione violaceus, ut reſpondeat dominicæ de paſſione, cum qua participat in titulo & ſacramenro mortis Chriſti.

c *Pro quacumque neceſſitate*, &c.) In his novem caſibus, & ſimilibus habent præcipuum locum luctus, afflictio, & pœnitentia.

6. Nigro colore utitur feriâ ſextâ in Paraſceve, in omnibus officiis, & Miſſis defunctorum.

Mortis eſt propriiſſimus color niger apud omnes, Innocentius III. *loco citato cap 65.* Acatii tempore erat hic ritus in uſu, *ex lib. 1. Collectan. Theodori Lectoris.*

Regula verò in mutandis coloribus ea eſt, ut mutatio fiat in primis veſperis feſti. Si autem veſperæ non ſint integræ, is color adhibendus eſt initio veſperarum, qui congruit illi, de quo dicitur capitulum. Si officium & Miſſa diſcordant, color altaris ſequatur officium; veſtium autem Sacerdotis ſit color Miſſæ conformis, quæ diverſitas accidere ſolet in feria tertia Rogationum, & in Vigiliis infrà octavas. Pro Miſſa verò ſolemni convenit, ut pallium etiam altaris concordet cum colore paramentorum Miſſæ, quod annotavit rectè P. Ruiz. *in ſuo Cæremoniali.*

De Qualitate Paramentorum. XIX.

1. In officio Miſſæ Celebrans ſemper utitur Planeta ſuper Albam.

Qua de re ſuo loco, cùm de aliis veſtibus Sacerdotalibus, *part. 2. tit. 1.*

2. Si autem ſit Epiſcopus, & ſolemniter celebret, ſuper Dalmaticam, & Tunicellam.

De his etiam, cùm de veſtibus Pontificalibus, *part. 2. tit. 1.*

3. *d* Pluviali utitur *e* in Proceſſionibus *f* & Benedictionibus, quæ fiunt in altari. Item in officio *g* Laudum & Veſperarum, quando ſolemniter dicuntur. Eodem utitur *h* aſſiſtens celebranti in Miſſa Pontificali. Item quando celebrans *i* poſt Miſſam defunctorum facit in fine Abſolutionem.

d *Pluviali.*) Pluviale & Cappa ſunt idem, Durand. *lib. 2. cap. 1.* & forma quidem & uſus pluvialis ſimiles ſunt Cappæ, quam deſcribit Honor. in gem. *lib. 1. c. 227.* Propria veſtis, inquit, eſt Cantorum: & apud nos quoque Cantorum eſt pluviale, in *Cærem. Epiſc. lib. 1. cap. 3.* in veſperis à ſingulis ordinibus, inquit ille, portatur. Ergò Cappa hæc Honorii non eſt Caſula, quæ ſolius Sacerdotis eſt, aut Diaconi, & Subdiaconi ad ſummum: contra conjecturam Iſidori *lib. 15. Orig. cap. 12.* & contra Durand. *lib 2. cap. 9.* qui volunt Cappam eſſe caſulam. Sic autem deſcribitur Cappa: Habet, inquit Honor. in ſupremo Caputium, ad pedes pertingit, fimbrias habet, antè aperta manet. Et quis non videat hæc omnia convenire Pluviali tantùm? Cappa eſt, quia capit totum hominem. Cappam etiam ruſtici vocant, quod Latini Tugurium, Durand. ait *loco cit.* Capannam ruſtici noſtri; & Pluviale quaſi tugurium eſt contra pluvias, ideoque Pluviale vocitatur. Immò verò apud laicos quoque Cappa ea dicebatur, ut nos vidimus ante paucos annos, quæ caputium habebat, ad differentiam mantelli, quod caputio caret. Cujus caputii uſus erat abſque dubio ad tuendum caput tempore pluviæ, ſicut in itinere caputio Feltri utimur; unde & Pluvialis laicorum Cappa ea dici poterat. Itaque modo Cappa Eccleſiaſtica cum capu-

tio

tio adhibita propriiſſimè in Proceſſionibus, extra Eccleſiam, caputio tegens Sacerdotem, cùm plueret, Pluvialis nomen, ut opinor, eſt adepta. Impluvia dicebatur veſtis, quâ Sacerdotes per imbrem utebantur, ex *Varrone*. Pluviale item quaſi fluviale dici poteſt, quia lineæ, quæ in ora anteriori ſunt fluvii, ſeu flumina, à Græcis vocantur *ποταμοί*.

Facile quoque accidere potuit, quod Ignatius Braccius Recinetenſis (cujus laus eſt in Etymologiis omnium vocum, Italicarum, Græcarum, Latinarum, & Hebræarum, quarum parat immenſum opus) poſtremò me monuit, à plebe & plebano (quem Piviero vocavêre Academici Florentini, & vulgò Piovano dicimus) addit eſſe vocem Italicam Piviale, aut pieviale, aut pioviale, quod poſtremum latinitate donantes appellavêre pluviale. Ea enim veſtis eſt in uſu frequentiori apud parochos in ſacramentorum adminiſtratione. Idem autem Honor. *cap. 233.* concedit, Cappam deduci poſſe à caſula, id eſt, parva caſa. Caſulam antiquam fuiſſe ſcio valde ſimilem Pluviali noſtro, excepto caputio & anteriori parte, quæ in Caſula non erat aperta; unde & reflectebatur Caſula utrinq; ſuper brachia Sacerdotis: & in elevatione hoſtiæ ideo poſterior caſulæ pars, ut hodie, elevatur, ad brachia Sacerdotis magis expedienda. Ambroſiani veſtigium retinent amplioris antiquæ caſulæ, tam latæ quàm longæ, & nos, cùm de caſula ex antiquioribus eam indicabimus infrà. Adde quod in Ordine Romano in conſecratione Epiſcopi Ordinandus primâ vice ante ordinantem conſtituitur cum Cappa ſuper Albam, cingulum & Stolam; certè non cum cappa Epiſcopali, lanea ordinaria, quæ non adhibetur ſuper Albam, & Stolam, ſed cum cappa, id eſt, pluviali; ſecundâ verò vice *ibidem* conſtituitur idem ordinandus cum Planeta ſuper Dalmaticam, Manicas, Sandalia, quæ conſona ſunt conſecrationi Epiſcopi in pontificali moderno. Ergo cappa non eſt caſula, ſed quaſi caſula, & eſt Pluviale. Vides cum forma ſimul & uſu antiquitatem; vide myſteria ex Gemma *loco cit. c. 227.* Hæc veſtis converſationem denotat, caputium verò ſupernum gaudiū, quod eſt caput converſationis, dicente Apoſtolo: *Noſtra converſatio in cœlis eſt*; ad pedes pertingit, ob perſeverentiam: aperta manet antè, quia ſanctè converſantibus æterna vita patet: in fimbriis labor ſignatur. Hæc Gemma. Charitatem quoque ſignificat Cappa, *ibidem cap. 234.*

Durand. *loc. cit.* In Cappa hac intelligi docet glorioſam corporum immortalitatem; unde illâ utimur in feſtis majoribus. Et patent anteriores partes Cappæ; quia corpora, inquit, facta ſpiritualia nullis animam obturabunt anguſtiis. *Ibidem* ipſe utitur vocabulo pluvialis, ante quem apud alium auctorem non inveni hanc vocem.

e *In Proceſſionibus.*) Proceſſio quaſi progreſſio, à procedendo in publicum, Durand. *lib. 2. cap. 10.* cujus origo, an à Purificatione beatæ Virginis cum Joſepho, Simeone, & Anna; vel certiùs, ex hiſtoria Evangelica, à turbis in die Palmarum? Tertull. *lib. 2. ad uxorem* meminit Proceſſionum, & Ambroſ. *ſerm. 8.* Aliæ verò ſunt ordinariæ, ut in feſto Purificationis, in dominica Palmarum, in Litaniis majoribus & minoribus, in feſto Corporis Chriſti, de quibus dicetur in propriis rubricis. Aliæ extraordinariæ, quæ auctoritate Epiſcoporum fieri ſolent; quarum exempla multa refert Durand. *loco cit.* in his præfertur Crux cum luminibus; quorum auctorem faciunt S. Joannem Chryſoſtomum Socrates & Sozomenus, citati à Cæſare Franciotto *in obſerv. circa myſteria totius anni.* Crux autem à Regularibus cum velo pendente, ſeu pallio, ex decreto S. Rituum Congregationis *14. Januarii 1617.* ad indicandam ſubjectionem & inferioritatem reſpectu cleri ſæcularis; eâdem ratione, quâ baculo Abbatiali appenditur velum, ſeu ſudarium nodo ejuſdem, ad differentiam Baculi Epiſcopalis, quod notatur *in actis Eccl. Mediolan. de ſupell. Eccl. lib. 2.* & mulieri datur velamen ſupra caput ſubjectionis indicium ſub viro, *1. Cor. 11.* Porrò ritus deferendi crucem ante annum 398. teſte Baronio *ibidem*, fuit in uſu: & imago Chriſti terga debet vertere Clero ſequenti, quaſi Chriſtus præire videatur, niſi ſit Archiepiſcopalis, vel Papalis, in qua imago Crucifixi reſpicit Archiepiſcopum, vel Papam, quaſi ex illius aſpectu in ſumma animarum cura ii recreantur, ut indicatur in *Cæremon. Epiſc.*

lib. 1. cap. 15. & lib. 2. cap. 16. & apertè in caremon. Marcelli lib. 3. cap. 20. & Craſſi lib. 2. cap. 42 etiamſi inter Crucem & Prælatum incedant Canonici, ut expreſsè dicitur *in Caremon. Epiſc. lib. 1. c. 15. citat.* contra recentiores quoſdam, qui diſtinguunt in Cruce Archiepiſcopali, quando immediatè præcedit Archiepiſcopum, & quando Canonici præcedunt eundem poſt ejus Crucem.

Cùm igitur proceſſio ſit quædam Cleri cum populo itineraria converſatio, rectè Pluviale adhibetur, quod, ut diximus, ſanctæ converſationis formam deſignat.

f *Et Benedictionibus.*] Hoc eſt Cinerum, Cereorum, Palmarum, ſacrarum Imaginum, &c. quæ cùm ſolemnes ſint, Pluviale jure merito exigunt; neque aliud indumenti genus aptius eſſe poteſt benedictioni ſolemni, quæ fit extra Miſſam. Sunt aliæ benedictiones, quæ non fiunt in Altari, & in fine Miſſalis de rebus variis habentur, in quibus ſatis eſt ſtola cum ſuperpellicеo uti.

g *Laudum, & Veſperarum.*) Laudes & veſperæ ſunt pares numero Pſalmorum, Hymnorum, & ratione canticorum Evangelicorum, ut dicemus in Rubricis Breviarii. Pluviale in iis conceditur ad ſolemnitatem, *Caremon. Epiſcop. lib. 2. cap. 3. & 7.* Qui almutiis utuntur, eas deponant, cùm Pluviale induunt, ſicut exuunt Cappas ii Canonici, qui his utuntur.

h *Aſſiſtens celebranti.*) Ordo Romanus dat Cappas Presbyteris aſſiſtentibus Papæ celebranti. Vides hic etiam Cappas idem eſſe ac Pluvialia?

i *Poſt Miſſam defunctorum*, &c.) Miſsâ finitâ deponenda eſt Caſula; quæ ergo nunc ad Abſolutionem ſolemnem aptior erit veſtis, quàm Pluvialis Cappa? veſtis eſt ad omnia magè communis; neque benedicitur, quia communis eſt cuicumque Eccleſiaſtico, neque ordinata ad Sacrificium Miſſæ.

4. Cùm Celebrans utitur Pluviali, ſemper *l* deponit Manipulum, & ubi *m* Pluviale haberi non poteſt, in benedictionibus, quæ fiunt in Altari, Celebrans ſtat ſine Planeta cum Alba & Stola.

l *Deponit Manipulum.*) Manipulus non adhibetur cum Pluviali: & fortaſſe, quia ille fletum & dolorem ſignificat, ut infra docebimus, ideò non concordat cum Pluviali, quod diximus, ſignificare converſationem cœleſtem, & ex Durando, glorioſam corporum immortalitatem, quæ fletum non admittit.

Dices: fiunt Proceſſiones flebiles, ergò congruit in illis Manipulus fletûs & doloris. Reſpondeo, non ampliùs eo nos uti ad tergendas oculorum lacrimas; tum verò extra Miſſæ Sacrificium ſudario non ſacro uti poterant antiqui. Vide quæ infra dicimus de Manipulo *p. 2. tit. 1.* Sed de hoc ritu plena ratio penes Auctores deſideratur adhuc.

m *Pluviale haberi non poteſt*, &c.) Planeta cum Stola eſt habitus ad Miſſam tantùm, & ideò potiùs Stola ſuper Albam ſufficit, deficiente Pluviali. Verùm licet in hoc habitu procedat Celebrans, ac ſi haberet Pluviale; non tamen hinc ſequitur, Stolam gerere vicem Pluvialis, ut ex verbis patet, quod malè inferunt alii. Stola verò unà cum Alba in modum Crucis ante pectus geſtari debet cingulo de more conjuncta, & utrimque religata; quod ſi adhibeatur unà cum ſuperpellicеo, ſoluta pendebit à collo hinc inde, quia ligari in modum crucis non poteſt; & eodem modo ſive cum pluviali, ſive abſque eo adhibeatur illa. Favet autem Concil. Braccar. III. *cap. 3.* ſignum, ait, in ſuo pectore præparet crucis; licet enim ibi loquatur de Stolæ uſu in Miſſa, extra Miſſam tamen formâ crucis, ſi fieri poteſt, muniri pectus decet.

5. *n* Dalmaticâ & *o* Tunicellâ utuntur Diaconus & Subdiaconus in Miſſa ſolemni, & *p* Proceſſionibus, *q* & benedictionibus, quando Sacerdoti miniſtrant.

n *Dalmaticâ.*) Eam aſſignat Diacono Ordo Romanus, S. Silveſter Diaconis conceſſit, ex Dalmaſco: in Dalmatia fuit reperta, Alcuin. *c. Quid ſignif. veſt.* & Iſid. *19. Etymol. cap. 22.* primò

textam

textam ibidem fuiſſe ſcribit; ejuſdem verò uſus in Eccleſia fuit ante Sylveſtrum: nam S. Cyprianus meminit, & Eutychianus Papa apud Durand. *lib. 2. c. 9.* Sacerdotum enim erat habitus, & Caſulis introductis Dalmatica data eſt Diaconis, Walafr. Strabo *c. 24.* qui tamen à *Vicecomite lib. 3. de Miſſæ apparatu, c. 26.* jure refellitur, cùm anteà *lib. 3. c. 29.* probaverit ille, fuiſſe Caſulam in uſu Sacerdotum tempore Apoſtolorum; quod & nos infrà ſuo loco oſtendemus. Uſi ſunt etiam Dalmaticâ Reges ſummi, quorum nomina vide apud Baron. *in Not. Martyr. ad 31. Maji.* neque verò Sylveſter omnibus Diaconis eam conceſſit; ſed tantùm Romanæ Eccleſiæ, & in diebus tantùm ſolemnibus, in ſignum lætitiæ, *diſt. 76. cap. de jejunio, ex Conc. Saleguſt.* exteris autem ex privilegio Romani Pontificis, ut ait Gregor. *lib. 7. Epiſt. 3. ad Aregium*: qui *Epiſt. 28. & 113. ejuſdem lib. 7.* tradit apertè, fuiſſe Romanorum tantùm Diaconorum propriam veſtem. Erat etiam Regula, quod Dalmatica adhiberetur cum *Gloria in excelſis*, ita Microl. *cap. 46.* hoc eſt, ubi *Gloria*, ibi Dalmaticæ uſus, non è converſo: nam in Dominicis *Gaudete*, & *Lætare* utimur Dalmaticis; non autem dicimus, *Gloria in excelſis.*

Forma antiqua Dalmaticæ erat ſine manicis; & Ammian. Marcellinus *lib. 14.* vocavit eam Pectoralem Tuniculam quam nos cum manicis ad cubitum vocamus Italicè Tunicella, pertuſas habet alas, Amalar. *lib. 2. c. 21.* duas item lineas antè & retrò *ibidem*, manicæ latæ ſunt, ex Alcuin. *ſuprà*, ubi etiam notat formam habere Crucis. Alia habebat, quæ noſtræ non habent. vide Innocent. III. vel Amalar. *locis citatis, & citandis.* Significat ergò Dalmatica lætitiam, item curam proximorum. Jvo Carnot. *Serm. de ſignif. indum.* formam Crucis gerit, ut eâ indutus mundo ſit crucifixus, Alcuin. *ſuprà*, pertuſas alas habet, ut Chriſtum imitetur, qui lanceâ fuit perfoſſus in latere. Amalar. *ſuprà.* latas manicas, ut ſit liberalis, qui ex officio cum Stephano Protomartyre miniſtrare debet menſis, Innocent. III *lib. 1. cap. 56.* cum gemina dilectione, Dei & proximi, quam indicant duæ lineæ antè & retrò Amalar. *ubi ſuprà.* Dalmaticæ denique uſus fuit ſuper Albam, & conſequenter cum Amictu & Cingulo, quæ conceduntur Diacono in Conc. Narbon. *cap. 12.* ex ritu antiquiore. De Alba ut Diaconi veſte mentio eſt in Ord. Roman. *de Con. Prov. celeb.* Amictus autem, & Cingulum concomitantur albam.

o *Tunicella.*) Subdiaconi miniſtrabant in Albis tempore ſancti Gregorii Papæ, *lib. 7. Epiſt. 63.* jubet Ord. Rom. eis tradi congruas veſtes Subdiaconales, & mappulas in ſiniſtra: ſed quas veſtes non explicat. Subtile cum minori manica datum Subdiaconis, ſcribitur in Gemma *lib. 1. c. 229.* & hoc eſt Tunicella, ideò ſic appellata, quia minor eſt Dalmaticâ Diaconali. Ante Gregorium neſcio quis, ait ipſe *loco cit.* induit Subdiaconos: qui modus loquendi excludit Sylveſtrum, quem faciunt quidam hujus ritûs auctorem, & indicat per errorem id eſſe factum; unde Gregorius removit Subdiaconalem veſtem, Concil. Braccaren. I. *cap. 27.* appellat Tunicam, & pares in veſte facit Diaconum & Subdiaconum, fortaſsè ex prædicto abuſu, quem poſteà correxit S. Gregorius; quoad Subdiaconos nunc eorumdem ſtrictior eſt veſtis quàm Diaconorum; & ideò dicta eſt etiam Subucula ab Amalar. *lib. 2. c. 22.* Significat autem loricam juſtitiæ, quæ communis eſt virtus, Gemma *ubi ſuprà*: ſed eadem ſignificat, quæ Dalmatica, niſi quod Subdiaconus minori tunicâ indutus, ſi ad minorem virtutis gradum quàm diaconus perveniat, tolerandus eſſe videtur: ſuppone Albam Tunicellæ, ex Conc. Narbon. *cit.* conſequenter Amictus & Cingulum, ut ſuprà diximus de Diacono.

p *Et Proceſſionibus.*) Ad majorem nempè ornatum celebrantis Sacerdotis. Scripſit recentior, Miniſtris eiſdem dari poſſe in proceſſione ſanctiſſimi Sacramenti Stolas Sacerdotales ſuprà Cottam; ſed hoc videtur contra Bullam Pii V. in qua prohibetur mutatio, additiove rituum; & contra rationem, ne ii videantur æquales Celebranti, & contra uſum Eccleſiarum communem, quē maximi faciendū exiſtimo in ſacris Ritibus.

q *Et Benedictionibus.*) Quæ ſcil. fiunt ſolemniter non tamen Cinerum, Cereorum in Purificatione beatæ Virginis, nec Palmarū, in quibus Dalmatica & Tunicella prohibentur in ſeq. num.

6. In diebus verò *r* jejuniorum (præterquam in *ſ* Vigiliis Sanctorum) & in Dominicis & Feriis *t* Adventûs & *u* Quadrag. ac *x* in Vigilia Pentecoſtês ante Miſſam (exceptis *y* Dominicâ *Gaudete*, etiamſi ejus Miſſa infrà Hebdomadam repetatur, & Dominicâ *Lætare*, Vigiliâ Nativitatis Domini, Sabbato ſancto in *z* benedictione Cerei, & in Miſſa, ac *a* Quatuor Temporibus Pentecoſtês,) item in benedictione *b* Candelarum, & Proceſſione in die Purificationis beatæ Mariæ, & in benedictione *c* Cinerum, ac benedictione *d* Palmarum, & Proceſſione in Cathedralibus & *e* præcipuis Eccleſiis utuntur *f* Planetis plicatis ante pectus: quam planetam Diaconus *g* dimittit, cùm lecturus eſt Evangelium eaque tunc ſuper ſiniſtrum humerum ſuper Stolam complicatur: aut ponitur aliud genus Stolæ latioris in modū Planetæ plicatæ, & factâ Communione reſumit Planetam, ut priùs. Similiter Subdiaconus dimittit eam, cùm lecturus eſt Epiſtolam, quam legit in alba, & eâ finitâ, oſculatâque Celebrantis manu, Planetam *h* reſumit ut priùs.

r *Jejuniorum.*) Interdicit Gemma *lib. 3. c. 45.* Dalmaticas tempore jejunii, quia diximus, dalmaticam ſignificare lætitiam, quæ in jejunio facilè deſideratur.

ſ *Vigiliis Sanctorum.*) Vigilia eſt principium Feſti. Radulph. *Propoſ. 19.* ergò & lætitiam aliqualem, non plenam habet; cùm in eadem jejunemus.

t *Adventûs.*) Tempore Adventûs in aliquibus locis omitti Dalmaticas, ſcribebat Amalar. *lib. 3. cap. 40 & lib. 4. c. 30.* ut avidiùs, inquit, reſumatur & feſtiviùs, quod aliquandò omittitur; & item ad inſinuandum tempus veteris Teſtamenti in Adventu, ratione cujus major eſt gloria novi Teſtamenti in Nativitate Domini, *ibid.* addit Honor. *in Gemma lib. 3. c. 1.* quia veſtes innocentiæ & immortalitatis, ſignificatæ per Dalmaticas, nobis per Chriſtum natum redditæ ſunt, non ante Chriſtum natum: vel quia ante Nativitatem Chriſti neque Lex neque Evangelium, in iis ſignificata, qui Dalmaticas gerunt, cum claritate patebant, Rupert. *lib. 3. c. 2. tit. 3.*

u *Quadrageſima.*) A Septuageſima uſque ad Cœnam Domini à Dalmaticis abſtinuêre in quibuſdam locis ajunt Ordo Roman. & Alcuin. *cap. de Septuag.* antiquo verò more omitti, indefinitè ſcribit Microl. *cap. 47.*

x *In Vigilia Pentecoſtês.*) Diximus ſuprà Vigiliam hanc eſſe parem Vigiliæ Paſchatis; in Miſſâ verò lætitiâ perfunditur Eccleſia; ideoque & Dalmaticæ ſunt in uſu ad Miſſam, non ante Miſſam.

y *Dominica Gaudete.*) Ecce lætitia: ergò cum Dalmaticis; idem affirmandum de ſequentibus, ut patet.

z *Benedictione Cerei.*) Quæ tota eſt feſtiva, ſicut etiam Miſſa Sabbati Sancti.

a *Quatuor Temporibus Pentecoſtês.*) Dalmaticæ his temporibus decernuntur, ob ſolemnitatem Spiritûs S. à Concilio Salegûſtano *cap. 3.*

b *Candelarum.*) Ob anxiam Simeonis expectationem, inquit Durand. *lib. 3. c. 18.*

c *Cinerum.*) Quia dies ſolemnis jejunii, & initium eſt Quadrageſimæ, quæ excludit Dalmaticas.

d *Palmarum*, &c.) Quæ paſſionem Domini ſapit potiùs quàm lætitiam inanem turbarum. Flevit etiā Chriſtus ſedens ſuper aſinum, *Luc. 19.*

e *Præcipuis Eccleſiis.*] Præcipuas intellige, præſertim quæ ſunt Collegiatæ inſignes Canonicorum Cleri ſæcularis, & quæ ob alias cauſas, præcipuè à populo ſeu à Majoribus declarantur. Dantur enim Eccleſiæ, minores præſertim apud Regulares, de quibus *num. ſequ.* Sed inſignioribus Regularium Eccleſiis conceduntur Planetæ plicatæ à Sacra Rituum Congregatione, teſte Alcocer. *in ſuo Cæremon.*

f *Planetis plicatis.*) Diacono & Subdiacono dantur Planetæ ſæpiùs in Ord. Rom. Caſula datur Diacono ab Alcuin. *cap. Quid ſig. veſt.* item Subdia-

Subdiacono, eâ ratione, qua imitari debet Diaconum, ab Honorio *in Gemma lib. 1. cap. 31.* quæ elevantur antè, ut liberius miniſtrare valeant, Durand. *lib. 3. cap. 11.* Puto etiam ad differentiam Caſulæ ſacerdotalis, quæ cùm ſignificet charitatem, ſecundum omnes auctores, qui ſcripſerunt de Ritibus, intelligant Miniſtri, primò in prædictis diebus teneri ferè ad eandem perfectionem, ad quam Sacerdos in aliis temporibus; deinde ex charitate, non ex timore debere miniſtrare Altari, Durand. *ubi ſuprà.*

g *Dimittit.*) Dimittitur autem Caſula ab utroque lecturo Epiſtolam, ſeu Evangelium, quaſi profiteantur, in proprio miniſterio legendi eam non eſſe propriam veſtem, Ruper. *lib. 3. c. 2.* & Subdiaconus quidem dimittit Caſulam, quæ charitatem denotat, lecturus Epiſtolam, quæ ſignificat legem veterem, legem timoris, non amoris: Diaconus verò induit aliam, ſeu eandem complicatam in ſiniſtro humero ad latus dextrum, lecturus Evangelium, legem ſcilicet amoris, ut in ſiniſtris, & in dextris, in adverſis & proſperis, charitatem ore & opere doceat, tum Evangelio, tum miniſterio uſque ad conſumptionem Sacramenti, Durand. *loco citato.*

h *Reſumit.*) Caſula à Subdiacono poſt Epiſtolam reſumitur, quia poſt legem timoris data eſt lex charitatis: Diaconus verò reſumit circa finem Miſſæ, quia non ſufficit inchoaſſe in charitate, ſed in ea finiendum eſt, *idem ibid.* Vel dic cum Amalar. *lib. 3. cap. 15.* lecturos exui Caſulis quaſi milites expeditos contra errores. Duplicatam denique Diaconus portat Caſulam ab Evangelio ad Communionem, ut quæ ore prædicat, jugum Domini portans, opere quoque impleat, liberiùs & expeditiùs miniſtrando, Honor. *in Gemma lib. 1. cap. 231.* Lege Hugon. Vict. *de ſpecial. Miſſæ obſer. lib. 3. cap. 9.* ubi in Caſula miniſtrorum, quæ collum circuit, utrumque brachium, pectus & humeros veſtit, docet charitatem, quæ exigitur in voce collo formanda, in opere, corde, & in aliorum onere portando.

7. In minoribus autem Ecclesiis, prædictis diebus jejuniorum Albâ tantùm amicti miniſtrent: *i* Subdiaconus cum Manipulo, *l* Diaconus etiam cum Stola ab humero ſiniſtro pendente ſub dextrum.

Non enim congruunt Dalmaticæ ratione dierum, neque Caſulæ ratione locorum.

i *Subdiaconus cum Manipulo.*) Manipulus Subdiaconi propria veſtis eſt in Ord. Romano; qui tradit eis mappulas in ſiniſtra, de quibus dicemus infrà, cùm de veſtibus Sacerdotis. Unum hic nota, quod licet Sacerdoti fuerit datus Manipulus ab initio ad tergendam pituitam oculorum & narium, ut ibi probabimus, & fortaſsè eadem de cauſa à S. Silveſtro fuerit idem conceſſus Diacono ſub nomine pallæ linoſtimæ ad lævam (linum enim aptum eſt ad tergendum oculos & nares) non tamen Subdiacono datus fuit in hanc eandem cauſam manipulus, ſed ad tergendas ſordes vaſorum ſacrorum; quod benè notavit Durand. *lib. 2. cap. 8.* eumque in ſiniſtra eum aliis gerit, ad expeditiùs miniſtrandum, Rupert. *lib. 1. cap. 33.*

l *Diaconus etiam cum Stola, &c.*) Stola Diacono datur ab Ordine Romano, quia Orarium eſt, hoc eſt, Oratorum, ſeu Concionatorum, Alcuin. *ſuprà,* quam ab Apoſtolis datam Diacono fuiſſe probabiliùs puto, tanquam de ſubſtantia ordinationis ejus, non à Sylveſtro nomine pallæ linoſtimæ ad lævum humerum, quod vult *Vicecomes de appar. ad Miſſam,* nam ad lævam, hoc eſt, ad manum lævam, explicat Innoc. III. *lib. 1. cap. 43. ubi de manipulo agit.* vide infrà de manipulo. Verùm à ſiniſtro humero ad latus dextrum, ex Concil. Braccar. I. *cap. 27.* ut ab activa laborioſa ad contemplativam ſuavem tranſeat, Honor. *in Gemma. lib. 1. cap. 230.* vel, ut portet hic jugum Domini in ſiniſtra, id eſt, præſenti vita, cum ſpe quietis futuræ in dextra, Durand. *lib. 2. cap. 9.* Cæterùm dextram, Diaconi partem vult eſſe liberam, ob miniſterium altaris, Concil. Toletan. IV. *cap. 39.* quæ rationes etiam valent pro caſula complicata ad modum Stolæ. Diaconus autem, cum induit Stolam, oſculetur crucem quæ eſt in medio ejus: Cærem. Epiſc. *lib. 1. cap. 9.*

De

De præparatione Altaris, & ornamentorum ejus. XX.

ALtare *m*, in quo ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium celebrandum eſt, debet eſſe *n* lapideum, & *o* ab Epiſcopo conſecratum; vel ſaltem *p* ara lapidea, ſimiliter ab Epiſcopo conſecrata, in eo inſerta, quæ *q* tam ampla ſit, ut hoſtiam, & majorem partem calicis capiat. Hoc altare operiatur *r* tribus mappis, ſeu tobaleis mundis, ab Epiſcopo, vel alio habente poteſtatem *s* benedictis, ſuperiorem ſaltem oblonga, quæ uſque ad terram pertingat, duabus aliis brevioribus, vel unà duplicatà. *t* Pallio quoque ornetur coloris, quoad fieri poteſt, diei feſto, vel officio convenientis. Super altare *u* collocetur Crux in medio, *x* & Candelabra ſaltem duo *y* cum candelis accenſis hinc & inde in utroque ejus latere. Ad Crucis pedem ponatur *z* Tabella Secretarum appellata. In cornu epiſtolæ *a* cuſſinus ſupponendus Miſſali: & ab eadem parte Epiſtolæ *b* paretur cereus, ad elevationem Sacramenti accendendus *c* parva campanula, *d* ampullæ vitreæ vini & aquæ cum pelvicula *e* & manutergio mundo in feneſtella, ſeu in parva menſa ad hæc præparata. Super Altare *f* nihil omninò ponatur, quod ad Miſſæ ſacrificium, vel ipſius altaris ornatum non pertineat.

m *Altare.*) Locus hic ſupponitur ſacer, vel deputatus ab Epiſcopo, *cap. Nullus. de conſec. diſt. 1. ex S. Silveſtro*, ſaltem ſit benedictus ritu proprio *in Rituali Romano* Pauli V. Non poteſt autem Epiſcopus deputare oratoria in domo privata, ex litteris Cardinalis Lancelloti ad Epiſcopos datis nomine Pauli V. 10. *Martii 1615.* ut ibi fiat Miſſa, *citatis* à Scortia *lib. 2. cap. 13.* imò ex Conc. Trid. *ſeſſ. 22. de obſerv. & evitan. in ſacr. Miſſa;* non tamen intelligitur domus privata palatium Epiſcopi, ut notavit Carolus Epiſc. Novar. *in comment. Canon. ad cap. Miſſarum. 13. de conſecr. diſt. 1.* in eo enim Cappella deputari poteſt pro Miſſa celebranda; quod ſi violetur locus (qua de re optimè Suar. *diſp. 85. ſect. 4.*) non poteſt ibi celebrari ſine peccato, Azor. *lib. 10. cap. 26. per totum.* Deducunt vocem hanc *Altare* ab altitudine *Feſtus & alii*, quaſi ſit alta ara, Walafr. *cap. 5.* vel alta res, Gemma *lib. 1. c. 122.* vel ab alendo, quia igni altaris addebatur alimentum, Iſidor. *lib. 15. Orig. cap. 4.*

Patet altaris uſus in ſcripturis ſacris, à Noë, qui primus ædificavit altare; & in novo teſtamento, *1. Cor. 9. cap. Hebr. 13.* Sixtus II. decrevit, ut Miſſa non fiat niſi in altari, Radulph. *Propoſ. 23.* & ſignificat primò menſam Domini, Amalar. *lib. 1. c. 24.* Secundò crucem, Bern. *de Cœna Domini.* Tertiò, Chriſtum, per quem ſacrificia acceptantur à Deo, Gemma *lib. 1. cap. 134.* Forma corporis Chriſti eſt altare, ait Ambroſ. *lib. 4. de ſacram. cap. 12.* ideò præeminet in Eccleſia, ut Chriſtus inter membra ejus, Rupertus *lib. 5. c. 30.* Gradus illius, virtutes ſunt, quibus ad Chriſtum itur, Hugo Vict. *in can. Miſſæ c. 2.* Quartò, ſignificat Eccleſiam ſpiritualem, cujus cornua ſunt quatuor mundi plagæ. Durand. *lib. 1. c. 2.*

n *Lapideum.*) Ex inſtitutione S. Silveſtri, *de conſecr. diſt. 1. c. Altaria*, ex Conc. Hippon. *cap. 6.* id eſt, priùs hoc decrevit in Romana Eccleſia ſanctus Silveſter Papa: quod habes in Breviario in feſto dedicationis Salvatoris: nam à Græcis factitatum eſſe priùs, ſignificat Dionyſ. *c. 3. Eccleſ. Hierarch.* ex lapide, quia petra erat Chriſtus: *1. Cor. 20.* nullum foramen habeat, *ex actis Eccl. Mediol.* ad deſignandum undequaque plenitudinem & integritatem Chriſti, S. Thom. *3. p. q. 83. a. 5.* Vacuum enim erat Hebræorum altare ſine Chriſto.

o *Ab Epiſcopo conſecratum.*) Ex Dion. *de Eccl. Hier. c. 4.* ad indicandam gratiæ pinguedinem, ex S. Cypriano Conc. Agat. *de conſecr. diſt. 1. c. Altaria.* quod non fit (præter ſanctum Chriſma, pinguedinis prædictæ ſymbolum) ſine Reliquiis Sanctorum, ex decreto Felicis I.

apud

apud Radul. *loco cit.* & *Cap. Placuit. de conſecr. diſt. 1.* ex Concil. Africano. Sunt autem hæ de ſubſtantia conſecrationis, ex Azor. *lib. 10. cap. 27.* & debent eſſe Sanctorum ab Eccleſia approbatorum, ut reſpondit ſacra Concilii Tridentini Congregatio Epiſcopo Interamnenſi *13. Sept. 1593.* apud Piaſecium *par. 1. cap. 5. n. 7.* etenim Chriſtus, hoc eſt, unctus appellatur, conſecratus à Deo caput Sanctorum. Convenienter autem, ait S. Auguſt. *ſerm. 73. in Append. de diverſis*, & quaſi pro quodam conſortio ibi Martyribus ſepultura decreta eſt, ubi mors Domini quotidiè celebratur; ſcilicet, ut qui propter mortem ejus mortui fuerant, ſub Sacramenti ejus myſterio requieſcant. Hæc ille.

Porrò ab Epiſcopo eſt conſecrandum ex Hormiſda *can. Nullus. de conſec. diſt. 1.* duratque conſecratio uſque ad amotionem tabulæ, vel factionem quomodocumque ſigilli Reliquiarum: fuſiùs Suarez. *diſp. 81. ſect. 5.* Illud eſt mirandum, *quod in Prato ſpirituali legitur c. 1. & 10.* dari à Deo Angelorum cuſtodem altari conſecrato.

p *Ara lapidea.*) Ara ab ariditate ex igne, Servius: vel quaſi area plana, vel ab ardore ſic dicta, quod in ea ardebant ſacrificia, Gemma *lib. 1. cap. 122.* vel ara Græcè, precatio Latinè, Walafr. *cap. 5.* ubi addit, quod imprecatio dicitur Antara, dicta fuit etiam tabula itineraria ab Ordine Romano. Item tabula Altaris, *de conſecr. diſt. 1. cap. Concedimus*, ex Concilio Tribur. Antimenſe quoque, à Balſamone ad Concil. VI. *Can. 31.* & à Nicephoro apud Belingerum *lib. 3. cap. 30.* Denique Viaticum *cap. ult. de privileg. in 6.* à Bonifacio VIII.

Lapidea debet eſſe, vel incluſa, vel ſuperpoſita tabulæ ligneæ, vel alterius materiæ, Azor. *lib. 10. c. 27. quæſt. 2.* Hic autem jubetur, ut ſit inſerta ad majorem cautelam; ſed tamen emineat aliquantulum, ut ejus limites à Sacerdote facilè dignoſci poſſint.

q *Tam ampla ſit*, &c.) Intellige, ut commodè capiat iſta tempore conſecrationis hoſtiæ & calicis, Sylveſt. *verbo altare, num. 1.* antè Concilium Maguntiacum, undè ſumptum eſt *c. concedimus* (*mendosè Triburienſi datur*) circa annum 900. nulla eſt mentio aræ quoad nomen: res autem erat in uſu tempore perſecutionum; & S. Ambroſius eâ uſus eſt, celebrans in domo quadam privata Romæ; ejuſdem verò uſus nimis frequens compreſſus fuit in Conc. Senonenſi, & tandem in Concil. Mediol. IV. decretum eſt, ut majora ſaltem Altaria Eccleſiarum Parochialium conſecrarentur. Hæc Carol. Novar. *ex. Nullus Presb. 24. de conſec. diſt. 1.*

r *Tribus mappis.*) Veſtiendum eſt lineis altare, ex decreto Bonif. III. apud Polydor. Virgil. *lib. 5. cap. 6.* & ex Concil. Rhem. apud Burchard. *lib. 3. cap. 97.* & ex S. Clemente *epiſt. 2. ad Jacobum fratrem Domini, ſive ad alium, ut notat* Bellarminus *de Script. Eccleſ.* cùm Jacobus tunc obierit: & ad Simonem, qui dictus eſt frater Domini, directam eam fuiſſe docet Severinus Binius *in notis ad eandem in 1. tom. Concil.* ibi S. Clemens pallam vocat Altaris veſtem, quia palla palam eſt & foris, teſte Varrone; & palliat ſacra Myſteria, ex Durand. *lib. 4. c. 29.* Sindones etiam dicuntur *in actis Mediol. Eccleſiæ.*

Quæ debent eſſe tres; vel ea ratione, quia in hac rubrica indicitur; vel quia indicatur *de conſecr. diſt. 2. cap. Si per negligentiam*, à Pio, ubi fit mentio de effuſione ſanguinis uſq; ad quartum linteum, incluſo ſcilicet Corporali; & quia in honorem cedit ſanctiſſimæ Trinitatis, Angelus verb. *Corporale*, docet debere tres eſſe. Duplicatam unam concedit rubrica, ut ſint tres; non ergò duæ rutâ conſcientiâ ſufficiunt.

ſ *Benedictis.*) Niſi neceſſitas aliud ſuadeat, Sylveſter verb. *Benedictio. q. 5.* Azor. *lib. 10. c. 28. q. 8.* imò Suarez. hac de re negat jus aliquod eſſe *3. p. diſp. 81. ſect. 6.* Benedictio tamen earum eſt in ordine Romano. Veſtes autem Altaris ſignificant gloriam Sanctorum, quorum Reliquiæ ibidem ſunt, Gemma *lib. 1. c. 134. 168.* & Amalar. *lib. 1. cap. 12.*

Obſerva, quòd *in Cærem. Epiſc.* ſancitum eſt *lib. 1. c. 12.* ne ullæ coronides ligneæ circa Altaris angulos ducantur; ſed earum loco apponi poterunt faſciæ ex auro vel ſerico elaboratæ, quibus ipſa altaris facies aptè redimita ornatior appareat; & verè coronides ligneæ corrodunt etiam Planetas.

t *Pallio quoque ornetur.*) Pallium hoc, quod item

item à palliando dicitur, non ſolet benedici ſeparatim ab aliis paramentis; nec in Rituali Pontificalive extat propria benedictio; poteſt etiam ſine eo celebrari, puta, ſi altare eſt ornatum auro, vel lapide pretioſo. Velum videtur appellari à Clemen. *Epiſt. 2.* niſi calicis ſit velum, in Concilio Remenſi apud Ivon. *lib. 3. c. 97.* erat in uſu ad ornatum anterioris partis altaris. Et palliorũ auro contextorum eſt mentio apud Anaſtaſium *in Hormiſda*, ubi & tabulatum, quas palliis aptiùs extendendis adjungimus. Significat autem pallium ornamentum virtutum in Chriſto, Durand. *lib. 1. cap. 2.* ſicut ejuſdem auriphrygium caritatem, *ibid.* decet etiam habere medio ſui crucem, ex Fortunato *lib. 2. Epiſt. 3.*

u *Collocetur Crux*, &c.) Ordo Rom. habet benedictionem Crucis. Meminit Crucis aureæ in Altari Beda *lib. 2. Hiſt. Anglic. cap. 20.* & Baronius *anno 878. n. 43.* Innocent. III. *lib. 2. c. 21.* qui dicit, collocari crucem in medio candelabrorum, quæ ſaltem ſunt duo, quia Chriſtus per crucem fecit utraque unum, *Epheſ. 2.* negat autem eſſe de præcepto Suar. Crucem in altari locandam in Miſſa, *diſp. 61. ſect. 6.*

Crux certè in Altari eſt tanquam ſignum Regis in Regia, ut Paſſionis memoriale, & ut veſtigia Crucifixi ſequamur, Gemma *lib. 1. c. 135.* ideò *in Cærem. Epiſcop. lib. 2. cap. 12.* monemur, ut locemus crucem & cum imagine crucifixi, & in Altaris medio, præaltam, ita ut pes crucis æquet altitudinem candelabrorum, & crux ipſa tota candelabris ſupereminéat. Myſtica ratio eſt; quia Chriſtus, etiam in cruce, major eſt ſuper omnes populos, ſignificatos in candelabris.

Illud hoc loco quæri debet, an in Altari, in quo continuè in Tabernaculo immobili clauſum ſanctiſſimum aſſervatur Sacramentum, collocanda ſit crux cum crucifixo in medio Altaris ante ipſum Tabernaculum? Cui quæſtioni Romæ ſæpiùs agitatæ ut reſpondeam, præmitto, *cum Cærem. Epiſcop. lib. 1. c. 12.* maximè decere, ut ibi Miſſæ non celebrentur, quod antiquitùs obſervatum eſſe teſtatur, & loquitur ibi etiam de Miſſis planis. Vide textum, & attentè lege. Quo caſu ſi crux in eo non ſit, non eſt contra Rubricam hanc, quæ expreſsè loquitur de Altari, in quo Miſſæ ſacrificium faciendum eſt. Si verò ibidem ſit celebrandum, quod non prohibetur abſolutè *in Cæremon. loco citato*, & non negat Miſſale, *infrà tit. 2. n. 2. & titul. 4. num. 6.* tunc eſt affirmandum, collocandam eſſe crucem in hoc Altari. Primò, quia hæc Rubrica loquitur indefinitè de Altari ubi facienda eſt Miſſa, ut Sacerdos actu ſibi revocet in memoriam paſſionem Chriſti; quæ memoria magis ex crucis aſpectu quàm ex ipſa Euchariſtia excitatur. Statutum enim ideò eſt à SS. Patribus, ait Bonavent. *de Myſter. Miſſa*, ne quiſquam in aliquo loco Miſſam celebret, niſi ibi imago poſita ſit crucifixi. Deinde non incongruit, figuram cum figurato adeſſe ſimul, quæ eſt potiſſima ratio Adverſariorum: nam, factâ conſecratione Hoſtiæ, remanet crucifixi imago in eadem Hoſtia ſimul cum Corpore Chriſti, & toto Chriſto. Tertiò in Miſſa ſolemni ad hoc Altare celebrata jubetur Sacerdos *infrà tit. 4. num. 6.* genuflectere ob Sacramentum latens in Turri, ſeu Tabernaculo, antequam incipiat incenſationem, quam certè proſequetur ille, *ut in eodem tit. num. 4.* nimirum ter incenſando crucem: nam alioquin, remotâ cruce, quid incenſabit in medio? non crucem, quæ non eſſet ex ſuppoſitione; neque Sacramentum, quod latet, cui quidem genuflectimus, ut illud adoremus, ſed illud incenſare (Romano more) non ſolemus, niſi appareat apertè. Quartò, uſus multarum Eccleſiarum Orbis inſigniorum eſt, ut ante prædictam Turrim, ſeu Tabernaculum immobile, collocetur crux in medio. Romæ non eſt in una, vel in altera, in eo Altari, ubi diſtribuitur populo ſacra Synaxis; quia indicare volunt, ibidem non celebrari debere, juxta monitionem ſuprà allatam *ex Cærem. Epiſc.* Quintò in oſtiolo Tabernaculi immobilis ſolet etiam pingi imago Chriſti in cruce, vel ſedentis in Sepulchro: cur igitur potiùs depicta in oſtio Tabernaculi, quàm ſeparatim in cruce ante oſtium? Sextò, in Proceſſione Sacramenti ante illud præcedit Crux cum Crucifixo: quæ ergò major eſt ratio in Proceſſione quàm in Altari? & præſertim cùm in dicta Proceſſione Sacramentum pateat, in Altari lateat in Tabernaculo clauſum. Hanc quæſtionem concludat Synodus Turoni-

roni-

Digitized by Google

nonica II. ſub Pelagio I. *can.3.* quæ definit, quòd Corpus Domini in altari ſub crucis titulo, non in armario (legit Pamelius in *Liturgiis*, *non in imaginario ordine*) componatur, hoc eſt, ad baſim crucis in medio Altaris erectæ, ut explicat Durand. *lib. 1. de Rit. cap. 16.* ſeu in meditullio Altaris ſub cruce, ut declarat Baronius *Tom.7. anno 570.* quod hodiè Romæ cernitur in Capella Sixtiana ſanctæ Mariæ Majoris; & ſanctus Carolus juſſit *in Concilio Provinciali III. Inſtruct. ſupell. Eccleſ. libro. 2.*

Quæritur præterea, An in Altari, cujus Icon, ſeu Tabula picta, ſeu ſtatua, eſt ipſamet Chriſti crucifixi imago, debeat item collocari altera Crux cum imagine Crucifixi inter ipſa candelabra? Sed Rubrica noſtra abſque ulla limitatione inter candelabra Crucem præſcribit generaliter; & ratio favet, quia ob oculos Sacerdotis ea debet eſſe, tum ad orandum, tum ad eam incenſandam, tum ad myſterium, ex Innocentio III. allatû ſuprà, de Chriſto mediatore utriuſq; populi

x *Et Candelabra ſaltem duo.*] Idem Innocentius *ibid.* quibus ſignificantur populi, præſertim judaicus & Gentilis. De Candelabris ſanctus Clemens *Epiſtola 2. ad Jacobum*, Athanaſ. *Epiſtola ad Orthodoxos*, Melchiades Papa Decreto ſtabilivit hunc ritum apud Burchardû *lib.5.c.7.*

Ait Rubrica, *ſaltem duo*, quia in ſolemnioribus Miſſis regulariter ſex in recta linea debent adhiberi: quod conjicitur ex trina hinc inde altaris incenſatione, prout (*ait Rubr. p. 2. tit. 4. n. 4.*) diſtribuuntur Candelabra; quatuor etiam in minùs ſolemnibus adhiberi ſolent pro dignitate Miſſarum; ſed & plura quàm ſex poni poſſunt, *ex tit. 4. p. 2. n. 5.* Myſticas rationes duorum luminum recenſet Tobias noſter *de Sacr. Temp. par. 1. c. 62.*

y *Cum candelis accenſis.*) Sub Teleſphoro lumina fuiſſe ad Miſſam adhibita, ſcribit *Auctor Breviarii Chronolog.* Tertull. meminit *adversùs Valentinianos c. 2. & 3.* puto, ad litteram, quia in cryptis fiebat Miſſa. De his *in cap. Litteras, de Celebratione Miſſ.* ex Honorio III. Ordo item Romanus requirit lumen in Miſſa, in typum illius luminis, cujus Sacramenta conficimus, ſine quo & in meridie palpabimus ut in nocte, Microl. *cap. 11.* Lumen hoc ſignificat etiam fidem populorum, quos, ut diximus, denotant Candelabra, Innocent. III. *ubi ſuprà*, vel charitatem Chriſti in Sacrificio, ex Auguſtino *Sermone 215. de Tempore*; vel quia Chriſtus ut ignis rubiginem peccatorum conſumit. Biel. *lect. 13.* vel quia expectamus ſponſum cum lumine, ex Hieron. *Epiſt. 20.* vel ad devotionem excitandam, Soto *4. diſt. 13. q. 2. art. 4.* vel ad lætitiam, quam Sacramentum indicat, æternam, Gemma *lib. 1. cap. 118.*

An ſufficiat unicum lumen? concedit in neceſſitate Azor. *lib. 10. q. 5.* & ex cera debet eſſe; undè dicti fuêre Ceroferarii. Cereorumq; mentio eſt apud ſanctos Patres; & præſertim indicat S. Athan. *Epiſt. ad Orthodoxos* cum Prudentio *in Hymno de S. Laurentio.*

An verò poſſit adhiberi ſebaceum ex ſevo? negat Suarez *diſp. 81. ſect. 6.* concedit in neceſſitate Azor. *loc. cit.* Cave tu à numero candelarum ſuperſtitioſo, contrà quem Conc. Trid. *Seſſ. 22.* & à numero ambitioſo: nam in Miſſis privatis, niſi aliud exigat ratio feſti, accendere quatuor candelas in Altari, non convenire Vicariis generalibus, licet ſint Protonotarii, ſicuti nec eiſdem miniſtrari à duobus Capellanis, decrevit ſacra Rituum Congregatio die 7 Auguſti 1627.

z *Tabella Secretarum.*) Ad majorem commoditatem hæc præſcribitur; ſicut etiam commodiùs eſt paraſſe in cornu Evangelii Tabellam, in qua legi poſſit Evangelium ſancti Joannis, *In principio*, quod in Tabella Secretarum ſcribi ſeu imprimi ſolet. Aliqui adhuc commodiùs parant ante Miſſam in cornu Epiſtolæ Tabellam aliam, in qua legitur Pſalm. *Lavabo inter innocentes* &c.

a *Cuſſinus.*) De quo Ordo Rom. & pulvinar appellat; rationem addit Innocent. III. *lib. 2. cap 41.* Deſignatur, ait, in eo miniſtranda eſſe temporalia prædicanti verbum Dei; eſt enim ad quietem. Hugo verò *lib. 2 c. 20.* ſignificare docet cor tenerum audientis & prædicantis verbum Dei, quod continetur in Miſſali; non lapideum, ut Judæorum.

b *Paretur Cereus.*) Fortè ad hunc uſum deſerviebant Canthari ceroſtati apud Clem. *Epiſt. 2.* & Damaſ. *in Sylveſtro*; & hic ideò jubetur

 poni

poni in parte Epiſtolæ, quia miniſter in eadem parte genuflexus reperitur paulò antè conſecrationem. Verùm, ratione feſti ſolemnioris, poterunt etiam accendi duo cerei ad elevationem in utraque parte ad excitandam magis circumſtantium fidem, quæ lumen eſt; in cornu verò Epiſtolæ regulariter accenditur, quæ legem antiquam refert, lumen, inquam, obſcurum, & ſub cortice figuratum antiqui Teſtamenti latens tùm Agni Paſchalis, tùm Mannæ, & ejuſmodi. Si addatur alter in cornu Evangelii, deſignabit fidem clariorem tempore Evangelii; & ideò congruè in feſtis ſolemnioribus accenditur. In ſignum denique adorationis accenduntur cerei Hieron. *Epiſt. 20. ad Marcellum.*

c *Parva Campanula.*) Tintinnabulum, Clocha ſunt idem, Durand. *lib. 1. de Rit. cap. 22.* Ex tinnitu, tin, tin, dicitur tintinnabulum, ex Hieronymo Magio *de Tintin. cap. 1.* qui & petaſum, id eſt, ad formam galeri, & nolam, & codonem, & campanam, vult eſſe unum & idem. Campanæ nomen habetur apud S. Hieronym. *in Reg. Sanctimon.* unde patet, ritum antiquiorem eſſe Sabiniano Papâ. Ad excitandos circumſtantes ad lætitiam exprimendam, & ad cultum ſanctiſſimi Sacramenti adhibetur campanula, fuſiùs Amalar. *lib. 3. cap. 1.* & Ruper. *lib. 1. cap. 16.* Sabinianus Papa dicitur ſtatuiſſe pulſationem campanæ ad Horas Canonicas. Durand. *lib. 1. cap. 4.* nam ligna pulſabantur pro campanis in ſæculo, quo vixit ſanctus Anaſtaſius Perſa Martyr, circa annum *610. ex Septima Synodo Act. 4.* apud Cæſaream in delatione Reliquiarum ejuſdem ſancti Anaſtaſii. Vulgò fertur, Paulinum Nolanum Epiſcopum, nolarum, id eſt, campanarum uſum in Eccleſiam invexiſſe, hoc eſt, ad rem ſacram; nam Gentiles ante Chriſtum iis uſi ſunt, ex Angelo Rocca *de Campanis*; cui placet, Auctorem dici Paulinum coævum S. Hieronymo; & ideò à civitate Nolæ, & regione Campaniæ, dictas fuiſſe nolas, & campanas; eadem docet Polydor. Virgil. *de Invent. lib. 3. c. 18.* meminit benedictionis campanarum Alcuin. & Baron. ſcribit de Joanne XIII. campanam benedicente anno 968. lege eundem *ad annum 615. Tit. 8.* meminit campanarum in Cœna Domini Ordo Rom.

Cæterùm miſericordiam Dei annuntiant campanæ, ut olim Hebræorum tubæ clangentes. *Et erit recordatio veſtri coram Domino numer. 10.* undè & eos, qui campanas pulſant, ſacris vult ſuperpelliceis indui Conciliũ Colonienſe *p. 3. c. 31*

d *Ampulla vitrea.*) Ordo Roman. vocat amulas: nam amula eſt vas, in quo vinum offertur, Durand. *lib. 1. cap. 7.* Alii cum aſpiratione hamulam dicunt ab hamis, de quibus etiam Damaſus in vita ſancti Marci Papæ, & Anaſtaſ. in Sylveſtro; quæ erant argenteæ. Erant quidem argenteæ; nunc autem vitreæ jubentur in rubrica; ne contingat error in calice ob denſiorem materiam hamularum; qua difficilè vinum dignoſcitur ab aqua. Sunt autem hamæ vaſa aquaria rotundioris formæ, & ventris globoſioris apud Turnebum *libro 19. adverſar. c. 23.* ex Plinio. Vides hic hamulas ad uſum vini, & aquæ? Ampullas appellamus, quaſi parùm amplas, Walafrid. *cap. 24.* Urceos dixit Clemens *Epiſt. 2.* Urceolos, Concil. Carthag. IV. *cap. 5.* Gemelliones Ordo Romanus, *qualiter Miſſa celebretur*, ut explicat Panuin. *in interp. vocum obſcurarum.* Amula tamen propriè vini eſt, ſcyphus aquæ, Iſidor. *lib. 2. de off. cap. 10.*

e *Et manutergio.*) Vocis, & rei mentio eſt in Concilio Carthaginenſi IV. *c. 5.* & apud Iſidor. *loco citato.* Rubrica deſignat locum manutergio, non ſuprà calicem, quod minùs decet.

f *Nihil omninò ponatur.*] Non birretum Sacerdotis, ſive in principio, ſive in fine Miſſæ, quod valdè indecens eſt; neque ſudariolum ad emungendas nares, quod potiùs ſub Planeta, vel à Cingulo pendens ad dextram portandum erit; neque almutia celebrantis Canonici, ut videatur Canonicus: quæ omnia ad ſacrificium non ſpectant, neque ad ornatum Altaris.

Illud monendi ſunt hoc loco Sacerdotes, cùm de altari fit ſermo, quod ubi celebravit Epiſcopus proprius in ſua diœceſi, eâ die ne ibidem faciant Miſſam ſine ejuſdem Epiſcopi licentia; quæ tacita ſufficit, quandò neceſſitas urget, ne perdant ſcilicet aliqui Miſſam; vel ſi conſecrandæ ſint

hoſtiæ

Digitized by Google

hoſtiæ pro infirmis, ex Homobono noſtro *tract. 4. quæſt. 139. & aliis, quos citat.* non autem ex vi legis, *de Conſecratione diſtinct. 2. cap. in Altari.* quia ibi loquitur textus de Miſſa cantata ab Epiſcopo; ſed tum *ex decreto* Concilii Antiſiodorenſis *cap. 10.* ubi apertiſſimè hoc jubetur, ne celebretur ibidem poſt Miſſam privatam Epiſcopi; tum ex bona conſuetudine legum interprete; tum ex doctrina Ang. Silveſtri, Tabien. & Armil. *verb. altare.* tum ex ratione gloſſæ, ob honorem, inquit, qui Epiſcopo debetur: alicubi abrogatam eſſe hanc conſuetudinem, tradit Azor. *lib. 10. cap. 27. quæſt. 10.* ſed eam nos ea, quâ decet, reverentiâ retineamus.

A fortiori ubique abſtinendum erit à celebratione Miſſæ, ubi Papa eo die celebravit, cujus propria diœceſis eſt totus orbis. Idem fiat cum Legato à Latere intra fines ſuæ legationis, cujus rei cauſa ex prædictis patet.

Sciendum quoque eſt, in altari privati oratorii, cui conceditur ex privilegio Apoſtolico celebratio Miſſæ (exceptis ſolemnioribus feſtis] non poſſe in eo celebrari in Natali Domini, Epiphania, Paſchate, Pentecoſte, Annuntiatione, Aſſumptione beatæ Virginis, feſto ſanctorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, & omnium Sanctorum, ex decreto ſacræ rituum Congregationis, *17. Novembris 1607.* quo declaratur magis decretum Conc. Agathen. *cap. 21. de conſecration. diſtinct. 1. Si quis.* Ordinarii locorum optant addi prædicto feſtorum numero feſtum Patroni principalis loci, quod eſt primæ claſſis, & præcipui cultûs in proprio loco: & meo judicio, eſſet addendum ab ipſiſmet privilegiatis, abſque novo decreto in gratiam proprii Patroni principalis. Nomine Paſchatis, & Pentecoſtes, dies prima duntaxat intelligitur ex communi ſenſu, uſu Romano, & modo loquendi, & ex doctoribus in materia de interdicto, Silveſt. *interdictum 5. quæſt. 2.* quare feriæ ſequentes non ſunt exceptæ, licet ſint ſolemniora feſta, quæ excludunt alia ſolemnia, etiam primæ claſſis: multò minùs excluduntur alii dies infrà octavas, de qua re dubitavêre nonnulli eâ moti ratione, quia octava reputatur dies unus à Radulpho Tungrenſi, quæ ratio non valet in omnibus.

In iis item Oratoriis, quæ ſeparata ſunt à domibus, in agro propè domos privatas, ſicuti poteſt Epiſcopus celebrationem Miſſæ concedere; ita maximè decet, ut ea moderatione concedatur, quâ fiat unicâ tantùm miſsâ ibidem in die, & ad commoditatem certæ familiæ: nec in die feſto, niſi celebrata miſſa Parochiali; quæ leges Bononiæ, & alibi ritè obſervantur.

Addam in gratiam Regularium, quod in oratoriis, quæ ſunt in domibus Religioſorum, privilegia ſocietatis Jeſu participantium, juxta conceſſionem Gregorii XIII. ſi ea deputentur ad Miſſam celebrandam à Provinciali, poterunt ibidem Sacerdotes alii non regulares celebrare, Scortia *cap. 13. lib. 2.*

Nunquam in mari, neque in flumine celebrari debet, ob periculum effuſionis calicis; & eſt communis, contra Duran. *lib. 4. cap. 1.* Neque enim imitandi ſunt Luſitani, quos defendit Scortia *loc. cit. num. 5.* exemplis hiſtoricis, quæ potiùs admirationem habent, quàm poſtulent imitationem.

Denique nihil refert, quo nomine vocentur, Oraculum, Cellula, Cappella; nam Oraculum vocat Anaſt. in Leone IV. Cellulam Georg. Codinus *in Conſtantinopoli.* apud Belingerum *lib. 3. c. 31.* Cappella fuit apud antiquos pia domus itineraria ex pellibus caprarum fabricata, & à pellibus his Cappellas, earumq; cuſtodes Cappellanos vocitabant: Gemma verò. *lib. 1, c. 128.* deducit cappellam à capeno, quod ſignificat domum, ad quam confluunt pauperes pro recipienda eleëmoſyna: quod verè congruit cappellæ Eccleſiaſticæ, in qua velut mendici oramus Deum. Addit Durand. *lib. 2. de Rit. cap. 9.* idem eſſe in Gallia apud ruſticos cappam, & tugurium; quam Itali cappannam dicunt; & fortè inde duplici pp. dicta eſt Cappella, quaſi ſit tugurium Deo minùs dignum. Baronius *in notis Martyrol. ad diem 11. Junii* docet Cappellam, & cubiculum, de quo Matth. *6. intra cubiculum tuum & ora,* eſſe idem: cubiculariosque SS. Petri & Pauli à ſancto Leone conſtitutos, *ut dicitur* in Breviario Romano, fuiſſe Cappellanos; notat etiam Oratorium, & Sacellum; minùs tamen propriè, idem ſignificare; recentiùs autem oratorium

H 3 quàm

quàm cubiculum appellatum eſſe, & facellum quàm Oratorium.

HActenùs de Altari, ornamentis, & uſu ejuſdem, juxta Rubricam Miſſalis, quæ neceſſaria ad miſſam celebrandam comprehendit, & ut ita dicam, ſubſtantialia; accidunt alia, quæ hoc loco tacere non debemus.

Nam umbraculum, ſeu Baldachinum ſuper altare appendi convenit forma quadrata, colore, ubi commodè fieri poſſit, conformi colori cæterorum paramentorum, pro temporum, ac celebritatum varietate. Quod ſi Ciborium adſit ſuper altare, ex lapide confectum umbraculum omitti poteſt. Hæc *in cæremon. Epiſc. lib. 1. cap. 12.*

Tabernaculum, in quo aſſiduè diviniſſima ſervatur Euchariſtia, conopeo ſerico, vel ſimilis materiæ, veſtiri debet, ejus item coloris cujus eſt altaris pallium: quamquam pro colore nigro violaceus congruentior erit in honorem Chriſti viventis; quòd probabimus *infrà 4. part. tit. de Feria quinta in Cœna Domini.*

Vaſa quoque ſacrarum Reliquiarum exponi ſolent hinc inde, vel inter candelabra, ut *in Cæremoniali Epiſcop. loco citato*, vel in gradu ſuperiori. Qua in re cavendum illud erit, ne unquam ſuprà locum Sacramenti, præſertim ſi exponatur populo pro oratione publica, ea vaſa collocentur; decet enim ſedere Dominum in altiori loco ſuprà ſervos ſuos, ſicuti diximus de Cruce przaltâ ſuper ipſa candelabra.

In feſtis ſolemnioribus plura candelabra debent apponi, non tamen ultra ſex in linea recta, etiam in Miſſa ſolemni, non Pontificali: quæ neque omninò æqualia erunt, ſed ab utroque Altaris latere ſurgent, ita ut ex eis altiora ſint immediatè prope Crucem. In feſtis autem minùs ſolemnibus pauciora, ſaltem quatuor apponenda forent, ut ſuprà diximus.

Floribus item, & exquiſitis quibuſdam ramulis, aptè & concinnè diſpoſitis, ſeu veris, ſeu fictis, pro temporum varietate, ſive in vaſculis elegantibus, ſive alia ratione, ornari poterunt Altaria, exemplo Nepotiani, quem hac de re perhonorificè S. Hieronymus commendat.

Gradus Altarium veſtiri poterunt tapetibus, & præſertim ſuppedaneum illud, quod proximum eſt Altari, ſuper omnes gradus: in eoque arcula apponi poſſet, ad ſputum excipiendum, à latere Evangelii, ne fœdetur ſuppedaneum, tapeteve, aut pavimentum circum Altare.

Lampadem ardere ante unumquodque Altare, plures ante Altare majus, ſuadet auctoritas Cæremonial. Epiſcop. *loco citato.*

Telis ſtragulis Altaria contegi decet finitis Miſſis; & ante Miſſas, detractis ſtragulis, mappæ ipſæ detergendæ forent ſcopulis ad id tantùm paratis, ut mundiſſimæ ſemper appareant; ita Sanctus Carolus in Regula, & inſtructionibus de nitore & munditia Eccleſiarum; quas ad verbum compoſitas à Carolo à Baſilica Petri, Præpoſito tunc Generali noſtro, & ad uſum Congregationis noſtræ editas, tranſtulit ille ſanctus ac pius vir in Acta Eccleſiæ ſuæ Mediolanenſis, ad totius Eccleſiæ utilitatem & ſplendorem.

Denique ſepimento Altaria munda conſervantur, quo arceantur & laici, ne Altaribus inhæreant indecorè. Alia, quæ ad nitorem & munditiam totius ſupellectilis prædictæ ad Altaris uſum ſpectant, dabimus infrà, & debitas cujuſque rei menſuras. Atque hic eſto finis Rubricarum primæ Partis.

COMMEN-

Digitized by Google

COMMENTARIA IN RUBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS SECUNDA.

Ritus ſervandus in celebratione Miſſæ.

ALTERA pars Rubricarum generalium in duo capita dividitur: quorum alterum ea complectitur, quæ ad integram & accuratam Miſſæ celebrationem ſpectant, nempè Ritus, & Cæremonias: alterum ea continet, quæ ſcitu ſunt neceſſaria, ne malè celebratio fiat, videlicet defectus occurrentes; quibus & adhibentur remedia. Sufficiens ergò hujus partis eſt diviſio, ut ritè ſemper & malè nunquam celebretur.

De præparatione Sacerdotis celebraturi. I.

1. *a* SAcerdos celebraturus Miſſam præviâ Confeſſione Sacramentali, quando opus eſt,& ſaltem *b* Matutino cum laudibus abſoluto, orationi aliquantulum vacet, & *c* Orationes inferiùs poſitas pro temporis opportunitate dicat. Deinde accedit ad locum in Sacriſtia, vel alibi præparatum, ubi paramenta, aliaque ad celebrationem neceſſaria habentur: *d* accipit Miſſale,perquirit Miſſam,perlegit,& ſignacula ordinat ad ea quæ dicturus eſt. Poſtea *e* lavat manûs dicens Orationem inferiùs poſitam. Deinde *f* præparat Calicem (qui debet eſſe vel aureus, vel argenteus, aut ſaltem habere cuppam argenteam intùs inauratam,& ſimul *g* cum Patena itidem inaurata, *h* ab Epiſcopo conſecratus:) ſuper ejus os *i* ponit Purificatorium mundum, & ſuper illud Patenam *l* cum Hoſtia integra, quam leviter extergit, ſi opus eſt, à fragmentis, & eam tegit *m* parvâ Pallâ lineâ, *n* tum velo ſerico: ſuper velo ponit *o* Burſam coloris paramentorum, intus habentem *p* Corporale plicatum: quod ex lino tantùm eſſe debet, nec ſerico vel auro in medio intextum, ſed totum album, & ab Epiſcopo, vel alio habente facultatem, *q* ſimul cum Palla benedictum.

a *Sacerdos.*] Ita dictus eſt, quaſi ſacra dans, vel ſacra dos, id eſt, ipſamet ſanctitas, vel ſacer dux, vel ſacra docens: nam docere debet verbo, ducere exemplo, ſanctus eſſe, & ſacra aliis dare, ut ſancti fiant.

De confeſſione Sacramentali dicemus infrà, cùm de defectibus animæ. Hoc loco monebo tantùm, ne Sacerdos indutus Sacerdotalibus indumentis confiteatur, ſed antequam ea veſtiat; hoc enim magis decet: quod & notavit Didacus Murilius *in Scala ſpirituali p. 1. lib. 3. c. 13.*

b *Matutino cum laudibus.*) Miſſam ante Matutinum ne præſumamus dicere, apertè his ipſis verbis vetuit Innocent, IV. *ad Epiſc. Tuſcul.*

ean.

can. 11, recenſet Barboſa *de poteſt. Epiſc. p. 2. alleg. 24. num. 15.* Auctores viginti, quos ipſe ſequitur, negantes eſſe peccatum mortale, celebrare Miſſam ante Matutinum, & ibidem numerat alios decem & novem, quibus addi debet Francol. *de tempor. Hor. Canon. cap. 42.* Affirmantes eſſe peccatum mortale, inter quos duo Sancti numerantur, S. Antoninus, & S. Raymundus; excuſat autem juſta cauſa, Silv. *v. Miſſa. 1. q. 6.* Quid facies, pie lector, in re tam dubia, in qua totidem ſunt hinc inde auctores, pro affirmativa ſanctiores; præterea vero duo ſummi Pontifices, Innocentius IV. & Pius V. qui collocavit hunc inter defectus graviores *tit. 1. de defectibus, n. 1.* inter eos defectus, qui de communi Doctorum ſententia non accidunt ſine culpa mortali de ſuo genere? Ego certè tutiorem, quæ in rubrica eſt, ſequor libentiùs ſententiam.

c *Orationes inferiùs.*] Scilicet antiphonam, *Ne reminiſcaris*, quæ in duplicibus duplicatur: & pariter antè eas Miſſas, quæ ritu duplici celebrantur, hoc eſt, cum unica oratione; ſive ſit votiva pro re gravi, ſive pro defunctis [quamquam pro defunctis omitti poſſunt antiphona & pſalmi, ut dicemus infrà) & tempore Paſchali additur *Alleluja*. Pſalmos quinque habes cum orationibus. *Quàm dilecta tabernacula*, &c. de quibus mentio eſt apud Microlog. *c. 1. & 23.* ut interiùs, inquit, & exteriùs Sacerdos ſummo Sacerdoti placere valeat. Addit Innocent. III. *lib. 1. cap. 47.* ut quidquid immundum quinque ſenſuum tranſgreſſione commiſit Sacerdos, quinque pſalmorum oratione detergat: quædam enim continentur in ipſis, quæ rectè conveniunt celebraturis Miſſam, ut legenti patet; eoſdem hoc loco inſtituit Cæleſtinus I. ex Durand. *libro 4. capite 2.* Microlog. unam tantùm orationem pro peccatis novit, Innocentius III. plures, quæ, inquit, manifeſtè pertinent ad impetrandam cordis & corporis munditiam, & munimen; ex quo conjicio, de iiſdem orationibus eum loqui, quæ apud nos ſunt in uſu. Numero ſunt ſeptem, juxta numerum petitionum Orationis Dominicæ, ad ſeptiformem gratiam Spiritûs ſancti obtinendam. Has ego legi *in Miſſali M.S. Vaticano antè 300. annos ſcripto, volum. 4743.* Oratio, *Conſcientias*, eſt Ambroſiana, ex Pamelio, *in Sabbato Dom. 5. Adven. Ambroſiano more.* Septem autem verſus præcedentes reſpondent iiſdem ſeptem orationibus. Cùm autem habeatur in titulo & Rubrica, *Pro temporis opportunitate*, inde patet, nullum eſſe peccatum, ſi celebraturus eas omittat, & communiùs omittuntur ii Pſalmi à Sacerdotibus.

d *Accipit Miſſale.*) Nec ſine libro Miſſa celebranda eſt, aliàs graviter peccatur, Navar. *cap. 25. num. 85.* Azor. *lib. 10. cap. 29. quæſt. 4.* Neque aliud Miſſale, niſi Pii Quinti adhiberi poteſt à Romanis, ex ejuſdem Pii Bulla. Conveſtitur Miſſale ab accuratioribus proprio integumento coloris Miſſæ convenientis, tum ad decorem, tum ad reverentiam in eo contentorum. Quod autem hoc loco jubetur, ut perlegatur Miſſa, ſive prælegatur, eo fine dicitur, ut ſi mutanda ſit oratio, maximè ſecreta, quæ ſit eadem cum alia, putà commemorationis & feſti, opportunè mutationi ſit proviſum; & præterea ne accidat error in prolatione verborum cum ſcandalo auditorum.

e *Lavat manus.*) Ut ſpiritualiter mundet actus, Innocent. III. *lib. 1. cap. 49.* & propter reverentiam tanti Sacramenti, Durand. *ſuprà cap. 3.*

f *Preparat calicem.*) Calix à voce Græca κύλιξ, ex Macrob. *lib. 5. Saturn. cap. 2.* ab aqua calida dictus, ut ajunt Varro *lib. 4. Latin. lin.* & Feſtus *lib. 3.* quam vino mixtam habebant veteres in deliciis, ut Perſius docet, vel ab alia voce Græca χαλὸν, quæ lignum ſignificat, Iſid. *lib. 20. Orig. cap. 5.* nam ex ligno, ait, fiebant calices. Porrò in calice argenteo conſecraſſe dicitur Chriſtus à Baronio, ex Beda, *anno 34. n. 63.* Vereor tamen, ne calix hic, in quo, ut narrat idem Beda, ſervatur ſpongia potûs aceti miniſtra, & habet duas anſas hinc inde, adhibitus fuerit potiùs ad potandum Chriſtum felle, & aceto, quàm ad ultimam cœnam. Valentiæ venerantur calicem lapideum alium pretioſum, ex Agatha, quam vocant, quo dicunt uſum fuiſſe Chriſtum in ultima cœna. Lege Carthagenam *de Euchar. Homil. 26.* ἀγαθὸν Latinè bonum: & quid bonum ejus, niſi vinum hujus calicis germinans Virgines?

Zachar.

Zachar. 9. inde mos inolevit, quòd non in alio vaſe quàm in calice ſanguis conſecretur, ex Paſchaſio *de ſanguine & corpore Domini*, *capite* 20. Vaſculum dixêre Patres Concil. Tribur. *cap.* 18. Vas myſticum, Syneſius *conſtit.* 2. Poculum, Clemens *libro* 8. *conſtit. c.* 15. Poculum ſanctum, Nazian. *orat.* 25.

Ligneos autem adhibuêre calices Apoſtoli, Honor. in Gemma *lib.* 1. *c.* 89. deinde vitrei decreti ſunt à Zephyrino, apud Damaſum *in ejus vita*; & calicem vitreum fractum à Sancto Donato Aretino reſtitutum habes *in lib.* 1. *dial. S. Greg. c.* 7. Sed & tunc temporis argentei erant in uſu apud aliquos, ut notat Baron. *in notis Martyrolog.* 7. *Auguſti*, *ex Auguſt. Epiſt.* 165. Urbanus argenteos & aureos inſtituit, *de conſec. diſt.* 1. *cap. Vaſa. ex Concil. Triburienſi, c.* 18. non ex ære, neque auricalcho fiant, ne ærugo generetur, neque vomitus provocetur, potiùs ex ſtanno, *ead. diſt. cap. Ut calix, ex Concil. Rhemenſi, cap.* 6.

Octo angulis formabantur, ex Prudentio apud Bulengerum *lib.* 2. *c.* 20. imaginibus etiam decorabantur; quos effigiatos hiſtoria paſtoris & ovis docet, Tertull. *de pudicit. c.* 7. & 10. & imaginatos calices ideò appellat S. Remigius in ſuo teſtamento; quid? idem inſcripſit in calice proprium nomen citra vanitatem, apud Surium *tom.* 1. Calicem verò gemmatum miſit Epiphanius Conſtantinopolim ad Hormiſdam; unde etiam in Ord. Rom. paratoria dantur, id eſt, capſæ, ad calices recondendos. Solebat (quod doleo) dicere S. Bonifacius Martyr, & Epiſcopus Ultrajectenſis: Quondam aurei Sacerdotes utebantur ligneis calicibus, nunc lignei ſacerdotes aureis calicibus. Walafr. Strabo *c.* 24. & *in c. Vaſa.*

g *Cum patena.*) Patena, ſeu patina; vox tamen prima eſt frequentior. Diſcus *in Liturgia S. Jacobi* appellatur. A patendo eſt dicta, *Amal. lib.* 3. *c.* 27. vel quia patula eſt, Walafr. *c.* 24. vel quia diſpanſis, patentibuſque oris ſit, Iſidor. *lib.* 20. *Orig. cap.* 4. Patenæ verò ejuſdem fuêre materiæ cum calicibus. Forma earumdem nunc multò minor quàm antiquarum: nam erant, apud Damaſum *in vita S. Silveſt.* ponderis quindecim vel triginta librarum, cùm multi in Miſſa communicarent. Patena adhibita tunc temporis pro Pyxide.

h *Ab Epiſcopo conſecratus.*] Habetur conſecratio hæc *in Ordine Romano*, & durat conſecratio, donec frangatur, vel intùs de novo auro liniatur, Suar. *diſp.* 81. *ſect.* 7. idcircò calix & patena vocantur vaſa ſacra à Sixto *de conſecr. diſtinct.* 1. *cap. In ſancta.* & ungi calicem expreſsè juſſit Silveſter, ex Innocent. III. *in epiſt decret.* Hinc fit, quòd non omnibus licet hæc vaſa tangere: non licuit Subdiaconis ante Concilium Laodicenum, ubi *c.* 21. iiſdem interdicitur eorum contactus; fuit conceſſus in Braccar. I. *c.* 28. inferioribus autem aliis negatus *in Concil Rom. II. cap.* 9. niſi mappulâ adhibitâ, *juxta Ordinem Rom.* an verò ſub mortali? negat Bonac. *diſp.* 4. *quæſt. ultim. punct.* 9. *num.* 20.

i *Ponit Purificatorium.*) Neque nomen purificatorii, neque rem apud antiquos de ritibus ſcriptores inveni. Durand *lib.* 4. *cap.* 55. perfuſionem digitorum appellat purificationem; & inde purificatorium ad extergendum digitos perfuſos, & calicem dictum eſſe patet. Burchard. vocat purificatorium.

Quærunt, an ſit benedicendum? negat Suarez. 3. *p. diſp.* 81. *ſect.* 8. *Quartò*, nec in Ritualibus invenitur benedictio propria, ſicuti neque veli, neque burſæ Corporalis, de quibus ſtatim dicemus. Ratio eſſe poteſt, quia ſine his videbatur ſacrificium non incommodè fieri poſſe: utebantur enim parvis mantilibus à manipulo diverſis, ad detergendas manus, & mappulis quibuſdam, ex Beda *in collect. de ſeptem ordinibus*, quas & tenebant manibus, ex Durand. *lib.* 3. *c.* 6. ſed decentius fit, proprium adhibendo Purificatorium; quod ut ab aliis lineis pannis ad tergendas manus dignoſcatur, convenit, ut in medio illius pingatur crux, ut in Concil. Provinc. III. Mediol. *inſtruct. ſupell. lib.* 2. fuit decretum.

l *Cum Hoſtia.*) De hac pleniùs & commodiùs infrà *tit.* 7. *n.* 1.

m *Parva palla linea*) Ad differentiam Corporalis, quod & palla dicebatur, *can. Sacras diſtinct.* 23. ex Soter. nam erat Corporale magna palla: Palla verò à palliando, Duran. *lib.* 4. *c.* 29. veſtimentique genus eſt, ex Baifio *de re veſtiaria* *cap.* 13.

cap. 13. Cæterùm Innocent. III. *lib. 2. c. 56.* eam diſtinguit à Corporali, quatenùs calicem tegit: antiquitùs enim corporale quoque tegebat calicem alterâ ſui parte *ibidem.* S. Anſelmus antiquior *in libro de diverſ. ſacram.* putat tutiùs, quòd calix operiatur, ne aliquid indecens in illum cadat. Ergò eo tempore palla fuit in uſu apud aliquos; quia non præcipit, ſed ſuadet Anſelmus, quod eſt tutius, geritque vicem corporalis, ſed diviſi. Quare & ejuſdem materiæ debet eſſe, cujus eſt Corporale, de quo paulò pòſt dicemus. Cur autem vulgò Animeta vocatur? Auctor Græcus, in Liturgia quadam cit. à Vicecomite *lib. 7. c. 5.* eam vocat Pſychian, & pſychi ſignificat animam; vel quia intra corporale plicatum aſſervatur quaſi anima intra corpus.

Qui duplicem adhibent pallam, alteram pro calice, alteram pro hoſtia, approbante, ut ajunt, ſummo Pontifice, non ſunt reprehendendi: non tamen imitandi ſunt ab aliis ſine Pontificia facultate, eſſet enim additio ritûs, quæ eſt à Pio V. prohibita.

n *Tum velo ſerico.*] De hoc antiqui, Clem. *can. 72.* ubi quia lavari jubetur, è lino conjicitur fuiſſe. Pepli ſudarii, vel aëris, quo operiuntur ſancta, meminit Chryſoſt. *in Liturgia.* Vocat S. Germanus *in Theoria* Velamen & velamentum; & ſignificare docet aërem tenebroſum noctis paſſionis Domini, ſeu lapidem monumenti. Sericea vela donata fuerunt Hormiſdæ ab Epiphanio cum calice gemmato, de quo ſuprà, ut *in Epiſt. 1. Hormiſdæ:* & benedici ſolita cum aliis veſtibus, puto, quia *in can. cit. 72.* ſanctificata dicuntur. Docet Amalar. *præfat. 2. ad lib. de Eccleſ. offic.* apud Romanos calicem involutum ſudario ad altare porrigi: Velumque inde dicitur, quia velando calicem, ejuſdem etiam velata eſſe myſteria ſignat. Victorianus Premolus *in Memor. Cleric. p. 3. c. 7.* numerat velum hoc inter alia neceſſaria ſub mortali, nullo auctore, nullâ ratione allatâ; quod non placet, ex dictis ſuprà, cùm de Purificatorio ageremus.

o *Burſam.*] Peram vocat Chronicum Moguntin. ſed Burſam Burchard. convenitque ut crucem in medio habeat, ut mos eſt. Non videtur in uſu fuiſſe ante Concilium Rhemenſe, in quo *cap. 5.* jubetur recondi Corporale ſimul cum libro, ſeu cum calice; quæ verò pars ejus aperta eſt, in hoc caſu celebrantem reſpiciat, velo anteriori ſuper eam revoluto, ut calix commodiùs deferri queat à Sacerdote ad altare. Intra quam burſam (aliàs ſuperflua burſa eſt,) omninò recludatur Corporale (neque gratis diſtinguas, utrùm plures, an pauciores in Eccleſia dicantur Miſſæ) ut cautiùs & decentiùs Corporale deferatur. Pius V. diſpenſavit cum Hiſpanis, ut extra burſam Corporale portare queant; ex Hier. Cantono *in ſuo Ordinario divin. offic.* Vereor ergò, ne pigeat aliquos educere Corporale de Burſa: & quid ſi in via in terram cadat?

p *Corporale plicatum.*] Palla dicitur à Clem. *epiſt. 2. ad Jacobum.* Sindon ab Iſid. Peluſ. *lib. 1. cap. 123.* Palla corporalis in Ord. Roman. *tit. de Pallis.* Corporale verò dicitur, quia in eo ponitur Corpus Chriſti, Alcuin. *cap. 2. de celebrat. Miſſ.* ejuſque auctor eſt Euſebius Papa ante Silveſtrum, quem communiter auctorem dicunt: lege Burchard. *lib. 3. decr. c. 99.* Sixtum auctorem facit Polyd. Virg. *lib. 6. cap. 12.*

Ex lino debet eſſe, *cap. Conſulto. de Conſecrat. Diſt. 1. ex epiſt. Euſeb. & Silveſt.* quia ſindonem Chriſti repræſentat, *ibidem.* Ex canabe fieri poſſe, concedit Azor. *lib. 10. cap. 28. quæſt. 8.* neque debet miſceri aliâ materiâ etiam pretioſiore, ex Concil. Rhemen. *cap. 3.* ſed hoc intellige in interiori parte tam corporalis, quàm pallæ parvæ: nam in illius extima, & pallæ ſuperioris parte poteſt ſericum, & aurum addi, ut ait Suar. *3. part. diſp. 81. ſection. 6.* nunc Arâ breviori factâ, brevius etiam eſt corporale quàm apud antiquos.

Quod attinet ad plicaturam Corporalis, docet Alcuin. *loco cit.* ita plicandum eſſe, ut nec initium, nec finis appareat: quod & hodie obſervatur ab accuratioribus in Eccleſiaſtica diſciplina: quia, inquit, Corporale ſignificat linteamina, & ſudarium, præſertim capitis Chriſti. Cùm autem caput Chriſti ſit Deus, qui nec initium habet, nec finem; eadem, ut in corporali ſacrâ pallâ pallientur, & abſcondantur, quàm maximè decet.

q *Simul cum Palla benedictum.*] *Cap. Conſulto. de Conſecrat. diſtinct. 1.* neque benedicitur

Digitized by Google

tur Palla ſeparatim; quia eſt unum quid & veluti pars Corporalis; nec in Pontificali datur diſtincta benedictio, undè & eodem cultu veneranda ſunt, & adeò, ut non modò non tangenda ſint à laicis, nec à ſacris feminis, *can. Sacratas. diſt. 23. ex Sotero*, ut Damaſus ait, *non ex Sixto*, ut ait Platina; ſed neque lavanda ea ſint in communi vaſe, ut ſtatuit S. Clemens, & in Ordine Romano habetur ejuſdem decretum. Poſſunt quidem corporalia tangi poſt eorundem benedictionem & lotionem, ſed non poſt uſum: neque poſt lotionem iterùm debent benedici, Silv. verb. *Corporalia.* Si verò immunda adhibeantur notabiliter, peccatum mortale eſt, Eman. Sa. *ver. Sacra. nu. 5.* & eſt communis. De eorundem verò vetito contactu, an ſit peccatum mortale, dicitur ſuprà de Calice.

2. Quibus ita diſpoſitis, accedit ad paramenta quæ *r* non debent eſſe lacera, aut ſciſſa, ſed integra, *ſ* & decenter munda ac pulchra, & *t* ab Epiſcopo item, *v* vel alio facultatem habente benedicta: *x* calceatus pedibus, & indutus veſtibus ſibi convenientibus, quarum exterior *y* ſaltem talum pedis attingat; induit ſe, ſi ſit Prælatus ſæcularis, ſuprà *z* Rochettum; ſi ſit Prælatus regularis, vel alius Sacerdos ſæcularis, ſuprà *a* ſuperpelliceum, ſi commodè haberi poſſit, alioquin ſine eo ſuprà veſtes communes, dicens ad ſingula *b* ſingulas Orationes inferiùs poſitas.

Paramenta non debent poni in altari, in quo Miſſa eſt facienda, niſi pro ſolis Epiſcopis & Cardinalibus, ut decrevit S. Rituum Congregatio *die 7. Julii 1612.* Deficiente verò Sacriſtiâ, aut menſâ ſeparatâ, ſi in caſu neceſſitatis ponantur in Altari, nunquam tamen in medio, ſed in cornu Evangelii collocentur.

Biretum deponens Sacerdos, ut paramenta induat, ne illud ſuper Miſſale deponat, neque ſuper Calicem. Scopis item ſe purget, & mundet pulvere.

r *Non debent eſſe lacera.*) Si figura paramenti deſtruitur, vel inepta ſit ad uſum ſacrum, amittitur quoque benedictio, *arg. c. Quod in dubiis, de conſecrat. Eccleſ. vel Alt.* ex Suar. *3. par. diſp. 82. ſect. 2.* Cingulum ergò nondum ruptum poteſt nodo reparari; quod ſi rumpatur, alterâ quidem parte poteris uti, non autem toto per nodum reſarcito, ſine nova benedictione, quia forma amiſſa eſt. Et nota, quòd ligamina, quibus verè te cingis, ſunt magis de forma Cinguli, quàm illæ ejuſdem partes, quæ pendent verſùs terram, ut ſcias ferre judicium de eodem iterum benedicendo.

ſ *Et decenter munda.*) Lethale peccatum admitti docet Silveſt. *ver. Miſſa 1. quæſt. 2. §. 3.* ſi enormiter quis cum immundis celebret paramentis; lavanda verò ſunt in proprio vaſe, ex Conc. Ilerden. *can. 4. de Conſecr. diſt. 4. cap. Omnis.*

t *Ab Epiſcopo benedicta.*) Sacra vocat, hoc eſt, benedicta indumenta, ante alios primus S. Anacletus Papa *Epiſt. 2.* tùm Soterus *Epiſt. 2.* deinde Sacrata dicta ſunt, *c. Veſtimenta, de Conſ. diſt. 1. ex Stephano.* quod autem docet Navarr. *in Man. cap. 25. n. 84.* de veſtibus, intelligitur etiam de cingulo, contra Scotum *4. d. 13. q. 2.* An verò benedictio veſtium præcipiatur ſub mortali? affirmat Nav. & habentur in Ord. Romano etiam cingulorum benedictiones omnium veſtium Sacerdotalium.

Quòd autem ab Epiſcopo ſint benedicenda, docet expreſsè Innocent. III. *lib. 1. Myſt. Miſſæ, cap. 9.* & addunt Doctores benedictionem hanc eſſe ordinis Epiſcopalis, non juriſdictionis; quam idcircò Epiſcopus aliis delegare non poteſt ſine facultate Papæ.

u *Vel alio facultatem habente.*) Hac de re dicemus infrà in proprio loco circa finem Miſſalis, ubi de Paramentorum benedictionibus.

x *Calceatus pedibus.*) Præceptum volunt eſſe Silv. *ver. Miſſa*, & Sotus *4. diſt. 13. quæſt. 2.* ſed non niſi ad majorem honeſtatem, & decentiam hoc præſcribi notat Suarez. *3. p. diſput. 82. ſect. 3.* Ordo Rom. *de Paraſceve:* Non licet, inquit, presbyterum, Diaconum, vel Acolythum

I 2 ad

ad Altare miniſtrare per nudos pedes. Et *Exod. 13.* cum calceamentis edebatur Agnus: quo ſignificatur aſperitas vitæ, ex Nazianz. *Orat. 42.* & promptitudo ad omnia, ex Eſaia Abb. *tract. 22.* Laudandi verò ſunt Clerici noſtri, qui in Sacriſtia deponunt etiam communes crepidas ſeu calceos, & alias ibidem ad id paratas crepidas induunt, ad majorem nitorem & ſacri miniſterii ſplendorem.

y *Saltem talum pedis.*) Veſtis Clericorum erat antiquitùs etiam talaris; undè & vocabatur Caracolla, Bedâ teſtante *de Geſtis Ang. lib. 1. cap. 7.* & eum exponente Baronio *anno 303.* In Clericis peregrinis & ruſticanis tolerandæ videntur breviores veſtes, non tamen ſuprà medium crus, Homob. *tract. 4. q. 145.*

Veſtes autem & tonſura ſunt ſibi invicem correlativa, de qua Dionyſ. *Eccleſ. Hierar. p. 2. ca. 3.* & Baronius *anno 58. num. 13.* Extat Bulla Sixti V. contra non ferentes habitum & tonſuram, graviſſimis impoſitis pœnis. Significat tonſura abjectionem terrenarum cogitationum, Auguſt. *lib. de contemptu ſæculi;* tùm vitiorum reſecationem, Steph. Eduen, *in prol. lib. de Sacram. Altaris,* tùm regiam Sacerdotis dignitatem, Iſid. *lib. 2. de offic. cap. 4.* tùm coronam Chriſti ſpineam, quam peccatores denotant, portandam à Sacerdote, S. German. *in Theoria.* De hac *Ezech. 26.* ut legit Hier. Coronam gratiarum ſuſcipiet vertex tuus. Concilium autem Palentinum ſub Urbano VI. definivit, coronam Sacerdotis eſſe debere ad menſuram majoris hoſtiæ, Toletanū IV. coronam clerici ad menſuram minoris Hoſtiæ; ergò Diaconorum & Subdiaconorum erit formæ mediæ.

z *Rochettum.*) Dicebatur linea, quia ex lino, in Ordine Rom. & quidem hoc ordine numerantur ibi veſtes Pontificis, linea, Amictus, linea Dalmatica (quam ibid. vocat Albam:) Cingulum, Dalmatica, Orarium, Stola & Planeta: ergò Linea Pontificis ante amictum Rochettum erat. Remanſit in linea S. Cyprianus prope martyrium, ex Pontio, hoc eſt, in Rochetto, ait Baron. *anno 621.* alii explicant in Alba; ſed aſſentior Baronio, quod ſi verum eſt, ad hæc habes antiquiorem lineæ ſeu Rochetti uſum apud Adonem *in Martyrol. 26. novemb.* ubi S. Alexander Epiſcopus & Martyr ſub Antonino dicitur ſuſcepiſſe gladium ſtans in linea: quo ferè loquendi modo utitur Pontius in S. Cypriani morte. Nomen eſt novum, cujus ſynonimum eſt Riccha apud Craſſum *lib. 1. c. 21.* Gallica profectò vox, Avenione fortè, cùm degerent ibidem Summi Pontifices, introducta; nam in Calepini Dictionario ſeptem linguarum, latina vox, *Supparus* Gallicè ſic vertitur; *Roquet.* Supparus autem ex Varrone *lib. 4. de lat. lingua,* dictus eſt, quòd ſuprà induatur ſicut ſubucula, quòd induatur ſubtus. Ignatius Braccius vocem à Græco deducit idiomate; primò, ut ſimplex vocabulum, à ῥόϊαι, quòd, ut vetera lexica teſtantur, corymbi ſunt ornatûs gratiâ Sacerdotum ſtolis annexi; atque ita dicti, ob mali punici ſimilitudinem. Limbum autem Rochetti lineis corymbis, aut alio ſimili artificio acu pingi ſolet. Deinde, ut vocabulum compoſitum ex ῥὰ & χιτὼν: ſiquidem ῥὰ particula molle & delicatum ſignificat, ut magnus ait Etymologiſtes: χιτὼν tunicam ſignificat, ex eodem; & præcipuè lineam; ita ut Rochiton Græcis ſit, Latinis tunica mollior & delicatior: Idem ab Hebræo deduci poſſe docet à verbo *Rah*, quod eſt ſpectare, intueri, & à nomine *Chetan*, quod eſt lineum, quâ ratione Rochettum eſſet linum ſpectabile, ſeu veſtis linea ſpecioſa. Hæc ille argutè. Manicas habet anguſtiores, ut ad opera bona manus ſint expeditiores: in cæteris ſignificationem communem habet cum ſuperpelliceo, de quo ſtatim ſcribo.

a *Superpelliceum.*) Antiquitùs induebatur hæc veſtis ſuprà tunicas pelliceas, de pellibus animalium factas; Durand. *l. 3. c. 1.* ad indicandam innocentiam ſuprà peccatum Adæ, quem veſtivit Deus tunicâ pelliceâ; ideòque coloris albi eſt hæc veſtis. Meminit S. Hier. *lib. 1. adv. Pelag.* candidæ veſtis ad uſum Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi & reliqui ordinis Eccleſiaſtici in adminiſtratione Sacramentorum: quæ verò alia inferiori Clero potuit eſſe communis veſtis, niſi Superpelliceum? eſt item laxa, quia clericalis vita debet eſſe in eleemoſynis larga, Gemm. *lib. 1. cap. 232.* Induitur ſuprà communes veſtes, quia charitas

charitas operit multitudinem peccatorum: & habet formam Crucis, ut paſſionis Chriſti veſtigia imitetur Eccleſiaſticus, Durand. *loc. cit.* qui & *cap. ſequ.* in Superpelliceo, veſte primâ antè Amictum, intelligit fidem.

Sed unde Cotta dicitur? Hetruſci vocant Cottam, quam veſtem & togam Latini appellant. Joachimus Perionius *de Lingua Gallica cum Græca cognatione lib. 3.* vocabulum Gallicum *cotte* à Græca voce χιτώνιον deducit, quæ tuniculam ſignificat, mutatiſque inter ſe litteris duabus factum eſſe ait Cothinium. χιτώνιον autem eſt diminutivum à χιτών, de quo diximus ſuprà, cùm de Rochetto. Pagninus *in Enchiridio* ait, *Chitam* vel *Chetan*, ſignificare linum; unde & *Chituna*, id eſt, tunica linea; quamquam Angelus Caninius putat, hæc Punica potiùs eſſe vocabula quàm Hebræa. Ignatius Braccius addit non incongruè à *Cottis*, quod apud Dores caput ſignificat, ex Rodig. *lib. 7. c. 23.* Cottam dici poſſe, eò quod in eam caput primò inſeratur, mox reliquo corpore velato, ſolum ferè caput ex ea conſpiciatur exertum. Extendebatur ultrà medias tibias Superpelliceum clericale, Concil. Baſileen. *ſeſſ. 21.* & Camiſia ideò dicta eſt à Codino *de officiis Conſtantinopolitanis*, apud Buleng. *lib. 2. c. 39.* ad uſum Lectorum & Pſalmiſtarum.

b *Singulas orationes.*) Severus Alexandrinus meminit precum ad ſacras veſtes induendas. Stephan. Eduenſ. *de Sacr. Alt. cap. 10.* habet eandem precem ad Manipulum, quâ nos utimur. Chryſ. in Matth. *Homil. 38.* indicat recitari aliquas preces: & certè convenit, cùm ſint hæ ſacræ veſtes, & ad Sacrificium ordinatæ.

Concordant orationes hæ majori ex parte cum ſignificationibus veſtimentorum Sacerdotalium tropologicis, ſeu moralibus, quas antiqui tradidére, & nos infrà enarrabimus. Sed dubitari poteſt, an orationes originem ducant à prædictis interpretationibus, an verò interpretationes ab orationibus: crederem ego, orationes omnes, ut ſic, ad Miſſam præparatorias, longè poſteriores eſſe, etiam poſt Durandum, qui ſecutus antiquiores, de Stola ſcribit, ſignificare jugum Domini, & Caſulam charitatem, citato *Ordine Romano in ordinatione Presbyteri*, quæ interpretationes diſcordant ab Orationibus hodie dicendis ad Stolam & Caſulam induendas: illam enim in oratione appellamus Stolam immortalitatis, hanc verò jugum Domini ſuave. Senſus autem dictarum orationum patebit, cùm infrà de Myſteriis veſtimentorum agemus in fine hujus tituli.

Neque debent omitti hæ preces ſine cauſa, aliàs lethale peccatum eſt, Navar. *cap. 25. n. 73.* licet Burchard. *Decretorum etiam* Doctor moneat, non ex præcepto, ſed ex devotione eas dici ſolitas eſſe; excuſat Suarez *diſp. 82. in 3. p. initio.*

3. Ac primum accipit *c* Amictum circa extremitates & chordulas, *d* oſculatur illud in medio, ubi eſt Crux, & ponit ſuper caput, & mox declinat ad collum, & eo veſtium collaria circumtegens, ducit chordulas ſub brachiis, & circumducens per dorſum, ante pectus reducit & ligat. Tum *e* Albâ induitur, caput ſubmittens, deindè *f* manicam dextram brachio dextro, & ſiniſtram ſiniſtro imponens, Albam ipſam corpori adaptat, elevat antè & à lateribus hinc inde, *g* & Cingulo per miniſtrum à tergo ſibi porrecto, ſe cingit. Miniſter elevat Albam ſuprà Cingulum circum circa, ut honeſtè dependeat, & tegat veſtes; ac ejus fimbrias diligenter aptat, ut ad latitudinem digiti vel circiter ſuprà terram æqualiter fluat. Sacerdos *h* accipit Manipulum, *i* oſculatur Crucem in medio, *l* & imponit brachio ſiniſtro; deindè ambabus manibus *m* accipiens Stolam ſimili modo *n* deoſculatur, & imponit medium ejus collo, ac tranſverſando eam *o* ante pectus in modum Crucis, *p* ducit partem à ſiniſtro humero pendentem ad dextram, & partem à dextro humero pendentem ad ſiniſtram, ſicque utramque partem Stolæ *q* extremitatibus Cinguli hinc indè ipſi Cingulo conjungit.

c *Amictum.*) Ab amiciendo dicitur Amictus, Anabolagium, Ambolagium, Anagolagium, Humerale, & Amictus eadem ſunt in Ordine Romano. Superhumerale dictum eſt ab Alcuino *cap. Quid ſignif. veſtimenta.* Humerale ab Honorio quoque in Gemma, *lib.1. cap.201.* quia humeros tegit: Raban. *1. Inſtit. Cler. c. 15.* vocat Ephod-Bar, & eſſe ab Hebræis deductum ad noſtros ſcribit: ergò Apoſtoli ſunt uſi. Orale *de quo* Innocent. III. *c.53.* putat Vicecomes eſſe Amictum; ſed idem Innocentius diſtinguit ab Amictu, de quo *cap. 50.* hic enim ante Albam, illud poſt Albam induitur; diverſa eſt utriuſque forma, ut Romæ videre eſt. Et Orale, quod hodie dicitur Favon à Marcello in Cærem. Pap. *lib. 2. cap. 14.* eſt propria Papæ veſtis.

Caput amictu cingitur, tum collum, dorſum, & pectus. De collo Amal. *lib. 2. c.17.* De vittis reliqua cingentibus, Gemma ſupra & Innoc. III. *lib. 1. c. 50.* Myſteria aperiemus infra.

d *Oſculatur illud in medio.*) Cruces in veſtibus Sacerdotalibus adhibitas eſſe à tempore S. Marci Papæ, tradit Baron. *anno 336.* hodie in Amictu, Manipulo & ſtola cruces adeſſe ſolent, ad recolendam Domini paſſionem. Sicut Stola imponitur collo cum oſculo, ut ait Durand. *lib. 3. cap. 5.* ita ſimili ritu imponendus eſt capiti Amictus, in honorem ſanctæ Crucis. Omittant igitur hoc loco ſignum Crucis, quod præter Rubricam ſibi faciunt quidam manu & Amictu ſimul à fronte ad pectus: vel ſignent ſe, antequam accipiant Amictum; nam antiquiùs ſe, ſignabant, ut ſcribit Severus Alexand. *de Ord. oblationis*, ante Amictum, & manu tantùm. Quòd autem ſuper Caſulam reflectitur Amictus à Regularibus, indicant hunc Ritum Rupert. *lib. 1. cap. 19.* & Innocent. III. *lib. 1. cap. 58.* ex quo ſequitur, ſimplicis Amictûs uſum eſſe valde novum.

e *Albâ induitur.*) Podêris eſt appellata à Naz. *Orat. 3.* quia Græci vocant pedes *podas*, & hæc veſtis ad pedes demittitur, Durand. *lib. 3. cap. 9.* Camiſia ab Amal. *cap. 18.* Tunica à Rabano *loco cit. c. 17.* Tunica linea ab Ivone *Serm. 3. de Indum.* dicta quoque eſt Linea Dalmatica ab eodem Ordine Rom. *ſuprà n. 2. citato:* ubi etiam & abſolutè Linea, quia ex lino. Denique Supparus ab Alcuino. Alba verò ante Amictum ab Ambroſianis, à Romanis autem poſt Amictum induitur, ut in *Liturgia* Chryſoſt. in Conc. Carthag. IV. *cap. 41.* in ord. Rom.

f. *Manicam dextram brachio*, &c.) Burchard. Motus enim naturalis à dextra eſt in ſiniſtram, & creditur Chriſti manus dextra cruci priùs affixa fuiſſe, quàm ſiniſtra, ex B. Birgitta, *lib. 1. c. 10. & lib. 4. c. 70.*

g *Et Cingulo*, &c.] Ordo Rom. Cingulum nominat. Alcuin. ſuprà, Zonam; Baltheum, Joan. Diac. *in vita S. Gregor. lib. 4. cap. 80.* & Gemma *an. lib. 1. cap. 201.* Duarum ejuſdem ſummitatum meminit Innocent. III. *lib. 1. c. 37.* fortaſſe enim tunc temporis, ut apud nos, extremitates cum ornatu erant. Leo IV. *in epiſt. ad Epiſcopos* non meminit Cinguli (quia non eſt veſtis) inter veſtes Sacerdotales.

h *Accipit manipulum.*] Quarto loco indui manipulum, ſcribit apertè Raban. *loc. cit. cap. 18.* alii vel negligunt ordinem veſtium, vel Epiſcopalium ordinem ſervant. Mappulam Ord. Rom. appellat, quâ pituita oculorum, narium, & oris detergebatur, inquit Alcuin. *loc. cit.* Sudarium, Alcuin. idem, & Amalar. *c. 17.* quo ſudor abſtergitur. Cingulum brachiale, Ord. Rom. *in conſecrat. Epiſc.* Favonem, Leo IV. *epiſt. ad Epiſc.* & Gemma *c. 208.* Manipulum, Rupert. *lib. 1. c. 33.* & Hugo Victor. *in Spec. c. 6.* Phanonem, & Mantile, Rabanus *de Inſt. Cler. lib. 1. c. 18.* qui & mappam parvam vocaverunt. Linteum cincticulum ſacerdotale, Heſychus apud Bulenger. *lib. 1. cap. 42.* Aerem, Chryſoſt. *in Liturgia.* Decem ergò nomina certa Manipulus habuit; & apud antiquos Patres in uſu fuiſſe tradit Conc. Rhem. apud Burchardum *lib. 2. c. 50.* Et nomina quidem ſunt ad placitum, ſed res eadem eſt apud prædictos; tùm ex fine, ad tergendam pituitam, & ſudorem; tùm ex eo, quia in læva, ſecundùm omnes, portabatur.

Dubitatur, an idem ſit cum manipulo palla illa linoſtima, quia ex lino erat apto ad tergendum, quam conceſſit Diaconibus S. Silveſter, ut cum Dalmaticis ad lævam uterentur: affirmans ſententia placuit valdè Roberto Cardinali Bellarmino, quocum eam communicavimus. Vox

ipſa linoſtima vim facit, quaſi linoſtima, quæ ex duabus conſtat vocibus Græcis, altera ſignificante linum, altera os: nam uſus manipuli erat ad tergendum os, & oris pituitam, ut diximus. Stolam volunt eſſe alii, ex Damaſo citato *in actis Eccl. Mediol.* de cujus tamen expoſitione non conſtat; & Stola potiùs lævum, nec lævam tegit; humerum, pectus & dextram partem conveſtit; Manipulus propriè lævam partem tantùm ornat. Fimbrias additas Manipulo deſcribit Ruper. *loc. cit.* qui primus inter Scriptores eum Manipulum appellavit. Quod ſi hanc vocem legas apud Severum Alexandrinum, ſeu Stephanum Eduenſem, adverte, quod eſt interpretum vox recentiorum, non Græcorum auctorum Ruperto antiquiorum.

i *Oſculatur Crucem in medio.*) Ut ſuprà de amictu eſt dictum.

l *Et imponit brachio ſiniſtro.*) Concordant omnes citati auctores, eo fine, ut brachium dextrum liberius ſit ad miniſterium, unde & ideò miniſtri manipulos deponunt in induendo Pontifice, ut longè ſint expeditiores in eo miniſterio, quod notat Dur. *lib. 3. c. 5.* Adde quod dexterâ manu commodiùs tergebantur oculi & os, mappulâ pendente à læva manu. Ligari verò debet manipulus infrà cubitum, nõ ſuprà, nec longiùs à manu, ut ex prædicto fine, & uſu conſtat.

m *Accipiens Stolam.*) Orarium eam vocat Ordo Rom. in genere maſculino, alii in genere neutro, quia Oratorum, hoc eſt, Prædicatorum habitus eſt, ex Alcui. *ſupr.* quare non datur niſi Presbyteris & Diaconibus, quorum tantùm munus proprium eſt concionandi. Ab oratione deducit Beda vocabulum *in collectan. cap. de ſeptem ord.* quia in oratione & in miniſterio Sacramentorum frequens eſt Stolæ uſus. Stola dicta eſt etiam in Ord. Rom. à Græco ϛολὴ, id eſt, indumentum, vel à ϛέλλω, id eſt, orno. Ad genua tendit, ex Amal. *lib. 2. c. 20.* nam licet Stola eſſet veſtis candida pertingens ad talos uſque, ut ait auctor Gemmæ *lib. 1. c. 205.* tamen introductâ Albâ, ſeu Camiſiâ ſacerdotali, mutata eſt Stola in torquem, *ut ibidem*, & apud Durand. *lib. 3. c. 5.* cum fimbriis eam deſcribit Rupert. *lib. 1. c. 33.* ejuſque uſus habetur *in actis* S. Clem. Metenſis, patrui S. Clem. Papæ, apud S. Antonin. *p. 1. tit. 6. c. 26.* qui Stolâ ſuâ cinxit draconem. Sed & Cedrinus apud Buleng. *lib. 1. c. 38.* ſcribit, Auguſtæ Stolas Apoſtolorum fuiſſe repertas.

Stolam verò in Miſſa omninò adhibendam eſſe, decrevit Concilium Braccaren. III. *cap. 3. & habetur 23. cap. Eccleſiaſtica.*

n *Deoſculatur.*) Durand. *loc. cit.* ut de oſculo amictûs ſuprà diximus, & imponit collo, ut torquem, ait Gemma *loc. cit.* non longè à collo, contra quoſdam; longè enim à collo eſt proprium Epiſcopi, premens cervicem, & utrumque humerum, ait Conc. Braccar. *citatum*, ſi premit cervicem, ergò propè collum.

o *Ante pectus in modum crucis.*) Ita Conc. Braccar. *loc. cit.* quod tamen Innocentii III. tempore Romæ non obſervabatur, ut ipſe indicat *lib. 1. c. 54.* niſi fortè dicamus, eum ibi loqui de Stola Pontificali, in qua neque hodie obſervatur prædicta forma crucis; quia crucem pectoralem Epiſcopus habet.

p *Ducit partem à ſiniſtro humero.*) Burchard. Hoc autem eſt notandum diligenter, tum quia à ſiniſtro ad dextrum latus Stolæ ductio prior in memoriam revocat, me eſſe priùs Diaconum quàm Sacerdotem, (Stola namque diaconalis eſt ab humero ſiniſtro ad dextrum latus) ſicut Epiſcopus priùs induit tunicellam Subdiaconi, & poſteà dalmaticam Diaconi, ut quaſi per gradus meminerit ſuæ ſummæ dignitatis; tùm quia in ordinatione Sacerdotis eodem prorsùs modo aptata fuit Stola collo ejuſdem ab Epiſcopo, & ſic ad ejuſdem rei memoriã eſt continuandum; tùm quia hac ratione, ſi benè advertas, pars dextera Stolæ formans crucem in pectore remanet ſuperior ſuprà partem ſiniſtram ejuſdem, quod infrà *tit. 3.* in ſimili caſu, non caſu fieri dicendum eſt; pollice dextro, inquit Rubrica, ſuper ſiniſtrum poſito in modum crucis. Meminit autem hujus ritûs in Stola diſtinctè Ivo Carnot. *ſerm. de ſignif. indumentorum.*

q *Extremitatibus Cinguli*, &c.) Et hoc etiam deſcribit Ivo *ibidem* cum Innocent. III. *lib. 1. c. 54.*

4. Si

4. Si celebrans ſit Epiſcopus, *r* non ducit Stolam antè pectus in modum crucis, ſed ſinit hinc inde utraſque extremitates pendere: & antequam accipiat Stolam, accipit parvam crucem pectoralem, quam *s* oſculatur, & collo impoſitam ſinit antè pectus chordulis pendere. *t* Manipulum quoque non accipit ante Stolam, niſi in Miſſis defunctorum, ſed accipit ad altare, cùm in confeſſione dicit *Indulgentiam,* illumque priùs oſculatur.

r *Non ducit Stolam in modum crucis.*) Quia antè pectus geſtat ejus loco crucem pectoralem, quam antè Stolam accipit, ut ſolus notat Innoc. *c.53.* qua de re infrà, cùm de veſtibus Pontificalibus.

ſ *Oſculatur.*) Scribit Durand. *l. 3. c. 9.*

t *Manipulum quoque.*) De quo idcircò Innoc. *idem c.43.& 59.* poſt caſulam Epiſcopalem agit: apertiùs Duran. *l.4.c.7.*& idem habetur in Ord. Rom. cauſamque cum aliis dabimus infrà *nu. 6.*

5. Poſtremò Sacerdos accipit *u* Planetam.

u *Planetam.*) Ordo Roman. Uſitatum eſt vocabulum Planetæ, quidquid neget Durandus apud Latinos antiquiores reperiri, *lib.1.c.9.* ubi negat fuiſſe unquam à Græcis uſurpatum. Planeta verò errorem ſonat, & limbus Planetæ Sacerdotalis errabundus erat utrimque, & idcircò ad brachia reflectebatur, & ſublevabatur, inquit Honor. in Gemma *lib.1.cap.207.* Penula quoque dicta fuit, non tamen ea, de qua Paulus *2.Timoth. 4.* vide Baronium *anno 58. nu. 69.* Caſula item dicitur ab eodem Ordine Romano, hoc eſt, parva caſa, in Gemma *loco citato.* Infula ab Hugone Victorin. *in ſpecul. Eccleſ. cap. 6.* Tunica item à Severo Alexandrino *de Ord. oblat.* Cappa ab Iſidoro *lib. 15.* Orig. *cap. 12.* ex conjectura tantùm, quia capit totum hominem. Sed vide, quæ diximus de Pluviali *in 1. part. tit. 19. nu. 3.* contra Durand. Phelonium dicitur *in actis Eccleſ. Mediolan. part. 4. lib. 2.* Planetæ ſancti Petri meminit Hugo Cluniacenſis in vita ſancti Hugonis Abb. quæ aſſervatur Pariſiis; ergò ab Apoſtolis ortum habet. Erant Planetæ totæ clauſæ; poſt tempora Ruperti diviſæ ſunt, & Innocent. indicat *lib. 1. c. 42. & 58.* olim cum cruce etiam in parte poſteriori; nunc cum columnæ potiùs ſpecie, recentiori uſu, quæ & ad Paſſionem Domini ſpectat: quaſi Sacerdos ſit inter columnam, & crucem Chriſti. Qui aliquam prædictarum veſtium ſponte omiſerit, peccat mortaliter, *ex communi Doctorum ſententia.*

6. Si ſit Epiſcopus, & ſolemniter celebret, *x* accipit paramenta, & alia, ut in Pontificali.

Pro *Pontificali*, debet intelligi *Ceremoniale Epiſcoporum.*

x *Accipit paramenta,*) Hoc eſt, Caligas, Amictum, Albam, Cingulum, Crucem pectoralem, Stolam, Tunicellam, Dalmaticam, Chirothecas, Planetam, Mitram, Annulum, & Manipulum: de quibus hoc loco, quia in Miſſali hoc ordine nominantur, & numerantur; omittamus tamen ea, quæ ſunt communia Sacerdoti.

Caligæ, Sandalia, apud S. Hieronymum in Iſai. *lib. 5. cap. 20.* ſunt idem; Soleæ dicuntur ab Alcuin. *cap. Quid ſig. veſtim.* ſed diſtinguuntur in habitu Epiſcopali, ex Innocent. III. *lib. 1. cap. 48.* nam Caligæ primùm induuntur uſque ad genua, & Sandalia generis feminini, ſeu Sandalium apud alios, pedes tantùm contegunt, Ivo Carnot. *ſerm. de ſignificat. indum. Sacerd.* Caligæ, quia ligantur, ſic dictæ, ex Iſid. *lib. 19. Orig. cap. 34.* Cambagi & Pedules, in Ordine Rom. Combagi, à S. Gregorio *lib. 7. Epiſt. 28.* Campobi, ab Amalar. *lib. 2. c. 18.* quorum uſus ab Apoſtolis manat, ex Rabano *lib. 1. Inſtit. Cleric. capite 22.* & probat ex Marc. *cap. 6.*

De cruce pectorali, quam Philacteria ſeu Filacteria (eo quod filo ſuſpendi ſoleret, Vicecom. ait) appellat S. Gregorius Papa *lib. 12. Epiſt. 7.* ut

ut notat Baron. ex Joann. Diacono *anno 604. & 827.* & Encolpium vocat Nicephorus Epiſc. Conſtantinop. ad Leonem III. Papam, ut exponit idem Baronius *ann. 811.* ſolus apertè ante alios Innocentius III. agit, crucem appellans pectoralem; quia pectus ornat, ut ſuprà ſignificavimus *n. 4.* & laminæ Hebreæ eam ſuſtectam eſſe, tradit *idem ibidem.*

Tunicellæ & Dalmaticæ originem, & cauſas attulimus ſuprà *in prima parte tit. 19. num. 5.* quæ ambæ in Ordine Romano ad uſum Pontificis aliquando dictæ fuerunt Dalmatica major, & minor; quia altera latior, altera ſtrictior. Cur autem utraque datur Epiſcopo? an quia in eo eminenter omnium ſacrorum Ordinum ſunt gradus? an quia duorum teſtamentorum cuſtos? ita Durand. *ſuprà cap. 10. & 11.* ex Hugone Victorino *in ſpec. Eccl. cap. 6.* Anteà verò non induebant Dalmaticas Epiſcopi ſine Papæ licentia, ut indicat S. Gregorius *lib. 7. epiſt. 113. ad Aregium, & habetur can. Communis filius, diſtinct. 23.* primùmque à Silveſtro conceſſa eſt Epiſcopis Dalmatica, ex Durand. *lib. 3. capite 11.* hoc eſt aliquibus: ſed ſicuti ea, quæ in Ordine Romano lanea erat, ſerica deindè fuit, ex Eduenſi *cap. 11.* ita, quæ aliquorum erat, omnium deindè Epiſcoporum facta eſt communis veſtis.

Chirothecæ ab Ordine Romano dicuntur maniceæ, quia manuum ſunt ornamenta; convenit enim, ut Epiſcopi quælibet pars ornatior appareat. Ab Apoſtolis deducit hunc ritum Gemma *lib. 1. de Antiquo ritu, cap. 215.*

Mitra ſeu apex ex Auguſt. *2. civit. 215.* ſeu ſertum cum gemmis, ex Ennodio *de mitra* S. Ambroſii; ſeu corona Sacerdotalis ex Ammiano, Marcellino *lib. 29.* ſeu corona gloriæ, ex Euſeb. Cæſarienſi *lib. 10. Hiſtor. cap. 4.* ſeu pileum, generis neutrius; vel galea, vel tiara, ex Iſidor. *lib. 19. Orig. c. 21.* ſeu Infula, ex Hug. Victor. *lib. 1. de ſacrament. cap. 55.* ſeu Cidaris, ex Alcuino *cap. de ſingulis veſtibus*; ſeu Phrygium, ex Niceph. *lib. 14. cap. 34.* quod impoſuit capiti S. Silveſtri Conſtantinus; ſeu Lorum, ex Balſamone apud Buleng. *de veſt. Pontif. lib. 1. cap. 6.* ſeu auriphrygium circulare, ab Innocentio III. in ſermone de S. Silveſtro (nomina multa, eadem res) ab Apoſtolis ortum habet, ex Baron. *anno 34. nu. 298.* & inter Epiſcopi inſignia enumeratur, ad ornandum illius caput, & erudiendum Epiſcopum, ut infrà. Abbatibus non fuit conceſſa ante annum 1091, quo Urbanus II. eam dedit S. Petro Cavenſi, Abbati Cluniacenſis ordinis, qui & eandem ut ſibi minùs congruam recuſavit, Acta Conc. Benevent. Sed alii docent, ante annum 1000. à Silveſtro II. datam fuiſſe Mitram Abbati S. Savini Placentiæ, & à Leone IX. anno 1049. Abbati S. Juſtinæ Patavino; & extant Diplomata Pontificia. Mitra verò (ut alia taceam nomina) ex Varrone *lib. de lingua lat.* vox eſt latina, græca, & ſyriaca, vel Hebræa, quæ verba interpretatur Joſephus Scaliger hoc modo: Mitra Syriacum, Diadema Græcum, Vitta Latinum, idem ſignificant in lingua ſua, nempè vinculum. Cælius Rhodiginus *lib. 16. ca. 20.* à μιτὸς eam deducit, quod ſignificat filum, ut μίτρα, ſit quaſi μιτήρα, ex filo; erat enim faſcia ad obligandum caput, ex Hier. *in Iſa. 3.* ad uſum feminarum in capite, Judith. *cap. 10.* virorum etiam, ex Goropio *in ſuo Vertunno.* Sacerdotum quoque Exod. 39. ubi LXX. Cidarim legunt ex byſſo. Duo redimicula addebant Phryges in feſtis ſolemnibus per maxillas fluentia, ex Hieronymo Prado *in Ezech. cap. 21. verſ. 26.* vel ſub mentum ligabantur, ex Buleng. *loco citato*, quæ in noſtra Mitra habentur; & fortè ab iiſdem Phrygibus auriphrygiata Mitra aliquid accepit: de qua in Cæremoniali Epiſcop *lib. 1. c. 17.* Duo cornua Mitræ accepta puto à Cidari Hebræorum, referente quaſi cornua Moyſis ex conſortio Dei. Nicolaus Lyranus *Exod. 28.* ex Joſepho aſſerit, quòd Mitra in acutum tendebat, & quòd lamina aurea, ſecundùm aliquos, cornieulata erat.

Pars Mitræ S. Silveſtri aſſervatur Romæ in Eccleſia S. Martini in Montibus, quæ acutam formam refert, non altiorem palmo communis manûs: ſerico & auro eſt contexta, coloris cærulei, cum imagine B. Virginis & pueruli Jeſu inter duos Angelos ſtantes Diaconali veſte indutos. Valentiæ quoque viſitur Mitra S. Auguſtini altioris formæ, & item acutæ, qui, ut ſuprà, eam Apicem appellavit: ſerica eſt, & alba, quam cingit & dividit à cuſpide linea cærulea ſerico &

auro texta; teſtatur eandem eſſe Martin. V. *in ſermone de S. Monica*. Similem ego vidi Bononiæ in Eccleſia S. Stephani auro & margaritis ornatam, quæ erat S. Iſidori Hiſpalenſis, cujus corpus ibidem quieſcit. Ex quibus probatur antiquitas formæ in noſtra Mitra. Quòd ſi velis cum Abbate Conſtantino Cajetano, Opuſculo *de tribus Hiſpanarum Patronis*, alium eſſe Iſidorum, non Hiſpalenſem, quem ille rectè probat Hiſpali mortuum, & ibidem quieſcere corpus ejus, ſed Italo Siculum in Sicilia Epiſcopum, qui Bononiæ obiit, non perit argumentum noſtrum de antiquitate; quia hi duo Iſidori, ex eodem Cajetano fuêre condiſcipuli ſancti Gregorii Magni, & coætanei. Lubens auctores nomino, honoris & veritatis ergò; quod & facere debuerat recentior, qui de Jure Abbatum ſcribens in ſuum librum tranſtulit ipſamet verba, quæ de Mitra & aliis Abbatialibus veſtibus in hoc volumine ſcripſi, tacito Auctoris nomine, nominato in levioribus aliis à ſe non ſemel.

Regula verò eſt Mitram & Baculum in Epiſcopis eſſe correlativa, ut dicitur in Cærem. Epiſcop. *lib. 2. cap. 17.* & licet in Miſſali nihil de Baculo, quia ad eum aſſumendum nullam Epiſcopus recitat Orationem, ſicut ad alia ornamenta præſcriptas Orationes recitat in Miſſali poſitas, quarum cauſâ de his hoc loco cum Miſſali agimus; tamen de eo breviter hæc notabo, ne Baculo omiſſo, à Lectore ſine baculo corripiar.

Baculus, virga Paſtoralis, Pedum, Ferula, & Capuita, ſunt Synonyma, ex Ivone Carnot. *Epiſt. 8.* & Hon. in Gemma *lib. 1. c. 217.* Cambucam alii vocant apud Petrum Comeſtorem *in Hiſtor. Exodi c. 52.* Cambuttam vocat Ordo Romanus *in Dedicatione Eccleſ.* ſed Capuita & Cambutta corruptæ ſunt voces, à Cambuta voce barbara, quæ ſignificat baculum retortum. Porrò tres habet partes, ſummam retortam, ut pedum paſtorum recurvem, ad colligendas, ut ait Feſtus, oves; mediam rectam, imam acutam; talis eſt S. Saturnini Apoſtolorum diſcipuli, qui Tholoſæ cum imagine Sancti antiquiſſima habetur; & Valentiæ S. Auguſtini Baculus, qui eſt eburneus & rotundus; & item S. Iſidori, quem ego vidi Bononiæ, ubi ſuprà, cum Mitra ejuſdem; datur enim Epiſcopo, ad regimen animarum, undè verſus:

Curva trahit mites, pars pungit acuta rebelles.
Et ſub imagine præfata S. Saturnini legitur iſte verſus:

Curva trahit, quos virga regit, pars ultima pungit,

Ut refert Hugo Victor. *Spec Eccleſ. cap. 6.* Innocent. III. *lib. 1. cap. 62.* affert hoc carmen auctore incerto:

Collige, ſuſtenta, ſtimula, vaga, morbida, lenta: id eſt, Collige vagas, ſuſtenta debiles, & punge pigros. Eſt autem Baculus ultimum Epiſcopi ornamentum, Innocent. III. *lib. 1. cap. 10.* quem geſtat ille manu ſiniſtrâ, quæ cordis eſſe dicitur, & partem curvam populo vertit, Cæremon. Epiſc. *lib. 2. cap. 8.* nec ornatur ſudario, quod convenit Abbatiali, Acta Mediolan. *Eccleſ. in inſtruct. fabr. Eccl.* ad differentiam Epiſcopalis.

Annulus datur Epiſcopo, *de quo* Optat. Milev. *lib. 1. contra Parmenidem*, & Ordo Rom. *in conſecratione Epiſcop.* qui & aureus debet eſſe, Innocent. III. *lib. 1. c. 46.* & benedictus, ut in Ordine Romano, daturque ad honorem, & ſignificationem, quòd Eccleſiæ ſuæ ſponſus eſt; & quòd velut annulo ſignatorio non omnibus omnia revelare myſteria debet; ita Iſid. *1. de Eccleſ. offic. cap. 5.* & regulariter quidem in digito indice manûs dextræ defertur; neque in gemma ſculptum quid eſſe debet, ex Durand. *lib. 2. de Rit. cap. 9.* ſed in Miſſa Pontificali jubetur Epiſcopus geſtare Annulum in digito annulari dextræ manûs, Cærem. Epiſc. *lib. 1. cap. 7. & lib. 2. cap. 8.* cui & in eodem digito in conſecratione datur concelebraturo cum conſecrante, Pontif. Rom. Alii caveant, ne unquam Annulum geſtent in Miſſa; qui expreſsè prohibitus fuit Protonotariis non participantibus, & quibuſcumque Doctoribus, à ſacra Rituum Congregatione *die 11. Februarii 1623.* & item Canonicis Cathedralium Eccleſiarum, qui ſe majores æſtimabant Protonotariis, *die 20. Novembr. 1628.* Canonicorum verò nomine hac in re intelliguntur etiam Dignitates, ſive ſint, ſive non ſint de gremio capituli. Ulti-

Digitized by Google

Ultima veſtis Epiſcopi eſt Manipulus, Ordo Roman. de quo ſuprà diximus non pauca; hoc loco quærimus, cur ille ſit ultima veſtis Epiſcopi? ſolus Durandus *lib.4.cap.7.* hunc ritum in Epiſcopo declarat: & Primò inquit, quia dum eum accipit in confeſſione ante Miſſam, ornamentum accipiens inferioris ordinis, & ab inferiori miniſtro, id eſt, Subdiacono, cujus propria veſtis eſt Manipulus, humilietur Epiſcopus coram Deo. Secundò, ut quod ore confitetur ſe peccaſſe, per fructum boni operis, qui ſignificatur in Manipulo ad brachium ligato, reficiatur in mente. Tertiò ut conceſſa temporalia, per Manipulum adumbrata, videatur accipere per alienam manum, & cum ſui cognitione in humilitate, ne ob temporalia elevetur in ſuperbiam. Quartò, ad notandum, quòd tunc bonorum operum Manipulum cum præmio portabimus cum Chriſto, quando ad Altare Dei æterni tribunal Judicis pervenerimus: nam Epiſcopus typum gerit Chriſti Capitis noſtri.

De Gremiali Epiſcopi, quia ad ejus gremium ponitur, ita dicto, neque Miſſale, neque nos loquimur; & præterea nihil de eo occurrit dicendum, niſi quòd Epiſcopo deſervit tantùm ſuper femora, cùm Planetam indutus ſedet. Succinctorium dici putat Vicecom. *lib.3. cap.15.* ſed Innoc. III. *lib. 1. cap. 10.* tertium Succinctorio dat locum, tùm ſolus Papa eo utitur, Cærem. Papæ *lib. 2. cap. 14.* & uſus ejus eſt circa renes, ex Ivon. Carnot. *loco citato.*

Pluviale item eſt veſtis Epiſcopi ad Horam Tertiam, Veſperas, Laudes, & Proceſſiones, de quo diximus ſuprà. De quibus autem Miſſale tacet, ut de Pallio Archiepiſcopi, Orali Papæ, & aliis ejuſdem veſtibus ad Miſſam ſpectantibus, aliàs, Deo dante, ſcribemus.

Nunc breviſſimam prædictorum omnium indumentorum ſubjiciamus ſignificationem: quam ſuprà promiſimus, quæ triplex eſt, Anagogica, Allegorica, Tropologica, ſeu Moralis.

Anagogica ſignificatio eſt de Chriſto, cujus imago glorioſa eſt Epiſcopus.

Allegorica eſt de Paſſione Chriſti, quam Sacerdos minùs glorioſè veſtitus indicat.

Tropologica, ſeu moralis, eruditionem continet conformem moribus Sanctorum quorumcumque miniſtrorum Eccleſiaſticorum, Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi.

Expoſitio Anagogica veſtium Pontificalium de Chriſto.

Caligæ & Sandalia denotant Incarnationem Chriſti, de qua in Pſal. 59. *In Idumæam extendam calceamentum meum,* ex Stephano Eduenſi *de Sacr. Alt. cap. 11.*

Amictus, latibulum capitis, id eſt, divinitatis in Chriſto, idem Stephan. *c. 10.*

Alba, Reſurrectionis gloriam, idem Eduenſ. *ibidem*, novitatem vitæ in Chriſto, Innocent. III. *lib. 1. cap. 36.* & munditiam ejuſdem, S. Bonavent. *de Myſt. Miſſa.*

Cingulum, charitatem Chriſti, cujus extremitates duæ ſunt; fecit & docuit, Innoc. *c. 37.* Majeſtatem Deitatis, S. Germ. *in Theoria.* Virginitatem Chriſti, Bonav. *loco citato.*

Crux pectoralis, paſſionem Chriſti, exemplar paſſionum aliorum Martyrum; quorum Reliquiæ in Cruce aſſervantur, nihil apud auctores inveni in hoc ſenſu anagogico.

Stola deſignat obedientiam Chriſti, ex Steph. Eduenſ. *loc. cit.* & voluntariam ſervitutem, Bonavent. *loc. cit.*

Tunicella, doctrinam Chriſti inconſutilem, quæ ſcindi non poteſt, Innocent. *cap. 39.*

Dalmatica, miſericordiam Chriſti erga nos latam & largam, idem *c. 40.*

Chirothecæ, hœdorum pelliculæ, ſimilitudinem carnis peccati in Chriſto, idem *c. 41.*

Planeta, Eccleſiam univerſalem, Chriſti veſtem; poſteriorem quidem partem antiqui teſtamenti, anteriorem novi, idem *c. 42.* integra ea erat, undique clauſa antiquitùs, quia una Eccleſia eſt, Ruper. *1. c. 22.* plenitudinem gratiæ Chriſti, ex Biel. *lect. 11.* indicat.

Mitra, ſummam Chriſti honorificentiam, Innocent. *c. 44.*

Baculus, poteſtatem, idem *c. 45.*

Annulus perfectionem donorum Spiritûs ſancti in Chriſto, idem *c. 46.*

Manipulus in læva, beatitatem Chriſti, qui viator & comprehenſor erat, idem *c. 43.* vel humili-

militatem Chriſti, Bonavent. *de myſt. Miſſ.* vel amorem cordis ad paſſionem, Tolet. *lib. 2. c. 2.* fuſiùs iſta leges explanata locis citatis.

Expoſitio allegorica veſtium Sacerdotalium de Paſſione Chriſti.

AMictus ſignificat velamen faciei Chriſti, Gabriel Biel. *in can. lect. 11.* ſeu coronam ſpineam: nam velat caput, non faciem amictus, S. Thom. *3. part. q. 83. art. 5.*

Alba, veſtem ab Herode Chriſto datam, S. Thom. *quaſt. 40. art. 7.*

Cingulum, flagellum à Pilato juſſum, Durand. *lib. 3. cap. 4.* vel funes, S. Thom. *loc. cit.*

Manipulus, funem quo captus eſt, S. Thom. *loc. cit.*

Stola, ligaturam ad columnam, Durand. *cap. 9.* vel Crucem, S. Thom. *loco citato.*

Caſula, purpureum veſtimentum coram Pilato, S. Germ. *in Theoria.*

Sex numero ſunt Sacerdotales veſtes, in quarum ſenario numero, ait Zachar. And. *de Miſſa lib. 2. c. 1.* recolenda eſt illius paſſio, qui ſex diebus creatum mundum, ſexta ætate, ſexta die & hora ſexta eundem reparavit.

Expoſitio Tropologica omnium veſtium Pontificalium, & Sacerdotalium.

MUltæ ſunt, eæque ornatiſſimæ Sacerdotum tunicæ, quia Sacerdotalis ordo eſt veluti oculus ipſius Dei, vel Eccleſiæ, quibus per Zachariam *c. 2.* dicitur: *qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* Et ſicuti multis tunicis munitur oculus & tegitur, iiſque adeò ſpecioſis, ut iridis ſpeciem referat, quod latè docet Galenus *de uſu partium lib. 10.* ita Sacerdotes tam variis, tamque ornatis voluit Deus veſtiri tunicis, ut memores eſſent, ſe tanquam oculos à Deo diligi, illudque muneris ſui proprium eſſe, ut in Eccleſia Dei oculorum vicee fungantur.

Itaque Caligæ & Sandalia monent, greſſus rectos eſſe faciendos, & genua roboranda in præparationem Evangelii, quod eſt proprium Epiſcoporum & prædicatorum; & item affectuum cuſtodiam, qui ſunt pedes animæ, ex Ivone Carnot. *ſer. de ſignif. indum.* Concordant hæc cum Oratione quæ dicitur ad Caligas.

Amictus docet decem labores eſſe ferendos, Alcuin. *cap. quid ſign. veſtim.* Vel cuſtodiam vocis, quæ formatur in collo, Amal. *lib. 2. c. 17.* Vel ſpeciem cœleſtium, quâ onus portamus, cujus vittæ duæ ſunt, fides, & operatio; timor pœnæ, deſiderium gloriæ, Honor. in Gemma, *lib. 1. c. 201.* Vel juſtitiam, Hugo. Vict. *in ſpecul. Eccl. cap. 6.* Vel munditiam bonorum operum, Raban. *de inſtit. Cleric. lib. 1. c. 15.* Vel galeam ſalutis, Gemma *lib. 1. c. 82.* concordat hoc cum propria oratione. Vel fortitudinem operum cum duabus quaſi vittis, intentione & fine, Innoc, *lib. 1. c. 50.* Vel fidem, Biel. *lect. 12.* vel fiduciam, Scortia *lib. 2. cap. 8.* Vel contemplationem, S. Thom. *q. 83. art. 5.*

Alba connotat duodecim. Perſeverantiam, Alcuin. *ſuprà.* Vel caſtigationem totius corporis, Amalar. *ſuprà cap. 18.* Vel caſtitatem totius vitæ, Gemma *ſuprà c. 202.* Vel munditiam animæ, Hug. Vict. *loc. cit.* & concordat cum propria oratione quæ dicitur ad Albam. Vel munditiam carnis, idem *Erud. Theolog. lib. 1. cap. 46.* Vel continentiam, vel ſummam juſtitiam, Raban. *c. 16. ſuprà.* Vel novam vitam Sacerdotis, Rupert. *ſuprà cap. 20.* Vel loricam juſtitiæ, Gemma *lib. 1. c. 82.* Vel munditiam vitæ latam in libertatem filiorum Dei, Innocent III. *ſuprà cap. 51.* Vel fidem, & innocentiam, S. Thom. *loc. cit.*

Cingulum indicat ſeptem. Diſcretionem, moderatricem virtutum omnium, Alcuin. *ſuprà.* Continentiam, Amalar. *ſuprà cap. 22.* Cuſtodiam cordis, Gemma *c. 203.* Caſtitatem corporis, Hugo Vict. *ſuprà.* Fervorem continentiæ, ne ſit remiſſa, Raban. *cap. 17.* concordat cum oratione propria. Arcum contra hoſtes, Gemma *lib. 1. cap. 83.* Fortitudinem, Heſych. *lib. 5. in Levit.*

Crux pectoralis memoria eſt paſſionis Chriſti, & Martyrum, ut eam Pontifex recondat in pectore, Innocent. III. *lib. 1. c. 53.* concordat cum ſua oratione.

Stola decem ſignificat. Jugum Chriſti eſt; feratur ergò utroque humero, Alcui. *ſuprà.* ad genua

Digitized by Google

nua tendit ad humilitatis indicium, Amalar. *ſuprà c. 20.* ab humeris ad utrumque latus deſcendit, ut per arma juſtitiæ à dextris & à ſiniſtris muniamur. Cingulo colligatur, quia virtutes virtutibus juvantur, Ivo Carnot. *ſuprà*. Obedientiam Evangelii ſignificat, quæ tum à ſiniſtro humero activæ vitæ, tum à dextro contemplativæ Crucem in pectore format, & mundo crucifixum facit, Gemma *lib. 1. c. 204.* Fortitudinem cum perſeverantia, Hugo *dict. c. 6.* Munditiam vitæ, idem *ſuprà c. 48.* Orarium ad pectus eſt, ut ore & corde precetur, Rab. *ſuprà c. 19.* Haſta eſt contra hoſtes, Gemma *ſuprà c. 82.* Memoria eſt Paſſionis Domini, & Crucis in pectore, Bonavent. *in myſteriis Miſſæ.*

Tunicella, quæ non videtur in Epiſcopo, demonſtrat virtutes intimas Epiſcopi proprias, Amal. *lib. 2. c. 22.*

Dalmatica immaculatæ vitæ typus eſt, Durand. *ſuprà cap. 11.* Liberalitatis erga pauperes, Innoc. III. *cap. 56.* & ideò fuit etiam data Diaconis, quorum munus erat præcipuum, miniſtrare menſis, *Act. 6.* Religionis immaculatæ, quæ ex Jacobo eſt, *apud Deum Patrem, viſitare pupillos & viduas in tribulatione, & immaculatum ſe cuſtodire*, Amalar. *c. 21. ſuprà*. Charitatis geminæ, Hugo Vict. *ſuprà c. 6.*

Chirothecæ manus tegunt, ut opus ſit in publico, intentio in occulto, Gemma *c. 215.* vel exempla Sanctorum præ manibus habenda eſſe monent, Durand. *lib. 3. c. 12.*

Planeta, quæ ſuper omnes eſt, charitatis eſt ſymbolum, Alcuin *ſuprà*; ideò duplex eſt, ante pectus, & poſt humeros, ut Deus ametur, & proximus; amicus, & hoſtis, Amalar. *cap. 19.* parva caſa eſt, quæ totum hominem tegit, charitas. Gemma *lib. 1. cap. 207.* Vel prudentiam cum charitate duæ Caſulæ partes perſuadent, Hugo *ſuprà cap. 6.* contra hoſtes clypeus eſt, Gemma *dicto c. 82.* reliqui ſuprà citati charitatem interpretantur. Pars anterior ſtrictior eſt, quia Deus unus; poſterior eſt latior, quia proximi amor eſt multiplex, Tolet. *lib. 2. c. 2.* Obedientiam denique ſignificat, ex Bellarino noſtri Ordinis *in Doctr. Concil Trident. part 3. c. 5. n. 6.* Concordare poteſt oratio propria cum prædictis, quia jugum amoris Caſula eſt, & Stola jugũ patientiæ, inquit Suarez. *3. part. diſp. 83. ſect. 2.*

Mitra cum duobus cornibus ſcientiam requirit utriuſque Teſtamenti contra hoſtes, Hugo Vict. *ſuprà c. 6.* duæ vittæ, ſeu fibræ poſteriores ſunt Spiritus & Littera; ad humeros pendent, ut quod docet Epiſcopus, opere compleat, Innocent. III. *c. 60.*

Baculus correctionem paſtoralem docet, cã ratione, quâ Hugo Vict. *dicto c. 6.*

Per baculum rectum doceas, Epiſcope, rectè Vivere: per flexus ferri properes miſereri.

Annulus fidei Sacramentum eſt cum Sponſa, à qua nunquam diſcedendum eſt, ex Stephan. Eduen. *de Sacr. Altaris c. 2.* fertur in digito indice manus dextræ, quia digitus index ſalutaris dicitur à Duran. *lib. 2. de rit. cap. 9.* digitus autem ſignificat Spiritum ſanctum, cujus dona Epiſcopus diſtribuit in ordinatione Cleri, Innocent. III. *c. 46.* In Gemma nihil ſculptum eſſe debet, ex Synodo Mediolan. *de Sacra ſupellectili*, ut Deum ipſum in Annulo veneremur Epiſcopi.

In Miſſa verò Pontificali fertur Annulus in digito dextræ manûs, non autem ſiniſtræ, quod eſt ſponſæ proprium, & item in digito annulari, qui eſt remotior ab indice; ne indice quaſi coronato ab Annulo Epiſcopus uti videatur ad conſecrationem corporis Chriſti, ſi quod ſentio, dicere liceat. Nam annulus corona manuum dicitur à ſapientioribus, & coram Chriſto digitorum coronam deponere convenit, ſeu remotiùs ſaltẽ geſtare: unde & aliis, ut dictum eſt ſuprà, prohibetur uſus Annuli in Miſſa; tum ad differentiam Epiſcopi, tum ad humilitatis indiciũ coram ſanctiſſimo Sacramento, quod manu tractari debet.

In Manipulo ſeptem diſce. Quia portatur in ſiniſtra, præſentem vitam laborioſam repræſentat, Alcuin. *ſuprà*. Repudium mundanæ cogitationis, quia eo tergebatur pituita, Amal. *ſuprà c. 24.* Pœnitentiam cum fletu ad tergendas animæ labes, Gemm. *an. 208.* & concordat cum oratione, quæ dicitur ad Manipulum. Vigilantiam contra acediam, quia eo tergebantur oculi; Eduenſ. *c. 10.* contra hoſtes. Clava eſt, Gemma, *d. c. 82.* Diſcretionem devotam, Biel. *lect. 12.* Retributionem futuram bonorum operum, Rup. *lib. 1.*

Digitized by Google

c.33. ex Pſal. 125. Venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos.

Verùm clauſula ſit cum Ivone Carnot. *ſerm. cit.* Ornamenta hæc, ait, non ſunt virtutes, ſed virtutum inſignia, quibus tanquam ſcripturis utentes admonentur, quid debeant appetere, quid vitare, & ad quem ſua facta dirigere. Provideat ergò, inquit Innocent. III. *cap. 4.* diligenter Epiſcopus, & attendat Sacerdos ſtudioſè, ut ſignum ſine ſignificato non ferat, ut veſtem ſine virtute non portet, ne fortè ſimilis ſit ſepulchro deforis dealbato, intùs autem omni pleno ſpurcitiâ. Quiſquis autem ſacris indumentis ornatur, & honeſtis moribus non induitur, quantò venerabilior apparet hominibus, tantò indignior redditur apud Deum. Pontificalem itaque gloriam jam honor non commendet veſtium, ſed ſplendor animarum. Hæc Innocent.

De ingreſſu Sacerdotis ad Altare. II.

1. Sacerdos omnibus paramentis indutus, accipit manu ſiniſtrâ Calicem, ut ſuprà præparatum, quem portat elevatum ante pectus, Burſam manu dextrâ ſuper calice tenens, & *a* factâ reverentiâ Cruci, vel imagini illi, quæ in Sacriſtia erit, capite cooperto accedit ad Altare, *b* miniſtro cum Miſſali, & aliis ad celebrandum neceſſariis (niſi antè fuerint præparata) *c* præcedente ſuperpelliceum induto. Procedit autem oculis demiſſis, inceſſu gravi, erecto corpore. Si verò contigerit eum tranſire ante Altare majus, capite cooperto facit ad illud reverentiam: ſi ante locum Sacramenti, *d* genuflectat: ſi ante Altare, ubi celebretur Miſſa, in qua elevatur, vel tunc *e* miniſtratur Sacramentum, ſimiliter genuflectat, & detecto capite illud adoret, nec ante ſurgat, quàm Celebrans depoſuerit Calicem ſuper Corporale.

a *Factâ reverentiâ.*) Hæc vox, quæ hoc loco primùm occurrit, *reverentia*, eſt nomen genericum, quod habet ſpecies, id eſt, inclinationem capitis, vel genuflexionem; ponitur que in ſequentibus Rubricis juxta ſpecificam ſignificationem, quæ rei congruit, cui fit reverentia: quod ſemel dixiſſe, ſit ſatis. Et hoc loco reverentia fit capite cooperto, & profundè, *ex numero ſeq.* inclinato; non enim verbum illud *cooperto* concordat tantùm cum ſequenti *accedit*, ſed etiam cum præcedentibus; nec inconvenit, cùm paulò poſt idem fieri præſcribatur, quando tranſit Sacerdos ante Altare majus, in quo item Crux eſſe debet, *juxta rubricam ſuperiorem in prima part. tit. 20.* Coopertum verò caput hoc loco ſignificat cum birreto: quare de Regularibus non loquitur Rubrica, quos neque decet uti birreto, niſi ſint Canonici Regulares.

Prima fit hoc loco de ſacris imaginibus mentio; de quibus præclarè ſcripſit Tobias noſter *de Sacris Templis part. 1. cap. 63.*

b *Miniſtro cum Miſſali.*) Si Miſſale tantùm geſtandum erit, quod magis deceret, illud portet miniſter ambabus manibus erectum ante pectus, manus apponens angulis inferioribus ejuſdem. Cæterùm ſine miniſtro celebrari non debet *de Fil. Presbyt. titul. 17. cap. Propoſuit.* ex Alex. III. ſub mortali, ex S.Thom. *qu.83. art.5. ad 12.* neque miniſter femina ſit, Azor *lib.10. cap. 29. ubi fuſiùs, ex c. Inhibendum, de cohabit. cleric. ex Conc. Mogunt.* Unus autem ſufficit miniſter, ex Conc. Nanneten. *c. 30. apud Ivon. 3. p. c. 70.* Poſſet tamen excuſare neceſſitas, ut ſine miniſtro fieret Miſſa, & Sacerdos reſponderet ſibi, ut ad *Orate fratres*, & ad *Kyrie*, vel prædiceret laico præſenti, quæ reſpondere debet, ne populus careat Miſſa, Suar. *diſp. 88. ſect. 2.*

c *Præcedente.*] Eodem modo incedente, ut mox dicitur de Sacerdote, oculis demiſſis, & inceſſu modeſto, factis debitis reverentiis Cruci in Sacriſtia, Altarique majori ſimul cum celebrante, à latere ſiniſtro ejuſdem paulò poſt eum.

d *Genu-*

Digitized by Google

d *Genuflectat.*) Cooperto adhuc capite, ne amotâ manu dextrâ cadat aliquid de calice. Sacramento verò patente in altari, cautè ſe gerat, dum amovet manum dextram ad detegendum caput, juxta proximam rubricam: neque incedat idcircò longiùs aperto capite, quod titulo majoris reverentiæ aliqui faciunt, ſed minùs cautè ob calicem quem manu geſtant.

e *Miniſtratur Sacramentum.*) Eodem modo fiat, ſi expoſitum ſit in Altari ſanctiſſimum Sacramentum; vel ſi advertat in altaribus minoribus adhuc eſſe poſt conſecrationem Sacramentum. Hoc loco *ſimiliter* ſignificat quidem genuflexionem unico genu; ſed in elevatione hoſtiæ uſque ad calicis depoſitionem duobus genibus ſit adoratio.

Si verò tranſeat antè altare, in quo ſit expoſita ſolemniter Reliquia inſignis Sancti, de quo ſit feſtum ibidem, convenit, ut apertum caput inclinet illi profundè; in aliis Reliquiarum expoſitarum caſibus habeatur ratio altaris tantùm.

2. Cùm pervenerit ad altare, ſtans antè illius infimum gradum, *f* caput detegit, birretum miniſtro porrigit, & Altari, ſeu imagini Crucifixi deſuper poſitæ profundè inclinat. Si autem in eo ſit *g* tabernaculum ſanctiſſ. Sacramenti, genuflectens debitam facit reverentiam. Tunc aſcendit ad medium altaris: ibi *h* ad cornu Evangelii ſiſtit calicem, extrahit Corporale de burſa, quod *i* extendit in medio altaris, & ſuper illud calicem *l* velo coopertum collocat; Burſam autem ad cornu Evangelii. Si *m* in altari Paramenta accepit, hoc idem facit, antequam deſcendat ab altari, ut Miſſam inchoet.

f *Caput detegit.*) S. Paulus *1. Cor. 11. Omnis vir orans velato capite, deturpat caput ſuum:* dixerat autem paulò ante, *Caput viri Chriſtus.* Signum enim eſt libertatis, ſicut in feminis & Sacerdotibus Hebræis velatio capitis indicium eſt ſervitutis & ſubjectionis. Nudo capite, quia non erubeſcimus, ait Tertul. *lib. de orat.* Zacharias itaque Papa *cap. Nullus, de conſ. diſt. 1.* juſſit, ne velato capite Sacerdotes aſtarent altari: peccaret autem, ſi abſque juſta cauſa, & ſine diſpenſatione, tecto capite, etiam pileolo, quis celebraret. Si verò neceſſitas adſit, & difficile ſit petere diſpenſationem, vel non ſæpè accidit, excuſatur à peccato, Sylveſt. *v. Miſſa 1. q. 2. §. 1.* ſed eo caſu ſecretò celebret, Nav. *de celeb. Miſſ. conſ. 7. n. 1.* & quamvis ibi concedat idem Navar. poſſe renovari antiquum ritum amiciendi caput amictu, qui ante Albam aſſumitur; negat tamen, niſi incommodæ valetudinis gratiâ, Azor. *ſub c. 28. q. 16.*

Verùm Sedi Apoſtolicæ reſervata eſt hæc facultas concedendi pileoli uſum, tum ex Decreto, quod eſt Papale, & in Concilio Romano, tum ex praxi Romana: nam S. Congregatio Cardinalium ſuper negotia Epiſcoporum *2. Jan. 1590. & 17. Jan. 1591.* conceſſit extra Canonem uſum pileoli Epiſcopo Faventino; & reſpondit Archiepiſcopo Urbinati, eo non poſſe uti ſine licentia Sedis Apoſtolicæ. Idem ſenſit S. Rituum Congr. *31. Jan. 1626. & 24. April. eodem anno,* ad Papam ſcilicet ſpectare hanc diſpenſationem.

Aſſerunt Doctores diſpenſationem hanc [ſine qua non ſufficit juſta cauſa, ut dicitur *in Defect. tit. 10. n. 1. Si celebrat,* inquit, *capite cooperto ſine diſpenſatione*) fieri poſſe ab Epiſcopo; & id dicunt quidem, ſed non probant. At Canon ille tam Epiſcopo quàm Presbyteris prohibet, ne velato capite aſſiſtant Altari. An ergò Epiſcopus, cui fuit prohibitum à Papa, ſecum ipſe, & cum aliis diſpenſabit? Joannes Andreas poſt Hoſtienſem *in c. 1. de Sup. neglig. Præl. in 6.* dicit notabile verbum [obſervante hoc Silveſtro *verb. Diſpenſatio, q. 13.*] ubi Canones, ait, imponunt legem ipſis Epiſcopis, non diſpenſat Epiſcopus, niſi hoc reperiatur conceſſum; & Romæ vidi pauperes gratis diſpenſatos à Summo Pontifice. Hinc prædictæ ſacræ Congregationes conſtanter remittunt ad Papam, ut diſpenſet; & ita reſpon-

ſpondit rurſus S. Rituum Congregatio *die 26. Feb. & 7. Aug. 1628.* à quibus non decet diſſentire decretis.

g *Tabernaculum.*) Hic prima mentio de tabernaculo immobili SS. Sacramenti, quod appellatum eſt Paſtophorium à Clem. *lib. 8. Conſt. Apoſt c. 13.* hoc eſt Thalamus, ex Hier. *c. 40. in Ezech.* Ad formam columbæ fabricabatur illud ætate S. Baſilii, ex Amphiloc. *in ejus vita*; item ex auro, vel argento, *ibid.* Armariolum ligneum erat, apud Renerum S. Laur. de quo Durand. *lib. 1. c. 16.* Quod autem hic dicitur, *genuflectens debitam facit reverentiam* intellige unico genu, ut aliàs diximus.

h *Ad cornu Evangelii ſiſtit.*) An cornu nobilius primâ vice calicem excipit? ſed reverà hoc fit, quia cornu Epiſtolæ occupatur à Miſſali.

i *Extendit in medio Altaris.*) Solent multi acu pingere Crucem in Corporali citrà oram, & in medio; & tunc congruit, ut latus illud ad anteriorem partem Altaris referatur, *Acta Mediolan. Eccleſ.* Oſculantur autem eandem crucem oſculaturi Altare, quod nec approbo, nec reprobo. Certè convenit, ut ora corporalis oram Altaris tangat, ut manus intra corporale poſt conſecrationem contineantur commodiùs.

l *Velo coopertum.*) In anteriori parte lateat totus Calix, quouſque revelato calice, revelentur propria paſſionis Chriſti myſteria, ut dicemus, cùm de Offertorio; habet igitur myſterium velatus calix.

m *In Altari paramenta.*) Ex tolerantia hoc dicitur, deficiente Sacriſtiâ; & eo caſu, fiat quod ſuprà diximus tit. 1.

3. Si eſt conſecraturus *n* plures Hoſtias pro Communione facienda, quæ ob quantitatem ſuper Patena manere non poſſint, locat eas ſuper Corporale antè Calicem; aut in aliquo Calice, vel *o* vaſe mundo *p* conſecrato ponit eas retrò poſt Calicem, & aliâ Patenâ ſeu *q* pallâ cooperit.

n *Plures Hoſtias.*] Hoc eſt, particulas, ita dictas *infrà tit. 10. n. 6.* de qua voce vide Baron. *anno 57. num. 149.* ubi Tertul. *de Monogam. cap. 11.* ubi eas vocat Buccellas; & S. Auguſt. Particulas. Albaſpinus tamen explicat Tertullianum *in notis ad eundem*, de eleemoſynis, quæ pane erogato fiebant.

o *Vaſe mundo.*] Id eſt Pyxide, *infra titulo 10. n. 6.* quam vocem uſurpat S. Leo Papa *ad Michael. Imperat.* Ciborium etiam à cibo, quem continet, appellavit, & parvum Ciborium, S. Chryſoſtomus *Homil. 42. in Acta Apoſtolorum.* Turrim vocat, quæ à Diacono geſtari poterat, fortaſsè ob formam, Gregor. Turon. *lib. 1. de gloria Mart. cap. 86.* frequentius pyxidem, Symmachus Papa *in l. Pontificali.* Arca illuſtrationis Dei dicta eſt ab Heſychio apud Buleng. *lib. 2. cap. 18.*

p *Conſecrato.*) Burchardus hujus vocis eſt auctor hoc loco latè; tamen ſumitur hic conſecratio pro ſimplici benedictione, quæ habetur in Ord. Rom. ſine unctione: decet enim Pyxidem benedici ſaltem ut Corporale, & ab eo benedici poteſt, à quo & Corporale.

Nec eſt neceſſe, quòd ſit ejuſdem materiæ cujus eſt calix, vel patena, quia nullum jus de hac te, Suarez *3. p. diſp. 81. ſect. 7.* qui monet, in vaſe inferioris materiæ, carente etiam auro lito, includendum eſſe aliud vas lineum ſimile Corporali, ob reverentiam tanti Sacramenti; ſed meliùs eſt linire auro vas interiùs, ad dignoſcenda & colligenda fragmenta; & experientiâ teſte, amylum, quo linum illud imbuitur, generare ſolet animalia quædam minuta in Pyxide.

q *Pallâ cooperit.*) Si Pyxis proprium habet operculum, eodem tegatur.

4. Collocato Calice in Altari, accedit ad cornu Epiſtolæ, Miſſale ſuper cuſſino aperit, reperit Miſſam, & ſignacula ſuis locis accommodat. Deindè rediens ad medium altaris, factâ primùm *r* Cruci reverentiâ, *s* vertens ſe à cornu Epiſtolæ deſcendit *t* poſt infimum gradum altaris, ut ibi faciat confeſſionem.

Apertio

Digitized by Google

Apertio libri ad Sacerdotem ſpectat, qui repræſentat Agnum aperientem librum, *Apocal. 5.* ex Innocent. III. *lib. 2. cap. 3.*

r *Cruci reverentia.*) cum capitis inclinatione, quod in ſequentibus obſerva: & ſit ſemper profunda, ut *ſupra num. 2.* dictum eſt.

Multi addunt ſimilem Cruci reverentiam collocato calice in altari, antequam accedant ad librum aperiendum; qui ritus placet, uti valdè pius. & habetur *in libello de cerem. Miſſæ edito Romæ 1628.* eò quia fit poſt actionem circa calicem quæ moram habet.

ſ *Vertens ſe à cornu Epiſtolæ.*) Senſus horum verborum eſt juxta motum naturalem, qui clariùs deſcribitur *infrà tit. 5. nu. 1.* cùm celebrans dicturus eſt *Dominus vobiſcum;* & militat in utroque caſu eadem ratio motûs à dextra Sacerdotis, quæ eſt ſiniſtrum latus altaris.

t *Poſt infimum gradum.*) Non ſuper gradus, ſed in plano Cappellæ, ad humilitatem coram Deo magis indicandam.

5 In Miſſa ſolemni *u* Miſſale apertum ſuper altare, calix verò & *x* alia neceſſaria præparentur *y* in Credentia cooperta linteo, antequam Sacerdos veniat ad altare. Ipſe autem *z* procedit cum Diacono, & Subdiacono, qui capite cooperto, ſimul cum eo tenent manus junctas ante pectus; *a* Acolythi verò ante eos deferunt candelabra cum candelis accenſis; quæ deinde *b* collocantur ſuper Credentia: & cùm pervenerit ad infimum gradum altaris, ibi medius inter Diaconum à dextris, & Subdiaconum à ſiniſtris, *c* antequam aſcendat ad altare, facit cum ipſis (ut infrà) Confeſſionem.

Ritus & cæremoniæ in Miſſa ſolemni ſervandæ, parciùs in rubricis Miſſalis ſunt deſcriptæ; tum quia de his in Cærem. Epiſcoporū paulò ante Miſſalis recognitionem actum erat ſatis; tum quia minutiora perſequi non videbatur in Miſſali peropportunum. Quare, ne quid in his noſtris Commentariis ſacrorum Rituum ſtudioſiores deſiderent, addam ſuis locis non pauca, imò plurima, quæ in Congregatione habitâ ſuper Miſſalis recognitione, ſub Clemente VIII. me quoque præſente, declarata fuerunt, annotata jam magna ex parte in Cæremoniali Congregationis noſtræ multo cum labore noſtro, & juſſu Capituli generalis noſtri, ejuſdemque authoritate approbato, & edito anno 1607.

Illud autem primùm admonebo, Miſſam ſolemnem, de qua hic loquimur, dici in rubric. Principalem, & Conventualem. Publicam vocat Ordo Roman. *tit. de dedicat. Eccleſ.* & concil. Val. I. *c. Canonicam.* S. Gregor. *in lib. Capitul. c. 45.* Generalem, Microl *c. 45.* tum eam fuiſſe antiquiorem privatâ, ut ex Dion. *de Eccl. Hier.* colligitur, & Clemente *in Conſt. Apoſtol.* nam Baronius anno tantum 418. Miſſæ privatæ novit originē.

Ea verò eſt ſolemnis hoc loco, quæ in feſtis ſolemnioribus cantatur, in qua nihil omittitur, quod ad ſolemnitatem indicandā ſpectat: nam in profeſtis cantantur quidem Miſſæ cum miniſtris, ſed aliquando abſque incenſatione altaris & chori, ſine Credentia, ſine oſculo pacis, quæ tolerantur potiùs quàm conceduntur, in Collegiatis (ajunt) ut inter feſta, & profeſta appareat differentia: quo caſu Subdiaconus portat calicem, Diaconus librum de Sacriſtia ad Altare. Hic depoſito & aperto libro deſcendit ad celebrantem, cum quo confeſſionem facit; & interim Subdiaconus, explicato corporali, collocat Calicem in medio Altaris, quod etiam innuitur *infrà tit. 7. num. 9. initio*: eodemque modo finitâ Miſſâ revertuntur in Sacriſtiam. Toleranda hæc ſunt potiùs, quàm concedenda, & de his non ſcribimus, quæ minùs approbamus.

u *Miſſale apertum ſuper Altare.*) Per Cæremoniarium aut Sacriſtam poni debet, antequam celebrans incipiat confeſſionem, ſi minùs illud, antequam veniat ad altare, collocatum fuerit: quia etiam in Miſſa privata aperitur Miſſale ante confeſſionem.

x *Alia neceſſaria.*) Nimirùm Miſſale unum, ſeu duo pro Epiſtola & Evangelio cantandis: velum

lum longum pro Subdiacono, pelvicula cum urceolis & manutergio, calix cum purificatorio, hoſtia in patena, pallâ, velo, burſâ cum corporali. Calix autem erit in medio Credentiæ, cætera hinc inde.

y *In Credentia cooperta linteo.*) Erit hæc brevis, demiſſa, ſimplex, à latere Epiſtolæ, ſine gradibus, ſine cruce, vel imaginibus, cooperta linteo, uſque ad terram undequaque pendente, Cæremon. Epiſc. *lib. 1. cap. 12.*

z *Procedit cum Diacono*, &c.) Antequam exeant è Sacriſtia, celebrans imponat capite aperto incenſum in thuribulum, miniſtrante Diacono naviculam, & thuriferario thuribulum, cum benedictione, eo modo prorſus qui deſcribitur *infrà tit. 4. num. 4.* & nos ibidem exponemus. Thuriferarius autem portans Thuribulum manu dextrâ, in annulum quidem majorem pollice immiſſo, annulum verò catenæ mediæ, ſive operculi, annulari digito ſuſtentans, & naviculam, illius ſcilicet pedem ſiniſtrâ manu tenens ita, ut pars, quæ aperitur, à parte exteriori ſit, non pectus reſpiciat, præcedit ante omnes, ſicut in ſacris Proceſſionibus. Diaconus & Subdiaconus, de quibus hic, procedunt capite cooperto unus poſt alium. Hugo Victor. *de offic. Eccleſ. lib. 2. c. 14.* Pares autem cum celebrante, ſi hic Pluviale ſit indutus pro aſperſione aquæ benedictæ, Cærem. Epiſcop. *lib. 2. cap. 30. & 31.*

a *Acolythi*, &c.) Latinè Ceroferarii. quorum ordo apud Baron. idem eſt ac Acolythorum, *anno 58. n. 70.* qui ſint pares ſtaturâ, ut æqualia in motu ſint candelabra. Ferant autem eadem illi, ita ut, qui à parte dextra incedit, apponat dextram nodo candelabri medio, ſiniſtram pedi ejuſdem: & qui à ſiniſtra incedit, è converſo, ſiniſtram nodo, dextram pedi. Si adſit Cæremoniarius, procedit ſolus poſt Acolythos, Cærem. Epiſcop. *lib. 2. cap. 3. in caſu ſimili.*

b *Collocantur ſuper Credentia.*) Ante confeſſionem, Cærem. Epiſc. *lib. 2. c. 8.* & collocantur accenſæ in cornibus menſæ anterioribus, ad differentiam candelabrorum, quæ collocantur in Altari, & ut uſui præſtò ſint Acolythis.

Birreta celebrantis (qui dat Diacono ſuum) & miniſtrorum deponuntur à Cæremoniario extra Credentiam ſuper aliquod ſcamnum, puta ubi ſunt ſeſſuri, vel in alio loco decenti.

c *Antequam aſcendat.*) Genuflectit, ſi in Altari eſt tabernaculum ſanctiſſimi Sacramenti; vel ſi non eſt, caput profundè inclinat Cruci, antequam incipiat Confeſſionem. Miniſtri verò omnes etiam Cruci, quæ in Altari eſt, genuflectunt in tota Miſſa, ut *in tit. 4. n. 7.* expreſſe habetur. Simile quid habes in Abſolutione poſt Miſſam defunctorum, in qua Diaconus genuflectit Cruci, quam portat Subdiaconus; ergo genuflectunt Cruci inferiores Miniſtri ad differentiam Celebrantis: ad Confeſſionem autem genuflectunt Acolythi & Thuriferarius prope Credentiam. Cæremoniarius ſi adeſt, genuflectit, ubi vult, à latere commodiori ad functionem ſuam, cui neque ſtanti aſſignari poteſt certus locus in Presbyterio; ut plurimùm ſtabit à cornu Epiſtolæ.

Porrò Proceſſio ante Miſſam antiqua eſt, & habetur *in Ordine Romano*, cum Acolythis candelabra & incenſum portantibus; cujus myſteria, ſicut & ſequentium rituum, uno in loco collecta poſt finem Miſſæ totius indicabimus, unà cum Myſteriis Miſſæ privatæ.

Si in hac Proceſſione contingat tranſire ante Altare ſanctiſſimi Sacramenti, fiat, ut ſuprà, in Miſſa privata; ſed Celebrans ſemper detegat caput, quia non geſtat Calicem, & genuflectat medius inter miniſtros, qui & eadem cum eo præſtare debent.

6. In Miſſa Pontificali omnia ſerventur, ut in Pontificali & Cæremoniali Romano ordinantur: cujus Pontificalis Ordinem Epiſcopus nunquam prætermittat, quandocumque cum Diacono & Subdiacono paratis celebrat.

Fortaſſe & nos dabimus in lucem proprias notas in Rubricas Pontificalis & Cæremonialis Romanorum. Verùm de Miſſa Pontificali nihil habet ampliùs Pontificale modernum, poſt editionem

tionem Cæremonialis Epiſcoporum, in quo tradita eſt integra Pontificalis Miſſa: quare in præcedentibus & ſequentibus pro *Pontificali* intellige Cæremoniale Epiſcoporum.

De Principio Miſſæ, & Confeſſione facienda. III.

1. SAcerdos cùm primùm deſcenderit *d* ad infimum gradum Altaris, convertit ſe ad ipſum Altare, ubi ſtans in medio, *e* junctis manibus ante pectus, extenſis & junctis pariter digitis, & *f* pollice dextro ſuper ſiniſtrum poſito in modum Crucis (quod ſemper ſervatur, quando junguntur manus, præterquam poſt conſecrationem) detecto capite, factâ prius Cruci vel Altari profundâ reverentiâ, vel ſi in eo ſit tabernaculum ſanctiſſimi Sacramenti factâ genuflexione, erectus incipit Miſſam.

d *Ad infimum gradum.*) Idem ſignificat, quod infrà dicitur *n. 4*, ante infimum gradum.

e *Junctis manibus.*) Meminit Nicol. Rom. Pontif. *ad Conſ. Bulgarorum reſcribens*, de conſtrictis ante pectus manibus in oratione; & ait fieri humilitatis gratiâ, quia in Evangelio (*Matth. 22. ligatis manibus*) reproborum manus ligari reperiuntur, quaſi dicat orans: Domine, ne ligari manus præcipias, quia ecce jam eas ligavi, & ecce in flagella paratus ſum. *Hæc ille.* Item junctio manuum devotionem ſignificat, Durand. *lib. 4. c. 7.* ſupplices etiam manus indicant, ſupplicio deſtinatas eſſe.

f *Pollice dextro ſuper ſiniſtrum poſito in modum Crucis.*) Ita Burchardus. Quadrat junctioni manuum, ſecundùm prædicta: nam forma hæc & ſignum Crucis excitant ad humilitatem & devotionem; & videtur hoc ritu quaſi formari nodus vinculi manuum, de quo paulò ante.

2. Si celebraturus ſit coram Summo Pontifice, ſiſtit ſe in infimo gradu Altaris *g* à cornu Evangelii ante ipſum Pontificem, ubi genuflexus expectat: *h* acceptâ benedictione erigit ſe, & ſtans aliquantum verſus ad Altare incipit Miſſam. Si autem ſit *i* coram Cardinale, Legato ſedis Apoſtolicæ, aut Patriarcha, *l* Archiepiſcopo, & Epiſcopo *m* in eorum reſidentiis, vel loco juriſdictionis, ſtans in infimo gradu à cornu Evangelii, ut ſuprà, expectat: dato ſigno, facit profundam reverentiam Prælato, & verſus ad Altare incipit Miſſam.

g *A cornu Evangelii.*) Eò quia Summus Pontifex occupare debet locum medium ante Altare utpote nobiliorem; idem locus debetur & aliis Prælatis. Miniſter autem erit in cornu Epiſtolæ. Si verò locus non capiat Prælatum in medio, nihilominus Celebrans prædicto in cornu Miſſam incipit.

h *Acceptâ benedictione.*) A Papa petit Celebrans benedictionem, non ab aliis inferioribus Papæ, quibus profundè tantùm inclinat caput, quia veſtibus paratus eſt Sacerdotalibus; illi verò etiam genuflectit tanquam ſummo Sacerdoti.

i *Coram Cardinale.*) Addit Burchard. in loco ſui tituli, ſeu Cardinalatûs; ſed verè ubique terrarum Cardinales aliquam juriſdictionem habent, & ſummam in toto orbe præeminentiam, *ex Cærem. Epiſcop. lib. 1. c. 4.* tanquam Conſiliarii Papæ: unde & ubique Mozettam, ſeu Birrum lacernum induunt, indicium juriſdictionis; & eſt (colore rubeo excepto) veſtis Epiſcopalis, apud Baron. *de S. Cypriano, an. 261.* Plura de Birro Gabriel Pennotus *in hiſtor. tripart. Can. reg. lib. 1. cap. 22.*

l *Archiepiſcopo.*) in tota ejuſdem Provincia, in qua idcircò & ipſe Mozettam induit.

m *In eorum reſidentiis.*) Epiſcopis datur hic honor in Eccleſiis etiam Regulariû & exemptis

intra ſuas diœceſes, in quibus uſum habent Rochetti nudi, & Mozettæ, quæ ſunt plenariæ juriſdictionis indicia.

Docet Microl. *c. 22.* Sacerdotem ſacrificaturum debere ſe inclinare Epiſcopo pro licentia celebrandi; id eſt, ſi proprius eſt Epiſcopus.

Cum aliis Principibus & Prælatis debet Sacerdos ita ſe gerere, ut eos quidem honoret, ſed parciùs quàm prænominatos in rubrica, putà antequam accedat ad altaris gradus, calicem tenens manibus, ut ſuprà, ſeſe illis inclinet, capite tecto, profundè, & profundiùs pro dignitate perſonarum. Idem præſtare poterit in fine Miſſæ recedens ab altaris gradibus, dum adhuc eſt in plano Cappellæ.

3. Si autem ſolemniter celebrat coram ſummo Pontifice, aut alio ex Prælatis prædictis in Eccleſiis eorum juriſdictionis, ſtans à ſiniſtris Prælati facit cum eo Confeſſionem, & alia ſervat, ut in Pontificali & Cæremoniali Romano ordinatur.

Et nos aliàs. Superfluit, ut diximus, verbum illud, *Pontificali.*

4. Stans igitur celebrans *n* ante infimum gradum Altaris, ut ſuprà, producens manu dextrâ à fronte ad pectus *o* ſignum Crucis, dicit intelligibili voce, In nomine Patris & Filii, & Spiritus ſancti Amen. Et poſtquam id dixerit, non debet advertere quemcunque in alio altari celebrantem, etiamſi Sacramentum elevet, ſed continuatè proſequi Miſſam ſuam uſque ad finem. Quod item obſervatur in Miſſa ſolemni, & ſimul *p* etiam à miniſtris.

n *Ante infimum gradum.*) Variatur locutio, ſed res eadem, id eſt, in plano.

o *Signum crucis.*) Ante omnem actum manus pingat crucem, S. Hieronymus *epiſt. 22. ad Euſtoch. c. 16.* & manus dextra, ex Juſtino Martyre *ad Orthod. Reſp. ad quæſt. 118.* & manus plena, hoc eſt, quinque digitis, ad quinque vulnera Chriſti ſignificanda. Dur. *lib. 2. c. 46.* ſed tribus digitis ſignum crucis exprimendum eſſe, quia ſub invocatione Trinitatis imprimitur, ajebat Innocent. III. *lib. 2. c. 45.* memorat Leo IV. *epiſt. ad Epiſcopos*: ita ut manus à ſuperiori deſcendat in inferius, & à dextra tranſeat ad ſiniſtram; quia Chriſtus de cœlo deſcendit in terram, & à Judæis tranſivit ad Gentiles. Quidam tamen, ſubdit ille, à ſiniſtra producunt in dextram (quod nos hodie præſtamus) quia de miſeria tranſire debemus ad gloriam, ſicut & Chriſtus de morte tranſivit ad vitam. Hæc Innocentius. Ubi etiam habes invocationem Trinitatis: *In nomine Patris, & Filii, &c.*

p *Etiam à miniſtris.*) Intellige de miniſtris paratis, non de inferioribus. Sed expediret Miſſas privatas facere procul ab altari, ubi Miſſa fit ſolemnis; vel omittere pulſationem campanulæ ad elevationem, judicio prudentis Sacriſtæ.

5. Cùm ſeipſum ſignat, ſemper ſiniſtram *q* ponit infra pectus: in aliis benedictionibus, cùm eſt ad altare, & benedicit oblata, vel aliquid aliud, ponit eam ſuper altare, niſi aliter notetur. Seipſum benedicens vertit ad ſe palmam manûs dextræ, & omnibus illius digitis junctis & extenſis à fronte ad pectus, & ab humero ſiniſtro ad dextrum, ſignum crucis format. Si verò alios, vel rem aliquam benedicit, parvum digitum vertit ei, cui benedicit, ac benedicendo, totam manum dextram extendit, omnibus illius digitis pariter junctis & extenſis; quod in omni benedictione obſervatur.

Eadem omnia Burchardus.

q *Ponit infra pectus.*] Ita, ut ſiniſtra manus ſit extra terminos Crucis à dextra impreſſæ, ſed tamen ſupra cingulum eam ponat. Reliqua patent,

Digitized by Google

tent, & habentur apud Innocent. III. *citato loco.* Cur autem benedicens aliis rebus in altari, ponat ſiniſtram ſuper altare, cauſam dabimus *infrà tit. 7. n. 5.* nam in utroque hoc caſu non decet ſiniſtram manum ſuſpenſam quaſi in aëre teneri, ſed deponi debet, ut quieſcat, cum proportione tamen ad terminum, ad quem movetur dextra; & hæc docent Rubricæ.

6. Poſtquam dixerit, In nomine Patris, &c. ut ſuprà, jungens iterùm manus ante pectus, pronuntiat clarâ voce Antiphonam, *r* Introibo ad Altare Dei; miniſter verò retrò poſt eum ad ſiniſtram genuflexus (& in Miſſa ſolemni Miniſtri hinc inde ſtantes proſequuntur) Ad Deum qui lætificat juventutem meam. Deinde Sacerdos eodem modo ſtans incipit & proſequitur cum miniſtro, vel miniſtris, alternatim pſalmum, *ſ* Judica me Deus, uſque ad finem, cum Gloria Patri. Quo finito, repetit antiphonam, Introibo, cum miniſtris, ut ſuprà. Qui pſalmus *t* nunquam prætermittitur, niſi in Miſſis defunctorum, & in Miſſis de tempore, *u* à Dominica paſſionis incluſivè uſque ad Sabbathum ſanctum excluſivè: in quibus ſemel tantùm dictâ antiphonâ, Introibo, cum miniſtris, ut ſuprà, Sacerdos ſtatim ſubjungit. ℣. Adjutorium noſtrum, &c. ut infrà, cùm in fine pſalmi dicit, Gloria Patri, &c. caput cruci inclinat.

r *Introibo ad Altare Dei.*) Habet Ambroſ. *lib. 4. de Sacr. cap. 2.* & docet ſolitum dici, Microl. *c. 23.*

ſ *Judica me Deus,* &c.) Habet Microl. *ibidem,* & ex decreto Cæleſtini dici, aſſerit Durand. *lib. 4. cap. 7.* cum Platina, qui Martinum Caſſinatem citat.

t *Nunquam prætermittitur, niſi,* &c.] Quoniam in Miſſis defunctorum, & de paſſionis tempore, abſtinemus à verſu lætitiæ, *Gloria Patri, & Filio,* quo pſalmus, *Judica,* concludi debet; ideò pſalmus totus omittitur, præterquam quòd lætitiæ quoque pſalmus eſt, dum dicitur contra juſtitiam. *Quare triſtis es anima mea?* at in his caſibus non eſt fuganda triſtitia.

u *A Dominica Paſſionis.*] Docent aliqui recentiores Hiſpani, hanc rubricam ſervandam eſſe quoque in Miſſis votivis de cruce & paſſione, tempore paſſionis; & alteram item, de qua infrà ad *Lavabo,* ut non dicatur *Gloria.* Sed verè diſpar eſt ratio: nam hæ votivæ ſunt, hoc eſt, non concordant cum officio de tempore; tum Miſſa de cruce diſcordat etiam in colore paramentorum à tempore paſſionis.

7. Repetitâ Antiphonâ, Introibo, dextrâ manu producens ſignum crucis à fronte ad pectus, dicit ℣. Adjutorium noſtrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cœlum & terram. Deinde Altari ſe profundè inclinans, junctis manibus dicit *x* Confiteor Deo, ut in ordine Miſſæ: & proſequitur eodem modo ſtans inclinatus, donec à miniſtro, vel miniſtris dictum ſit, Miſereatur. Cum incipitur à miniſtris Confiteor, ſe erigit; cùm dicit, *y* mea culpa, ter pectus dextrâ manu percutit, ſiniſtrâ infra pectus poſitâ.

x *Confiteor Deo,*] Liturgia S. Jacobi à Confeſſione incipit, Azor. *lib. 10. c. 36. q. 1.* Damaſum autem auctorem facit, quòd apud Romanos ſit in uſu, Radulph. *propoſ. 23.* Pontianum; Berno *de offic. Miſſ. c. 25.* & rectè ſolet eſſe juſtus in principio accuſator ſui, *Proverb. 18.* meminit Aug. Confeſſionis hujus *ſerm. 48. de tempore.* Neque addas arbitrio tuo in confeſſione hac Patroni nomen, aut alterius Sancti; quia Pius V. hoc expreſsè conceſſit Eccleſiis Hiſpaniarum: ergò non ſine Papæ licentia fieri debet additio, *Bullæ Pii V.*

y *Mea culpa, ter pectus,* &c.] Percutimus pectus exemplo Publicani, *Luc. 18.* quaſi peccata

Digitized by Google

intus incluſa conteſtantes, ex Cypr. *lib. de Orat. Dom.* vel,ac ſi cogitationes velimus à corde pellere, ex Hier. *in vita Hilarionis*; vel quia tunſio pectoris eſt contritio, ex Auguſtino *enarrat.* 2. *in pſalm.* 31. vel ex Nicol. 1. *c.* 54. *ad Bulgar.* ſignamus, quod in nobis ferimus, antequam Deus feriat: vel flagellis & percuſſionibus nos dignos fatemur,ex Euthymio; vel mundari cor optamus, & evacuari ſordibus, ex Hier. *contra Luciferianos*; vel, ut excitemus cor noſtrum,ait Theophylact. vel ad placandum judicem,ultionem de nobis ſumimus; ex Chryſoſt. *Homil.* 41. *ad Pop.* vel, ut caſtigemus carnem noſtram, qua Deum offendimus, ex Auguſt. *in pſal.* 146. Ab Apoſtolis ortum habet hic ritus, ex Navar. *de Hor. canon. c.* 4. inclinationis autem ante altare, quæ fit in confeſſione,antequam aſcendatur,meminit Cyprian. *epiſt.* 64. tunſioniſque pectoris hoc loco ad Confeſſionem, Auguſt. *ſerm.* 48, *de tempore ſuprà citato.*

8. Si eſt coram Pontifice, Cardinali, Legato Sedis Apoſtol, vel Patriarcha, Archiepiſcopo, & Epiſcopo in eorum provincia, civitate, vel diœceſi conſtitutis, ubi dicit, Vobis fratres, dicat, Tibi Pater; ſimiliter in fine, ubi dicit, Vos fratres, dicat, Te pater: quod dicens Summo Pontifici genuflectit, aliis Prælatis profundè ſe inclinat.

9. Cùm miniſter, & qui interſunt (etiamſi ibi fuerit ſummus Pontifex) reſpondent: Confiteor, dicunt, Tibi Pater, &, Te Pater, aliquantum converſi ad celebrantem,

Vide hoc loco dignitatem Sacerdotis, cui coram Papa dicitur à circumſtantibus, Tibi Pater, & Te Pater.

10. Factâ à circumſtantibus confeſſione, celebrans ſtans reſpondet, z Miſereatur veſtri,&c. Deinde producens manu dextrâ à fronte ad pectus ſignum Crucis, dicit, Indulgentiam,&c. (& ſi eſt Epiſcopus, a accipit manipulum, oſculando illum in medio.) Et ſtans inclinatus junctis manibus proſequitur, Deus tu converſus, & quæ ſequuntur in ordine Miſſæ, clarâ voce uſque ad orationem, b Aufer à nobis &c. cùm dicit Oremus, c extendit, & jungit manus.

z *Miſereatur*, &c.) Habet Micro. *loco citato*, & idem *Indulgentiam*, Ad *Miſereatur*, Miniſtri adhuc inclinati manent, ſicut ad *Confiteor*; ſtant autem ad *Indulgentiam*.

a *Accipit manipulum.*) Vide ſuprà quæ diximus *part.* 2. *tit*, 1. *n.* 6. de manipulo Epiſc. *pag.* 72.

b *Aufer à nobis.*) Habetur hæc oratio *in Ordine Romano poſt litanias in benedictione Eccleſiæ*: quis huc tranſtulerit, ignoratur.

c *Extendit & jungit manus.*) Extenſione manuum quaſi colligit Sacerdos aſtantium corda, junctione quaſi cogit eadem in unum ad orationem; unde & clarâ voce dicit, *Oremus*. Ita Melchior Huelamus *de Carem. Miſſæ.*

11. Et tunc ſi coram ſummo Pontifice, aut aliis Prælatis, ut ſuprà, celebret factâ ſummo Pontifici genuflexione, aliis Prælatis profundâ reverentiâ, accedit ad medium Altaris ante infimum gradum, & ibi incipit ſecretò, Aufer à nobis, ut in ordine Miſſæ.

In Miſſa ſolemni Miniſtri inclinent, percutiant ſibi pectus, ut ſuprà: ſed ad *Oremus* non diducant manus, quod ſolius eſt Sacerdotis invitantis: iidem manus ſemper junctas teneant à principio confeſſionis uſque ad finem. Signa quoque crucis ſibi adhibeant unà cum celebrante, quod etiam in tota Miſſa obſervent, excepto Subdiacono, dum patenam tenet.

De

De Introitu, Kyrie eleiſon, & Gloria in excelſis. IV.

1. DUm dicit Aufer à nobis, &c. Celebrans junctis manibus aſcendit ad medium Altaris, & ibi inclinatus, manibuſque item junctis ſuper eo poſitis, & ita, ut digiti parvi duntaxat frontem, ſeu medium anterioris partis tabulæ, ſeu menſæ Altaris tangant, reſiduo manuum inter Altare & ſe retento, pollice dextro ſuper ſiniſtrum in modum crucis poſito, (quæ omnia ſemper obſervantur, cùm manus junctæ ſuper Altare ponuntur) ſecretò dicit, Oramus te Domine, &c. & cùm dicit, Quorum reliquiæ hic ſunt, *d* oſculatur Altare in medio, *e* manibus extenſis æqualiter hinc inde ſuper eo poſitis: quod ſemper ſervatur, quando oſculatur Altare: ſed poſt conſecrationem, pollices ab indicibus non disjunguntur in omni etiam deoſculatione ſive altaris, ſive libri, ſive alterius rei, *f* non producitur ſignum crucis pollice, vel manu ſuper id, quod oſculandum eſt.

d *Oſculatur Altare.*) Meminit Juſtin. *in fin. Apol.2.* oſculi altaris inter orandum, in ſignum venerationis. Hoc autem loco fit, ex Innocent. III. *lib. 2. cap. 15.* ut ſicut Altare Chriſtum deſignat, ita Sacerdos meminiſſe debet deſiderii & amoris ſponſæ, *Oſculetur me oſculo oris ſui, ibid.* Eſt etiam oſculum ſignum reverentiæ; unde Eſther oſculabatur apicem virgæ regis. Caveat ergo, ne audiat celebrans vocem illam, *Oſculo filium hominis tradis?* Durand. *lib. 2. c. 57.* caveat item, ne oſculetur à latere altaris, ferè ſimilis Judæ, ſed in medio altaris illud idem oſculetur, ubi ſunt Reliquiæ Sanctorum.

Monet Hier. Catonus *in ordinar div. offic.* quòd ubi non ſunt Reliquiæ Sanctorum, ex diſpenſatione Apoſtolica, in Altari, omitti debent verba, *Quorum reliquiæ hic ſunt*. eoque caſu oſculum Altaris fieri debet ad ea, *indulgere digneris*, & benè monet.

e *Manibus extenſis, &c.*) Hæc Duran. *lib. 4. c. 39.* quia inquit, ſi renuit operari, amor non eſt, ſecundùm Gregorium; & quia omnium temporalium curam deponere debet, qui tanto ſacrificio operam dat, *idem*: vel ad pacem indicandam à Chriſto utrique populum nuntiatam, qui ſignificatur in utroque latere Altaris, Eduenſ. *c. 12.* Junctio item manuum ad anteriorẽ & ſuperiorem altaris partem, ſignificat, Chriſtum feciſſe utraque unum, Scortia *lib. 3. c. 12.*

f *Non producitur ſignum crucis.*) Quia altare, vel ara eſt conſecrata; liber etiam, & aliæ res aliis de cauſis ſanctificatæ.

2. Oſculato Altari accedit *g* ad cornu ejus ſiniſtrum, id eſt Epiſtolæ: ubi ſtans verſus altare, & producens à fronte ad pectus *h* ſignum crucis, incipit intelligibili voce Introitum Miſſæ; & proſequitur junctis manibus: Cum dicit Gloria Patri, tenens junctas manus, *i* caput inclinat verſus crucem. Cum repetit introitum, non ſignat ſe ut prius: & eo repetito, junctis manibus ante pectus accedit ad medium altaris, ubi ſtans verſus illud ſimiliter manibus junctis, dicit eadem voce ter, *l* Kyrie eleiſon, ter Chriſte eleiſon, & iterum ter, Kyrie eleiſon, alternatim cum miniſtro. Si miniſter, vel qui interſunt, celebranti non reſpondeant, ipſe ſolus novies dicit.

g *Ad cornu ejus ſiniſtrum.*) Appellat Ivo Carnot. *ſer. de Conven. novi & veter. Sacrificii.* Epiſtolæ latus, dextram partem altaris, & ſignificare dicit Iſraëlitas, qui erant à dextris Dei, ſed quod eſt ſiniſtrum, ſibi eſt dextrum, reſpectu dextræ Celebrantis, Idem habet Innocent. III. *lib. 2. c. 22.*

h *Signum Crucis, &c.*) Burchard. & hic præciſè

ciſè Miſſa incipit: quare convenit, ut ſignum Crucis faciat Sacerdos.

De Introitu & ejus partibus egimus *ſup. part. 1. tit. 8. n. 1. pag. 16.*

i *Caput inclinat.*) Cùm Trinitati datur gloria, Crucifixo reverentiam exhibemus, in quo tota Trinitas, ob unitatem eſſentiæ cum Verbo, reperitur eſſe: & eo caſu ſatis eſt convertere caput ad Crucem, non perſonam, quod in ſequentibus nota.

l *Kyrie eleiſon.*) Vide *ſuprà tit. 8. num. 2. pag. 17.*

3 Dicto ultimo Kyrie eleiſon, Sacerdos ſtans *m* in medio Altaris, & *n* manus extendens, elevanſque uſque ad humeros (quod in omni manuum elevatione obſervatur) voce prædictâ incipit, ſi dicendum ſit, Gloria in excelſis. Cùm dicit, Deo, jungens manus, *o* caput Cruci inclinat: quo erecto, ſtans junctis manibus, ante pectus, proſequitur uſque ad finem. Cùm dicit, Adoramus te, Gratias agimus tibi, & Jeſu Chriſte, Suſcipe deprecationem noſtram, & iterum, Jeſu Chriſte, caput Cruci inclinat. Cùm dicit in fine, Cum ſancto Spiritu, ſeipſum *p* à fronte ad pectus ſignat, interim abſolvens, In gloria Dei Patris, Amen.

m *In medio Altaris.*) Quia mediator Chriſtus eſt, quem repræſentat Sacerdos *diſtinct. 10. Quoniam*, & quia Angeli mediâ nocte Nativitatis Chriſti in medio Paſtorum hunc Hymnum cecinerunt, Durand. *lib. 5. c. 13.*

n *Manus extendens*, &c.) Ad decentiam motus hic terminus manuum præſcribitur uſq; ad humeros, non ad myſterium; & elevatio earum deſignat, quòd cœleſtiâ diligimus, ex Orig. *Homil. 11. in cap. 17. Exod.* extenſio verò vim affectivam orantis, ex Baſil. *in c. 1. Iſaia.*

De Gloria in excelſis, vide *ſuprà 1. 8. n. 3 pag. 17*

o *Caput Cruci inclinat.*) In ſex locis caput inclinamus in hoc Hymno: & ratio eſt ſummæ reverentiæ; ideoque caput inclinatur Cruci, quæ eſt in medio. Caput Deo inclinatur, ait Burchardus, at Deus in altari eſt in Cruce: ergo Cruci inclinemus, ut docet Chryſoſt. *in Liturg.*

Monet Jo. Baptiſta Conſtantius *in Monit. ad Curatos*, genuflectendum eſſe ad verbum *adoramus*, & in Symbolo ad verbum *adoratur*; ſi nimirùm ibi eſt Sacramentum, ſed gratis dicit, & nullo auctore.

p *A fronte ad pectus ſignat.*) Hoc eſt ſigno crucis. Quid dubitas? eſtne aliud ſignum? ſicut etiam in fine Symboli; quia Hymnus Angelicus & Symbolum ſunt de verbis Evangelii, quod crucem continet, Beleth. *c. 50.* at ſiniſtram infra pectus pone, ut ſuprà; & junge manus in verbo *Amen*, in fine.

4. In Miſſa ſolemni Sacerdos factâ confeſſione *q* aſcendit cum Miniſtris, ad medium Altaris: ubi dicto, Oramus te Domine, & *r* oſculato Altari, ponit *s* incenſum in Thuribulum, *t* miniſtrante Diacono naviculam, & *u* Thuriferario Thuribulum. Diaconus parùm inclinatus verſus Celebrantem dicit, Benedicite Pater reverende, & *x* oſculatur cochlear & manum Celebrantis ante & poſt. Celebrans *y* ter incenſum ponit in Thuribulum, dicens interim, Ab illo benedicaris: & depoſito cochleari, producens manu dextrâ ſignum Crucis ſuper thus in Thuribulo, illud *z* benedicit. Poſtea Diaconus *a* dimiſſa naviculâ accipit Thuribulum, & dat Celebranti, oſculatâ prius catenularum ſummitate, & manu illius dextrâ. Qui factâ Cruci profundâ reverentiâ, eam ter incenſat, nihil dicens; & factâ iterum Cruci reverentiâ, *b* incenſat Altare, ter ducens Thuribulum æquali diſtantiâ, *c* prout diſtribuuntur candelabra, à medio ejus uſque ad cornu Epiſtolæ; ubi demiſsâ manu

nu thurificat illius poſtremam partem inferiorem, *d* mox ſuperiorem, bis ducto Thuribulo; & converſus ad Altare, elevans manum incenſat ejus planitiem, ſeu menſam in parte anteriori, ter ducens Thuribulum uſque ad medium: ubi factâ Cruci reverentiâ, procedendo thurificat aliud latus Altaris triplici ductu uſque ad cornu Evang. & pariter incenſatâ inferiori & ſuperiori parte ipſius cornu Evangelii duplici ductu, adhuc ſtans ibidem elevans Thuribulum, ter incenſat ſuperiorem tabulæ partem verſus medium Altaris, ut fecit in cornu Epiſtolæ; deinde manu aliquantum demiſſa, incenſat anteriorem ejus partem, ſeu frontem, ter ducens Thuribulum, dum procedit à cornu Evangelii uſque ad medium Altaris: & factâ cruci reverentiâ incenſat ſimiliter triplici ductu aliquam partem anteriorem uſq; ad cornu Epiſtolæ; ubi reddito Thuribulo ipſi Diacono, ab eo ipſe ſolus incenſatur.

q *Aſcendit cum miniſtris.*) Diaconus ſiniſtrâ manu, Subdiaconus dextrâ Albam & veſtem anteriorem Celebrantis paululùm elevant, dum ille aſcendit.

r *Oſculato Altari.*) Miniſtri non oſculantur, neque tangunt Altare, ſed ſuo quiſque loco genuflectit, & ſtatim ſurgit; quod ſemper obſervent.

ſ *Incenſum in Thuribulum.*) Hic primum Thuribuli nomen habetur. Thymiamaterium appellat Ambroſ. *l. 4. de Sacerd. c. 1.* Thymiama ſignificat incenſum, *Canon 3. Apoſt. meminit*, & Damaſ. *in vita Soteris, & Sylveſtr.* uſumque ad nos ab Hebræis manaſſe, docet Bellarm. *l. 2. de Miſ. c. 15.* Sed nota, ſi quidquam aliud miſceatur cum incenſo, major quantitas ſemper eſſe debet incenſi, uti dicitur in Cærim. Epiſc. *l. 1. c. 23.* ut incenſum dici queat. Thuribulum autem ſignificat Chriſtum igne Spiritûs S. plenum, & odore bono, Amal. *l. 3. 5. & 18.* Tres catenulæ tres denotant uniones in Chriſto, quibus divinitas & humanitas junguntur, ſcilicet unionem carnis ad animam, divinitatis ad carnem, & ejuſdem ad animam; quarta catenula Deitatis ad compoſitum, Innocent. III. *lib. 2. c. 17.*

t *Miniſtrante Diacono naviculam.*) Datur illi navicula aperta ſine oſculis à Thuriferario. Navicula verò dicitur, quia formam navis refert. Acerra dicta eſt à Tert. *Apolog. adverſus Gentiles c. 9.*

Subdiaconus in hoc caſu ſtat à ſiniſtris Celebrantis.

u *Thuriferario Thuribulum.*) Hoc eſt, ſuſtentante Thuriferario annulum majorem manu ſiniſtrâ, & elevato altero annulo operculi manu dextrâ, eademque manu complectente catenulas circa medium earum inter operculum, & Thuribulum, flexoque quaſi genu dextro, offerente Thuribulum æqualiter elevatum ad naviculæ altitudinem Celebranti.

x *Oſculatur cochlear & manum.*) Oſculum rei, quæ porrigitur, fit ad fidem, & dicitur oſculum fidei. Oſculum verò manus eſt ad venerationem, ait Hier. *in Ruffin.* utrumque oſculum requirit Craſſ. *l. 1. c. 20.*

y *Ter incenſum ponit*, &c.) Manum ſiniſtram pectori admovet Celebrans, & dextrâ ſumit Ter, & immittit Ter incenſum in Thuribulum de navicula.

z *Benedicit.*) Nõ addit, *in nomine Patris*, &c. Benedictio verò incenſi eſt antiqua *in Liturgiis S. Baſilii, & S. Chryſoſt.* Apud nos cùm Proſopopœia fit, & loquimur cũ incẽſo ipſo: *Benedicaris.*

a *Dimiſſa navicula.*) In manu Thuriferarii, qui ſine oſculis, demiſſo operculo, ſtatim tradit Thuribulum Diacono.

b *Incenſat Altare.*) Habetur *in Liturgia S. Jacobi*, tum Dion. *c. 3.* & Ambr. *in Luc. c. 1.* aſtruunt Altaris incenſationem; ſed initio Miſſæ eam faciendam eſſe, & apud quaſdam Eccleſias fuiſſe tunc in uſu, ſcribit Hugo Vict. *de Offic. Eccl. l. 2. c. 14.* Fit autem incenſatio ad repræſentandam gloriam Dei, qui in nebula apparebat; tum ad reverentiam loci, ut malus odor inde pellatur concurrentis populi, Bellar. *l. 2. de Miſſ. c. 15.* tum ad repræſentandum odorẽ bonum Chriſti,

ex S. Germano *in Theoria;* tum orationem ad Deum dirigendam eſſe, *ex Pſal. 140. S. Thom. 3. part. q. 83. art. 5.* demum ad expellendos etiam dæmones, Innocentius III. *lib. 2. c. 17.*

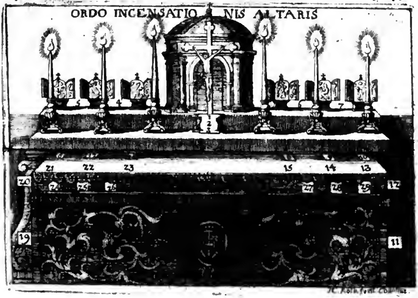
c *Prout diſtribuuntur candelabra.*) Non enim incenſantur candelabra, ſed poſterior illa pars Altaris, in qua ſunt candelabra. Si pauciora ea ſint quã ſex, adhuc triplici ductu Thuribuli ea pars eſt incenſanda, ut *in ſequenti numero* dicitur.

d *Mox ſuperiorem*, &c.) id eſt, ſemel inferiorem, ſemel ſuperiorem, non unamquamque partem ſemel & iterum.

Nihil in tota hac incenſatione à celebrante dicitur.

5. Si verò in Altari fuerint *e* Reliquiæ, ſeu Imagines Sanctorum, incenſatâ Cruce, & factâ ei reverentiâ, antequam diſcedat à medio Altaris, primum incenſat eas, quæ à dextris ſunt, id eſt à parte Evangelii prope Crucem, bis ducens Thuribulum, & iterum factâ Cruci reverentiâ, ſimiliter incenſat bis alias, quæ ſunt à ſiniſtris, hoc eſt à parte Epiſtolæ: deinde proſequitur incenſationem Altaris, ut ſuprà, ter ducens Thuribulum in unoquoque latere, etiamſi in eo eſſent plures Reliquiæ vel Imagines, ſeu etiam plura vel pauciora candelabra.

e *Reliquiæ.*) Reliquiis, ſeu Imaginibus, id eſt, ſtatuis Sanctorum (non pictis imaginibus in pariete) fit reverentia cum thure hoc loco; tamen iiſdem non inclinat caput Celebrans, ad differentiam Crucis, cui inclinare debet; ea ratione, quâ abſtinemus à genuflexione, quæ fit, verbi gratia, Epiſcopo proprio, ſi coram eo ſit Cardinalis, aut Papa; & hic ritus ſervatur Romæ, ſcilicet fiant immediatè tres capitis inclinationes, ut attentè conſideranti patet. Approbat incenſationem Imaginum Sanctorum *Synodus 7. Act. 4.* ergò multo magis Reliquiarum. Et, S. Baſilio teſte, hoc ipſum, quod erga conſervos bonos honor, erga ipſum Dominum commune benevolentiæ ſignum exhibetur. Honor autem & cultus Reliquiarũ habetur *l. 6. Conſt. Apoſt. c. 30.*

6 Si in Altari fuerit Tabernaculum ſanctiſſimi Sacramenti, accepto Thuribulo antequam incipiat incenſationem, *f* genuflectit, quod item facit, *g* quotieſcumque tranſit ante medium Altaris.

f *Genuflectit.*) Ob præſentiam ſanctiſſimi Sacramenti, quamvis lateat: & eo caſu non inclinat caput Cruci, quam incenſat; adorat igitur quod latet, & patet, Sacramentum & Crucem; incenſat, quod manifeſtè patet, id eſt, Crucem. Antitypa corporis Chriſti, id eſt Symbola, vocat Euchariſtiam Clem. *lib. 6. Conſt. c. 26.*

g *Quotieſcumque tranſit.*) Accidit tranſire ante medium Altaris in incenſatione bis; & textus loquitur tantùm de incenſatione Altaris non de alio tranſitu in Miſſa.

7. Diaconus & Subdiaconus hinc inde *h* aſſiſtunt Celebranti dum incenſat, & cùm tranſeunt ante crucem ſemper genuflectunt. Deinde celebrans, Diacono à dextris ejus, Subdiacono à dextris Diaconi ſtantibus in cornu Epiſtolæ, *i* legit Introitum & Kyrie eleiſon. Cum verò intonat Hymnum Gloria in excelſis Deo, Diaconus & Subdiaconus, *l* unus poſt alium, ſtant à tergo celebrantis: poſtea *m* aſcendunt ad Altare, & hinc inde, Diaconus à dextris, & Subdiaconus à ſiniſtris, cum Celebrante Hymnum ſubmiſſa voce *n* proſequuntur uſque ad finem. Quod etiam ſervatur, cùm dicitur Credo, & cùm dicitur, Dominus vobiſcum, Oratio, Præfatio, & Pater noſter, Diaconus & Subdiaconus ſimiliter ſtant unus poſt alterum à tergo Celebrantis.

h *Aſſiſtunt Celebranti.*) Miniſtri inſerviunt hinc inde elevando planetæ eam partē, quæ eſt circa brachia Celebrantis, ut non impediantur; altera eorum manu pectori interim admota.

Diaconus in accipiendo Thuribulum à Celebrante oſculatur primò manum ejus, tum catenularum ſummitatem, eumque incenſat, cum inclinatione ſemper profunda capitis, ante & poſt, cui celebrans nec modicum quidem caput inclinat.

Librum amovet ab Altari Thuriferarius, ſi abeſt Cærimoniarius, & reſtituit ſtatim, quando nimirum incenſandum eſt cornu Epiſtolæ, ſeu Evangelii, tempore incenſationis hujus, & Oblatorum infrà; quòd ſi adſit aſſiſtens Pluviali indutus, ejuſdem erit amovere librum, Cærim. Epiſc. *lib. 1. cap. 7.*

Subdiaconus autem ad incenſationem Celebrantis à Diacono ſiſtit ſe contra cornu Epiſtolæ, neque cum Diacono caput inclinat Celebranti.

Finitâ incenſatione redit in Sacriſtiam Thuriferarius, qui propterea non habet locum ſtabilem in Presbyterio.

i *Legit Introitum.*) Solus Celebrans legit, non miniſtri: qui tamen reſpondent, & dicunt cum eo novies, *Kyrie*, & *Chriſte eleiſon*, in eodem cornu Epiſtolæ uſque ad nonum.

l *Unus poſt alium.*] Diaconus ſuper ſecundum gradum, Subdiaconus in plano Cappellæ ſe locant, formantes rectam lineam, tanquam ſervi poſt Dominum.

m *Aſcendunt ad Altare.*) Facta in medio tantum, ubi ſunt, prius genuflexione, non alia iterum ad Altare.

n *Proſequuntur uſque ad finem.*) Caput inclinant miniſtri cum celebrante, & ſignant ſe in fine. Si ſedendum erit, parato ſcamno oblongo, & decenter veſtito à latere Epiſtolæ, in plano Cappellæ, poſtquam Celebrans dixerit ſecretò Hymnum Angelicum, factâ cruci à celebrante inclinatione, ſeu genuflexione (ſi in Altari fuerit tabernaculum ſanctiſſimi Sacramenti) & à miniſtris ſemper genuflexione, deſcendūt unus poſt alium per breviorem viam à latere Epiſtolæ ad ſedem paratam, in qua ſedent cooperto capite; quod tamen aperiunt cum inclinatione ad

verba ſuprà notata Hymni, dũ cantantur à Choro: in fine verò non ſe ſignant rurſus ſigno Crucis; quæ omnia & in Symbolo ſunt obſervanda.

Sedet Celebrans medius inter Diaconum à dextris, & Subdiaconum à ſiniſtris. Stant Acolythi regulariter apud Credentiam.

Reverſuri verò ad Altare, dimiſſis birretis, procedunt unus poſt alium per planum Cappellæ, & factâ in medio reverentiâ Altari, ut ſuprà, aſcendunt quiſque ad locum ſuum, uno remanente poſt alium.

Si verò ſedendum non ſit, quod maximè decet coram Sacramento in Altari expoſito, ſtabunt apud Altare quaſi pares, ex communiori uſu Romano, à principio uſque ad finem dicti Hymni cantati à Choro, & inclinabunt, ut ſuprà dictum eſt; finitoque Hymno, factâ à miniſtris genuflexione ibidem, deſcendunt ad gradus ſuos, ut unus ſtet poſt alium.

Habes in fine hujus Rubricæ, quoties miniſtri ſtare debent unus poſt alium in Miſſa, id eſt, novies; ergo non in aliis caſibus, quàm hoc loco præſcriptis, & nunquam extra Miſſam.

De Oratione. V.

1 Dicto Hymno, Gloria in excelſis, vel, ſi non ſit dicendus, eo omiſſo, Celebrans *o* oſculatur Altare in medio, manibus inde ſuper eo, ut ſuprà, extenſis; tum illis ante pectus junctis, & demiſſis ad terram oculis, vertit ſe à ſiniſtro latere ad dextrum *p* verſus populum, hoc eſt, per eam partem, quæ reſpicit cornu Epiſtolæ, & extendens ac jungens manus ante pectus, ut prius, dicit voce prædictâ, *q* Dominus vobiſcum (vel ſi ſit Epiſcopus) *r* Pax vobis (quod dicitur tantùm hoc loco, quando *s* dictus eſt Hymnus, Gloria in excelſis) ℟. *t* Et cum ſpiritu tuo, & junctis ut prius manibus *u* revertitur per eandem viam ad librum, ubi eas extendens, & jungens ante pectus, caputque cruci inclinans, dicit, *x* Oremus; tum *y* extendit manus ante pectus, ita ut palma unius manus reſpiciat alteram, & digitis ſimul junctis, quorum ſummitas humerorum altitudinem, diſtantiamque non excedat, quod in omni extenſione manuum ante pectus ſervatur. *z* Stans autem, ut ſuprà, extenſis manibus, *a* dicit Orationem. Cùm dicit, *b* Per Dominum noſtrum, jungit manus, eaſque junctas tenet uſque ad finem. Si aliter concluditur Oratio, Qui tecum, vel, Qui vivis, cum dicit in unitate, jungit manus.

Hæc, & quæ ſequuntur uſque ad numerum 4. incluſivè, ferè omnia Burchardus.

o *Oſculatur Altare.*) Alia ratione hic oſculatur Altare Sacerdos ſalutaturus populum, quaſi qui accipiat pacem à Chriſto, per Altare, ut ſuprà, ſignificato, ut eandem det populo, pro quo ſtatim eſt oraturus: cui ideo dicit, *Dominus vobiſcum*, vel ſi Epiſcopus eſt, *Pax vobis.* Extenſio verò & junctio manuum eadem ſignificant, quæ diximus in verbo *Oremus*, ſuprà *tit. 3 n. 10. pag. 86.* Præter extenſionem & junctionem manuum, addit congruè elevationem earundem, Cærim. Epiſcop. *lib. 2. c. 5.* Qui utuntur perſpicillis, ſolent ea hoc loco deponere primum: deponant autem ea quidem ſuper Altare, nunquam tamen ſuper Corporale.

p *Verſus populum.*) Ita Amalar. *lib. 2. cap. 9.* quos ſalutamus, eis faciem præſentemus, & à ſiniſtro latere ad dextrum ſe vertit Sacerdos, tum quia hic motus naturalis eſt; tum quia bonum eſt omen in dextra. *Dextera Domini fecit virtutem*, Durand. *lib. 4. cap. 14.*

q *Dominus vobiſcum.*) Iis quæ ſuprà diximus *part. 1. tit. 7. n. 7. p. 15.* adde, haberi *in Liturgia Græca S. Petri* diviniſſimam hanc ſalutationem, quæ ita appellatur à Dionyſio *de Eccleſ. Hier.* per hanc autem ſalutatur Eccleſia, etiamſi unus tantùm ſit præſens, Alexand. Alenſ. *part. 4. quæſt.*

Digitized by Google

quaſt. 36. & tribuitur Apoſtolis ejuſdem uſus à Concil. Braccar. I. *cap. 21.*

Septem ſanè vicibus dicitur in Miſſa, ſi benè numeres, *Dominus vobiſcum*, quatenus, excluſis ſeptem vitiis capitalibus ſuſcipiat populus ſeptiformem gratiam, ex Innoc. III. *lib. 2. c. 24.* qui tamen indicat *c. 22.* vel ſuo tempore non dictum eſſe *Dominus vobiſcum* in fine Confeſſionis ante Miſſam; vel Miſſam ab eo præciſè ſumi ab introitu tantùm: nam ſalutationes ſeptem ab eo indicatæ explicantur à Durando *lib. 2. cap. 14.* ut una earum ſit illa, quæ fit ante Communionem, *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*, quam nos non numeramus inter eas.

Ex his etiam ſeptem vicibus ter non vertit ſe Sacerdos ad populum, nempe in fine Confeſſionis, ante Evangelium, & in Præfatione, & in hac quidem, quia, inquit Innocent. *d. c. 22.* cor habet ſurſum ad Dominum, jamque proximo Sacrificio totus intentus eſt: ad Evangelium autem, inquit Durandus, totus eſt intentus ad verbum Dei annuntiandū; ferè idem dicam & ego in fine Confeſſionis totus eſt ad ſe purgandum.

Nota præterea, quòd alternatim non ſe vertit, & ſe vertit, ſalutaturus populum Sacerdos, præterquam in fine Miſſæ; quia populum mox eſt dimiſſurus. Prima, tertia, quinta vice non ſe vertit; ſecunda, quarta, ſexta & ſeptima ſe vertit; quod valet etiam ad varietatem.

r *Pax vobis.*) Dicitur *in lib. 8. Conſt. Apoſt. cap. 15.* Pax Dei: illud autem habetur expreſsè *in Liturgiis S. Jacobi, & S. Baſilii*, tanquam prima vox Chriſti ad Epiſcopos, ex S. Remigio, à quo Innoc. III. *lib. 2. cap. 24.* ut oſtendat Epiſcopus, ſe eſſe Chriſti Vicarium, ſicut in ſequentibus ſalutationibus ſe demonſtrat deinde Sacerdotem, idem *ibidem*. Tribuit Anacleto Hugo Vict. *lib. 2. c. 11.* ritum dicendi *Pax vobis*. Et verè ſolius eſt Epiſcopi diſtribuere dona Chriſti, cujuſmodi eſt pax, ex Optato Millev. *lib. 1. circa finem.*

ſ *Dictus eſt hymnus, Gloria.*) Indicat Ordo Romanus. Ratio eſt Durand. *loco citato*, quia in Hymno Angelico dicitur, *Et in terra pax*, ideo ſubditur, *Pax vobis*, ab Epiſcopo: & quia hæc ſalutatio à Chriſto facta fuit in die lætitiæ, qua plenus eſt Angelicus Hymnus.

t *Et cum ſpiritu tuo.*) Nihil melius, ait Florus Magiſter *in expoſit. Miſſa*, quàm quòd optet populus Sacerdoti, quod ipſe optat Eccleſiæ: habetur hoc *in prædictis Liturgiis*, quod & à populo toto reſpondebatur, teſte Chryſoſtomo *Hom. 36. in Epiſt. 1. ad Corinth.* & Micrologo *cap. 2.* nunc miniſter reſpondet pro populo. Eſt autem ſumptum à Sancto Paulo *2. Timoth. ult.* Neque dicitur *tecum*, quia ſpiritualiter officia Eccleſiaſtica fiunt, ex Petro Damiano, *de Dominus vobiſcum, c. 3.* ut nimirum unus ſit affectus Sacerdotis, & populi, Amalar. *lib. 2. cap. 9.*

v *Revertitur per eandem viam.*) Ita & Durand. *loc. cit.* & ratio motus eſt ad librum ipſum.

x *Oremus.*) Habetur *in Liturgiis Sanctorum Petri, Jacobi & Marci*, ante Orationes publicas dicitur ſemper, ex Auguſt. *Epiſt. 106. ad Vitalem*: & hoc loco habet Ordo Romanus. Unde ab Uranio Scriptore Vitæ S. Paulini Epiſcopi Nolani, appellatur Indictio Orationis, quâ invitamus alios ad Orationem, quæ ſequitur, ut patet; ſed Durand. innuit, dici ante medium Altaris ab aliquibus; ab aliis verò, ubi Orationem ſunt dicturi, ut inter inſinuationem & Orationem nihil omninò interponatur, *ibidem*, quod à nobis eſt uſitatum, quia congruentius.

y *Extendit manus.*) Ex Paulo 1. *Timoth. 2. Levantes puras manus*, ſcribit Tertull. *de Orat. cap. 13.* manibus ſublimiùs elatis, temperatè & probè elatis: temperatè inquit, & ideò in Rubrica præſcribuntur fines, ut humeros non excedant; in Miſſa verò ſignificat extenſionem Chriſti in Cruce, in qua ſtatim oravit pro crucifixoribus, Innoc. III. *lib. 2. cap. 28.* & ante eum Micrólog. *cap. 16.* Fortè deſumptum eſt à veteri Teſtamento: nam Moyſes levans manus vicit Amalechitas, *Exod. 17.* & Salomon expandit manus ſuas orans Deum, *3. Reg. 8.*

z *Stans.*) Stare in oratione juſtorum eſt; genua flectere peccatorum, ex Juſtino Martyr. *libro Quæſtionum, quæſt. 115.* Ritus autem ſtandi hoc loco habetur apud Innoc. III. *lib. 2. cap. 22.*

a *Dicit orationem.*) Vide quæ diximus ſuprà, *tit. 9. par. 1. pag. 19.*

b *Per Dominum noſtrum, jungit manus.*) De variis concluſionibus ſuprà *tit. 9. n. 17. pag. 24.*

M 3 Junctio-

Digitized by Google

intra ſuas diœceſes, in quibus uſum habent Rochetti nudi, & Mozettæ, quæ ſunt plenariæ juriſdictionis indicia.

Docet Microl. *c. 22.* Sacerdotem ſacrificaturum debere ſe inclinare Epiſcopo pro licentia celebrandi; id eſt, ſi proprius eſt Epiſcopus.

Cum aliis Principibus & Prælatis debet Sacerdos ita ſe gerere, ut eos quidem honoret, ſed parciùs quàm prænominatos in rubrica, puta antequam accedat ad altaris gradus, calicem tenens manibus, ut ſuprà, ſeſe illis inclinet, capite tecto, profundè, & profundiùs pro dignitate perſonarum. Idem præſtare poterit in fine Miſſæ recedens ab altaris gradibus, dum adhuc eſt in plano Cappellæ.

3. Si autem ſolemniter celebrat coram ſummo Pontifice, aut alio ex Prælatis prædictis in Eccleſiis eorum juriſdictionis, ſtans à ſiniſtris Prælati facit cum eo Confeſſionem, & alia ſervat, ut in Pontificali & Cæremoniali Romano ordinatur.

Et nos aliàs. Superfluit, ut diximus, verbum illud, *Pontificali.*

4. Stans igitur celebrans *n* ante infimum gradum Altaris, ut ſuprà, producens manu dextrâ à fronte ad pectus *o* ſignum Crucis, dicit intelligibili voce, In nomine Patris & Filii, & Spiritus ſancti Amen. Et poſtquam id dixerit, non debet advertere quemcunque in alio altari celebrantem, etiamſi Sacramentum elevet, ſed continuatè proſequi Miſſam ſuam uſque ad finem. Quod item obſervatur in Miſſa ſolemni, & ſimul *p* etiam à miniſtris.

n *Ante infimum gradum.*) Variatur locutio, ſed res eadem, id eſt, in plano.

o *Signum crucis.*) Ante omnem actum manus pingat crucem, S. Hieronymus *epiſt. 22. ad Euſtoch. c. 16.* & manus dextra, ex Juſtino Martyre *ad Orthod. Reſp. ad quæſt. 118.* & manus plena, hoc eſt, quinque digitis, ad quinque vulnera Chriſti ſignificanda. Dur. *lib. 2. c. 46.* ſed tribus digitis ſignum crucis exprimendum eſſe, quia ſub invocatione Trinitatis imprimitur, ajebat Innocent. III. *lib. 2. c. 45.* memorat Leo IV. *epiſt. ad Epiſcopos*: ita ut manus à ſuperiori deſcendat in inferius, & à dextra tranſeat ad ſiniſtram; quia Chriſtus de cœlo deſcendit in terram, & à Judæis tranſivit ad Gentiles. Quidam tamen, ſubdit ille, à ſiniſtra producunt in dextram (quod nos hodie præſtamus) quia de miſeria tranſire debemus ad gloriam, ſicut & Chriſtus de morte tranſivit ad vitam. Hæc Innocentius. Ubi etiam habes invocationem Trinitatis: *In nomine Patris, & Filii*, &c.

p *Etiam à miniſtris.*) Intellige de miniſtris paratis, non de inferioribus. Sed expediret Miſſas privatas facere procul ab altari, ubi Miſſa fit ſolemnis; vel omittere pulſationem campanulæ ad elevationem, judicio prudentis Sacriſtæ.

5. Cùm ſeipſum ſignat, ſemper ſiniſtram *q* ponit infra pectus: in aliis benedictionibus, cùm eſt ad altare, & benedicit oblata, vel aliquid aliud, ponit eam ſuper altare, niſi aliter notetur. Seipſum benedicens vertit ad ſe palmam manûs dextræ, & omnibus illius digitis junctis & extenſis à fronte ad pectus, & ab humero ſiniſtro ad dextrum, ſignum crucis format. Si verò alios, vel rem aliquam benedicit, parvum digitum vertit ei, cui benedicit, ac benedicendo, totam manum dextram extendit, omnibus illius digitis pariter junctis & extenſis; quod in omni benedictione obſervatur.

Eadem omnia Burchardus.

q *Ponit infra pectus.*] Ita, ut ſiniſtra manus ſit extra terminos Crucis à dextra impreſſæ, ſed tamen ſupra cingulum eam ponat. Reliqua patent,

tent, & habentur apud Innocent. *III. citato loco.* Cur autem benedicens aliis rebus in altari, ponat ſiniſtram ſuper altare, cauſam dabimus *infrà tit. 7. n. 5.* nam in utroque hoc caſu non decet ſiniſtram manum ſuſpenſam quaſi in aëre teneri, ſed deponi debet, ut quieſcat, cum proportione tamen ad terminum, ad quem movetur dextra; & hæc docent Rubricæ.

6. Poſtquam dixerit, In nomine Patris, &c. ut ſuprà, jungens iterùm manus ante pectus, pronuntiat clarâ voce Antiphonam, *r* Introibo ad Altare Dei; miniſter verò retrò poſt eum ad ſiniſtram genuflexus (& in Miſſa ſolemni Miniſtri hinc inde ſtantes proſequuntur) Ad Deum qui lætificat juventutem meam. Deinde Sacerdos eodem modo ſtans incipit & proſequitur cum miniſtro, vel miniſtris, alternatim pſalmum, *ſ* Judica me Deus, uſque ad finem, cum Gloria Patri. Quo finito, repetit antiphonam, Introibo, cum miniſtris, ut ſuprà. Qui pſalmus *t* nunquam prætermittitur, niſi in Miſſis defunctorum, & in Miſſis de tempore, *u* à Dominica paſſionis incluſivè uſque ad Sabbathum ſanctum excluſivè: in quibus ſemel tantùm dictâ antiphonâ, Introibo, cum miniſtris, ut ſuprà, Sacerdos ſtatim ſubjungit. ℣. Adjutorium noſtrum, &c. ut infrà, cùm in fine pſalmi dicit, Gloria Patri, &c. caput cruci inclinat.

r *Introibo ad Altare Dei.*) Habet Ambroſ. *lib. 4. de Sacr. cap. 2.* & docet ſolitum dici, Microl. *c. 23.*

ſ *Judica me Deus*, &c.) Habet Microl. *ibidem*, & ex decreto Cæleſtini dici, aſſerit Durand. *lib. 4. cap. 7.* cum Platina, qui Martinum Caſſinatem citat.

t *Nunquam prætermittitur, niſi*, &c.] Quoniam in Miſſis defunctorum, & de paſſionis tempore, abſtinemus à verſu lætitiæ, *Gloria Patri, & Filio*, quo pſalmus, *Judica*, concludi debet; ideò pſalmus totus omittitur, præterquam quòd lætitiæ quoque pſalmus eſt, dum dicitur contra juſtitiam. *Quare triſtis es anima mea?* at in his caſibus non eſt fuganda triſtitia.

u *A Dominica Paſſionis.*] Docent aliqui recentiores Hiſpani, hanc rubricam ſervandam eſſe quoque in Miſſis votivis de cruce & paſſione, tempore paſſionis; & alteram item, de qua infrà ad *Lavabo*, ut non dicatur *Gloria*. Sed verè diſpar eſt ratio: nam hæ votivæ ſunt, hoc eſt, non concordant cum officio de tempore; tum Miſſa de cruce diſcordat etiam in colore paramentorum à tempore paſſionis.

7. Repetitâ Antiphonâ, Introibo, dextrâ manu producens ſignum crucis à fronte ad pectus, dicit ℣. Adjutorium noſtrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit cœlum & terram. Deinde Altari ſe profundè inclinans, junctis manibus dicit *x* Confiteor Deo, ut in ordine Miſſæ: & proſequitur eodem modo ſtans inclinatus, donec à miniſtro, vel miniſtris dictum ſit, Miſereatur. Cum incipitur à miniſtris Confiteor, ſe erigit; cùm dicit, *y* mea culpa, ter pectus dextrâ manu percutit, ſiniſtrâ infra pectus poſitâ.

x *Confiteor Deo*,] Liturgia S. Jacobi à Confeſſione incipit, Azor. *lib. 10. c. 36. q. 1.* Damaſum autem auctorem facit, quòd apud Romanos ſit in uſu, Radulph. *propoſ. 23.* Pontianum, Berno *de offic. Miſſ. c. 25.* & rectè ſolet eſſe juſtus in principio accuſator ſui, *Proverb. 18.* meminit Aug. Confeſſionis hujus *ſerm. 48. de tempore.* Neque addas arbitrio tuo in confeſſione hac Patroni nomen, aut alterius Sancti; quia Pius V. hoc expreſsè conceſſit Eccleſiis Hiſpaniarum: ergò non ſine Papæ licentia fieri debet additio. *Bulla Pii V.*

y *Mea culpa, ter pectus*, &c.] Percutimus pectus exemplo Publicani, *Luc. 18.* quaſi peccata

Digitized by Google

intus incluſa conteſtantes, ex Cypr. *lib. de Orat. Dom.* vel, ac ſi cogitationes velimus à corde pellere, ex Hier. *in vita Hilarionis*; vel quia tunſio pectoris eſt contritio, ex Auguſtino *enarrat. 2. in pſalm. 31.* vel ex Nicol. 1. *c. 54. ad Bulgar.* ſignamus, quod in nobis ferimus, antequam Deus feriat: vel flagellis & percuſſionibus nos dignos fatemur, ex Euthymio; vel mundari cor optamus, & evacuari ſordibus, ex Hier. *contra Luciferianos*: vel, ut excitemus cor noſtrum, ait Theophylact. vel ad placandum judicem, ultionem de nobis ſumimus; ex Chryſoſt. *Homil. 41. ad Pop.* vel, ut caſtigemus carnem noſtram, qua Deum offendimus, ex Auguſt. *in pſal. 146.* Ab Apoſtolis ortum habet hic ritus, ex Navar. *de Hor. canon. c. 4.* inclinationis autem ante altare, quæ fit in confeſſione, antequam aſcendatur, meminit Cyprian. *epiſt. 64.* tunſioniſque pectoris hoc loco ad Confeſſionem, Auguſt. *ſerm. 48, de tempore ſuprà citato.*

8. Si eſt coram Pontifice, Cardinali, Legato Sedis Apoſtol, vel Patriarcha, Archiepiſcopo, & Epiſcopo in eorum provincia, civitate, vel diœceſi conſtitutis, ubi dicit, Vobis fratres, dicat, Tibi Pater; ſimiliter in fine, ubi dicit, Vos fratres, dicat, Te pater: quod dicens Summo Pontifici genuflectit, aliis Prælatis profundè ſe inclinat.

9. Cùm miniſter, & qui interſunt (etiamſi ibi fuerit ſummus Pontifex) reſpondent: Confiteor, dicunt, Tibi Pater, &, Te Pater, aliquantum converſi ad celebrantem,

Vide hoc loco dignitatem Sacerdotis, cui coram Papa dicitur à circumſtantibus, Tibi Pater, & Te Pater,

10. Factâ à circumſtantibus confeſſione, celebrans ſtans reſpondet, *z* Miſereatur veſtri, &c. Deinde producens manu dextrâ à fronte ad pectus ſignum Crucis, dicit, Indulgentiam, &c. (& ſi eſt Epiſcopus, *a* accipit manipulum, oſculando illum in medio.) Et ſtans inclinatus junctis manibus proſequitur, Deus tu converſus, & quæ ſequuntur in ordine Miſſæ, clarâ voce uſque ad orationem, *b* Aufer à nobis &c. cùm dicit Oremus, *c* extendit, & jungit manus.

z *Miſereatur*, &c.) Habet Micro. *loco citato*, & idem *Indulgentiam*, Ad *Miſereatur*, Miniſtri adhuc inclinati manent, ſicut ad *Confiteor*; ſtant autem ad *Indulgentiam*.

a *Accipit manipulum.*) Vide ſuprà quæ diximus *part. 2. tit, 1. n. 6.* de manipulo Epiſc. *pag. 72*,

b *Aufer à nobis.*) Habetur hæc oratio *in Ordine Romano poſt litanias in benedictione Eccleſiæ*: quis huc tranſtulerit, ignoratur.

c *Extendit, & jungit manus.*) Extenſione manuum quaſi colligit Sacerdos aſtantium corda, junctione quaſi cogit eadem in unum ad orationem; unde & clarâ voce dicit, *Oremus*. Ita Melchior Huelamus *de Carem. Miſſæ.*

11. Et tunc ſi coram ſummo Pontifice, aut aliis Prælatis, ut ſuprà, celebret factâ ſummo Pontifici genuflexione, aliis Prælatis profundâ reverentiâ, accedit ad medium Altaris ante infimum gradum, & ibi incipit ſecretò, Aufer à nobis, ut in ordine Miſſæ.

In Miſſa ſolemni Miniſtri inclinent, percutiant ſibi pectus, ut ſuprà: ſed ad *Oremus* non diducant manus, quod ſolius eſt Sacerdotis invitantis: iidem manus ſemper junctas teneant à principio confeſſionis uſque ad finem. Signa quoque crucis ſibi adhibeant unà cum celebrante, quod etiam in tota Miſſa obſervent, excepto Subdiacono, dum patenam tenet.

De

De Introitu, Kyrie eleiſon, & Gloria in excelſis. IV.

1. DUm dicit Auſer à nobis, &c. Celebrans junctis manibus aſcendit ad medium Altaris, & ibi inclinatus, manibuſque item junctis ſuper eo poſitis, & ita,ut digiti parvi duntaxat frontem, ſeu medium anterioris partis tabulæ,ſeu menſæ Altaris tangant, reſiduo manuum inter Altare & ſe retento, pollice dextro ſuper ſiniſtrum in modum crucis poſito, (quæ omnia ſemper obſervantur, cùm manus junctæ ſuper Altare ponuntur) ſecretò dicit, Oramus te Domine,&c. & cùm dicit, Quorum reliquiæ hic ſunt, *d* oſculatur Altare in medio, *e* manibus extenſis æqualiter hinc inde ſuper eo poſitis: quod ſemper ſervatur, quando oſculatur Altare: ſed poſt conſecrationem, pollices ab indicibus non disjunguntur in omni etiam deoſculatione ſive altaris, ſive libri, ſive alterius rei, *f* non producitur ſignum crucis pollice, vel manu ſuper id, quod oſculandum eſt.

d *Oſculatur Altare.*) Meminit Juſtin. *in fin. Apol.2.* oſculi altaris inter orandum, in ſignum venerationis. Hoc autem loco fit, ex Innocent. III. *lib. 2. cap. 15.* ut ſicut Altare Chriſtum deſignat, ita Sacerdos meminiſſe debet deſiderii & amoris ſponſæ, *Oſculetur me oſculo oris ſui, ibid.* Eſt etiam oſculum ſignum reverentiæ; unde Eſther oſculabatur apicem virgæ regis. Caveat ergo, ne audiat celebrans vocem illam, *Oſculo filium hominis tradis?* Durand. *lib. 2. c. 57.* caveat item, ne oſculetur à latere altaris, ferè ſimilis Judæ, ſed in medio altaris illud idem oſculetur, ubi ſunt Reliquiæ Sanctorum.

Monet Hier. Catonus *in ordinar div. offic.* quòd ubi non ſunt Reliquiæ Sanctorum, ex diſpenſatione Apoſtolica, in Altari, omitti debent verba, *Quorum reliquiæ hic ſunt.* eoque caſu oſculum Altaris fieri debet ad ea, *indulgere digneris*, & benè monet.

e *Manibus extenſis,* &c.) Hæc Duran. *lib. 4. c. 39.* quia inquit, ſi tenuit operari,amor non eſt, ſecundùm Gregorium; & quia omnium temporalium curam deponere debet, qui tanto ſacrificio operam dat, *idem*: vel ad pacem indicandam à Chriſto utrique populum nuntiatam,qui ſignificatur in utroque latere Altaris, Eduenſ. *c.12.* Junctio item manuum ad anteriorẽ & ſuperiorem altaris partem, ſignificat, Chriſtum feciſſe utraque unum, Scortia *lib. 3. c. 12.*

f *Non producitur ſignum crucis.*) Quia altare, vel ara eſt conſecrata; liber etiam, & aliæ res aliis de cauſis ſanctificatæ.

2. Oſculato Altari accedit *g* ad cornu ejus ſiniſtrum, id eſt Epiſtolæ: ubi ſtans verſus altare, & producens à fronte ad pectus *h* ſignum crucis, incipit intelligibili voce Introitum Miſſæ; & proſequitur junctis manibus: Cum dicit Gloria Patri, tenens junctas manus, *i* caput inclinat verſus crucem. Cum repetit introitum, non ſignat ſe ut prius: & eo repetito, junctis manibus ante pectus accedit ad medium altaris, ubi ſtans verſus illud ſimiliter manibus junctis, dicit eadem voce ter, *l* Kyrie eleiſon, ter Chriſte eleiſon, & iterum ter, Kyrie eleiſon, alternatim cum miniſtro. Si miniſter, vel qui interſunt, celebranti non reſpondeant, ipſe ſolus novies dicit.

g *Ad cornu ejus ſiniſtrum.*) Appellat Ivo Carnot. *ſer. de Conven. novi & veter. Sacrificii.* Epiſtolæ latus, dextram partem altaris, & ſignificare dicit Iſraëlitas, qui erant à dextris Dei, ſed quod eſt ſiniſtrum, ſibi eſt dextrum, reſpectu dextræ Celebrantis, Idem habet Innocent. III. *lib. 2. c. 22.*

h *Signum Crucis,* &c.) Burchard. & hic præ-

ciſè

ciè Miſſa incipit: quare convenit, ut ſignum Crucis faciat Sacerdos.

De Introitu & ejus partibus egimus *ſup. part. 1. tit. 8. n. 1. pag. 16.*

i *Caput inclinat.*) Cùm Trinitati datur gloria, Crucifixo reverentiam exhibemus, in quo tota Trinitas, ob unitatem eſſentiæ cum Verbo, reperitur eſſe: & eo caſu ſatis eſt convertere caput ad Crucem, non perſonam, quod in ſequentibus nota.

l *Kyrie eleiſon.*) Vide *ſuprà tit. 8. num. 2. pag. 17.*

3 Dicto ultimo Kyrie eleiſon, Sacerdos ſtans *m* in medio Altaris, & *n* manus extendens, elevanſque uſque ad humeros (quod in omni manuum elevatione obſervatur) voce prædictâ incipit, ſi dicendum ſit, Gloria in excelſis. Cùm dicit, Deo, jungens manus, *o* caput Cruci inclinat: quo erecto, ſtans junctis manibus, ante pectus, proſequitur uſque ad finem. Cùm dicit, Adoramus te, Gratias agimus tibi, & Jeſu Chriſte, Suſcipe deprecationem noſtram, & iterum, Jeſu Chriſte, caput Cruci inclinat. Cùm dicit in fine, Cum ſancto Spiritu, ſeipſum *p* à fronte ad pectus ſignat, interim abſolvens, In gloria Dei Patris, Amen.

m *In medio Altaris.*) Quia mediator Chriſtus eſt, quem repræſentat Sacerdos *diſtinct. 10. Quoniam*, & quia Angeli mediâ nocte Nativitatis Chriſti in medio Paſtorum hunc Hymnum cecinerunt, Durand. *lib. 5. c. 13.*

n *Manus extendens*, &c.) Ad decentiam motus hic terminus manuum præſcribitur uſq; ad humeros, non ad myſterium; & elevatio earum deſignat, quòd cœleſtiâ diligimus, ex Orig. *Homil. 11. in cap. 17. Exod.* extenſio verò vim affectivam orantis, ex Baſil. *in c. 1. Iſaia.*

De Gloria in excelſis, vide *ſuprà t. 8. n. 3 pag. 17*

o *Caput Cruci inclinat.*) In ſex locis caput inclinamus in hoc Hymno: & ratio eſt ſummæ reverentiæ; ideoque caput inclinatur Cruci, quæ eſt in medio. Caput Deo inclinatur, ait Burchardus, at Deus in altari eſt in Cruce: ergo Cruci inclinemus, ut docet Chryſoſt. *in Liturg.*

Monet Jo. Baptiſta Conſtantius *in Monit. ad Curatos*, genuflectendum eſſe ad verbum *adoramus*, & in Symbolo ad verbum *adoratur*; ſi nimirùm ibi eſt Sacramentum, ſed gratis dicit, & nullo auctore.

p *A fronte ad pectus ſignat.*) Hoc eſt ſigno crucis. Quid dubitas? eſtne aliud ſignum? ſicut etiam in fine Symboli; quia Hymnus Angelicus & Symbolum ſunt de verbis Evangelii, quod crucem continet, Beleth. *c. 50.* at ſiniſtram infra pectus pone, ut ſuprà; & junge manus in verbo *Amen*, in fine.

4. In Miſſa ſolemni Sacerdos factâ confeſſione *q* aſcendit cum Miniſtris, ad medium Altaris: ubi dicto, Oramus te Domine, & *r* oſculato Altari, ponit *s* incenſum in Thuribulum, *t* miniſtrante Diacono naviculam, & *u* Thuriferario Thuribulum. Diaconus parùm inclinatus verſus Celebrantem dicit, Benedicite Pater reverende, & *x* oſculatur cochlear & manum Celebrantis ante & poſt. Celebrans *y* ter incenſum ponit in Thuribulum, dicens interim, Ab illo benedicaris: & depoſito cochleari, producens manu dextrâ ſignum Crucis ſuper thus in Thuribulo, illud *z* benedicit. Poſtea Diaconus *a* dimiſſa naviculâ accipit Thuribulum, & dat Celebranti, oſculatâ prius catenularum ſummitate, & manu illius dextrâ. Qui factâ Cruci profundâ reverentiâ, eam ter incenſat, nihil dicens; & factâ iterum Cruci reverentiâ, *b* incenſat Altare, ter ducens Thuribulum æquali diſtantiâ, *c* prout diſtribuuntur candelabra, à medio ejus uſque ad cornu Epiſtolæ; ubi demiſsâ ma-

nu

Digitized by Google

nu thurificat illius poſtremam partem inferiorem, *d* mox ſuperiorem, bis ducto Thuribulo; & converſus ad Altare, elevans manum incenſat ejus planitiem, ſeu menſam in parte anteriori, ter ducens Thuribulum uſque ad medium; ubi factâ Cruci reverentiâ, procedendo thurificat aliud latus Altaris triplici ductu uſque ad cornu Evang. & pariter incenſatâ inferiori & ſuperiori parte ipſius cornu Evangelii duplici ductu, adhuc ſtans ibidem elevans Thuribulum, ter incenſat ſuperiorem tabulæ partem verſus medium Altaris, ut fecit in cornu Epiſtolæ; deinde manu aliquantum demiſſa, incenſat anteriorem ejus partem, ſeu frontem, ter ducens Thuribulum, dum procedit à cornu Evangelii uſque ad medium Altaris: & factâ cruci reverentiâ incenſat ſimiliter triplici ductu aliquam partem anteriorem uſq; ad cornu Epiſtolæ; ubi reddito Thuribulo ipſi Diacono, ab eo ipſe ſolus incenſatur.

q *Aſcendit cum miniſtris.*) Diaconus ſiniſtrâ manu, Subdiaconus dextrâ Albam & veſtem anteriorem Celebrantis paululùm elevant, dum ille aſcendit.

r *Oſculato Altari.*) Miniſtri non oſculantur, neque tangunt Altare, ſed ſuo quiſque loco genuflectit, & ſtatim ſurgit; quod ſemper obſervent.

ſ *Incenſum in Thuribulum.*) Hic primum Thuribuli nomen habetur. Thymiamaterium appellat Ambroſ. *l. 4. de Sacerd. c. 1.* Thymiama ſignificat incenſum, *Canon 3. Apoſt. meminit*, & Damaſ. *in vita Soteris, & Sylveſtr.* uſumque ad nos ab Hebræis manaſſe, docet Bellarm. *l. 2. de Miſ. c. 15.* Sed nota, ſi quidquam aliud miſceatur cum incenſo, major quantitas ſemper eſſe debet incenſi, uti dicitur in Cærim. Epiſc. *l. 1. c. 23.* ut incenſum dici queat. Thuribulum autem ſignificat Chriſtum igne Spiritûs S. plenum, & odore bono, Amal. *l. 3. 5. & 18.* Tres catenulæ tres denotant uniones in Chriſto, quibus divinitas & humanitas junguntur, ſcilicet unionem carnis ad animam, divinitatis ad carnem, & ejuſdem ad animam; quarta catenula Deitatis ad compoſitum, Innocent. III. *lib. 2. c. 17.*

t *Miniſtrante Diacono naviculam.*) Datur illi navicula aperta ſine oſculis à Thuriferario. Navicula verò dicitur, quia formam navis refert. Acerra dicta eſt à Tert. *Apolog. adverſus Gentiles c. 9.*

Subdiaconus in hoc caſu ſtat à ſiniſtris Celebrantis.

u *Thuriferario Thuribulum.*) Hoc eſt, ſuſtentante Thuriferario annulum majorem manu ſiniſtrâ, & elevato altero annulo operculi manu dextrâ, eademque manu complectente catenulas circa medium earum inter operculum, & Thuribulum, flexoque quaſi genu dextro, offerente Thuribulum æqualiter elevatum ad naviculæ altitudinem Celebranti.

x *Oſculatur cochlear & manum.*) Oſculum rei, quæ porrigitur, fit ad fidem, & dicitur oſculum fidei. Oſculum verò manus eſt ad venerationem, ait Hier. *in Ruffin.* utrumque oſculum requirit Craſſ. *l. 1. c. 20.*

y *Ter incenſum ponit*, &c.) Manum ſiniſtram pectori admovet Celebrans, & dextrâ ſumit Ter, & immittit Ter incenſum in Thuribulum de navicula.

z *Benedicit.*) Nõ addit, *in nomine Patris*, &c. Benedictio verò incenſi eſt antiqua *in Liturgiis S. Baſilii, & S. Chryſoſt.* Apud nos cùm Proſopopœia fit, & loquimur cũ incẽſo ipſo: *Benedicaris.*

a *Dimiſſa navicula.*) In manu Thuriferarii, qui ſine oſculis, demiſſo operculo, ſtatim tradit Thuribulum Diacono.

b *Incenſat Altare.*) Habetur *in Liturgia S. Jacobi*, tum Dion. *c. 3.* & Ambr. *in Luc. c. 1.* aſtruunt Altaris incenſationem; ſed initio Miſſæ eam faciendam eſſe, & apud quaſdam Eccleſias fuiſſe tunc in uſu, ſcribit Hugo Vict. *de Offic. Eccl. l. 2. c. 14.* Fit autem incenſatio ad repræſentandam gloriam Dei, qui in nebula apparebat; tum ad reverentiam loci, ut malus odor inde pellatur concurrentis populi, Bellar. *l. 2. de Miſſ. c. 15.* tum ad repræſentandum odorẽ bonum Chriſti,

Digitized by Google

ex S. Germano *in Theoria;* tum orationem ad Deum dirigendam eſſe, *ex Pſal. 140. S. Thom. 3. part. q. 83. art. 5.* demum ad expellendos etiam dæmones, Innocentius III. *lib. 2. c. 17.*

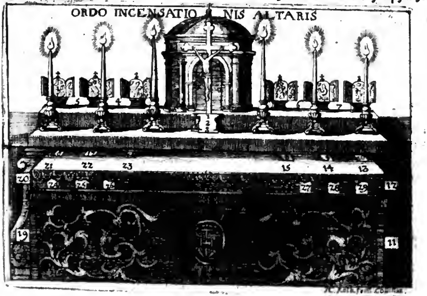
c *Prout diſtribuuntur candelabra.*) Non enim incenſantur candelabra, ſed poſterior illa pars Altaris, in qua ſunt candelabra. Si pauciora ea ſint quã ſex, adhuc triplici ductu Thuribuli ea pars eſt incenſanda, ut *in ſequenti numero* dicitur.

d *Mox ſuperiorem*, &c.) id eſt, ſemel inferiorem, ſemel ſuperiorem, non unamquamque partem ſemel & iterum.

Nihil in tota hac incenſatione à celebrante dicitur.

5. Si verò in Altari fuerint *e* Reliquiæ, ſeu Imagines Sanctorum, incenſatâ Cruce, & factâ ei reverentiâ, antequam diſcedat à medio Altaris, primum incenſat eas, quæ à dextris ſunt, id eſt à parte Evangelii prope Crucem, bis ducens Thuribulum, & iterum factâ Cruci reverentiâ, ſimiliter incenſat bis alias, quæ ſunt à ſiniſtris, hoc eſt à parte Epiſtolæ: deinde proſequitur incenſationem Altaris, ut ſuprà, ter ducens Thuribulum in unoquoque latere, etiamſi in eo eſſent plures Reliquiæ vel Imagines, ſeu etiam plura vel pauciora candelabra.

e *Reliquiæ.*) Reliquiis, ſeu Imaginibus, id eſt, ſtatuis Sanctorum (non pictis imaginibus in pariete) fit reverentia cum thure hoc loco; tamen iiſdem non inclinat caput Celebrans, ad differentiam Crucis, cui inclinare debet; ea ratione, quâ abſtinemus à genuflexione, quæ fit, verbi gratia, Epiſcopo proprio, ſi coram eo ſit Cardinalis, aut Papa; & hic ritus ſervatur Romæ, ſcilicet fiant immediatè tres capitis inclinationes, ut attentè conſideranti patet. Approbat incenſationem Imaginum Sanctorum *Synodus 7. Act. 4.* ergò multo magis Reliquiarum. Et, S. Baſilio teſte, hoc ipſum, quod erga conſervos bonos honor, erga ipſum Dominum commune benevolentiæ ſignum exhibetur. Honor autem & cultus Reliquiarũ habetur *l. 6. Conſt. Apoſt. c. 30.*

6 Si in Altari fuerit Tabernaculum ſanctiſſimi Sacramenti, accepto Thuribulo antequam incipiat incenſationem, *f* genuflectit, quod item facit, *g* quotieſcumque tranſit ante medium Altaris.

f *Genuflectit.*) Ob præſentiam ſanctiſſimi Sacramenti, quamvis lateat: & eo caſu non inclinat caput Cruci, quam incenſat; adorat igitur quod latet, & patet, Sacramentum & Crucem; incenſat, quod manifeſtè patet, id eſt, Crucem. Antitypa corporis Chriſti, id eſt Symbola, vocat Euchariſtiam Clem. *lib. 6. Conſt. c. 26.*

g *Quotieſcumque tranſit.*) Accidit tranſire ante medium Altaris in incenſatione bis; & textus loquitur tantùm de incenſatione Altaris non de alio tranſitu in Miſſa.

7. Diaconus & Subdiaconus hinc inde *h* aſſiſtunt Celebranti dum incenſat, & cùm tranſeunt ante crucem ſemper genuflectunt. Deinde celebrans, Diacono à dextris ejus, Subdiacono à dextris Diaconi ſtantibus in cornu Epiſtolæ, *i* legit Introitum & Kyrie eleiſon. Cum verò intonat Hymnum Gloria in excelſis Deo, Diaconus & Subdiaconus, *l* unus poſt alium, ſtant à tergo celebrantis: poſtea *m* aſcendunt ad Altare, & hinc inde, Diaconus à dextris, & Subdiaconus à ſiniſtris, cum Celebrante Hymnum ſubmiſſa voce *n* proſequuntur uſque ad finem. Quod etiam ſervatur, cùm dicitur Credo, & cùm dicitur, Dominus vobiſcum, Oratio, Præfatio, & Pater noſter, Diaconus & Subdiaconus ſimiliter ſtant unus poſt alterum à tergo Celebrantis.

h *Aſſiſtunt Celebranti.*) Miniſtri inſerviunt hinc inde elevando planetæ eam partē, quæ eſt circa brachia Celebrantis, ut non impediantur; altera eorum manu pectori interim admota.

Diaconus in accipiendo Thuribulum à Celebrante oſculatur primò manum ejus, tum catenularum ſummitatem, cumque incenſat, cum inclinatione ſemper profunda capitis, ante & poſt, cui celebrans nec modicum quidem caput inclinat.

Librum amovet ab Altari Thuriferarius, ſi abeſt Cærimoniarius, & reſtituit ſtatim, quando nimirum incenſandum eſt cornu Epiſtolæ, ſeu Evangelii, tempore incenſationis hujus, & Oblatorum infrà; quòd ſi adſit aſſiſtens Pluviali indutus, ejuſdem erit amovere librum, Cærim. Epiſc. *lib. 1. cap. 7.*

Subdiaconus autem ad incenſationem Celebrantis à Diacono ſiſtit ſe contra cornu Epiſtolæ, neque cum Diacono caput inclinat Celebranti.

Finitâ incenſatione redit in Sacriſtiam Thuriferarius, qui propterea non habet locum ſtabilem in Presbyterio.

i *Legit Introitum.*) Solus Celebrans legit, non miniſtri: qui tamen reſpondent, & dicunt cum eo novies, *Kyrie*, & *Chriſte eleiſon*, in eodem cornu Epiſtolæ uſque ad nonum.

l *Unus poſt alium.*] Diaconus ſuper ſecundum gradum, Subdiaconus in plano Cappellæ ſe locant, formantes rectam lineam, tanquam ſervi poſt Dominum.

m *Aſcendunt ad Altare.*) Facta in medio tantum, ubi ſunt, prius genuflexione, non alia iterum ad Altare.

n *Proſequuntur uſque ad finem.*) Caput inclinant miniſtri cum celebrante, & ſignant ſe in fine. Si ſedendum erit, parato ſcamno oblongo, & decenter veſtito à latere Epiſtolæ, in plano Cappellæ, poſtquam Celebrans dixerit ſecretò Hymnum Angelicum, factâ cruci à celebrante inclinatione, ſeu genuflexione (ſi in Altari fuerit tabernaculum ſanctiſſimi Sacramenti) & à miniſtris ſemper genuflexione, deſcendūt unus poſt alium per breviorem viam à latere Epiſtolæ ad ſedem paratam, in qua ſedent cooperto capite; quod tamen aperiunt cum inclinatione ad

verba ſuprà notata Hymni, dũ cantantur à Choro: in fine verò non ſe ſignant rurſus ſigno Crucis; quæ omnia & in Symbolo ſunt obſervanda.

Sedet Celebrans medius inter Diaconum à dextris, & Subdiaconum à ſiniſtris. Stant Acolythi regulariter apud Credentiam.

Reverſuri verò ad Altare, dimiſſis birretis, procedunt unus poſt alium per planum Cappellæ, & factâ in medio reverentiâ Altari, ut ſuprà, aſcendunt quiſque ad locum ſuum, uno remanente poſt alium.

Si verò ſedendum non ſit, quod maximè decet coram Sacramento in Altari expoſito, ſtabunt apud Altare quaſi pares, ex communiori uſu Romano, à principio uſque ad finem dicti Hymni cantati à Choro, & inclinabunt, ut ſuprà dictum eſt; finitoque Hymno, factâ à miniſtris genuflexione ibidem, deſcendunt ad gradus ſuos, ut unus ſter poſt alium.

Habes in fine hujus Rubricæ, quoties miniſtri ſtare debent unus poſt alium in Miſſa, id eſt, novies; ergo non in aliis caſibus, quàm hoc loco præſcriptis, & nunquam extra Miſſam.

De Oratione. V.

1 Dicto Hymno, Gloria in excelſis, vel, ſi non ſit dicendus, eo omiſſo, Celebrans *o* oſculatur Altare in medio, manibus inde ſuper eo, ut ſuprà, extenſis; tum illis ante pectus junctis, & demiſſis ad terram oculis, vertit ſe à ſiniſtro latere ad dextrum *p* verſus populum, hoc eſt, per eam partem, quæ reſpicit cornu Epiſtolæ, & extendens ac jungens manus ante pectus, ut prius, dicit voce prædictâ, *q* Dominus vobiſcum (vel ſi ſit Epiſcopus) *r* Pax vobis (quod dicitur tantùm hoc loco, quando *s* dictus eſt Hymnus, Gloria in excelſis) ℟. *t* Et cum ſpiritu tuo, & junctis ut prius manibus *u* revertitur per eandem viam ad librum, ubi eas extendens, & jungens ante pectus, caputque cruci inclinans, dicit, *x* Oremus; tum *y* extendit manus ante pectus, ita ut palma unius manus reſpiciat alteram, & digitis ſimul junctis, quorum ſummitas humerorum altitudinem, diſtantiamque non excedat, quod in omni extenſione manuum ante pectus ſervatur. *z* Stans autem, ut ſuprà, extenſis manibus, *a* dicit Orationem. Cùm dicit, *b* Per Dominum noſtrum, jungit manus, eaſque junctas tenet uſque ad finem. Si aliter concluditur Oratio, Qui tecum, vel, Qui vivis, cum dicit in unitate, jungit manus.

Hæc, & quæ ſequuntur uſque ad numerum 4. incluſivè, ferè omnia Burchardus.

o *Oſculatur Altare.*) Alia ratione hic oſculatur Altare Sacerdos ſalutaturus populum, quaſi qui accipiat pacem à Chriſto, per Altare, ut ſuprà, ſignificato, ut eandem det populo, pro quo ſtatim eſt oraturus: cui ideo dicit, *Dominus vobiſcum*, vel ſi Epiſcopus eſt, *Pax vobis.* Extenſio verò & junctio manuum eadem ſignificant, quæ diximus in verbo *Oremus*, ſuprà *tit. 3 n. 10. pag. 86.* Præter extenſionem & junctionem manuum, addit congruè elevationem earundem, Cærim. Epiſcop. *lib. 2. c. 8.* Qui utuntur perſpicillis, ſolent ea hoc loco deponere primum: deponant autem ea quidem ſuper Altare, nunquam tamen ſuper Corporale.

p *Verſus populum.*) Ita Amalar. *lib. 2. cap. 9.* quos ſalutamus, eis faciem præſentemus, & à ſiniſtro latere ad dextrum ſe vertit Sacerdos, tum quia hic motus naturalis eſt; tum quia bonum eſt omen in dextra. *Dextera Domini fecit virtutem*, Durand. *lib. 4. cap. 14.*

q *Dominus vobiſcum.*) Iis quæ ſuprà diximus *part. 1. tit. 7. n. 7. p. 15.* adde, haberi *in Liturgia Græca S. Petri* diviniſſimam hanc ſalutationem, quæ ita appellatur à Dionyſio *de Eccleſ. Hier.* per hanc autem ſalutatur Eccleſia, etiamſi unus tantùm ſit præſens, Alexand. Alenſ. *part. 4. quæſt.*

quæſt. 36. & tribuitur Apoſtolis ejuſdem uſus à Concil. Braccar. I. *cap. 21.*

Septem ſanè vicibus dicitur in Miſſa, ſi benè numeres, *Dominus vobiſcum*, quatenus, excluſis ſeptem vitiis capitalibus ſuſcipiat populus ſeptiformem gratiam, ex Innoc. III. *lib. 2. c. 24.* qui tamen indicat *c. 22.* vel ſuo tempore non dictum eſſe *Dominus vobiſcum* in fine Confeſſionis ante Miſſam; vel Miſſam ab eo præcisè ſumi ab introitu tantùm: nam ſalutationes ſeptem ab eo indicatæ explicantur à Durando *lib. 2. cap. 14.* ut una earum ſit illa, quæ fit ante Communionem, *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*, quam nos non numeramus inter eas.

Ex his etiam ſeptem vicibus ter non vertit ſe Sacerdos ad populum, nempe in fine Confeſſionis, ante Evangelium, & in Præfatione, & in hac quidem, quia, inquit Innocent. *d. c. 22.* cor habet ſurſum ad Dominum, jamque proximo Sacrificio totus intentus eſt: ad Evangelium autem, inquit Durandus, totus eſt intentus ad verbum Dei annuntiandū; ferè idem dicam & ego in fine Confeſſionis totus eſt ad ſe purgandum.

Nota præterea, quòd alternatim non ſe vertit, & ſe vertit, ſalutaturus populum Sacerdos, præterquam in fine Miſſæ; quia populum mox eſt dimiſſurus. Prima, tertia, quinta vice non ſe vertit; ſecunda, quarta, ſexta & ſeptima ſe vertit; quod valet etiam ad varietatem.

r *Pax vobis.*) Dicitur *in lib. 8. Conſt. Apoſt. cap. 15.* Pax Dei: illud autem habetur expreſsè *in Liturgiis S. Jacobi, & S. Baſilii*, tanquam prima vox Chriſti ad Epiſcopos, ex S. Remigio, à quo Innoc. III. *lib. 2. cap. 24.* ut oſtendat Epiſcopus, ſe eſſe Chriſti Vicarium, ſicut in ſequentibus ſalutationibus ſe demonſtrat deinde Sacerdotem, idem *ibidem.* Tribuit Anacleto Hugo Vict. *lib. 2. c. 11.* ritum dicendi *Pax vobis.* Et verè ſolius eſt Epiſcopi diſtribuere dona Chriſti, cujuſmodi eſt pax, ex Optato Millev. *lib. 1. circa finem.*

ſ *Dictus eſt hymnus, Gloria.*) Indicat Ordo Romanus. Ratio eſt Durand. *loco citato*, quia in Hymno Angelico dicitur, *Et in terra pax*, ideo ſubditur, *Pax vobis.* ab Epiſcopo: & quia hæc ſalutatio à Chriſto facta fuit in die lætitiæ, qua plenus eſt Angelicus Hymnus.

t *Et cum ſpiritu tuo.*) Nihil melius, ait Florus Magiſter *in expoſit. Miſſa*, quàm quòd optet populus Sacerdoti, quod ipſe optat Eccleſiæ: habetur hoc *in prædictis Liturgiis*, quod & à populo toto reſpondebatur, teſte Chryſoſtomo *Hom. 36. in Epiſt. 1. ad Corinth.* & Microl. *cap. 2.* nunc miniſter reſpondet pro populo. Eſt autem ſumptum à Sancto Paulo *2. Timoth. ult.* Neque dicitur *tecum*, quia ſpiritualiter officia Eccleſiaſtica fiunt, ex Petro Damiano, *de Dominus vobiſcum, c. 3.* ut nimirum unus ſit affectus Sacerdotis, & populi, Amalar. *lib. 2. cap. 9.*

v *Revertitur per eandem viam.*) Ita & Durand. *loc. cit.* & ratio motus eſt ad librum ipſum.

x *Oremus.*) Habetur *in Liturgiis Sanctorum Petri, Jacobi & Marci.* ante Orationes publicas dicitur ſemper, ex Auguſt. *Epiſt. 106. ad Vitalem*; & hoc loco habet Ordo Romanus. Unde ab Uranio Scriptore Vitæ S. Paulini Epiſcopi Nolani, appellatur Indictio Orationis, quâ invitamus alios ad Orationem, quæ ſequitur, ut patet; ſed Durand. innuit, dici ante medium Altaris ab aliquibus; ab aliis verò, ubi Orationem ſunt dicturi, ut inter inſinuationem & Orationem nihil omninò interponatur, *ibidem*, quod à nobis eſt uſitatum, quia congruentius.

y *Extendit manus.*) Ex Paulo 1. *Timoth. 2. Levantes puras manus*, ſcribit Tertull. *de Orat. cap. 13.* manibus ſublimiùs elatis, temperatè & probè elatis: temperatè inquit, & ideò in Rubrica præſcribuntur fines, ut humeros non excedant; in Miſſa verò ſignificat extenſionem Chriſti in Cruce, in qua ſtatim oravit pro crucifixoribus, Innoc. III. *lib. 2. cap. 28.* & ante eum Microlog. *cap. 16.* Fortè deſumptum eſt à veteri Teſtamento: nam Moyſes levans manus vicit Amalechitas, *Exod. 17.* & Salomon expandit manus ſuas orans Deum, *3. Reg. 8.*

z *Stans.*) Stare in oratione juſtorum eſt; genua flectere peccatorum, ex Juſtino Martyr. *libro Quæſtionum, quæſt. 115.* Ritus autem ſtandi hoc loco habetur apud Innoc. III. *lib. 2. cap. 22.*

a *Dicit orationem.*) Vide quæ diximus ſuprà, *tit. 9. par. 1. pag. 19.*

b *Per Dominum noſtrum, jungit manus.*) De variis concluſionibus ſuprà *tit. 9. n. 17. pag. 24.*

M 3 Junctio

Junctio manus, quod eſt devotionis & humilitatis ſignum, reſpondet optimè conciſioni orationis; & multò magis cùm dicitur *in unitate*, utraque ſcilicet manu junctâ.

2. Cùm nominatur Jeſus, caput verſus Crucem inclinat: quod etiam facit, cùm nominatur in Epiſtola. Et ſimiliter ubicumque nominatur nomen B. Mariæ, vel Sanctorum, de quibus dicitur Miſſa, vel fit *c* commemoratio: item in Oratione pro Papa, quando nominatur, ſemper caput inclinat, non tamen verſus Crucem. Si plures Orationes ſunt dicendæ, idem in eis, in voce, extenſione manuum, capitis inclinatione, quod ſuprà dictum eſt, obſervatur.

Aperta eſt cauſa reverentiæ in his nominibus. Cruci verò, quia ibi præterea eſt imago Chriſti, æquum eſt, ut ad nomen Jeſus caput inclinetur, qua de re Octava Synod. *Can. 3.* & Concilium Moguntinum *cap. de uſu imaginum. § 2.*

c *Commemoratio.*) Nomine commemorationis hoc loco, ne tamen intelligas ſuffragia communia Sanctorum in Oratione, *A cunctis*; ſed commemorationem de Feſto Simplici Sanctorum, ſeu de Octava, ad quorum nomina, etiam in Canone, caput inclinatur.

3 Si Altare ſit *d* ad Orientem verſus populum, celebrans verſâ facie ad populum, non vertit humeros ad Altare, cùm dicturus eſt, Dominus vobiſcum, Orate fratres, Ite miſſa eſt, vel daturus benedictionem; ſed oſculato Altari in medio, expanſis & junctis manibus, ut ſuprà, ſalutat populum, & dat benedictionem.

d *Ad Orationem.*) Ex traditione Apoſtolorum orandum eſt ad Orientem. S. Athanaſius *de Plur. & neceſſ. quæſt. 14.* addit cauſas; quarum prima eſt, quia *ex Pſalm. 131.* adorandum eſt, ubi ſteterunt pedes Domini, qui *ex Zachar. 14.* in monte Olivarum in oriente ſtare dicuntur. Altera eſt, quia Deus eſt lux vera. Tertia, ut reſpiciamus Paradiſum, unde Adam ejectus fuit, eſt Clem. *lib. 8. Conſtitut. c. 15.* & Nyſſeni *de Orat.* Quartam addit Juſtin. *ad Orthodox. q. 118.* quia Oriens eſt pars honoratior mundi. Quintã Damac. *4. de Fid. orthod. c. 13.* quia Chriſtus in Cruce Occaſum reſpiciebat, eodemque ſitu cœlum aſcendit, & inde venturus eſt ad judicium; Converſi igitur ad orientem, quaſi ſedem Chriſti, nos in Occaſu ſemper ob culpam oremus. Sextam S. Thomas *1. 2. q. 3. art. 3. ad 5.* ad differentiam Judæorum, qui ad Occidentem orabant, ut ex ſitu Templi Salomonici colligit Anaſt. Nicen. *quæſt. 18.* Septimam Tertull. *contra Valentin. cap.* quia in aurora venit ad Apoſtolos Deus in Pentecoſte. Octavam Auguſt. *lib. 2. Serm. Dom. c. 9.* quia monemur convertere animum ad naturam præſtantiorem, id eſt Deum; ſicuti convertimus corpus terrenum ad cæleſte nobilius. Verum nunc ad omnem partem Miſſam celebramus, quia Deus ubique eſt; neque intelligitur hæc Rubrica de omni Altari ad Orientem, ſed de eo, in quo Celebrans habet & Crucem, & populum ante faciem ſuam.

4 In Quatuor Temporibus, vel aliàs quando dicendæ ſunt plures Orationes cum Prophetiis, dicto Kyrie eleiſon in medio Altaris, revertitur ad cornu Epiſtolæ, ubi ſtans ante librum extenſis & junctis ante pectus manibus, & caput Cruci inclinans, dicit, Oremus, *e* Flectamus genua, & illico manibus ſuper Altare extenſis, ut ſeipſum ad Altare ſuſtineat, genuflectit, & ſine mora ſurgens, eadem voce miniſtro reſpondente, Levate, manibus extenſis *f* dicit Orationem, ut ſuprà, & in concluſione eas jungit. Dum autem legit Prophetias, tenet manus ſuper librum vel Altare poſitas, ut mox dicetur de Epiſtola.

e *Flecta-*

Digitized by Google

e *Flectamus genua.*) Habet Microlog. *cap.* 28. ut Oratio, quæ fit cum jejunio, addita humilitate, ſit efficacior, Durand. *lib.* 4. *c.* 14. Habes ritum genuflectendi, & ſtatim ſurgendi, ad indicandum, quòd propter peccatum in terram delapſi ſumus, & per benignitatem Dei revocati ſumus, apud Baſil. *de Spiritu ſancto c.* 2. ubi etiam hunc eundem ritū deducit ab Apoſtolis. Duo genua flecti vult Alcocer *in ſuo Carimoniali* ex vi verborum, *Flectamus genua;* ſed vim non faciunt, quia dum ſinguli genu, plura genua tunc flectuntur.

f *Dicit Orationem.*) Populus ſaltem acclinis eſſe debet ad Orationem uſque ad *Per omnia,* ex Alcuin. *cap. de celebrat. Miſſ.* additum eſt Amen ab Anacleto, ex Hugone Victor. *lib.* 2. *cap.* 11. de cujus ſignificatione diximus ſuprà *tit.* 9. *n.* 17. *pag.* 24.

5 In Miſſa ſolemni cùm dicitur, Dominus vobiſcum & Oratio, Diaconus & Subdiaconus ſtant retro poſt Celebrantem. *g* Flectamus genua dicitur à Diacono, à Subdiacono verò, Levate, illo primùm genuflectente, hoc primùm ſurgente, *h* Celebrans verò non genuflectit.

g *Flectamus genua.*) Ad Diaconum ſpectat, teſte Cæſar, Arel. *Hom.* 30. *de genuflex.*

h *Celebrans non genuflectit.*) Vide ſuprà *tit.* 17. *n.* 3. *part.* 1. *pag.* 43. Miniſtri caput inclinant in Oratione eodem modo, quo celebrans; & deceret, ut manus junctas iidem tenerent. Neque Diaconus in fine orationis tenetur dicere ſubmiſsâ voce, *Amen*; quod quidam putavêre; ſatis enim eſt, quòd à Choro reſpondeatur Sacerdoti.

De Epiſtola, Graduali, & aliis uſque ad Offertorium. VI.

1 Dictis Orationibus, Celebrans poſitis ſuper librum, vel ſuper Altare manibus, ita ut palmæ librum tangant, vel, ut placuerit, librum tenens, *i* Epiſtolam legit intelligibili voce, & reſpondetur à miniſtro, Deo gratias, & ſimiliter ſtans eodem modo proſequitur Graduale, Alleluja, & Tractum, ac Sequentiam, ſi dicenda ſint. Quibus dictis, Celebrans ſi privatim celebret, ipſemet, ſeu miniſter portat librum Miſſalis *l* ad alteram partem altaris in cornu Evangelii, & dum tranſit ante medium altaris, caput Cruci inclinat, & miſſale ſic locat, ut poſterior pars libri reſpiciat ipſum cornu altaris, & non ad parietem, ſive ad partem ejus contra ſe directam.

i *Legit Epiſtolam.*) De qua docuimus multa *tit.* 10. *pag.* 25. ubi etiam de Graduali, Tractu, & Sequentia. Hæc cum ſequentibus uſque ad numerum quartum excluſivè, Joann. Burchardus habet.

l *Ad alteram partem Altaris.*) Siniſtram Altaris appellant antiqui hoc cornu, Microl. *cap.* 9. ad Aquilonem, legit Alcuin. *c. de celebrat. Miſſ.* quia contra Luciferum dirigitur Evangelium, & contra ſequaces Diaboli; Eduen. *c.* 12. & contra peccatores, Innocent. III. *lib.* 2. *c.* 25. & ad Gentiles vocandos, Ivo *ſerm. com. veter. & novi ſacrif.* Item ad alteram partem itur, ut expeditior ſit Sacerdos in dextera ad conficienda myſteria, Microl. *cap.* 9.

2 Locato miſſali in altari, celebrans redit ad medium Altaris, ibique ſtans junctis manibus ante pectus, elevatiſque ad Deum oculis, & ſtatim demiſſis, tum profundè inclinatus, dicit ſecretò, *m* Munda cor meum, & Jube, Domine benedicere, Dominus ſit in corde meo, ut in ordinario. Quibus dictis, vadit ad librum

Digitized by Google

brum Miſſalis; ubi ſtans verſus illum junctis manibus ante pectus, dicit intelligibili voce, Dominus vobiſcum, ℟. Et cum ſpiritu tuo. Deinde pollice dextræ manûs ſigno Crucis *n* ſignat primò librum ſuper principio Evangelii, quod eſt lecturus, *o* poſtea ſe ipſum in fronte, ore, & pectore dicens, Sequentia, vel initium Sancti Evangelii &c. ℟. *p* Gloria tibi Domine. Tum junctis iterum manibus ante pectus, ſtans ut ſupra, proſequitur Evangelium uſque ad finem. Quo finito, miniſter ſtans in cornu Epiſtolæ poſt infimum gradum Altaris. ℟. Laus tibi Chriſte; & Sacerdos elevans parumper librum, *q* oſculatur principium Evangelii, dicens: Per Evangelica dicta &c. præterquam in Miſſis Defunctorum, & niſi celebret coram ſummo Pontifice, Cardinali, & Legato Sedis Apoſtolicæ, vel Patriarcha, Archi-Epiſcopo & Epiſcopo in eorum reſidentiis, quo caſu defertur *r* cuilibet prædictorum oſculandus liber, & Celebrans tunc non oſculatur illum, nec dicit, Per Evangelica dicta. Cum autem nominatur JEſus, caput verſus librum inclinat; & eodem modo verſus librum genuflectit, cùm in Evangelio eſt genuflectendum.

m *Munda cor meum.*) Majori benedictione indiget, qui tradit ſemina Evangelii, quàm qui accipit, Amalar. *lib. 3. cap. 18. & quomodo prædicabunt, niſi mittantur? Rom. 10.* Orat igitur Sacerdos, ſe mitti à Deo, Innocent. *loco citato c. 38.* & ſimilis oratio habetur in Liturgia Jacobi.

n *Signat*, &c.) Scribit Innocent. III. *c. 43.* de ſignando libro, & explicat, quaſi dicatur: hic eſt liber Crucifixi. Dum ſignatur liber, ſiniſtra manus apponi poteſt eidem libro, & eſt uſus cõmuniſſimus; neque ſignatio hæc dici debet benedictio, ita ut ex hoc titulo poni debeat ſiniſtra ſuper altare: quia neque manu fit, ſed pollice tantum; eoque modo quo Epiſcopus in Confirmationis Sacramento ſignat pollice frontem ſigno Crucis, & manu ſtatim benedicit, quæ duo ſunt valdè diverſa.

o *Poſtea ſeipſum.*) Jubet Ordo Rom. ſigna in fronte & pectore tantum, ut ſe oſtendat diſcipulum Chriſti, cujus Evangelium non erubeſcit, & malas cogitationes de corde pellat, Alcuin. *loco citat.* De ſigno in ore, quo confeſſio verbi Dei ad ſalutem fiat, meminit Honor. in Gem. *lib. 1. c. 23.* Pollice verò tantum fiunt hæc ſigna, non cum indice, & pollice conjunctis in formam Crucis.

p *Gloria tibi Domine.*) Vide ſupra, ſicuti etiam de principio Evangelii, & de ipſo Evangelio, quæ diximus *tit. 10. part. 1. n. 6. pag. 28.*

q *Oſculatur principium Evangelii.*) Tradit Dion. *de Eccl. Hier. c. 3.* & Ordo Rom. quaſi dicamus, per Chriſtum reconciliationem accepimus, Innoc. III. *d. c. 43.* vel ex charitate evangelizavimus, Dur. *lib. 4. c. 24.* Pacem denique à Chriſto optamus deletis peccatis noſtris; unde dicimus, *per Evangelica*, &c.

r *Cuilibet Prædictorum.*) Ob reverentiam Prælatorum datur eiſdem liber oſculandus. Si verò plures Prælati æquales intereſſent Miſſæ, nulli dabitur oſculandus, nec etiam Celebranti: ſi plures inæquales, tunc digniori tantum. Cærim. Epiſc. *lib. 1. c. 30.* quia Chriſtus unus eſt, quem repræſentat ille, qui oſculatur librum, ut dicemus in myſtica expoſitione Miſſæ; aut unus igitur & dignior oſculatur, aut nullus; non duo, ne dividatur Chriſtus.

Tolerari poteſt illa conſuetudo, quâ defertur liber Prælato, continuante Celebrante Symbolum, quia antiquitùs dum Symbolum cantabatur, dabatur Evangelium oſculandum toti populo, Gemma *lib. 1. c. 119.* non autem placet altera, quâ Prælatus oſculatur librum dicto offertorio, quando non dicitur *Credo*; abuſus eſt ad brevitatem Miſſæ introductus. Et miniſter quidem defert librum ſine ulla reverentia ad Prælatum; ſed poſtquam ille fuerit oſculatus, libro ſtatim clauſo, reverentiam illi debitam faciet: ille verò tantùm, qui librum oſculatur, dicere debet, *Per Evangelica*, &c. ſunt enim verba oſculantis propria, quæ ideo omiſſo oſculo omittuntur, ut in Miſſa

Miſſa defunctorum hoc loco præſcribitur.

Ex decretis Congregationis Cardinalium ſuper negotia Epiſcoporum 22. & 28. *Aug. 1589.* non defertur liber oſculandus Vicario Apoſtolico, neque Commendatario, ſeu ejuſdem Procuratori, ex decreto S. Rituum Congregationis *die 17. Septemb. 1611.* neque aliis in hac Rubrica non nominatis, ſine facultate Sedis Apoſtolicæ; Principibus autem magnis ex tolerantia, non autem inferioribus laicis: & illis alius liber deferendus eſt, non idem ipſe Celebrantis, qui proprium eo caſu ſemper oſculari debet librum.

3 Dicto Evangelio, ſtans in medio Altaris verſus Crucem, elevans & extendens manus, incipit (ſi dicendum ſit) *s* Credo. Cum dicit, In unum Deum, jungit manus, & caput Cruci inclinat: quo erecto, ſtans ibidem junctis ante pectus manibus, ut prius proſequitur uſque ad finem. Cùm dicit, JEſum Chriſtum, caput Cruci inclinat. Cum dicit, Et incarnatus eſt, uſque ad, Et homo factus eſt, incluſivè, genuflectit. Cum dicit, Simul adoratur, caput Cruci inclinat. Cum dicit, Et vitam venturi ſæculi, Amen, *t* producit ſibi manu dextrâ ſignum Crucis à fronte ad pectus.

ſ *Credo.*) De Symbolo & ejus partibus egimus ſuprà *tit. 11. pag. 29.* Ad ea verba *Et in Spiritum ſanctum*, non inclinatur caput, ſicuti neq; ad ea, *Patrem omnipotentem*: tantummodo in verbo *Deum*, quod nomen commune eſt tribus perſonis; & in verbo, *JEſum Chriſtum*: de quo diximus ſuprà *tit. 1. nu. 2.* Item quando dicitur *adoratur* (non ultra, ad ſequens verbum *conglorificatur*) caput inclinatur, ex vi verbi ejuſdem.

t *Producit ſignum Crucis.*) Ita *Beleth. capit.* 40. ob rationem ſuprà allatam in fine Hymni Angelici; ſed antiqua fidelium conſuetudo fuit, ut cum Symbolum fidei recitarent, in verbis illis, *Carnis reſurrectionem*, frontem Crucis ſignaculo munirent, teſtaturque id Ruffinus *in expoſit. Symboli*: inde fortè tranſlatum fuit ſignum Crucis ad ſequentia poſtrema verba, ut quaſi ſigillo Crucis fidei totius profeſſio firmaretur. In verbo *Amen* junge manus, ut diximus in fine Hymni Angelici.

4 In Miſſa ſolemni Subdiaconus circa finem ultimæ Orationis *v* accipit ambabus manibus librum Epiſtolarum, deferens illum ſupra pectus, & facta Altari genuflexione in medio, vadit ad partem Epiſtolæ *x* contra Altare, & *y* cantat Epiſtolam, quam etiam Celebrans interim ſubmiſſa voce legit, aſſiſtente ſibi Diacono à dextris, & item Graduale, Tractum, &c. uſque ad, Munda cor meum. Epiſtolâ cantatâ, Subdiaconus factâ iterum genuflexione Altari in medio redit ad Celebrantem, & genuflectens *z* oſculatur ejus manum, & *a* ab eo benedicitur, præterquam *b* in Miſſis Defunctorum.

u *Accipit librum.*) Comitatus ab uno Acolytho, ait Innocent. III. *lib. 2. cap. 29.* procedit Subdiaconus; ſed habetur in Cærimon. Epiſc. *lib. 1. cap. 10.* quòd Cæremoniario comite procedat ad cantandam Epiſtolam: comitatur autem Subdiaconum à ſiniſtris ejuſdem, quod & aliàs facit, genuflectens cum eo unico genu; quod ſemper fit, niſi aliud in Rubricis præſcribatur.

x *Contra Altare.*) Meminit hujus ſitus Severus Sulpicius *lib. 3. de Vita S. Martini*: ante Altare, inquit, aſtante, qui lectionem S. Pauli proferret. In dextera verò parte Eccleſiæ cantandam eſſe Epiſtolam docet Petrus Antiſiodor. *citatus* à Durand. *lib. 4. c. 15.* nunc cantatur juxta cornu Altaris, ubi Celebrans legit Epiſtolam, in plano presbyterii: & eſt dextera pars Eccleſiæ intrantibus in eam.

y *Cantat Epiſtolam.*) Non habet Subdiaconus hoc munus ex conſecratione: ſed quando à Patri-

Digitized by Google

Patribus datum eſt Diacono, ut cantaret Evangelium, datum eſt Subdiacono, ut Epiſtolam, Amal. *lib. 1. c. 11.* ſoli verò Subdiacono nunc convenit adeo, ut potiùs Sacerdos ipſe Epiſtolam legere debeat, quàm pati, ut inferior Subdiacono id exequatur, Microl. *cap. 8. cap. Si Subdiac. diſtinct. 34. in collectan.* Martini Braccar. Si verò inferior cantare velit, ne ſacras induat veſtes, de quibus loqui videtur Canon; ſed ſuper pelliceum tantùm, *ut hoc eod. tit. infra n. 8. dicitur.*

z *Oſculatur ejus manum.*) In uſu erat apud quoſdam teſte Durand. *cap. 17.* fortè loquitur de Romanis: nam Innocentius III. *lib. 2. cap. 30.* teſtatur idem de Romana Eccleſia.

a *Ab eo benedicitur.*) Non in principio, ut Diaconus. Rupert. *lib. 1. c. 36.* ſed in fine Subdiaconus, quia ante Evangelium lex Moſaica accepit finem in Chriſto, Innocent. III. *cap. 30.*

b *In Miſſis Defunctorum.*) His miſſis non congruunt ſolemnitates. Durand. *ubi ſupra.*

5 Poſtea idem Subdiaconus accipit miſſale Celebrantis, defert ad cornu Evangelii in Altare, & ibi miniſtrat Celebranti; qui in medio Altaris, ſubmiſſa voce dicto, Munda cor meum, &c. & deinde lecto Evangelio, quod in fine non oſculatur, *c* delato etiam per Diaconum libro Evangeliorum ad Altare, *d* imponit incenſum in thuribulum. Poſtea Diaconus genuflexus ante Altare *e* dicit, Munda cor meum, & *f* accipiens librum Evangeliorum de Altari, *g* petit benedictionem à Celebrante ſimiliter genuflexus in ſuperiori gradu Altaris: & *h* oſculata illius manu, *i* præcedentibus Thuriferario, & duobus Acolythis cum candelabris accenſis de credentia ſumptis, *l* vadit cum Subdiacono à ſiniſtris ad locum Evangelii *m* contra Altare verſus populum, ubi Subdiacono librum tenente, medio inter duos Acolythos tenentes candelabra accenſa, dicit, Dominus vobiſcum, junctis manibus. Cum dicit, Sequentia, &c. ſignat librum in principio Evangelii, frontem, os, & pectus: poſtea *n* ter librum incenſat, hoc eſt, in medio, à dextris, & à ſiniſtris, & proſequitur Evangelium junctis manibus. Interim Celebrans, poſt datam Diacono benedictionem, retrahens ſe ad cornu Epiſtolæ, ubi ſtat junctis manibus; & cùm Diaconus dicit, Sequentia S. Evangelii, Sacerdos etiam ſignat ſe, & cùm nominatur JEſus, caput inclinat verſus Altare. Finito Evangelio Sacerdos *o* oſculatur librum *p* à Subdiacono ſibi delatum, dicens, Per Evangelica dicta, &c. & à Diacono ter *q* incenſatur. Si ſit coram Prælato in ſua reſidentia, liber defertur ad Prælatum, ut ſupra, & ille incenſatur, ut in Pontificali. Poſtea ſtans in medio Altaris verſus ad Crucem, incipit, ſi dicendum ſit, Credo, ſtantibus poſt eum Diacono, & Subdiacono; deinde ad Altare accedentibus, & cum eo proſequentibus, ut dictum eſt ad Gloria in excelſis.

c *Delato per Diaconum libro.*) Nullo comite. Comes enim datur miniſtris ad aliquid cantandum, aut quando exeundũ eſt è Presbyterio.

d *Imponit incenſum.*) Eo prorſus modo, quo in principio Miſſæ dictum eſt. Neque tamen Celebrans intertumpere debet Evangelium, quod ipſe legit, ut ea præſtet, quæ circa Diaconum ſunt peragenda, ſed hic expectet finem.

e *Dicit munda cor meum.*) Super primo Altaris gradu altiori hoc dicit: in quo etiam verſus Celebrantem ſtantem in latere Evangelii, non omninò converſus ad eum petit benedictionem.

f *Accipiens librum Evangeliorum, &c.*) Jubet Ordo Romanus Diaconum orare ante Altare, tum petere benedictionem, deinde ab Altari accipere librum, tum à Sacerdote, qui benedicit illi, tacitè dicit *Dominus ſit in corde tuo*, &c.

Hæc

Hæc eadem Amalar. *lib.3.c.18.* docet. Quaſi, inquit, de Sion exeat lex nova, & verbum Domini de Jeruſalem: neque tamen illud prædicetur, niſi poſt Orationem, & miſſionem à majori.

Hoc loco commemorandum cenſeo venerationem adhiberi ſolitam libro SS. Evangeliorum in antiquis Conciliis: in quorum ſede nobiliori, & media inter Epiſcopos collocabatur liber Evangeliorum, ut ſcribit Baron. *anno 325. & 451.* ut ſcilicet Chriſtum repræſentaret. Certè liber Evangeliorum in Altaris medio poſitus majorem habet quàm aliàs venerationem.

g *Petit Benedictionem.*) Dicat Diaconus, *Jube Domne*, non *Domine*: nam Hoc Dei eſt, illud hominis præclari, ut probat Bar. ex Evodio *lib. de Miraculis S. Stephani anno 416.* ſed & S. Hieronymi tempore omnes Sancti, & homines alii vocabantur Domni, ſolus autem Deus, Dominus. Et interim Miniſtri, qui cum Diacono ſunt, genuflexi manent, ex Cærimon. Epiſcop. *lib. 2. cap. 8.* niſi fortè ratione dignitatis Epiſcopalis illud ibidem præſcribatur, quod puto verius; & eſt in praxi communius, ut coram Epiſcopo tantum fiat.

h *Oſculatâ illius manu.*) Nimirum dexterâ, Innocent. *loco cit. cap. 36.* hoc eſt gloriam Dei deſiderat Diaconus, de qua *Cant. 1. Dextera illius amplexabitur me.* Hæc ille.

i *Præcedentibus Thuriferario*, &c.) De Thuriferario, & luminibus Ordo Romanus. De luminibus ad Evangelium, in ſignum lætitiæ, Hieron. *adverſ. Vigilant.* ut videlicet Prædicator præmittat bonam opinionem, & lumen operum bonorum, Innocent. III. *c.40. lib.2.* Populus etiam, ut cum fructu audiat verbum Chriſti, præmittat Orationem, denotatam in Thuribulo ardente, & gaudium ſpirituale in cereis. Durand. *lib.4. c.24.* ubi fuſius ille.

Quæritur, an miniſtri peccent mortaliter, cantando Epiſtolam, ſeu Evangelium, in peccato mortali? affirmat Navar. *de Pœnitent. d.6. cap.1. §. Sacerdos, nu.15.* cum aliis: negat Suarez *3. part. quæſt.65. artic.4.* Cave tibi: nam de Diaconis ait Paulus 1. *Timot.3. Miniſtrent, nullum crimen habentes.* Aliqui docent, Subdiaconum ſine Manipulo miniſtrantem, quia ex officio non miniſtrat, non peccare, ſi in peccato vel cenſura miniſtrat; neque fieri irregularem, quod non eſt improbabile.

l *Vadit cum Subdiacono.*) vadit autem Diaconus portans librum ante pectus, ex Cærim. Epiſcop. *lib.1. cap.9.* ut intelligat, Prædicatorem verbi Dei debere prius illud habere ante oculos, in corde, & in manibus, quàm in ore, Rubeus *lib.2. c.33.*

m *Contra Altare verſus populum.*) Antiqui in edito loco legebant Evangelium; quem locum vocavit Tribunal S. Cyprianus *lib.4. Epiſt.5.* & pulpitum, *lib.2. Epiſt.5.* quaſi in publico ſtatutum, ait Walafr. *c.6.* Dicterium, Baſil. Seleuci *lib.2. de S. Thecla.* Analogium, id eſt, ſuper quo legitur, Iſid. *lib.5. Orig.* Lectorium, Anaſt. apud Bulenger. *lib.3. cap.17.* Umbonem Larini, *ex eodem ibidem c.18.* alii Ambonem, ut in Sixto, Platina, & Caſſiod. *lib.10. Hiſt. tripart. cap.4.* vel à Græco verbo ἀμβαίνω, hoc eſt aſcendo, ex Bellarmin. *lib.2. de Miſſa cap.16.* vel ab ambiendo, quia cingit intrantem; Walafr. *c.6.* vel ab ambiendo, quòd locus ille gradibus ambiatur utrinque, Durandus *loco citato*, ſed Græca vox eſt, quæ pulpitū ſignificat ſuggeſtum, & locum altum. Primò, ut audiatur ab omnibus, ex Innocent. III. *c.43.* Secundò, quia palam ante oculos omnium, non in latibulis, ut Hæretici, annuntiamus Evangelium. Tertiò quia Chriſtus docturus turbas aſcendit in montem. Quartò, quia eminentiſſima eſt doctrina, Amal. *lib.3. cap.18.* Hodie communius cantatur ante Altare, ſed contra Aquilonem, inter Altare & populum, quod idem eſt, ac contra Altare, verſus populum: & uſus jam declaravit verba Rubricæ; quæ alioquin videntur pugnare invicem, & non pugnant, ſed locum & ſitum quaſi medium indicant; ita ut Diaconus, neque totus ſit contra Altare, neque totus ſit verſus populum, ſed inter utrumque faciem ſiſtat ſuam: Cauſas autem vide ſuprà *num.1. pag.95.* Reliqua, quæ ſequuntur, patent ex ſupradictis *num.2.*

n *Ter librum incenſat*, &c.) Intellige à dextris libri, quæ eſt illius pars nobilior; & incenſatio fit ad venerationem Chriſti in ejuſdem verbis Evangelicis.

o *Oſculatur librum.*) Diaconus redit vacuus, ut poſt prædicationem contemplationi ſe dedat, Durandus *ſuprà*. Liber & Thuribulum reportantur ad Sacerdotem, quia Chriſtus primus eſt & noviſſimus, ad quem referenda omnia, Innocent, *cap. 48*. Sacerdos oſculatur ex amore, & item quia acceptat verbum Chriſti, Durand. *ibidem*. incenſatur in Sacerdote Chriſtus, in gratiarum actionem, *idem ibidem* & Ordo Romanus.

Dum cantatur Evangelium, Thuriferarius ſtabit poſt Diaconum ad ſiniſtram ejuſdem, Ord. Roman. & agitabit leviter Thuribulum, elevata aliquantulum operculi catenula, ne ignis extinguatur.

Subdiaconus & Acolythi immobiles ſtabunt, neque capita inclinabunt unquam, multò minus genuflectent, ut dictum eſt *in tit. 17. nu. 4. part. 1.* Cærimoniarius poſt Diaconum ſtabit.

p *A Subdiacono ſibi delatum.*) Subdiaconus defert librum apertum ad Sacerdotem ſine ulla reverentia, tam Altari, etiam in quo eſt Sacramentum, quàm Sacerdoti, ob reverentiam ſacri Evangelii; deinde clauſo libro reverentiam faciet utrique, & deponet librum ſuper Credentia. Acolythi finito Evangelio deponent candelabra ſine mora.

q *Incenſatur.*) Diaconus in plano medio ter incenſabit Celebrantem: qui coram prælato ſuo ſicuti non oſculatur librum, ita neque incenſatur, ut in ſequenti textu.

6. Si autem ſit prædicandum, Concionator finito Evangelio prædicet, & Sermone, ſive Concione expletâ, dicatur Credo; vel ſi non ſit dicendum, cantetur Offertorium.

Hoc loco concionandum eſt, ex Ordine Roman. ut Concionator ſit quaſi interpres ſancti Evangelii; ſed antiquiores poſt Symbolum concionabantur, *ex lib. 8. conſtit. Apoſt. cap. 4.*

Si celebrans concionari velit, ſedeat ſuper ſcamno nudo in cornu Evangelii capite recto, aut ſine Caſula in pulpito.

Orator Romæ non utitur Stola ſuper Cottam, ob reverentiam Papæ, qui extra Sacramenta Stolâ utitur; initio Concionis ſignabit ſe ſigno Crucis, quod docuit *ex Corrippo* Poeta Baronius *anno 565*. Stabant etiam auditores ad Conciones; uti ad Evangelium, ex Auguſtino *lib. 50. Homil. Homil. 26.* non tamen ubique: nam ſedebant *Act. 13. verſ. 14.* & apud Clem. *lib. 2. conſtit. cap. 57.*

7 Cum verò in Symbolo cantatum fuerit, Et incarnatus eſt, Diaconus accepta burſa de credentia, ambabus manibus eam defert elevatam cum ſolitis reverentiis ad medium Altaris, in quo *r* explicat corporale, & revertitur ad Celebrantem. Cum non dicitur Credo, Subdiaconus defert Burſam ſimul cum Calice, ut infrà dicitur.

Quid agendum ſit à Celebrante, & miniſtris, ad ea verba, *Et incarnatus eſt*, dictum eſt ſuprà *part. 1. tit. 17. num. 3. pag. 43.* qui verò tempore Symboli ſtant, ad prædicta verba genuflectant in ſuis locis verſus Altare.

r *Explicat corporale.*) Ita Ordo Rom. ſervatis iis, quæ ſuprà docuimus initio Miſſæ privatæ *tit. 2. num. 2. pag. 80.* Celebrans & Subdiaconus, ſi ad Altare ſint, & non ſedeant, paululum ſecedant verſus cornu Evangelii, ut Diacono venienti quaſi medium Altaris totum relinquant. Diaconus autem ſolus cum debitis reverentiis portat burſam ſine comite ex Cærimon. Epiſc. *lib. 1. cap. 9.* per viam breviorem ad credentiam, per longiorem ad Altare.

Porrò memorato Incarnationis myſterio, non prius, extendit Diaconus corporale pro initio Sacrificii; quia & Chriſtus nonniſi poſt Incarnationem redemptioni per paſſionem operam dedit, Rubeus, *lib. 2. cap. 45.*

8 Si quandoque Celebrans cantat Miſſam ſine Diacono & Subdiacono, Epiſtolam cantat in loco conſueto aliquis Lector, ſuperpelliceo indutus, qui in fine

non

non oſculatur manum Celebrantis: Evangelium autem cantat ipſe Celebrans ad cornu Evangelii, qui & in fine Miſſæ cantat, Ite Miſſa eſt, vel Benedicamus Domino, aut Requieſcant in pace, pro temporis diverſitate.

Antequam definiretur, quod Subdiaconatus eſſet Ordo Sacer, cantabat Epiſtolam Lector, ut colligitur ex Clem. *lib. 8. conſt. c. 28.* & Concil. Carthag. IV. *cap. 8. & cap. Lector. diſt. 23.* Lege Joan. Langbercrucium *in ſpecul. Canonicorum lib. 6. cap. 28.* Adde præterea, quod in hac eadem Miſſa Celebrans dicit *Kyrie* in cornu Epiſtolæ; ut in aliis ſolemnibus; item, *Humiliate capita*, ſed verſus Altare, ut dicitur *in Rubr. propria fer. 4. Cinerum.*

De Offertorio, & aliis uſque ad Canonem. VII.

1 Dicto Symbolo, vel, ſi non ſit dicendum, poſt Evangelium Celebrans oſculatur Altare in medio, & junctis manibus ante pectus ibidem à manu ſiniſtra ad dexteram (ut dictum eſt ſupra) vertit ſe ad populum, extendens ac jungens manus dicit, Dominus vobiſcum, & junctis manibus revertitur per eandem viam ad medium Altaris, ubi extendens, & jungens manus, caputque Cruci inclinans, dicit Oremus: tum junctis ut prius manibus *ſ* dicit offertorium: & omnia quæ uſque ad finem Miſſæ in medio Altaris dicenda ſunt, dicit ibidem ſtans verſus ad Altare, niſi ubi aliter ordinatur.

Hæc eadem, & quæ ſequuntur ad finem uſque Miſſæ privatæ, ſunt verè verba ipſius Burchardi, ut initio diximus.

ſ *Dicit offertorium.*) Lege *titul. 12. ſupra n. 1. in 1. parte, pagina 32.*

2 Dicto offertorio, *t* diſcooperit Calicem, & *u* ad cornu Epiſtolæ ſiſtit, & manu dextera amovet parvam pallam deſuper Hoſtiam, accipit *x* Patenam cum Hoſtia, & ambabus manibus uſque ad pectus eam elevatam tenens, oculis ad Deum elevatis, & ſtatim demiſſis, dicit, Suſcipe ſancte Pater, &c.

t *Diſcooperit.*) Velum plicatur à Miniſtro, & deponitur prope Tabellam Secretarum ab eadem parte Altaris, ubi Calix, ne ſuper Corporale, aut extra illud remaneat non plicatum; quod cum neque à Sacerdote plicari convenire videatur, plicetur à Miniſtro: & eſt ritus laudabilior; idem explicato manutergio, in eadem parte collocabit ibidē pelviculam cum urceolis.

u *A cornu Epiſtolæ.*) Nullum myſterium: ſed quia ibi ſunt ampullæ vini, & aquæ.

x *Patenam cum Hoſtia.*) Dicitur Hoſtia, quia eſt materia ad Sacrificium & Hoſtiam. Item Hoſtia, quæ ante hoſtium pugnam offerebatur, Gemma *lib. 1. c. 98.* Panis eſt, quia Chriſtus dedit ſe uti panem vivum, Joan. 6. ex frumento eſt, cui comparavit ſe Chriſtus, *Niſi granum frumenti*, &c. Joannis 12. ſine fermento, id eſt, ſine peccato, &c, ex prima inſtitutione, in Azymis, Gemma *lib. 1. c. 31.* mundiſſima debet eſſe, ex Decreto Aniceti apud Burchard. *lib. 5. cap. 29.* in modica quantitate, ex Decreto Alexand. Papæ dicentis, Quantò paucior, tantò potior, Radulph. *Propoſ. 23.* in modum denarii, cum imagine Chriſti, ſeu literarum nominis Chriſti, quia traditus eſt & venditus triginta denariis; & eſt verus denarius laborantibus in vinea Domini, quo etiam reparatur in nobis imago Dei, Gemma *ibidem cap. 35.* formæ rotundæ, ex Epiphan. *in Ancor.* integra debet eſſe, ob Chriſti integritatem, ex Concil. Coyacenſi *cap. 3.* vocatur Oblationis Corona à S. Gregor. *4. Dialog. 55.* quaſi Orbis, ad ſignificandum

Chriſtum, qui eſt Alpha & Omega, Dominus Orbis, Durand. *lib. 4. cap. 30.* Et in rotunditate Hoſtiæ, Patenæ, & Calicis intellige Sacrificii noſtri perpetuitatem uſque ad finem mundi. Figuram habet Hoſtia in altera tantum parte; quia Chriſtus Deus & homo eſt, ut Deus figura caret; notat Humber. Card. *in diſp. contra Græcos*, Romanam Eccleſiam in pane, aqua & igne præparato ſacrificare tres ſubſtantias in Chriſto carnem, animam, deitatem. Imago verò Crucis in Hoſtia deducitur à Baronio *anno 55. ex lib. 1. Dialog.* S. Gregor. *cap. 11.* & ex Romanorum uſu, qui panem coquebant quadrifida inciſione in formam Crucis decuſſatam; ex quo laudabilior eſt imago Crucifixi tantum in Hoſtia, quàm illud quidquam.

3 Si fuerint aliæ Hoſtiæ non ſuper Patenam, ſed ſuper Corporale, vel in alio Calice ſeu vaſe pro Communione populi conſecrandæ, Calicem illum ſeu vas *y* dextrâ diſcooperit, & intentionem ſuam etiam ad illas offerendas & conſecrandas dirigens, dicit ut ſuprà, Suſcipe, &c. ut in Ordine Miſſæ. Quo dicto, Patenam utraque manu tenens, cum ea *z* faciat ſignum Crucis ſuper Corporale, & deponit Hoſtiam *a* circa medium anterioris partis Corporalis ante ſe, & Patenam ad manum dextram aliquantulum *b* ſubtus Corporale, quam, exterſo Calice, ut dicetur, cooperit purificatorio. Si autem adſit vas ſeu calix cum aliis Hoſtiis, ipſum cooperit aliâ Patenâ, vel pallâ.

y *Dextra diſcooperit.*] Nimirum antequam accipiat Patenam cum Hoſtia; & collocat Pyxidem in medio Corporalis inter locum Calicis & Tabellam Secretarum, ut dictum eſt ſuprà *tit. 2. nu. 3. p. 80.* & ſicuti non poteſt commodè, ita non eſt neceſſe, ut Sacerdos eam elevet ſub prætextu oblationis, ſed ad eam tantùm intentionem dirigat.

z *Faciat ſignum Crucis.*] De hoc ritu, & aliis ſignis Crucis ſequentibus in Oblatione docet Innocent. III. *lib. 2. c. 58.* ea nempe fieri, ut per Crucis virtutem omnis conatus diaboli effugiat, ne contra Sacerdotem, vel ſacrificium aliquo modo prævaleat; quod ſemel dixiſſe ſufficiat. Fortè ritus fluxit ab Hebræis, qui in elevatione Hoſtiæ verſus cælum, terram, antrorſum & retrorſum eam movebant, ex Lyran. *in Lev. c. 7. Burgenſ. ibid.*

a *Circa medium anterioris partis.*] Deponitur Hoſtia ſuper Aram, ubi eſt Crux cum Chriſmate ab Epiſcopo facta, quaſi Corpus Chriſti Cruci ibidem ſit affigendum, *Gemm. lib. 1. cap. 98.* de hoc ritu teſtatur Durand. communiter ſervato, ſed non Romæ, *lib. 4. cap. 30.* Vide *infrà num. 5.*

b *Subtus Corporale.*) Habet Microl. *c. 10.* ob myſteria infrà declaranda in Patenæ involutione, quæ fit cum velo longo in Miſſa ſolemni.

4 Deinde in cornu Epiſtolæ accipit Calicem, purificatorio extergit, & ſiniſtra tenens illius nodum, accipit ampullam vini *c* de manu miniſtri (qui oſculatur ipſam ampullam, non autem manum Celebrantis) & ponit vinum in Calicem. Deinde *d* eodem modo tenens Calicem, producit ſignum Crucis *e* ſuper ampullam aquæ, & dicit, Deus qui humanæ ſubſtantiæ; & infundens *f* parum aquæ in Calice proſequitur, Da nobis per hujus aquæ & vini myſterium, &c. Si verò celebrat pro defunctis, *g* non facit ſignum Crucis ſuper aquam, ſed imponit abſque benedictione, dicens Orationem ut ſuprà

c *De manu miniſtri.*) Teneat miniſter ampullæ partem inferiorem, ita ut Sacerdos eam poſſit per aurem, ſeu manubriolum capere: recipiat item eandem manu ſiniſtrâ, ut alteram ſtatim miniſtret ampullâ manu dextrâ. Offerat autem ambas cum oſculis earum, non manus Sacerdo-

Sacerdotis, & cum debita reverentia, ſaltem inclinando caput, niſi Sacerdos de majoribus exigat genuflexionem; ſed & Sacerdos ipſe propiùs admoveat Calicem ampullis, ita ut neque gutta cadere queat ſuper Altaris mappam.

d *Eodem modo tenens Calicem.*) Nondum ideò data eſt Regula generalis jungendi manus, antequam aliquid benedicatur, quam habes numero ſequenti; ut intelligas excipi hunc caſum à Regula generali, ne Calix, in quo jam eſt vinum, periclitetur amotâ manu.

e *Super ampullam aquæ.*) Aqua, ut dicemus, ſignificat populum, benedictioneque eget cum Cruce, ut Chriſto uniatur, Durand. *lib. 4. c. 30.*

f *Parum aquæ.*) Ita ex Liturgia Jacobi, & ex Decreto Alex. I. *de Conſecr. Diſt. 2. cap. Sacramentorum.* Imo ex traditione Chriſti in ultima Cœna, ut ait Cyprian. *Epiſt. 63. ad Cæcil.* tum, ut ſignificetur fluxus ſanguinis & aquæ ex latere Chriſti, ex Alexand. tum, ut populus, in Apocalypſi ſignificatus per aquam, uniatur Chriſto, ex Cypr. tum ut fateamur in una perſona Chriſti duplicem naturam, ex Niceph. *lib. 1. c. 53.* tum, ut ſignificetur introitus in vitam æternam, ex Ambr. apud S. Th. *quæſt. 74. art. 7.*

Ex quibus illa quatuor patent, quæ in Antiphona, *O ſacrum convivium*, &c. id eſt, ex duabus naturis Chriſtus, memoria paſſionis ejuſdem, gratia ex unione populi cum Chriſto, & pignus æternæ vitæ.

Quia verò pauci ſunt electi, ideo etiam modiciſſimum aquæ vult infundi Conc. Florent. *in Inſtruct. Armenorum;* & eò minus aquæ, quo vinum eſt debilius, ut in vinum citius converti queat ante conſecrationem, ut monet Azor. *lib. 10. cap. 30.*

Hinc S. Auguſt. 17. *de Civit. cap. 20.* colligit, dandam eſſe Euchariſtiam cum temperatis & ſobriis epulis; potus enim cum aqua ſobrietatem denotat apertiſſimè.

g *Non facit ſignum Crucis.*) Quia connotat ſolemnitatem. Et ſicut in fine Miſſæ defunctorum non benedicitur populus; ita nec aqua, quæ eundem populum ſignificat, ut diximus. Vel aqua hoc loco ſignificat populum Purgatorii, qui jam eſt in gratia, Melchior Huelamus *de Cærimon. Miſſæ.*

Si guttæ vini aut aquæ diſperſæ appareant intra Calicem, tunc vel circumacto vino Calicis uniantur, vel purificatorio abſtergantur, ne in conſecratione oriatur dubium, an ſint eæ conſecratæ.

5 Impoſitâ aquâ in Calice, & finitâ Oratione prædictâ, accipit manu dextra Calicem diſcoopertum, & ſtans ante medium Altaris, ipſum ambabus manibus *h* elevatum tenens, videlicet cum ſiniſtra pedem, cum dextra autem nodum infra cuppam, intentis ad Deum oculis offert dicens, *i* Offerimus tibi Domine, &c. quâ Oratione dicta facit ſignum Crucis cum Calice ſuper Corporale, & ipſum in medio *l* poſt Hoſtiam collocat, & Palla cooperit. Deinde junctis manibus ſuper Altare poſitis, aliquantulùm inclinatus dicit ſecreto, *m* In ſpiritu humilitatis; &c. Poſtea erectus elevans oculos, manuſque expandens, & ſtatim jungens ante pectus *n* (quod ſemper facit, quando aliquid eſt benedicturus) dicit, *o* Veni ſanctificator, &c. cùm dicit, Et benedic, *p* ſignat manu dextrâ communiter Hoſtiam & Calicem, *q* ſiniſtrâ poſitâ ſuper Altare.

h *Elevatum tenens.*) Ita ut cuppa Calicis non excedat oculos, neque ſit infra os, ad differentiam elevati Calicis conſecrati.

i *Offerimus tibi Domine.*) Habet Durand. *loco cit. cap. 30.* ubi etiam indicat præcedentem, *Suſcipe ſancte Pater*, &c. Oratio verò, *Deus qui humanæ ſubſtantiæ*, &c. eſt S. Ambroſii in Miſſa de Vigilia Nativitatis Domini, cui addita fuit mentio vini & aquæ, & in hunc locum tranſlata, uſuque recepta.

l *Poſt Hoſtiam collocat.*) Antiquiores à latere Hoſtiæ collocabant calicem, Innocent. III. *lib. 2.*

Digitized by Google

lib. 2. c. 58. teſtatur tamen Durand. *loco cit.* communiter ſuo tempore poni Hoſtiam inter Sacerdorem & calicem: Calix autem hoc loco cooperitur, cautelæ potiùs gratia quàm myſterii, ait Microl. *c. 10.*

m *In ſpiritu humilitatis.*) Meminêre hujus Orationis hoc loco Steph. Eduenſ. *c. 12.* & Radulph. *Prop. 23.*

n *Quod ſemper facit.*) Hoc intelligitur de manibus tantùm, non de oculis elevandis, qui poſt conſecrationem defigendi ſunt potius in hoſtiam conſecratam; & item, quando utraq; manus eſt libera, nec earum altera eſt occupata ad Hoſtiam tenendam, ſeu calicem: quod accidit paulò ante eorundem conſecrationem; neque enim deponenda eſt Hoſtia, vel calix in eo caſu, ut manus jungantur ad illud verbum, *benedixit.* Manus autem junctæ ſignificant divinitatem, & humanitatem Chriſti unitas: unde virtus emanat benedictionis. Joan. Serranus.

o *Veni ſanctificator.*) Habetur in Ordine Romano, & in Gallicano Ordine teſte Microl. *c. 11.*

p *Signat manu dextra.*) Ante Canonem nullum invenio apud antiquos ſignum Crucis ſuper oblata fieri, & hoc loco puto mutatum eſſe ordinem. Nam Innocent. *præd. capite* docet, accipi patenam cum Hoſtia, & calicem cum vino, facto ſuper utrumque diſtinctè ſigno Crucis à celebrante; hodie verò fit ſigillatim in deponendo utroque; & deinde communiter fit unum crucis ſignum ſuper utrumque jam depoſitum in Altari, ad commemorandam Chriſti paſſionem, præter alias duas cauſas ſuprà *num. 3.* allatas.

Ad reformandas verò cruces manu dextra regula ſit, juxta peritiores Romæ hac de re conſultos, ut formentur duæ lineæ hoc modo †, prout pingitur in Miſſali, non autem quatuor puncta. . & lineæ illæ non excedant menſuram palmi communis manûs. Item ex Innoc. III. *lib. 5. c. 1.* transverſa pars crucis fiat manu quoque transverſa, non ea recta, qua ab abigendas à calice muſcas utimur. Agit hac de re fuſius Tydæus Bonamicus in proprio tractatu. Hoc idem Leo IV. *ad Epiſc.* videtur docere: *Calicem*, ait, *& oblatam rectâ Cruce ſignate;* addit contra alium abuſum; *Non in circulo & varicatione digitorum.* Idem docuit S. Carolus *in Actis Eccleſiæ ſuæ, part. 4. de Miſſæ Cærimon.* ut nimirum tranſverſa manu pingatur pars crucis tranſverſa tam ſuper Hoſtiam quàm ſuper Calicem, & ſuper utrumque: in hoc autem ultimo caſu ea pingi debet inter Hoſtiam & Calicem, ita ut æqualiter altè fiat crux à Calice ad Hoſtiam, & tranſverſè ſuper oram anteriorem pallæ, quæ calicem tegit, quòd media eſſe ſolet inter Calicem & Hoſtiam.

q *Siniſtrâ poſitâ ſuper Altare.*) Innocent. *lib. 4. cap. 10.* quia Chriſtus per Altare ſignificatus tribuit vim benedictionis Joan. Serranus.

Si facienda eſt oblatio populi, fiat dicto Offertorio ante oblationem Hoſtiæ, *Acta Med. Eccleſ. & Jacobus in ſuo Compendio.* Eulogiæ dictæ fuerunt, & fermentum, ad diſtinctionem azymi panis: quæ oblata diſtribuebantur in fine Miſſæ, vice Sacramentalis Communionis, Baron. *anno 313.* Uſus autem colligendi oblationes in ſindone placet, & habetur *in Ord. Rom.* qui tamen Miſſas novas celebrant, non poſſunt circuire Eccleſiam ad oblationem, ex Decreto S. Congregationis Tridentini Concilii *Seſſ. 22.* neque in fine oblationis debet dari benedictio. An verò populus oſculari debeat celebrantis manum, ſervetur locorum conſuetudo; certè non in Miſſa defunctorum.

6 Tum junctis ante pectus manibus, accedit ad cornu Epiſtolæ, ubi ſtans, *r* miniſtro aquam fundente *s* lavat manus, id eſt, extremitates digitorum pollicis & indicis, dicens Pſalmum, *t* Lavabo inter innocentes, cum Gloria Patri, &c. qui verſus, Gloria Patri, *u* prætermittitur in Miſſis defunctorum, & in Miſſis de Tempore à Dominica de Paſſione uſque ad Sabbathum ſanctum excluſivè.

r *Miniſtro*

r *Miniſtro aquam fundente.*) Elevato priùs ab eodem paululùm ab Altari manutergio, ut Sacerdos illud capere queat; & tenente pelviculam in ſiniſtra, ampullam aquæ in dextra, cum oſculo ampullæ & debitis reverentiis fundit aquam: repoſitâ deinde ampullâ aquæ cum alia vini in loco ſuo, manutergium plicabit.

ſ *Lavat manus.*) Ait Dion. *de Eccleſ. Hier. c. 3. Lavatio, quæ ſummis, ſive extremis digitis adhibetur, coram ſanctiſſimis ſignis obſervatur, quaſi coram Chriſto ſpectante omnes occultiſſimas noſtras cogitationes, & ſummarum partium expiationem*, &c. Itaque in ſignum ſit puritatis animarum, Clem. *lib. 8. Conſtit. Apoſt. cap. 11.* ut puri accedamus, ait Cyrillus Jeroſol. *Catech. 5. myſtagog.* Extergit à tactu communium manuum, & terreno pane. Ord. Rom. *de Offic. Miſſæ*, & Rab. *lib. 1. in fin.* A veniali, & peccatorum reliquiis emundat, ex S. Thom. *3. p. q. 83. art. 5. ad primum.*

t *Lavabo inter innocentes manus meas.*) Habetur *in Liturgia S. Petri Græca.* Citat. S. Germanus *in Theoria rerum Eccleſ.* hæc eadem verba, cum agit de hac digitorum ablutione. Ad Verſ. *Gloria Patri*, qui poteſt dici, cùm redditur in medio Altaris, caput inclinatur.

u *Prætermittitur*, &c.) Vide quæ diximus *part. 1. tit. 8. num. 1. pag. 16.* neque illius loco dicendus eſt Verſ. *Requiem:* quod aliqui ſcripsêre.

7 Celebrans lotis manibus eas tergit, & illis ante pectus junctis revertitur ad medium Altaris, ubi ſtans, oculoſque ad Deum elevans, & ſtatim demittens, manibus junctis ſuper Altare, aliquantulum inclinatus dicit ſecretò Orationem, *x* Suſcipe ſancta Trinitas, &c. Quâ dictâ, manibus hinc inde extenſis, & ſuper Altare poſitis, oſculatur illud in medio: tum junctis manibus ante pectus, demiſſiſque oculis ad terram, à ſiniſtra manu ad dexteram vertit ſe ad populum, & verſus eum extendens & jungens manus, dicit voce aliquantulum elata, *y* Orate fratres, & ſecretò proſequens, Ut meum ac veſtrum ſacrificium, &c. *z* perficit circulum, revertens junctis manibus ante pectus à manu dextra ad medium Altaris. Et reſponſo à miniſtro, vel à circumſtantibus, *a* Suſcipiat Dominus ſacrificium de manibus tuis, &c. (alioquin per ſeipſum, dicens, Sacrificium de manibus meis,) ipſe Celebrans ſubmiſſâ voce dicit, Amen. Et manibus ante pectus extenſis, ut fit ad orationem, ſtans in medio Altaris verſus librum dicit abſolutè ſine Oremus, & ſine alia interpoſitione, Orationem, vel *b* Orationes ſecretas. Cùm dicit, Per Dominum, jungit manus: cùm dicit, JEſum Chriſtum, caput inclinat, quod facit in prima Oratione & ultima, ſi plures ſint dicendæ.

x *Suſcipe ſancta Trinitas.*) Hanc habet precem Steph. Eduenſ. *c. 12.* & Microl. *c. 11.* non ex aliquo Ordine, inquit, ſed Eccleſiæ conſuetudine. Inclinationem, Innocent. III. *lib. 2. c. 60.* non tamen Innocent. meminit harum quinque Orationum: quas poſt Innocentium additas fuiſſe ideo putat Bellarm. *lib. 2. de Miſſa cap. 17.* In medio Altaris nunc orat Sacerdos, Dionyſ. *de Hier. Eccl. cap. 3.*

y *Orate fratres.*) Leo Papa inſtituit, ex Radulph. *Prop. 23.* ſed de eo meminit Soter *de Conſ. diſtinct. 1. Hoc quoque;* & Chryſoſtom. *Homil. 10. in 2. Epiſt. ad Cor.* ut notat Durand. *lib. 2. de Rit. cap. 29.* Reliqua cum ſilentio dicuntur; & cùm paratur conſecratio, tacitè precari Sacerdotem docet S. Clem. *lib. 8. Conſt. Apoſt. cap. 12.*

Oremus dicitur verſus Altare, *Orate fratres*, verſus populum; quia hic alloquitur Sacerdos populum tantùm, non autem ſeipſum, Durand. *lib. 4. cap. 32.*

z *Perficit circulum.*) A dextera, ut antiqui loquuntur, ad ſiniſtram Altaris; quia ſiniſtra triſtitiam ſonat, & jam paſſioni Chriſti appropinquat magis Sacerdos. *Circuivi*, ait David, *& immolavi,*

molavi, Pſal. 26. oſtendit etiam ſe eſſe in ſiniſtra, id eſt peccatorem, pro quo orari petit, Durand. *lib. 4. c. 14.* ad literam dici poteſt, perfici circulum, ut convertat ſe Sacerdos ad librum, ad quem ſemper ſe vertit, excepto unico caſu, ante Offertorium, quod à Choro cantabatur.

a *Suſcipiat Dominus*, &c.) Paulò diverſam hanc partem habet Remigius Antiſiodor. *in expoſit. Miſſæ*, hanc ipſam Durand. *lib. 3. cap. 3.*

b *Orationes ſecretas.*) Explicavimus ſuprà *1. part. tit. 12. pag. 32.* Dicit eas Sacerdos *in medio verſus librum*, hoc eſt, converſus ad librum, non recedens à medio. Hinc patet, aptandum eſſe librum prope Corporale, ut commodiùs legatur; non autem relinquendum eò loci, in quo lectum eſt Evangelium, licèt hac de re taceat Rubrica.

8 Pervento autem in concluſione ultimæ Secretæ ad verba illa, Per omnia ſæcula ſæculorum, excluſive; Sacerdos ſtans in medio Altaris, *c* depoſitis ſuper eo manibus hinc inde extenſis, dicit convenienti, & *d* intelligibili voce præfationem. Cùm dicit, Surſum corda, elevat manus hinc inde extenſas uſque ad pectus, ita ut palma unius manûs reſpiciat alteram. Cùm dicit, Gratias agamus Domino, jungit manus; cùm dicit, Deo noſtro, oculos elevat, & ſtatim cruci caput inclinat. Reſponſo, dignum & juſtum eſt, elevatis & extenſis ut prius manibus, proſequitur præfationem propriam, vel communem, ut tempus requirit. Cùm dicit, Sanctus, junctis ante pectus manibus, & inclinatus voce mediocri proſequitur, miniſtro interim parvam *e* campanulam pulſante. Cùm dicit Benedictus qui venit in nomine Domini, &c. erigit ſe, & *f* ſignum Crucis ſibi producit à fronte ad pectus.

c *Depoſitis ſuper eo manibus.*) Ut omnem cogitatum temporalem deponat, & exercitio bonorum operum aditum ſibi faciat ad elevationem cordis, Durand. *d. cap.*

d *Intelligibili voce, Per omnia ſæcula ſæculorum.*) Ut aſſentiatur populus, & confirmet ſua voce *Amen*, quæ Sacerdos ſecretò Deum precatus eſt; *ex Ord. Rom.* & Microl. *c. 7.*

De Præfatione egimus ſuprà *1. part. tit. 12. pag. 33.* Ritus etiam patent ex ſupradictis: nam quadrant ſingulis verbis ejuſdem Præfationis. Non vertit ſe Sacerdos ad *Dominus vobiſcum*, qui intentus eſt totus nunc ad Sacrificium, ut ſuprà diximus ex Amal. *lib. 2. cap. 9.* lege ſuprà *tit. 5. n. 1. pag. 92.* neque jungit manus ad *Per Chriſtum Dominum noſtrum.*

e *Campanulam pulſante.*) Ter cum aliqua diſtinctione, tum in laudem Dei ter ſancti, tum ad excitandos aſtantium animos ad proxima myſteria; qua de re diximus *in prima parte, titulo 20. pag. 60.*

f *Signum Crucis ſibi producit.*) De hoc ſigno in fine Præfationis Honor. de Gemma *lib. 2. c. 42. Quia*, inquit, *ſignum Chriſti recipere ſe profitetur, cui mox in imagine, hoc eſt, repræſentativè per Canonem contradicitur, Canon enim*, addit ille, *Chriſti paſſionem proximè deſignat.* Sed ſicut Hymnus primus Angelicus finitus cum ſigno Crucis, eodemque modo Symbolum, ita & alter hic Hymnus item Angelicus non alio modo terminandus, quàm adhibito ſigno Crucis, & manuum junctione in fine.

9 In Miſſa ſolemni, dicto Oremus, Diaconus & Subdiaconus *g* accedunt ad Altare in cornu Epiſtolæ: Diaconus amovet calicem, ſi eſt in Altari, vel, ſi eſt in Credentia, ut magis decet, accipit eum de manu Subdiaconi qui illum cum Patena & Hoſtia coopertum pallâ & velo *h* à collo ſibi pendente, *i* manu ſiniſtrâ tenens, & alteram manum ſuperponens velo, ne aliquid decidat, de Credentia *l* detulit,

tulit, *m* comitatus ab Acolytho ampullas vini & aquæ portante: ipſe Diaconus Calicem detegit, & dat *n* Patenam cum Hoſtia Celebranti, oſculando ejus manum: Subdiaconus extergit Calicem purificatorio, diaconus *o* acceptâ ampullâ vini de manu Subdiaconi imponit vinum in Calice. Subdiaconus interim *p* ampullam aquæ oſtendens Celebranti, dicit, Benedicite Pater reverende, qui facto verſus eam ſigno Crucis, dicit Orationem, Deus qui humanæ, &c. interim Subdiaconus infundit paululum aquæ in Calicem, Diaconus illum celebranti dat, & pedem Calicis tangens, ſeu brachium dextrum Celebrantis ſuſtentans, *q* cum eo dicit, Offerimus tibi Domine, &c. quem poſtea poſitum in Altari ut ſuprà, pallâ cooperit. Subdiacono deinde ſtanti in cornu Epiſtolæ *r* ponit in dextra manu patenam, quam *s* cooperit extremitate veli ab ejus humero pendentis: qui vadit poſt Celebrantem ante medium Altaris, & facta genuflexione, ibi ſtat, ſuſtinens eam elevatam uſque ad finem Orationis Dominicæ, ut dicetur. In Miſſis autem Defunctorum, & in Feria ſexta Paraſceves *t* Patena non tenetur à Subdiacono.

g *Accedunt ad Altare.*) Facta priùs in locis ſuis poſt Celebrantem genuflexione.

h *A collo ſibi pendente.*) Indicat Ordo Romanus, & vocat ſindonem in collo ligatam: deponitur autem velum parvum Calicis, & relinquitur ſuper Credentiam, ut expeditiùs portetur Calix.

i *Manu ſiniſtrâ tenens.*) Manu nudâ, non autem cum velo pendente ab humeris, ſi verè in ſacris eſt Subdiaconus, uti par eſt.

l *Detulit.*] Per breviorem viam defertur Calix ad Altare; & munus Subdiaconi eſt, ferre Calicem in ſiniſtra, quæ eſt vita præſens, *ex vetuſto Codice de Miſſa, apud Hittorpium. Item* ejuſdem eſt parare Calicem, Innoc. *lib. 2. c. 58.*

m *Comitatus ab Acolytho.*) Qui tamen Subdiaconum ſequitur, non præcedit, neque ab alio, quàm uno ex prædictis duobus.

n *Patenam cum Hoſtia.*) Ita ex Concil. Anchyritano, ſeu Ancyrano 50. *diſt. Presbyteros.* Datur autem cum oſculo manûs Celebrantis, & prius Patenæ.

Si adſit particulæ conſecrandæ pro Communione ſolemni, delatâ Pyxide ad Altare paulò ante Subdiaconum, à Cærimoniario, ſeu Sacriſta, eam Diaconus aperit, & collocat ſuper Corporale, antequam tradat Patenam Celebranti, & eandem elevat parumper, ex Cærim. Epiſc. *lib. 2. cap. 29.* dum Celebrans Hoſtiam offert; quâ depoſitâ, & ipſe deponit pyxidem, cooperit, & collocat poſt Calicem ut ſuprà.

o *Acceptâ ampullâ vini de manu Subdiaconi.*) Hoc eſt, Diaconus manu ſiniſtrâ Calicem per nodum tenens, accipit ampullâ vini de manu Subdiaconi, qui eandem accipit de manu Acolythi. (Uterque verò accipit ſine oſculis nec ampullæ, nec manuum) & infundit vinum in Calicem: Diaconi enim eſt componere calicem in Altari, Innoc. *prædict. cap. 58.*

p *Ampullam aquæ.*) Hanc accipit ab Acolytho ſine oſculis Subdiaconus, & parumper inclinatus oſtendit Celebranti. Olim aquam ipſam Celebranti tradebat, infundendam ab eodem, ex Innoc. *loco nunc citato*; nunc ipſe infundit.

q *Cum eo dicit, Offerimus.*) Habet Durand. *prædict. cap. 30.* neque Sacerdotibus licet de menſa Domini tollere Calicem, niſi eis tradatur à Diacono, Iſidor. *lib. 2. de Eccleſ. Offic. cap. 8.* Verbum *Offerimus* convenit duobus ſaltem, & ideò Diaconus idem dicit cum Celebrante.

r *Ponit in dextra manu Patenam.*) Docet vet. Codex *de Miſſa*, poni in ſpem vitæ æternæ poſt Calicem hujus vitæ, in ſiniſtra ab eodem miniſtro delatum. Dextra enim vitam æternam deſignat, & Patena rotunda æternum indicat, Durand. *c. 30.* Subdiacono, non aliis, datur tenenda ex Innoc. *cap. 59.*

ſ *Cooperit extremitate veli.*) Ex Decreto Silverii Papæ, ait Petrus de Ruits *in ſuo Carimoni-*

ab, quia myſteria adhuc ſunt tegenda, Hugo Victor. *de offic. Eccleſ. libro 2. capite 23.* vel quia latibulum ſignificat diſcipulorum propè paſſionem. Innocentius *cap. 50.* Pars verò interior Patenæ Subdiaconum reſpicere debet: ea enim eſt nobilior, ut patet.

t *Patena non tenetur.*) Ritus lætitiam connotans de æterna vita, quod paulò ante adnotavimus in patena velata, non convenit Defunctorum miſſis.

10 Dicto, Veni Sanctificator, ut ſuprà, Celebrans miniſtrante Diacono naviculam, & dicente, Benedicite, Pater reverende, ponit incenſum in Thuribulum, *u* dicens, Per interceſſionem, &c. ut in ordine Miſſæ. Deinde accepto Thuribulo per manum Diaconi, nullam tunc faciens Cruci reverentiam, *x* incenſat oblata, *y* ter ducens Thuribulum ſuper Calicem & Hoſtiam ſimul in modum Crucis, & ter circum Calicem & Hoſtiam, ſcilicet bis à dextra ad ſiniſtram, & ſemel à ſiniſtra ad dextram (Diacono interim pedem Calicis tenente manu dextra) diſpenſans verba in qualibet incenſatione hoc modo. In prima incenſatione, Incenſum iſtud; in ſecunda, A te benedictum; in tertia, Aſcendat ad te Domine; in quarta, Et deſcendat ſuper nos; in quinta & ſexta, Miſericordia tua. Deinde facta reverentia, *z* incenſat Crucem & Altare, ut dictum eſt ſuprà, aſſiſtente eodem Diacono interim dicens, *a* Dirigatur Domine oratio mea, &c. & cùm incenſatur Crux, Diaconus *b* amovet Calicem ad partem Epiſtolæ, & incenſatâ Cruce reponit in loco ſuo. Cùm reddit Thuribulum Diacono, dicit Accendat in nobis, &c. & incenſatur ab eo: deinde Diaconus *c* incenſat Chorum, & poſtremò Subdiaconum tenentem patenam; & ipſe Diaconus incenſatur à Thuriferario, & Thuriferarius poſteà incenſat Acolythos *d* & populum. Celebrans poſtquam incenſatus fuerit, lavat manus, *e* miniſtrantibus Acolythis ampullam aquæ cum pelvicula & manutergio.

u *Dicens per interceſſionem.*) Ter imponit incenſum, & ſemel illud benedicit in Thuribulo, ita ut ad verbum *benedicere* manu dextra perducat ſignum Crucis ſuper Thuribulum fumigans, Diaconus & Thuriferarius miniſtrant, ut initio Miſſæ.

x *Incenſat oblata.*) Leo Papa I. dicitur auctor incenſationis oblatorum in memoriam Chriſti, ex Radulph. *Propoſ. 23.* nec ubique anteà erat in uſu, ex Microl. *cap. 9.* Ordo tamen Romanus habet hunc ritum, de quo, & ejuſdem cauſis ſuprà *titulo 4. num. 5. pag. 90.* Et Diaconus in hac incenſatione retineat pedem Calicis dextra manu, ne cadat, Cærim. Epiſcop. *lib. 1. cap. 9.*

y *Ter ducens Thuribulum*, &c.) Ita Innoc. III. *lib. 2. cap. 57.* quo deſignari dicitur triplex unctio Mariæ; item ut thuris & crucis virtute malignus hoſtis effugiat: Durand. *cap. 41.* In modum Crucis, & in modum Coronæ fit incenſatio, ut ex paſſione Chriſti ad Coronam Trinitatis fiat tranſitus, idem *ibidem.* Crux autem fit etiam in hoc caſu non veluti per quatuor puncta, ut Craſſius *l. 1. c. 47.* docuit, ſed ſuper Calicem & Hoſtiam, inquit Rubrica, in modum Crucis: neque demittendum eſt Thuribulum, ſicut in circulis ſequentibus, in quibus Thuribulum depreſſiùs ducitur, ita ut circumeat Calicem. Dextram hoc loco & ſiniſtram Celebrantis intellige. Notat Melchior Huelamus *de Cæremoniis Miſſa*, ſexies incenſari oblata; quia ante ſex dies Paſchæ ivit Jeſus Bethaniam: bis circum Calicem, & ſemel converſo circulo; quia rediit Jeruſalem ad ramos palmarum, & de Jeruſalem rediit in Bethaniam; quæ licèt minutiora ſint, non ſunt contemnenda tamen.

z *Incenſat Crucem.*) Non Sacramentum, niſi ſit expoſitum, & tunc genibus flexis in ſupremo gradu, ut dicemus infra.

a *Diri-*

a *Dirigatur Domine oratio mea*, &c.) Hoc idem apud Alcuin. *cap. de Celebrat. Miſſa* habetur.

b *Amovet Calicem.*) Non extra Corporale, ſi capax eſt. Subdiaconus autem in tota hac incenſatione nihil ſe movet. Thuriferarius, depoſitâ naviculâ ſuper Credentia, amovet de Altari, & reportat librum, quando opus eſt, niſi ſit Aſſiſtens.

c *Incenſat Chorum.* Comite Thuriferario, qui præcedit, & incenſantur omnes; quia Chriſtus communicat aliis odorem ſuũ. S. Thom. 3. *par. qu. 83. art 5.* & quia, quæ fecit Sacerdos, pertinent ad omnes, Durand. *c. 21.* Item Thuriferario repræſentat diffuſionem gratiarum ſpiritualium in capite, & ab eo ad membra, *ibid. lib. 4. c. 4.* In Choro autem incenſandi ſtare debent quaſi extra ſtallum, neque illi indecorè inniti: ſe mutuò invitent, antequam quilibet incenſetur à Diacono, Cærim. Epiſc. *lib. 1. cap. 23.* in quo fuſiùs præſcribitur ordo incenſandi Clerum.

Facit ad rem noſtram hic ordo (nam de Canonicorum & majorum incenſatione vide *cit. loco* Cærimoniale Epiſcoporum) quòd nimirùm Celebrans, nullo majore præſente, cui triplex ductus Thuribuli debeatur, triplici ductu incenſandus erit; eo præſente, duplici tantùm ductu: Diaconus, Subdiaconus, & alii parati, duplici ductu; Sacerdotes in Choro unico ductu, cæteris ſine mora. Inclinabit caput, qui incenſat antè, & poſt, iiſdem uſque ad Sacerdotes incluſivè, niſi ita multi ſint, ut incenſatio finiri nõ poſſit ante finem Præfationis. Diaconus incenſabit omnes de Clero, exceptis Acolythis, quos ſtantes apud Credentiam incenſabit Thuriferarius ante laicos de populo. Domini locum minorum, de quibus in Cærimoniali prædicto nulla fit mentio, ſeu Magiſtratus, incenſati poterunt à Thuriferario duplici vel unico ductu, pro qualitate perſonarum; ii videlicet, quibus proprium ſcamnum, ſeu ſedes ab aliis diſtincta parari ſolet. Conſuetudo locorum laudabilis in his attendi ſolet, ad pacem tum Clericum laicorum conſervandam, in toto incenſationis ordine & ritu.

d *Et populum.*) Incenſatur ter, primò in medio, deinde verſus latus Epiſtolæ, quod eſt dextrum populi, ubi mares diviſi à feminis ſtare ſolebant, & ſolent in Cathedralibus Mediolanenſi, & aliis, ex Decreto S. Caroli, tertio verſus latus aliud cum honoris ſignificatione, ante, & poſt à Thuriferario adhibita. Ter autem ex communi uſu, ut adſit Thuriferarius in tempore pro incenſando Sacramento in ejuſdem elevatione; & ut ſignificetur diffuſio gratiæ Chriſti in populum in nomine Trinitatis. Stabit autem Thuriferarius incenſans populum in medio Presbyterii, vel ferè à latere Evangelii, ſi expoſitum eſt in Altari Sacramentum, ne eidem terga vertat.

e *Miniſtrantibus Acolythis.*) Cum reverentiis debitis, & cum quaſi oſculis ampullæ, & matergii antè & poſt; ſed ſtantes Acolythi, non genuflexi, miniſtrant.

Ad *Orate fratres*, Subdiaconus reſpondeat, *Suſcipiat*, &c. & Celebrans tardiùs dicat ſecretas Orationes, ut Diaconus opportuno tempore redire queat ad dicendum *Sanctus*, &c. cum eodem. Cærimoniarius interim aſſiſtat libro, & folia vertat, quamdiu Diaconus abeſt, niſi adſit Aſſiſtens.

11 Cùm dicitur Præfatio, Diaconus & Subdiaconus ſtant retrò poſt Celebrantem: & paulò antequam dicatur Sanctus, *f* accedunt ad Altare, ubi *g* cum Celebrante hinc inde dicunt, Sanctus, & quæ ſequuntur uſque ad Canonem. Deinde Diaconus accedit ad ſiniſtram Celebrantis, ei *h* aſſiſtens dicitur Canon, niſi alius Sacerdos aſſiſtat, quia tunc ipſe ſtaret ad dextram aliquantum poſt Celebrantem; Subdiaconus verò tunc ſtat poſt Celebrantem.

f *Accedunt ad Altare.*) Factâ in locis ſuis poſt Celebrantem genuflexione; quam rurſus faciunt, dicto ab eiſdem ultimo *Oſanna in excelſis.* Addita fuit ſequens Rubrica in Miſſali Romæ edito 1621. ſine majorum auctoritate; nimirum, *ſi Subdiaconus non tenet Patenam, cum Diacono*

accedit ad Altare, ubi dicunt Sanctus, &c. quod monuiſſe ſit ſatis.

g *Cum Celebrante dicunt.*) Hymnum, *Sanctus*, &c. Sacerdos ipſe cum aliis neceſſariò debet dicere, ne ſeipſum ſua prece videatur privaſſe, qui & ſuas voces, & aliorum Angelicis laudibus admitti deprecatus eſt in Præfatione, ut ait Microl. *cap. 11.*

Benedictus qui venit, &c. non cantatur à Choro, niſi poſt depoſitionem Calicis, *Cærim. Epiſc. lib. 2. cap. 8.* etiam in Miſſis Defunctorum; quod obſervatur in Cappella Papali.

h *Aſſiſtens.*) Non tenet manus junctas, ſed folia Miſſalis vertit, & indicat quæ ſunt dicenda à Celebrante.

Ad *Sanctus* campanas majores pulſare convenit, ſicut in Miſſa privata campanula parva, quam pulſant aliqui etiam in Miſſa ſolemni; & placet per alterum ex Acolythis, ut moneantur ii, qui majores pulſare debent campanas, & tempus ignorant eas pulſandi, quia longius abſunt. Vide *part. 1. tit. 20. pag. 60.*

De Canone Miſſæ uſque ad Conſecrationem. VIII.

1 Finitâ Præfatione, ut ſuprà, Sacerdos ſtans ante medium Altaris, verſus ad illud, aliquantulum elevat manus, oculisque elevatis ad Deum, & ſine mora devotè demiſſis, ac manibus junctis, & ſuper Altare poſitis, profundè inclinatus incipit Canonem, ſecretò dicens: *i* Te igitur, &c. ut in ordine Miſſæ. Cum dicit, Uti accepta habeas, & benedicas, prius oſculatur Altare in medio, deinde erigit ſe, & ſtat junctis manibus ante pectus. *l* Cùm dicit, Hæc † dona, hæc † munera, hæc ſancta † ſacrificia, dextrâ manu ſignat ter communiter ſuper Hoſtiam, & Calicem. Deinde extenſis manibus ante pectus, proſequitur, Inprimis quæ tibi offerimus, &c.

Actio prima in Canone quinque actus complectitur, manuum, & oculorum elevationem, oculorum demiſſionem, manuum junctionem, & earumdem ſuper Altare poſitionem. In primo quinario numero venerare Chriſtum in Cruce quinque plagis vulneratum: & nota, *ex Rubrica propria in ordine Miſſæ*, ne diſcordare videatur à generali, quod ad primum geſtum, prima quoque verba, *Te igitur*, ſunt pronuntianda; neque dari debet geſtus ſine voce, qui alioquin eſſet inconcinnus. Extendens dicit, jungens dicit, elevans dicit, ſunt participia cum verbis ſimul *in ordine Miſſæ*; & ſic concordantur Rubricæ.

i *Te igitur.*) Crucifixus ſolet imprimi initio Canonis, ait Honor. in Gemma *l. 1. cap. 103.* ut ſtatim paſſio Chriſti oculis cordis ingeratur. Prima quoque littera T. eſt figura Crucis Chriſti, Innocent. III. *lib. 3. c. 2.* Auctor autem principii Canonis dicitur eſſe S. Clem. à Radul. *Prop. 23.* Vide quæ diximus in *1. part. tit. 12. n. 5. p. 34. &c.* ubi de nomine, auctoribus, & partibus Canonis non pauca. Hoc loco ritus & Ceremoniæ inprimis ſunt examinandæ, & eæ, quæ ſunt ita propriæ Canonis, ut in alia parte Rubricarum hactenus proprium non habuerint locum. Senſum litteralem difficiliorum verborum afferemus infrà cum myſteriis.

l *Cum dicit, Hæc † dona, &c.*) *Ex reſponſ.* Zachariæ S. Bonifacio Moguntino fiunt hic tres Cruces, S. Anſelm. *lib. de Sacrament.* ait, *una Cruce duo ſimul ſanctificentur*; id eſt, ubi verbum eſt commune pani & vino, ut explicat Wald. *Tom. 3. tit. 4. cap. 37.* habet Microl. *cap. 14.* has eaſdem. Sed nota, à principio Canonis, uſque ad *Libera nos* incluſivè, ubi finis eſt Canonis, ſecundùm Innocent. III. quòd ſeptem vicibus ſigna Crucis fiunt, Primò hic, & ter. Secundò, ad ea, *Quam oblationem*, quinquies. Tertiò in conſecratione, ad ea *Benedixit*, ſemel & iterùm. Quartò poſt conſecrationem, ad ea, *Hoſtiam puram*, quinquies. Quintò ad ea, *Sacroſanctum Filii tui Corpus*, ſemel & iterùm ſuper Sacramentū, & ſemel ſupra ſeipſum. Sexto,

ad

ad ea, *Sanctificas*, ter. Septimò, ad ea, *Per ſeipſum*; quinquies. Innocent. III. *lib. 4. c. 11.* addit ibidem, in ordine ad Hoſtiam, & Calicem fieri ſigna Crucis viginti quinque, & quinquies quinque: tum quia, ſicut hic numerus per ſe ductus ſemper in ſe ipſum reducitur, ſi ducatur in infinitum, ita Euchariſtia, quantum libet multiplicetur, ſemper eſt idem Sacrificium; tum quia quinque ſenſus hoc Sacramento perficiuntur: ſed & binarius ſignorum numerus congruit propter carnem, & Sanguinem Chriſti; ternarius quoque propter panem, vinum, & aquam. Hæc ille eruditè & acutè.

2 Ubi dicit, Unà cum famulo tuo *m* Papa noſtro N. exprimit nomen Papæ; Sede autem vacante verba prædicta omittuntur. Ubi dicitur, Et *n* Antiſtite noſtro N. ſpecificatur nomen Patriarchæ, Archi-Epiſcopi, vel Epiſcopi ordinarii in propria diœceſi, & non alterius Superioris, etiamſi Celebrans ſit omninò exemptus, vel ſub alterius Epiſcopi juriſdictione. Si verò Epiſcopus ordinarius illius loci, in quo Miſſa celebratur, ſit vitâ functus, prædicta verba omittuntur: quæ etiam omittuntur ab iis, qui Romæ celebrant. Si Celebrans eſt Epiſcopus, Archi-Epiſcopus, vel Patriarcha, omiſſis prædictis verbis, eorum loco dicit, Et me indigno ſervo tuo. Summus autem Pontifex cùm celebrat, omiſſis verbis, unà cum famulo tuo Papa noſtro N. & Antiſtite noſtro N. dicit Unà cum me indigno famulo tuo, quem gregi tuo præeſſe voluiſti. Et continuant omnes ut ſequitur; Et omnibus Orthodoxis, &c.

m *Papa.*) Nominatur, ex Conc. Vaſen. *c. 4. aliàs 6. tempore* Leonis I. *celebrato*, apud Burchard. *lib. 2. Decret. c. 230.* imò vero S. Clemẽs *lib. 8. Conſtit. Apoſt. c. 12.* inſtituiſſe dicitur, ſeu obſervaſſe; qui Celebrans Miſſam dicebat, *adhuc obſecramus te pro me, qui nihil ſum, ibidem*, quod hodie idem eſt, quando ex Innoc. III. *de celebr. Miſſ. c. 3.* ait Papa, *Una mecum indigno famulo tuo.* A Chriſto deducitur hic ritus, qui in cœna rogavit pro Petro, ut non deficiat fides illius, Walden. *Tom. 3. tit. 4. cap. 37. n. 5.*

Quod attinet ad nomen Papæ, & ſignificationem vocabuli, docet Baronius *in Not. Martyrol. ad diem 10. Jannar.* ſignificare Patrem, nõ autem Patrem Patrum: & cùm eſſet Epiſcopis commune, tandem Gregor. VII. *anno 1073. in Synodo Rom.* ſtatuit, ut nomen Papæ *unicum eſſet* in univerſo orbe. Plura *ibid.* ſcribit Baronius.

Caput autem inclinatur etiam hic ad nomen Papæ: eadem enim eſt ratio, quâ ſuprà dictum eſt in collecta, ad nomen ejuſdem: de quo dubitavêre nonnulli, ſed in Rubrica *de Orat.* non adeſt limitationis particula *tantùm.*

n *Antiſtite noſtro N.*) S. Paulus *Hebr. 13. Mementote*, inquit, *Præpoſitorum veſtrorum*, & pro Epiſcopo quidem orandum eſſe, docet in Miſſa S. Auguſt. *Epiſtol. 110. in fine.*

Sed quis Epiſcopus hic nominandus? Vult Alcuin. *de Celebr. Miſſæ.* Epiſcopum nominari Celebrantis, quem ſequitur Innocent. III. *lib. 3. cap. 5.* Rubrica tamen noſtra Epiſcopum loci, in quo celebratur, nominari decrevit, tum quia expreſsè ait *Ordinarius illius loci*; tum quia Romæ omitti jubet hæc verba: & placet Bellarmino *lib. 2. de Miſſa, c. 21.* Neque nominandus eſt Abbas exemptus loci, ſed Epiſcopus vicinior, ad quem pro ordinatione itur: neque enim Abbas eſt Antiſtes, de quo in Canone.

Pro Regibus orandum etiam hoc loco, ſcribit Innoc. III. *loco citato*, in eorum locis ac provinciis, inquit Azorius *lib. 10. cap. 36. q. 13.* & verè habetur hic ritus in *præd. c. 12.* S. Clementis, *& in Liturgiis S. Baſilii & S. Chryſoſtomi.*

Pius V. tamen, qui nihil addi voluit, conceſſit nominari in Canone Regem in Hiſpaniis: nihil ergo tu addas ſine Papali auctoritate, contra Pii V. Bullam de Miſſali editam. Caveant etiam Regulares, ne in Canone nominent Superiores ſuos, ut Antiſtites, ex Decreto ſacræ Rituum Congregationis *12. Novembris 1615.*

3 Cum

3 Cùm dicit, Memento Domine, elevans & jungens manus uſque ad faciem vel pectus, ſic junctis manibus ſtat paulisper in quiete, *o* demiſſo aliquantulum capite, faciens commemorationem vivorum Chriſti fidelium ad ſuam voluntatem, *p* quorum nomina, ſi vult, ſecretò commemoret; non tamen neceſſe eſt ea exprimere, ſed mente tantùm eorum memoriam habeat. Poteſt etiam Celebrans, ſi pro pluribus orare intendit, ne circumſtantibus ſit moroſus, ante Miſſam in animo proponere ſibi omnes illos tàm vivos quàm defunctos, pro quibus in ipſa Miſſa orare intendit, & hoc loco generaliter unico contextu ipſorum vivorum commemorationem agere, pro quibus ante Miſſam orare propoſuit in Miſſa.

o *Demiſſo aliquantulum capite.*) Non ergo oculis elevatis verſus Crucem, ut multi faciunt, nec iiſdem clauſis, niſi fortè ad majorem animi compoſitionem. Neque verò defigendi ſunt oculi in Sacramento, ſi eſt in Altari expoſitum, eò quòd in altero *Memento* fieri præſcribitur hoc idem; demiſſio namque capitis, & oculorum in utroque *Memento* magis attendi debet, ad humilitatem indicandam.

p *Quorum nomina ſecretò.*) Eos, pro quibus orare intendit Sacerdos, appellat Suſceptos S. Auguſt. *Epiſt. 59. q. 5.* quos labiis compreſſis incluſa pectoris cogitatione nominet, ait S. Hieron. apud Durand. *lib. 2. de Rit. c. 34.*

De litteris N. & N. apponi ſolitis hoc loco in Canone, meminit Odo Camerac. *in explicat. ſacri canonis*, antiquitùs autem recitabantur nomina offerentium in Miſſa ex Innocentio I. *Epiſt. 1.* & nos eorum, qui eleëmoſynam ideò dederunt, memoriam facimus.

Hoc loco dicendum videtur de applicatione Sacrificii: & quidquid ſit de valore Miſſæ, quem, conciliando Doctores, dicerem infinitum eſſe in radice, ſed ad impetrandum, & ad alios effectus: finitum in terminis; quia finitè de eo omnes participant, minuſque vel magis, pro minori vel majori devotione cujuſque concurrentis ad Miſſæ Sacrificium, ex D. Thom. 3. *part. q. 79. art. 4.* Quatuor Sacerdoti ut faciat, ego conſulerem.

Primùm eſt, ut intendat prodeſſe omni meliori modo iis, de quibus Eccleſia meminit in Canone, nimirùm toti Eccleſiæ, Papæ, Epiſcopo loci, & circumſtantibus, quibus Deus diſtribuat portionem Sacrificii generalem propè infinitam, pro eorum capacitate, & devotionis menſura; & hæc eſt prima portio, quam ponit Scotus *quodlib. 20. art. 2. & 3.*

Alterum eſt, ut provideat ſibi ipſi Sacerdos de portione ſibi debita, quam vocat Scotus ſpecialem, & novit Deus, quanta ſit; probabile verò eſt, eam poſſe dari aliis à Sacerdote nominandis pro eo titulo, quo importat pœnæ debitæ remiſſionem. Quo caſu prodeſſet iis multò magis, quam ſi pro iiſdem ſequenti proximâ ratione & modo celebraret, quia certum eſt, participare Sacerdotem in majori quantitate de valore Miſſæ quàm alium quemlibet, qui eundem celebrare jubet, aut procurat; tum ex miniſterio proximiori, tum ex majori devotione & fide, quæ inter celebrandum multipliciter excitantur.

Tertium eſt, ut ſuffragari intendat eo majori affectu, quo poteſt, & debet iis, quibus tenetur, ſive ex obedientia, ſive ex titulo beneficii, ſive legati, ſive contractûs rationabilis, ſive promiſſionis, aut voti, ſive congruentis eleëmoſynæ acceptæ, aut promiſſæ; & ea prorſus ratione quâ iiſdem, & ex ſenſu certo & practico eorundem, non ſpeculativo & diſputabili, ille tenetur ad Miſſam, ſeu plures Miſſas; tutior enim in hac re tenenda eſt ſententia. Si verò ii non egeant, aut fortè ex defectu gratiæ non ſint capaces Sacrificii fructus, ſubſtituat ſtatim alios actu, & ſecunda, ut ajunt, intentione (quod docet Suarez *diſp. 79. ſect. 8. in fine*:) alioquin fructus Miſſæ non applicatus remanebit in theſauro Eccleſiæ. Deus autem novit quantùm cuique de Miſſæ fructu ſit dandum; & hæc eſt, quam vocat Scotus portionem mediam.

Quartum eſt, ut aliis item prodeſſe intendat

ſive

ſine aliorum præjudicio, eo ordine & quantitate fructus, quâ Deus ſcit ſe teneri; & eos ſpecialiter nominatos Deo commendet, ſivè in ordine ad remiſſionem pœnæ, cùm ſit ſatisfactorium; ſivè ad gratiam acquirendam, & augendam, cùm ſit meritorium; ſive ad quæcumque bona ſpiritualia & temporalia, quibus illi egent, & utiliora eiſdem forent, obtinenda, cùm ſit etiam, imò & propriiſſimè, ut ait Bellarm. *de Miſſa lib. 2. cap. 3.* impetratorium.

Notat præterea Azor. *lib. 10. cap. 22. q. 3.* Orationē ad *Memento*, eſſe privatam: quare in ea admitti poſſunt infideles, & excommunicati omnes, ad eorum ſalutem procurandam, ut idem *ibidem* cum aliis Doctoribus docet, ſeu ad augmentum Eccleſiæ, ut Suarez. *diſp. 78. ſect. 2.* Ex his ergo & tu memento, ne *Memento* in Miſſa fiat in momento, ſed cum aliqua mora.

In Commemoratione poſt *Memento* Defunctorum eadem ferè obſervet Sacerdos; ut primò omnes commemoret, ex inſtituto & intentione Eccleſiæ; deinde eos, pro quibus, ut ſuprà, tertio loco teneri dictum eſt; tertiò alios cariores, quos voluerit, & inter hos auctorem hujus Operis, qui cōmendat ſeipſum quàm maximè poſtquam obierit; & item illius animam Defuncti, quæ proximè dum celebras (Deus novit) egreſſura eſt de Purgatorio, tibi enim de cœlo ſtatim rependet gratiam. Omnes autem Defunctos commendabis Deo in ordine tantùm ad pœnarum remiſſionem, cùm hoc Sacrificium pro Defunctis ſit tantummodò ſatisfactorium.

4 Commemoratione vivorum factâ, demiſſis & extenſis ut prius manibus, continuat, Et omnium circumſtantium, &c. Similiter ſtans proſequitur *q* Communicantes. Cùm dicit, JEſu Chriſti, caput Cruci inclinat: in concluſione quando dicit, *r* Per eundem, jungit manus. Cùm dicit, *s* Hanc igitur oblationem, expandit manus ſimul ſemper oblata, ita ut *t* palmæ ſint apertæ verſus ac ſupra Calicem & Hoſtiam, quas ſic tenet uſque ad illa verba, Per Chriſtum Dominum noſtrum; tunc enim jungit manus, & ſic proſequitur, Quàm oblationem tu Deus in omnibus quæſumus; & cùm dicit, *v* bene†dictam, adſcri†ptam, ra†tam, communiter ſignat ter ſuper Hoſtiam & Calicem ſimul; deinde cùm dicit, *x* ut nobis Corpus, ſeparatim ſignat ſemel ſuper Hoſtiam tantùm; & cùm dicit, & ſanguis, ſemel ſuper Calicem tantùm: deinde elevans & jungens manus ante pectus, proſequitur, fiat dilectiſſimi Filii tui Domini noſtri JEſu Chriſti; & inclinans caput Cruci, *y* extergit, ſi opus fuerit, pollices & indices ſuper Corporale, & dicit ſecretò ut prius, *z* Qui pridie quàm pateretur, & accipiens pollice & indice dextræ manus Hoſtiam, & eam cum illis ac indice & pollice ſiniſtræ manus tenens, ſtans erectus ante medium Altaris, dicit, Accepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, elevanſque ad cœlum oculos, & ſtatim demittens, dicit, Et elevatis oculis in cœlum ad te Deum Patrem ſuum omnipotentem, caputque aliquantulum inclinans dicit, tibi gratias agens: & tenens Hoſtiam inter pollicem & indicem ſiniſtræ manus, dextrâ producit ſignum Crucis ſuper eam, dicens, *a* bene†dixit, fregit, deditque diſcipulis ſuis dicens, Accipite, & manducate ex hoc omnes.

q *Communicantes.*) Siticius Papa creditur auctor hujus partis Canonis à Radulph. *ubi ſuprà.* Lino tribuit Nicol. de Plove *in Expoſ. Miſſa*, ſed commemoratio Sanctorum in Miſſa eſt apud S. Clem. *lib. 8. Conſt. Apoſt. c. 13.* & Dion. *de Eccl. Hier. cap. 3.* Et quidem ante conſecrationem nominantur cum beata Virgine Apoſtoli, Summi Pontifices, Epiſcopi, Diaconi, &

Laici, nempe Apoſtoli duodecim, & Martyres totidem; quia illi doctrinâ & ſanguine, iſti ſanguine & martyrio Sacrificium hoc confirmaverunt, Gemma *lib. 1. c. 104.* Qui verò Canonem ordinavit, quos voluit, dictante Spiritu ſancto, hoc loco, & infra nominavit, ex Steph. Eduenſ. *c. 13.* conjicit Lindanus *in Liturgiam S. Petri cap. 22.* cum aliis, à S. Hieronymo juſſu Damaſi Catalogum hunc Sanctorum ortum habere. Iidem Sancti unà cum beata Virgine conſtituunt numerum quinquies quinque, quem ſuprà in ſignis Crucis eundem adnotavimus; quia quinquies in hac re quinque noſtri ſenſus conſumandi ſunt, ait Hugo *ibidem.* Confeſſorum autem nulla fit mentio, quia editus fuit Canon ante S. Sylveſtrum, ex Innocentio III. *lib. 3. cap. 10.* neque ſunt paſſi ſicut Chriſtus, Durand. *lib. 4. cap. 38.* ubi plura. Ultimi de toto Canone Sancti paſſi ſunt anno 362. nempè Joannes & Paulus, reliqui omnes ante ipſos; & tamē poſt eoſdem additi ſunt Coſmas, & Damianus. Quis cauſam novit? paſſione priores loco ſunt, in Canone poſteriores, arbitrio auctorum Canonis, ut Eduenſ. *loco citato* ſignificare videtur; Eminentiſſimi denique nominantur Sancti; in quibus tamen non cæterorum Sanctorum interceſſio prætermittitur, ſed in iſtorum commemoratione omnium ſuffragia expetuntur: quia ſicut omnes in Deo uniti exiſtunt, ita omnes unum deſiderant, & rogant pro ſalute hominum; ut in uno omnes habeantur pariter, & in uno omnes pariter negligantur, Alcuin *ſuprà.* Qui nomen San. in Canone ex intentione omittit, non peccat mortaliter, *Diana tract. 14. de celebr. Miſſæ reſol. 49.* ſed hæc omiſſio videtur magis injurioſa, quàm omiſſio, vel mutatio nominis Epiſcopi, de qua ſuprà, *nu. 2. De variando Communicantes*, vide ſuprà *part. 1. tit. 12. n. 5. p. 35.*

r *Per eundem.*) In Canone quinquies ſecretò dicitur, *Per Chriſtum Dominum noſtrum*, & habet Microl. *c. 16.* ob quinque recolenda Vulnera Chriſti, ait Honor. in Gemma *lib. 1. c. 56.*

ſ *Hanc igitur oblationem.*) Tribuit Alcuinus Gelaſio, Radulph. *Propoſit. 23.* Leoni Magno uſque ad ea, *placatus accipias.* Reliqua uſque ad *Quam oblationem* excluſivè, addita fuēre à S. Gregorio, Amalar. *lib. 3. c. 23.* & communiter omnes, occaſione peſtis Romanæ, & bellorum, ait Lopez *lib. 2. cap. 14. §. 1.* legitur tamen *in Liturgia* S. Petr. *Græca* una cum *Communicantes.*

De hujus item partis varietate in Paſchate, & Pentecoſte, propter Baptizatos recenter, vide locū paulò ante citatum *part. 1. tit. 12. n. 5. p. 35.*

t *Palmæ ſint apertæ.*) Pollice dextro adhuc ſuper ſiniſtro in modum crucis poſito, quod rectè notavit Alcocer. *in ſuo Cærem.* & pollicibus item ſuprà, non infra manus poſitis, & junctis, quod videtur fieri commodius; & placuit Dianæ quoque *tract. 6. Miſcell. reſol. 104.* Expanduntur autem manus ſuper oblata more Aaron. *Levitic. 1. ex* Suarez *diſp. 84. ſect. 1.* & ut intelligas, hæc myſteria tegi etiam Angelis, nedum hominibus, Rupert. *l. 2. c. 57.* vel innuunt divinā protectionem, ſeu efficaciam gratiæ, quæ in hac prece poſtulantur, ex Joan. Serrano, qui & addit, vel Sacerdotem profiteri, non propriis viribus, ſed virtute ordinationis per impoſitionem manuum Epiſcopi tam mirabile opus ſe facturum.

u *Benedictam, adſcriptam*, &c.) Ita loquitur S. Ambroſ. *lib. 4. de Sacrament. cap. 5.* ergo verba ſunt antiqua. Quinque verò cruces fieri hoc loco, tradit Microlog. *cap. 14.* Imò & *in Liturgia* S. Petri habentur.

x *Ut nobis Corpus.*) Cruces fiant continenter, non interruptè, tres, & poſteà poſt brevem moram aliæ duæ, diſpenſando verba appoſitè.

y *Extergit pollices & indices.*) Ne ſint humiditate affecti, & ad majorem reverentiam.

z *Qui pridie quàm*, &c.) Tribuitur Alexandro uſque ad verba conſecrationis à Walafr. *c. 22.* & Microl. *c. 12.* ſed Apoſtolorum eſt periodus, ex Alcuino, uſque ad *Unde & memores*: cùm habeantur apud Clementem *lib. 8. c. 17. & in Liturgia S. Petri citata.* Cæterùm geſtus corporis in hac periodo conſonant ſingulis verbis, ut patet ex Microl. *cap. 15.*

a *Benedixit.*) Meminit hujus benedictionis cum ſigno Crucis paulò ante verba conſecrationis S. Auguſt. *Serm. 19. de Sanctis.*

Non opinor, Chriſtum benedixiſſe manu formando ſignum Crucis, quia nondum data erat Cruci deifica virtus, Nicol. de Plove *in expoſit. Miſſæ* idem ſentit.

ſ Si

5 Si adſit vas cum aliis Hoſtiis conſecrandis, antequam accipiat Hoſtiam, *b* diſcooperit manu dextrâ Calicem, ſeu vas aliarū Hoſtiarum. Cùm autem finierit ſupradicta verba, cubitis ſuper Altare poſitis, ſtans capite inclinato, diſtinctè, reverenter, & ſecretò profert verba conſecrationis ſuper Hoſtiam, & ſimul ſuper omnes, ſi plures ſint conſecrandæ, & Hoſtiam ſuam pollicibus, & indicibus tantùm tenens, dicit, Hoc eſt *c* enim corpus meum. Quibus prolatis, Celebrans tenens Hoſtiam inter pollices & indices prædictos ſuper Altare, reliquis manuum digitis extenſis & ſimul junctis (& Hoſtiis, ſi plures ſint conſecratæ, in loco, in quo à principio Miſſæ poſitæ ſunt ſuper Corporali, vel in alio vaſe aut calice demiſſis,) genuflexus eam *d* adorat Tunc ſe erigens, quantum commodè poteſt, *e* elevat in altum Hoſtiam, & intentis in eam oculis (quod & in elevatione Calicis facit) populo reverenter oſtendit adorandam : & mox ſola manu dextrâ ipſam reverenter reponit ſuper Corporale in eodem loco, unde eam levavit, & deinceps pollices & indices *f* non disjungit, niſi quando Hoſtiam conſecratam tangere, vel tractare debet, uſque ad ablutionem digitorum poſt Communionem.

b *Diſcooperit.*) Si Pyxidem collocaverit poſt Calicem, retrahet eam prius ad latus ipſius Calicis verſus cornu Epiſtolæ, ut ſuper ipſas quoque particulas propiùs verba proferat conſecrationis; quæ proferre debet ſtans quidem, & inclinato capite, ſed retentis æqualiter pedibus in ſuppedaneo Altaris, non dextro ultra ſiniſtrum reverentiæ cauſa quaſi deflexo.

c *Enim.*) Additum eſt à S Petro, ex S. Thom. *3. part. q. 78. art. 2. ad 5.*

Notat Biel. *lect. 38.* non vacare Myſterio; quòd ſint quinq; verba hujus conſecrationis, totidem enim fuit conſummata incarnatio *Fiat mihi ſecundùm verbum* : Publicano totidem facta culparum remiſſio, *Deus propitius eſto mihi peccatori* : Latroni totidem cæli promiſſio, *Hodie mecum eris in Paradiſo.*

d *Adorat.*) Unico genu, ut ſtatim, & faciliùs ſurgere poſſit, quod & in ſequentibus obſerva. Neque cubitis ſuper Altare poſitis adorat, ſed manibus Hoſtiam tenentibus ſuper Altare retentis; & ita, ut commodè ad terram uſque genuflexio fiat, neque videri Hoſtia ab omnibus poſſit. Abſtineat omninò ab oſculo Hoſtiæ, S. Bonavent. *in Spec. diſcipl. part. 2. cap. 11.*

e *Elevat in altum Hoſtiam.*) Et ſtatim reponit, neque diu elevatam tenere debet; qui ritus indicatur in *Pſal. 71.* exponente Rabbi Jonatha, qui vixit ante Chriſtum, *in libro Collectionum : Fiet placenta panis ſacrificium in capitibus Sacerdotum, qui ſunt in Eccleſia.* Et licet hæc expoſitio minùs probetur à Bellarmin. *in Pſalm. 17.* placet tamen Galatino Burgenſi, & aliis apud Lorinum *in eundem Pſalmum.* Vulgata legit, *Erit firmamentum* (epithetum enim eſt panis, qui cor hominis confirmat, *Pſalm. 103.) in terra in ſummis montium.* Sanè hæc habet Dion. *cap. 3. Eccleſ. Hierar.* Myſteria conficit, in conſpectu agit, reverenter oſtendens; & Anaſtaſ. Sinaita *de Sacra Synaxi*, Panem vitæ ſuſtollit, eumque omnibus oſtendit, tanquam cibum & potum excellentiorem cæteris, ait Hugo Vict. *in Spec. Eccl. cap. 7.* vel, ac ſi tunc Chriſtus elevetur in Crucem, & rurſus immoletur, Gemma *lib. 1. cap. 46.* Item, ut à populo ſciatur conſecratio facta ſecretò, & adoretur Chriſtus, Durand. *lib. 4. cap. 41.* unde & populus genibus flexis adorat, ex Concil. Trevirenſ.

Monet hoc loco Nicol. de Plove, ne in conſecratione ipſa elevetur Hoſtia, ita ut videatur, ne tunc nondum conſecrata adoretur. Octo verò cauſas elevationis morales & pias affert S. Bonavent. *de Myſter. Miſſæ* In elevatione Hoſtiæ digitos extenſos jungat, & item imas partes manuum, ut ſolidiùs & decentiùs eam elevet; neque eas dividat, niſi quando reponit Hoſtiam.

f *Non disjungit.*) Nullus antiquorum indicat hunc ritum non disjungendi digitos, quem potiùs confutat, ſed malè, Microl. *cap. 16.* meminit S. Thom. *3. part. quæſt. 83. art. 5. ad 5.* &

P 2 Durand.

Durand. *Poſt eum cap.41.* ob reverentiam ſcilicet Sacramenti. Digiti verò prædicti non disjunguntur uſque ad eorundem ablutionem incluſivè.

6 Repoſitâ Hoſtiâ conſecratâ ſuper Corporale, genuflexus ipſam veneratur: ſi adſit vas aliarum Hoſtiarum, Patena vel Palla cooperit ut ſupra. Interim dum Celebrans elevat Hoſtiam, accenſo prius intortitio (quod non extinguitur, niſi poſtquam Sacerdos Sanguinem ſumpſerit, vel alios communicaverit, ſi qui erunt communicandi in Miſſa) *g* miniſter manu ſiniſtrâ elevat fimbrias poſteriores Planetæ, ne ipſum Celebrantem impediat in elevatione brachiorum; quod & facit in elevatione Calicis: & manu dextrâ *h* pulſat campanulam *i* ter ad unamquamque elevationem, vel continuatè quouſque Sacerdos deponat Hoſtiam ſuper Corporale, & ſimiliter poſtmodum ad elevationem Calicis.

g *Miniſter.*) Paulò poſt Sacerdotem, ad ejuſdem dextram genuflexus ſupra altiorem gradum, ſi plures ſint gradus, manu ſiniſtrâ elevat partem inferiorem poſterioris Planetæ, quæ, ut ſuprà docuimus, errabunda utrimque ſuper brachia genuflectebatur, & eadem brachia in hac elevatione impediebat; in medio eam accipit, quam deponens deinde non oſculatur.

h *Pulſat campanulam.*) Ex Decreto Gregorii XI. apud Nauclerum *Gener. 42. anno 1240.* & meminit hujus ritus Ivo Carnot. *Epiſt. 167.* ſicut in veteri Teſtamento Levitæ tempore Sacrificii tubas clangebant argenteas, quarum ſonitu populus provocabatur ad adorandum, Durandus *lib. 4. cap. 41.* Honorio III. adſcribit ritum Abbas Urſberg. cum Schulting. *Tom. 1. part. 1. cap. 18.* Vidoni Cardinali, *anno 1207.* Cæſar. *lib. 9. cap. 51.*

i *Ter.* Id eſt, cùm Sacerdos adorat, cùm elevat, & cùm reponit Hoſtiam, ſeu Calicem: & hic ritus ſicuti eſt prior in Rubrica, ita decentior eſt poſteriori, quo continuatè campanula pulſatur, Ternario namque numero gaudet Deus, ut aliàs cum Innocentio III. diximus.

Non pugnat Cærimoniale Epiſcoporum *lib. 1. cap. 29.* cum Miſſali, dum in eo extinguuntur funalia poſt depoſitionem Calicis, & in Miſſali poſt Communionem: quia nimius funalium calor, & fumus Prælatis nocent, unius autem cerei non item.

7. Celebrans adorato Sacramento ſurgit, & *l* diſcooperit Calicem, in quem, ſi opus ſit, extergit digitos; quod ſemper faciat, ſi aliquod fragmentum digitis adhæreat; & ſtans erectus dicit, Simili modo poſtquam cœnatum eſt; & ambabus manibus accipiens Calicem juxta nodum infra cuppam, & aliquantulùm illum elevans, ac ſtatim deponens dicit, Accipiens & hunc præclarum Calicem, &c. cùm dicit, Item tibi gratias agens, caput inclinat; cum dicit, benedixit, ſiniſtrâ Calicem infra cuppam tenens, dextrâ ſignat ſuper eum, & proſequens, deditque diſcipulis ſuis, &c. ambabus manibus tenens Calicem, videlicet ſiniſtrâ pedem, dextrâ nodum infra cuppam, cubitis ſuper Altare poſitis, & capite inclinato, profert attentè, continuatè, & ſecretò, ut ſuprà, verba conſecrationis Sanguinis: Hic eſt enim Calix, &c. Quibus dictis reponit Calicem ſuper Corporale, & dicens ſecretò, *m* Hæc quotieſcumque feceritis, &c. genuflexus Sanguinem reverenter adorat. Tum ſe erigit, & accipiens *n* Calicem diſcoopertum cum Sanguine ambabus manibus, *o* ut prius elevat eum, & erectum, quantum commodè poteſt, oſtendit populo adorandum; mox ipſum reverenter reponit ſuper Corporale in

locum

locum priſtinum, & manu dextrâ Pallâ cooperit, ac genuflexus Sacramentum veneratur.

l *Diſcooperit Calicem.*) Sunt qui nunc interreà Pallâ Calicis tegunt Hoſtiam, ne in elevatione Calicis eam fortaſſe tangant cum fimbriis Manipuli, deponendo Calicem: quod non probo, movente quæſtionem Duran. *cap. 46.* Cur Hoſtia nunquam cooperitur, & Calix operitur? cui reſpondet, Tum ob periculum, ne quid in Calicem cadat; tum ad myſterium, quia in Calice repræſentatur Chriſtus, ut in ſepulchro, opertus ſindone, ſudario, lapide clauſo, & ſignato; in Hoſtia verò, ut in paſſione, extra ſepulchrum. Quare tegi nunquam debet in Miſſa, Durandi judicio, Hoſtia ſacra. Quod hic dicitur, *juxta nodum infra cuppam*, idem eſt, ac ſi dicatur, Capit nodum Calicis, qui eſt infra cuppam. Quidam deponunt Calicem, ut manus jungant, & benedicant: ſed non benè. Vide ſupra *tit. præced. num. 5. pagina 104.* non enim deſerendus eſt Calix ab ejuſdem acceptione, ſicut nec deſeritur Hoſtia ad illud verbum *benedixit*, donec fiat conſecratio.

m *Hæc quotieſcumque*, &c.) Antequam elevet Calicem, hæc verba dicere debet: & dum reponit, pedi Calicis non debet oſculum infigi à Celebrante; de quo nihil Rubrica.

n *Calicem diſcoopertum.*) Tradit Durandus *cap. 41.* & laudat elevari Calicem coopertum, myſticaſque affert cauſas *cap. 42.* ſed antiquitùs non poterat elevari coopertus, quando corporale erat ſatis amplum, ſubſtratum Hoſtiæ, & Calici, quod una ſimul adhibebatur, ad tegendum Calicem altera parte ejuſdem; cujus vices nunc gerit Palla, ut ſignificavimus ſupra *tit. 1.* Ne quid verò cadere nunc poſſit in Calicem dum elevatur, prohiberi debet vel tecto ſuper Altare concamerato, vel umbellâ decenti ſuperaddita. Ritus igitur à Rubrica noſtra præſcriptus conformior eſt antiquiori naſcentis Eccleſiæ; qui tamen & tempore Durandi apud quoſdam, inquit idem *ibidem*, erat in uſu: fortè apud Romanos. Non erat autem in præcepto hæc elevatio Calicis ante ſanctum Thomam, ex Soto 4. *d. 13. quæſt. 2. artic. 5.* unde neque S. Thom. meminit illius, ubi minutè ritus omnes perſequitur Miſſæ.

o *Ut priùs.*] Hoc eſt, ſiniſtrâ pedem, dextrâ nodum tenens; qui ritus frequentior eſt tenendi Calicis, de quo in oblatione ejuſdem, *tit. 7. n. 5.* nedum in conſecratione; ergo idem eſt ſervandus in elevatione. Putant enim aliqui illud *ut priùs* referri ad ea, *ambabus manibus juxta nodum*, ſed minùs rectè.

8 In Miſſa ſolemni ad finem Præfationis accenduntur duo ſaltem intorticia ab Acolythis, quæ *p* extinguuntur poſt elevationem Calicis, niſi aliqui ſint communicandi; & tunc extinguuntur poſt Communionem. In diebus etiam jejuniorum, & in Miſſis pro Defunctis tenentur accenſa uſque ad Communionem. Cum autem Celebrans dicit, Quam oblationem, &c. *q* Diaconus accedit ad ejus dexteram, & ibi in ſuperiori gradu Altaris genuflexus cùm Sacramentum elevatur fimbrias Planetæ elevat, & quando opus eſt, ſe erigens, Calicem diſcooperit, & cooperit, & cum Celebrante genuflectit. *r* Subdiaconus genuflectit in loco ſuo: Thuriferarius genuflexus in cornu Epiſtolæ *s* ter incenſat Hoſtiam, cùm elevatur, & ſimiliter Calicem poſito incenſo in Thuribulum abſque benedictione. Repoſito Calice, *t* Diaconus redit ad librum, niſi alius aſſiſtat. Cæteri ſurgunt, & ſtant in locis ſuis.

p *Extinguuntur poſt elevationem.*) Ne portantes intorticia genuflexi maneant cæteris ſtantibus, ideò aſportantur funalia, & extinguuntur; cùm autem communio facienda eſt, non diſcedunt, ut deinde redeant, ſed expectant Communionem, quæ fieri debet cum accenſis luminibus,

Digitized by Google

nibus, præſertim ſi diſcedatur ab Altari. Cùm autem elevatur Hoſtia, elevantur etiam intorticia uſque ad depoſitionem Calicis incluſivè.

In diebus jejuniorum, &c. ceſſat ratio ſtandi: & quia genuflexi manent omnes in Choro uſque ad *Pax Domini*, parum, quod ſupereſt, uſque ad Communionem Celebrantis, pro nihilo reputatur, congruitque, ob præſentiam ſanctiſſimi Sacramenti in Altari, ut eo caſu tantùm ardeant intorticia. Excipe Vigilias Nativitatis, Paſchæ, & Pentecoſtes; quando nimirùm in Choro non genuflectitur, & conſequenter neque remanent intorticia depoſito Calice.

q *Diaconus accedit.*) Facta priùs nimirùm genuflexione, ubi eſt, Altari. Si adeſt Pyxis cum particulis conſecrandis, ipſe eam detegit, & collocat prope Hoſtiam ante conſecrationem; & depoſita Hoſtia poſt elevationem, facta cum Celebrante genuflexione, Pyxidem operit, & collocat in priſtino loco; & antequam diſcooperiat Calicem conſecrandum, cum Celebrante priùs adorat cum genuflexione Hoſtiam ab eo depoſitam ſuper Altare.

r *Subdiaconus genuflectit in ſuo loco.*) Hoc eſt, ſupra infimum Altaris gradum in medio poſt Celebrantem.

ſ *Ter incenſat.*] Nimirùm cùm Celebrans adorat, cùm elevat, & cùm deponit: neque benedicitur incenſum, Cærem. Epiſc. *l. 1. c. 23.* ad majorem reverentiam ſanctiſſimi Sacramenti, à quo omnis benedictio.

Genuflectunt autem prædicti, quando Diaconus genuflectit.

Pulſantur etiam campanæ, ſigno dato cum campanula, ut ſuprà dictum eſt *n. 6.* ab Acolytho.

t *Diaconus redit ad librum.*) Facta iterùm genuflexione in cornu Evangelii tantùm, ubi eſt liber, & aſſiſtit ut priùs: Thuriferarius redit in Sacriſtiam.

Elevato Sacramento, hoc eſt, repoſito Calice, Chorus dicit, *Benedictus qui venit*, &c. ait Cæremon. Epiſc. *l. 2. c. 8. ut ſuprà dictum eſt.* Nota, quòd Chorus genuflectit initio Canonis, Cærem. Epiſc. *lib. 2. c. 8.* & ſurgit poſt depoſitionem calicis, *ex hac Rubr.* ſtant autem omnes verſus Altare in locis ſuis.

De Canone poſt Conſecrationem uſque ad Orationem Dominicam. IX.

1 REpoſito Calice, & adorato, Sacerdos ſtans ante Altare, extenſis manibus ante pectus, dicit ſecretò, *u* Unde & memores, &c. Cùm dicit, De tuis donis ac datis, jungit manus ante pectus: & cùm dicit, *x* Hoſtiam † puram, Hoſtiam † ſanctam, Hoſtiam † immaculatam, manu ſiniſtrâ poſitâ ſuper Altare intra Corporale, dextrâ ſignat ter communiter ſuper Hoſtiam, & Calicem, & ſemel ſuper Hoſtiam tantùm, & ſemel ſuper Calicem tantùm, dicens, Panem † ſanctum vitæ æternæ, & Calicem † ſalutis perpetuæ: deinde ſtans ut priùs, extenſis manibus proſequitur, *y* Supra quæ propitio, &c. cùm dicit, *z* Supplices te rogamus, &c. inclinat ſe ante medium Altaris, *a* manibus junctis ſuper illo poſitis: cùm dicit, ex hac Altaris participatione, oſculatur Altare, manibus hinc inde ſuper Corporale poſitis. Cùm dicit, ſacroſanctum Filii tui, jungit manus: & dexterâ ſignans ſemel ſuper hoſtiam tantùm, & ſemel ſuper Calicem, ſiniſtrâ ſuper Corporale poſitâ, dicit, Cor†pus & ſan†guinem ſumpſerimus; & cùm dicit, omni benedictione † cœleſti, ſeipſum ſignat à fronte ad pectus ſigno Crucis, ſiniſtrâ poſitâ infra pectus, & proſequitur; Et gratia repleamur. Cùm dicit, Per eundem, jungit manus.

u *Unde & memores.*) Tribuitur hæc pars Alexandro I. à Radulph. *propoſ. 23.* hauſta fuit ex *Liturgia Græca S. Petri, & ex lib. 8. conſtit. Apoſt. c. 17.* Memores, inquit, paſſionis, Mortis, & Reſurrecti-

ſurrectionis. Verbum, Aſcenſionis additur in *Liturgia S. Baſilii*. Mortis, Reſurrectionis, Aſcenſionis ſimul inter Latinos legit Ambroſ. *lib. 4. de Sacram. cap. 6.* qui & habet ea verba, quæ ſequuntur, *Hoſtiam puram*, &c.

Extenduntur etiam hic manus, ut geſtu corporis repræſentetur Chriſti paſſio, Microl. *c. 16.* non tamen fit brachiorum extenſio, more Ambroſianorum, & Dominicanorum.

x *Hoſtiam puram.*) Novit Microlog. *cap. 15.* has quinque cruces, & hoc eodem modo.

Quærit Innocent. III. *lib. 5. cap. 3.* cur ſuper Hoſtiam & Calicem nunc conſecrata fiant ſigna Crucis? reſpondet, Nonniſi ad recolendam Chriſti Paſſionem, quem ſequitur Alex. Alenſ. *de Officio Miſſæ, memb. 3. art. 2.* cum S. Thom. *3. part. quæſt. 83. art. 5. ad 4.*

Diſtinguunt moderni Theologi in Chriſto rati nem Sacerdotis efficientis principalis in Miſſa, & Hoſtiæ, uti cauſæ materialis, & ſecundùm hanc dicitur Chriſtus ſubeſſe, ſecundùm qui Sacerdoti miniſtro ſecundario, & inſtrumentali: qua ratione verum eſſe poteſt etiam hic quod à Paulo dicitur *Hebr. 7.* Quod minus eſt ſecundùm quid, à majore, ſeu meliore, ſecundùm quid benedicitur. Vide *Jo. Oſorium Concione de Sacerdotio*. O profunda Chriſti Domini noſtri humilitas ſub Sacerdote.

y *Supra quæ propitio*, &c.) Hæc leguntur *in Liturgia cit. S. Petri, & S. Baſilii, & apud Ambroſ. 4. de Sacram. cap. 6.* quæ verò in fine dicuntur, *Sanctum ſacrificium, immaculatam Hoſtiam*, S. Leo Magnus addidit ex Innocent. *ſuprà cap. 4.*

z *Supplices te rogamus*, &c.) Inclinationis mentio eſt apud Microl. *c. 16.* verba leguntur *in Liturgia cit. S. Petri, apud Clem. & Ambr. locis cit.*

a *Manibus junctis.*) Non tamen pollice dextro ſuper ſiniſtrum poſito, ſed jũctis pollicibus, & indicibus invicem inter ſe, *tit. 3. num. 1.* & parvis digitis frontem Altaris tangentibus; quod etiam in ſequentibus obſervatur, *ex Rubric. tit. 4. num. 1.* ibi *Quæ omnia ſemper obſervantur, cùm manus junctæ ſuper Altare ponuntur.* Reliqua ſunt nota, & habentur apud Innocent. III. *lib. 5. c. 5.* tum oſculũ, tum cruces tres. Antiquiores non formabant has cruces, & patet ex numero ſex ordinũ cruciũ quas memorãt in Canone.

Ea verba, *Jube hæc perferri per manus ſancti Angeli*, &c. habentur *in Liturgia Græca beati Petri, & apud Ambr. lib. 4. de Sacram. cap. 6.*

2 Cùm dicit, Memento Domine famulorum famularumque tuarum, &c. extenſis & *b* junctis manibus ante pectus, & uſque ad faciem elevatis, & intentis oculis ad Sacramentum ſuper Altare, facit commemorationem fidelium *c* defunctorum, de quibus ſibi videtur, eodem modo ut dictum eſt de commemoratione vivorum. Quâ commemoratione factâ, ſtans ut prius extenſis manibus proſequitur, Ipſis Domine, & omnibus in Chriſto, &c. & in fine ad Per eundem jungit manus, & *d* caput inclinat.

b *Junctis manibus.*) Bis hoc loco junguntur manus ad *Per eundem*, & iterùm ad *Memento*.

c *Defunctorum.*) Communis eſt ritus omnibus Liturgiis ex præcepto Apoſtolorum, Chryſoſtomus *Hom. 3. in Epiſt. ad Philipp.* & alii apud Durand. *lib. 2. c. 43.* ut ſcilicet pro Defunctis in Miſſa Oremus. Sixto I. tribuit Platina, Pelagio I. Anſelm. Ryd. *in Catalogo annorum*; hoc eſt, Decreto confirmaverunt.

N. N. nomina recitabantur in Romana Eccleſia, Alcuin. *de celebrat. Miſſæ, & ante eum* Cyprianus, Ambroſius & alii apud Durandum *ibidem*, ex Diptychis, & Tabulis. Diptychi verò erant complicati pugillares, ſeu Tabulæ duplicatæ, in uſum ſcribentium comparatæ; Turneb. *lib. 9. Adverſar. cap. 23.* una vivorum, altera continebat nomina defunctorum in Chriſto. Diptycha in genere neutro appellant alii, de quibus plura Durand. *lib. 2. de Rit. cap. 43.* Angelus Rocca *ad librum Sacrament. S. Gregorii.* Plurima legere potes in Onomaſtico ac Vitas Patrũ, verbo Diptychũ auctore Heriberto Roſvveydo.

Pauſa

Pauſa fit non poſt litteram N. ſed poſt verba, *ſomno pacis, lib. Sacram.* S. Gregor. quam & nos retinemus.

d *Caput inclinat.*) Cur hoc loco, non alibi, ad *Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum* caput inclinatur? puto, quia Sacerdos dicturus eſt ſtatim, *Nobis quoque peccatoribus;* quæ ſunt verba maximæ humilitatis.

3 Cùm dicit, Nobis quoque peccatoribus, *e* vocem aliquantulum elevat, & dexterâ manu *f* pectus ſibi percutit, ſiniſtrâ poſita ſuper Corporale. & proſequitur ſecretò, famulis tuis, &c. ſtans manibus extenſis ut prius. Cùm dicit, Per Chriſtum Dominum noſtrum: Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas, jungit manus ante pectus: deinde manu dexterâ ter ſignans communiter ſuper Hoſtiam, & Calicem, dicit, *g* ſan†ctificas, vivi†ficas, bene†dicis, & præſtas nobis. Poſtea diſcooperit manu dextrâ Calicem, & genuflexus Sacramentum adorat: tum ſe erigit, & reverenter accipit Hoſtiam inter pollicem, & indicem dextræ manus, & cum ea ſuper Calicem, quem manu ſiniſtrâ tenet circa nodum infra cuppam, ſignat *h* ter à labio ad labium, dicens, Per†ipſum, & cum†ipſo, in†ipſo. Et ſimiliter cum Hoſtia ſignat bis inter Calicem pectus, incipiens à labio Calicis, & dicit: Et tibi Deo Pa†tri omnipotenti, in unitate Spiritus † ſancti. Deinde tenens manu dexterâ Hoſtiam ſuper Calicem, ſiniſtrâ Calicem, *i* elevat eum aliquantulum ſimul cum Hoſtia, dicens, omnis honor & gloria; & ſtatim utrumque deponens, Hoſtiam collocat ſuper Corporale, & ſi opus ſit, digitos extergit, ut ſuprà; ac pollices & indices ut prius jungens, *l* Calicem Pallâ cooperit, & genuflexus Sacramentum adorat.

e *Vocem elevat.*) Ita Amalar. *lib. 3. c. 26. &* Microlog. *cap. 17.* verba *Nobis quoque*, habentur in *Liturgia citata S. Petri.*

f *Pectus ſibi percutit.*) Tradit Innocentius III. *lib. 5. cap. 12.* & ante eum nemo. Tribus digitis fit tunſio pectoris, ex Durand. *lib. 4. c. 46.* hoc eſt digitis inferioribus & ultimis, ne pollex, & index juncti tangant Planetam.

Quindecim Sancti hoc loco nominantur, octo viri, ſeptem mulieres, quia per hoc Sacrificium à ſeptem donis Spiritus ſancti ad octo beatitudines pervenitur, Honor. in Gemma *lib. 1. cap. 107.*

E quibus primo loco Joannes, quiſnam? Evangeliſtã putat Innocent. ratione virginitatis, cui ideò adjungitur ſtatim Stephanus Virgo: inclinat idem in Baptiſtam, qui Martyr fuit; ſed dubitat, quia dicitur, *Apoſtolis, & Martyribus*, intelligit Azor. *lib. 10. cap. 37. q. 7.* Baptiſtam. ne Evangeliſta bis dicatur nominari; quem ego tamen Apoſtolum dixerim, qui fuit homo miſſus à Deo. Deinde ſatis eſt, quòd verificetur titulus Apoſtolorum in Matthia & Barnaba Apoſtolis, *Liturgia* S. Baſilii habet apertè Baptiſtam. Gemma *ubi ſupra c. 108.* putat eſſe Joannem, qui eſt Marcus Evangeliſta, ut purus aliquis Evangeliſta reperiatur in Canone. Sed Baronius negat, Marcum Evangeliſtam eundẽ eſſe cum illo Joanne, *anno 45. n. 45.* Reliqui verò vel ſunt Summi Pontifices, vel Epiſcopi, vel Presbyteri, vel Exorciſtæ, vel Virgines, vel Conjugatæ, ut ex Hiſtoriis Breviarii patet. Omnes autem fuderũt ſanguinem ſimul cum Chriſto, & pro Chriſto.

Matthias & Barnabas nominantur poſteriori loco, quia obiêre poſt Stephanum, Bellarm. *de Miſſa. lib. 2. c. 26.* ubi addit Matthiam non cum aliis duodecim nominari, quia poſt paſſionem fuit electus. Quòd ſi objicias, Paulum quoque poſt paſſionem vocatum, *reſpondet*, Paulum Petro ſemper adjungi.

Felicitatem, de qua hoc loco, putat Biel *lect. 59.* eſſe Matrem ſeptem filiorum, cujus commemoratio fit die *23. Novembris;* ſed ego ſentio ſororem eſſe Perpetuæ, cui conjungitur, de quibus

bus die 7. *Martii*, quæ à S. Auguſtino ſummis laudibus celebrantur. Idē ſentit Baron. *in martyrol. ad prædictam diem Martii.*

g *Sanctificas, vivificas*, &c.) De tribus his crucibus Microl. *c. 17.* verborum autem meminit S. Cyprianus *ſerm. de Cœna Domini.*

h *Ter à labio ad labium.*) Tres cruces fiunt æqualiter nunc, ſicut & duæ ſequentes inter Calicem & pectus. Taceat Craſſus, qui ſecutus Durand. *lib. 4. cap. 46.* tres primas cruces voluit fieri altiùs, deinde minùs altè ſupra Calicem, & poſtea intra Calicem; & aliarum duarum alteram in planum, à Calice ad pectus, alteram in longum, à labio Calicis ad pedem ejuſdem: non ſunt in uſu Romano. Neque Hoſtia debet tangere labium Calicis, ne fragmenta inde fiant; licet apud quoſdam antiquorum, ex Ordine Romano, fieri ſoleret.

Cæterum Microl. *cap. 17.* reprehendit duas poſtremas cruces, & malè; ergo erant in uſu ante eundem. Verba verò *per ipſum, cum ipſo*, &c. habet S. Ambr. *lib. de Sacram. cap. 5.* & *in Liturgia Græca ſancti Petri* docetur, cum iiſdem verbis pane ſignari Calicem.

i *Elevat eum aliquantulum.*) Tradit Microl. *c. 17.* niſi quòd elevabatur Calix ad ea *Per omnia ſæcula*, &c. *uſque ad* Durandum, qui hunc eundem cum Micrologo deſcribit ritum. Præſens autem ritus noſter magis concordat cum verbis, *omnis honor & gloria*, quæ in exaltatione Calicis & Hoſtiæ manifeſtantur.

l *Calicem Pallâ cooperit.*) Hactenus operimentum Calicis fuit ad neceſſitatem, deinceps ad myſterium, inquit Microl. *loc. cit.* quia in hac elevatione & depoſitione Calicis meditatur depoſitionem Chriſti in ſepulchro, in quo jacuit tribus ferè diebus, quos denotant tres Orationum articuli ſequentes; & in Palla vult deſignari lapidem monumenti, de quibus & nos ſuo loco infra, cùm de myſtica agemus expoſitione Miſſæ. Microl. *idem c. 16.* notat quinquies dici *Per Chriſtum Dominum noſtrum*: & Gemma *lib. 1. c. 56.* reddit cauſam, ob memoriam quinque Vulnerum Chriſti. Eſt autem concluſio brevis, quia non præcedit *Dominus vobiſcum*, ut ait Navarr. *de Orat. cap. 19. nu. 171.* neque in ultima dicitur *Amen*, quia ſequitur, *Per quem*, ut notat Biel *lectione 60.*

4 In Miſſa ſolemni cùm Celebrans dicit, Per quem hæc omnia, &c. Diaconus factâ Sacramento genuflexione, accedit ad dexteram Celebrantis, & quando opus eſt, *m* diſcooperit Calicem, & cum Celebrante adorat; ſimiliter cooperit, & iterum genuflectit. *n* Cùm incipit, Pater noſter, idem vadit retrò poſt Celebrantem, factâ prius Sacramento genuflexione, ubi ſtat, dum dicitur Oratio Dominica.

m *Diſcooperit Calicem.*) Habet Durand. *l. 4. c. 46.* ad ea verba, *Per ipſum*, &c. Dum fiunt Cruces, Diaconus retineat duobus digitis dextræ manûs pedem Calicis, Cæremon. Epiſcop. *lib. 1. c. 9.* & habet myſterium, de quo infra *in expoſit. myſt. Miſſæ.*

n *Cùm incipit, Pater noſter.*) Factâ genuflexione, Diaconus vadit poſt Celebrantem: quod docetur etiam à Durando *loco citato.* Regula verò eſt, quòd Diaconus (non alii) cum Celebrante genuflectente genuflectat, ſi ſolus eidem aſſiſtit.

De Oratione Dominica, & aliis uſque ad factam Communionem. X.

1 CElebrans, cooperto Calice, adoratoque Sacramento erigit ſe, & manibus extenſis hinc inde ſuper Altare intra Corporale poſitis, dicit intelligibili voce, *o* Per omnia ſæcula ſæculorum, & cùm dicit, *p* Oremus, jungit manus, caput Sacramento inclinans. Cùm incipit, *q* Pater noſter, extendit manus, & ſtans

ſtans oculis ad Sacramentum intentis, proſequitur uſq; ad finem. Reſponſo à miniſtro, *r* Sed libera nos à malo, & à Celebrante ſubmiſſa voce, Amen, manu dextrâ, pollice & indice non disjunctis, Patenam aliquantulùm purificatorio extergens, eam accipit inter indicem & medium digitos; quam tenens ſuper Altare erectam, ſiniſtrâ ſuper Corporale poſitâ, dicit ſecretò, *ſ* Libera nos quæſumus, &c.

o *Per omnia ſæcula ſæculorum.*) Cur manibus extenſis ſuper Altare, & voce intelligibili, iidem videndi ſunt, qui ſuprà in ſimili caſu initio Præfationis, & præſertim Innocent. III. *lib. 5. cap. 12.* ut populus nimirùm ratificet, quæ ſecretò peracta ſunt, cum verbo *Amen.* Idem habetur *in Liturgia S. Petri.*

p *Oremus.*) ſicut ad *Oremus* caput inclinat, ita erigit illud ſtatim ad *Præceptis ſalutaribus*, &c. quod dicit manibus junctis, quas deinde extendit ad *Pater noſter*. Præfatio, *Præceptis ſalutaribus*, &c. vetuſtior eſt quàm plerique arbitrantur, Ordo Roman. Alcuin. meminit, & Amal. *lib. 3. cap. 20.* Tribuitur S. Gregorio à Radulph. *Propoſ. 23.* ſed videtur eſſe S. Cypriani *Tractat. de Orat. Domin.* apud Durand. *lib. 2. cap. 47.* & additur tanquam præludium Orationis Domini, quia ſola à Deo fuit formata, Odo Camerac.

q *Pater noſter.*) Oratio Dominica ab Apoſtolis ipſis uſurpata fuit in Miſſa, ſecundùm omnes: nec Miſſa, ut dictum eſt ſupra ex Gregorio *lib. 7. Epiſt. 63.* conſtabat aliis partibus quàm conſecratione & Oratione Dominicâ. Hier. *lib. 3. adverſ. Pelag.* ſcribit Chriſtum Dominum docuiſſe Apoſtolos, ut quotidie in Corporis ejus Sacrificio credentes audeant loqui, *Pater noſter.*

Cùm ergo à Rupert. *lib. 2. cap. 15.* dicitur auctor S. Gregorius, intellige, vel eum reſtituiſſe Miſſæ, vel determinaſſe tempus ante Sacramẽti ſumptionem; nã S. Ambroſius eam recitari poſt Canonem teſtatur *lib. 5. de Sacrament. cap. 4.* & Auguſt. de ſe fatetur idem *in Sermone Vigiliæ Paſchæ:* fortè S. Gregorius hoc idem ſancivit; vel ſtatuit, quod à ſolo diceretur Sacerdote, non à populo, ut Græcis mos erat, & indicatur *in Liturgia S. Petri Græca.* Vide eundem Gregor. *lib. 7. Epiſt. 63.*

Altâ voce dicitur, *ex Liturgia S. Petri citata;* tum quia communis Oratio eſt, ut ex Cypriano *Serm. 6.* notat Amalar. *cap. 9.* tum quia hac ratione populus eam diſcere poteſt, ex Auguſtino *Epiſt. 42. inter 50.* tum quia ſumpta eſt de Evangelio, Durand. *lib. 2. c. 47.* & dum Sacerdos eam dicit, extendit manus, *Idem ibid.*

An verò ſit extra Canonem? concedit Alcuin. cum Amalario *locis citatis*, & apertè id ſentit S. Gregor. *Epiſt. 63.* dum poſt Canonem vult eam recitari: ſed & in Paraſceve dicitur, quando Canon omittitur: ergo non eſt de Canone. Oppoſitum docet Innocent. III. *lib. 5. c. 17.* qui vult eandem eſſe finem Canonis. Bellarm *lib. 2. c. 26.* & Azor. *lib. 10. c. 37. q. 9.* ſentiunt cum Alcuino.

r *Sed libera nos à malo.*) Clerum reſpondere hoc ſolitum eſſe, teſtatur Duran. *c. 49.* & Sacerdotem item ſecretò ſubdere *Amen.* Dicitur autem ſecretò, ad ſignificandum, quòd nos latet, an exaudiamur in Oratione Dominica data nobis à Chriſto; & Deus hoc vult latere, ne torpeamus, Rub. *lib. 2. cap. 69.* Malè quidam dicunt etiam ſecretò, *Sed Libera*, &c. quòd à miniſtro tantùm dici debet: & eam myſticam rationem affert hoc loco Angelus Contus *de Myſteriis Miſſæ p. 5. c. 1.* quod nimirùm tacet hæc verba Sacerdos, in quibus petimus liberari à malo culpæ præſentis, ſicut in præcedentibus poſtulamus à præteritis, & à futuris liberari: ne videatur, inquit, Sacerdos tunc temporis eſſe reus peccati mortalis. Eadem verò dicit populus convenientiùs; cui deinde Sacerdos bene precatur, dum ſecretò ſubdit *Amen.* Sed idem Sacerdos ſtatim ſibi quoque optat & petit liberari à præteritis, præſentibus & futuris ea prece *Libera nos*, &c. Dicet ille: Secretò convenir, non publicè, hoc petere Sacerdotem. Valeat, myſtica eſt ratio.

ſ *Libera nos quæſumus.*) Habet Ordo Romanus. Volunt aliqui additum eſſe à S. Gregorio cum præfatione prædicta, innuit Radulph. *loco cit.* expreſſè docet Gemma *lib. 1. cap. 90.*

Quari-

Quæritur autem: Cur hoc loco ſolus Andreas cum Petro & Paulo nominatur? at quis neſciat S. Gregorium erga hunc Apoſtolum propenſiorem fuiſſe, cujus nomine ædificavit Monaſterium ad Clivum Scauri? frater Petri & priùs vocatus, in Cruce cum Petro & Chriſto obiit. Habetur hæc Oratio *in Liturgia S. Petri*; ſed nomina Petri & Pauli fuêre addita poſt mortem eorundem; nomen Andreæ non eſt cum iis; & licet habeatur in Ambroſiano ritu, quia tamen ibidem eſt etiam Ambroſii nomen, à recentioribus utrumque additum fuiſſe patet. In Miſſali M. S. de Urbe antiquiſſimo, tribus Apoſtolis, Petro, Paulo, Andreæ, quartum legi additum Bartholomæum. Eſt textus verè ſingularis, ſed monaſticus, non Romanus, quod tamen adnotare volui in gratiam S. Apoſtoli mei.

2 Antequam Celebrans dicat, Da propitius pacem, elevat manu dextrâ Patenam de Altari, & *t* ſeipſum cum ea ſignat à fronte ad pectus ſigno crucis, dicens, Da propitius pacem in diebus noſtris. Cùm ſignat ſe, manum ſiniſtram ponit infra pectus, deinde *u* Patenam ipſam oſculatur, & proſequens, Ut ope miſericordiæ tuæ, &c. ſubmittit Patenam Hoſtiæ, quam indice ſiniſtro accommodat ſuper Patenam, diſcooperit Calicem, & genuflexus Sacramentum adorat: tum ſe erigens, accipit Hoſtiam inter pollicem, & indicem dextræ manus, & cum illis, ac pollice, & indice ſiniſtræ manus eam ſuper Calicem tenens *x* reverenter frangit per medium dicens, Per eundem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, & mediam partem, quam inter pollicem, & indicem dextræ manûs tenet, ponit ſuper Patenam; de alia media, quam ſiniſtrâ manu tenet, *y* frangit cum pollice, & indice dextræ manus particulam, proſequens, Qui tecum vivit & regnat: & eam inter ipſos dextræ manûs pollicem, & indicem retinens, partem majorem, quam ſiniſtrâ tenet, adjungit mediæ ſuper Patenam poſitæ, interim dicens, In unitate Spiritus Sancti Deus: & particulam Hoſtiæ, quam in dextra manu retinuit, tenens ſuper Calicem, quem ſiniſtrâ per nodum infra cuppam retinet, intelligibili voce dicit, Per omnia ſæcula ſæculorum. ℟. Amen. Et cum ipſa particula ſignans *z* ter à labio ad labium Calicis, dicit *a* Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Reſponſo per miniſtrum, Et cum ſpiritu tuo, particulam, quam dextrâ manu tenet, immittit in Calicem, dicens ſecretò, *b* Hæc commixtio, & conſecratio Corporis, &c. deinde pollices & indices ſuper Calicem aliquantulum tergit & jungit, Calicem pallâ cooperit, & genuflexus Sacramentum adorat, ſurgit & ſtans junctis manibus ante pectus, capite inclinato verſus Sacramentum dicit intelligibili voce, *c* Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, & dextrâ percutiens ſibi pectus, ſiniſtrâ ſuper Corporale poſitâ, dicit miſerere nobis; & deinde non jungit manus, ſed iterum percutit ſibi pectus, cùm dicit ſecundò, miſerere nobis, quod & tertiò facit, cùm dicit, dona nobis pacem.

t *Seipſum cum ea ſignat.*) Signabant faciem tantum cum Patena ſigno Crucis, ait Innocentius III. *lib.6.cap.1.* alii ſignabant ſe, ait Durand. *cap. 50* & hic ritus eſt congruentior, à fronte ad pectus, ſignoque Crucis integro, ut declaravit ſacra Rituum Congregatio *die 13. Martii 1627.*

u *Patenam ipſam oſculatur.*) Ita Ordo Romanus, ad ea tamen verba, *Da propitius pacem*, quaſi per oſculum hujuſmodi pax à Deo petatur, ut ex verbis patet.

x *Reverenter frangit.*) Habet Dionyſ. *cap. 3. Eccleſiaſt. Hierarch.* & ex latere dextro, Micrologus *cap. 17.* & ad ea, *Per eundem Dominum noſtrum*, ut in hac Rubrica; frangit autem ſuper Calicem, ex Radulph. *propoſ. 23.* ad cautelam, inquit Hugo Victorin. *de Spec. obſ. Miſſ. lib. 2. c. 39.* & incipit à ſuperiori parte Hoſtiæ, ſicut ſignum Crucis incipit fieri ab eadē ſuperiori parte.

y *Frangit particulam.*) Tradit Microl. *cap. 17.* Sed quæritur, unde præcidenda ſit hæc particula, à parte ſuperiori, an ab inferiori dimidiatæ jam Hoſtiæ? ex Durand. *cap. 51. n. 7.* conjicio, quod à parte ſuperiori: *Ex præmiſſarum duarum partium*, ait, *in Patena conjunctione, poſt totam fractionem duo reſultant quaſi cornua in modum Lunæ, & illa verſus Calicem*; ergo de ſuperiori parte fuit præciſa. Accedit expoſitio myſtica Sergii Papæ *cap. Triforme. de conſecr. diſtinct. 2.* qui in oblata in Calicem miſſa, Corpus Chriſti, quod reſurrexit, deſignari docet; ergo in parte oblatæ ſuperiori & nobiliori eſt deſignanda: in parte comeſta, Chriſtum ambulantem ſuper terram; & eſt pars depoſita cum dextera manu: in parte altera, quæ reſervabatur, ad finem mundi in ſepulchris membra Chriſti quieſcentia. Hæc ille. Docent denique apertè, à ſummo Hoſtiæ præcidendam eam eſſe, Craſſus *lib. 2. cap. 4.* & Petrus Ruitz *in ſuo ceremon.* Sed ex Ordine Romano præcidi debet de imo Hoſtiæ. *Qui*, Pontifex *de ipſa Sancta* (in duas partes jam diviſa) *quam momorderat* (ſumendo ſuperiorem partem) *ponit in Calicem*, id eſt, partem inferiorem Hoſtiæ, *faciens Crucem, ter dicendo: Fiat commixtio*, &c. Hæc ibi.

z *Ter à labio.*) De trina Cruce, & cum verbis *Pax Domini* mentio expreſſa habetur apud Microl. *cap. 17.*

a *Pax Domini*, &c.) Pacis annuntiatio indicatur à Dionyſ. *cap. 3. Eccleſ. Hierar.* & à S. Clemente *lib. 8. conſtit. Apoſt. cap. 18.* cui omnis populus reſpondebat, *Et cum ſpiritu tuo*, Ambroſio tribuit Hugo Vict. *de Offic. Eccleſ. lib. 2. cap. 11.* Innocentio I. Gemma *lib. 1. cap. 90.* Rabanus autem *lib. 1. in addit.* tradit, cum particula tangi quatuor latera Calicis; ſed uſus obtinuit, quod à labio ad labium fiant Cruces ſine tactu.

b *Hæc commixtio.*) Habetur in Ordine Romano & Microl. *c. 18. & 23.*

c *Agnus Dei.*) Dicitur *in Liturgia S. Petri cit.* eandemque in Miſſa poſt Defunctorum memoriam precationem haurit Durand. *lib. 2. cap. 53.* ex Conc. Nicæno. Fortaſſe ſtatuit Sergius, quem omnes faciunt auctorem; ut ſicuti *in Liturgia S. Petri* ſemel dicebatur, ita deinde ter diceretur; vel ut à Clero & populo cantaretur, ut ait Baron. *anno 701.* putat Ivo Carnot *Serm. de Inven. novi & veteris Sacrificii*, propter trinam portionem Hoſtiæ ter dici.

In fine dicebatur ter, *Miſerere nobis*, ut hodie quoque in Eccleſia S. Joannis Lateranenſis Romæ, ex Albert. *de Offic. Miſſæ*, & Durandus teſtatur *c. 52.* poſteà verò ex Innoc. III. *l. 6. cap. 4.* irruentibus variis perſecutionibus cœpit ubique ferè dici tertiò, *Dona nobis pacem*, quod tamen Ang. Rocca *lib. 1. de campan. c. 18.* tribuit Joanni XII.

3 Tunc manibus junctis ſuper Altare poſitis, oculiſque ad Sacramentum intentis, inclinatus dicit ſecretò, *d* Domine Jeſu Chriſte, &c. Qua oratione finita, ſi eſt *e* daturus pacem, oſculatur Altare in medio, & inſtrumentum pacis ei porrectum à miniſtro juxta ipſum ad dextram, hoc eſt, in cornu Epiſtolæ genuflexo, dicit, *f* Pax tecum. Miniſter reſpondet, Et cum ſpiritu tuo. Si non adſit, qui hujuſmodi inſtrumento Pacem recipiat à Celebrante, pax non datur, etiamſi illius datio Miſſæ conveniat: nec oſculatur Altare, ſed dicta præmiſſa Oratione, ſtatim ſubjungit alias Orationes, ut in Ordine Miſſæ.

d *Domine Jeſu Chriſte.* Hæc Oratio pro pace non eſt apud antiquos, Durandus eam obiter indicat *cap. 53.* ſed habetur in Miſſali M. S. Vaticano *vol. 4743.* cum duabus ſequentibus.

e *Daturus*

e *Daturus pacem oſculatur*, &c.] Refert Durand. *ibid.* de quibuſdam aliis oſculantibus Hoſtiã, aliis Calicem, aliis Altare: quaſi à Chriſto pacem aliis dandam accipiant prius, & per pacem fiat præparatio ad Communionem, & ſuſceptionem Sacramenti unitatis & pacis, ex S. Thom. *3. p. quæſt. 83. art. 4. in corp.* quod indicat etiam Dionyſ. *cap. 3. Eccleſiaſt. Hierarch.*

Tabellam verò ſacram ad oſculum pacis aſſerit ita dictam, & inductam in uſum Baron. *anno 45. nu. 26.* tanquam cautelam contra fraudes, quæ arte diaboli inter ſe invicem oſculantes irrepſerant. Per oſculum autem datur pax, ex inſtituto Apoſtolico; unde Paul. *Rom. 16. 1. Cor. 16. Salutate vos invicem in oſculo ſancto.* Verùm hoc loco dari pacem, quamvis Berno *de Offic. Miſſæ, c. 25.* Decreto S. Leonis II. factam eſſe cenſeat; tamen alii numero plures Innocentio I. tribuunt, *ex Epiſt. 1. ejuſdem cap. 1. ad Decentium de Conſecrat. Diſt. 2. Pacem.* nam ſdem aſſerunt Amalar. *lib. 3. cap. 32.* Walafrid. *cap. 22.* Microl. *cap. 18.* Et cùm ceſſaſſet Communio populi quotidiana in Miſſa, vice Communionis Sacramentalis oſculum pacis inſtitutum eſt, ait Innoc. III. *lib. 6. cap. 5.* ſumpto exemplo à Chriſto, qui in cœna ultima meminit pacis, *pacem meam do vobis, Joann. 14.* quod notavit Wald. Tom. 3. *tit. 4. cap. 41.* fuſiùs de hac pace agit Albaſpin. *de Vet. Eccl. rit. lib. 1. Obſervat. 17.*

f *Pax tecum.*) Tradit Ordo Romanus, ſed ex Auguſt. *Serm. 83. de Diverſ.* Baronius haurit, *anno 45. nu. 25.* miniſter autem daturus pacem genuflectit ad dexteram Celebrantis, & dicto tertiò *Agnus Dei*, porrigit inſtrumentum oſculandum eidem Celebranti; tum facta genuflexione accedit ad Prælatum, & alios, quibus idem inſtrumentum porrigit, facta tantùm reverentia poſt pacem datam unicuique. Velum quoque adhibebit colori Miſſæ conveniens, quo qualibet vice terget illud, antequam alter oſculetur, ſi plures ſint Prælati, aliàs non tergat, niſi Prælatis. Neque verò danda eſt pax hoc loco cuicumque, ſed perſonæ, ſeu perſonis valdè inſignibus.

4. Si verò celebret pro Defunctis, non percutit pectus ad Agnus Dei, quia dicit, *g* Dona eis requiem; *h* nec dicit primam Orationem, Domine Jeſu Chriſte, qui dixiſti Apoſtolis tuis, &c. *i* non dat pacem, ſed dicit alias duas ſequentes Orationes, *l* Domine Jeſu Chriſte, Fili Dei vivi, & *m* Perceptio Corporis tui. Quibus Orationibus dictis, genuflectens Sacramentum adorat, & ſe erigens dicit ſecretò, *n* Panem cœleſtem accipiam, &c. quo dicto, dextra manu accipit de patena reverenter ambas partes Hoſtiæ, & collocat inter pollicem, & indicem ſiniſtræ manus, quibus Patenam inter eundem indicem & medium digitos ſupponit, & eadem manu ſiniſtrâ tenens partes hujuſmodi ſuper Patenam inter pectus & Calicem parùm inclinatus, dextrâ tribus vicibus percutit pectus ſuum, interim etiam tribus vicibus dicens voce aliquantulum elevatâ, *o* Domine non ſum dignus, & ſecretò proſequitur, ut intres, &c. Quibus tertiò dictis, ex ſiniſtra accipit ambas partes prædictas Hoſtiæ inter pollicem, & indicem dextræ manus, & cum illa *p* ſupra Patenam ſignat ſeipſum ſigno Crucis, ita tamen, ut Hoſtia non egrediatur limites Patenæ, dicens *q* Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti cuſtodiat animam meam in vitam æternam, Amen; & ſe inclinans cubitis ſuper Altare poſitis, *r* reverentur eaſdem ambas partes ſumit: quibus ſumptis deponit Patenam ſuper Corporale, & erigens ſejunctis indicibus & pollicibus, ambas quoque manus ante faciem jungit, & aliquantulum quieſcit in meditatione ſanctiſſ. Sacramenti. Deinde depoſitis manibus dicit ſecretò, *s* Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit

Digitized by Google

buit mihi? & interim diſcooperit Calicem, genuflectit, ſurgit, accipit Patenam, inſpicit Corporale, colligit fragmenta cum Patena, ſi quæ ſint in eo, Patenam quoque diligenter cum Pollice, & indice dextræ manus ſuper Calicem extergit, & ipſos digitos, ne quid fragmentorum in eis remaneat.

g *Dona eis requiem.*) Habet Hugo Vict. *de Spec. Miſſa lib. 3. c. 37.* Quaſi inquit, magis defunctorum quàm noſtri memores, indulgeri eiſdem Deum precamur, Alex. Alenſ.

h *Nec dicit primam Orationem.*) Ita Durand. *lib. 4. c. 53.* quia eſt de pace, quæ non datur in Miſſa Defunctorum.

i *Non dat pacem.*) Scribit Amal. *lib. 3. c. 44.* & ante eum Alcuin, *cap. de exequiis mortuorum*; quia inquit indicium eſt lætitiæ, quod non convenit Miſſæ Defunctorum. Durand. *loco proximè citato* addit, quieſcere jam defunctos in Domino, neque ampliùs eſſe in turbatione hominum, Albaſpinus *de Vet. ritib. lib. 1. Obſer. 17.* probabiliorem affert cauſam; quia ait, mortuorum ſacra privata erant, non ſolemnia, *ex Can. 4. Conc. Vaſen. II.* in ſolemnibus autem erat Communio populi, & ad eam per pacem præparatio, quæ ceſſabant in privatis.

l *Domine Jeſu Chriſte.*) Non ex Ord. Rom. ſed ex religioſorum traditione dicitur, ut ſcribit Microl. *cap. 18.* & hæc ſecunda Oratio dicitur ſemper cum ſua concluſione; non enim hæ tres Orationes comprehenduntur ſub lege Collectarum, de qua ſuprà *part. 1. tit. 7. nu. 7.* ut in antiquis Miſſalibus patet.

m *Perceptio Corporis tui.*) Nullum auctorem hucuſque inveni, qui hanc Orationem indicet: eam legi *in citato Miſſali* Vatic. 4743.

n *Panem cœleſtem accipiam.*) Habet Durand. *cap. 54.*

o *Domine non ſum dignus.*) Teſte Orig. *Homil. 5. in Diverſ.* erat commune omnibus communicaturis; antiquiſſimus ergo eſt ritus.

p *Supra Patenam ſignat ſeipſum.*) Docet Durand. *cap. 54.* cupiens ſe ſanctificari, inquit, ſicut & Cruce ſanctificata fuit Hoſtia à Sacerdote. Neque in hoc caſu moveat Patenam, ſed Hoſtiam tantùm; ita tamen, ut non egrediatur limites Patenæ, ne fragmenta cadant extra illam.

q *Corpus Domini noſtri, &c.*) Habetur *in lib. 8. Conſtit. Apoſtolic. cap. 13. & lib. Sacrament. S. Gregor.*

r *Reverenter ſumit.*) Tenetur Sacerdos ſumere *ex Can. 8. Apoſt. & lib. 8. Conſt. Apoſt. cap. 20.* quia eſt Sacrificium, ut ait S. Thom. *3. part. quæſt. 82. art. 4.* lege Durand. *lib. 2. cap. 55.* & tenetur præcisè hoc loco ſumere, ex Conc. Toletan. XII. *cap. 5.* & habetur *de Conſ. d. 2. Relatum.* Cubitos autem teneat Sacerdos, dum communicat, ſuper Altare, ſicut etiam in conſectatione; ut initio ſolido reſpondeat finis Sacrificii, qui fit in conſumptione: item, ut intra aram fiat & conſecratio, & conſumptio Sacrificii; quod plenè præſtatur eo cubitorum ſitu.

ſ *Quid retribuam Domino.*) Leguntur hi verſus apud Durand. *c. 54.* reliqua ſunt neceſſaria, & valdè congrua, ut patet.

5 Si verò adſint Hoſtiæ conſecratæ ſuper Corporale poſitæ, *t* pro alio tempore conſervandæ, factâ prius genuflexione, reponit eas in vas ad hoc ordinatum, & diligenter advertit, ne aliquod fragmentum, quantumcumque minimum remaneat ſuper Corporale: quòd ſi fuerit, accuratè reponit in Calicem. Poſt exterſionem Patenæ, junctis pollicibus, & indicibus Calicem dextrâ manu infra nodum Cuppæ accipit, ſiniſtrâ Patenam, dicens, Calicem ſalutaris, &c. & ſignans ſeu ſigno Crucis cum Calice, dicit, Sanguis Domini noſtri, &c. & manu ſiniſtrâ ſupponens Patenam Calici, ſtans reverenter ſumit totum ſanguinem cum particula in Calice poſita. Quibus ſumptis dicit ſecretò, *x* Quod ore ſumpſimus, &c. & ſuper Altare porrigit Calicem miniſtro in cornu Epiſtolæ, quo *y* vinum fundente, ſe puri-

purificat: deinde z vino & aqua abluit pollices & indices ſuper Calicem, quos abſtergit purificatorio, interim dicens *a* Corpus tuum, Domine, quod ſumpſi, &c. ablutionem ſumit, & extergit os, & Calicem purificatorio: quo facto purificatorium extendit ſuper Calicem, & deſuper Patenam, ac ſuper Patenam parvam pallam; & *b* plicato Corporali, quod reponit in Burſam, cooperit Calicem velo, & Burſam deſuper ponit, & collocat in medio Altaris, *c* ut in principio Miſſæ.

t *Pro alio tempore conſervanda.*) Vetuſtiſſima conſuetudo eſt, ut propter infirmorum communionem, necnon ob alias cauſas Euchariſtia aſſervetur in arcula, ſeu pyxide, Clem. *l. 8. Conſt. Apoſt. c. 13.* & Leo Papa ad Michaëlem Imperat. lege Durand. *lib. 1. de Rit. cap. 16.* quæ tamen erit mutanda de ſeptimo in ſeptimum diem, ut loquar cum Synodo Turon. IV. *cap. 4.* de ſacrificio verò nihil remanere debet, ait S. Bonaventura *4. diſt. 12. art. 1. quæſt. 3.*

u *Signo Crucis cum Calice.*) Dextrâ tantùm manu eum moveat, ſiniſtrâ Patenā tenens, quam ſupponit Calici, niſi cùm eum ſumit. De ſigno Crucis cum Calice mentio eſt apud Durandum *c. 54.* ſed non de verbis, *Sanguis:* &c. reverenter autem ſumit totum, ter ori admovens Calicem, ait Durand. *ibid.* ſemel ait Craſſus cum Caſtaldo *in ſua praxi:* ſed illud eſt uſitatius, & ad conſumendam ſpeciem reverenter aptiùs. Ille verò modus loquendi, *accipit infra nodum cuppæ*, non ſignificat aliud diverſum ab eo, quod ſupra aliis verbis dicitur, *tit. 7. n. 5. Tenens nodum infra cuppam*, quod *tit. 8. n. 7.* repetitur; ſenſus enim eſt: Accipit nodum cuppæ, qui eſt infra. Neque major eſt ratio, ut diverſimodè capiatur Calix in prædictis caſibus: imò ad ſumendum Calicem tutiùs & commodiùs tenetur nodus Calicis, minus tutè inter nodum & pedem illius. Burchardus autem varia phraſi ſolet dicere *ut in tit. 2. num. 2. & 4. & in tit. 3. num. 1. ante infimum gradum Altaris, poſt infimum gradum, ad infimum gradum:* hoc eſt, in plano Cappellæ; item in genuflexionibus addit aliquando, *uſque ad terram*, in inclinationibus addit aliquando, *profundè.* At ſenſus auctoris eſt, ut altera alteram Rubricam explicet ex identitate actionis ſeu rationis; ne igitur hæreas in verbis.

Quæritur: An Sacerdos ſumens Sanguinem ſub altera ſpecie vini plus gratiæ recipiat? Negat Bellarm. *lib. 4. de Euchar. cap. 23.* & eſt communior ſententia; concedit tamen Suar. *diſp. 63. ſect. 4. 5. & 7. cum aliis*, poſſe recipi majorem gratiam, ſi in continuanda ſumptione plures devotionis actus eliciantur; quod valet etiam in ſumptione particularum quæ ſuperſunt, & à Celebrante ſumuntur, quia ad idem Sacrificium ſpectant. Addit prætereà Henriq. *cap. 43. num. 3.* cum iis, qui volunt totum effectum Sacramenti produci per ſumptionem primæ ſpeciei, imò etiam primæ partis ſpeciei (per ſumptionem autem intellige deglutionem, cum Soto *diſtinct. 11. quæſt. 2. art. 1.* & eſt communis; tunc enim manducaſti) dato caſu, quod ſumatur Hoſtia à Sacerdote in peccato mortali, deinde pœniteat, & contritus ſumat Calicem; ex hac ſumptione Calicis, ajunt, quòd nihil ille Sacramentalis effectûs ſit percepturus; docet oppoſitum Cajet. *3. part. quæſt. 79. art. 1.* quem ſequitur Suarez *loco cit.* qua in re ſententiam tutiorem tu ſequere, & à peccato cave.

x *Quod ore ſumpſimus.*) Habet Ord. Rom. & Microl. *cap. 19.*

y *Vinum fundente.*) Miniſter defert ad Altare in cornu Epiſtolæ ampullas in pelvicula, quas miniſtrabit cum oſculis, & reverentiis debitis: & in fine, relatis iiſdem ad locum ſuum, extinguit Cereum pro elevatione accenſum, ut habetur ſuprà *tit. 8. num. 6.*

Vino autem fit purificatio, ex Innocent. III. *de Celebrat. Miſſarum, c. Ex parte.* Deceret autem, ut vinum pro purificatione Calicis infuſum eſſet ejuſdem ſaltem quantitatis, qua fuerunt primæ ſpecies Sanguinis; alioquin Sacerdos illud ſaltem infra Calicem circumagat, ut abſumantur ſpecies; neque extra Altare demittat Calicem, neque digitis labia Calicis, ſeu oris ſui detergat, neque digitos lambat. Pius V. *In Epiſt. ad Archi-Epiſc. Tarraconen. data die 8. Januarii*

Digitized by Google

nuaru 1571. & relata à Vincentio Sorriano *part. 1.* monet de prædictâ vini ad purificationem adhibendâ quantitate, & addit præterea, quòd ſumatur ablutio per eandem partem Calicis, per quam Sanguis Chriſti hauſtus eſt. Mirare quæſo, ſanctiſſimi Pontificis etiam in minimis, diligentiam. Purificationem verò, de qua hoc loco, vocat perfuſionem Innocent. III. *lib. 6. c. 8.* in eadem notat Durandus *cap. 54.* Calicem eſſe bis tantùm admovendum ori, non ultra: nam verè ſtomachum aſtantibus movet, pluries quàm ter Sanguinem, & bis purificationem de Calice ſugere.

Quid verò, ſi Celebrans voviſſet non bibere vinum? poterit tamen hoc loco vino uti, quia hic urget Eccleſiæ præceptum, Azor. *lib. 11. cap. 10. quæſt. 7.* nec abſtemii debent ſine vino purificare Calicē Papa inconſulto, ex Romanâ praxi.

z *Vino & aquâ abluit*, &c.) Vino digitos perfundi ſcribit S. Thom. *3. part. q. 83. art. 5. ad 10.* aqua poſt vinum efficit etiam, ne purificatorium maculas vini nimiùm contrahat, & modeſtiam ſignificat, ſeu humilitatem; ex Innocent. III. *lib. 6. c. 8.* non tamen ſumebatur hæc ablutio, ſed in locum mundum projiciebatur; Durand. *c. 55. lib. 4.* Utramque nunc ablutionem ſumit Sacerdos, & in medio Altaris: curet autem, ne dum digitos purificatorio tergit, Corporale commaculet, guttâ cadente è digitis, & ideò deponat Calicem extra Corporale, donec digitos abſterſerit.

a *Corpus tuum Domine.*) Meminit Durand. *lib. 6. cap. 77.*

b *Plicato Corporali.*) Ita Ordo Rom. & Honor. in Gemma *l. 1. c. 65.* Calicem autem, dum plicat Corporale, collocat Sacerdos verſus cornu Epiſtolæ, ut commodiùs burſam accipiat, quæ eſt in cornu Evangelii.

c *Ut in principio Miſſæ.*) Velum ergo velabit Calicem totum in anteriori parte, ſicut initio Miſſæ: quod non caret myſterio, ut dicemus *in expoſit. myſtica Miſſæ. num. 11.*

6 Si qui ſunt *d* communicandi in Miſſa, Sacerdos poſt ſumptionem Sanguinis, antequam ſe purificet, factâ genuflexione ponat particulas conſecratas in pyxide, vel ſi pauci ſint communicandi, ſuper patenam, niſi à principio poſitæ fuerint in pyxide, ſeu alio Calice. Interim miniſter ante eos *e* extendit linteum, ſeu velum album, & pro eis facit Confeſſionem, dicens. *f* Confiteor Deo, &c. Tum Sacerdos iterum genuflectit, & manibus junctis vertens ſe ad populum in cornu Evangelii, dicit, Miſereatur veſtri, & Indulgentiam, abſolutionem, & remiſſionem peccatorum veſtrorum, &c. & manu dextra facit ſignum Crucis ſuper eos; poſtea genuflectens accipit manu ſiniſtrâ pyxidem, ſeu Patenam cum Sacramento, dextrâ verò ſumit unam particulam, quam inter pollicem, & indicem tenet aliquantùm elevatam ſuper pyxidem, ſeu Patenam, & converſus ad communicandos in medio Altaris dicit: *g* Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Deinde dicit: *h* Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum, ſed tantùm dic verbo, & ſanabitur anima mea. Quibus verbis tertiò repetitis, accedit ad eorū dextram, hoc eſt, ad latus Epiſtolæ, & unicuique *i* porrigit Sacramentum, faciens *l* cum eo ſignum Crucis ſuper pyxidem, vel Patenam, & *m* ſimul dicens: Corpus Domini noſtri JEſu Chriſti cuſtodiat animam tuam in vitam æternam, Amen. Omnibus communicatis revertitur ad Altare nihil dicēs: & *n* non dat eis benedictionem, quia illam daturus eſt in fine Miſſæ. Si particulæ poſitæ erant ſuper Corporale, extergit illud cum Patena, & ſi quæ in eo fuerint fragmenta, in Calicem immittit. Deinde dicit ſecretò: Quod ore ſumpſimus Domine, &c. & ſe purificat,

cat, dicens; Corpus tuum Domine quod ſumpſi, & alia, facit ut ſuprà. Miniſter autem dextra manu *o* tenens vas cum vino, & aqua, ſiniſtra verò mappulam, aliquantò poſt Sacerdotem eis porrigit purificationem, & mappulam ad os abſtergendum.

d *Communicandi.*) Regulariter hoc loco facienda eſt Cōmunio. Amal. *Praef. 2. ad l. de Eccl. Offic.* & Walafr. *c. 22.* ſed hodie, quia plurimi exoptant finem Miſſæ, & eos tædet expectare alios, ut communicent, præſertim ſi multi ſint communicandi, differri ſolet Communio uſque ad peractam Miſſam: Tolerandum videtur, ſi multi communicent, non autem ſi pauci, & ii fortaſſe privantur fructu Orationum earum, quæ poſt Communionem dicuntur, ut notat Microl. *c. 19. Ante has Orationes*, inquit, *communicare non negligant, quicumque earumdem Orationum benedictione foveri deſiderant.*

Quilibet autem Sacerdos communicare poteſt in Miſſa alios, excepto die Paſchatis, quo neque poſſunt Regulares; & illud placet Navarro *cap. 21. num. 52. in Man.* favet Tridentinum Conc. quod in Miſſis ſingulis optat aſtantium Communionem, cujus rei gratiâ quidam paulò ante Communionem pulſant Campanulam, ſed nulla fit auctoritate Majorum. Celebrans autem poſt ſumptionem Sanguinis Calicem Pallâ tegat, antequam alios communicet.

e *Extendit linteum.*) In linteis nitidis accipiebant Laici Euchariſtiam, maximè mulieres, ex Aug. *Serm. 252. de tempore*, ubi appellatur linteolum, & linteamen. Dominicale vocabatur hoc linteum, ex Baron. *anno 57. num. 148.* de quo eſt Decretum in Concil. Antiſiodor. *Canon. 42.* vocat Ordo Romanus Syndonem mundā.

f *Confiteor.*) Antiquiores nihil de his in hoc loco, ſed maximè congruunt deſumpta ex confeſſione ante Miſſam. Et ſicut in Miſſa uno tantùm præſente dicitur, *Miſereatur veſtri.* Ita etiam uno tantùm communicaturo dici debet, *veſtri, veſtris*, quæ cadunt præterea ſuper alios præſentes Communione ſpirituali cōmunicaturos.

g *Ecce Agnus Dei*, &c.) Sumptum eſt ex Evangelio, Joan. *cap. 1.* & quadrat ad rem, præſertim cum paulò ante fuerit dictum ter *Agnus Dei*: ſed ritus non eſt antiquus. Tenet autem Celebrans particulam duobus digitis paululùm elevatam ſupra patenam, ſeu pyxidem; ita tamē, ut dextra manus adhæreat patenæ, ſeu pyxidi, neq; nimiū elevetur particula ſuper pyxidē.

h *Domine non ſum dignus*, &c.) Eodem modo fuit additum ut ſupra ex Origine, exemplo Celebrantis: & dicitur à Sacerdote totum integrè clarā voce, & ſemper in genere maſculino. Quare ritus ille apud quaſdam Moniales, quæ dicunt tacente Sacerdote, *Domine non ſum dignus*, continet errata duo. Alterum, quod à Sacerdote non dicitur, contra hanc Rubricam; alterum, quòd mutantur verba à Centurione accepta, & à Rubrica non mutata contra Bullas Pii V. & Pauli V. qui prohibēt mutationē in Miſſali, & Rituali Romano, in quo expreſsè dici jubetur pro feminis quoq; *Domine non ſum dignus.*

i *Porrigit Sacramentum.*) Per particulas danda eſt Communio: non autem cuicumque de populo dandæ videntur partes illius Hoſtiæ, quæ forte reſervantur poſt Orationem Quadraginta Horarum; quod etiam vetuit S. Carolus *in Synodo Diœceſ. XI.* quia rudiores rotundam potiùs volunt particulam, alioquin facilè patiuntur ſcandalum: imò *ibidem* juſſit à ſolo Sacerdote prædictam Hoſtiam ſumi, quod melius eſſet poſt Calicis ſumptionem. In Ordine Romano Subdiaconi, & his inferiores, ore non manu, accipiebant à Celebrante Communionem. Et Concilium Rhotomagenſe *Canon. 2.* apud Burchard. *lib. 3 cap. 76.* juſſit, ut Euchariſtia non niſi in os cujuſcumq; ſumentis immittatur à Sacerdote; qui verò communicant, manus in Crucis formam componere debent, ex Synodo *6. in Trullo can. 102.* In ſingulis Dominicis, ex Auguſt. *Epiſt. 118. ad Januar.* vel tertia Dominica (quod nota pro Societatibus ſanctiſſimi Sacramenti) vel ſummis feſtivitatibus, vel ter in anno ſaltem, ex decreto Fabiani Papæ, apud Ivon. *part. 2. c. 27.* communicabant. Gemma *l. 1. c. 66.* Initio enim laici omnes in ſingulis Miſſis communi-

municabant, Dionyſ. *cap. 3. Eccleſ. Hierarch.* & optat, ut diximus, fieri quoque nunc temporis, Concilium Tridentinum, *Seſſ. 22. c. 6.*

l *Cum eo ſignum Crucis.*) Eo modo quo ſuprà ſignavit ſeipſum ſacerdos, S. Tho. *Opuſc. 65. c. 4.*

m *Simul dicens: Corpus*, &c.) Dicuntur hæc verba in diſtributione Euchariſtiæ, teſte Alcuin. *de Sabbato ſancto*, aſſerit Microlog. *cap. 18.* dici ex religioſa traditione: ſed habentur apud Joa. Diac. *in Vita S. Gregorii, & in Concilio Rhotomagen. cap. 2.*

n *Non dat eis benedictionem.*) Neque etiam in Miſſis defunctorum, contra quoſdam, qui loquuntur gratis. Sed neque in his Miſſis diſtribuenda eſſet Euchariſtia, ut docet Albaſp. *de Vet. Rit. l. 1. obſerv. 14.*

Si in fundo Calicis unitæ vini ſpecies adhuc reperiantur, ſumi poterunt ante vini infuſionem in Calicem; & eſt ritus congruentior.

o *Tenens vas cum vino & aqua.*) Creditur Chriſtus conſecraſſe calicem mixtum vino & aqua, juxta regulas modeſtiæ in menſa, & ex Trid. *ſeſſione 22. c. 7.* unde & in Calicem infundimus aquam. Chryſoſtomus autē juſſit aquam aut paſtillum deguſtari poſt communionem. In Eccleſia Occidētali antiquus erat mos vini aquâ mixti, aut aquæ puræ, ad purificationem; lege Baronium *anno 403.* Fit autem hæc ablutio oris ad deglutiendam facilius particulam, & ad humilitatem ſignificandam, ut de ablutione digitorum ſupra ex Innoc. III. retulimus, quaſi memorent communicati ſuam indignitatem; item, ne cum ſaliva aut pituita quidquam Sacramenti excreetur, ex Palladio *in vita S. Joan. Chryſoſt.*

7 Si in Altari remaneant particulæ in Calice, ſeu in alio vaſe uſque ad finem Miſſæ, ſerventur ea *p* quæ in Feria quinta Cœnæ Domini præſcribuntur circa finem Miſſæ.

p *Quæ in feria quinta.*) Hoc eſt, genuflectat Sacerdos quandocumque accedit vel recedit à medio, vel tranſit ante Sacramentum in vaſe reſervatum: & cùm dicit *Dominus vobiſcum*, non vertit ſe ad populum in medio Altaris, ſed paulo propè cornu Evangelii, ne terga vertat Sacramento, & in fine ibidem dabit benedictionem, non perficiens circulum: qui neque fit ad *Orate Fratres* in Paraſceve; ergo neque hoc loco eadē de cauſa: Calix quoque in hoc caſu non erit collocandus in medio Altaris, ſed à latere Evangelii, neque plicabitur Corporale, niſi repoſito Sacramento in locum ſuum poſt Miſſam. Denique cùm dicit Evangelium S. Joannis in fine Miſſæ, non ſignabit Altare, ſed ſeipſum tantùm, ut Feria quinta in Cœna Domini ſuo loco dicemus.

Quid verò agendum ſit à Sacerdote, quando fragmenta ſuperſunt, ſeu paucæ particulæ peractâ populi communione, dicemus infra, *cùm de defectibus Miſſæ, tit. 7. num. 2. agemus.*

Accidit etiam, quod purificanda ſit Pyxis intra Miſſam (qua de re nullibi agitur in Ritualibus libris) & eo caſu purificabitur illa ante Calicis purificationem, collectis nimirùm in ejus fundo fragmentis omnibus diligentiſſimè cum indice dextræ manus; & cum eodem indice ſumi poterunt, admoto eodem linguæ, vel ad labium pyxidis fragmentis deductis, & ore eidem admoto, ita ut nullum remaneat fragmentum. Deinde infundi poteſt paululum vini; quo circumacto intra pyxidem, & tergente indice, tota pars interior abſtergatur; quo hauſto exſiccabitur pyxis interior undequaq; purificatorio. Non debet deinde vacua Pyxis tegi velo, ſed panno lineo. Denique fiunt reliqua de more pro Calicis purificatione.

8 In Miſſa ſolemni Diaconus ſtans retro poſt Celebrantem, cùm in Oratione Dominica dicitur, Et dimitte nobis debita noſtra, factâ ibidē genuflexione, vadit ad dextram celebrantis, & Subdiaconus circa finem Orationis Dominicæ, factâ itē genuflexione revertitur ad Altare, & ſtans in cornu Epiſtolæ porrigit *q* Patenam Diacono, qui eām diſcooperit, & purificatorio abſtergens dat celebranti, illius manum oſculando, & quando opus eſt, *r* diſcooperit, & cooperit calicem & cum

cum celebrante adorat. Subdiaconus redditâ patenâ, & depoſito velo, quod ab humeris ejus pendebat, genuflectit, & deſcendit retro poſt celebrantem: & cùm dicitur, Pax Domini, iterum genuflectens accedit ad ſiniſtram Celebrantis, & ſimul *s* dicunt, Agnus Dei: Deinde factâ ibidem Sacramento genuflexione, redit poſt celebrantem; Diaconus verò à dextris genuflexus expectat pacem, & cùm celebrans oſculatur Altare, ipſe ſe erigens ſimul oſculatur illud extra corporale, & à celebrante dicente; Pax tecum, *t* complexus accipit pacem, *u* ſiniſtris genis ſibi invicem appropinquantibus; & ei reſpondet, Et cum ſpiritu tuo. Poſtea iterum Sacramento in Altari adorato, vertit ſe ad Subdiaconum retro poſt celebrantem, & ſimiliter dat ei pacem. *x* Subdiaconus acceptâ pace à Diacono, & factâ Altari genuflexione comitatus ab Acolytho vadit ad Chorum, & *y* dat pacem primo cujuſque ordinis, dignioribus priùs, deinde minùs dignis, & reverſus ad Altare, factâ genuflexione dat pacem Acolytho, qui ipſum comitaverat, qui & aliis Acolythis circa Altare dat pacem; deinde Subdiaconus vadit ad dextram celebrantis, & quando opus eſt, diſcooperit Calicem, *z* accipit ampullam vini, & infundit, quando celebrans vult purificare. Diaconus poſt datam pacem Subdiacono, vadit ad librum, & dum celebrans ſe communicat, *a* ſtant ipſe & Subdiaconus profundè inclinati verſus Altare.

q *Patenam Diacono.*) Dant Patenam per manus in manum Celebrantis, Innoc. III. *lib. 6. c. 1.* apparet in Ord. Rom. aliquod veſtigium hujus ritûs: ſed per plures manus patena tranſibat, quàm per duas.

r *Diſcooperit, & cooperit.*) Ita Innoc. III. *ibid. cap. 2.* Diaconi enim eſt miniſterium circa Calicem. Sufficiunt autem reverentiæ cum genuflexione in Rubrica præſcriptæ.

(*Dicunt Agnus Dei.*) Percutiunt Miniſtri ſibi pectora cum Celebrante, non tamen ſiniſtrâ poſitâ cum eo ſuper Altare, ſed infra pectus eidem pectori admotâ.

t *Complexus accipit pacem.*) De complexu ad pacem dandam, Chryſ. *Hom. 51. ad Pop. Antioch.* Alter alterum amplectitur, inquit, ut unum multi fiamus.

u *Siniſtris genis.*) Habetur in Cærem. Epiſc. *lib. 1. cap. 24.* Durandus tradit ad dextram Celebrantis recipi pacem à Diacono; quod & nos obſervamus, *A dextris*, inquit hæc Rubrica, *genuflexus expectat pacem*, non autem dextris genis. Per genas ſiniſtras ſignificatur dari pacem è corde, quòd ad ſiniſtram vergit; & quòd in adverſis etiam cum proximo pax habeatur.

x *Subdiaconus acceptâ pace, &c.*) Diaconus dat pacem Subdiacono, & hic aliis eiſdem, quos Diaconus incenſavit, Hugo Victorin. *de Spec. Miſſ. obſerv. lib. 2. c. 40.* & præterea Acolytho comitanti incluſivè.

y *Dat pacem primo.*) Qui dat pacem, nemini inclinat, cui dat pacem, niſi poſtquam dederit; qui accipit, inclinat caput danti ante, & poſtquam acceperit, ex Ceremon. Epiſcop. *ſuprà.* Item, qui dat, dicit, *pax tecum*; qui recipit reſpondet, *Et cum ſpiritu tuo.* amplectunturque ſe invicem, & appropinquant genas ſiniſtras, ut dictum eſt de Celebrante, & Diacono. In unoquoque deinde ordine primus dat pacem alteri ſubſequenti, & ille alteri, & ſic deinceps uſque ad ultimum ejuſdem ordinis, non præmiſſis invitationibus, quæ in incenſatione tantùm fiunt.

Laicis verò datur per inſtrumentum, de quo ſupra *num. 3.* oſculatum ab eo, qui pacem à celebrante immediatè accepit in eodem Cærem. Epiſc. & ut *ibidem* dicitur, nonniſi ſtanti pax datur, ſcilicet cui per oſculum datur.

Ordo verò dandi pacem eſt idem, qui de incenſatione dictus eſt ſupra: ſed per inſtrumentum datur laicis ſingulis, per oſculum primò

cujuſque ordinis; à Subdiacono illis laicis, quos Diaconus incenſavit, ab Acolytho laicis aliis; nunquam verò à Diacono alicui datur, neque Domino loci, ex Decreto S. Rituum Congregationis 5. *Julii 1614.* neque datur unquam cum Patena, vice Tabellæ, ſeu inſtrumenti: quam Patenam prohibuit Pius V. *in Epiſt. ad Archi-Epiſ. Tarracon. ſupra citata, num. 5.*

z *Accipit ampullam vini.*) Ut pro ablutione digitorum in Miſſa privata dictum eſt; neque omittat Subdiaconus oſculationes, & reverentias debitas in miniſtrandis ampullis Celebranti.

a *Stant.*) Si tamen Subdiaconus redierit, quem non debet expectare celebrans: & eo caſu inclinati ſtant à verbis, *Domine non ſum dignus*, manibus junctis ante pectus: Acolythorum alter deferet ſine genuflexione ampullas ad Altare cum pelvicula, quas porriget ſine oſculis Subdiacono, & referet ad Credentiam; alter portabit velum parvum de Credentia ad Altare in cornu Evangelii, ut Subdiaconus eo deinde tegat Calicem, ut infra. Si non redierit Subdiaconus, ſuppleat Acolythus in miniſtrandis ampullis pro Calicis purificatione: quamvis in meditatione ſanctiſſimi Sacramenti eam poterit Celebrans adhibere moram, qua Subdiaconus miniſtrare queat ampullas.

Non lavat manus Celebrans, niſi ſit Epiſcopus.

Si adſint miniſtri cũ intorticiis, peractâ Communione populi diſcedant, & ea extinguant.

9 In Miſſa Pontificali, Aſſiſtens accipit & defert pacem, ut *b* in Pontificali habetur. Si in Miſſa ſolemni *c* fiat Communio, omnia ſerventur ut ſupra; ſed prius communicet Diaconum & Subdiaconum, deinde alios per ordinem: & Diaconus purificationem eis miniſtret. Interim à Choro cantatur Antiphona, quæ dicitur *d* Communio.

Vide Cæremon. Epiſcop. *lib. 1. cap. 24.* Sed quid, ſi detur Aſſiſtens paratus Celebranti? Hic accipiet pacem à Celebrante, & dabit clero. Diaconus recipiet ante clerum ab eodem Aſſiſtente, & dabit Subdiacono, ut ait Craſſus *lib. 1. cap. 50.*

b *In Pontificali.*) Hoc eſt, Cærem. Epiſc. ut aliàs notatum eſt.

c *Fiat communio.*) Diaconus, cooperto Calice cum Pallâ, eoque poſito paulò ultra medium Corporalis, intra Aram tamen, verſus cornu Evangelii, collocat in medio Corporalis Pyxidem; quòd ſi ea extrahenda ſit de Tabernaculo, idem ipſe extrahat cum genuflexionibus, antequam extrahat; & poſtquam extraxerit, genuflexo interim Celebrante, & alii circa Altare. Diaconus in cornu Epiſtolæ ſtans profundè tamen inclinatus, dicit alta voce *Confiteor*, manibus junctis. Celebrans, poſtquam Diaconus Pyxidem diſcooperit, ſtat in medio Altaris facie verſa ad Diaconum; Subdiaconus item poſt Celebrantem ſtabit; qui dicto *Confiteor*, eodem loco ſtans dicit *Miſereatur*, & *Indulgentiam*, prope medium Altaris, facie item verſa ad Diaconum, qui reſpondebit, *Amen*. Acolythi interea ante medium Altaris in ſuperiori gradu extendunt linteum mundum genuflexi, facie ſibi invicem verſa: Diacono verò & Subdiacono ante linteum genuflexis, Celebrans cum debitis genuflexionibus eos communicat, præmiſſis verbis, *Ecce Agnus Dei*, &c. *Domine non ſum dignus*, cum reliquis cæremoniis, de quibus ſuprà *num. 6.* eſt dictum.

Qui verò geſtant intorticia, ſubſtituant ſibi alios, donec communicent, neque accedant cum intorticiis ad Celebrantem pro communione.

Dum alios Celebrans communicat, Subdiaconus ſtat à ſiniſtris Celebrantis, Diaconus in cornu Epiſtolæ purificationem cum Calice miniſtrat, iis ſcilicet, qui de clero ſunt, non laicis, quibus purificationem dabit alter è Choro cum alio vaſe aut vini, aut aquæ. Diaconus autem eo caſu ad dextram Celebrantis accedit. Neque miniſtri Patenam teneant ſub mento communicantium, quod ad Epiſcopalem attinet majeſtatem.

Sacerdotes cum Stola de collo pendente communicant; ex Conc. Bracca. III. *can. 3.* ante Altare quoque una cum Levitis & clero, laici verò extra Chorum, ex Conc. Tolet. IV. *c. 17.* à quo ſemper excluduntur, *lib. 2. Apoſt. Conſtit. cap. 57.* ut oſtendatur honos cleri à laicis diſtinctus;

&

& ut clerus inſerviat divinis liberiùs, ait Carol. Novar. Epiſcopus.

Factâ communione cum debitis reverentiis, Diaconus operit Pyxidem, & reponit in locum ſuum genuflexo interim Celebrante, & poſt eum Subdiacono: quibus deinde ſurgentibus, & repoſito Calice in medio Altaris, detectoque, fiunt alia pro purificatione Celebrantis, quæ ſupra ſunt dicta.

d *Communio.*) Vide quæ habentur ſupra *par. 1. tit. 13. n. 1. pag. 36.*

Quòd ſi remaneat Sacramentũ in altari, miniſtri obſervẽt, & Diaconus præſertim dicturus, *Ite miſſa eſt*, quæ ſupra Celebrãti ſunt præſcripta. *n. 7.*

De Communione, & Orationibus poſt Communionem dicendis. XI.

1 CElebrante purificato, dum Calicem collocat in Altari, *e* liber Miſſalis defertur per miniſtrum ad cornu Epiſtolæ, & collocatur, ut in Introitu. Ipſe autem miniſter genuflectit juxta cornu Evangelii, ut in principio Miſſæ. Deinde Celebrans ſtans junctis manibus legit Antiphonam, quæ dicitur Communio; quá lectá, junctis item manibus ante pectus vadit ad medium Altaris, & eo oſculato vertit ſe ad populum à manu ſiniſtra ad dextram, & dicit Dominus vobiſcum, & per eandem viam redit ad librum, & dicit Orationes poſt Communionem, eiſdem modo, numero, & ordine, ut ſupra dictæ ſunt Collectæ. Quibus finitis, *f* claudit librum, & jungens manus ante pectus, revertitur ad medium Altaris, ubi eo oſculato vertit ſe ad populum, & dicit ut ſupra, *g* Dominus vobiſcum. Quo dicto ſtans junctis manibus ante pectus verſus populum, dicit, ſi dicendum eſt, *h* Ite Miſſa eſt, & per eandem viam revertitur ad Altare. Si verò non ſit dicendum, dicto Dominus vobiſcum, revertitur eodem modo per eandem viam ad medium Altaris, ubi ſtans verſus ad illud, junctis ante pectus manibus dicit, *i* Benedicamus Domino. In Miſſa autem Defunctorum eodem modo ſtans verſus Altare dicit, *l.* Requieſcant in pace.

e *Liber Miſſalis defertur.*) Ibi finitur Miſſa, ubi nimirùm eſt cœpta, ait Amalar. *l. 3. c. 36.* apertè Ivo Carnot. *Serm. de Convenien. veter. & novi Sacrif. initio & in fine Sermon.* Apertius docet hunc ritum Durand. *l. 4. c. 57.* Reliqua patere poſſunt ex dictis initio Miſſæ *tit. 5. hujus par. num. 1. pag. 92. & 93.* ex Microl. *c. 19.* qui meminit Orationum poſt Communionem.

f *Claudit librum.*) Manu dextrâ, ita ut pars libri clauſa Calicem reſpiciat. Porro ejus eſt claudere, cujus & aperire; aperuit autem initio librum Miſſalem idem Sacerdos.

g *Dominus vobiſcum.*) Bis in fine Miſſæ dicitur *Dominus vobiſcum*; quia cupit Eccleſia, ne diſcedentes ab Eccleſia longè fiant à Deo, Lopez *lib. 2. cap. 19. §. 1.*

h *Ite Miſſa eſt.*) Dicitur verſus populum, quia dimittitur, ex Microl. *c. 46.*

i *Benedicamus Domino.* Dicitur verſus Altare, ex eodem Microl. *ibidem*; quia ibi peculiari modo Dominus adeſt.

l *Requieſcat in pace.* Dicitur item verſus Altare, quia ſermo eſt de abſentibus.

Quando, & cur dicatur, *Ite Miſſa eſt*, & *Benedicamus Domino*, jam diximus ſupra *tit. 13. par. 1. pag. 36.*

2 In Quadrageſima autem à Feria quarta Cinerum, uſque ad Feriam quartam majoris Hebdomadæ, in feriali Officio, poſtquam Celebrans dixit Orationes

poſt Communionem cum ſuis ſolitis concluſionibus, antequam dicat Dominus vobiſcum, ſtans in eodem loco ante librum dicit, Oremus, *m* Humiliate capita veſtra Deo, caput inclinans, & extenſis manibus ſubjungit eadem voce *n* Orationem ſuper populum ibidem poſitam: quâ finitâ oſculatur Altare, & vertens ſe ad populum dicit, Dominus vobiſcum, & alia ut ſuprà.

m *Humiliate capita veſtra* Deo.) Indicat Amal. *lib. 3. c. 37.* hæc dici hoc loco.

n *Orationem ſuper populum.*) Appellat Amalarius *ibid.* quaſi alteram benedictionem; & idem habet Micrologus *cap. 51.* diſtribuebatur enim panis benedictus in fine Miſſæ; & quia hoc non licebat in Quadrageſima ob jejunium, pro pane dicta eſt alia Oratio ſuper populum. Ita Honor. in Gemma *lib. 1. cap. 61.*

Habentur autem in Sacrament. Gregorii hæ Orationes cum titulo, ſuper populum.

3. In Miſſa ſolemni *o* Diaconus defert librum Miſſalis ad cornu Epiſtolæ, deinde vadit retro poſt Celebrantē: *p* Subdiaconus verò vadit ad cornu Evangelii, ubi Calicem mundat, aptat cum purificatorio, Patena & palla cooperit, plicat Corporale, reponit in burſam, & illam ponit ſuper Calicem coopertum velo, quem collocat in Altari, *q* vel ſuper Credentia ut prius; poſtea redit ad locum ſuum retro poſt Diaconum, qui cùm dicit, Ite Miſſa eſt, cum Celebrante *r* vertit ſe ad populum; & in Quadrageſima dicto per Celebrantem Oremus, Diaconus in cornu Epiſtolæ vertens ſe ad populum, junctis manibus *s* dicit, ut ſuprà, Humiliate, &c. quo dicto vertit ſe verſus Altare à tergo Celebrantis, & Celebrans dicit Orationem ſuper populum.

o *Diaconus defert librum.*) Cura libri Miſſalis ſpectat magis ad Diaconum quàm ad Subdiaconum, qui ejuſdem tantum curam habet in Ordine ad Evangelium initio, ſeu in fine Miſſæ legendum, ſive à Celebrante, ſive à Diacono: ſubminiſter enim eſt Evangelii ad ſuſtinendum librum; inde fit, ut Diaconus ſolus libro aſſiſtat in reliquis, nunquam Subdiaconus.

Defert autem cum genuflexione, quando tranſit ante medium Altaris, & clauſum portat; quem deinde aperit, ubi legenda eſt *Communio.*

p *Subdiaconus verò vadit*, &c.) Cum debita genuflexione in medio Altaris, advertens ut cedat ſuperiorem gradum Diacono tranſeunti: cætera facit, ut in Rubrica.

q *Vel ſuper Credentia ut prius.*) Amoveri vult tum Corporale, tum Calicem, de Altari, Durand. *c. 54.* & magis placet *ex tit. 7. ſupra n. 9.* imo verò etiam magis decet, neque traditur Calix cæremoniario, à quo neque comitatur in hoc caſu Subdiaconus, qui tamen vadit & redit per breviorem viam, ut adſit ad Orationem poſt Diaconum in loco ſuo.

Celebrans dictis Orationibus non claudit librum, ſicut à principio non aperuit, & qui apertum invenit, apertum relinquat: quæ fiunt per miniſtros, ad majorem ſolemniter Celebrantis dignitatem.

r *Vertit ſe ad populum.*) Ob rationem allatam ſupra *numero 1.* ſed antequam ſe vertat Diaconus, genuflectat verſus Altare; & poſtquam dixerit, redeat eodem modo quo Celebrans, & unà ſimul cum eo. Neque Celebrans dicere debet ſubmiſſa voce, *Ite Miſſa eſt*, quod quidam docuêre.

ſ *Dicit, ut ſupra, Humiliate*, &c.) Eodem quidem modo, quo dicere ſolet, & debet, *Ite Miſſa eſt*, quia populum alloquitur: ſed in cornu Epiſtolæ, & ſine genuflectione.

De

De Benedictione in fine Miſſa, & Evangelio S. Joannis. XII.

1. Dicto: Ite Miſſa eſt, vel Benedicamus Domino, ut ſupra, Celebrans ante medium Altaris ſtans junctis manibus ſuper eo, & capite inclinato, dicit ſecretò, *t* Placeat tibi ſancta Trinitas, &c. quo dicto extenſis manibus hinc inde ſuper Altare poſitis, ipſum in medio *u* oſculatur: tum erigens ſe, adhuc ſtans verſus illud, elevat ad cœlum oculos, & manus, quas extendit, & jungit, caputque Cruci inclinans, dicit voce intelligibili, *x* Benedicat vos omnipotens Deus, & junctis manibus, ac dimiſſis ad terram oculis, vertens ſe ad populum, à ſiniſtro latere ad dexterum, extensâ manu dextrâ, junctiſque digitis, & manu ſiniſtrâ infra pectus poſitâ, *y* ſemel benedicit populo, dicens, Pater, & Filius, † & Spiritus ſanctus, ℟. Amen, & *z* circulum perficiens, accedit ad cornu Evangelii, ubi dicto Dominus vobiſcum, & ℟. Et cum Spiritu tuo, pollice dextro ſignans primum ſigno Crucis Altare, ſeu librum in principio Evangelii, deinde frontem, os & pectus, dicit, Initium S. Evangelii ſecundum Joannem, vel Sequentia S. Evangelii, ut dictum eſt in Rubricis generalibus, & ℟. Gloria tibi Domine, junctis manibus legit Evangelium In principio; vel aliud, ut convenit. Cum dicit, *a* Et verbum caro factum eſt. genuflectit verſus cornu Evangelii, & ſurgens proſequitur, ut prius; quo finito, miniſter ſtans à parte Epiſtolæ reſpondet, Deo gratias.

t *Placeat tibi ſancta Trinitas.*) Hanc orationem habet Microl. *c.22.* ſed poſt datam Benedictionem populo; qui ritus à Durando *c.59.* tanquam adhuc uſitatus commendatur. Sed nova oratione decet priùs petere à Deo efficaciā proximæ futuræ benedictionis; quod nos facimus.

u *Oſculatur.*) Habet Microl. *c 22.* oſculum Altaris; ſed ante *Placeat.* Durand. vero *cap. 59.* finito *Placeat.* Miſſa enim incipit ab oſculo Altaris, & finiri debet cum eodem oſculo.

Decies igitur in Miſſa Sacerdos oſculatur Altare, ſi pacem dat aſtantibus: alioquin novies. Quis non videat in hoc numero myſterium.

Item jungit manus ſuper Altare ſepties, ut bene numeranti patet: & elevat oculos in Cœlum novies, incluſa benedictione ad populum, de qua mox dicemus.

x *Benedicat vos omnipotens Deus*, &c.) Indicat Liturgia citata S. Petri hanc benedictionem. De eadem Amalar. *lib. 3. cap. 36.* videtur loqui, ſed verè de Oratione poſt Communionem loquitur ille, quam collocat ante verſum, *Ite Miſſa eſt:* & ſequenti capite vocat ulteriorem ultimam benedictionem eam orationem, quæ in Quadrageſima dicitur ſuper populum humiliatum Deo. Microl. autem *c. 22.* apertè de hac benedictione populi enarrat, citato S. Hieronymo ad Ruſticum Narbonen. Epiſcopum, qui de Romana conſuetudine teſtatur, quod Sacerdos benedicat populo, vide citatos Can. hac de re ſupra *1. par. tit. 13. nu. 2. pag. 27.* Docet Innocent. III. *l. 6. c. 14.* per verbum oris, & ſignum Crucis hanc fieri, tum in nomine Trinitatis, Tradit Iſid. *lib. 2. de Eccleſ. Offic. c. 17.* originem habere à Moyſe, *Num. 6. Sic benedices populum meum, & benedicam illos: Benedicat te Dominus &c.* ubi trina eſt à Trinitate periodus benedictionis. Elevatio denique manuum ad benedicendnm habetur *Eccleſiaſt. 50. ex Janſenio ibidem*, & à Chriſto aſcendente *Luc. ult.*

y *Semel.*) Unicum producitur ſignū Crucis, ſemelque benedicitur, ad differentiam Epiſcopi, qui ter benedicit. Quòd ſi ante ſe, & à tergo circumſtantes habeat, putâ Clerum in Choro, ſeu Moniales, & populum ante Altare; nihilominus tamen ſemel tantùm benedicere debet, manu converſa ad eos, qui ſunt ante Altare, intentione directâ ad omnes; idemque fiat infra,

quando

quando Prælatus eſt in medio Cappellæ, tantùm aſtantes à latere Evangelii actu benedicat.

Sacerdos igitur, qui invitavit populum ad benedicendum Deo iis verbis *Benedicamus Domino*, vel certè provocavit aſtantes ad agendas Deo gratias, (quæ verba ſemper dicuntur nomine populi,) optat & precatur à Deo eidē populo benedici. Communis autem Laicorum uſus eſt, ut ad hanc benedictionem manu ſibi pingant Crucem à fronte ad pectus: quod laudatur à Durando, *lib. 5. c. 2.* & placet (quidquid alii dicant,) ut initio & in fine Miſſæ eluceat ſignum Crucis, quod in omni negotio eſt opportunum, ex Cyrillo Jeroſolymitano *Catech. 4.*

z *Circulum perficiens.*) Eo namque modo breviori via tranſit ad illud cornu, in quo legitur ultimum Evangelium; quod legitur iiſdem ritibus, quibus primum Evangelium poſt Epiſtolā, oſculo excepto in fine; tum verò etiam omnes circumſtantes integrè benedicit hoc circulo.

a *Et Verbum caro factum eſt, genuflectit.*) Tum ut adoret Incarnationis myſterium; tum ut exemplo Filii Dei humiliet ſemetipſum. Vide ſuprà *part. 1, tit. 13. n. 2. pag. 37.*

Si libro non utatur Sacerdos, neque folio, in quo ſcriptum ſit Evangelium S. Joannis, ſignet Altare: quod uſitatum fuiſſe apud eos, qui hoc Evangelium in fine Miſſæ volebant legere, ſcribit Duran. *lib. 4. c. 24.* Quòd ſi utatur libro, aut folio, ſignet in eo initium Evangelii, & eo caſu (præſertim ſi Evangelium eſt aliud à communi) Miniſter deferat librū cum cuſſino ad cornu Evangelii, dum Celebrans dicit, *Placeat*, eo plane modo, quo dictum eſt de primo Evangelio. Dicitur in fine *Deo gratias*, ut actione gratiarum tanquam ſigillo Liturgia ſit obſignata, & ad differentiam primi Evangelii, quod prædicationem Chriſti ſignificat, ultimum autem Apoſtolorū prædicationem, ex Ruiz *in ſuo Cæremoniali.*

Nec oſculatur Sacerdos Evangelium, ſicuti nec ante petit benedictionem, nec aliam ſolemnitatem adhibet: unde etiam in Miſſa ſolemni ſecretò legitur, quod adnotavit Petrus Lopez *de Ritu Miſſæ* & rectè. Si uſus eſt libro, cùm claudit manu dextra, ita ut pars aperta libri reſpiciat cornu Evangelii, non Calicem. Nullum autem eſt myſterium in libro clauſo, ſed attenditur tantùm decentior geſtus claudentis dextræ tam in hoc loco, quàm in ſuperiori ante benedictionem.

2 Si Celebrans in Altari vertit faciem ad populum, non vertit ſe; ſed ſtans ut erat, benedicit populo, ut ſupra, in medio Altaris: deinde accedit ad cornu Evangelii, & dicit Evangelium ſancti Joannis.

Quando nempe Altare eſt ad Orientem verſus populum, de quo ſuprà *tit. 6. n. 3.*

3. Si celebravit coram Summo Pontifice, Cardinale, *b* & Legato Sedis Apoſtolicæ, vel Patriarcha, Archi-Epiſcopo, & Epiſcopo in Provincia, Civitate, vel Diœceſi ſua exiſtente, Celebrans dicto Placeat tibi Sancta Trinitas, &c. dicit, Benedicat vos omnipotens Deus, & convertens ſe ad Summum Pontificem genuflexus, ad Cardinalem verò, & Legatum, vel alium ex ſupradictis Prælatis, capite inclinato *c* quaſi licentiam benedicendi petens proſequitur, Pater & Filius, † & Spiritus ſanctus, benedicens aſtantes à parte, ubi non adeſt Pontifex, Cardinalis, Legatus aut Prælatus prædicti. Si autem celebravit coram Patriarcha Archiepiſcopo, & Epiſcopo, extra eorum Provinciam, Civitatem, vel Diœceſim conſtitutis, eis abſque alio reſpectu, ut cæteris, qui interſunt, more conſueto benedicit.

b *Et Legato.*) *Et* pro vel, ut in hac eadem Rubrica, *Archi-Epiſcopo, & Epiſcopo*, id eſt, vel Epiſcopo.

c *Quaſi licentiam.*) Notat Microl. *c. 21.* ex Leone, & Gelaſio, qui Sacerdotibus benedictionem Epiſcopo præſente interdicunt. Vult autem

tem *cap. 22.* inclinari Sacerdotem cum populo verſus Epiſcopum, pro ultima benedictione. Regula ergo ſit, Confeſſio, oſculum Evangelii, & Benedictio ſe invicem conſequuntur, reſpectu Prælatorum.

4. Si autem celebravit pro Defunctis, dicto Placeat tibi Sancta Trinitas, ut ſuprà, & oſculato Altari accedit ad cornu Evangelii, & dicit Evangelium S. Joannis, *d* prætermiſsâ benedictione, quæ in Miſſis Defunctorum non datur.

d. *Prætermiſſa benedictione.*) Ita Durand. *lib. 4. cap. 51.* quia ſolemnitatem habet benedictio.

5. Finito Evangelio in fine Miſſæ, ſi celebravit coram Summo Pontifice, Cardinale, & Legato Sedis Apoſtolicæ, vel Patriarcha, Archiepiſcopo, & Epiſcopo, convertit ſe ad illum; coram quo ex prædictis celebravit, & *e* facit reverentiam convenientem. Si non celebravit coram aliquo prædictorum, hujuſmodi reverentiam prætermittit.

e Facit reverentiam.) Vult Durandus *lib. 4. cap. 59.* ut exutus veſtibus Sacerdotalibus ad Archiepiſcopum, & genuflexus manum ejus oſculetur; ſed ratione veſtium, quas adhuc habet, ſoli Papæ & non aliis genuflectit, neque manum oſculatur. Miniſter quoque debitam facit reverentiã.

6. Quibus omnibus abſolutis, *f* extinguuntur per miniſtrum candelæ; interim Sacerdos *g* accipit ſiniſtrâ Calicem, dextram ponens ſuper Burſam, ne aliquid cadat, deſcendit ante infimum gradum Altaris; & ibi in medio vertens ſe ad illud, *h* caput inclinat; vel ſi in eo eſt Tabernaculum ſanctiſſimi Sacramenti, genuflectit. & factâ reverentiâ accipit birretum à Miniſtro, caput cooperit, ac præcedente eodem Miniſtro, eodem modo quo venerat, redit ad Sacriſtiam, interim dicens antiphonam, *i* Trium puerorum, & Canticum Benedicite. Si verò dimiſſurus ſit paramenta apud altare, ubi celebravit, finito Evangelio prædicto, ibidem *l* illis ſe exuit, & dicit Antiphonam, Trium puerorum, cum Cantico, & aliis Orationibus, ut ſuo loco ponuntur.

Hæc Rubrica habetur in recognito Miſſali, licet fuerit tantùm edita in ultimo Miſſali Vaticano anni M. DC. IX. quam ideò retinendam eſſe omninò, decrevit S. Rituum Congregatio *die 28. Auguſti 1627.*

f *Extinguuntur Candelæ.*) Primò in cornu Evangelii, deinde in cornu Epiſtolæ, ut ſtatim miniſter poſſit Miſſale accipere cum birreto Sacerdotis: ſed neque tamen debent extingui, antequam finitũ fuerit totum ultimũ Evangelium.

g *Accipit ſiniſtrâ Calicem.*) Revolûta ſuper eum decenter anteriori parte veli.

h *Caput inclinat.*) Hoc eſt apertum, ſicuti initio Miſſæ in eodem loco veneratus eſt Altare & Crucem, capite diſcooperto; eadem enim eſt ratio, & decet, ut ubi depoſuit, ibi etiam recipiat birretum. Quod autem hîc dicitur, *& factâ reverentiâ*, non aliam de novo intellige, quàm capitis inclinationem, ſeu genuflexionem, de qua proximè dictum fuit: neque enim duplex fit reverentia, quod perperam nonnullus ſcripſit.

i *Trium puerorum, & Canticum.*) Debent dici etiam poſt Miſſam Defunctorum tum Hymnus trium puerorum, tum Pſalmus, *Laudate Dominum in Sanctis ejus*, cum Antiphona, & ea duplicata; quando, ut ſuprà dictum eſt, Antiphona *Ne reminiſcaris* duplicatur: & Hymnus quidem dicitur, ex Concil. Toletano IV. *c. 13.* ubi hoc jubetur ſub pœna excommunicationis, ex Radulph. *Propoſ. 23.* quæ tamen hodie non ligat, Pſalmus autem, ex Microl. *c. 22.* qui & addit Verſus ſequentes: *Confiteantur*, &c. cum

unica oratione *Deus qui tribus*, &c. quam puto à Sacerdote recitari poſt celebrationem, eadem ratione, quâ eadem dicitur in Sabbatis Quatuor temporum ante Sacerdotum conſecrationem ex Rupert. *lib. 3. c. 10.* ut ſcilicet vincatur ab eis flamma vitiorum, & per fornacem illæſi tranſeant Sacerdotes memores ſui muneris, & ſuæ conſecrationis. *In Miſſali M. S. Vatic. Volum. 4743.* habetur hæc eadem Oratio cum altera, *Actiones*, Radulph. *loco cit.* duas legit.

Tertiam de S Laurentio ego legi *in Miſſali M. S. Vatican. Volum. 3808. & 4771.* ſcriptis ante 360. annos fortaſſe addita eſt, quia ille Romæ Patronus eſt, poſt SS Apoſtolos Petrum & Paulum Apoſtolorum ſuppar, ex S. Maximo *Serm. 1. de eodem S. Laurentio.* vel quia tanti Sacrificii inter Latinos fuit miniſter egregius S. Sixti Archidiaconus; vel quia concordat cum prima Oratione ad impetrandam gratiam contra flammas vitiorum. Impreſſa Legitur *in Miſſali edito Venetus 1499. & deinceps in aliis Miſſalibus*, non tamen tunc temporis ubique recepta fuit, cùm non legatur *in Sacerdotali Rom. edito 1567.*

l *Illis ſe exuit.*) Ordine retrogrado, quo ſe induit, nimirum prius Stolam exuat quàm manipulum; & quæ à principio oſculatus eſt, nunc eadem exuendo ſe oſculetur in medio, Stolam, Manipulum, & Amictum.

Neque omittat in Sacriſtia debitam reverentiam imagini, eodem modo quo ante Miſſam eſt dictum.

Lavet etiam manus, ut de quibuſdam cum laude narrat Durand. *lib. 1. cap. 55.* non quòd quidquam immundum ex ipſo contactu Sacramenti contraxerit; ſed ut potiùs ſuam commemoret indignitatem, qui ſe judicat tantis Sacramentis celebrandis indignum, juxta illud Lucæ 17. *Cum hæc omnia feceritis, dicite, Servi inutiles ſumus.*

Ablutionis autem aqua debet in locum mundum diffundi honeſtè, ut altitudo Sacramenti reverentiùs honoretur, Innocent. III. *lib. 6. cap. 8.* ubi de ablutione manuum Epiſcopi ſcribit poſt ſumptionem Euchariſtiæ. Quo loco non poſſum non laudare Regulares illos, qui in Sacriſtia duo manutergia diſtincta habere ſolent, alterum ad abſtergendas Sacerdotum manus ante Miſſam, alterum poſt Miſſam.

7. In Miſſa ſolemni celebrans eadem voce & modo, quo in Miſſis privatis, ſemel tantùm benedicit populo, niſi ſit Epiſcopus: & dicto Evangelio ſecundùm Joannem, vel alio, ut ſupra *m* miniſtrante Subdiacono librum, ſi opus eſt, *n* diſcedit cum miniſtris ordine & modo, quo venerat.

Ad Benedictionem Celebrantis, Miniſtri æqualiter diſtantes, ſupra ſecundum gradum, Diaconus à dextris Subdiaconi, genuflectant verſus Altare, eadem ratione, qua poſt Epiſtolam, & ante Evangelium genuflexi benedictionem receperunt ab eodem Celebrante, ut ſupra dictum eſt, niſi ſint Canonici; & manu pingant ſibi crucem à fronte ad pectus, ut ſolent laici: nam quamvis poſt Epiſtolam, & ante Evangelium, ad Sacerdotis Benedictionem id non faciant, impediti à libro quem tunc manibus tenent; hoc loco tamen ſe ſignare debent ob rationem allatam ſupra *n. 1.* Cæteri quoq; inferiores miniſtri genuflexi manent uſq; ad finẽ benedictionis.

m *Miniſtrante Subdiacono librum.*) quem defert eo modo quo dictum eſt ſupra poſt Epiſtolam. Diaconus autem ſtat quaſi medius inter Celebrantem & Subdiaconum aliquantò poſt Celebrantem, ne impediatur à lectione. Ad *Et verbum caro factum eſt*, vel quid ſimile, genuflectunt prædicti tres verſus librum.

n *Diſcedit cum Miniſtris.*) Acolythis præeuntibus cum candelabris procedunt cooperto capite Miniſtri, poſt debitam reverentiam Altari factam, ut initio Miſſæ, unus poſt alium manibus junctis: in ſacriſtia verò, reverentiã factã imagini ab omnibus, & Celebranti à Miniſtris deponunt omnes paramenta.

8. Epiſcopus autem ter benedicit populo, etiam in Miſſis privatis, ut in Pontificali & Cæremoniali habetur.

Auctor

Auctor benedictionis Epiſcopalis in Miſſa fertur eſſe Martialis Apoſtolorum diſcipulus, ex magiſterio Apoſtolatûs, Radul, *Propoſ. 23.* ſed dabatur tantùm ante Communionem. Solus autem Papa finitâ Miſsâ eam dabat ex eodem Radulph. *ibid.* abrogata verò eſt illa ante Communionem, & nunc ex Innocentio III. *lib. 6. c. 14.* datur ab omnibus ultimo loco; nimirùm per verba, *Sit nomen Domini*, &c. ex Durand. *cap. 59.* quo teſte, *ibidem*, bis dabant aliqui Epiſcopi benedictionem ſolemnem, ſemel ante *Agnus Dei*, & iterùm in fine Miſſæ; quos ille ipſe monuit, ne in fine benedicerent. Ritus autem & modus benedictionis hujus Epiſcopalis habetur fusè in Cærem. Epiſc. *lib. 1. c. 25.* non amplius in Pontificali.

De his, quæ omittuntur in Miſſa pro Defunctis. XIII.

1. IN Miſſa pro defunctis ante confeſſionem *o* non dicitur Pſalmus, Judica me Deus, ſed pronuntiatâ Antiphonâ, Introibo ad Altare Dei, & reſponſo à miniſtro, Ad Deum qui lætificat, &c. dicitur ℣. Adjutorium noſtrum, & Confeſſio cum reliquis, ut ſupra. Cùm Celebrans ad Altare incipit Introitum, *p* non ſignat ſe, ſed manu dextrâ extensâ, facit ſignum Crucis ſuper librum, quaſi aliquem benedicens. *q* Non dicitur Gloria Patri, ſed poſt pſalmum repetitur, Requiem æternam; nec dicitur Gloria in excelſis, nec Alleluja, nec Jube Domine benedicere, nec, Dominus ſit in corde meo, *r* nec oſculatur librum in fine. Non dicitur Credo, non benedicitur aqua in Calicem fundenda, dicitur autem Oratio, Deus qui humanæ ſubſtantiæ, &c. Cùm lavat manus in fine pſalmi: Lavabo inter innocentes, non dicitur Gloria Patri. Ad Agnus Dei non dicitur, Miſerere nobis, cujus loco dicitur, Dona eis requiem, nec tertio, Dona nobis pacem, cujus loco dicitur, *s* Dona eis requiem ſempiternam; neque percutitur pectus. Non dicitur prima Oratio ante Communionem, ſcilicet, Domine Jeſu Chriſte, qui dixiſti Apoſtolis tuis, &c. *t* nec datur Pax. In fine non dicitur, Ite Miſſa eſt: nec Benedicamus Domino; ſed, Requieſcant in pace. Et *u* non datur benedictio; ſed dicto Placeat, & oſculato Altari, dicitur ut ſuprà, In principio erat Verbum, &c. Alia omnia ut in aliis Miſſis.

S. Hieronymus *Epiſt. ad Aletium* ſcribit de uſitato *Alleluja* in funere Defunctorum: Alcuinus autem *c. de Exequiis mortuorum*, quem ſequitur Amalar. *lib. 3. cap. 44.* excludit à mortuorum Miſſa omnem lætitiæ & ſuavitatis ſignificationem, docetque fieri ad imitationem Officiorum, quæ aguntur in morte Domini. Hugo Victor. *de Spec. Miſſ. obſerv. lib 3. cap. 37.* Cantica lætitiæ, ait de proximi tranſitu dolentibus non conveniunt; Durandus addit *lib. 7. cap. 35.* ſolemnitates & benedictiones quaſlibet à Miſſa Defunctorum ſubtrahi; ex quibus patent quæ ſequuntur.

Pſalmi cum precibus dici ſolitis pro præparatione Sacerdotis ante Miſſam omitti quidem poſſunt, ſicuti prohibentur dici ab Epiſcopo ante Miſſam Defunctorum, *in Cær. Pap. lib. 2. ſect. 2. c. 26. & 28.* non autem omitti debent oſcula Crucis in Amictu, Manipulo, & Stola induendis; qua de re dubitavère quidam, eò quòd prohibentur oſcula rerum in Miſſa ſolemni.

o *Non dicitur Pſalmus, Judica me Deus.*) Quia nec dicitur tempore Paſſionis Domini, ex regula prædicta.

p *Non ſignat ſe.*) Facit Crucis ſignum quaſi verſus defunctum, ſeu defunctos, pro quibus celebrat: ſiniſtra verò ſuper librum ponitur.

q *Non dicitur Gloria Patri, &c.*) Quia nec tempore Paſſionis: & quia ſolemnitatem ſonant hæc, & ſuavitatem.

r *Nec oſculatur librum.*) Oſculum Evangelii negat Durand. *lib. 4. cap. 24.* neque dicendum erit *per Evangelica dicta*, ut *tit. 6. n. 2. pag. 96.* in ſimili caſu expreſſè notatur. Miniſter non oſculatur ampullas, quas Celebranti porrigit, eadem de cauſa, quæ modò dicta eſt.

ſ *Dona eis requiem ſempiternam.*) Habet Durand. *ibid. c. 52.* id eſt, animæ & corporis gloriam; quia animæ ſolius ſine corpore non eſt quies ſempiterna.

t *Nec datur pax.*) Unde Omittitur Oratio de pace, *Domine Jeſu Chriſte*, Durand. *lib. 7. cap. 35.* quia, inquit, omittitur in triduo ante Paſcha mortis Chriſti; vel ideò non datur, quia non ſunt in turbatione hujus mundi, *idem lib. 4. cap. 53.* vide aliam cauſam ſuprà *tit. 10. num. 4. pag. 125.* &c.

u *Non datur benedictio.*) Vide *titulo præcedenti nu. 4.* Quid ſi fiat Communio populi intra Miſſam? nulla tamen dari debet benedictio, quæ intra Miſſam non datur, niſi ab Epiſcopo, ubi moris eſt.

2. In Miſſa ſolemni *x* non incenſatur Altare ad Introitum, & Subdiaconus finitâ Epiſtolâ non oſculatur manum Celebrantis, *y* nec benedicitur; Diaconus non petit benedictionem, nec oſculatur Celebrantis manum: non tenentur luminaria ad Evangelium, nec portatur incenſum; ſed duo tantùm Acolythi ſine candelabris ſtant unus à dextris, & alter à ſiniſtris Subdiaconi tenentis librum Evangeliorum. Non incenſatur liber, nec in fine Celebrans: nec defertur liber Evangeliorum oſculandus. *z* Oblata & Altare incenſantur ut ſuprà: incenſatur ſolus Celebrans, & non incenſantur alii. Subdiaconus non tenet Patenam poſt Celebrantem; ſed tempore elevationis Sacramenti genuflexus in cornu Epiſtolæ *a* illud incenſat. Miniſtri cùm aliquid porrigunt Celebranti in hac Miſſa, *b* non oſculantur ejus manum, neque rem, quæ porrigitur.

Credentia vel nulla, vel ſimplex cum linteo brevi, & candelis tamen accenſis ſuper ea.

x *Non incenſatur Altare.*) Tradit Durand. *lib. 7. c. 34.* Quia in veteri lege inquit, prohibitum fuit oleum & thus pro peccato offerri; mors autem eſt pœna peccati. Parciùs igitur in hac Miſſa thus adhibetur, dum ſemel tantum incenſatur Altare poſt oblata, & ſolus Celebrans, non alii.

y *Nec benedicitur*, &c.) Octo hæc manifeſtè indicant ſolennitatem & lætitiam, quando ſunt in Miſſa.

z *Oblata*, &c.) Incenſantur oblata, ut præparentur ad conſecrationem, & cum iis Altare: quod etiam obſervatur in Paraſceve. Subdiaconus miniſtrat à ſiniſtris Celebranti, & in Oblatorum incenſatione, & in ablutione manuum cum Diacono miniſtrat mappam ad tergendas Celebrantis manus.

a *Illud incenſat.*) Cùm non teneat Subdiaconus Patenam, quæ ſolemnitatis indicium eſt, debet incenſare Sacramentum in ejuſdem elevatione, ut à digniore miniſtro non impedito id fiat; & ſtatim ſurgit ſtans in medio, ut aliàs.

b *Non oſculantur*, &c.) Oſcula omnia quæ ſuavitatem denotant, omitti debent, ex prædicta Alcuini Regula.

3. Si diſtribuendæ ſunt *c* Candelæ, diſtribuantur poſt Epiſtolam, & accendantur *d* ad Evangelium, ad elevationem Sacramenti, & poſt Miſſam, dum fit abſolutio. *e* Si habendus eſt Sermo, habeantur finitâ Miſſâ ante Abſolutionem.

c *Candelæ.*) Faces in exequiis Defunctorum in uſu fuêre, etiam in exequiis B. Virginis Deiparæ, ex Niceph. *lib. 2. c. 22.* in funere Cypr. ex *Actis Pontii*, & circa funus Conſtantini, teſtatur Euſeb. *l. 4. in ejus Vita, c. 66.* ad ſignificandum, animas vivere, & Defunctos filios lucis eſſe. lege Durand. *lib. 1. de Rit. c. 23.* Ex cera communi deberent eſſe, ex Cerem. Epiſc. *lib. 2. c. 11.*

c. 11. quæ luctum indicare videtur.

d *Ad Evangelium*, &c.) Ritè ardent ad Evangelium, quo geniti ſunt Defuncti: Item ad elevationem Sacramenti, quo enutriti fuerunt; & ad abſolutionem, quâ in cælos evehi eoſdem deſideramus. Qui autem ferunt intorticia ad Elevationem, non diſcedant, niſi peractâ Communione; quia non eſt eo caſu ſtandum ab aliquo, ut ſuprà diximus in Miſſa feſtiva; & eodem modo candelæ à Clero accenſæ ardeant uſque ad communionem: argumento à ſimili ſumpto in Purificatione, Feſto B. Mariæ; nam variæ Rubricæ ſe invicem declarant: & eadem eſt ratio utrobique in venerationem Sacramenti.

e *Si habendus eſt Sermo*, &c.) Orationes habebantur funebres, ex Theodoreto. *l. 2. Hiſt. Eccl. cap. 14.* & Nicephoro *lib. 12. cap. 11.* & *aliis* apud Durandum *loco cit.* ſed extra Miſſam, quia non ſunt Homiliæ Evangelii poſt ipſum habendæ.

4. Finitâ Miſsâ, ſi facienda eſt *f* Abſolutio, Celebrans retrahit ſe ad cornu Epiſtolæ, ubi exuitur Caſulâ, & depoſito Manipulo, *g* accipit Pluviale nigrum. Subdiaconus medius inter duos Acolythos *h* cum candelabris accenſis, *i* defert Crucem ſicut in proceſſionibus, *l* præcedentibus duobus aliis Acolythis, uno cum Thuribulo, & Navicula incenſi, alio cum vaſe Aquæ benedictæ, & aſperſorio: ſequitur Celebrans, factâ priùs Altari reverentiâ, & Diaconus à ſiniſtris ejus. Subdiaconus cum Cruce ſiſtit ſe ad pedes tumuli, ſeu lecticæ mortuorum contra Altare, medius inter dictos Acolythos tenentes luminaria: *m* Celebrans verò ex aliâ parte in capite loci inter Altare, & tumulum, *n* aliquantùm verſus cornu Epiſtolæ, ita ut Crucem Subdiaconi reſpiciat: à ſiniſtris ejus Diaconus, & prope eum alii duo Acolythi deferentes Thuribulum, & vas Aquæ benedictæ. Interim cantatur ℟. Libera me Domine, & circa illius finem Celebrans ponit incenſum in Thuribulum, benedicens illud more ſolito, miniſtrante Diacono naviculam: & finito Kyrie eleiſon, incipit intelligibili voce, Pater noſter, & ſecretè proſequendo reliqua, accipit aſperſorium de manu Diaconi, & factâ Altari reverentiâ, comitante eodem Diacono à dextris, & tenente fimbriam anteriorem Pluvialis, circuiens tumulum, aſpergit illum Aquâ benedictâ, ter à parte dextra, & ter à ſiniſtra; cùm tranſit ante Crucem, profundè ſe inclinat; Diaconus verò genuflectit: poſteà de manu ejuſdem Diaconi accipit Thuribulum, & eodem modo, quo aſperſerat, incenſat. Et rediens ad priſtinum locum, Diacono tenente librum *o* junctis manibus dicit,

f *Abſolutio.*) Orabatur poſt Miſſam circa Defuncti cadaver, teſte S. Dion. *de Eccl. Hierar.* & Victor. Uticen. *lib. 2. de Perſecut. Wandal.* & hæc ſolemnis Oratio ita dicta à Victore, à noſtris dicitur Abſolutio; utraque enim locum habet poſt Miſſam.

g *Accipit pluviale nigrum.*) Ante Sermonem accipit, ſi habendus eſt, Cærem. Epiſc. *lib. 2. c. 11.* quo deficiente, maneat in Alba, & Stola in modum Crucis ante pectus, *p. 1. tit. 19. n. 4. pag. 52.* deponant & miniſtri Manipulum, ut in ſimili caſu Cærem. Epiſc. tradit *lib. 2. c. 17.*

h *Cum Candelabris accenſis.*) Ad honorem Crucifixi afferuntur Candelabra cum Cereis.

i *Defert Crucem ſicut in Proceſſionibus.*) A Subdiacono defertur, ſicut de Cruce Papali ſcribit Anaſt. *in Leone IV.* ubi ſignificat, ritum eſſe antiquiorem. Facies autem Crucifixi verſa ſit ante Subdiaconum, ita ut terga vertat eidem Subdiacono, ut diximus *loco nunc cit. n. 3.* & *cauſa allata pag. 51.* Imò verò ex hac Rubrica apertiſſimè ritus hic colligit: nam Celebrans Crucem,

& faciem Subdiaconi eam geſtantis reſpicit, & conſequenter Crucifixi imaginem idem Celebrans conſpicit, cui dum tranſit, inclinat: imago Crucifixi terga vertit Subdiacono.

l *Præcedentibus duobus aliis Acolythis,* &c.) Thuriferarii locus eſt ante Crucem ſemper, quaſi ſternens odore viam Crucifixo ſequenti. Hinc etiam collige, faciem Crucifixi reſpicere terga præeuntis Thuriferarii.

Alter cum Aqua benedicta pariter cum eo procedit; quia in Exequiis Defunctorum Thus, & Aqua benedicta ſunt correlativa.

Incenſo Thure Defunctos honorari debere, probat Baron. *anno 34. n. 312. ex Actis Synodi Chalcedonen.* Aquâ verò benedictâ aſpergi docet Durand. *ſupra c. 35.* non ad tollenda peccata venialia, ſed ut omnis immundorum ſpirituum præſentia arceatur: fiunt etiam incenſationes ad eoſdem expellendos, ex Innocent. III. *lib. 2. de Myſt. Miſſæ cap. 17.* & ad pellendum odorem malum Defunctorum, ex Beletho *c. 161.* & ut oſtendatur, quod Defunctus Deo obtulit ſe in odorem bonorum operum; ſeu quòd Defunctis proſit oratio, quæ eſt veluti incenſum, *Pſal. 140.* Denique tam incenſatio quàm aſperſio adhibentur, in ſignum ſocietatis, & communionis Sacramentorum, quam nobiſcum habuerunt Defuncti dum vixerunt, unde & Dionyſ. tradit, quòd antiquitùs vivi mortuos oſculabantur, in ſignum unitatis, quam cum ipſis habuerunt; vel in ordine ad Deum, per hæc talia Deo in Defunctis reverentiam exhibemus, quorum membra credimus fuiſſe templa Spiritus ſancti. Durand. *loco cit.*

Dubitaverunt aliqui, an benedicatur incenſum, quo immediatè adolentur defuncti: nam in antiquioribus Miſſalibus nihil præſcribitur, neque in modernis Cæremoniali Epiſcoporum, & Rituali Parochorum; at in Miſſali recognito, apertè jubetur hoc loco iis verbis, *benedicens illud more ſolito;* quod triplici decretum eſt fundamento. Primò, auctoritate Cærem. Pap. *lib. 1. ſect. 15. c. 1.* ubi expreſsè jubetur benedici incenſum pro adolendis Defunctis, & adduntur verba, *Ab illo benedicaris,* &c. Deinde ex Innoc. III. *ſup. cit.* incenſatio hæc fit præcipuè ad expellendos dæmones; quæ ratio connotat benedictionem Thuris, & Thuribuli, ex Durand. *lib. 1. de Rit. c. 9. n. 9.* Demum non aquâ ſimplici, ſed benedictâ Defunctos aſpergimus: ergo etiam Thure benedicto erunt incenſandi: libri verò in oppoſitum citati non negant, ſed vel omittunt, vel ſupponunt tanquam uſitatum.

m *Celebrans ex alia parte.*) Dum deſcendit, habeat biretum in capite, *ex Cærem. Epiſcop. lib. 2. cap. 11.* ubi agitur de Canonicis ad lecticam mortuorum. Deinde capite detecto ſe ſiſtit, ut in Rubrica *ex Cæremon. Pap. lib. 1. ſect. 15. c. 1.* non ad caput lecticæ imaginarium Defuncti, quod vallari contingit in Sacerdotibus, & aliis: nam Sacerdotis caput verſus Altare eſſe debet, aliorum verò pedes verſus Altare, ut dicitur *in Rituali Romano, de Exequiis.* Sed Celebrans debet eſſe ſemper inter Altare, & tumulum, ſeu lecticam mortuorum, abſente Corpore, Subdiaconus contra Altare, pedes lecticæ, ſeu tumuli: præſente verò corpore ſervatur Rituale citatum.

n *Aliquantum verſus cornu Epiſtolæ.*) Ne terga directè vertat Altari, & ut orans Sacerdos vicinior ſit Altari.

o *Junctis manibus dicit.*) Extra Miſſam dicuntur ſemper Orationes manibus junctis: ille namque ritus eſt Miſſarum proprius, extendendi ſcilicet manus, ut ſuprà diximus initio Miſſæ. Oratio verò *Abſolve,* communiter dicitur, unde & Abſolutio vocatur: ſed poteſt etiam dici Oratio Miſſæ; *ut in Rituali Romano* præſcribitur, quod convenit præſertim in die Commemorationis omnium Defunctorum, & quando fiunt exequiæ Prælatorum. *Marcellus* tamen *in ſuo Cæremoniali Papali libro 2. capite 35.* conſtanter habet in Abſolutione Prælatorum Orationem *Abſolve,* quod mihi magis placet, addito dignitatis titulo, quam habebat Defunctus nomini ejuſdem.

Dum fit Abſolutio, ſi elevetur Sacramentum in aliquo Altari, neque Celebrans, neque Miniſtri debent genuflectere, ne ſacra interrumpatur actio: & rectiùs fieret, ſi in ea elevatione pulſatio campanulæ omitteretur à miniſtro.

5. Deinde

5. Deinde Celebrans faciens Crucem manu dextrâ ſuper tumulum, dicit: Requiem æternam, &c.

Et reliqua, ut in Miſſali. Cantores dicunt, *Requieſcant*, licet pro uno fiat Abſolutio; & præcedente Cruce reditur in ſacriſtiam.

De his, quæ addenda ſunt in Miſſa, quæ celebratur ad Altare, in quo expoſitum eſt ſanctiſſimum Sacramentum. XIV.

1. DEſideratur hic titulus in Rubricis Miſſalis à multis, de quo hoc loco, ne deſideretur amplius in hiſce Commentariis, ſed *in Cærem. Epiſcop. lib. 1. cap. 12.* optimè monemur ex antiquorũ documentis, ut abſtineamus à Miſſa celebranda coram Sacramento, etiam in ſuo Tabernaculo occluſo. Quòd ſi ferat neceſſitas, vel ſuadeat alia juſta cauſa, puta; infrà Octavam Corporis Chriſti, & Romæ in fine publicæ Orationis 40. Horarum, eo caſu genuflexiones omnes, & actus reverentiales debiti diligenter ſunt obſervandi: quos variis in libris Ritualibus præſcriptos, & ſparſim, hoc loco collegimus.

2. In primis igitur illud eſt notandum, quòd pro exponendo Sacramento in Altari pro initio 40. Horarum, vel ſpiritualium exercitationum, cantari debet Miſſa Votiva de Sacramento, quæ habetur circa finem Miſſalis, non autem feſtiva Corporis Chriſti (niſi infrà Octavam ejuſdem Feſti caſus accideret) & tempore Paſchali addendum erit *Alleluja*, ut fit in aliis Votivis Miſſis.

3. Dicitur una tantùm Oratio, cum *Gloria, Credo, & Præfatione* de Nativitate, quia ſolent eſſe publicæ cauſa: non autem privatis Miſſis hæc conveniunt.

4. Si verò accidit in feſto primæ vel ſecundæ claſſis, ſive in Dominica privilegiata primæ vel ſecundæ claſſis, tunc in Collegiatis vel duæ cantentur Miſſæ, altera de feſto, ſeu Dominica poſt Tertiam, altera Votiva de Sacramento poſt Nonam; vel una cantetur de die cum commemoratione ſanctiſſimi Sacramenti: quod Romæ fit in Cappella Papæ in prima Dominica Adventus, & in aliis diebus Feſtis ſolemnibus in Eccleſiis majoribus Urbis.

5. In ingreſſu Celebrantis & Miniſtrorum Altare, in quo patet Sacramentum, omnes debent genuflectere in plano Cappellæ utroque genu. Factâ verò confeſſione, aſcendunt ad Altare, ubi deinceps genuflectunt unico genu, ut expeditiores ſint; & celebrans dicit, *Oramus te Domine*, ut aliàs.

6. Incenſatio Altaris fit de more ſtante Sacerdote, dum benedicit incenſum; quod item de more benedicitur, *ex Cæremon. Epiſc. lib. 2. c. 23.* quia Altare & celebrans etiam thurificari debent. Pro cruce, quæ adeſſe non debet, incenſatur Sacramentum à Celebrante ſuper altiorem Altaris gradum cum Miniſtris genuflexo. Neque Diaconus oſculari quidquam debet in hac Miſſa, quod tradi debeat Celebranti; neque manus item Celebrantis in traditione rerum ob apertam præſentiam ſanctiſſimi Sacramenti; quod expreſsè dicitur in *Cærem. Epiſcop. lib. 27. c. 33. Abſque oſculo*, inquit, *cochlearis, & manus*, quidquid contrà ſcripſerit recentior, inclinat autem Celebrans genuflexus caput ſuum profundè, ante & poſt incenſationẽ Sacramenti.

7. Cùm incenſandus eſt Celebrans, reddito Thuribulo in cornu Epiſtolæ, ut moris eſt, deſcendit, & ſiſtit ſe apud idem cornu, facie verſâ ad populum, advertens, ne dum movet ſe, terga vertat Sacramento; & ibi à Diacono è contra ſtante in plano Cappellæ incenſatur; quod erit quoque obſervandum in altera incenſatione ad Offertorium: & ibidem lavabit manus. Eadem enim eſt ratio exeundi extra Altare, tam pro incenſatione, quàm pro ablutione manuum Celebrantis, & utrumque ſervatur in Urbe.

8. Accedens ad medium Altaris, & recedens à medio, vel tranſiens ante medium toties quoties, ſemper genuflectit Celebrans unico genu; quod & Miniſtri obſervant.

9. Convertens ſe ad populum dicturus, *Dominus*

minus vobiſcum, ſeu alia, factâ genuflexione poſt oſculum Altaris, ſiſtit ſe tenibus verſis ad Evangelii cornu: tum factâ iterùm genuflexione in medio, redit ad librum, ſeu Altare.

10. Diaconus & Subdiaconus non omittunt tamen oſculum manus Celebrantis in fine Epiſtolæ, & ante Evangeliū: quod aliàs fit de more.

11. Si concionandum eſt à Celebrante, fiat ab eo ſtante in cornu Evangelii, & aperto capite. Miniſtri ad dextram ſtabunt extra cornu Evangelii.

12. In incenſatione oblatorum benedicit incenſum de more, & ſine genuflexione incenſat oblata: tum genuflexus ſuper altiorem gradum, ut ſuprà, incenſat Sacramentum, ut initio Miſſæ. Diaconus non amovet Calicem de medio, quia nullum eſt periculum effuſionis ejus.

13. Dicitur *Orate fratres* à Celebrante, ubi *Dominus vobiſcum*, ſed non perficitur circulus, ut habetur *in Miſſali Fer. 6. Paraſceves*, rurſuſque genuflectitur, quia reditur ad medium.

14. Reliqua uſque ad communionem incluſivè fiunt ut in aliis Miſſis: à communione ad finem Miſſæ fiunt genuflexiones & converſiones ad populum, ut *n. 8. & 9.* dictum eſt.

15. In benedictione populo danda, dicto, *Omnipotens Deus*, genuflectit celebrans, & in latere Evangelii benedicit, non perficit circulum, neque in medio genuflectit, ſed in eodem latere converſus ſtatim ad Altare ſignat librum, ſeu Tabellam Evangelii ultimi, non Altare, quamvis Sacramentum eſſet altius Altari: eſt enim, ac ſi eſſet in Altari.

16. Recedit cum Miniſtris ab Altari, cum genuflexione in plano Cappellæ utroque genu factâ: vel, ſi facienda eſt Proceſſio pro fine Orationis publicæ, factâ prope Altare genuflexione in medio, deſcendit extra cornu Epiſtolæ, ubi, depoſitis manipulis à ſe & à Miniſtris cum caſula, induit Celebrans Pluviale, & cætera facit, quæ ad proceſſionem ſpectant; de qua nos *infrà p. 4. tit. 12. à num. 3. & ſeqq.* quibus illud hoc loco adde, incenſandum eſſe priùs Sacramentum, quàm deponatur de loco ſuo ſuper Altare, ſi imponendus eſt orationi finis.

17. In Miſſa privata, quæ tamen quàm parciſſimè celebranda erit in Altari, in quo ſacra Euchariſtia eſt expoſita, eadem obſervari debent, quæ ſuprà diximus, demptis iis, quæ ſunt propria ſolemnis Miſſæ.

18. Neque illud omittatur, quod præſcripſimus de manuū ablutione extra Altare. Quidam ſumunt ablutionem digitorum, antequam redeant ad mediū Altaris, ad majorē erga Sacramentum reverentiam, ſed non video irreverentiam in ſumenda purificatione calicis in medio Altaris, ergo neque digitorum; quare placet ex communiori uſu ritus communis omnibus Miſſis.

Ordo Miſſæ, & partium ejuſdem additio, juxta ordinem temporum. XV.

HActenus ordinem totius Miſſæ examinavimus, ſecundùm quem Miſſa celebratur: nunc quàm breviſſimè videamus, quo ordine aucta ſit eadem Miſſa ab initio naſcentis Eccleſiæ ad hodiernum uſque diem, ordine temporum ſervato; ſi de Liturgia S. Petri fortaſſe dubites, quam Lindanus defendit (quo caſu tota eſſet à S. Petro) Succeſſores autem Decretis firmarunt eandem per partes. Prætereà ejuſdem Miſſæ myſticam expoſitionem ex antiquis Interpretibus hauriamus, eam nimirùm, quæ aptiùs Domini noſtri Jeſu Chriſti vitam, actiones & paſſiones ordinatè repræſentat. Poſtremò Canonis litteralem ſenſum in quibuſdam verbis non ita facilem aperiamus.

1. Ex dictis igitur, initio Eccleſiæ Miſſa conſtabat Conſecratione tantùm & oratione Dominica, ut probavimus *ex S. Gregorio pag. 122.*

2. Ab Apoſtolis & ſucceſſoribus Apoſtolorum addita ſunt Epiſtola & Evangelium, *pag. 25. & 28.*

3. Tum principium Canonis à Clemente fuit additum, qui & dici juſſit, *Dominus vobiſcum, pag. 15. 110.*

4. *Communicantes*, à Lino vel Siritio *pag. 113.*

5. *Qui pridie*, uſque ad verba conſecrationis,

Unde

Unde & memores, &c. aquam item cum vino adhiberi juſſit Alexander. *pag. 103. 114.*

6. *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, à Sixto, *pag. 33.*

7. Hymnus Angelicus à Teleſphoro, item & Tractus, *pag. 17. 27.*

8. *Orate Fratres*, ante Soterum, alii Leoni id tribuunt. *105.*

9. Confeſſio ante Miſſam à Pontiano, alii à Damaſo. *pag. 85.*

10. Symbolum poſt Evangelium à ſancto Marco; ſed quod hodie legitur, Damaſus decrevit legi, qui & *Gloria Patri* in Miſſa addidit *pag. 17. 29.*

11. *Pax Domini ſit ſemper*, &c. ab Innocentio I. *pag. 124.*

12. Introitus Miſſæ ex Pſalmis à Cæleſtino; item Tractus & Graduale, *p. 16. 25. 27.*

13. Præfationes, *Hanc igitur oblationem*, &c. in Canone, *Sanctum Sacrificium*, & *Ite Miſſa eſt*, *Benedicamus Domino*, à Leone I. *pag. 33. 36. 114. 119.*

14. Canonem ordinaſſe dicitur, Gradualia, & præfationes addidiſſe Gelaſius *pag. 25. 27. 33.*

15. *Kyrie eleiſon*, Orationes, Alleluja, Offertorium, Communio; in Canone, *Dieſque noſtros in tua pace diſponas*, &c. *Præceptis ſalutaribus: Libera nos*, &c. & tota Miſſa melius ordinata fuit à Gregorio I.

16. *Agnus Dei* à Sergio, *pag. 124.*

17. Sequentiæ à Nicolao, *pag. 26.* Secuti verò ſumus hac in re Chronologiam Bellarmini.

Alii ſancti Patres addidêre alia, approbata deinde à Summis Pontificibus, uti par eſt credere, hoc ordine temporum.

1. *Benedictus qui venit in nomine Domini*, à S. Ignatio, *pag. 33.*

2. *Domine non ſum dignus*, &c. tempore Origenis, *pag. 126.*

3. Finis Hymni Angelici ab Hilario Pictavienſi, *pag. 17.*

4. Benedictio populi in fine, ætate S. Hieronymi, *pag. 37.*

5. *Quod ore ſumpſimus Domine*, &c. ante Ordinem Romanum, *pag. 127.*

6. *Domine Jeſu Chriſte Fili Dei vivi*, &c. *Placeat*, &c. ante Microlog. *pag. 126. & 135.*

Reliqua tandem Pii V. auctoritate ſunt communica.

Græcorum autem Miſſa fuit longior, quàm Latina: hæc ipſa tempore S. Auguſtini longior erat quàm hodie; vel quia in Introitu totum Pſalterium diceretur; vel quia Epiſtolæ, & Evangelii lectio eſſet longior; vel quia in Feſto cantarentur ſingulæ: certum eſt, quòd ob querimoniam populorum brevior eſt facta, ut colligit *Baronius anno 418. ex eodem Auguſtino Serm. 251. de Tempore.* Brevior eſt etiam Romana Miſſa, quàm Ambroſiana; quia Mediolanenſes priſcis Græcorum veſtigiis firmiùs inhæſerunt, quod notat *Lindanus ad Liturgiam S. Petri.*

Myſtica expoſitio Miſſæ ſecundùm ordinem totius vitæ Chriſti, quam repræſentat. XVI.

Expoſuerunt quamplurimi myſteria Miſſæ, & ſuo quiſque judicio & arbitratu, ita ut nondum invenerim auctorem, quem omnino ſequar, ab initio Miſſæ, uſque ad finem ejuſdem, certâ, & ordinatâ ſerie, vel Paſſionis, vel totius vitæ Chriſti: quare à pluribus excerpam, quæ in unum coacta, & exquiſitè ordinata Eccleſiaſtica Lectorem fortaſſe delectabunt, non tamen minutiſſima quæque perſequar, quæ tædio eſſe poſſent; neque ſingula omnia myſticum habent ſenſum.

1. Procedit igitur tam in Miſſa privata quàm in ſolemni, Sacerdos ad Altare de Sacriſtia. Hic admirare Verbum divinum paſſioni deſtinatum, quod egreditur de ſinu Patris. Thuriferarius cum thuribulo fumigante ſignificat naturam humanam orantem Deum pro redemptione mundi: duo Acolythi, Legem & Prophetas: Subdiaconus & Diaconus, ſanctos Patres vicinos Nativitati Chriſti, qui parant viam Domino. *Hæc Hugo Vict. in ſpec. c. 7.*

2. Inclinat ſe ante Altare Sacerdos, & facit confeſſio-

confeſſionem. O exinanitio divini Verbi, quod formam ſervi accipit in ſimilitudinem carnis peccati! *Dur. l. 4. c. 7.*

3. In *Introitu* cum Verſu geminato, laude Trinitatis, & oſculo primo Altaris, audi iterata deſideria & voces ſanctorum Patrum antiquiorum, *Oſculetur me oſculo oris ſui*; & *Veni Domine*, &c. *ex Germano in Theoria*. Et cùm incenſatur Altare, memento incenſi, hoc eſt, orationis Chriſti pro nobis in utero materno. Thuribulum enim Chriſtum denotat. *ex Auguſt. Homil. 6. in Apocal.* & nos ſuprà *pag. 89. diximus cum Innoc. III.*

4. Inculcatur *Kyrie eleiſon*, id eſt, Domine miſerere, *ut Iſai. 33. Domine miſerere noſtri; te enim expectavimus. Innoc. lib. 3. cap. 19.* contra novem genera peccatorum, Originale, Mortale, Veniale, Cordis, Oris, Operis, Infirmitatis, Ignorantiæ, Malitiæ; & ideò dicitur novies.

5. *Gloria in excelſis Deo*, &c. Ecce Chriſtus natus, & gaudentes Angeli cantant *Innoc. cap. 20.* Signum Crucis in fine Hymni ſignificare Circumciſionem Chriſti, docet *Melchior Huelanus*. *Dominus vobiſcum* hoc loco indicat apertionem Magis factam, *ex praxi ſpirituali Principiſſæ Parmenſis.*

6. In cornu Epiſtolæ fit initium Miſſæ, ubi & *Orationes* dicuntur. Cerne Chriſtum primò ad Judæos miſſum, quorum reliquiæ in fine mundi ſalvabuntur; undè & Miſſæ finis ibidem habetur, ubi & initium, *Dur. lib. 4. c. 15.* Oratio ſignificat Præſentationem Chriſti in Templo, *ex Praxi præfata ſpirituali.* Orat autem Chriſtus, & in precibus eſt totus ab infantia *ex Hug. de Quibuſd. ad Miſſ ſpect. lib. 2. c. 16.* uſque ad prædicationem Joannis, quæ ſignificatur in Epiſtola, ut mox dicetur.

7. *Ad Epiſtolam* cantandam à Subdiacono unus eum comitatur Acolythus, quia Joannem pauci ſunt ſecuti, *Innoc. III. lib. 2. c. 29.* modò legitur de antiquo, modò de Teſtamento novo, quia Joannes ad utrumque ſpectat, *ex Ruper. l. 1. c. 32.* Finitâ Epiſtolâ, oſculatur Subdiaconus manum Celebrantis, quia Joannes ad Chriſtum diſcipulos tandem deſtinavit, & ſicut Chriſtus laudavit Joannem, ita Sacerdos benedicit Subdiacono, *Innoc. ibid. c. 30.* Clauſo libro accedit Subdiaconus, quia in lege, quam prædicabat Joannes, claudebatur adhuc Chriſtus, quem reſpicit, dum contra Altare cantat Epiſtolam, *Dur. c. 16. & ſeq.*

8. *Graduale* ad pœnitentiæ reſpicit lamentum. *Ruper. lib. 1. c. 34.* & converſi ad pœnitentiam à Joanne prædicatam gemunt. Dicitur à gradibus Graduale, quo ſignificatur aſcenſio diſcipulorum Chriſti, vocatorum per gradus poſt Joannis prædicationem. *Alleluja* conſolationis eſt poſt luctum pœnitentiæ: gaudebant autem diſcipuli in nova converſatione Chriſti. *Tractus* ejuſdem rationis eſt cum Graduali: & *Sequentia*, ſeu jubilatio, eſt idem cum Alleluja, ut aliàs docuimus. *Hæc habet Innocentius III. ſuprà c. 31.*

9. Succedit *Evangelium* in parte Altaris, altera quia Gentibus fit communis Chriſti doctrina. Liber de Altari ſumitur, quia de Sion exivit lex nova, & verbum Chriſti de Jeruſalem. Quoniam autem miſit Apoſtolos etiam tunc temporis prædicare regnum Dei, ideò benedictio, miſſio, & oſculum manûs præcedunt. Thuriferarius cum Thuribulo bonum odorem virtutum Chriſti evangelizantis, & Acolythi cum cereis accenſis, fulgentiſſimum lumen doctrinæ Chriſti deſignant, ſive lumina miraculorum ejuſdem Chriſti; ſive quia binos mittebat ante faciem ſuam, quò erat ipſe venturus. Subdiaconus ut miniſter, vel auditor benè doctus tandem refert librum Evangelii ad Celebrantem; uti ad Chriſtum, cujus eſt colligere fructus prædicationis ſuæ; cui & in gratiarum actionem Thus adoletur à Diacono. Quæ omnia fuſius *Innoc. III. à c. 35. ad c. 48. lib. 2.*

10. In *Symbolo* fidei profeſſio manifeſta eſt, & doctrinæ ſequela, quæ in diſcipulis Chriſti, præſertim ad ejuſdem prædicationem effulſit; nam multi crediderunt in eum. *Dur. c. 25.* & Gentiles per Philippum & Andream ducti ſunt ad Chriſtum appropinquante jam Paſſione, in Offertorio, *Innoc. cap. 52.*

11. *Offertorium* ſignificat votum fidei à Gentilibus oblatum Chriſto inter prædicationem & paſſionem, quod admiratus eſt in Centurione

&

& Chananæa, *Innoc. III. c.52.* quo cantato, ecce ſilentium, in quo appropinquante Paſſione ſignificatur latibulum Chriſti, qui in palam non ambulabat, *idem, c.54. Velum* amovetur à calice, ut calix videatur à populo, quia nunc manifeſtè in Miſſâ Paſſio Chriſti repræſentatur: unde, & finitâ ejuſdem repræſentatione, quæ accidit, ut dicemus, circa communionem, velo rurſus velatur calix, ne videatur ut priùs, ſed undequaque occultetur. Miniſtri præparant oblata, & circa eadem crucis ſigna fiunt: quia concilium fecerunt Hebræi, ut eum morti traderent. *Patena* partim abſconditur ſub Corporali, ſeu velatur in manu Subdiaconi, quia patentia corda diſcipulorum in fide titubant, & deficiunt, *idem c.59.* Exprimit *incenſatio oblatorum* effuſionem unguenti ante ſex dies Paſchæ, cujus odore repleta eſt domus; & ideò incenſantur omnes, *idem c.57.*

12. *Præfatio* quid aliud deſignat, niſi triumphum Chriſti in die Palmarum? in quo tum Angeli, tum Hebræorum pueri cantabant *Hoſanna: Benedictus qui venit*, &c. *Innoc. lib. 2. cap. 61.*

13. *Canon.* inquit *Microl. de Eccl. obſer. c.16.* Dominicæ Paſſionis potiſſimum eſt commemoratio, & primò quidem ſecretò dicitur ad indicandum, Deum verè eſſe abſconditum in hoc Myſterio; tum poſtremis diebus Chriſtum cum ſolis diſcipulis converſantem. Latibulum Chriſti à Judæis hoc loco ſignificari ait *Innoc. III. l. 3. c. 4.* Tres cruces, quæ primò fiunt ſuper oblata, denotant tres traditiones Chriſti ad mortem, à Deo Patre, à Juda, & à Judæis, qui Pilato eum tradiderunt, *idem c. 3.* In aliis quinque crucibus poſt *Hanc igitur oblationem*, &c. Venditio Chriſti exprimitur: in primis tribus, Venditionis pretium, quod terdecem denariis conſtat; vel tres emptores intellige, Sacerdotes, Scribas, Phariſæos: in aliis duabus, Venditorem, & Venditum, *idem c. 12.* Vel in his quinque crucibus latet Hiſtoria à die Palmarum ad mortem Chriſti per dies quinque, *Titelman. c. 43.*

14. *Conſecratio* repræſentat Cœnam Dominicam, *Innoc. lib. 4. c. 16.* ubi benedictiones Hoſtiæ & Calicis ſignificant, & repræſentant non crucifixionem, ſed præſignationem Paſſionis Chriſti factam in ipſa Cœna, *S. Thom. 3. part. q. 83. art. 6.* vel quod pro duobus populis ſit paſſurus, *ex Amalar. lib. 3. c. 24.* vel quia redimenda ſunt anima, & corpus noſtrum per Paſſionem Chriſti *Alexand. Alen. 4. part. quæſt. 33.* ideoque duplex fit ſignum crucis, ſemel ſuper Hoſtiam, ſemel ſuper calicem.

15. *Elevatio* verò Hoſtiæ & Calicis anticipatam crucis & Chriſti in ea Crucifixi elevationem ſignificat. *ex S. Germano in Theoria rerum Eccleſiaſt.* non actionem crucifixionis Chriſti, de qua infrà ſuo loco; ſed memoriam Paſſionis Chriſti & mortis ejuſdem in hoc Sacramento ſtatim eſſe faciendam, *Hæc* inquit, *quotieſcumque feceritis, in mei memoriam facietis;* hoc eſt, *mortem Domini annunciabitis.* Quam elevationem in hoc anticipato ſenſu, (quod benè nota,) comitantur ferè ſtatim quinque cruces ad ea verba, *Hoſtiam puram*, &c. ad memoranda quinque vulnera Chriſti in Cruce accepta, *Steph. Eduenſ. de Sacr. Alt. cap. 17.*

16. Cæterùm proſequendo Hiſtoriam peractâ Cœnâ, & conſecratione Chriſtus procedit in horto, ad orandum Patrem, & Sacerdos inclinatus dicit, *Supplices te rogamus*, &c. affuit confortans Angelus; & nos addimus, *Jube hæc perferri per manus ſancti Angeli. Walden. Tom. 3. tit. 4. c. 29. n. 5.* Oſculum quod ſequitur Altaris hoc loco, opponitur oſculo Judæ in horto. Tres Cruces adduntur, vel ad notandas tres illuſiones Chriſti, à Pontificibus, Herode, Pilato factas, *ex Alber. Mag.* vel Vincula, flagella, Coronam ſpineam, *Innoc. ſup. cap. 5.*

17. Dicto, *Nobis quoque peccatoribus*, pectus percutitur. Dicerem hoc loco illud deſignari (per antiphraſim,) ut nobis fiat in ſalutem, quod Hebræi impii in ſuam perniciem exclamavère, *Sanguis ejus ſuper nos, & ſuper filios noſtros:* verum *Innocentius, & alii* explicant de Latrone & Centurione confitentibus Chriſtum verum Deum; ſed hoc perturbat ordinem Hiſtoriæ, ut patet.

18. In ſequentibus tribus Crucibus, *ſanctificas, vivificas*, &c. recole crucifixionem Chriſti, qui hora tertia apud Marcum linguis Judæo-

rum Cruci eſt affixus, *Tolle, tolle*, &c. *Innocent. lib. 5. c. 9.* in aliis autem tribus, ad ea *Per ipſum, cum ipſo, & in ipſo*, attende Crucifixionem hora ſexta, manibus Gentium; & in duabus ſequentibus, *eſt tibi Deo Patri*, &c. diviſionem animæ à Corpore Chriſti, *Innoc. III. ibidem*. Fiunt autem hæ duæ cruces extra Calicem, quia hæc ſeparatio facta, non ex violentia Paſſionis, & Calicis; ſed ex poteſtate propriæ voluntatis Chriſti, *Rubr. lib. 2. cap. 75.* idem ferè docet *Innoc. III. loco cit.* Item in primis tribus, *Per ipſum*, &c. memorare trinam orationem Chriſti in cruce. Primam, *Pater ignoſce illis*, &c. Alteram, *Deus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Tertiam, *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum*, quam trinam orationem obſervat *S. Thom. ubi ſuprà.*

19. His valde conſona *Titelm.* addit *c. 48.* in primis tribus crucibus notari tres horas, quibus vixit in Cruce: in aliis tribus, Calice detecto, tres alias, quibus mortuus pependit: in duabus extra Calicem, emiſſionem Sanguinis, & aquæ è latere: & inter has cruces velum Templi ſciſſum ſignificatur, cùm amovetur de Calice Palla, & quadrant hiſtorico ordini.

20. *Elevatur Calix cum Hoſtia*, & ſtatim deponitur in iis vèrbis, *Omnis honor, & gloria*, ad denotandam depoſitionem Chriſti de Cruce, & ejuſdem ſepulturam, *Stephan. Eduenſ. loco cit.* Et ſicuti omnium ſententia, Calix hoc loco operitur Pallâ, non ut hactenus, ad cautelam, ſed ad myſterium; ita in Palla deſignatur lapis ad oſtium monumenti, *Innoc. lib. 5. c. 10.* vel Corpus Chriſti involutum ſyndone à Joſepho, ut contemplatur *Durand. c. 46.* Celebrans enim & Diaconus hic tangunt Calicem ſimul, innuentes miniſterium duorum; Nicodemi quidem Celebrans, Joſephi verò Diaconus: quia Joſeph involvit ſyndone Corpus, & Diaconus tangens Calicem eundem Pallâ cooperit, *Rubeus lib. 2. cap. 66.*

21. Recedit Diaconus à facie Celebrantis, uti à monumento receſſerunt Nicodemus, & Joſeph. Dicitur altâ voce, *Per omnia ſecula ſeculorum*, quia clamavit Centurio, & clamor factus eſt à mulieribus, *Stephan. Eduenſ. loco cit. cap. 17.* quos clamores continuari dicit uſque ad finem Orationis Dominicæ *Titelm. cap. 5.* vel ut colligamus ultima Chriſti verba, ſtatim additur *Oratio Dominica*, quæ conſtat ſeptem petitionibus, in honorem ſeptem verborum Chriſti in Cruce, *Durand. cap. 35. & 47.*

22. Subdiaconus & Diaconus miniſtrant patenam apertam, & ecce mulieres cordibus patentibus valdè manè ad monumentum pergunt. *Innoc. lib. 6. cap. 1.* Additur ſub ſilentio *Libera nos quæſumus*, ut videas liberatos SS. Patres à Limbo, ad quem ſecretò deſcendit anima Chriſti, *Durand. c. 49.* ubi notat etiam nominari tres tantùm Apoſtolos, ob triduum mortis indicandum: & ſub ſilentio dicitur, de quo *Luc. 23. Sabbatho*, inquit, *ſiluerunt*, *Innocent. III. lib. 5. cap. ult.*

23. *Oſculum patenæ* ſignificat, quòd Chriſtus impleturus erat ferè ſtatim deſiderium mulierum, *ibidem lib. 6. c. 1.* unde ſtatim amovetur Palla à Calice, ſicuti lapis ab Angelo ab oſtio monumenti; ergo reſurrexit Dominus inviſibiliter, *Innoc. ibidem. cap. 2.*

24. *Frangitur Hoſtia*: quia in fractione panis cognitus fuit Chriſtus reſuſcitatus, *Innoc. lib. 6. cap. 2.* & in tribus Hoſtiæ partibus agnoſcè cum *S. Thoma 3. par. qu. 83. art. 5.* diſtinctionem Corporis myſtici Chriſti, vel diſtributionem gratiarum ejus poſt reſurrectionem. Corpus enim myſticum Chriſti tres partes habet; Caput, id eſt, Chriſtum ipſum glorioſum in dextra Sacerdotis; nec ſiniſtri quidquam ampliùs habet: Sanctos jam ab ipſo beatificatos, qui in altera manu, quæ extra Calicem eſt, denotantur, *Innoc. ibid. c. 3.* reliqua membra, paſſionibus adhuc obnoxia in Eccleſia militante, adumbrantur in particula in Calicem dimiſſa, *Steph. Eduenſ. de Sacram. Alt. cap. 18.* Alia multa alii ſunt meditati hoc loco; ſed hæc ad rem noſtram magis

25. Itaque *immiſſio particulæ* in Calicem cum commixtione ſignificat Reſurrectionem Chriſti, *ex Amalar. lib. 3. c. 31.* vel eſt confeſſio Reſurrectionis Dominicæ, in qua corpus, & Sanguis, & anima unita ſunt, *Microl. c. 20.* Tres cruces cum particula ſuprà Calicem vel admonent

nent de triduo mortis, *S. Thom. loco cit. art. 6.* vel trium mulierum adventum indicant ad oſtium monumenti quærentium Crucifixum: *Innoc. ſup. cap. 2.* vel ex eodem, virtutem totius Trinitatis demonſtrant in Chriſti miraculoſa Reſurrectione. Item cruces fiunt ad quatuor labia Calicis, quia ad quatuor mundi partes pertingit Reſurrectio Chriſti, *S. Germ. ubi ſuprà.*

26. Elevetur hoc loco vox, & dicatur, *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum:* nam *Pax vobis* dictum eſt à Chriſto reſuſcitato diſcipulis ſuis, *Microl. c. 20.* & bonum ſignificat Reſurrectionis nuntium, *Rupert. lib. 2. c. 16.* Hinc fit, ut in Miſſa, etiam de luctu, omnes ad hæc verba ſurgant, ob myſterium ſcilicet Reſurrectionis Chriſti, quæ ſignificatur in hoc ritu, & verbis præciſis: & eſt communis expoſitio.

27. Quid verò *Agnus Dei?* operto Calice cum Palla dicitur ter, ad tollenda peccata: & nonne vides, januis clauſis ingreſſum ad Apoſtolos Chriſtum, eiſdem dicentem: *Accipite Spiritum S. quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: Innocentius ibid. c. 4. cum Durando cap. 51.* qui de Calice tecto januiſque clauſis edisserit in hunc ſenſum.

28. Fit *Communio* & Cleri, & populi; quia Chriſtus comedens cum Apoſtolis, ſumens reliquias dedit eis, *Microl. ſuprà.* Dicitur Verſus *Communio*, qui lætitiæ, ut docuimus, eſt ſymbolum; quia gaviſi ſunt diſcipuli viſo Domino, *Innoc. cap. 10.*

29. Poſtea dicitur *Oratio* extenſis manibus, quæ ab *Amalario* vocatur etiam benedictio, ut ſupra retulimus; ut hic obſerves, Chriſtum elevatis manibus jam aſcendentem ad pro nobis orandum Patrem, & benedicentem nobis. *Elevatis manibus,* ait Lucas, *benedixit eis.* Cum duplici *Dominus vobiſcum*, & ſalutatione in diſceſſu, quia diſcipulis ſæpius eo tempore dixit, *Pax vobis, Innoc. cap. 11.* vel in ultimo *Dominus vobiſcum* memento dicentis: *ecce ego vobiſcum ſum uſque, &c. Matth. 28.* ut notat *Walden. tit. 4. cit. cap. 44. n. 5.*

30. *Ite miſſa eſt* cum *Deo gratias*, in mentem revocat, quæ dixerunt Angeli: *Viri Galilei, quid ſtatis aſpicientes in cælum?* Ite, & reverſi ſunt cum gratiarum actione, *Microl. ſupra.*

31. Orabant Apoſtoli uſque ad Pentecoſten ſecretò; quod ego puto ſignificari in Oratione cum inclinatione Sacerdotis ad Altare, *Placeat tibi*, &c. & orabant ii unanimiter: quod in oſculo Altaris deſignatur.

32. Ultima *Benedictio* miſſionem Spiritus S. in Pentecoſte in nomine Trinitatis exprimit, *Innoc. cap. 14.*

33. Quid aliud reſtat, quàm ultimum *S. Joannis Evangelium?* de hoc myſticè nemo ex antiquioribus quem legerim. Dicam ergo *cum Principiſſa Parmenſi in ejuſdem Praxi citata*, Prædicationem Apoſtolorum hic demonſtrari tum Divinitatis, tum Incarnationis Chriſti, quia Gentes magis quàm Hebræi (unde in cornu legitur Evangelii) ad Deum devenerunt poſt Pentecoſten. *Ecce convertimur ad Gentes*, ait Paulus *Act. 13.*

34. Regreſſus in Sacriſtiam eſt ad neceſſitatem, non ad myſterium; niſi velis dicere, poſt prædicationem, & opera bona, tandem ad Deum in cælum nos quoque perventuros, unde exivit à principio Dominus Jeſus, qui vixit in mundo annis circiter triginta quatuor, & nunc in cælo vivit & regnat Deus in ſæcula ſæculorum, Amen.

Canonis expoſitio literalis, eorum nempè verborum, quæ ſunt difficilioris intelligentiæ. XVII.

FUsè, neque confuſè, poſt *Bielum & alios Jo. Steph. Durand. lib. 2. de Ritib. à cap. 35. uſque ad 49.* ſacrum Canonem explicat, allatis Antiquorum interpretationibus, ut nihil certè; niſi brevitas, abeo deſiderari videatur: brevius ego, & apertioribus omiſſis, obſcuriora propono & expono.

1. *Te igitur, clementiſſime Pater.*) Ad Patrem docente Chriſto dirigitur omnis oratio, *Florus in expoſ. Miſſæ.*

2. *Sacrificia illibata.*) id eſt incontaminata, *Alcuin. cap. de Celebr. Miſſæ.* ſine macula offerentis, *Innoc. III. lib. 3. c. 3.* ſine labe, *Durand. lib. 4. c. 36.*

3. *Pro Eccleſia tua ſancta.*) *Tua* habet emphaſim ad movendum Deum, *Durand. loc. cit. Orthodoxis*, hoc eſt, rectæ gloriæ hominibus nullo errore depravatis, *Alcuin. & Florus, & Biel. lect. 24.*

4. *Vel qui tibi offerunt.*) Non modò Sacerdotes, ſed etiam qui votis & oratione cooperantur, *Innocent. ſupra*, & qui eleemoſynam pro Miſſa dederunt, aut alio modo celebrari curarunt, *Azor. lib. 10. cap. 6. quæſt. 13.*

5. *Et incolumitatis ſuæ.*) Pro corporali ſanitate precamur, *Alcuin. & Innoc.*

6. *Reddunt vota ſua.*) Vota ſua fidei & devotionis, quæ ſunt in libertate arbitrii, & ideò ſua, *Innocent.*

7. *Communicantes.*) In Communione Sanctorum valet Sacrificium, *Innoc.* ſed *Microl. c. 12.* ex interpoſitione verborum, quæ fit in Feſtis quibuſdam, colligit non ſignificari hic communionem Sanctorum, qui ſunt in cælo, ſed communionem Catholicorum fidelium.

8. *Oblationem ſervitutis noſtræ.*) Id eſt Cleri; & eſt latriæ, quæ ſoli Deo debetur, *Odo. Camer.*

9. *Et cunctæ familiæ.* Id eſt, totius aſſiſtentiæ collectæ *idem Odo.* totius Eccleſiæ *Florus.*

10. *In Electorum tuorum jubeas grege numerari.*) Ut annumeretur cum electis ſecundùm præſentem juſtitiam, ut habeat gratiam; nam alioquin certus eſt electorum numerus. *Biel. lect. 33.*

11. *Adſcriptam.*) In numerum placitorum ſibi receptam eſſe velit Deus, *Alcuin.* Adſcribat & numeret inter grata, *Azor. ſupra cap. 37.*

12. *Ratam.*) Certam, permanentem, mutata ſubſtantia corruptibili in incorruptam, *Odo.*

13. *Rationabilem.*) Ut hominem verum pro hominibus offeramus, *Odo.*

14. *Acceptabilem.*) Quæ omninò placeat Deo, *idem.*

15. *Venerabiles manus ſuas.*) Venerationis mentione attentior fit Sacerdos ad opus futurū, *Card. Puccius Hom. 7. de Sacrif. Corporis Chriſti.*

16. *Elevatis oculis in cælum.*) Omittunt Evangeliſtæ, ſed Apoſtoli tradiderunt, *S. Thom. 3. p. q. 83.*

17. *Gratias agens.*) Inde Euchariſtia dicta, id eſt, gratiarum actio.

18. *Benedixit.*) Ac deinde fregit, deditque diſcipulis: non enim fregit, & poſtea dixit, *Hoc eſt corpus meum*; hæc enim eſt ſententia communior Theologorum, *S. Thom. 3. part. q. 78. art. 1. ad 1. Biel. lect. 36.* & ita intelligendi ſunt etiam Evangeliſtæ per poſtpoſitionem verborum locuti; & nos conſecramus, frangimus, diſtribuimus, ait *Beſſarion Card.*

19. *Ex hoc omnes.*) Tradidiſſe hæc verba Apoſtolos credimus, quamvis Evangeliſtæ omiſerint, ut omnes unum ſint.

20. *Et hunc præclarum Calicem.*) Fit alluſio ad Pſalm. 22. *Calix meus inebrians quàm præclarus eſt*, Florus *ſup.*

21. *Hic eſt enim Calix ſanguinis mei, &c.*) Omnia verba hujus formæ ſunt de ſubſtantia Sacramenti, *S. Thom. 3. p. q. 78. art. 3.* ſed Magiſter Sententiarum *4. diſt. 8.* cum Bonavent. & aliis docet, prima tantùm verba, quæ poſuimus, eſſe de ſubſtantia formæ, Idem habet Conc. Floren.

22. *Novi & æterni teſtamenti.*) Supple, confirmatio, quia per mortem Chriſti, & effuſionem Sanguinis ejuſdem novum confirmatur Teſtamentum, & conſequenter fit immutabile, & æternum, *Durand. cap. 42.* Teſtamentum autem hoc loco eſt idem ac promiſſio. *Qui manducat meam carnem, &c. idem ibidem.*

23. *Myſterium fidei.*) Hoc eſt Sacramentum fidei occultum, quod ſolâ cernitur fide, *Odo Camer*, interjecit Eccleſia, ut moneat, aliud eſſe in ſpecie, aliud in fide, *Ivo Carnut. cap 264.*

24. *Hæc quotieſcumque feceritis.*) Id eſt ſacrificaveritis; facere enim eſt ſacrificare, *Exod. 29. Lev. 23.*

25. *In mei memoriam facietis.* Præciſè Paulus *Mortem Domini annuntiabitis 1. Cor. 11.*

26. *Supra quæ propitio ac ſereno vultu.*) id eſt, propitio nobis, *Durand. lib. 4. c. 43.* nam Deus eſt propitius Filio ſuo, qui eſt in Hoſtia, & Calice. Verba hæc ad offerentem referuntur, ut nimirum cum utilitate noſtra offeratur. *Alexand.*

de

Digitized by Google

de Ales. 4. parte quæſt. 37. de Offic. Miſſæ mem. 3. art 2. Nominantur autem hic Abel puer, à puritate, Florus *ſup.* Abraham, & Melchiſedech, quorum fuerunt Sacrificia & nobiliora, & in hoc præſignando magè propria, *Duran. d. c. 43.*

27. *Jube hæc perferri per manus ſancti Angeli tui.* Id eſt, miniſtrari. Non enim petimus, ut Angeli perferant Corpus & Sanguinem in cœlum; ſed fidem, memoriam Paſſionis, vota fidelium, eo modo quo Angelus dicitur obtuliſſe orationem Tobiæ, *cap. 12.* Altare in cælo eſt ſpirituale, *ut in Apoc* dicitur, & ex hoc loco *S. Greg. lib. 4. Dial. c. 58.* colligit, Angelorum Choros adeſſe Sacrificio.

28. *Nobis quoque peccatoribus.*) Plane pro ſeipſo orat Sacerdos, *Alber. Mag.* Debet enim, quemadmodum pro aliis, ita & pro ipſo offerre, *Hebr. 5.* numero plurali utitur, quia ſacrificium non eſt unius perſonæ, ſed militantis Eccleſiæ: gemendo ergò illud dicat, *Amalar. l. 3. cap. 26.*

29. *Partem aliquam & ſocietatem.*) Partem, *Dominus pars hæreditatis meæ, Pſalm. 15.* & item quia licet Deus totus detur, non tamen totaliter in cœlo datur Beatis, unde David: quia datur ſecundùm differentiam meritorum, *ex Innoc. III. lib. 5. cap. 8.*

30. *Cum tuis ſanctis Apoſt. &c.*) Ante conſecrationem poſtulatur Sanctorum ſuffragium, poſt conſecrationem eorum conſortium. Bis nominantur Sancti; quaſi Sacerdos indutus ſit ſuperhumerali, in quo erant nomina Patrum; *Steph. Eduen.* ait, ut orent pro nobis, *cap. 18.*

31. *Non æſtimator meriti.*) Æſtimat merita Deus, contra Joviniani errorem; ſed precamur, ut ex ſua liberalitate ſupperaddat plura. Meritum etiam hoc loco ſignificare poteſt peccatum.

32. *Semper bona creas.*) Vidit Deus quæ fecerat, & erant valdè bona, eadem nunc ſemper creat bona, *Alcuin.*

33. *Sanctificas.*) Ut, quæ erant ſimplex creatura, ſacra fiant, *idem.*

34. *Vivificas.*) Ut ſint myſteria vitæ *idem.*

35. *Benedicis.*) Omni benedictione cæleſti. *idem.*

36. *Et præſtas nobis.*) Ad fruendum. *Amalar. lib. 3. cap. 26.*

37. *Per ipſum.*) Uti per mediatorem, *Florus.*

38. *Cum ipſo.*) Tanquam æquali, *idem.*

39. *In ipſo.*) Tanquam conſubſtantiali, Florus *in Expoſit. Miſſæ.* Et hic finis Canonis eſto.

COMMENTARIA
IN RUBRICAS
MISSALIS ROMANI.
PARS TERTIA.
De defectibus in celebratione Miſſarum occurrentibus.

SACERDOS celebraturus, omnem adhibeat diligentiam, ne deſit aliquid ex requiſitis ad Sacramentum Euchariſtiæ conficiendum. Poteſt autem defectus contingere ex parte materiæ conſecrandæ. & ex parte formæ adhibendæ, & ex parte miniſtri conficientis. Quidquid enim horũ deficit, ſcilicet materia debita, forma cũ intentione,

Digitized by Google

intentione, & Ordo Sacerdotalis in conficiente, non conficitur Sacramentum. Et his exiſtentibus, quibuſcumque aliis deficientibus, veritas adeſt Sacramenti. Alii verò ſunt defectus, qui in Miſſæ celebratione occurrentes, etſi veritatem Sacramenti non impediant, poſſunt tamē aut cum peccato, aut cū ſcandalo contingere.

Optima eſt diviſio in defectus Subſtantiales, & in Accidentales. Subſtantiales in tribus contingunt, vel in materia, vel in forma, vel in intentione Miniſtri: quæ tria ſunt neceſſaria ad ſubſtantiam Sacramenti. Accedit verbum cum intentione ad elementum, & fit Sacramentum. Accidentales multi eſſe poſſunt, neque ad certum numerum reduci poſſunt.

Collegit hos defectus in Miſſa ex ſacris Theologis, & in Miſſalem librum tranſtulit, neſcio quis, anno 1557. Venetiis impreſſum, Pii vero V. & Clementis VIII. auctoritate recognitum. Opus, quis ambigat, non prodiiſſe tandem numeris omnibus abſolutum? adjecimus nonnulla ex modernis Theologis non contemnenda.

De defectibus materiæ. Titul. II.

Defectus ex parte materiæ poſſunt contingere, ſi aliquid deſit ex iis, quæ ad ipſam requiruntur. Requiruntur enim, ut ſit panis triticeus, & vinum de vite: & ut hujuſmodi materia conſecranda in actu conſecrationis *a* ſit coram Sacerdote.

a *Sit coram Sacerdote.*) Certus terminus hujus præſentiæ à ſolo Chriſto deſignari poteſt. *Durand. in 4. diſt. 11. q. 6. num. 6. & Palud. q. 1. num. 3.* à nobis autem eſt moraliter dijudicandus ex humano more, quo dicitur res præſens, & ex uſu Eccleſiæ.

De defectu Panis. III.

1. *b* Si panis non ſit triticeus, vel ſi triticeus, *c* admixtus ſit granis alterius generis in tanta quantitate, ut non maneat panis triticeus; vel ſit alioqui corruptus, non conficitur Sacramentum.

b *Si panis non ſit triticeus.*) Vult eſſe triticeum *Conc. Florent. in Decreto Eugen.* ubi definitur neceſſaria materia Sacramenti; quidquid dicat *Cajetan. ibi* loqui de neceſſitate præcepti. Vide *Suar. diſp. 44. ſect. 1. part. 3. quæſt. 5.* tum quia figuræ veteres ſub tritico datæ ſunt; tum quia hic eſt panis communiter ad uſum hominum: tum quia ita decet ob excellentiam tanti Sacramenti. Ubi vero dubitatur eſſe triticeus, ne adhibeatur, *ex Alano lib. 1. de Euchariſtia cap. 11.* Selica, ſeu Secala probabilius negatur eſſe triticum in Lombardia, *Bonac. diſp. 4. quæſt. 2. punct. 1. num. 2.*

c *Admixtus ſit granis alterius generis, &c.*) Hæc doctrina eſt S. Thomæ *3. p. q. 74. art. 3. ad 3.*

Sed, quid ſi panis confectus ſit ex amylo? S. Thom. *ibidem* negat, quia amylum fit ex tritico corrupto. Vide fuſius *Suar. diſp. 44. ſect. 2.*

2. Si ſit confectus de aqua roſacea, vel alterius diſtillationis, dubium eſt, an conficiatur.

Negat *S. Thom. art. 7. ad 3. ſupra*, affirmat *Cajet. ibidem.*

3. Si cœperit 1. corrumpi, ſed non ſit corruptus; ſimiliter 2. ſi non ſit azymus, ſecundùm morem Eccleſiæ Latinæ conficitur, ſed 3. conficiens graviter peccat.

Prima pars propoſitionis eſt *S. Thom. ſupra articulo 3. ad 4.* Altera eſt *Concil. Florent. & communis.* Tertia pars eſt item communis, *de Celebrat. Miſſ. cap. Literas.* An verò detur caſus,

ſus, quòd poſſit Latinus in Eccleſia Græca conſecrare in fermentato licitè. Vide *Suarez ubi ſupra ſect. 3.* in fermentato nunquam licet apud Latinos, etiam ſi urgeat neceſſitas alicujus in periculo mortis, *Suarez ſect. 3. in fine Unum verò.*

4. Si Celebrans ante conſecrationem adverterit Hoſtiam eſſe corruptam, aut non eſſe triticeam, remotâ illâ Hoſtiâ aliam ponat, & factâ oblatione, *d* ſaltem mente conceptâ, proſequatur ab eo loco, ubi deſivit.

d *Saltem mente conceptá.*) Ex quo non eſt neceſſe eam elevare ante oculos ſuper Patenam, neque facere cum ea, vel ſuper ea ſignum Crucis, ut fecit in oblatione Hoſtiæ: ſed eam ſimpliciter deponat ſuper Corporale, ſi id adverterit inter oblationem Calicis & conſecrationem.

5. Si id adverterit poſt conſecrationem, etiam poſt illius Hoſtiæ ſumptionem, poſitâ aliâ facit *e* oblationem ut ſuprà, & *f* à conſecratione incipiat, ſcilicet ab illis verbis, Qui pridie quàm pateretur, & illam priorem ſi non ſumpſit, *g* ſumat poſt ſumptionem Corporis, & ſanguinis, vel alii ſumendam tradat, vel alicubi reverenter conſervet. *h* Si autem ſumpſerat, nihilominus ſumat eam quam conſecravit: quia præceptum de perfectione Sacramenti majoris eſt ponderis, quàm quòd à jejunis ſumatur.

e *Oblationem ut ſupra.*) Id eſt, ſaltem mente conceptâ.

f *A conſecratione incipiat.*) Eſt communis ſententia.

g *Sumat poſt ſumptionem, &c.*) Ad cautelam ſumat, aut ob reverentiam conſervet.

h *Si autem ſumpſerat, &c.*) Ratio addita communis eſt apud Theologos. Lege *Suar. 3. part. diſp. 75. ſect. 6. ex S. Thom. ibid. q. 83. art. 6. ad. 4.*

6. Quod ſi hoc contingat poſt ſumptionem Sanguinis, apponi debet rurſus novus panis, & vinum cum aqua, & factâ prius oblatione, ut ſupra, Sacerdos conſecret incipiendo ab illis verbis, Qui pridie, *i* ac ſtatim ſumat utrumque, & proſequatur Miſſam, ne Sacramentum remaneat imperfectum, & ut *l* debitus ſervetur ordo.

i *Ac ſtatim ſumat utrumque.*) Sine elevatione, ut oſtendat populo; omiſſis quæ ſequuntur in Canone uſque ad ſumptionem incluſivè, ne populus, ſi fieri poteſt, cognoſcat erratum eſſe.

l *Debitus ſervetur Ordo.*) Juxta *Conc. Tolet. VII. cap. 1. vel 2. ſecundùm alios,* Ordo verò eſt, ut corpus prius præexiſtat, antequàm ex eo fundatur Sanguis; in Calice namque repræſentatur effuſio Sanguinis; ergo Hoſtia, in qua Corpus Chriſti eſt ex vi verborum, debet conſecrari priùs.

Suar. tamen *loco citato* tenet, non eſſe ita neceſſarium hunc ordinem neceſſitate Sacramenti, ſed tantummodò neceſſitate præcepti; nam conſecrata Hoſtia poſt Calicem, ſtatim repræſentatur Sanguis diſtinctè à Corpore Chriſti: quod ſufficere videtur ad integritatem ſacrificii.

7. Si Hoſtia conſecrata diſpareat, vel caſu aliquo, ut vento, *m* aut miraculo vel ab aliquo animali accepta, & nequeat reperiri, tunc altera conſecretur, ab eo loco incipiendo, Qui pridie quàm pateretur, factâ ejus priùs oblatione, ut ſuprà.

m *Aut miraculo.*) Miraculum eſt à Deo ſolo, qui videtur tunc acceptare Sacrificium eo modo oculis noſtris imperfectum; & ideo non eſt in rigore neceſſe, ut alia Hoſtia conſecretur,

ita *S Thom. 3. part. queſt. 82. art. 4. ad 3.* ubi tamen conſulit, ut iteratò conſecretur, & hoc habet Rubrica uti tutiùs, & ſecuriùs in reliquis caſibus hujus Rubricæ præceptum eſt, non conſilium, ad integritatem Sacrificii, *Suarez 3. part. queſt. 85 ſect. 1. Quinto.*

De defectu vini. IV.

1. SI vinum ſit factum penitùs *n* acetum, vel penitùs putridum, vel *o* de uvis acerbis, ſeu non maturis expreſſum, vel ei admixtum tantum aquæ, ut vinum ſit corruptum, non conficitur Sacramentum.

n *Acetum.*) Non fit Sacramentum. *S. Thom. 3. part. queſt. 74. art. 5. ad 1.*

o *De uvis acerbis,* &c.) Habet *S. Thom. ibid. ad 3.* vinum ex aqua miraculoſum eſt apta materia; *Henriq. lib. 8. cap. 12.* & vinum etiam congelatum. Suar. *diſp. 45. ſect. 1.*

2. Si vinum cœperit *p* aceſcere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantùm acre, vel *q* muſtum de uvis tunc expreſſum, vel non fuerit *r* admixta aqua; vel fuerit admixta *s* aqua roſacea, ſeu alterius diſtillationis, conficitur Sacramentum, ſed conficiens graviter peccat.

p *Aceſcere.*) Fit Sacramentum, cum peccato tamen, *Thom. ſuprà ad 2.*

q *Muſtum de uvis tunc expreſſum.*) Eſt Julii Papæ, *de Conſecr. Diſt. 2. cap. Cum omne crimen,* & ex neceſſitate conceditur; ſed abſtinendum eſt omninò ob irreverentiam & indecentiam, ait Suar. *loc. cit. diſp. 45. ſect. 1.*

r *Admixta aqua,*) Miſceri aquâ vinum, eſt de præcepto Eccleſiæ tantùm; *Trident. Seſſione 22.* cum quo præcepto ſtat quoque præceptum Chriſti, qui neque voluit aquam de neceſſitate Sacramenti, Suar. *loco cit.*

ſ *Aqua roſacea.*) Conficitur Sacramentum, quia aqua non eſt de neceſſitate Sacramenti: ſed peccaret contra præceptum negativum, de non miſcendo aliquid in materia Sacramentorum, præter Chriſti inſtitutionem, & conſuetudinem Eccleſiæ, *S. Thom. quaſt. 74. art. 7. ad 3.*

3. Si Celebrans ante conſecrationem Sanguinis, quamvis poſt conſecrationem Corporis, advertat aut vinum, aut aquam, aut utrumque non eſſe in calice, debet ſtatim apponere vinum cum aqua, & factâ oblatione ut ſuprà, conſecrare, incipiendo ab illis verbis. Simili modo, &c.

4. Si poſt verba conſecrationis advertat vinum non fuiſſe poſitum, ſed aquam, depoſitâ aquâ in aliquod vas, iterum vinum cum aqua ponat in Calice, & conſecret, reſumendo à verbis prædictis. Simili modo.

5. Si hoc advertat poſt ſumptionem Corporis, vel hujuſmodi aquæ, apponat aliam Hoſtiam iterùm conſecrandam, & vinum cum aqua in calice, offerat utrumque, & conſecret, & ſumat; *t* quamvis non ſit jejunus. Vel ſi Miſſa celebretur in loco publico, ubi plures adſint, ad evitandum ſcandalum poterit apponere vinum cum aqua, & factâ oblatione, ut ſuprà, conſecrare, ac ſtatim ſumere, & proſequi cætera.

Prima pars Rubricæ poſterioris eſt *S. Thom. 3. p. q. 83. art. 6. ad 2.* altera verò pars eſt *Soti 4. diſtinct. 13. qu. 2. art. 6. ad 4.* cujus eadem ferè ſunt verba Rubricæ, item *Navar. c. 25. num. 21.* & eſt magis practica.

t *Quamvis non ſit jejunus.*) Ita *S. Thom. loco*

citato

citato, art. 6. ad 2. addit *Angelus cum Sylveſt.* ſi Sacerdos, dum in ore habet potum, priuſquàm deglutiat, ſentiat non eſſe vinum, non debet conſumere, ſed in Calicem emittere, & poſt Sanguinis ſumptionem illum reſumere: ſed moraliter eſt difficillimum, & ideo ſine ſcrupulo poteſt deglutire primum, & conſecrare, & ſumere ſecundum. Ita Suarez *loco cit. diſp. 85. ſect. 1. ad primam confirmationem.*

6. Si quis percipiat ante conſecrationem, vel poſt conſecrationem, totum vinum eſſe acetum, vel aliàs corruptum, idem ſervetur quod ſupra, ac ſi deprehenderet non eſſe poſitum vinum, vel ſolam aquam fuiſſe appoſitam in Calice.

Eadem eſt ratio deficientis materiæ ad Sacrificium integrum: ſi tamen Sacerdos pergat in Miſſa, & ex ignorantia, vel inopinati caſus perturbatione non obſervet, non per hoc mortaliter peccat, *ex Navar. c. 25. Man. num. 91. & Sa verb. Miſſa, n. 31.*

7. Si autem celebrans ante conſecrationem Calicis advertat, non fuiſſe appoſitam aquam, ſtatim ponat eam, & proferat verba conſecrationis. Si id advertat poſt conſecrationem Calicis, nullo modo apponat, quia non eſt de neceſſitate Sacramenti.

Prima pars eſt manifeſta. Adde tantùm eſſe benedicendam aquam de more. Secunda pars eſt *S. Thom. loco cit, art. 6. ad 4.* Ne, inquit, ſequatur corruptio Sacramenti pro aliqua parte, quod docuerat *q. 77. art. 8.*

8. Si materia, quæ eſſet apponenda, ratione defectûs, vel panis, vel vini, non poſſet ullo modo haberi; ſi id ſit ante conſecrationem Corporis, ulterius procedi non debet: ſi poſt conſecrationem Corporis, aut etiam vini deprehenditur defectus alterius ſpeciei, alterâ jam conſecratâ, tunc *u* ſi nullo modo haberi poſſit, procedendum erit, & Miſſa abſolvenda; ita tamen ut prætermittantur verba & ſigna, quæ pertinent ad ſpeciem deficientem. Quod ſi expectando aliquandiu haberi poſſit, expectandum erit, ne ſacrificium remaneat imperfectum.

u *Si nullo modo haberi poſſit.)* Imò ſi difficillimo modo haberi poſſit, & notabilis inde oriretur offenſio populi, Miſſa abſolvenda erit abſque materia deficiente, ſive Hoſtiæ, ſive vini; quia majoris eſt vinculi Jus naturale quàm divinum ſcriptum, aut poſitivum. *Azor. lib. 10. c. 35. qu. 6.*

An verò Summus Pontifex poſſit relaxare Jus divinum ad effectum, ut Sacerdos ob ingentem neceſſitatem in ſolo pane ſine vino ſacrificet? *Azor lib. 10. c. 19. q. 3. verſ. Secundum eſt*, putat probabilem affirmativam ſententiam, ob publicam neceſſitatem, & gravem. Probabiliorem negativam docet *Suar. diſp. 43. ſect. 4.*

Quæri poteſt in prædictis caſibus de aqua, quæ ob breviſſimum tempus ab infuſione ejuſdem in Calicem uſque ad Calicis conſecrationem, non poteſt converti in vinum, ut aliàs dicitur. An remaneat aqua mixta ſpeciebus vini? an verò & ipſa ſtatim immediatè tranſubſtantietur in Sanguinē Chriſti? ſed quidquid ſit de converſione aquæ in vinū, de qua diſputant Philoſophi, quam tamen affirmant SS. Patres & Theologi Scholaſtici, ſi ob anguſtiā temporis non fiat converſio, non putamus abſurdum, quod remaneat aqua ſubſtantialiter aqua, cùm non ſit neque materia, neque commateria immediata Sacramenti; ſed ea ſolùm infunditur ad myſterium unionis populi cum Chriſto, ut ſuo loco diximus. Neque ideò adoramus aquam, ſed Chriſtū ſub ſpecie vini aquâ permixti? ſicuti neq; ſi cadat in Calicem muſca, eam dicimur adorare. Scripſere de hac re fuſiùs Paulus Areſius Epiſcopus Derthonenſis, & in oppoſitam ſententiā Hiacynthus Petronius Magiſter ſacri Palatii, nunc Epiſcopus.

De defectibus formæ. V.

1. Defectus ex parte formæ poſſunt contingere, ſi aliquid deſit ex iis, quæ ad integritatem verborum in ipſa conſecratione requiruntur. Verba autem conſecrationis, quæ ſunt forma hujus Sacramenti, ſunt hæc: Hoc eſt enim corpus meum. Et, Hic eſt enim calix Sanguinis mei, novi & æterni Teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Si quis autem aliquid diminueret, vel immutaret de forma conſecrationis Corporis & Sanguinis, & in ipſa verborum immutatione verba idem non ſignificarent, non conficeret Sacramentum. Si verò aliquid adderet, quod ſignificationem non mutaret, conficeret quidem, ſed graviſſimè peccaret.

Notanda eſt hoc loco ſingularis doctrina *Suar. 3. p. diſp. 85. ſect. 1. Secundo*, quòd ſi contingit defectus eſſentalis in forma, vel in utraque, nempe cum mutatione ſenſus verborum conſecrationis, iteranda eſt conſecratio, ut perficiatur Sacrificium; & ſi contingat id cognoſci poſt ſumptionem Corporis, vel ſpeciei non ritè conſecratæ, iteranda eſt item talis conſecratio, appoſitâ materiâ, quæ non fuit conſecrata, *juxta Rubric. ſup. tit. 4. numer. 5. & titulo 3. numer. 6.* quia eadem eſt ratio ineptæ materiæ, & materiæ ſine forma. Imò etiam, ſi id contingat fieri ex malitia miniſtri mutantis formam, vel non habentis intentionem, nihilominùs debet poſt ſumptionem ſupplere defectum, pœnitendo de priori culpa quam commiſit, & reverenter ſupplendo, ut dictum eſt. Quòd ſi defectus accidat in utraque ſpecie, & jam utramque ſumpſit, non eſt quod ſuppleat, quia Sacrificium nullum fuit, ſed totum fictum; & eo caſu nullum eſt præceptum de faciendo vero Sacrificio, neque de ſupplendo quod non eſt inceptum, neque ex parte: & obligat tunc aliud præceptum de non ſacrificando, fracto jejunio.

Porrò *S. Thom. q. 78. art. 3.* vult, excepto *enim*, omnia verba formarum prædictarum eſſe de eſſentia Sacramenti; communior autem antiquorum ſententia eſt, ea non eſſe. Vide *Suar. diſp. 60. ſect. 1.*

2. Si celebrans non recordetur ſe dixiſſe ea, quæ in conſecratione communiter dicuntur, non debet propterea turbari. 2. Si tamen certò ei conſtet, ſe omiſiſſe aliquid eorum, quæ ſunt de neceſſitate Sacramenti, id eſt, formam conſecrationis, ſeu partem, reſumat ipſam formam, & cætera proſequatur per ordinem. 3. Si verò valde probabiliter dubitat, ſe aliquid eſſentiale omiſiſſe, iteret formam, ſaltem ſub tacita conditione. 4. Si autem non ſunt de neceſſitate Sacramenti, non reſumat, ſed procedat ulterius.

Prima pars eſt *S. Thom. ſup. art. 6. ad 5.* Altera pars eſt *ejuſdem ibidem*. Sed cùm hic dicatur *reſumat ipſam formam*, quid reſumendum erit? ſanè verba ea tantùm, quæ ſuprà *num. 1. hujus tituli* poſita ſunt tanquam eſſentialia formæ, quidquid dicant *Ang. Palud. & Scotus*, ita *Suarez loco citato*. In tertia parte Rubricæ, quæ eſt communis, eo modo tollitur dubium, & periculum iterandi conſecrationem ſuper materiam conſecratam. Quarta pars patet, & confirmat ſecundam partem hujus Rubricæ, de non reſumendo, niſi eſſentialia formæ.

Cæterùm non eſt neceſſe in prolatione formæ, ut ſonus verborum attingat Hoſtiam, vel Calicem. *Suarez diſp. 45. ſect. 5.*

De

De defectibus Miniſtri. VI.

DEfectus ex parte Miniſtri poſſunt contingere quoad ea, quæ in ipſo requiruntur. Hæc autem ſunt: In primis intentio, deinde diſpoſitio animæ, diſpoſitio corporalis, diſpoſitio veſtimentorum, diſpoſitio in miniſterio ipſo, quoad ea, quæ in ipſo poſſunt occurrere.

Diviſio in has quinque ſpecies defectuum ea eſt, ut prima tantùm dici debeat eſſentialis, reliquæ accidentales.

De defectu intentionis. VII.

1. SI quis non intendit conficere, ſed deluſoriè aliquid agere. 2. Item ſi aliquæ Hoſtiæ ex oblivione remaneant in Altari, vel aliqua pars vini, vel aliqua Hoſtia lateat, cùm non intendat conſecrare, niſi quas videt. 3. Item ſi quis habeat coram ſe undecim Hoſtias, & intendat conſecrare ſolùm decem, non determinans, quas decem intendit: in his caſibus non conſecrat, quia requiritur intentio. 4. Secus, ſi putans quidem eſſe decem, tamen omnes voluit conſecrare, quas coram ſe habebat: nam tunc omnes erunt conſecratæ: atque ideo quilibet Sacerdos talem ſemper intentionem habere deberet, ſcilicet conſecrandi eas omnes, quas ante ſe ad conſecrandum poſitas habet.

Prima pars ſacrilegium enormiſſimum continet: & ſi fictionis pœniteat ante ſumptionem, poteſt reſumere formam, non ex vi præcepti perficiendi Sacrificium, quod nondum incepit; ſed ex vi præcepti non fingendi falſum in hoc miniſterio, & conſequenter non perſeverandi in fictione, nec ſumendi potum, & cibum per modum Sacramenti, quod non eſt, nec dandi aliis occaſionem adorandi merum panem & vinum; poſt ſumptionem verò ficti Sacramenti ſervetur quod diximus ſuprà *ex Suar. tit. 5. n. 1.* Altera pars nullam habet difficultatem, in tertia Major *diſtinct. 11. qu. 2. Durand. q. 7. & communiter* concordant, quia non eſt major ratio, cur iſta vel illa ſit conſecrata. Quarta pars manifeſtè ſequitur, quia materia eſt determinata intra terminum intentionis.

2. Si Sacerdos putans ſe tenere unam Hoſtiam, poſt conſecrationem invenerit fuiſſe duas ſimul junctas, in ſumptione ſumat ſimul utramque. 2. Quod ſi deprehendat poſt ſumptionem Corporis & ſanguinis, aut etiam poſt ablutionem, reliquias aliquas relictas conſecratas, eas ſumat, ſive parvæ ſint, ſive magnæ, quia ad idem ſacrificium ſpectant.

In prima parte, quæ eſt *Auctorum paulò ſuprà cit.* ratio ea eſt, quia ambæ ſunt conſecratæ, cùm illud *putans* dicat tantùm privatam deceptionem, quæ non tollit intentionem debitam, quæ eſſe debet, & moraliter eſt circa hanc præſentem materiam, *Suarez diſp. 43. ſect. 6.* Secunda pars eſt *Soti 4. diſt. 12. q. 1. art. 8.* qui tamen diſtinguit particulas in parvas & magnas atque has vult in Pyxide aſſervari; contra quem *Azor lib. 20. c. 30. q. 1.* qui cum Rubrica concordat

ſublatâ omni diſtinctione, ea nimirùm ratione, quia eæ omnes reliquiæ ſunt Sacrificii: unde & addit, ſumendas eſſe ſtatim, alioquin poſt notabile temporis intervallum elapſum, cenſetur Sacrificium abſolutum, & proinde particulæ nõ ſumerentur ut reliquiæ, ſed per ſe: quod facere non licet. *Tabiena* concedit abſolutè *v. Miſſa n. 42.* eas poſſe ſumi, & ſumendas eſſe, nullâ habitâ diſtinctione reliquiarum, neque temporis; dummodò pertineant ad eandem Miſſam.

3. Si verò relicta ſit Hoſtia integra conſecrata, eam in tabernaculo cum aliis reponat: ſi hoc fieri nequit, ſequenti Sacerdoti ibi celebraturo, in Altari ſuprà Corporale decenter opertam, ſumendam unà cum altera, quam eſt conſecraturus, relinquat: vel ſi neutrum horum fieri poſſit, in ipſo Calice, ſeu Patena decenter conſervet, quouſque in Tabernaculo reponatur, vel ab altero ſumatur; quod ſi non habeat, quomodò honeſtè conſervetur, poteſt eam ipſemet ſumere.

Eſt caſus eventu difficilis, ſi tamen accidat, optimè Rubrica docet, ſecuta Sotum de particulis magnis reſervandis ut ſuprà.

4. Si intentio non ſit actualis in ipſa conſecratione propter evagationem mentis, ſed virtualis, cùm accedens ad Altare intendat facere, quod facit Eccleſia, conficitur Sacramentum, etſi curare debet Sacerdos, ut etiam actualem intentionem adhibeat.

Quod hic dicitur de ordinaria materia conſecranda in Miſſa, intellige etiam, quando plures particulæ ponuntur ſuper Altare, ut conſecrentur, & in actuali conſecratione non recordatur illarum Sacerdos, ſed ejus tantùm, quam in manibus habet, tunc enim omnes ſunt conſecratæ, *Angel. in verbo Euchariſt. num. 27. Navar. cap. 25. num. 91.* debent tamen eſſe præſentes intra Aram, non extra eam, inquit *Suar. diſp. 43. ſect. 6.* aliàs non æſtimaret illas conſecratas eſſe; ſicut etiam exiſtimat, id totum in calice conſecratum eſſe, quod per modum continui in eo continetur: guttæ verò, quæ ſunt extra calicem, aut intra, ſed ſeparatæ à toto, veriſimiliùs putat, quòd non ſint conſecratæ, neque intentione virtuali intentæ: & eo magis erunt conſecratæ particulæ poſitæ in Pyxide, ubi aliæ adſunt aliàs conſecratæ, *juxta placitum Poſſevini, de Officio Curati c. 2. n. 20.* quod tamen prohiberem fieri. Certè ſi fiant genuflexiones plures, addendæ erunt ab Offertorio ad communionem, neque circulus perficiendus erit ad *Orate fratres*, propter conſecratas particulas in illa Pyxide.

Item, ſi Pyxis non aperitur tempore conſecrationis ex oblivione, fit tamen conſecratio, *Suarez diſp. 43. ſect. 5.*

De defectibus diſpoſitionis animæ. VIII.

1. SI quis ſuſpenſus, excommunicatus, degradatus, irregularis, vel aliàs canonicè impeditus, celebret, conficit quidem Sacramentum; ſed graviſſimè peccat, tam propter Communionem, quam indignè ſumit, quàm propter executionem Ordinum, quæ ſibi erat interdicta.

Nota quod valor ille Miſſæ, qui eſt ex parte precum Eccleſiæ, omninò perditur, *ex S. Thom. q. 82 art. 7. ad 3.* quia Eccleſia non intendit orare nomine ſuo, ore præciſorum ab ea per excommunicationem notoriam. Fuſiùs *Suarez diſp. 77. ſect. 2.* Quod ſi immineat mortis, infamiæ, aut ſcandali periculum, poterunt prædicti cum contritione celebrare, *Azor. lib. 10. cap. 31. quæſt. 6.*

2. Si

2. Si quis habens copiã Confeſſoris celebret in peccato mortali, graviter peccat.

3. Si quis autem in caſu neceſſitatis, non habens copiam Confeſſoris, in peccato mortali abſque contritione celebret, graviter peccat, ſecus ſi conteratur: debet tamen, cùm primùm poterit, confiteri.

4. Si in ipſa celebratione Miſſæ Sacerdos recordetur ſe eſſe in peccato mortali, conteratur cum propoſito confitendi, & ſatisfaciendi.

5. Si recordetur, ſe eſſe excommunicatum, vel ſuſpenſum aut locum eſſe interdictum: ſimiliter conteratur cum propoſito petendi abſolutionem. Ante conſecrationem autem in ſupradictis caſibus, ſi non timetur ſcandalum, debet Miſſam inceptam deſerere.

Supradicta fundantur in verbis S. Pauli *1. Corinth. 11. Probet autem ſeipſum homo*, &c & in Decretis *Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 4. & can. 11.* lege *Suar. 3. part. diſp. 63. ſect. 3.* nam *Concil. Trident.* ponit duas circumſtantias, quæ debent concurrere, ut liceat celebrare ſine Confeſſione, *neceſſitate*, inquit *urgente, & modò deſit copia Confeſſoris.*

Neceſſitas urgens in his caſibus erit; Primò abſolvendi inchoatum jam Sacrificium, ut perficiatur. Item neceſſitas alterius in periculo mortis exiſtentis; pro quo communicando facienda eſt Miſſa. Item, ſi omittendo Miſſam ſcandalum oriretur; dico ſcandalum, non autem quædam admiratio populi, quæ, *ex Corduba quæſt. 142. citante alios*, non ſufficit. Item quando tenetur ex officio facere Sacrum; quam cauſam præſertim indicat Tridentinum. Neceſſitas igitur attendatur non commoditas *ex Suar. ibid. ſect. 4.*

Inopia verò Confeſſoris dicitur eſſe, quando verè non adeſt qui abſolvere à peccato mortali poſſit, quo reus eſt Sacerdos celebraturus; vel longiùs abeſt quàm adiri commodè queat. Item, quando, etiamſi adſit Confeſſor, timetur verè de eo, quod ob non ſervatum ſigillum, aut ob aliam cauſam, grave damnum ſequeretur celebraturo, ita *Silv. verbo confeſſio 1. §. 2.* tamen confiteatur alia peccata, tacito tantùm eo, in quo eſt periculum, ita *Major. 4. diſt. 17. quæſt. 5. & Navar. cap. 7. n. 6.* Sicut etiam idem facere debet, ſi reſervatum caſum habeat, neque adire poteſt Epiſcopum, neque obtinere abſolutionem. Porrò contritionem eſſe neceſſariam, omnes fatentur *ex Trident. ſuprà citat.* ibi: *Sibi contritus videatur.*

Quid autem agendum erit ante conſecrationem? Si ante inchoatam Miſſam recordetur ſe eſſe in peccato; confiteatur, etiamſi oporteat exui ſacris veſtibus, *Scot. d. 9. q. 1.* quia ſacra actio non eſt incepta; citra ſcandalum intellige, ut etiam in ſequentibus. Si Miſſa eſt inchoata, & facilè poteſt Confeſſor accedere ad Altare, fiat, *Bonavent. 4. d. 13. Silveſt. v. Euchar. 2. quæſt. 6.* quia illa pars Miſſæ eſt extrinſeca Sacrificio, & poteſt interrumpi, ſicut per Concionem, oblationem populi, &c.

At *S. Thom. quæſt. 83. art. 6. ad 2.* dicit tutiùs eſſe relinquere Miſſam, maximè in caſu excommunicationis (quem ſequitur Rubrica) ubi tamen indicat; non eſſe præceptum, ſed conſilium, deſerere inceptam Miſſam, dum dicit, *tutius eſſe*, & *S. Bonaventura ſuprà* negat, deſerendam eſſe Miſſam; negatque teneri Sacerdotem diſcedere ab Altari ut confiteatur. Debet autem, cùm primùm poterit, confiteri, *Concil. Trid. loco cit.*

De defectibus diſpoſitionis corporis. IX.

1. Si quis non eſt jejunus poſt mediam noctem, etiam ſumptionem ſolius aquæ, vel alterius potûs aut cibi, per modum etiam medicinæ, & in quantumcumque parva quantitate, non poteſt communicare, nec celebrare.

Eſt

Eſt doctrina *S. Thom. 4. part. q 80. art. 8 ad 4. ex Conc. Africano cap 8. Carth. III. cap. 29. & cap. 48.* ubi aſſeritur in Concilio Nicæno fuiſſe hanc eandem conſuetudinem ſumendi Euchariſtiam ante omnem cibum confirmatam: non ajunt, inſtitutam; quia manat ab Apoſtolis. *Clemens Epiſt. 2.* dicit, ſe à S. Petro hoc accepiſſe. Neque verò etiam, ut detur Viaticum ægroto, poterit non jejunus celebrare contra *Majorem, Azor. cap. 30. & Suar ſect. 5.* lege *Suar. diſp. 68. ſect. 3. & 4.* De quavis minima quantitate cibi aut potûs expreſsè loquitur *Concil. Tol. VII. can. 2.* imò & de papyro trajecto & ejecto docet *idem Suar. ibidem.*

2. Si autem ante mediam noctem cibum aut potum ſumpſerit, etiamſi poſtmodum non dormierit, nec ſit digeſtus, non peccat; ſed ob perturbationem mentis, ex qua devotio tollitur, conſulitur aliquando abſtinendum.

Hæc *Sanctus Thomas, ibidem ad 5.*

3. Si reliquiæ cibi remanentes in ore tranſglutiantur, non impediunt communionem, cùm non tranſglutiantur per modum cibi, ſed per modum ſalivæ. Idem dicendum, ſi lavando os, deglutiatur ſtilla aquæ præter intentionem.

Ita *S. Thom. ibidem ad 4.* qui vult, quantitatem vini vel aquæ eſſe valdè parvam, ut permiſceatur ſalivæ inſeparabiliter. Unde in Rubrica *ſtilla aquæ* nominatur. Notat *Suar. ſect. 4.* neceſſarium eſſe, ut manducatio præceſſerit mediam noctem: nam ſi advertat Sacerdos poſt mediam noctem, habere in ore reliquias cibi, & eas ex certa ſcientia digluriat, violat jejunium naturæ neceſſarium ad Communionem, *ex Palud. 4. diſt. 8. art. 2. num. 21.* expuantur igitur potiùs quàm trajiciantur.

Duo tamen non jejuno Sacerdoti conceduntur. Primum, ut poſſit ſumere particulas ſive à ſe ſive ab alio conſecratas, ſi nequeant conſervari ſine majori irreverentia; quia jejunium eſt ad reverentiam ſine præjudicio majoris irreverentiæ; præſertim ſi timeatur incurſus hoſtium, *Bonac. cum aliis diſp. 4. quæſt. 6. punct. 2.* qui etiam addit, quòd licet multo tempore ſe detinuerit Sacerdos in diſtribuenda Euchariſtia, poteſt adhuc tamen reliquias ſumere, & vaſa purificare, ſi diſtribuat conjunctim cum Miſſa. Alterum eſt ad ſupplendum Sacrificium, de quo mox dicemus *tit. 10. nu. 3.* Concedit *Toletus lib. 2. cap. 1. n. 2.* celebrationem illi, qui omninò immemor cibi ſumpti aut potûs, recordatur deinde poſt conſecrationem, ſe non eſſe jejunum; ac etiam ante conſecrationem, ſi ſcandalum immineat.

4. Si plures Miſſas in una die celebret, ut in Nativitate Domini, in unaquaque Miſſa abluat digitos in aliquo vaſe mundo, & in ultima tantùm percipiat purificationem.

Prohibemur *de Celebr. Miſſ. c. Ex parte*, ab Innoc. III. in priori Miſſa ſumere calicis ablutionem; quamvis non ſumi ſoleat ob nutritionem, ſed ob reverentiam Sacramenti: quare, ſi in prima Miſſa ſumitur ablutio, imò aqua per errorem pro vino conſecrata, frangitur jejunium, & alia Miſſa celebrari non poteſt.

Nota ea verba, *in aliquo vaſe mundo*, non in Calice Miſſæ, ne vinum ablutionis ſit deinde materia conſecrationis. Cæterùm ipſamet ablutio digitorum ſi non ſumatur à Celebrante in tertia Miſſa, ſumi debet ab alio, qui ſit jejunus, ob reverentiam fragmentorum; quæ fortaſsè ſunt corrupta, vel in Sacrarium fundenda erit: quod etiam nota, pro ablutione digitorum, quæ fit in ordinaria Communione populi extra Miſſam.

5. Si præceſſerit pollutio nocturna, quæ cauſata fuerit ex præcedenti cogitatione, quæ ſit peccatum mortale, vel evenerit propter nimiam crapulam, abſtinendum

ſtinendum eſt à communione, & celebratione, niſi aliud Confeſſario videatur. Si dubium eſt, an in præcedenti cogitatione fuerit peccatum mortale, conſulitur abſtinendum, extra tamen caſum neceſſitatis. Si autem certum eſt, non fuiſſe in illa cogitatione peccatum mortale, vel nullam fuiſſe cogitationem, ſeu eveniſſe ex naturali cauſa, aut ex diabolica illuſione, poteſt communicare, & celebrare, niſi ex illa corporis commotione tanta evenerit perturbatio mentis, ut abſtinendum videatur.

Eſt *S. Thom. 3. part. quæſtion. 80. art. 7.* qui ferè totum hauſit *ex S. Greg. in Epiſtola ad Auguſt. Angelorum Epiſc.* Sed pollutio, etiam voluntaria, per confeſſionem purgata non impedit, niſi ob congruentiam.

De defectibus in miniſterio ipſo occurrentibus. X.

1. POſſunt etiam defectus occurrere in miniſterio ipſo, ſi aliquid ex requiſitis ad illud deſit: ut, ſi celebretur in loco non ſacro, vel non deputato ab Epiſcopo, vel in Altari non conſecrato, vel tribus mappis non cooperto; ſi non adſint luminaria cerea; ſi non ſit tempus debitum celebrandi, quod eſt ab aurora uſque ad meridiem communiter: ſi celebrans ſaltem Matutinum cum Laudibus non dixerit; ſi omittat aliquid ex veſtibus Sacerdotalibus: ſi veſtes Sacerdotales, & mappæ non ſint ab Epiſcopo, vel ab alio hanc habente poteſtatem benedictæ: ſi non adſit clericus, vel alius deſerviens in Miſſa; vel adſit, qui deſervire non debet, ut mulier; ſi non adſit Calix cum Patena conveniens, cujus cuppa debet eſſe aurea, vel argentea, vel ſtannea; non ærea, vel vitrea; ſi Corporalia non ſint munda, quæ debent eſſe ex lino, nec ſerico in medio ornata, & ab Epiſcopo, vel ab alio hanc habente poteſtatem benedicta, ut etiam ſuperius dictum eſt: ſi celebrat capite cooperto ſine diſpenſatione; ſi non adſit Miſſale, licet memoriter ſciret Miſſam, quam intendit dicere.

Numerantur hic quatuordecim caſus graviores, in quibus ut plurimùm accidit peccatum mortale, ſi fiat contra regulas hoc loco ſignificatas: de quibus nos egimus ſuprà *in prima part. Rubricarum tit. 20. & ſecunda part. 1. & 2.* niſi excuſet ignorantia, vel oblivio, &c. *Azor. lib. 10. cap. 29. quæſt. 6.* Et ratio eſt, quia Concilium Tridentinum *Seſſ. 22.* & Pius V. initio Miſſalis hoc tradit, ut ſecundùm ritum, normam & modum à ſe traditum Miſſam decantent omnes, ac legant. Unde non licet mutare Miſſam, & eam dicere alterius diei quàm in Miſſali præſcribatur, ut notat *Suar. 3. part. diſput. 83. ſect. 3.* ſed mutare omittendo aliquid, quod pertineat ad integrum Miſſæ ritum. Multò verò minùs addere licet quidquam, quod expreſſiùs cautum eſt *in Trident. & prædicta Bulla Pii V.*

De rebus autem, an ſint benedictæ necne, non tenetur ſemper interrogare Sacerdos. *Azor. lib. 10. cap. 17. quæſt. 11.* quæ verò non ſunt uſui ampliùs, comburantur, *ex Clem. Epiſtola 2. & Summiſtis.*

2. Si Sacerdote celebrante violetur Eccleſia ante Canonem, dimittatur Miſſa: ſi poſt Canonem, non dimittatur. Si timeatur incurſus hoſtium, vel alluvionis, vel ruina loci ubi celebratur, ante conſecrationem dimittatur Miſſa, poſt conſecrationem verò Sacerdos accelerare poterit ſumptionem Sacramenti, omiſſis omnibus aliis.

Ratio eſt manifeſta, quia ante Canonem nondum eſt inceptum Sacrificium; poſt Canonem verò eſt perficiendum; poſt inchoatum ſcilicet Canonem, qui deſinit in fine, ſeu principio Orationis Dominicæ. Qua de re vide ſuprà *part. 2. tit. 10. n. 1. pag. 122. 123.* incipit autem Canon à *Te igitur.*

3. Si Sacerdos ante conſecrationem graviter infirmetur, vel in ſyncopen inciderit, aut moriatur, prætermittitur Miſſa; ſi poſt conſecrationem Corporis tantùm, ante conſecrationem Sanguinis, vel utroque conſecrato id accidit, Miſſa *x* per alium ſacerdotem expleatur ab eo loco, *y* ubi ille deſiit, & in caſu neceſſitatis *z* etiam per non jejunum. Si autem non obierit, ſed fuerit infirmus, adeò tamen, ut poſſit communicare, & non adſit alia hoſtia conſecrata, Sacerdos, qui Miſſam ſupplet, *a* dividat Hoſtiam, & unam partem præbeat infirmo, aliam ipſe ſumat. Si autem ſemi-prolatâ formâ Corporis obiit Sacerdos, quia non eſt facta conſecratio, non eſt neceſſe ut Miſſa per alium ſuppleatur. Si verò obierit ſemi-prolatâ formâ Sanguinis, tunc alter proſequatur Miſſam, & ſuper eundem Calicem repetat integram formam, ab eo loco. Simili modo, poſtquam cœnatum eſt; vel poſſet ſuper alium Calicem præparatum integram formam proferre, & Hoſtiam primi Sacerdotis, & Sanguinem à ſe conſecratum ſumere, ac deinde Calicem relictum, *b* ſemiconſecratum.

x *Per alium Sacerdotem expleatur.*) Ita *Concil. Tolet. VII. in c. Nihil. 7. quaſt. 1.* & *S. Thom. 3. part. quaſt. 83. art. 6. ad 1.* videtur indicare juris eſſe divini, ut tunc Sacrificium expleatur; & eſt probabilior ſententia, quàm eorum, qui id tantùm concedunt, ubi adeſt populus. Vide *Azor. lib. 10. c. 33. quaſt. 1.*

y *Ubi ille deſiit.*) Si prior inchoaverit tantummodò formam Sanguinis, alter eandem integram proferet, *Azor. ubi ſuprà*; ſi verò neſciatur, ubi deſierit, incipiatur à *Simili modo*, &c. vel ſi conſecravit utramque ſpeciem, incipiatur ab *Unde & memores.* Si dubitatur de conſecratione Hoſtiæ, incipiatur à Canone, *Suar. diſp. 85. ſect. 1.* & ſub conditione mente retentâ conſecret, vel aliam (quod melius eſt) conſecret Hoſtiam, & priorem ſumat poſt ſumptionem Sanguinis.

z *Etiam per non jejunum.*) *Ex eodem Concilio Toletano*; quia, inquit, ex utraque perſona unus miniſter Chriſti componitur. Vide *Suar. 3. part. diſp. 66. ſect. 6. cum Soto 4. diſt. 13. quaſt. 2. ad 6.* qui concedit *ibidem*, Sacrificium expleri poſſe à Sacerdote excommunicato, irregularique, ſi ceſſet ſcandalum, quem ſequitur *Suar. loco cit.*

a *Dividat Hoſtiam.*) Ita convenit, quia partem habuit ille prior in conſecratione, ergò etiam in ſumptione. *Suar. 3. par. diſput. 85. ſect. 2.* ex cauſa rationabili concedit *cum Palud. 4. diſt. 12. quaſt. 1. art. 5. concluſ. 2. & Silveſt. Euchariſt. 2. quaſt. 10. §. 7.* poſſe dari partem Hoſtiæ ad communicandum laicum; quia & antiqui reſervabant tertiam hoſtiæ partem pro infirmis, *cap. Triforme. de Conſec. d. 2. Sergii*, ergò & multò magis infirmo huic Sacerdoti.

b *Semiconſecratum.*) Sumat Calicem ante ablutionem, qui ideò dicitur ſemiconſecratus, quia de primis verbis conſecrationis Calicis dubium eſt, an ſufficiant pro forma, unde etiam adorandus erit ſub conditione, *Scot. 4. diſt. 8. qu. 2.*

At, dato novo caſu, quòd ille obierit poſt ſumptionem tantùm Hoſtiæ, tunc alter ſumat tantùm Sanguinem, qui remanſit, *Henriq. lib. 9. cap. 41.* & utrique fit ſatis.

4. Si quis extra hujuſmodi caſus neceſſitatis integra Sacramenta non ſumpſerit, graviſſimè peccat.

Ita

Ita *Concil. Trid. Seſſ. 21. cap. 1.* & clatiùs *ſeſſ. 22.* fuſiùs *Suarez 3. par. diſputat. 43. ſectione 3.* Integra verò Sacramenta ſunt utraque ſpecies, non autem quæcumque conſecravit Sacerdos, ut patet.

5. Si muſca, vel aranea, vel aliquid aliud ceciderit in Calicem ante conſecrationem, projiciet vinum in locum decentem, & aliud ponat in Calice, miſceat parum aquæ, *c* offerat ut ſuprà & proſequatur Miſſam. *d* Si poſt conſecrationem ceciderit muſca, aut aliquid ejuſmodi, & fiat nauſea Sacerdoti, extrahat eam, & lavet cum vino; finitâ Miſsâ comburat; & combuſtio ac lotio hujuſmodi in ſacrarium projiciatur. Si autem non fuerit ei nauſea, nec ullum periculum timeat, ſumat cum Sanguine.

c *Offerat ut ſuprà.*] Id eſt, mente conceptâ oblatione.

d *Si poſt conſecrationem,* &c.] eſt *S. Thom. 3. par. q. 83. artic. 6. ad 3.*

6. Si aliquid venenoſum ceciderit in Calicem, vel quod provocaret vomitum, vinum conſecratum reponendum eſt in alio Calice, & aliud vinum cum aqua apponendum denuò conſecrandum: & 2. finitâ Miſsâ Sanguis repoſitus in panno lineo vel ſtuppa tamdiu ſervetur, donec ſpecies vini fuerint deſiccatæ, & tunc ſtuppa comburatur, & combuſtio in ſacrarium projiciatur.

Prima pars eſt *S. Thom. quæſt. 83. art. 6. ad 3.* ne calix vitæ, inquit, ſit in mortem: ex quo patet ſufficere, ſi vinum nunc conſecretur ad ſumptionem, non autem ad integritatem conſecrationis, quæ verè facta fuit in utraque vera ſpecie. Altera pars, uſque ad combuſtionem ſtuppæ, *eſt contra Palud. diſt. 9. q. 1. & Silv. Euch. 2. quæſt. 9. §. 3. & alios*, qui ſacrilegium putant, ſpecies comburere; quod verum eſſet, ſi in illis Chriſtus eſſet, ſed exſiccatis ſpeciebus deſinit ibi eſſe Chriſtus.

7. Si aliquod venenatum contigerit Hoſtiam conſecratam, tunc alteram conſecret, & ſumat eo modo, quo dictum eſt, & illa ſervetur in tabernaculo loco ſeparato, donec ſpecies corrumpantur, & corruptæ deinde mittantur in ſacrarium.

Adde hoc loco; quòd ea, quæ ſunt à fulmine tacta, venenata cenſentur, *ex Genuen. in ſua prax. Neapol. cap. 49.* Qui caſus accidit anno 1601. in Calice à fulmine tacto poſt conſecrationem; & ita fuit à Doctoribus deciſum.

8. Si ſumendo Sanguinem particula remanſerit in Calice, digito ad labium Calicis eam adducat, & ſumat ante purificationem, vel infundat vinum & ſumat.

Duobus ergò modis ſumi poteſt: & primus eſt *Scoti 4. diſt. 8.* alter eſt *Silveſtri verbo Euch. 2. q. 9. & aliorum*, & patet in Paraſceve, quando particula ſumitur cum vino puro. Uterque à Rubrica conceditur; at ſecundus magis placet.

9. Si Hoſtia ante conſecrationem inveniatur fracta, niſi populo evidenter appareat, talis Hoſtia conſecretur: ſi autem ſcandalum populo eſſe poſſit, alia accipiatur, & offeratur: quòd ſi illius Hoſtiæ jam erat facta oblatio, eam poſt ablutionem ſumat. Quòd ſi ante oblationem Hoſtia appareat confracta, accipiatur altera integra, ſi citra ſcandalum, aut longam moram fieri poterit.

Continet Rubrica opportuna remedia, quorum ratio eſt manifeſtiſſima.

10. Si propter frigus, vel negligentiam Hoſtia conſecrata dilabatur in Calicem, propterea *e* nihil eſt reiterandum, ſed Sacerdos Miſſam proſequatur, faciendo cæremonias & ſigna conſueta cum reſidua parte Hoſtiæ, quæ non eſt madefacta Sanguine, ſi commodè poteſt. Si verò tota fuerit madefacta, non extrahat eam, ſed omnia dicat omittendo ſigna, & ſumat pariter Corpus & Sanguinem, ſignans ſe cum Calice, & dicens, Corpus & Sanguis Domini noſtri, &c.

e *Nihil eſt reiterandum.*) Docet *S. Thom. ſup. art. 6. ad 6.* reliqua in Rubrica addita conſona ſunt caſui, ut verba reſpondeant actioni.

11. Si in hyeme Sanguis congeletur in Calice, involvatur Calix pannis calefactis: ſi id non proficeret, ponatur in ferventi aqua propè Altare, dummodò in Calicem non intret, donec liqueſiat.

Si fingatur caſus, non poſſe liqueſieri; tunc poterit digitis comminui, & in particulas redigi, ut ſumi poſſit, *Suar. diſp. 85. ſect. 1.*

12. Si per negligentiam aliquid de Sanguine Chriſti ceciderit, ſiquidem ſuper terram, ſeu ſuper tabulam, lingua lambatur, & locus ipſe radatur, quantum ſatis eſt, & abraſio comburatur; cinis verò in ſacrarium recondatur. Si verò ſuper lapidem Altaris ceciderit, ſorbeat Sacerdos ſtillam, & locus benè abluatur, & ablutio in ſacrarium projiciatur. Si ſuper linteum Altaris, & ad aliud linteum ſtilla pervenerit; ſi uſque ad tertium, linteamina ter abluantur, ubi ſtilla ceciderit, Calice ſuppoſito, & aqua ablutionis in ſacrarium projiciatur. Quòd ſi in ipſo ſolùm Corporali, aut ſi in veſtibus ipſis ſacerdotalibus ceciderit, debet ſimiliter ablui, & ablutio in ſacrariũ projici. Si in ſubſtrato pedibus panno, vel tapete, benè abluatur, ut ſuprà.

Eſt Decretum Pii Papæ I. *cap. Si per negligentiam, de Conſecr. Diſt. 2.* & explicatur à *S. Thom. ſuprà art. 6. ad 7.* Sed adde Primò, à Sacerdote tantùm ea fieri debere, quæ Rubrica hæc jubet, *Suarez diſp. 85. ſect. 1.* Secundò multa eſſe antiquata per hanc Rubricam ex iis, quæ Pius hac de re ſtatuerat; cujuſmodi ſunt abſciſſio veſtium & combuſtio, intra Altare combuſtorum repoſitio, ſumptio lotionis. Pœnæ quoque non ſunt in uſu, & ideò in Miſſali omittuntur, ut notat *Suarez ibidem*, quæ erant deinceps imponendæ arbitrio Superioris: nec ullam tenetur Sacerdos ſubire niſi impoſitam; Deo tamen ſatisfaciat. Tertiò, aliqua adduntur in Rubrica ſatis ſimilia prædictis, de quibus non meminit Pius; ut, quando cadit ſuper veſtes Sacerdotis, pannum, & tapetem ſubſtratum.

Quid ſi cadat Sanguis ſuper barbam: *Barth. ab Ang. Dialog. 5. §. 713.* vult eam ablui, & comburi: ſed videtur ſufficere, ſi barba pluries lavetur, cui parcendum eſt magis quàm tapetibus, de quibus ſuprà.

13. At ſi contingat totum ſanguinem poſt conſecrationem effundi, ſiquidem aliquid *f* vel parum remanſit, illud ſumatur, & de effuſo reliquo ſanguine fiat, ut dictum eſt. *g* Si verò nihil omninò remanſit, ponat iterùm vinum & aquam, & conſecret ab eo loco. Simili modo, poſtquam cœnatum eſt, factâ priùs tamen Calicis oblatione, ut ſuprà.

f Vel parum.) Sufficit ad integritatem Sacrificii.

g *Si verò nihil.*) Suppleatur, ut dictum eſt ſuprà *ex S. Thom. ibid. ad 3.*

14. Si

Digitized by Google

14. Si Sacerdos evomat Euchariſtiam, ſi ſpecies integræ appareant, reverenter ſumantur, niſi nauſea fiat: tunc enim ſpecies conſecratæ cautè ſeparentur, & in aliquo loco ſacro reponantur, donec corrumpantur, & poſteà in ſacrarium projiciantur. Quòd ſi ſpecies non appareant, comburatur vomitus, & cineres in ſacrarium mittantur.

Regula generalis eſt, ſi ſpecies Sacramentales integræ, vel in aliqua particula haberi poſſunt, reverenter ſervandas eſſe, vel ſumendas, quia ſub eis manet Chriſtus: & ſimiliter fiat, ut in hac Rubrica dicitur, ſi à mure ſumantur, aut ex Euchariſtia vermes generentur. Ea verò, quæ tales ſpecies contigerunt vel comburenda, vel purificanda ſunt, juxta prædicta, *Suar. loco cit. ſect. 1.*

Vomitus etiam poteſt eſſe, & licitè, voluntarius, quando monitus eſt Sacerdos de ſpeciebus à ſe ſumptis, quòd venenatæ ſint, *ex Tabien. verbo Miſſa. n. 32.* eadem ratione, quæ ſuprà *num. 6.* allata fuit.

15. Si Hoſtia conſecrata, vel aliqua ejus particula dilabatur in terram, reverenter accipiatur, & locus, ubi cecidit, mundetur, & aliquantum abrodatur, & pulvis ſeu abraſio hujuſmodi in ſacrarium immittatur. Si ceciderit extra Corporale in mappam, ſeu alio quovis modo in aliquot linteum, mappa vel linteum hujuſmodi diligenter lavetur, & lotio ipſa in ſacrarium effundatur.

Patent ob reverentiam Sacramenti hæc fieri. Quod ſi fragmentum nequeat diſcerni, pluries linteum lavetur, non autem comburatur. *Henriq. c. 28. n. 4. cum Sot. d. 10. q. 2. art. 8.*

In caſu dubio conſecratæ Hoſtiæ quæ reperitur apud veneficum, ſeu ſacrilegum, aut circa Altare, ubi proximè fuit celebratum, aut quando particula Patenæ parti poſteriori hæreat, ita fixè (quod mihi accidit) ut ſubeat ſuſpicio, de conſecratis in præcedenti Miſſa particulis eam unam eſſe poſſe, quid erit agendum? In hiſce caſibus nulla ſolemnitas eſt adhibenda luminarium, & ejuſmodi, ſed adoranda erit ſub conditione, reſervanda in Tabernaculo, ſeu intra Corporale, & ſumenda à Sacerdote ante Calicis ablutionem in proxima Miſſa; quòd ſi fortè ſit deturpata, ut nauſeam moveat, fiat ut dictum eſt ſuprà *num. 7.*

Quod attinet ad ſacrarium, de quo ſæpè in his Rubricis, rem, & vocabulum habemus apud S. Clementem *Epiſt. 2. de Conſt. Diſt. 1. cap. Altare.* Eſt autem Piſcina ſacra, ut loquuntur alii.

16. Poſſunt etiam defectus in miniſterio ipſo occurrere, ſi Sacerdos ignoret ritus & cæremonias ipſas in eo ſervandas; de quibus omnibus in ſuperioribus Rubricis copioſè dictum eſt.

Hoc loco diſtinctione eſt opus: nam ſi omittit aliquid de Rubricis primi ordinis, ut *Gloria in excelſis*, *Credo*, *Commemoratio de Sancto*, & ejuſmodi, & recordetur in progreſſu Miſſæ, non debet repetere, nec regredi. *Sılv. Miſſa 1. quaſt. 5. §. 4. & 5.* diſſonum enim eſſet, & ſcandaloſum potiùs. Commemorationem autem de Sancto debet addere inter Orationes ſecretas & poſt Communionem, licet inter Collectas eam omiſerit, ſi opportunè recordetur; inter ultimas non dicerem, ſi neque inter ſecretas dixiſſem, ſed in ſacriſtia poſt depoſitas veſtes ſupplerem omiſſa. Si verò loquamur de ritibus & cæremoniis, quæ conſiſtunt in actione Miſſæ, de ſuo genere mortale eſt omittere, quia Concilium Tridentinum *ſeſſ. 22.* & Pius V. *in Bulla Miſſalis* expreſsè præcipiunt obſervari etiã ritus ſecundi ordinis; ex levitate tamẽ materiæ, vel inadvertẽtia, vel oblivione, poſſet eſſe veniale, ſi quid omittitur: gravius autẽ eſt, ſi quid eõmittitur, addendo Rub. quod itẽ eſt prohibitũ. Lege *Sua. q. 84. ſect. 2*

Non tamen addit ille contra Rubricas, qui Officium recitans aliud, Miſſam deinde celebrat more Eccleſiæ, in qua celebrat; ubi fortè dicitur *Credo*, vel *Gloria*, quæ non dicuntur extra eam; imò tenetur celebrare ibidem pro ratione

 Feſti,

Feſti, juxta Regulam, *cùm fueris Romæ*, &c. alioquin eſſet aliis admirationi, ſi Feſto non inſerviret in propria Eccleſia pro qualitate Feſti.

Intellige quæ dicimus de Miſſa pro omnibus approbata: nam Miſſæ certis Regularibus conceſſæ tantùm, puta de Sanctis Ordinis eorum, aut aliis quæ non habentur in Miſſali Romano, non poſſunt ab aliis dici, nec etiam in ipſorummet Regularium Eccleſiis, ex Decreto S. Rituum Congregationis *19. Novemb. 1622.* neque à Cappellanis ſæcularibus propriis in Eccleſiis Monialium, quæ Romano non utuntur Breviario. Quo caſu, Miſſam quidem Cappellani proprii recitabunt de Sancto, de quo Moniales Officium, ſed cum Miſſali Romano, ut in proprio de Sanctis, vel de Communi. Eadem S. Congregatio Rituum ita decrevit *die 20. Novemb. 1628.* ſi nulla eſt Miſſa in Miſſali Romano, quæ concordet cum Officio Monialium, puta de Nomine Jeſu, de Spinea corona & ſimilibus, eo caſu Miſſam de Circumciſione Domini, ſeu Miſſam de Cruce, vel Paſſione recitare poterunt; vel certè pro debita licentia adeant ſacram eandem Congregationem.

Quòd ſi quis adderet, vel detraheret ex cæremoniis, etiam devotionis causâ, præſumens id eſſe melius, tunc peccaret mortaliter; quia in Bulla Pii V. dicitur, *ne præſumant*. Ita *Ant. Molina in Inſtruct. Sacerdotum Tract. 3. cap. 11. §. ult.*

17. At ſi inchoatâ Miſsâ veniat Epiſcopus, aut eo major, aut Princeps, neque alia Miſſa celebrari poſſit, quid agendum? ante Conſecrationem, & poſt Epiſtolam, ſi illi veniant, poterit repeti Miſſa à capite, *Navar. de Orat. Notab. 16. num. 55. & Azor. lib. 10. cap. 32. quæſt. 3.* Addit *Poſſev. de Offic. Cur. cap. 2. num. 11.* Poſſe hoc idem fieri, etiam ultra primam vicem, ſi major cauſa ſuperveniat; ſed meo judicio, tunc eſſet opus altiori judicio.

18. Quæritur adhuc: An poſſit interrumpi, & diſcontinuari Miſſa ob aliquam cauſam? Reſpondetur, Poſſe, ob Concionem & publicationes Edictorum, quæ fiunt à Parochis: præterea ad confeſſionem audiendam moribundi, cuſtoditâ, ſi opus eſt, interim ab alio Euchariſtiâ; vel ad ungendum infirmum, cui nullum aliud Sacramentum miniſtrari poteſt, *ex Navar. de Hor. Canon. cap. 16. num. 69. Henriq. lib. 9. cap. 30. num. 4.* Non autem interrumpi debet paulò ante laicorum Communionem, ut Sacerdos audiat apud Altare etiam brevem confeſſionem alicujus; quod perturbat, & meritò, aſtantium animos, *Doctores apud Bonacin. diſp. 4. quæſt. 6. punct. 1. n. 20.*

19. Accidit denique in Miſſæ miniſterio offerri Sacerdoti particulam pro communicando laico, & oblatione Hoſtiæ jam factâ, poteritne illa conſecrari? *Bonacin de Euchariſt. diſput. 4. quæſt. ultim. punct. 2. num. 6.* Videtur negare; ſed puto probabiliter poſſe conſecrari oblatione ejuſdem mente conceptâ, ut ſæpiùs in defectibus dictum eſt: non tamen remotiùs ab oblatione Hoſtiæ, puta jam cœptâ Præfatione. Vel eo caſu, ſi neceſſitas adſit, arbitrio boni viri, dari laico poterit pars Hoſtiæ conſecratæ, quæ olim reſervabatur pro infirmis, ut paulò ſuprà diximus *num. 3. præſentis tituli.*

De Rubricis præceptivis, & directivis. XI.

Reliquum eſt, ut in ordine ad Miſſam examinemus duo. Alterum eſt circa Rubricas omnes, de quibus hactenus, quæ, cùm dividantur communiter à Summiſtis & Theologis in præceptivas & directivas, nondum quis veluti digito demonſtravit, quænam ex dictis ſint præceptivæ, quænam directivæ: nam illæ obligant ſub mortali, hæ non item, niſi ex contemptu omittantur. Alterum eſt circa onera Miſſarum, quæ ſubire ſolent Sacerdotes; de quibus Theologi multa ſparſim docuêre, quæ hoc loco collecta brevi compendio, Lectori ſpero fore, ut valde proſint. Nunc de primo.

Seclusâ igitur oblivione, ignorantiâ inculpabili, & inadvertentiâ, quæ culpam diminuunt, ut ſuprà monuimus: omiſsâ item eâ recentioris Auctoris diſtinctione, in præceptivas ſub mortali, & præceptivas ſub veniali, diverſas à directivis.

Digitized by Google

rectivis. Quæ diſtinctio nulla eſt; aut eſt quæſtio de nomine; nam præceptum importat propriè in ſua ſignificatione materiam gravem, & lethalem culpam.

1. Dico primò. Quando in Rubricis habetur hæc vox *graviſſimè* ſeu, *graviter peccat*, certiſſimum eſt ſignificari peccatum mortale. Septies autem habetur, cùm de defectibus Miſſæ agitur.

Si non in azimo conficiatur Sacramentum in Eccleſia Latina, *tit. 3. n. 3.*

Si vinum cœperit aceſcere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantùm acre, vel muſtum de uvis tunc expreſſum, vel ſine aqua fiat ſacrificium, vel cum aqua non naturali, *tit. 4. n. 2.*

Si in forma adderet aliquid Celebrans, quod ſignificationem non mutaret, *tit. 5. n. 1.*

Si celebret ſuſpenſus, excommunicatus, degradatus, irregularis, vel canonicè impeditus, *tit. 8. n. 1.*

Si celebret in peccato mortali habens copiam Confeſſoris, *ibid. n. 2.*

Si non habens copiam Confeſſoris ſine contritione in peccato mortali celebret, *ibid. n. 3.*

Si integra Sacramenta extra quoſdam caſus non ſumpſerit, *tit. 10. n. 4.*

2. Dico ſecundò. Quando materia Rubricæ pertinet ad integritatem Sacramenti, ſeu Sacrificii, ea ita gravis cenſenda eſt, ut omiſſio ſit peccatum mortale: ejuſmodi ſunt, quæ de pane, vino, aqua, intentione, forma, ſumptione utriuſque ſpeciei ſunt præſcripta, quæ omnia ſub mortali ſunt juxta Rubricas obſervanda.

In forma quoque illud *enim* additum ab Eccleſia, non poteſt ſine peccato mortali voluntariè omitti.

3. Dico tertiò. Eas Rubricas eſſe præceptivas, in quibus concordant Doctores, eas eſſe de re gravi, & ſub mortali obſervandas: videlicet, De loco celebrandi non prohibito, de ara conſecrata, de lumine, de hora celebrandi, de diſpoſitione animæ & corporis, jejunio ſcilicet à peccato mortali, & à cibo, de miniſtro, de Miſſali libro, de Calice, Patena, Corporali, & Palla, de Canone integrè & ſecretè recitando, de prima purificatione cum vino, de numero, munditia, integritate, & benedictione veſtium Sacerdotalium; eo modo quo probavimus ſuprà ſuis locis.

4. Dico Quartò. Rubricas aliquas eſſe ſtrictioris juris in Miſſis Conventualibus, ſeu principalibus Eccleſiarum Cathedralium, & Collegiatarum; quod *cum Suarez & aliis* docet *Bonacin. diſp. 4. de Euchariſt. quæſtion. ultima, punct. 7. §. 3. num. 3.* quia æquiparantur hæ Miſſæ Horis Canonicis, quæ dicuntur in choro. Imò verò ſunt Horarum quaſi finis, ad quem diriguntur Horæ, ut egregiè probat *Francol. de Temp. Horarum Canon. part. 1. cap. 16. numer. 18.* ejuſmodi eſt Rubrica de concordia Miſſæ Conventualis cum Officio, quæ expreſsè præcipitur in *cap. Cum creatura. de Celebrat. Miſſ.* per verbum *mandamus* Honorii III. Docent enim *Doctores à Bonacin. citati de leg. diſp. 1. quæſtion. 1. punct. 7. §. 4. numer. 7.* quod verbum *mandamus* importat obligationem ad mortale. Inter Collegiatas autem adhuc eſſe diſparitatem dico: nam Collegiatæ Regulares (quæ tamen minùs propriè Collegiatæ dicuntur, ut paulò infra probabo) tenentur ad Horas Canonicas & Miſſam in Choro, ex vi Regulæ tantùm & conſuetudinis interpretantis Regulam; ſicuti etiam ad Officium divinum extra Chorum conſuetudo tantùm obligat Regulares ut ſic ex *Cajet. verbo Hora.* at ſæculares Canonici tenentur ex ſtipendio ad leges Pontificias in Choro ſervandas

5. Dico quintò propriè præceptivas eas eſſe Rubricas, de quibus diſputant Doctores; & tamen Pius V. & Clem. VIII. inclinant expreſsè in alteram partem, præcipiendo in Bulla, ut juxta formam in novo Miſſali traditam celebretur Miſſa: ejuſmodi ſunt, de Matutino & Laudibus ante Miſſam, de mappis tribus, de luminaribus cereis; quæ licet ſint controverſa inter Doctores, tamen Pontifices Summi prædicta potiùs in ſuis Rubricis approbaverè tanquam tutiora.

6. Dico ſextò. Dubias eſſe reliquas de principio auroræ, & fine meridiei, de Cruce in Altari, de pedibus calceandis, de veſte talari, de pileoli uſu, à quo concedatur extra Canonem; de Orationibus ad veſtes & poſt Miſſam; de Miſſa privata ad arbitrium ſine cauſa; de Miſſa non

approbata

approbata, niſi pro quibuſdam Eccleſiis; de Votiva, vel de Requiem, in Feſto Duplici, & diebus prohibitis; de Orationibus additis ſecretò dicendis, ex devotione Celebrantis, in quibus omnibus Doctoribus utrimque diſputantibus, Rubricis tamen magis adhærendum eſſe cenſeo.

7. Dico ſeptimò, Inter has dubias Rubricas illas eſſe apud me valdè certas, quòd ſit de re graviſſima, quæ habetur *p. 1. tit. 3. n. 1.* nimirum, *In Feriis Quadrageſimæ, Quatuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum, etiamſi Duplex, vel Semiduplex Feſtum, vel Octava occurrat, in Eccleſiis Cathedralibus & Collegiatis cantantur duæ Miſſæ, una de Feſto poſt Tertiam, alia de Feria poſt Nonam.* Cantari ergò debent, ubi nimirum cantari quotidie Miſſa conſuevit à Canonicis; tùm quia præcipit Pius V. in virtute ſanctæ obedientiæ in Bulla, ut decantetur Miſſa juxta normam, ritum & modum à ſe præſcriptum, hoc eſt, quandoque duæ; tùm quia altera earum ſine commemoratione alterius dici debet, *ex tit. 7. num. 2.* & hoc modo altera non reſpondet integrè Officio divino, in quo fit de Feſto & Feria ſimul, [Miſſa enim Conventualis debet reſpondere integrè Horis Canonicis;] tùm quia eſt ritus Eccleſiæ perantiquus, *teſte Microlog. capite 48. & 58. ut diximus pag. 4.* tùm quia circumſtantia illa temporis (poſt Tertiam altera, altera poſt Nonam) indicat eſſe notabilem ritum; tùm quia Clementis VIII. auctoritate Miſſale recognitum, ſuis locis octies ad minùs monet Lectorem hac de re, ut oblivioni non tradatur, ſcilicet, ante Miſſam de Vigilia Aſcenſionis, in Feſto S. Marci, in Vigilia Apoſtolorum Petri & Pauli, in Vigilia S. Laurentii, in Feſto SS. Cornelii, &c. SS. Januarii, &c. in Vigilia S. Mathæi, & in Commemoratione omniũ fidelium Defunctorum: tùm quia S. Carolus cum ſuis Provincialibus Epiſcopis *in Concil. IV. Provinciali Romæ approbato* in hæc verba decrevit: *Quibus diebus ex Miſſalis Romani Rubricarum præſcripto in Eccleſiis Cathedralibus & Collegiatis duas Miſſas Conventuales celebrari oportet, ea ambæ canantur: quòd ſi Capitulum præſtare omiſerit, neglexeritve, non ſolùm illius diei, in quo huic muneri defuerit, verùm etiam alterius diei diſtributionibus mulctetur.* Hæc ibi.

8. Dices, ſufficere [quod recentior ſcripſit conſuetudini nimiùm favens, quæ potiùs eſt abuſus] fieri ſatis, ſi altera dicatur privatim, putà, quæ eſt de Feria, & Choro abſente. Addunt alii, eò quia *tit. 7. num. 2.* habentur verba. *dicuntur duæ:* ergo ſatis eſt, ſi dicatur altera privatim; ſed verbum *dicuntur* explicandum eſt, *cantantur*, ne pugnent invicem duæ Rubricæ; altera enim alteram explicat, & poſterior à priore pendet. Deinde non eſt major ratio, ex vi verbi *dicuntur*, ut altera ſit privata, altera ſolemnis. Item quæ dicitur Choro abſente non poteſt reſpondere Horis Canonicis, neque dici poteſt Conventualis. Præterea illa Horæ definitio, Tertiæ, & Nonæ, indicat, debere utramque celebrari, prout Hora Tertia, & Nona dicuntur in Choro, hoc eſt, cum cantu, & Choro præſente. Atque hæc eſt Romana praxis in patriarchalibus Romæ Eccleſiis: adeòque in iis exiſtimatæ fuerunt hæ duæ Miſſæ graviſſimæ, ut *Franciſcus Samarinus, Beneficiatus Eccleſiæ Lateranenſis, & Doctor, in ſuo Theſauro Sacerdotali, tertia parte, titulo, Miſſæ plures,* &c. concedat, poſſe has duas Miſſas ab eodem celebrari, ſi fortè unus tantùm Sacerdos eo die in Eccleſia Collegiata celebrare queat, quod deinde ſublatum eſt *in Rubricis part. 1. tit. 7. num. 2.* quando ſcilicet plures quotidie non celebrant Sacerdotes. Denique die 2. Novembris ait Rubrica: *Miſſa dicitur principalis pro Defunctis poſt Nonam.* explicant omnes, cantari debet Choro præſente; eadémque eſt ratio de aliis Miſſis. Aliqui ex præfato verbo *dicuntur* inferunt, quòd ubi plures Sacerdotes celebrant, debent dici duæ Miſſæ prædictæ privatim. Laudo uſum, ſed nego eſſe Rubricæ hunc ſenſum, quod patebit magis infrà.

9. Dices adhuc: Verba. *cantantur, & dicuntur* non ſunt imperativa. Reſpondeo, *In tit. 5. de Miſſis Defunctorum nu. 1.* habes, *dicantur duæ Miſſæ, & tit. 15. n. 1. Miſſa de Tempore, quamvis dies ſint ſolemnes, in quibus fit Officium cum Miſſa de Feſto, debet cantari poſt Nonam.* Item

Item in Rubricis enunciativum verbum habet vim imperativi, verbi gratia, *in die 2. Novembris in Breviario: dicuntur Veſperæ Defunctorum, poſt Laudes incipit Matutinum Defunctorum.* Ecce verba enuntiativa tantùm, & Doctores tamen ex his verbis volunt, teneri nos ſub mortali ad recitandas Veſperas, & Matutinum Defunctorum, ut *Suar. expreſsè docet lib. 4. de Hor. Canon. cap. 25. n. 8.* Item *in cap. Cum creatura, citato ſuprà, & explicato num. 5.* mandat Honorius cantari Miſſam reſpondentem Horis Canonicis, ſub mortali, non autem reſponderet, ſi altera non cantaretur, ut dictum eſt, *nu. 8.* & Pius V. ut integrè reſpondeat Horis Canonicis, duas præſcribit; ergò tenentur Collegiatæ ad duas. Valet enim hic Regula illa: *Paria ſunt, non facere, & facere malè*, contra Rubricas, *cap. Inter corporalia, de Translat. Epiſcop. cap. Veniens, de Presbyt. non bapt.*

10. Cui noſtræ ſententiæ ſubſcripsère aliquando, cùm in dubium à nonnullis revocaretur, doctiſſimi viri, & potiſſimi, *Paulus Fraxinellus, Ordinis Eremitarum S. Auguſtini. Petrus Thomas Saracenus, Ordinis Carmelitarum; Joan. Petrus Moneta, & Homobonus de Bonis, Theologi Ordinis noſtri, & primarii, qui omnes præclara multa prælo dederunt.*

11. Sacra Rituum Romana Congregatio *die 16. Maji 1626.* decrevit, non poſſe omitti alteram ex his duabus Miſſis cantandis, ob celebrationem capituli Canonicorum; & iterum hoc idem *die 26. Januarii 1627.* aſſeruit, ne duæ Miſſæ etiam ex neceſſaria negotiorum cauſa, & Capituli omittantur.

12. Dices: An Regulares comprehendantur in hac Rubrica. Negat *Rodericus de Quæſt. Regul. Tomo 1. quæſt. 43. art. 12.* quia, inquit, non veniunt Regulares nomine Eccleſiarum Collegiatarum in odioſis; quæ ratio mihi non placet: ſed quia Eccleſiæ Regularium appellantur propriè Conventuales ab *Innoc. IV. in Bulla ejuſdem 7. Bullarii;* ubi *Flavius Cherubinus in Compendio Bullar. ſcholio 1.* notat eo titulo appellari, ad differentiam Collegiatarum, quæ ſunt propria Canonicorum. Item in *Clem. 1. de Celebrat. Miſſ. ex Conc. Viennen.* diſtinguuntur Eccleſiæ Regulares à Cathedralibus, & Collegiatis; quibus poſtremis dumtaxat imponitur onus de duabus his Miſſis, adde rationem allatam ſuprà *n. 4.*

13. Dico ultimò. Reliquas Rubricas eſſe directivas tantùm, non tamen eſſe negligendas: ſaperet enim contemptum, ſi quæ earum perpetuò omitteretur, aut ſæpiùs, & ut plurimùm; & multò minùs, ſi timeatur ſcandalum. Contemptum verò, & ceu ſcandalum judicabis, gravia, vel levia ex materia & intentione Sacerdotis. Unde; quod alii dicunt, quatuor cum litteris celebrandam eſſe Miſſam, A. B. C. D. his addo ego litteram quintam E. in honorem quinque Vulnerum Chriſti. Hoc eſt Altè, Breviter, Clarè, Devotè, Exactè, ſeu Exquiſitè.

Altè, ut audiatur: Breviter, non ultra mediam horam ait *Scortia lib. 2. c. 19.* vel paulò ultra: Clarè, ut omnia verba integrè proferantur: Devotè, ut attendatur ad ea quæ dicuntur. Exactè, ut fiant omnia quæ præſcribuntur in Rubricis.

14. Ut autem Rubricarum obligatio magis innoteſcat, præterquam quòd in Bulla Pii V. pro Miſſali edita omnis mutatio, additio & detractio prohibetur, decrevit Concilium Tridentinum, *Seſſ. 7. can. 13.* in hæc verba: „ Si quis dixerit, receptos, & approbatos Ec„ cleſiæ Catholicæ ritus, in ſolemni Sacramen„ torum adminiſtratione adhiberi conſuetos, „ aut contemni, aut ſine peccato à miniſtris pro „ libito omitti, aut in novos alios per quem„ cumque Eccleſiarum Prælatum mutari poſſe, „ anathema ſit. Hæc ibi. Solemnis certè Sacramenti Euchariſtiæ adminiſtratio in Miſſa fit, ſive ſit ſolemnis, ſive privata; & ritus, qui habentur in Miſſali Romano, ſunt Eccleſiæ Catholicæ recepti, & approbari, ut patet. Ex quibus non video, quâ ratione doceant moderni Theologi, opinionem eſſe probabilem, quòd ſine peccato poſſint omitti Rubricæ, & ſine cauſa, ſcienter, etiam in materia levi; ſed de his ſatis.

Digitized by Google

De aliis obligationibus Sacerdotum circa Miſſam. XII.

1. Alterum erat circa onera Sacerdotum in ordine ad Miſſam, quæ ad capita quinque revocari poſſunt, vel ratione *Loci*, vel ratione *Temporis*, vel ratione *Ritûs*, vel ratione *Officii*, ſeu *Beneficii*, vel ratione *Stipendii*: & hoc eodem ordine procedendum erit in hoc titulo.

2. Ratione *Loci* tenetur Sacerdos Sacrum facere in certo Altari, non impeditus legitimè, ſi teſtator aut alius locum celebrandæ Miſſæ præſcripſerit, aliàs peccat mortaliter; quia non implet voluntatem teſtatoris, quam neque hæredes mutare poſſunt; non tamen tenetur ad reſtitutionem, ſi alibi pro eo celebret. Citati *Doctores Bonac. de Euchar. diſp. 4. q. ult. punct. 7. §. 4. à n. 2. ad finem*, & ratio patet, quia violat privatam legem teſtatoris.

3. Poteſt autem Epiſcopus aliquando ex juſta cauſa, ſi nequeat in eo Altari, concedere, ut alibi celebret, *idem ibid.*

4. Qui tenetur celebrare in altari privilegiato pro Defunctis, & alibi celebrat cum numiſmate, verbi gratia S. Caroli, quo anima liberari poteſt à Purgatorio, peccat mortaliter; tùm quia non ſervat pactum; tùm quia tutius eſt privilegium Altaris quàm numiſmatis, de quo dubitari poteſt, an ſit benedictum, *Fraxinellus in ſuo libello de Oblig. Sacerdotum ſect. 4. concluſ. 4. §. 9. n. 1. cum Doctoribus cit. ibid.*

5. Qui tenetur alicubi celebrare abſque applicatione Sacrificii, ad divinum cultum tantùm, ita debet ibi celebrare, ut nullo modo accipiat ſtipendium ab alio, ut illi applicet Sacrificium ſibi liberum; quod expreſsè vetuit ſacra Concilii Tridentini Congregatio *in declaratione Decreti de Celebrat. Miſſarum ſub ſanctiſſimo Domino Urbano VIII. emanati*, de quo infrà *in reſponſione ad quartum dubium.* Quod etiam notent Canonici, & Curati, qui tenentur celebrare Miſſam Conventualem, ſeu Parochialem in propriis Eccleſiis ratione Canonicatûs, ſeu Rectoriæ; quia ad eam tenentur ratione beneficii: ſecùs quando ex mera conſuetudine ſeu ſtatuto Canonicali, ad majorem Eccleſiæ decorem, Miſſas privatas in propria Eccleſia Collegiata ſeu Parochiali celebrant, non ratione beneficii, neque Cappellæ, neque legati, neque ſalarii, qui ſoli quatuor tituli in prædicta reſponſione prohibentur: & de Parochis, quòd, quibus diebus tenentur Miſſam celebrare, non poſſint manualem eleëmoſynam recipere, cenſuit expreſsè S. Congregatio Concilii *die 1. Septemb. 1629.*

6. Ratione *Temporis*: quia vel nunquam, vel ſæpiùs, vel tardiùs, vel citiùs, vel rariùs celebrat quàm debetur. Nam qui *nunquam* celebrat, graviter peccat; & in anno ſaltem ter aut quater quilibet celebrare tenetur, *ex Trident. Seſſ. 23. de Reformat. cap. 14.* Parochi ſæpius, ut audiant populi Miſſam, lege *Bonac. q. ult. pun. 7. nu. 1.*

7. Qui *ſæpius* in die celebrat, peccat, excipe ſequentes caſus: alii verò à Doctoribus allati non ſunt ampliùs in uſu. Primò in die Nativitatis. Secundò in caſu ſupplendi Sacrificii, de quo ſuprà *tit. 10. num. 3.* Tertiò, quando Sacerdos præeſt duabus Eccleſiis, in quibus uterque populus ſolet audire Miſſam; & non habet Vicarium, qui ſuppleat in altero loco. *Suar. diſp. 80. ſect. 3. cum aliis.* Quartò, quando pauci ſunt Sacerdotes, & multi ſunt Catholici in locis infidelium & hæreticorum, *Navar. & alii apud Scortiam lib. 2. cap. 16. num. 2.* in his enim caſibus poſtremis licet bis & ter celebrare, ſi opus eſt, *ex Suar.* omiſsâ ablutione Calicis, ut in Nativitate Domini.

8. Contingit *tardiùs* celebrare cum peccato mortali, quando notabiliter differtur Sacrificium, putà, ad impetrandum aliquid à Deo, & Miſſa dicitur elapſo neceſſitatis tempore; quo caſu tenetur etiam ad reſtitutionem, *Petr. Nav. lib. 2. de Reſtit. cap. 2. num. 366.*

9. Et item, quando ita multæ Miſſæ acceptantur pro Defunctis celebrandæ, ut longiſſimo tempore ſit opus, cui malo proviſum eſt nuperrimè *cum Decreto de Celebr. Miſſ. à ſacra Conc. Trid. Congregatione edito 2. Junii 1625.* in quo prohibetur ſingulis, ne eleëmoſynas manuales & quotidianas pro Miſſis accipiant, niſi oneribus antea impoſitis ita ſatisfecerint, ut nova ſuſcipere valeant.

10. Quâ

Digitized by Google

10. Qua tamen in re eadem Congregatio declaravit, Primò, poſſe nova Miſſarum onera ſuſcipi, etiamſi oneribus jam ſuſceptis non ſatisfecerint, dummodo infrà modicum tempus poſſint omnibus ſatisfacere, ita *in declar. citata ad decimum.*

11. Si tamen tribuens eleëmoſynam pro novis oneribus ſciat impedimentum, & conſentiat, eo caſu poterunt nova ſuſcipi poſt alia quamprimùm perſolvenda, *ibidem ad undecimum.*

12. Comprehenduntur etiam in hoc Decreto privati quique Sacerdotes, *ibid. ad decimumquintum.*

13. Tranſgreſſores hujus ſpecialis Decreti non tenentur tamen ad pœnas appoſitas in prædicto Decreto, quæ relationem tantùm habent ad onera perpetua, de quibus in eodem Decreto agitur, & nos paulo infrà, *ibid. ad duodecimum.*

14. Ceſſantque omnia privilegia, quibus indulgetur, ut certarum Miſſarum celebratione, vel anniverſariorum, vel quibuſdam Collectis, plurium Miſſarum oneribus in futurum ſuſcipiendis ſatisfiat; ita ut ſi tempore hujus Decreti ſuperfuerunt multæ Miſſæ celebrandæ, celebrari diſtinctè debeant, ut *in declar. cit. ad ſextum.*

15. Qui verò obligatur ad celebrandum in Feſtis de præcepto, de voluntate teſtatoris, non poteſt differre Miſſam in ſequentem Feriam; quia Feria non eſt Feſtum. Neque intelligendus eſt teſtator de Feſtis Duplicibus, vel Semiduplicibus, quando ſimpliciter dicit, *in Feſtis*; ſed de Feſtis de præcepto, aut conſuetudine, pro ſervitio populi, ut cenſuit *Congr. Pœnitentiaria Mediolan. re benè agitatâ, teſte Bonacin. loco cit num. 6.*

16. *Citiùs* quoque celebrando peccatur, anticipatâ ſcilicet applicatione Sacrificii, nempe incertâ, pro eo qui poſtea eleëmoſynam dederit, cum ſuſpenſione effectûs Sacrificii. Quæ anticipata applicatio prohibita à Paulo V. velut avaritiæ fomes, *die 5. Novembr. 1605. ut ſcribit Fraxinellus ſect. 3. prænot. 5. §. 5. n. 2. & 3.* Poteſt tamen Capellanus prævenire tempus celebrationis, anticipatè celebrare Miſſas antecedente Hebdomadâ, quas ex obligatione celebraturus erit in ſequenti pro certa intentione, *Doctores citati à Barboſ. de poteſt. Epiſc. part. 2. alleg. 24. num. 14.*

17. *Rariùs* denique celebrando peccatur, quando quotidiano quis obligatur Sacrificio per ſe vel per alium faciendo; & uno die per Hebdomadam omittit celebrare, neque celebrari per alium curat: ſecùs, ſi uni tantum impoſitum eſt quotidianum onus, ut per ſeipſum impleat: nam hoc intelligi debet, ſalvâ honeſtate, & decentiâ, ratione cujus vacare poteſt à Miſſa celebranda ſemel in Hebdomada; hoc eſt, poteſt ſemel non celebrare, fusè *Bonac. loco cit. §. 2. numer. 16.* non autem poteſt ſemel pro alio applicare Sacrificium: quæ duo ſunt valdè diverſa, ut patet.

18. Qui verò impeditus infirmitate non facit quotidianam Miſſam, ad quam tenetur, excuſatur; neque tenetur ad ſupplementum, niſi ultra menſem ægrotet, & item ſi reliquo anni tempore diligens ille fuit in ſuo munere obeundo; & niſi in fundatione beneficii aliud expreſsè ſtatuatur; quæ ſingula omnia ſunt rationi conſona, *ex Bonac. ibidem punct 8. n. 17. cum aliis citatis.*

19. Ratione *Ritûs* accidunt peccata in oneribus Miſſarum, quando promiſit Sacerdos Miſſam Votivam, vel de Requiem, & dicit aliam de Officio currente; quia virtus fidelitatis perit: & multò magis, ſi cum juramento per inſtrumentum promiſiſſet, *Fraxinellus in Opere edito ſub hoc titulo, An Sacerdos teneatur dicere Miſſam pro Defunctis, vel ejus vice poſſit dicere de Sanctis, vel Feriis occurrentibus*, edidit Bononiæ, me urgente, 1625.

20. Cæterum *ibidem*, citatis quàm plurimis Doctoribus claſſicis, docet ille idem poſſe loco Miſſæ de Requiem dici Miſſam de Sancto, vel de Feria currente, quando majori devotione afficimur in Miſſa de Sancto, vel de Feria privilegiata, unde oritur major valor accidentalis Miſſæ ex opere operantis, quo compenſari poteſt etiam cum lucro, Miſſa de Requiem brevior, & quæ in multis minuit potiùs devotionem: nam alioquin ex opere operato idem eſt valor in omnibus Miſſis.

21. Si verò non afficitur Sacerdos majori de-

votione in Miſſa de Sancto, vel de Feria, tunc dicere debet de Requiem, excepto Feſto duplici, Dom. & aliis diebus, in quibus prohibetur Miſſa de Requiem ab Eccleſiaſticis Rubricis, ut ſuprà *par. 1. tit. 5. num. 1. pag. 10.*

22. Senſus etiam Eccleſiæ, ut Miſſa concordet cum Officio, quoad ejus fieri poteſt: cui ſenſui fideles omnes conformari debent, ex quo ſequi videtur, non eſſe verba petentis Miſſam Votivam, ſeu de Requiem, ita amarè intelligenda, ut eo modo rigorosè celebrare teneatur Sacerdos, ſed civili modo, & morali, cum cauſa rationabili, ait Eccleſia *in Rubricis tit. 5. nu. 3.* Lex etiam Eccleſiæ prævalere debet ſuper laicorum legem privatam, & ſæpè irrationabilem.

23 Monet idem Auctor ſapienter Sacerdotes, ut promittant ſe dicturos Miſſas eo modo, quo magis prodeſſe poſſunt, juxta majorem ſui diſpotionem & devotionem.

24. Populus etiam, qui ſimul offert cum ſacerdote, poteſt affici majori devotione audiendo Miſſam de Sancto quã de Requiẽ, & conſequenter prodeſſe magis eiſdem iis, pro quibus Miſſa celebratur, & hæc *Fraxinellus probat fuſiùs ibid.*

25. *Azorius lib. 10. cap. 32. q. 5.* docet ferè prædicta de Miſſis Votivis, quarum vice poteſt dici Miſſa cum Officio concordans, cum intentione ſecreta, quam haberet Sacerdos in Votiva.

26. Nec erit neceſſe dicere in prædictis caſibus Collectam de Votiva, ſeu de Requiem, maximè ſi per Eccleſiaſticos ritus non liceret; applicatio namque Sacrificii non fit in Collectis, ſed potiùs in *Memento*, ſeu, ut Theologi loquuntur, in oblatione, quæ tacitè fit in ipſa conſecratione.

27. Ratione *Officii*, ſeu *Beneficii*, quod erat quartum caput, contingit in oneribus Miſſarum peccari: nam Epiſcopi & Parochi tenentur aliquando applicare Sacrificium pro ſuis ovibus, *ex Concil. Trid. Seſſ. 23. cap. 1. initio*, arbitrio boni viri, nempè in præcipuis ſolemnitatibus Domini, & Dominicis diebus, aut ſaltem ſemel in Hebdomada, *ex Bonac. quæſt. ult. punct. 7. in fin.* quâ ratione conciliari poſſunt Doctores, qui negant, cum Concilio Tridentino affirmante *Seſſ. 23.* eſt enim populorum curator Epiſcopus, ſeu Parochus, & ab iiſdem ſuſtentantur.

28. Regularis etiam graviter peccat, applicando Sacrificium contra rationabilem voluntatem ſui Prælati, vel Sacriſtæ ab eodem deputati, *Fraxinel. ſect. 7. §. 6.* ubi addit, poſſe Prælatos irritare intentionem ſubditorum in Miſſæ celebratione, ſi ſecùs applicent, ita ut Deus acceptet Sacrificium, & valeat illi, cui à Prælato per miniſtrum infidelem applicatur. Et licet *Suar.* doceat, pendere effectum Sacrificii ab intentione Celebrantis, etiam injuſta; eam tamen explicat *Fraxinel.* loqui de Sacerdote ſæculari libero, non de regulari, cujus voluntas à Prælato pendet; aliàs onera Monaſteriorum ſubjacerent periculo & dubitationi, an perſolverentur.

29. Quilibet item Sacerdos, ex probabiliori ſententia, non poteſt applicare portionem Sacrificii, quam diximus ſuprà, *cùm de Canone pag. 112.* eſſe propriam Sacerdotis, accepto ob eam ſtipendio, tanquam pro integra Miſſa, quia cùm ſit ſaltem dubia hæc doctrina, poſſet lædi juſtitia in hoc caſu, & proximus, qui ſtipendium pro Miſſa dedit, ſuo fructu defraudari. Si verò fiat hæc explicatio Sacrificii ex mera charitate, eſt ſatis probabilis opinio, & nullum damnum inde ſequi poteſt proximo, pro quo celebratur.

30. Convenit adhuc ratione *Officii*, ut ille, qui ſupplet inchoatum ab alio Sacrificium, conformet ſe cum primo Sacerdote in applicatione ejuſdem Sacrificii, quia acceſſorium ſequitur naturam principalis: & quia (cùm ſupplementum ſupponat alteram ſaltem ſpeciem conſecratam eſſe) probabile eſt, jam factam eſſe Deo oblationem, pro quo primus Sacerdos cœpit Miſſam facere, *Corduba lib. 1. q. 3. in quæſt. principal. opin. 5. poſt concil. 4. §. 2. & Vaſq. diſp. 231. n. 40. & 41.*

31. Demùm ratione *Stipendii* multis modis peccatur. Qui enim accipit plura ſtipendia juſta, taxata ſcilicet vel lege vel conſuetudine, à pluribus, petentibus ſingulis unam Miſſam pro ſe diſtinctè, & unam facit Miſſam pro iis omnibus, peccat, ex communiori ſententia, *Fraxinell. ſect. 4. concluſ. 1. fuſiùs.*

32. Qui

32. Qui ab uno accipit plura ſtipendia pro pluribus Miſſis, & unam tantùm celebrat eodem modo quo ſuprà, peccat, *ex eodem ibidem*.

33. Qui procurat ſtipendium juſtô pinguius pro una Miſſa (niſi celebrandum ſit in loco diſtanti, vel incommodo) peccat, *ex Bonac. & aliis, quos citat quæſt. ult. punct. 8. n. 13.* & tenetur invitè danti reſtituere, *ibid. nn. 11.* neque ſufficit titulus paupertatis, quia facta eſt ordinatio in Sacerdotem titulo beneficii, ſeu patrimonii ſufficientis ad victum, *ibid. nn. 14.*

34. Qui ſtipendium juſtô pinguius accipit pro Miſſa, quam deinde minori ſtipendio, quàm ſit juſtum, facit ab alio celebrari, peccat; neque item, ſi det illi ſtipendium juſtum, retinens ſibi quod eſt ultra juſtum, tutus eſt in conſcientia, niſi ſit dominus, & non merus diſpenſator aut curator Miſſarum celebrandarum, *Fraxinell. ſect. 3. prænot. 5. §. 4. n. 1. & Congregat. Pœnitent. Mediol apud Bonac. loco citato n. 18.*

35. Sed eam limitationem, niſi ſit dominus &c. ſuſtulir S. Concilii Tridentini Congregatio in Decreto ſuprà citato, in quo abſolutè prohibetur ſacerdoti, qui Miſſam accepit celebrandam cum certa elëemoſyna, ne eandem Miſſam alteri, parte ejuſdem elëemoſynæ ſibi retentâ, celebrandam committat: & intelligi debet, etiamſi detur illi ſtipendium juſtum; quia paulò infrà in eodem decreto jubentur dici Miſſæ pro elëemoſyna tenui, & pingui æqualiter, *Omne*, inquit, *damnabile lucrum ab Eccleſia removere volens*, ecce cauſam Decreti.

36. Imo eadem ſacra congregatio declaravit, etiam elëemoſynam majorem ſolitâ dari, tribuendam eſſe integram abſolutè Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem ab aliquo retineri poſſe, *in cit. declar. ad nonum & in reſp. ad ſeptimum*, permittendum non eſſe ait, ut Eccleſiæ, ac loca pia, ſeu illorum adminiſtratores, ex elëemoſynis Miſſarũ celebrandarũ ullam, utcumq; minimam portionem retineant, ratione expenſarum, quas ſubeunt in celebratione Miſſarum: niſi, cùm Eccleſiæ & loca ipſa alios non habent reditus, quos in uſum earum expenſarum erogare licitè poſſint, & tunc, quam portionem retinebunt, nullatenùs debere excedere valorem expenſarum, quæ pro ipſomet tantùm Miſſæ Sacrificio ſunt neceſſariò ſubeundæ: & nihilominùs eo etiam caſu curandum eſſe, ut ex pecuniis, quæ ſuperſunt, expenſis, ut ſuprà deductis abſolutè tot Miſſæ celebrentur, quot præſcriptæ fuerint ab offerentibus elëemoſynas. Hæc ibi.

37. Qui verò, acceptis duobus ſtipendiis juſtis pro duabus Miſſis, unam celebrat, applicando uni Sacrificium ut propitiatorium, alteri ut impetratorium, peccat tamen: quia uterque totum Miſſæ fructum prætendit, *Suar. cum aliis apud Bonac. q. ult. pun. 8. n. 15.* & ſacra Congregatio Concilii Tridentini *in Decreto citato* damnat hanc diſtinctionem.

38. Qui à pluribus ſtipendia minora juſtô recipit, ut ex iis conſtituto ſtipendio juſto, unam Miſſam celebret, peccat: tùm quia promittens cuique Miſſam, tenetur dare illi totam; tùm quia *in Decreto citato S. Congreg.* tot Miſſæ dici debent, quot ſunt elëemoſynæ datæ, etiam incongruæ & exiguæ, ſive ab uno, ſive à pluribus dentur, quod præcipitur ibi ſub obteſtatione divini judicii, ſub peccato mortali; & cum obligatione reſtitutionis, revocatis quibuſcumque privilegiis.

39. Rector beneficii, qui poteſt per alium celebrare Miſſam, tenetur tribuere Sacerdoti Celebranti pro ſe congruam elëemoſynam, ſecundùm morem civitatis, vel Provinciæ, niſi in fundatione ipſius beneficii aliud fuerit cautum, *eadem Congreg. in cit. declar. ad octavam.*

40. Ubi nullum ſtatutum eſt ſtipendium à teſtatore, vel alio, pro certo numero Miſſarum, eo caſu ſtatuere debet Ordinarius, non autem hæres, aut alius, & juxta morem civitatis, *ibid. in reſponſ. ad ſecundum & quintum.*

41. Caveat autem unuſquiſque ab onere perpetuo Miſſarum ſuſcipiendo ſine licentia Epiſcopi ſui, vel Generalis Vicarii, ſeu Generalis aut Provincialis, ſi Regularis eſt, danda in ſcriptis, & gratis: alioquin ſæcularis ab ingreſſu Eccleſiæ erit eo ipſo interdictus: Regularis autem pœnam privationis Officii, & perpetuæ inhabilitatis ad Officia, vociſque activæ ac paſſivæ, abſque alia declaratione, incurrit, *eadem Congregat. in cit. Decreto.*

42. Ad hæc, ut ibid. dicitur, amoveantur capſulæ ab Eccleſiis cum inſcriptione *Eleemoſ. pro Miſſis*, ne fideles hac ratione fruſtrentur; neque exponantur in die Commemorationis omnium fideliumDefunctorum pro eorundem Miſſis ſolitæ apponi, *ut in cit. declarat. ad decimumtertium*; nulla tamen pœna eſt in hoc caſu impoſita, *ex reſponſione ad duodecimum*, quæ in decreto videbatur apponi.

43. Neque acceptorum multorum onerum reductio, moderatio & commutatio ab alio nunc fieri poteſt, niſi à Sede Apoſtolica; & aliter factæ ſunt nullæ *ut in cit. Decreto ſacræ Congreg. Concil. Trident.* Veruntamen, ſi in ipſa Beneficii erectione cautum fuerit expreſsè, ut liceat Epiſcopo injunctum onus reducere ac moderari, declaravit *eadem S. Congregatio*, licere adhuc Epiſcopo id præſtare *in reſponſ. ad primum dubium*. Quare neque in Synodis Diœceſanis, neque in Capitulis Generalibus fieri poſſunt ampliùs reductiones Miſſarum olim conceſſæ à Concilio Tridentino.

44. Et ne ullo unquam tempore hæc in oblivionem, ſeu deſuetudinem abeant, Superiores locales cujuſque monaſterii, Conventûs ac domûs Regularis curare atque efficere tenentur ſub pœna privationis officii vociſque activæ, & paſſivæ ipſo facto incurrenda, ut in perpetuum ſexto quoque menſe, id eſt, Feriâ ſecundâ poſt primam Dominicam Adventûs, & Feriâ ſextâ poſt Octavam Corporis Chriſti prædictæ Ordinationes in publica menſa perlegantur; quam pœnam ſubiêre jam nonnulli apud eandem ſacram Congregationem Concilii Tridentini ab eorum ſubditis accuſati.

Et hic eſto finis tertiæ Partis Rubricarum Miſſalis.

COMMENTARIA IN RUBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS QUARTA.

Rubricæ Miſſalis propriæ.

MISSALE dividitur in partes quinque, Proprium de Tempore, Proprium de Sanctis, Commune Sanctorum, Miſſas pro Defunctis, & Benedictiones varias in fine ejuſdem. Proprias unaquæque pars habet Rubricas à generalibus diſtinctas; & earum hoc loco tùm originem, quoad ejus fieri poteſt, tùm alias cauſas inveſtigabimus. Canon autem eſt centrum totius Miſſalis, in medio idcirco poſitus (de quo jam diximus) cum Ordine Miſſæ omnibus Miſſis communi.

In hac igitur quarta Parte prædicta omnia ad Titulos novemdecim revocabimus, dilaturi nonnulla (Miſſali & breviario in Sanctorum Feſtis communia) in aliud

aliud volumen Commentariorum in Rubricas Breviarii, quæ videntur eſſe ejus loci magè propria.

De Rubricis Miſſarum de Adventu. I.

1. Omiſſis iis, quæ in generalibus Rubricis ſunt explicata, quæ hic in Miſſali & in ſequentibus ideò repetuntur, ut in memoriam Sacerdotis loco proprio revocentur: dicimus primò, inſcribi Dominicas de Adventu, quia totus Ordo Eccleſiaſticus juxta contemplationem Adventûs Domini hoc tempore diſpoſitus eſt, *Ruper. lib. 3. cap. 1.*

2. Tres adventus Domini meditamur. Primum, quando venit, ut homo fieret. Secundum, quando venturus eſt in fine vitæ cujuſque noſtrûm. Tertium, quando in fine mundi, *Honor. in Gemm. lib. 3. cap. 1.*

3. A ſancto Petro inſtitutum fuit hoc tempus per tres hebdomadas integras, & quartam non integram, *Durand. lib. 3. cap. 2.* Ut ſicut per quatuor elementa ruimus per mala opera, ita ſurgamus ad bona, *Amal. lib. 3. cap. 40.*

4. Partim lætitiæ eſt, & *Alleluja* dicitur; partim mœroris eſt, & tacetur Hymnus Angelicus, neque adhibentur Dalmaticæ, *Radolph. Propoſ. 16.* quia ſpem generat primus adventus, ſecundus timorem incutit, *Durand. loco citato.*

5. Dicuntur Orationes duæ, de beata Virgine, & contra perſecutores Eccleſiæ, vel pro Papa, ratione allatâ *in Rubric. gen. in caſu ſimili 1. par. tit. 9. n. 3. 5. & 6. pag. 20. & 21.*

6. Miſſa infrà hebdomadam non habet *Alleluja*, ut in Dominicis, ob allatam cauſam propriam *in 1. part. tit. 10. pag. 27.*

7. Officia Miſſarum adventûs [exceptâ Dominicâ quartâ, quæ dicitur Vacans à S. Gregorio) habentur *in lib. Sacr. & Antiphonario S. Gregorii*, ſolaque Oratio Domin. 1. eſt Ambroſiana, *ex Pamelio in Liturgiis.*

De Quatuor Temporibus Adventûs. II.

1. A Calliſto ſtatutum eſt, celebrari Quatuor Tempora per annum, quæ tantùm ter antea celebrabantur, *Microl. cap. 28.* ſed ante ab Apoſtolis tradita fuiſſe, *S. Leo docet Serm. 8. de Jejunio 10. menſis*: quare Calliſtus Decreto tantum firmavit uſum, & quatuor diſtinxit: cùm ea, quæ in Vere habentur, coincidant cum Quadrageſima, *Diſt. 76. Jejun.* ut ſicuti quatuor ſunt anni partes, ita in eiſdem fiat per jejunium purgatio, Hieme, Vere, Æſtate, Autumno: & ſicut tres menſes quæque anni Pars habet; ita tres dies jejunii ſint ad ratam trium menſium, *Ordo Romanus, & Berno de quibuſdam ad Miſſam ſpect. c. 7.* & benè Feriâ quartâ, in qua factum eſt Concilium contra Chriſtum, *idem ibidem*; vel quia traditus eo die fuit Chriſtus, *Ruper. lib. 3. c. 5.* Feriâ verò ſextâ, quia crucifixus; Sabbato deinde, propter triſtitiam Apoſtolorum mortuo Chriſto, *ex Innocent. in Decretal.* Sed anteà docuerat hæc *S. Clemens lib. 5. Conſt. cap. 14. & 16.* ubi Sabbatum memorat etiam ob Chriſti ſepulturam.

2. Miſſa Feriæ quartæ duas habet Lectiones ante Evangelium, *Ordo Romanus*: ut admoneantur ordinandi, quod teneant notitiam legis & Prophetarum; quæ notitia in quarta ætate mundi maximè vigebat, *Alcuin.* item habet Orationes duas; quarum altera dicitur ſine ſalutatione cum genuflexione, hoc eſt, ſine *Dominus vobiſcum*, cum *Flectamus genua*; quia totus eſt Sacerdos in Deum orando pro ordinandis & examinandis; eo namque die fiebat examen ordinandorum, *ex Duran. lib. 6. cap. 8.* Altera Oratio ſalutationem habet, non genuflexionem, ut in aliis Miſſis, *Microl. c. 28.* hoc eſt, dicitur *Dominus vobiſcum*, non autem *Flectamus genua.*

3. In Feria ſexta unica eſt Lectio, *Ordo Romanus*; quia lex & Prophetæ in Evangelio uniuntur, quando in ſexta ætate prædicatur, *Alcuinus.*

4. In Sabbato verò ſeptem ſunt Lectiones cum Evangelio, ratione ſeptem Ordinum, qui eo die conferuntur, *ex Durand. loco citato cap. 10.*

ſed

ſed propriè ſunt ſex, in *Ordine Romano*; quia ſicut in Feria quarta duæ, ita tres in Feriâ ſextâ, & quatuor in Sabbato legendæ erant; ſed, relictâ unâ Feriæ ſextæ, translatæ ſunt aliæ duæ in Sabbatum, in quo ideò ſex leguntur, *Ruper. lib. 3. cap. 8.* quarum ultima ſemper eſt de tribus pueris in fornace, quia per fornacem illæſi tranſire debent ordinandi, inquit *Alcuinus*, cui Lectioni additur in fine Hymnus trium puerorum, *ex Walafrid. cap. 22.* Orationes autem in eodem Sabbato ſine ſalutatione, cum genuflexione dicuntur, exceptâ ultimâ de camino ignis, *Ordo Romanus*; ad indicandum, quod tres pueri noluerunt adorare ſtatuam Regis, *ex Alcuino.*

5. His in communi de Quatuor Temporibus prælibatis, jejunium hyemale fit in tertia hebdomada Adventûs, ſecundùm Romanam Eccleſiam, *Microl. c. 27.* & dicitur ejuſdem auctor Leo *l. 76. Diſt. Hujus*, at in hoc Sabbato tantùm Ordinationes habitæ ſunt à ſancto Petro uſque ad Simplicium Papam, qui deindè in Februario ordinavit: ut nimirùm cum Chriſto naſcente ordinandi ab Eccleſia gignerentur *Amalar. lib. 2. cap. 1.* in Sabbato tantùm, quia à Deo eſt ſanctificatum, *ex Auguſt. ad Januarium*, *citato ab Alcuino in hanc cauſam*: tum nonniſi cum jejunio & Orationibus multis in Miſſa, *ex Actis Apoſtolor. 13.* ubi ſegregati ſunt Paulus & Barnabas, miniſtrantibus illis (hoc eſt Miſſam facientibus, ut ex Græco patet) & jejunantibus. *Jejunantes*, inquit Lucas, *& orantes, imponentesque eis manus*, id eſt, conſecrantes, *dimiſerunt illos*, ut Leo I. explicat ſcribens *ad Dioſcor. Alexand. Epiſcopum.* Gelaſius autem dicitur primus, qui extendit Ordinationes ad alia Tempora in eorum Sabbatis, *Micrologus, cap. 24.*

6. Dominica poſt Sabbatum Ordinationis dicebatur Vacans, *ex Microl. c. 29.* quia putabatur ejuſdem Officii cum Sabbato, & inde Evangelium hujus Dominicæ quartæ eſt idem ac præcedentis Sabbati; quod in temporibus etiam, quæ accidunt in Vere, primâ hebdomadâ Quadrageſimæ obſervabis. Sabbato enim & Dominicâ ſequenti legitur idem Evangelium Transfigurationis Domini: in aliis autem Quatuor Temporibus Dominicæ ſequentes aliâ ratione ſe habent: nam in Pentecoſte variatur Evangelium, propter Octavam illius; in Autumno item, ob inſtabilitatem Quatuor Temporum, quæ non habent certam hebdomadam, ut ſuo loco videbimus.

7. Introitus, Graduale, & Communio Dominicæ quartæ Adventûs ſumpta ſunt de Feria quarta præcedenti; ne ſcilicet Officium Dominicæ proprium contingat eo anno omitti, quo Vigilia Nativitatis Domini in Dominica quarta occurrit: inde Vacans Dominica, id eſt, ſine Officio proprio, fuit olim appellata.

De Natali Domini, & Feſtis ſequentibus. III.

1. Vigilia Nativitatis habetur in *Ord. Rom.* non habet *Alleluja*, niſi in Dominica, ob memoriam Reſurrectionis, *Gemma l. 4. cap. 103.* quòd ſi fiat Commemoratio Dominicæ, non tamen ejus Evangelium legitur in fine, quia in præcedenti Sabbato fuit lectum, ut dicitur *par. 1. Rubr. tit. 13. n. 2. pag. 37.*

Si Vigilia Nativitatis Domini venerit in Dominica, Miſſa cantanda erit poſt Horam Tertiam, & poſt aſperſionem Aquæ benedictæ: quia eo die non jejunatur: & licet aliud videatur præſcribi in *Rubr. gener. par. 1. tit. 15. nu. 2. pag. 39.* ibi, *Quamvis ſint dies ſolemnes*; de iis tamen intelligitur, in quibus & jejunatur, & duæ cantantur Miſſæ, de Feſto, & de Feria, quæ huic Dominicæ non conveniunt; dicitur *Credo* in hac Vigilia, ſi venerit in Dominica, quod aliàs docuimus ratione Dominicæ.

2. Natalis Domini, de quo *Clemens lib. 5. cap. 13. Conſt.* ita dictus eſt *in Ord. Rom.* quia in eo natus eſt Chriſtus: *Iſid. lib. 1. de Div. Offic. cap. 25.* habet certum diem, non mobilem, ut Paſcha; quia *ex Aug.* noſſe oportet, diem natalem Domini non in Sacramento celebrari ut Paſcha, ſed tantùm ad memoriam, quòd natus ſit. In Paſchate alia ſunt myſteria, Azymorum, Feriæ ſextæ, Sabbati, &c. ita *Alcuinus Flaccus*. Natus autem eſt die Dominica, *ex Synod. 6. c. 8.*

3. Tres

Digitized by Google

3. Tres Miſſæ celebrantur, *ex Decreto Teleſphori*, duas autem tribuit eidem *Rup. lib. 3. cap. 17.* ob duas generationes Chriſti, ex Patre,& ex Matre: ſed fortè *Rup.* loquitur eo ſenſu,quòd ille decrevit eas celebrari de nocte ante Horam tertiam; ſignificat autem, quod Chriſtus natus eſt in ſalutem eorum, qui ante legem,qui ſub lege, & qui in Evangelio extitêre, *Gemma lib. 3. cap. 104.*

4. Ante Laudes prima Miſſa eſt dicenda, *Microl. c. 34.* qui & ideò addit, quòd omittebatur tunc *Ite Miſſa eſt*, ne diſcederet populus. *Te Deum* dicitur ante Miſſam, *Gemma lib. 4. c. 117.* contra quoſdam apud *Durand. lib. 6. cap. 13.* De Præfatione & Communicantes diximus ſuprà *par. 1. tit. 12. n. 2. & 5. pag. 33. & 35.* de ultimo item Evangelio tertiæ Miſſæ, *ibid. tit. 13. nu. 1. pag. 37.* Jubetur autem omitti purificationem in prima & ſecunda Miſſa, *ex Innocen. III. cap. Ex parte de Celebrat. Miſſarum.* Vide ſuprà, *3. par. de Defectibus tit 9. n. 4.* & adde,neque purificatorio tergendum eſſe Calicem, niſi in fine tertiæ Miſſæ; neque omittendas eſſe eas preces, quæ in purificatione Calicis & digitorum ablutione recitari ſolent. Memento quoque, ut in vaſe, non in Calice, fiat purificatio digitorum, ex dict. *tit. 9. n. 4.* Verùm in prima Miſſa ſolemni, hauſto diligentiùs Sanguine, Subdiaconus deferet Calicem ſine Purificatorio ad Credentiam de more, indéque alius in Sacris in Sacriſtiam; ubi ſuppoſito Corporali decenter ſervabitur uſque ad ſecundam Miſſam ſolemniter, ſeu privatim celebrandam, tùm ne impediat incenſationem Altaris in Laudibus faciendam, tùm ne minùs reverenter, quàm par ſit, habeatur in Credentia uſque ad aliam Miſſam, in cujus initio, ut aliàs, collocari poterit ſuper Credentia, deſiccatâ jam, ut creditur, quacumque reliquâ vini ſpecie. Alii aliâ; ſed, ſalvo meliori judicio, hæc Romana praxis videtur congruentior.

5. *Francol. de Temp. Hor. Can. c. 40. n. 2.* monet celebraturum primam Miſſam in nocte, ut ſit ille jejunus per horas circiter ſex, ex quadam congruentia. Quòd ſi celebraturus ſit ante mediam noctem, ex privilegio, vel legitimâ conſuetudine, verè non diſpenſatur in jejunio neceſſario ad Miſſam, ideò à pridiana media nocte jejunet, neque in Miſſa Vigiliæ ſumat purificationem: & eo caſu, ſi in prima Miſſa noctis ſumeret purificationem, imò & cibum ante mediam noctem, poſſet celebrare ſecundam & tertiam Miſſam Nativitatis Domini. Favet communis doctrina Theologorum.

6. Cæterùm probabilem ſententiam & ſecuram putat *Suar. 3. par. diſp. 80. ſect. 4.* poſſe in nocte hac celebrari tres Miſſas privatas ſimul poſt mediam noctem, quia nullo Jure prohibetur: nec abnuo, ſi cauſa adſit majoris numeri Sacerdotum, minoriſque numeri Altarium, & ejuſmodi, ſi minùs omnes celebrare commodè poſſint. Oppoſitum docet *Francol. prima par. cap. 39. n. 20.* ubi multos citat Doct. quorum eſt communior ſententia, lege *Bonacin. diſp. 4. quæſt. ult. pun. 9. n. 5.* ubi etiam docet *pun. 11. n. 10.* non teneri Parochum ad tres Miſſas celebrandas, niſi adſit ſcandalum. Certè qui unam tantùm facit, vel primam, vel tertiam facere debet; & tertiam potiùs, cujus Oratio cum Officio concordat. Neque primam concedo poſſe dici ſeparatim ab aliis de nocte, niſi conjunctam cum Matutino ſolemniter de more cantato.

7. In Feſto ſancti Stephani, quo ille obiit *ex Baron. in Martyrolog.* contrà *Durand. lib. 7. cap. 21.* legitur Evangelium de Abele Protomartyre totius mundi, *Gemma lib. 3. cap. 107.* Et quia dicitur, *Lapidas eos, & relinquetur vobis domus deſerta*, &c. quod in ore Stephani fuit cauſa martyrii, *Act. 6.* meminit *Clem. in Conſtit.* hujus & ſequentium Feſtorum cum Natali Domini, *lib. 8. capite 39. & Rom. Ordo*, in quibus habuêre Sermones antiquiſſimi Patres.

8. Feſtum S. Joannis, uti filii Virginis ſequentis ventrem, qui his diebus genuit Chriſtum, vel quia de Pathmo hac die rediit, vel quia Eccleſia ejus nomine dedicata fuit, *Gemma lib. 3. c. 13*, cùm obierit ille, *ex S. Hieron. in Breviario* die 24. Junii, ait *Gemma auctor ibidem.* Præfatio dicitur de Nativitate, quia majoris eſt dignitatis, & ita habetur in antiquioribus Miſſalibus.

9. Feſtum Innocentium antiquius eſt Origine, qui,

qui de eodem *Hom. 3. in Matth.* non admittit cantica lætitiæ, quia deſcenderunt in limbum, *Microl. cap. 36.* in Dominica verò & octava dicuntur ob cauſas allatas ſuprà *pag. 27. & 49.*

10. Officia Miſſarum, à Vigilia Nativitatis uſque ad Dominicam infrà Octavam ejuſdem incluſivè, habentur *in Antiphonario, & Sacrament. Gregor.* Orationes tamen ſecundæ & tertiæ Miſſæ Nativitatis ſunt Ambroſianæ *ex Pamelio.*

11. Dominicæ infrà Octavam Nativitatis reperitur veſtigium apud *Microlog. c. 37.* etiamſi dies ipſa non ſit Dominica; & citat Introitum, *Dum medium ſilentium.* Oratio prima Dominicæ hujus eſt Ambroſiana, *ex Pamelio.*

12. Octavæ Nativitatis & Circumciſionis meminit *Maximus Taurin. in Homil. & Ordo Rom.* Oratio, *Deus qui ſalutis æternæ,* eſt apud *Microl. cap. 39. Pamelius* docet, Miſſæ Officium, licet legatur *in Antiphon. S. Gregor.* eſſe tamen eo poſterius. Aliqui faciunt auctorem Feſti Circumciſionis Ivonem, qui de eo Sermonem habuit.

13. Octavarum etiam S. Stephani & S. Joannis, *Amalar. lib. 4. cap. 37.* ſcribit Officia. Si Octava Innocentium venerit in Dominica, dicitur *Credo.*

14. Vigilia Epiphaniæ habetur *in Ordine Romano,* in qua non jejunatur, *ex Concil. Turon. II. c. 13.* ob Nativitatem Domini. Evangelium legitur anticipatè, quod accidit poſtridiè Epiphaniæ *ex Martyrolog. 7. Januarii,* ſi venerit in Dominica, dicitur *Credo* ratione Dominicæ.

15. Epiphania, ſeu Theophania, id eſt, Apparitio Chriſti, *ex Ordine Romanò,* continet miracula, Stellæ Magorum, Baptiſmi Chriſti, aquæ in vinum mutatæ, & quinque millium ſatiatorum, *ibid.* meminit *Sanctus Clemens lib. 5. Conſtit. cap. 13.* Poſt Evangelium publicatur Paſcha, *ex Concilio Aurelianen. IV. can. 1.* ut proximè determinetur Dominica Septuageſimæ, quæ eſt prima dies ex mobilibus. Epiphania Magorum anno primo Chriſti contigit Feriâ ſextâ, & Officium Miſſæ habetur *in Antiphon. & Sacram. Gregoriano.*

16. Dominicæ infrà Octavam cum Introitu, *In excelſo throno* meminit *Amalar. lib. 4. c. 33.* quæ ſi contingat, ut in Rubricis Breviarii, in Sabbato præcedenti celebrari, duas tantùm in Miſſa Orationes admittit, more Dominicarum infrà Octavas; quod idem fit in Dominica infrà Octavam Nativitatis; in qua fiunt tantùm commemorationes de Octavis, Officium Miſſæ habetur *in Antiphonario & Sacramentario S. Gregorii,* ſed Oratio eſt Ambroſiana, *ex Pamelio.*

17. In Octava celebrari Baptiſmum Chriſti in Miſſa, docuit *Amalar. capite 34.* Orationes habentur *in Sacramentario Gregoriano.* Baptizatus autem fuit Feriâ ſextâ, *ex Ciaconio in Vita Chriſti.*

18. De Feſtis Duplicibus, & aliis, quid agendum ſit infrà Octavam Epiphaniæ, pendet à Rubrica Breviarii, ubi nos etiam cauſam reddemus deſumptam ex Officio, non ex Miſſa.

De Dominicis poſt Epiphaniam uſque ad Septuageſimam. IV.

1. IN Rubricis Breviarii proprius locus eſt quærendi, Cur ſex tantùm Dominicæ intercurrant ab Epiphania uſque ad Septuageſimam. Miſſa enim ſequitur Officium, & ideò de Miſſa tantùm, quæ hoc loco notatu digna ſunt, indicemus.

2. Poſt Epiphaniam variatur Introitus cum ſuis acceſſoriis, Graduali, Offertorio, Communione, in primis tantùm tribus Dominicis, & hoc triplex Officium (ita loquuntur antiqui) Dominicalis Miſſæ ſignificat tres annos prædicationis Chriſti, *Gemma lib. 3. c. 110.* ut rectè poſt Octavam Epiphaniæ, in qua Baptiſmus Chriſti celebratus fuit, repræſententur. Officium Miſſæ harum trium Dominicarum habetur *in Antiphonario & Sacram. Gregoriano.*

3. Hinc eſt, quòd ſecundæ Dominicæ Miſſa dicitur ſemper ante Septuageſimam, ſaltem in Sabbato, vel alio die præcedenti, ut congruo tempore legatur Evangelium de aqua in vinum

mutata

mutata, quod eſt initium miraculorum Chriſti, ſicut in tertia quoque Dominica legitur Evangelium de leproſo: qui *ex S. Hier.* fuit primò curatus à Chriſto. *Durand. lib. 6. cap. 19.* notat in Oratione Dominicæ 2. fieri mentionem de pace, *& pacem tuam noſtris concede temporibus*, quia in eadem Dominica S. Gregorius conciliavit pacem in Urbe & Orbe: eſt tamen Oratio Ambroſiana *ex Pamelio*, translata in hunc locum à S. Gregorio.

4. In ultimis verò tribus Dominicis 4. 5. & 6. poſt Epiphaniam, Introitus, & acceſſoria ſunt eadem, quæ habentur in tertia Dominica, ut in *Antiphonario Gregoriano*. Et ratio eſt, quia ſæpiùs transferuntur poſt Pentecoſten, quo loco mutuò ſumunt Introitum, & acceſſoria, ſcilicet Graduale, Offertorium, & Communionem, à Dominica 23. poſt Pentecoſten, ut cum ea ejuſdem ferè rationis tunc eſſe videantur: quia ergò ſunt Dominicæ vagæ, non habent ideò certum Introitum, nec proprium Officium, exceptis Orationibus, Epiſtolis, & Evangeliis. Orationes autem Dominicæ tertiæ, & quartæ ſunt Ambroſianæ, *ex Pamelio*.

5. Dominicâ ſextâ poſt Epiphaniam deſiderata fuit uſque ad Pium V. ſed Oratio tamen habetur *in Sacramentario Gregoriano*.

De Dominicis à Septuageſima uſque ad Feriam quartam Cinerum. V.

1. QUadrageſimæ ritus antiquior eſt quàm præcedentium Dominicarum: nam ab Apoſtolis tradita eſt, *ex Ignatio Epiſtol. 8.* & à S. Petro Romæ inſtituta fuit, *ex Radulpho Propoſ. 16*, & ideò à Quadrageſima ordimur in hoc titulo, à qua reliquæ Dominicæ pendent.

2. Quinquageſima tribuitur Teleſphoro *ab eodem Radulph. ibid. Diſt. 4. c. Statuimus*, cui etiam Quadrageſimam tribuit *Rupert. lib. 4. cap. 9.* fortè ille Decreto firmavit, ut ait *Baronius anno 136. & 154*. Sexageſima & Septuageſima erant in uſu tempore Gelaſii I. *ex Azor. lib. 10. cap. 16*.

3. Quadrageſima ſemper contigua Paſchati fuit, non Epiphaniæ; quo die baptizatus Chriſtus ſeceſſit in deſertum, ad jejunium quadraginta dierum, unde *Tert. adv. Pſychicos cap. 13.* nominat jejunium Paſchatis, quod nos Quadrageſimale, ut notat *Baron. anno 57. num. 194.* Tres autem cauſas affert *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 45.* ut proximâ paſſione Chriſti compariamur eidem; ut item verno tempore libido faciliùs concitata reprimatur; & ut ſicuti Hebræi ſtatim ac poſt quadraginta annos in terram promiſſionis intraverunt, & de captivitate Babylonis reverſi ſunt, celebraverunt Paſcha; ita & nos, peracto labore Quadrageſimali cum Chriſto Paſcha celebremus. Addit quartam *Durand. lib. 6. cap. 28.* ut cum lactucis agreſtibus jejunii Quadrageſimalis comedamus Agnum Paſchalem; id eſt, Euchariſtiam in Paſchate. Quinta fuit *S. Iſidori lib. 2. cap. 36.* ad ſignificandum, vitam noſtram laborioſam egere Chriſti paſſione pro tolerantiæ exemplo, & ope; ideò conjunctim utrumque celebrandum eſt.

4. A numero dierum, vel à numero hebdomadarum ſumitur apud Auctores ſacrorum Rituum ratio harum Dominicarum. A numerò dierum *Ordo Roman.* Septuageſimam definit, quaſi curſum ſeptuaginta dierum uſque ad Sabbatum in Albis, cujus Miſſa incipit, *Eduxit Dominus populum*: ut recolamus, inquit *Alcuin.* ſeptuaginta annos captivitatis Babylonicæ, & noſtræ, quæ in ſeptennio hujus vitæ tranſigitur, & finitur in Sabbato, id eſt, requie, unde infrà Octavam Paſchæ unum *Alleluja* cum Graduali uſque ad prædictum Sabbathum (Graduale namque diximus lamentum ſignificare) adhuc cantatur ante Evangelium, *Gemma lib. 3. cap. 38*.

5. Sexageſima continet dies ſexaginta uſque ad Feriam quartam Paſchæ; cujus Miſſa incipit: *Venite Benedicti*, *Ordo Romanus*; ut per ſex quaſi dies, quibus Deus operatus eſt in creatione mundi, & nos operemur bonum, ait *Alcuin.* juxta decem præcepta Legis, uſquequò

Digitized by Google

nobis dicatur, venite benedicti, & præſertim nos monet *Honor. in Gemm. c. 59.* ut operemur ſex opera miſericordiæ, de quibus *Matth. 25.* ſimul cum decalogo; ſex enim decies componunt ſexaginta.

6. Quinquageſima cōſtat diebus quinquaginta, uſq; ad diem Paſchæ, *Ordo Rom.* ut per quinque ſenſus, Decalogo obſervato, Jubilæū remiſſionis conſequamur in Paſchate. Quinquagenarius enim numerus Jubilæi eſt. Hæc *Alcuinus.*

7. Quadrageſima currit uſque ad Cœnam Domini, & Paſcha myſticum per quadraginta dies, *Ordo Roman.* ut virtus Decalogi per quatuor Evangelia impleatur, *Alcuin.*

8. Alii, & meliùs à numero dierum jejunii ſumunt harum Dominicarum rationem: nam Quadrageſima habet quadraginta duos dies abſtinentiæ à carnibus, &c. uſque ad Paſcha, quaſi per quadraginta duas generationes veniamus ad Chriſtum cum Matthæo *cap. 1.* ut ait *Hieron. citatus à Durando lib. 6. cap. 32.* Quòd ſi velis numerare tantùm veri, & proprii jejunii dies, demptis Dominicis, erunt triginta ſex hoc eſt, decima anni pars; conſtat enim annus diebus *365. Alcuin.* Eoſdem autem triginta ſex dies ante Paſcha, ut jejunarent alii, demptis non modò Dominicis ob Reſurrectionem Domini, ſed etiam Feriis quintis (quæ Decreto Melchiadis *Epiſt. ad Epiſc. Hiſp. cap. 3. & habetur, de Conſecrat. Diſt. 3. Jejunium.* ob Cœnam Domini & Aſcenſionem Feriâ quintâ celebratas exceptæ fuerant à jejunio) indixerunt jejunii caput à Quinquageſima, eoſdem etiam ut jejunarent alii, demptis prætera ſabbatis, *ex Conſtantinop. VI. cap. 55.* in ſignum futuræ noſtræ quietis, anticipaverunt jejunium à Sexageſima.

9. Additi ergò ſunt poſt S. Gregorium quatuor dies jejunii, ut ait *Baron. anno 57.* à Feria quarta Cinerum ad Dominicam nimirùm tempore Caroli Magni, & Stephani Papæ, quo editus dicitur Ordo Romanus plenior quàm anteà; quod opinatur *Carolus Novarien. Epiſcop. in Comment. ſuis Canon.* ut non modò decima anni ſolveretur Deo, ſed ut jejunium quadraginta dierum Chriſti integrè imitaremur; quod ſecuti alii, qui in Cœna Domini, & Sabbato ſancto non jejunabant, à Quadrageſima cœpere jejunium. Alii idem obſervare volentes (demptis, ut diximus, Dominicis & Feriis 5.) à Sexageſima jejunio initium dederunt. Alii denique [ſublatis à jejunio etiam Sabbatis, ut ſuprà] à Septuageſima jejunium ſunt exorſi. Hæc ferè omnia *ex Epiſtola Caroli Magni ad Alcuinum;* nimirùm ut quadragenarius jejunii numerus à Chriſto, Moyſe & Elia comprobatus, conſummationem noſtram aptè ſignificet; quæ conſiſtit tùm in denarii perfectione nobis promiſſi, tùm in laboribus hujus mundi à quatuor ventis delineati, & in corporis noſtri, ex quatuor elementis compoſiti, per anni quatuor varia tempora exercitatione, *S. Iſidor. lib. 2. cap. 36.*

10. *Gratianus de Conſecrat. diſtinct. 5. Quadrageſima.* facit auctorem S. Gregorium additionis quatuor dierum à Feria quarta Cinerum uſq; ad Dominicam: qui conciliari fortaſſe poſſet cum *Baronio* negante ſuprà; quòd nimirùm S. Gregorius nondum addiderat quatuor hos dies, quando Homiliam habuit ad populum, ex qua, *Baronius* negat ab eodem additos eos fuiſſe: deinde verò, antequam obierit, eos addidit ille, ut eſſent quadraginta jejunii dies; quod affirmat *Gratianus*, & indicant *Microl. cap. 49.* & *Pamelius*, qui volunt, Officia quatuor dierum additorum eſſe Gregoriana, & verè habentur *in Antiphonario & Sacramentario S. Gregorii*, niſi & hæc à poſterioribus addita fuiſſe dicamus.

11. Sed jam Quadrageſima noſtra conſtat diebus quadraginta ſex; quid ergò habet myſterii? *Honor. in Gemma lib. 3. c. 41.* docet quadraginta ſex annis ædificatum fuiſſe templum, Joann. 2. id eſt, corpus Chriſti, *ibidem*, & hoc modo explicat: nam duodecim annorum erat beata Virgo, quando Chriſtum peperit, vixit autem Chriſtus annis 34. & mortuus reſurrexit. Ergò corpus Chriſti, cujus Mater fundamentum fuit, ædificatum fuit quadraginta ſex annis, dirutum fuit in morte, & reædificatum in reſurrectione: nos quoque, ait ille, ædificemus noſmetipſos templum Domino quadraginta ſex diebus jejunii quadrageſimalis. *Ibidem* docet, nomen *Adam* conſtare litteris Græcis, quæ faciunt numerum, more Græcorum, quadraginta ſex,

ſex, quod *Auguſtini eſt Tract. in Joan. lib. 10.* reformemus itaque his diebus quadraginta ſex veterem hominem in bonis. Hæc ille argutè.

12. Maximè verò omnium mihi placet *Rupert. Abbas lib. 4. cap. 2.* qui has Dominicas ordinat ratione hebdomarum uſque ad quartam Dominicam Quadrageſimæ, quæ dicitur *Lætare*, & eſt Paradiſi propria quædam imago. Septuageſima, inquit ille, dicenda eſt, quia per ſeptem hebdomadas ad illam *Lætare*, pervenitur, Sexageſima, quia per ſex, Quinquageſima, quia per quinque, Quadrageſima, quia per quatuor; hoc eſt, per ſeptem ætates mundi ad cæleſtem gloriam, per ſex ætates ad gratiam Redemptionis noſtræ. Fuſiùs ille. Dominica verò *Lætare* eſt lætitiæ: unde eo die convivium legitur à Chriſto celebratum, Joan. 6. quod eſt imago Paradiſi; ſemel, & iterùm dicitur, *Lætatus ſum in his*, &c. ad Miſſam adhibentur Dalmaticæ, quæ ſunt lætitiæ, *1. part. tit. 19. n. 6. pag. 53.* & prætereà (quod tamen ad communem Miſſam non ſpectat) in argumentum lætitiæ, Papa eo die defert in manibus auream Roſam; de qua lege *Durand. lib. 6. cap. 52.*

13. Omittuntur à Septuageſima Cantica lætitiæ, *Gloria in excelſis*, & *Alleluja*, dicitur *Tractus*, id eſt, luctus, ut docuimus in *Rubric. general. 1. part. locis ſuis* cauſa mœſtitiæ, *ex Ordine Rom.* Officia verò trium harum Dominicarum habentur *in Antiphonario & Sacramentario Gregoriano.* Quòd ſi Septuageſima venerit ante Purificationem, ſecunda & tertia Oratio non mutantur, ita ut ſecunda ſit de beata Virgine, cujus partus adhuc celebratur. Idemque fiat in Sexageſima & Quinquageſima.

14. In Feriis autem omittitur *Tractus*, quia luctus ſolemnis eſt in concurſu populi tantùm faciendus, ut mox dicemus.

15. In Collecta Sexageſimæ occurrunt duo, præter Regulas ordinarias. Alterum eſt, quòd dicitur Collecta de S. Paulo ſine Collectâ de S. Petro; qui in Feſtis eorum & commemoratione per annum nunquam dividuntur, ut patet. Alterum eſt, quod licèt in prima Collecta fiat mentio de ſancto Paulo, tamen in Oratione *A cunctis*, adhuc fit de eodem commemoratio contra illud, quod habetur ſuprà *pagina 22. 23.* de Miſſa votiva Apoſtolorum, quæ excludit Orationem *A cunctis*. Sed nota novum titulum Stationis, quæ, ut in Miſſali dicitur in Sexageſima, eſt ad ſanctum Paulum; & item nota, quod nominat Eccleſia ſanctum Paulum occultiori nomine *Doctoris Gentium*. Titulus autem Stationis non eſt Feſtum, neque commemoratio, neque quid votivum: at Regula illa, *De eodem bis non ſit in eodem Officio*, valet in Feſtis, Commemorationibus, & votivis, non in titulo Stationis, & occulto præſertim nomine, vel tacito, verbi gratia Apoſtoli cognomine in noſtro caſu; quæ ſicuti in Officio non excludunt commemorationem communem, ita neque in Miſſa Orationem *A cunctis*, quæ ut aliàs diximus, correſpondet ſuffragiis communibus Officii divini. Simile quid habemus in Feria quinta Dominicæ tertiæ Quadrageſimæ, in cujus Collecta nominantur quidem ſancti Coſma & Damianus (tacito fortaſſe hac de cauſa cognomine *Martyrum*, quia de iiſdem ibi fit mentio titulo tantùm Stationis) ſed inde neque in Officio, neque in N. Orationis *A cunctis*, in propria eorum Eccleſia, omitti ideò debet conſueta commemoratio eorundem tanquam Martyrum inter ſuffragia communia, & tanquam titularium Eccleſiæ propriæ.

De Feria quarta Cinerum, uſq; ad Dominicam de Paſſione VI.

1. Feria quarta Cinerum, ſeu dies Cinerum, ut *Maximus Taurin. ait in Homil.* non eſt caput quadrageſimæ, & ideò adhuc Veſperæ non cantantur mane; ſed initium pœnitentiæ eſt, unde & Cineres capiti imponuntur benedicti, *ex Ordin. Rom.* ut recordemur originis & finis noſtri, *ex Rupert. lib. 4. c. 10.* Porrò in hac ipſa Feria quarta cœpit Chriſtus jejunare, qui Feriâ tertiâ baptizatus eſt, ut rectè probat *Durand. l. 6. c. 28.* & die 16. Februarii Feriâ ſecundâ jejunium perfecit, ut docet *Torniellus noſter Tomo ſecundo Annal. ſacrorum, anno 4081. nu. 7.* cùm ſine dubio illud inceperit die ſeptimâ Januarii poſt Baptiſmum, qui accidit die ſextâ Januarii.

Rubricæ Cinerum ſunt.

2. Ante Miſſam benedicuntur Cineres *a* facti de ramis olivarum, ſive aliarum arborum, præcedenti anno benedictis, hoc modo. *b* Finitâ Nonâ, Sacerdos indutus pluviali violaceo, vel *c* ſine caſula, cum miniſtris *d* ſimiliter indutis, *e* procedit ad benedicendum Cineres in vaſe aliquo *f* ſuper Altari poſito. Et primò cantatur à Choro Antiphona, Exaudi, &c.

a *Factis de ramis olivarum.*) Ut ſicut Cineres ad humiliationem diſtribuuntur, ita & per humilitatem ſpem habeamus futuræ gloriæ, quam deſignavit proceſſio Palmarum. Cineres itaque ſunt reliquiæ gloriæ Chriſti, & quaſi ſemen gloriæ noſtræ; debent autem eſſe aridi, non in modum luti, ut declaravit ſacra Rituum Congregatio *23. Maji 1603.*

b *Finitâ Nonâ.*) Quia Miſſa in diebus jejuniorum cantanda eſt poſt Nonam, *in part. 1. Rub. tit. 15. num. 2. pag. 39.* Præparantur Turibulum, navicula, & vas aquæ in angulo Altaris, *Caremon. Epiſc. lib. 2. cap. 19.*

c *Sine caſula.*) Ut habetur *1. part. tit. 19. n. 4. pag. 52.* aſſumit autem Pluviale, ut *ibid. num. 3. pag. 52.*

d *Similiter indutis.*) Et quidem ſine Dalmaticis. In Eccleſiis autem præcipuis cum Planetis plicatis, in aliis minoribus Albâ amicti miniſtrent, *ut 1. part. tit. 19. num. 6. & 7. pag. 54.* ſine manipulis, *Carem. Epiſc. lib. 2. cap. 2. n. 17.*

e *Procedit ad benedicendum.*] De Sacriſtia ad Altare; Acolythique tantùm præcedunt cum candelabris accenſis. Miniſtri pares Celebranti procedunt, quia Pluviale habet, *ex Caremon. Epiſc. lib. 1. cap. 55. in fine.*

f *Super Altari.*) Hoc eſt in cornu Epiſtolæ, *Caremon. Epiſcop. lib. 2. capit. 19.* ita ut ſit vas inter Miſſale, & cornu. Celebrans, oſculato Altari in medio, accedit ad librum, ubi ſtans inter utrumque Miniſtrum, *Caremon. Pap. lib. 2. ſect. 1. cap. 29. & 41.* quia Pluviale habet, legit Antiphonam, *Exaudi*, &c. quæ cum ſequentibus habetur *in Antiphonario Gregoriano.*

3. Deindè Sacerdos in cornu Epiſtolæ, non vertens ſe ad populum dicit, &c.

Adde, manibus junctis, & dum benedicit manu dextrâ Cineres, Diaconus elevat à dextris fimbriam anteriorem Pluvialis; & ideò ſtare debet illi à dextris, non poſt eum, ut diximus.

4. Poſteà Celebrans, *g* impoſito incenſo in Thuribulo, ter *h* aſpergit Cineres aquâ benedictâ, dicendo Antiphonam, *i* Aſperges, ſine cantu, & ſine Pſalmo, & *l* ter adolet incenſo. Deinde *m* dignior Sacerdos ex Clero accedens ad Altare, imponit Cinerem Celebranti *n* non genuflexo. Si verò non adſit alius Sacerdos, *o* ipſemet Celebrans, genibus flexis coram Altari ſibi Cineres imponit in capite, nihil dicens, & cantatur ſtatim à Choro Antiphona.

g *Impoſito incenſo in Thuribulo.*) De more, & cum benedictione, miniſtrantibus Diacono & Thuriferario.

h *Aſpergit.*) In medio à dextris, & à ſiniſtris Cinerem, delato vaſe aquæ ab altero ex Acolythis, & aſpergillo ſine oſculis dato Diacono, qui deinde cum oſculis tradit Celebranti.

i *Aſperges.*) Totum verſum dicit, & nihil præterea.

l *Ter adolet.*) eodem modo quo aſperſit.

m *Dignior Sacerdos.*) In ſuo habitu, ſine Stola cum habitu Chorali, *Carem. Epiſc. cit.* ſtans imponit Cinerem dicens: *Memento homo, quia pulvis es, &c. Ordo Rom.* At, ſi cinis eſt, cur dicitur pulvis? *Gen. 18.* dicebat Abraham, *Cùm ſim pulvis, & cinis.* Cinis enim mixtus pulvere inutilis eſt *ex Chryſoſt. Hom. 23. Epiſt. 2. ad Corinth.* diviſim verò utilia ſunt.

n *Non genuflexo.*) Stanti quidem, facie verſâ ad populum, ſed capite inclinato; imponit autem in formam Crucis, *Carem. Pap. lib. 2. cap. 31.*

o *Ipſe-*

Digitized by Google

o *Ipſemet Celebrans.*) Non debet Diaconus imponere Sacerdoti Cineres. Convenit autem, ut genibus flexis coram Altari ſibi eo caſu imponat, quaſi à Chriſto illos recipiat, cui flectitur omne genu, & ad exemplum humilitatis.

5. *p* Sacerdos verò, dùm cantantur Antiphonæ, & Reſponſorium, Primò imponit Cineres digniori Sacerdoti, à quo ipſe accepit; deindè miniſtris paratis, genibus flexis coram Altari, dicens.

p *Sacerdos.*) Stans aperto capite, & Diacono tenente à dextris ejus vas Cinerum, *Cerem. Epiſc. ubi ſup.* Aperto, inquam, capite diſtribuit Cineres, Candelas, & Ramos, ex Decreto ſacræ Rituum Congregationis *18. Julii 1612.*

6. Poſteà *q* veniunt alii, primò Clerus per ordinem, deindè *r* populus, & genibus flexis antè Altare ſingulatim recipiunt Cineres, à Sacerdote, ut dictum eſt de miniſtris. Completâ Cinerum impoſitione Sacerdos dicit, Dominus vobiſcum.

q *Veniunt alii.*) Cum debitis reverentiis Altari, & Celebranti ante & poſt, & manibus junctis.

r *Populus.*) Extra gradus Altaris ad cancellos populus congruentiùs recipit Cineres: fœminis etiam non ſuprà velum, ſed ſuprà capillos dantur Cineres, ſi fieri poteſt commodè; ne benedictus cinis ſuprà velum deperdatur.

In fine diſtributionis ante Orationem *Concedat*, tergat digitos Celebrans in angulo Altaris. *Cæremon. Epiſcop. loco citato*, cum aqua & mica panis. Deindè dicitur Miſſa, in qua hæc ſunt propria.

7. Graduale dicitur cum Tractu, *Domine, non ſecundùm peccata noſtra*, &c. non *ex Ord. Rom.* ſed ex noſtra devotione, inquit *Microl. cap. 50.* quod repetitur in Feriis ſecundis, quartis, & ſextis, *idem ibid.* Cur non in aliis Feriis? quia in prædictis tantùm erat populi concurſus ad luctum ſolemnem, quem ſignificat *Tractus*: & eſt *in Antiphon. Gregor.* eâdem ratione, quâ in iiſdem Feriis dicuntur Officium defunctorum, Pſalmi Graduales, & Pœnitentiales; quia nimirùm lætitia Dominicæ minui debet ſtatim in Feria ſecunda, tùm in quarta venditus fuit Chriſtus, & in ſexta fuit Cruci affixus. Præfatio Quadrageſimalis ex Pelagii Decreto quotidie dicitur. *Microl. loco citato*, etiam in Dominicis *Gemma lib. 4. c. 117.* quamvis non jejunemus, contra quoſdam, quos confutat *Durand. loco citato.*

8. Duplex Oratio in fine Miſſæ additur cum humiliatione: *Humiliate capita*, &c. *ex Amalar. lib. 3. cap. 37.* vide *ſuprà 2. par. Rubric. tit. 11. num. 2. pag. 134.* ſed non in Dominicis, in quibus Communio fiebat populi, cujus loco ſucceſſit in Feriis Oratio illa duplex, unde & in iiſdem humiliatio eſt omittenda. *Microl. c. 51.* Orationes autem Miſſæ ſunt eædem, quæ *in Sacramentario Gregoriano.*

9. Feriæ quintæ feſtivæ habitæ ſunt à ſancto Silveſtro ſucceſſore S. Melchiadis, & ideò non habuêre Officia propria à ſancto Gregorio I. Gregorius deindè dictus Junior, id eſt, II. Officia propria & Miſſas (quæ addita ſunt Antiphonario & Sacrament. Gregorii) iiſdem diſtribuit, *Walafr. c. 20. imò ex Baronio anno 731.* jejunium in iiſdem inſtituit Eccleſiis, in quibus adhuc non agebatur; & ideò Evangelia ferè omnia, quintis Feriis aſſignata, communia ſunt aliis diebus extra Quadrageſimam.

10. In Sabbato Cinerum idem eſt Officium Miſſæ, quod in præcedenti Feria 6. quia poſterius eſt ſancto Gregorio, *ex Microlog. cap. 49.* cum Oratione tamen diverſa, *in Sacramentario ſancti Gregorii.*

11. In Dominica prima Quadrageſimæ nihil occurrit notandum, niſi quòd ea contingit aliquandò die 6. Februarii, ut *in Tabula IX. Calendarii noſtri perpetui*, & ea ipſa dies eſt, *ex Auguſtino Torniello in Annal.* qua Chriſtus tentatus fuit, ut in Evangelio Dominicæ.

12. Feriæ

12. Feriæ Quatuor Temporum, ex Decreto Gregorii VII. tanquam à Majoribus eo tempore inſtitutæ, habent Officia *in Sacramen. ſancti Gregorii, & Lectionario ſancti Hieronymi*, de quarum ritibus vide quæ diximus ſuprà de Adventûs Quatuor Temporibus, ubi, cur Evangelium 2. Dominicæ Quadrageſimæ ſit idem ac Sabbati præced. indicavimus.

13. Dominica 2. habet Miſſæ Officium non Gregorianum; *ex Microlog. cap. 24. & 29.* & *ex Pamel.* Dicta eſt Vacans, hoc eſt, ſine Officio proprio: nam Introitus, Graduale, Offertorium, & Communio ſumpta ſunt de Feria quarta præced. Reliquarum Feriarum & Dominicarum ſequentium Officia partim in *Antiph.* partim *in Sacrament. Gregor.* habentur, paucis Orationibus mutatis in aptiores.

14. In Feria 5 Dominicæ 3. habetur Collecta de SS. Coſma & Damiano, de qua vide ſuprà *tit. præced. numero 15. pag. 181.*

15. Feria 4. Dominicæ 4. variatur Miſſa, cui datæ ſunt duæ Lectiones, ut in Feria 4. Temporum, putant aliqui, ad indicium futurarum in Sabbato ordinationum. Sed hac die fiebat Scrutinium baptizandorum in Paſchate, & inter ſeptem Scrutinia hoc erat maximum, *Ordo Rom.* quod Scrutinium non eſt in uſu hodie, ſed tamen Miſſa eſt eadem, in qua Catechumenis dicitur in Introitu; *Effundam ſuper vos aquam mundam*, & idem reperitur in prima Epiſtola: tum dicitur *Lavamini*, in ſecunda, & in Evangelio cæcus natus nondum lotus Catechumenum repræſentat, *ex Aug. in Homil. illius Feriæ*, à qua Feria uſque ad Paraſcevem jejunabant quindecim diebus, demptis Dominicis *ex Rup. lib. 4. c. 18.* Cauſas autem Scrutinii in hac Feria 4. vide apud *Honor. in Gemma lib. 3. c. 54.*

16. In reliquis diebus nihil novi occurrit declarandum uſque ad Dominicam de Paſſione, exceptis Ordinationibus, quæ in Sabbato *Sitientes*, ita dicto, quia Introitus Miſſæ incipit à verbo *Sitientes*, conceſſæ ſunt ex Decreto Gelaſii I. *Diſt. 75. Ordinationes Presbyterorum*, de quibus eadem eſt ratio cum aliis Sabbatis Quatuor Temporum, ut ſuprà nos diximus.

De Dominica de Paſſione, & Hebdomada majori. VII.

1. In primis Veſperis Dominicæ de Paſſione velantur Cruces & Imagines, *ex Cærem. Epiſc. lib. 2. c. 20.* hoc eſt, ante Veſperas; velum autem non debet habere ſecum aliam imaginem: & illud velum, quo teguntur Cruces, ſit potiùs violaceum quàm nigrum [album nequaquam] niſi aliud ſtatuatur infrà; quo ritu ſignificatur, jam Chriſtum non in palàm ambulaſſe apud Judæos hoc tempore, & abſcondiſſe ſe, ut in Evangelio Dominicæ dicitur.

2. *Rupert. lib. 5. c. 1.* probat veriſimiliter in Veſperis Sabbati ante Dominicam de Paſſione coactum fuiſſe Concilium adverſus JESUM, ideòque mœſtitia major convenit Eccleſiaſticis Officiis; & hinc in Introitu tacetur *Gloria Patri*, apud quoſdam, inquit ille; ſed *Ordo Rom.* expreſsè omittit, ut & nos humilitati ſtudentes omittamus excelſa noſtra, ait *Alc.*

3. Omittitur etiam *Judica me Deus*, ita *Gemma lib. 4. cap. 117.* & quia officia hujus Dominicæ ſunt media inter dies Quadrageſimæ & ſequentes de Paſſione, ideò fortè dicta eſt *ab Ord. Rom.* Dominica mediana, uti etiam *à Gelaſio Diſt. tit. præced. num. 15. citatâ.*

4. De duabus Orationibus, non tribus, & de Præfatione de Cruce diximus *in 1. part. Rubr. tit. 9. & 12. pag. 20. &c. & 33.* teſtatur autem *Microl. cap. 60.* Præfationem de Cruce non dici ſolitam ante Palmas, qui mos duravit uſque ad Pium V. à quo ſtatuta eſt Præfatio de Cruce ab ipſa Dominica de Paſſione.

5. In Sabbato ante Palmas officium non eſt Gregorianum *ex Amal. l. 1. c. 9.* tamen congruum legitur Evangelium, in quo habetur, quòd in craſtinum turbæ obviavêre Chriſto: ergò quæ narrantur initio, contigerunt hac die. Officium Miſſæ, hoc eſt, Introitus, Graduale, Offertorium, & Communio, ſunt de Feria 6. præcedenti, quia olim Sabbatum vacans dicebatur, in quo Papa elemoſynas dabat.

6. Domi-

6. Dominica Palmarum dicta eſt, *in Ord. Rom.* Palmarum, ſive Florum, ſive Ramorum, Hoſanna, Paſcha petitum, ſive competentium, id eſt, ſimul petentium Symbolum ante Baptiſmum, *ex Alcuino*, & Capitularium, quia in hac die lavabantur capita ungendorum in Sabbato ſancto, *ex Iſid. lib. 1. c. 27.* item Hebdomada major *apud Chryſ. Hom. 30. in c. 10. Gen.* quo nomine eam vocat etiam *Clem. lib. 8. Conſt. 39.* vel quia in ea maxima parſimonia, vel quia in ea Officium majus celebratur. *Ordo Rom.* addit *Microl. c. 52.* Majorem dici, ob ſanctiſſimum Dominicæ Paſſionis Sacramentum. *Idem Chryſoſt.* appellat Magnam, quia magna, inquit, & ineffabilia bona in ea contigerunt. Item appellatur Indulgentiæ, ob pœnitentes abſolvendos publicè, *Honor. in Gem. l. 3. cap. 72.* Item Pœnoſa, & Sancta, ob Chriſti Paſſionem, & impios juſtificatos, *Dur. lib. 6. cap. 67.* Authentica, *in Officio Ambroſiano*, & dicitur etiam Ultima *à S. Ambroſ. Epiſt. 33.* quia ultima eſt Quadrageſimæ.

In benedictione Ramorum Rubricas attende Miſſalis, quibus addemus alias minutiores de more.

7. Completâ Tertiâ, & factâ aſperſione aquæ, more ſolito, Sacerdos indutus Pluviali violaceo, vel ſine caſula, cum *a* miniſtris ſimiliter indutis *b* procedit ad benedicendum ramos palmarum, & olivarum, ſive aliarum arborum, *c* in medio ante Altare, vel ad cornu Epiſtolæ poſitos. Et primò cantatur à Choro Antiphona.

Benedictionis Palmarum mentio eſt, anno 877. *apud Baron.* ſub Joanne VIII.

Aſperſio aquæ, de qua Rubr. fit à Sacerdote ſtatim, ac venerit ante Altare.

Acolythi ante aſperſionem aquæ deponant candelabra ſuper Credentia.

a *Miniſtris ſimpliciter indutis.*) Hoc eſt ſimili colore, ſed ſine Dalmaticis, cum Caſulis plicatis, vel in albis juxta ſupradicta *tit. 19. n. 6. & 7. part 1. pag 54. & 55.* Manipulos autem in hoc caſu Miniſtri portant, quia cantaturi ſunt Epiſtolam, & Evangelium.

b *Procedit ad benedicendum.*) De Sacriſtia jam venit Celebrans, præcedentibus Acolythis cum candelabris, ut ante Miſſam, ſine Thuriferario, & cum miniſtris, capite cooperto, hinc indè à latere Celebrantis, ut in ſimili caſu *Cerem. Epiſc. l. 1. c. 15. & lib. 2. c. 30. & 31.* quia Pluviale habet. Quare verbum *procedit* hoc loco non ſignificat motum localem à Sacriſtia, ſed quòd, finitâ aſperſione, proſequitur benedictionem Palmarum, aſcendendo ad Altare, quod oſculatur in medio, & deindè in cornu Epiſtolæ cantando, ut in Miſſali.

c *In medio ante Altare.*) Ita *Ordo Romanus*, ſed eſt commodius, quòd ad cornu Epiſtolæ ponantur Palmæ, & rami.

8. Deindè Sacerdos ſtans in cornu Epiſtolæ, non vertens ſe ad populum, dicit in tono Orationis Miſſæ Ferialis, Dominus vobiſcum.

Non diducit manus, ſed junctas eas tenet, etiam ad *Oremus*, & ad Orationes, quia ſumus extra Miſſam; & Miniſtri pares ſint Celebranti hinc indè, ut, quandò erit opus, commodiùs Diaconus elevet fimbriam Pluvialis à dextris.

9. Poſteà Subdiaconus in loco ſolito cantat ſequentem Lectionem in tono Epiſtolæ, & in fine oſculatur manum Sacerdotis.

Eadem prorſus facit, quæ pro Epiſtola Miſſæ, in cujus fine non tamen defert librum Celebrantis ad cornu Evangelii, quod legit Celebrans, ſi velit, in cornu Epiſtolæ; & reſumit, ſi eâ utitur, Planetam plicatam Subdiaconus.

10. Interim dùm cantatur ℟. Diaconus ponit librum Evangeliorum ſuper Altare: &

& Sacerdos, miniſtrante Diacono naviculam, ponit incenſum in Thuribulo. Deindè Diaconus dicit, Munda cor meum, accipit librum de Altari, petit benedictionem à Sacerdote, poſteà Subdiacono librum tenente, medio inter duos Acolythos tenentes candelabra accenſa, ſignat librum, incenſat, & cantat Evangelium, ut infrà, more conſueto; quo finito Subdiaconus defert librum oſculandum Sacerdoti, qui & incenſatur à Diacono.

Non diſcedit Celebrans à cornu Epiſtolæ. Omnia fiunt, etiam à Thuriferario, prout ad Evangelium Miſſæ diximus *2. part. tit. 6. n. 5. pag. 91.* hic adde tamen, quod ſi Diaconus Caſulâ plicatâ utitur, incenſato Celebrante priorem reſumit, eo modo quo diximus *pag. 54.*

11. Poſt hæc benedicuntur rami. Sacerdos ſtans in eodem cornu Epiſtolæ dicit in tono Orationis ferialis, Dominus vobiſcum.

Eodem modo cantat Præfationem manibus junctis, aſſiſtentibus hinc indè Miniſtris, cum quibus dicit *Sanctus*, &c. cùm autem manu benedicturus eſt ramos, Diaconus elevat à dextris fimbriam Pluvialis anteriorem, Celebrans verò, dùm dexterâ ſignum Crucis facit, ponit ſiniſtram ſuper Altare; *ex Rubric. gener. part. 2. tit. 3. n. 5. pag. 84. & tit. 7. num. 5. pag. 103.* In Orationibus nihil eſt detrahendum, neque mutandum, licet benedicantur rami arborum, non palmæ, nec olivarum rami: quia ii rami arborum ſuccedunt palmarum loco, & à populo eo die vocantur palmæ. Neque Romæ (ubi ſaltem olivæ benedicuntur, non aliæ inferiores arbores) tacentur ea verba in quarta Oratione, *cæterarumque arborum*: neque eſt mendacium, ſicuti non eſt mendacium dicere in Paraſceve, *Ecce lignum Crucis*, adhibitâ tunc cruce argenteâ à Celebrante.

12. Circa finem quintæ Orationis, Acolythorum alter accipit de Credentia vas Aquæ benedictæ cum Aſperſorio, & unà cum Thuriferario accedit ad Celebrantem propè Diaconum.

13. Celebrans ponit incenſum in Thuribulum, deindè ter *d* aſpergit ramos Aquâ benedictâ, dicendo Antiphonam, *e* Aſperges me, ſine cantu, & ſine Pſalmo, & ter *f* adolet incenſo.

d *Aſpergit ramos.) Ordo Rom.* accepto nimirùm aſperſorio de manu Diaconi cum ſolitis oſculis & reverentiis. Aſpergit autem ter, id eſt, in medio, à dextris ramorũ, & à ſiniſtris eorum, ſcilicet quo aſperſit, nihil dicens. Diaconus autem in aſperſione, & incenſatione elevat fimbriam Pluvialis; rurſus Celebrans in cornu Epiſtolæ, ut priùs, addit quæ ſequuntur in Miſſali.

e *Aſperges me.)* Submiſsâ voce Verſum illum tantùm.

f *Adolet incenſo.] Ordo Romanus*, eo modo

Benedictio hæc brevior eſt quàm ſit *in Ordine Romano*, ſufficiens tamen demptis Orationibus, quæ multò plures habentur ibi.

14. Completâ benedictione, *g* dignior ex Clero accedit ad Altare, & dat ramum benedictum Celebranti, qui non genuflectit, nec oſculatur manum dantis. Poſteà Celebrans ſtans ante Altare verſus ad populum, diſtribuit ramos, primùm digniori, à quo ipſe accepit, deindè Diacono & Subdiacono paratis, & aliis Clericis ſingillatim per ordinem, ultimò laicis, omnibus genuflectentibus, & ramum ac manum Celebrantis oſculantibus, *h* exceptis Prælatis, ſi adſint.

g *Dignior ex Clero.]* Dignior, qui dat ramum Celebranti, ſtans in ſuo habitu ſine Stola, eidem ſtanti dabit, & cum oſculo rami ab utroque facto, non manûs; deponit autem Celebrans

brans ramum ſuum in manu Acolythi, & dum aliis aperto capite, ut diximus *pag.183.* ſtans diſtribuit, Diaconus à ſiniſtris ejus miniſtret eidem ramos, eos tantùm oſculando, depoſito interim ſuo ramo ſuper Altare. Alter Acolythus miniſtrabit Ramos Diacono ſine oſculis.

h *Exceptis Prelatis.*) Canonici quoque non oſculantur manum Celebrantis Canonici, *ex Caremonial. lib. 2. cap. 17.*

Si populus eſt multus, poterit alius Sacerdos mitti, qui diſtribuat laicis, ſed *Ordo Romanus* à Celebrante diſtribui jubet.

15. Poſteà fit *i* Proceſſio. Et primò Celebrans *l* imponit incenſum in thuribulum; & Diaconus vertens ſe ad populum dicit: Procedamus in pace. Et Chorus reſpondet: In nomine Chriſti, Amen. Præcedit Thuriferarius *m* cum thuribulo fumigante; deinde *n* Subdiaconus paratus, deferens Crucem, medius inter duos Acolythos cum candelabris accenſis, ſequitur Clerus per ordinem, *o* ultimò Celebrans cum Diacono à ſiniſtris, omnes cum ramis in manibus, & cantantur ſequentes Antiphonæ, vel omnes, vel aliquæ, quouſque durat Proceſſio.

i *Proceſſio.*) Tradit *Ordo Romanus.*

l *Imponit incenſum.*) Miniſtrante Diacono, & Thuriferario, cum benedictione, de more.

m *Cum Thuribulo fumigante.*) ut quaſi ſternat viam Crucifixo ſequenti cum odore incenſi; vel quaſi Chriſtus trahat poſt ſe ſequentes in odorem unguentorum ſuorum.

n. *Subdiaconus paratus.*) Eo modo quo ſuprà, & ille idem qui ſuprà, non aliùs defert Crucem inter Acolythos, cujus uſum in proceſſione antiquiſſimum docet *Baron. anno 398.* ut *part. 1. diximus tit. 19. num. 3. pag. 51.* & prædicti quatuor deponunt alicubi ramos ſuos, ut commodiùs geſtent alia.

o *Ultimò celebrans.*) Cooperto capite, & cum ramis in manibus ſuis, tàm Celebrans quàm Diaconus.

16. In reverſione Proceſſionis, duo vel quatuor cantores intrant in Eccleſiam, & clauſo oſtio ſtantes verſâ facie ad Proceſſionem, incipiunt ℣. *p* Gloria, laus, & decantant duos primos Verſus. *q* Sacerdos verò cum aliis extra Eccleſiam repetit eoſdem. Deindè qui ſunt intùs, cantant alios Verſus ſequentes, vel omnes; vel partem, prout videbitur, & qui ſunt extra, ad quoslibet ſuos Verſus reſpondent, Gloria, laus, ſicut à principio. Poſteà ſubdiaconus haſtili Crucis *r* percutit portam, quâ ſtatim apertâ, Proceſſio intrat Eccleſiam cantando ℟.

p. *Gloria, laus.*) Duodecim tantùm Verſus habet *Ordo Romanus*, & auctor eorum dicitur fuiſſe Aurelianenſis Epiſcopus, de carcere idcircò liberatus, lege *Durand. lib. 6. cap. 67.* Quam Hiſtoriam deſcribit etiam *Baronius anno 835. ex probatis Auctoribus.*

q *Sacerdos cum aliis.*) Sacerdos cooperto capite. Subdiaconus prope portam in medio, verſâ tunc imagine Crucifixi ad Sacerdotem.

r. *Percutit portam.*) Semel in ima parte portæ, & cum ima parte haſtilis, *ex Caremoniali Papæ libro ſecundo capit 39. & Rituali Romano Pauli V.* tum ad Altare deponit Crucem propè Credentiam, ſi Miſſa ſequatur ſolemnis.

17. ℟. Ingrediente Domino, &c. Habet Ordo Romanus.

18. Deindè celebratur Miſſa, & rami tenentur in manibus, dum cantatur Paſſio & Evangelium tantùm.

Ad totam Miſſam tenebantur rami *in Ordine Rom.* ſed ad Paſſionem omnino, ut, dum ignominia Crucis narratur, ejuſdem victoria per ramos oſtendatur. Celebrans autem, dum legit in

cornu Epiſtolæ Paſſionem palmam teneat ſiniſtrâ manu, *Ceremon. Marcell. lib. 2. cap. 41.* idem & miniſtri faciunt. Miſſa habetur *in Antiphonario & Sacram. Gregoriano*, unicaque dicitur Oratio, quæ à S. Ambroſio accepta eſt, *ex Pamelio*, de Feria 6. in Paraſceve Ambroſ.

19. In Miſſa legitur Paſſio à Matthæo ſcripta: nam Alexander Papa inſtituit, Paſſionem legi hoc tempore à quatuor Evangeliſtis ſcriptam, eodemque ordine quo ipſi ſcripſerunt, *Durand. c. 68.* refert *S. Auguſt. Sermone 144. de Tempore*, uno tantùm die Paſſionem legi ſolitam fuiſſe & ſecundùm Matthæum, & cùm ille voluiſſet eam legi juxta quatuor Evangeliſtas, factum quidem eſt, ſed cum auditorum ob novitatem perturbatione.

Notæ illæ † C. S. non ſunt antiquæ, auctorem habent incertum, & puto eas ſignificare Chriſtum, Chroniſtam, Synagogam: alii, Chriſtum, Cantorem, Succentorem: nam Diaconi dicuntur hodie Cantores Paſſionis *in Carem.* Vox autem *Succentor* non eſt nova aut recens in Eccleſia Latina; quam ego legi inter dignitates Cathedralis Averſanæ in inſtrumento celebrato cum Fratribus Minoribus anno 1234. quod habetur *apud Lucam Wadingum in Regeſto Pontificio ad calcem Annalium Minorum, anno 1235. Bullâ 27.* Ad cantandam verò Paſſionem eadem obſervanda ferè ſunt, quæ infrà dicemus *in Paraſceve num. 3.* ſed Stolæ Cantorum erunt violaceæ, vide ibi. Dilatio enim hæc fit in gratiam noſtri Ordinis, qui hodiernam non cantat Miſſam.

20. Non petitur benedictio, quia auctor benedictionis extinctus legitur, eademque de cauſa neque luminaria deferuntur, neque thus adhibetur, *ex Ordine Romano*, quia fervor devotionis in Apoſtolis tepuerat. Nec dicitur *Dominus vobiſcum*, in deteſtationem malè ſalutantis Judæ, neque gloria Chriſto datur, qui in Paſſione eſt, *Durand. ibidem.* De omiſſione *Gloria tibi Domine* ſcribit *Microlog.* etiam *c. 52.* Omnis autem ſolemnitas in tanta mœſtitia tollitur, & in fine tantùm, more ſolito, tanquam ad Evangelium Miſſæ petitur benedictio, incenſatur liber, qui & oſculandus datur Celebranti in initio poſtremæ partis, cum ejuſdem incenſatione, *Durand. ibid.* in fine quoque reſpondetur, *Laus tibi Chriſte*, quæ item (exceptâ incenſatione libri, & Celebrantis) ſervanda erunt in Miſſis privatis.

21. Ad legendam autem Paſſionem in Miſſa privata non extinguuntur luminaria in Altari, ut ex profeſſo probat *Paulus Comitolus in Reſponſ. moral. lib. 1. quæſt. 49.*

22. In fine Miſſæ legitur Evangelium variè, ut dicitur *par. 1 Rubr. tit. 13. n. 2. pag. 36. 37.* nimirùm in Miſſis privatis Evangeliū Palmarum, in ſolemni ſolitum S. Joannis, & in iis privatis, quæ ſequuntur immediatè benedictionē Palmarum.

23. Myſticè in hac Benedictione, Proceſſione, & Miſſa, recole decimam fuiſſe Lunam hâc die, in qua ducebantur agni in domos immolandi in Paſchate, *Exod. 27.* & ecce Chriſtus Agnus Dei portatur ad victimam, *Jerem. 11. ex Amalar. lib. 1. cap. 10.* unde partim lætitiæ, ob palmas, victoriæ ſymbolum, partim mœroris eſt hæc dies; quia includitur in Jeruſalem, ut Agnus ad occiſionem. Portâ Eccleſiæ clausâ, & haſtili Crucis apertâ, deſignat Jeruſalem cœleſtem per Chriſti Paſſionem nobis reſeratam: unde dicitur. ℟. *Ingrediente Domino in ſanctam civitatem.* Reliqua per ſe patent ex Hiſtoria Evangelica, & benedictione ramorum, id eſt, ex verbis Benedictionis.

24. Sed quid agendum, ſi Proceſſio extra Eccleſiam exire nequeat? Fiat circum Eccleſiam, & quod ante portam præſtandum erat, fiat in veſtibulo ante ingreſſum Capellæ majoris.

25. Quid item, ſi Cantores deſint ad cantandam Paſſionem? eo caſu Diaconus ſolus Miſſæ, cantet totam; & eâ finitâ, redeat ad Altare, ac reliqua faciat pro parte poſtrema, ut ſuprà dictum eſt, & dicemus Feriâ 6.

26. In Feria quarta ſequenti ad Introitum non genuflectitur. Duæ Lectiones leguntur *ex Ordine Romano*, vel propter Ordinationes futuras in Sabbato ſancto, *Durand. c. 70.* vel quia in prima Lectione de morte animæ, in altera de morte corporis agitur: Chriſtus autem mortuus eſt pro redemptione utriuſque, *Amalar. lib. 1. ca. 11.* vel quia eâ die venditus eſt Chriſtus: unde quaſi

quaſi ſit Feria Temporum, haber jejunii duplicem rationem, & inde ſumptum eſt; quòd in jejunio poſt ſextam Feriam, Feria quarta primum locum obtinet, *Durand. loco nunc citato*, Tractus poſt ſecundam lectionem dicitur, ut in Paraſceve, qui, ut aliàs diximus, luctum ſignificat. *Ruper. lib. 5. cap. 13.*

27. Habes *in Antiphonario & Sacramentario S. Gregorii* Miſſarum Officia præcedentis tridui.

De Feria quinta in Cœna Domini. VIII.

1. DE hac Feria *Ordo Romanus*. Miſſa verò feſtivum habet officium, ob inſtitutionem Sacramenti Sacramentorum: ſed, ut ait *Rupert. lib. 5. cap. 14.* ſicut in Feria quinta mundi ex aquis ortum genus partim reliquit gurgiti Deus, hoc eſt, piſces creavit; & partim levavit in aera, hoc eſt, aves: ita in hac Feria quinta deprimitur in triſtitiam, levamur in gaudium. Crux, quæ in Altari eſt, velo tegatur albo.

2. Miſſæ Officium habetur in Antiphonario & Sacram. Gregor. cujus Collecta huc translata eſt ex Miſſali Ambroſiano, ait *Pamelius in liturgicon tom. 1.* Dicitur *Gloria in excelſis*, ex Bonifacii Decreto, *Durand. lib. 6. c. 75.* & ab Epiſcopis, *de Conſ. Diſt. 1. Porrò, qui eſt Canon Nicolai Papæ.* Campanæ deinde ſilent, ut excelſa noſtra & turrium noſtrarum taceant in humilitate Chriſti, *Alcuin.* & quia tunc Apoſtoli prædicatores per caſtella non circuibant, & tacebant, *Rupert. loco cit. cap. 29.* & ut ſilentium indicamus populo, *idem.* Dicitur *Pax vobis* ab Epiſcopo, *in Sacrament. Gregor.* Evangelium quadrat, quia eo die Chriſtus lavit pedes & in Epiſtola ſufficienter agitur de Euchariſtia.

3. De Symbolo diximus *in Rubr. general. 1. part. tit. 11. Communicantes. Hanc igitur oblat. Qui pridie.* quæ ſunt propria hujus Miſſæ, habentur *in Ord. Roman.*

4. Pax non datur, *ex eod. Ord. Rom.* in deteſtationem oſculi Judæ; *Alcuin.* In tertio *Agnus Dei* dicitur, *dona nobis pacem*, contra editionem Venetam in Officiis parvis Hebdomadæ majoris, in quibus perperam notatur, quod habet *Duran. lib. 4. c. 52.* tertiò dici, *miſerere nobis*: nam Miſſale vult dici de more, quamvis pax non detur.

5. Reſervatur Hoſtia cum particulis in ſequentem diem pro Sacerdote, & infirmis, ex Decreto Innocentii I. *Durand. c. 75.* & habetur hæc reſervatio *in Sacram. Grego.* nihil de Sanguine, tùm quia periculum eſt, ne effundatur, *Hugo. Vict. de Spec. Miſſ. obſerv. l. 2. c. 20.* tùm quia ſignificatur in Calice finis legis antiquæ, & cùm bibiſſet Chriſtus in Cruce, dixit, *Conſummatum eſt*, id eſt, Teſtamentum vetus, *Durand. loc. cit.*

Verba Rubricarum hujus diei ſunt.

6. Hodie Sacerdos conſecrat duas Hoſtias, quarum unam ſumit, alteram reſervat pro die ſequenti, in quo non conficitur Sacramentũ; reſervat etiam aliquas particulas conſecratas, ſi opus fuerit, pro infirmis; ſanguinem verò totum ſumit, & ante ablutionem digitorũ ponit Hoſtiam reſervatã in alio calice, quem Diaconus *a* Pallâ & Patenâ cooperit, & deſuper *b* velum expandit, & in medio Altaris collocat. Deinde *c* fit cõmunio, & completur Miſſa. Sacerdos autẽ *d* genuflectit, quandocumq; accedit, vel recedit à medio Altaris, vel tranſit ante Sacramentũ in calice reſervatũ, & cùm dicere debet Dominus vobiſcum, non vertit ſe ad populum in medio Altaris, ne terga vertat Sacramento, ſed à latere Evangelii, & in fine *e* ibidem dat benedictionem.

Calicem alterum de Credentia ad Altare hoc item loco deferat Subdiaconus ſine velo longo, ſed cum velo tantum Calicis ejuſdem parvo, Patenâ, & Pallâ.

1. *Pallâ & Patenâ cooperit.*) Pallâ prius, quæ, ut diximus aliàs, ſignificat lapidem ad oſtium monumenti; Patenâ deindè, ad tutelam Pallæ, quaſi ſigillũ indicet Phariſæorum, de quo *Matt. 27. Signantes lapidem cum cuſtodibus.* Cùm enim Sabbato ſancto anticipetur Miſſa, quæ de

Digitized by Google

nocte dicebatur, congruit etiam accelerari repræſentationem Sepulchri Chriſti, ut innuit *Durand. loco cit.* à Feria V. poſt Miſſam, quanquam impropriè Sepulchrum Domini hoc appellatur.

b *Velum expandit.*) Velum album ad cautelam, & ornatum apponitur.

c *Fit Communio*) Omnis populus communicat in ordine ſuo; ita legitur *in Sacramentario Gregoriano.* De qua Communione vide ſuprà *p. 2. tit. 10. num. 9. pag. 132.*

7. An Cleri quoque & Sacerdotum? Sanè *Francolinus 1. par. de Tempore Hor. Can. cap. 30. ex Ord. Roman. & Alcuino* contendit, non licere hodie Sacerdotibus celebrare privatas Miſſas, ob receptam conſuetudinem faciendi unum Sacrum ſolemne; in quo exemplo Apoſtolorum, omnes Presbyteri communicent, cui ſubſcribit *Azor. lib. 10. cap. 24. quæſt. 5.* quidquid contra ſentiunt *Sotus & Navarrus.* extatque Canon Soteris de hac Communione generali *de Conſecr. Diſtinct. 2. In cœna.* concedit *Suarez 3. par. diſp. 8. ſect. 2.* Miſſas plures ſecluſo ſcandalo, & in loco ſecreto, ſine concurſu. Sacra verò Rituum Congregatio 27. Septembris 1608. Communionem Cleri jubet in hac Miſſa, in memoriam, quod Chriſtus communicavit Apoſtolos, & hoc eſt ſervandum. Communicent autem Presbyteri cum Stola de collo pendente, *ex Concil. Braccar. III. can. 3.* ante Altare quidem Sacerdotes & Levitæ, extra Chorum populus, *ex Concil. Toletano IV. cap. 17.* ſi tamen Stola omittatur, non eſt peccatum mortale, *ex Doctoribus apud Bonac. diſp. 4. qu. 6. pun. 2. num. 2.*

d *Genuflectit, quandocumque accedit*, &c.) Ob reverentiam Sacramenti; licet in Calice lateat, & ſub velo; quod in ſimili caſu aliàs obſerva.

e *Ibidem dat benedictionem.*) Hoc eſt, in latere Evangelii, neque perficit circulum, ſed revertitur ad medium, ne terga vertat Sacramento, nam craſtinâ die ob eandem cauſam idem habes apertè in Rubrica ad *Orate fratres*, eadem obſervent Miniſtri; & ad ea, quæ majoris ſunt reverentiæ, his diebus erga Chriſtum à Judæis deriſum, diligentius advertant.

8. Legitur Evangelium ſancti Joannis, in cujus initio Sacerdos non ſignat Altare, ſed ſeipſum tantùm.

In altari non fit ſignum, quia ibi immediatè adeſt auctor benedictionum. Si legit Evangelium in libro, poteſt ſignare librum. Ad ea: *Et Verbum caro factum eſt*, genuflectat Celebrans cum miniſtris paulò versùs Sacramentum.

9. Hodie *f* paretur locus aptus in aliqua Cappella Eccleſiæ, vel Altari, & decenter, quoad fieri poteſt, ornetur *g* cum velis & luminibus, ubi Calix cum Hoſtia, ut ſuprà, reſervata reponatur. Finitâ autem Miſsâ accenduntur intorticia, & *h* fit Proceſſio more ſolito, alio tamen *i* Subdiacono parato Crucem ferente. *l* Celebrans indutus Pluviali albo, ſtans ante Altare, *m* imponit incenſum in duobus thuribulis abſque benedictione, deinde in medio genuflexus, cum altero *n* incenſat ter Sacramentum: & *o* accepto Calice cum Sacramento de manu Diaconi ſtantis, & cooperto extremitatibus veli, quo ejus humeri teguntur, procedit medius inter eundem Diaconum à dextris, & Subdiaconum à ſiniſtris, *p* ſub baldachino, duobus Acolythis *q* Sacramentum continuè incenſantibus, uſque ad locum præparatum, ubi pro craſtino ſervandum eſt. Intereà dum fit Proceſſio, *r* cantatur Hymnus: Pange lingua glorioſi Corporis. Cùm autem ventum fuerit ad locum paratum, Diaconus genuflexus à Sacerdote ſtante accipit Calicem cum Sacramento, & ponit *s* illum primò ſuper Altare, ubi à Sacerdote genuflexo incenſatur, ut ſuprà; deinde *t* reponit in capſula. Poſteà in Choro dicuntur Veſperæ ſine cantu.

f *Paretur*

f *Paretur locus.*) Omninò debet eſſe diſtinctus ab Altari, in quo fuit celebratum.

g *Cum velis.*) Vela ſunt cortinæ, *ex Gloſſ. de Conſecr. d. 1. cap. Altaris.* Imò *ex Ambroſ. ad Marcellinum*, ut explicat *Baron. anno 112.* ſunt cortinæ Regiæ. Plura *idem Baron. anno 329.* Non igitur adhibeantur panni nigri; tùm quia in horto ſepultus fuit Chriſtus; tùm quia craſtinâ die ſuper Calicem adhuc erit velum album, cùm reportabitur ad Altare majus; tùm quia vivit verè Chriſtus, etiam in repræſentatione mortis ejuſdem. Exemplum habes in Sacello Pontificio Romano, ubi omnia ſplendent, in hoc caſu reſervandæ Hoſtiæ. Abuſivè à vulgo ſepulchrum Chriſti appellatur, ut ſuprà diximus.

h *Fit Proceſſio more ſolito.*) Ante Pium V. de hac nulla mentio eſt in Miſſalibus; fit autem de more, Acolythis nimirùm cum candelabris crucem comitantibus, non tamen extra Eccleſiam, ex Decreto S. Congregationis ſuper negotia Epiſcoporum, tàm in hac, quàm in ſequenti Feria *die 6. Auguſti 1591.*

i *Subdiacono parato.*) Id eſt, cum Tunicella alba, ſine Manipulo, crux etiam ſit adhuc velata, contra quoſdam, qui oppoſitum ſcripſerunt gratis; & meliùs Romæ velo tegitur violaceo quàm albo, prout requirit Paſſionis tempus. Quod autem à Subdiacono crux deferatur, diximus ſuprà *part. 2. tit. 13. n. 4. pag. 141.* Hic autem cum ſuis Acolythis ſtabit, genuflexis aliis in loco, ubi reponitur Sacramentum.

l *Celebrans indutus Pluviali.*) Ut illud induat, retrahet ſe extra cornu Epiſtolæ, ob præſentiam Sacramenti, ibique omnes deponant Manipulos.

m *Imponit incenſum abſque benedictione.*) Vide ſuprà, quæ diximus in elevatione Hoſtiæ ad Miſſam *par. 2. tit. 8. n. 8. pag. 118. & in Carem. Epiſc. lib. 1. c. 23. & lib. 2. c. 33. habetur.*

n *Incenſat ter Sacramentum.*) Adde, factâ antè & pòſt profundâ capitis ſimul cum Miniſtris inclinatione; caveat Diaconus ab oſculis coram Sacramento, *Cærem. Epiſc. lib. 1. cap. 23.*

o *Accepto Calice.*) Ita ut celebrans ſiniſtrâ nodum teneat, & dextram ſuperponat calici, quam Diaconus tegit extremitatibus veli pendentis ab humeris.

p *Sub baldachino.*) Vocatur Mappula *ab Innoc. III. lib. 2. Myſt. Miſſ. cap. 7.* & in diſtributione haſtarum ejuſdem, nobilioribus dantur eæ, quæ ſunt in facie celebrantis, poſteriores minùs nobilibus, *Cærem. Pap. lib. 2. cap. 14. & Cærem. Epiſc. lib. 1. cap. 14.* Nobilioribus item inter haſtas pares dentur eæ, quæ ſunt à dextris celebrantis, dùm procedit; convenit tamen, ut hodie, & ſequenti die ab Eccleſiaſticis cum Pluvialibus deferantur haſtæ, quod ſi deſint Pluvialia, non ideò induant Stolas, cottis tantùm induti, *ex Cæremon. Epiſc. lib. 2. capit. 25. & 26.*

q *Sacramentum continuè incenſantibus.*) Duobus modis fieri poteſt: Primò, ſi Acolythi alternatim incenſent ductis Thuribulis, ut fit in incenſatione perſonarum. Secundò, ſi hinc indè antè procedant moventes manibus dextris Thuribula de iiſdem pendentia, & effumantia, ait *Rituale Romanum de Proceſſione ſanctiſſimi Sacramenti*, quaſi ſternendo viam Sacramento cum odore incenſi: qui modus videtur magis uſitatus, & majorem reverentiam connotat erga Sacramentum, quod nunquam niſi à genuflexis Sacerdotibus incenſari ſolet.

r *Cantatur Hymnus: Pange.*) Celebrans nunquam cum aliis in Proceſſione Sacramenti cantat, ſed ſecreto dicit. Quia Proceſſio non fit extra Eccleſiam, convenit, ut Clerus ad duos Verſus: *Tantum ergò Sacramentum*, &c. genuflectat converſus ad Sacramentum; miniſtri tamen non genuflectant; extra Eccleſiam verò minimè, & ubi multus eſt Clerus, poſſet alioqui, & malè, interrumpi Proceſſio.

ſ *Illum primò ſuper Altare.*) Adde, & deindè genuflexione factâ deſcendit, & rurſus imponi curat incenſum ſine benedictione à celebrante ſtante, ut priùs, amoto velo per Subdiaconum ab humeris celebrantis; quia non eſt daturus in fine benedictionem.

Dùm incenſatur Sacramentum, cantatur: *O ſalutaris Hoſtia*, vel, *Tantum ergò Sacramentum*, ut in *Cæremon. Epiſc. lib. 2. cap. 23.*

t *Reponit in capſula.*) Factâ iterùm genuflexi-

one antè, & poſt. Clavem autem dabit illi ad quem ſpectat: non enim videndus eſt Calix à populo, & multò minùs Hoſtia patere populo debet. Neque dari debet clavis laico, quantumvis nobili, ex Decreto ſacræ Rituum Congregationis 30. Januarii 1610. ſed ei potiùs, qui ſequenti die eſt celebraturus.

10. Et Sacerdos cum miniſtris denudet Altaria, legendo Antiphonam, Diviſerunt, &c. cum toto Pſalmo.

Ordo Romanus, Altaria, inquit Rub. non Altare majus tantùm. An Altaria denudanda erunt, dum dicuntur Veſperæ? ex hac Rubrica videtur affirmandum. *Alcuin* poſt Veſperas vult denudari, quia veſpere, ait, nudatus fuit Chriſtus ſuis diſcipulis. Idem habet *Cæremon. Epiſc. lib. 2. cap. 23.* & communior uſus Eccleſiarum Urbis cum Cæremoniali prædicto explicat Rubricam. In Miſſali Vatic. 1604. legitur: *Poſtea Sacerdos cum miniſtris denudet, &c.*

11. Hæc Altarium nuditas ſignificat Chriſtum amiſiſſe ſpeciem & decorem, *Rupert. lib. 5. cap. 35.* & veſtimenta illius fuiſſe diviſa inter milites, ut ex Antiphona patet, & *idem Rupert.* colligit nudatum Chriſtum quaſi gloriâ Deitatis: *Deus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* contemplatur *Durand. c. 76. loco cit.*

12. Procedat autem celebrans cum Diacono in Albis & Stolis tantùm violaceis, cum Subdiacono in Albis tantùm, ſine Manipulis, & Clerus cantare poteſt Pſalmum totum. Amovendæ verò ſunt mappæ tantùm cum palliis, & aliis ornamentis, relictâ Cruce velatâ cum candelabris in Altaribus: neque Pſalmus ideo eſt repetendus, ſi multa ſint Altaria. Conopæum Tabernaculi majoris, in quo aſſervatur ordinariè Sacramentum, adhuc placet eſſe coloris violacei, ut diximus *pag. 62.* quia Regia viventis Chriſti eſt, ad modicum tempus abſentis: quod ſi adhibeatur coloris nigri, ob ſequentem Feriam 6. ea erit ratio, quia vacuum eſt Tabernaculum; & conformis erit color paramentis celebrantis: ſtandum ergò erit conſuetudini locorum. Et Romæ in Eccleſia S. Petri amovetur conopæum, quod etiam magis placet, niſi ſint velandæ ſtatuæ, ſeu imagines prædicti Tabernaculi.

13. Hoc triduo tranſeuntes ante crucem, quæ eſt in Altari majori, reverentiam illi faciant cum genuflexione; excepto celebrante parato (niſi aliud infrà notetur) quia fulget crucis myſterium: & de die Paraſcevês hoc decreviſſe ſacram Rituum Congregationem, teſtatur *Caſtaldus in ſua Praxi Cæremoniarum.*

14. Poſt denudationem Altarium, horâ competenti facto ſigno *v* cum tabula conveniunt Clerici *x* ad faciendum mandatum. Prælatus, ſeu Superior, ſuper amictu & Albâ, induitur ſtolâ, & Pluviali violaceis, & *y* in loco ad id deputato, miniſtrante Diacono (qui paratus cum Subdiacono *z* ut in Miſſa, paramentis albis, ei aſſiſtit) imponit incenſum in thuribulo; deindè Diaconus *a* librum Evangeliorum ante pectus tenens, genuflexus *b* ante Superiorem, petit benedictionem; quâ acceptâ, aſtantibus duobus Acolythis cum candelabris accenſis: & Subdiacono librum tenente ſignat librum, & incenſat, & cantat, ut moris eſt, Evangelium: Ante diem feſtum Paſchæ, ut in Miſſa. Quo finito, & Subdiaconus portat librum apertum oſculandum Superiori, & Diaconus eum de more incenſat. Poſteà Superior exuitur Pluviali, & per Diaconum & Subdiaconum præcingitur linteo; & ſic præcinctus, aſſiſtentibus ſibi iiſdem Diacono & Subdiacono, accedit ad lotionem pedum: & per ordinem diſpoſitis iis, qui lavandi ſunt, Clericis pelvim & aquam miniſtrantibus, Subdiacono ſingulorum pedum dextrum tenente,

tenente, genuflectens ſingulis illorum pedem lavat, *c* extergit & oſculatur, Diacono *d* præbente linteum ad abſtergendum.

u *Cum tabula.*) Sonitûs lignei fit mentio *in Paraſc. in Ordine Roman.* ſed & hac die adhiberi docent *Alcuin. & alii.* Humilitatis eſt indicium, *Amal. lib. 4. c. 21.* Terrorem ſignificat Judæorum incuſſum Apoſtolis, *Gemma, lib. 3. c. 88.* & lignum Crucis, quo convocantur omnes, adumbrat, *Ruper. lib. 5. cap. 29.* Minùs etiam ſonat lignum, quàm æs, quia mulieres in paſſione magis loquebantur de Chriſto quàm Apoſtoli, *Durandus cap. 76.*

x *Ad faciendum mandatum.*) Dicitur mandatum, quia mandavit Chriſtus lavationem pedum: & quia Antiphonæ incipiunt ab hac: *Mandatum novum*, &c.

y *In loco ad id deputato.*) Congruum eſſet, ut ibi Altare eſſet cum pallio albo, ad ſignificandam munditiam, cujus gratiâ lavandi ſunt pedes, cum Cruce, & candelabris. Poterit etiam parari Credentia à latere ſiniſtro, ſuper quam collocabuntur Miſſale, linteum Sacerdotis, vaſa ad abluendas in fine manus ejuſdem, & alia ejuſmodi, cum floribus, & herbis. Scamna neceſſaria cum tapetibus habeantur pro lavandis, & tapetia ſint ita ampla, ut celebrans ſuper iiſdem genuflexus lavare queat, neque Albam fœdet.

z *Ut in Miſſa.*) Hoc eſt, cum Manipulis, [licet eo careat celebrans] ob Evangelium cantandum à miniſtris. Si fiat Proceſſio à Sacriſtia ad locum deſtinatum, Subdiaconus ferat Crucem inter Acolythos medius more ſolito, quam deponit propè Altare in cornu Evangelii.

a *Librum Evangeliorum*, &c.] Impoſito priùs de more incenſo cum benedictione in Thuribulum à celebrante. Hoc eodem loco Evangelium reſtitutum eſt à Pio V. *In ſecunda editione Miſſalis ab eodem reformati ante Clementem VIII. juxta Ordinem Romanum antiquum.*

b *Ante Superiorem.*] Adde, ſtantem in cornu Epiſtolæ. Finitâ incenſatione celebrantis deponuntur Manipuli à miniſtris, ut ei liberiùs inſerviant.

c *Extergit, & oſculatur.*) Nullo facto ſuper pedem ſigno Crucis manu celebrantis.

d *Præbente linteum.*] Stabit ideò Diaconus à dextris, colliget linteum ipſum, quo celebrans eſt præcinctus, & extendet, quando opus eſt, ut tergat: non autem Diaconus infundat aquam pedibus, quod aliqui ſcripſerunt nimis apertè contra Rubricam.

15. Et interim hæc ſubſcripta cantantur.

In cantandis Pſalmis, Mandati, unus tantùm Verſus cantatur, *Durand. lib. 6. cap. 75.* quod etiam dicitur in Rubrica Miſſalis.

16. Poſt lotionem, Superior, vel qui aliis abluit pedes, lavat manus, & abſtergit alio linteo; deindè rediens ad locum, ubi priùs fuerat, accipit Pluviale, & *e* ſtans capite detecto *f* dicit, &c.

e *Stans capite detecto.*) In medio ſcilicet antè Altare.

f *Dicit.*) Manibus junctis, ut aliàs notavimus, tenentibus librum Diacono & Subdiacono. Orationes cum Verſibus additæ ſunt à Pio V. *ex ordine Romano.*

17. Finitis omnibus, vel exuitur ibidem Superior, vel redit in Sacriſtiam ordine quo venerat.

18. De hoc mandato cum Evangelio Miſſæ hujus diei meminit *Ord. Romanus*, Ablutio verò pedum habetur *apud Aug. Epiſt. 119. & Cyprian. Sermon. de hac re*, fitque ad humilitatem Chriſti imitandam, & ad munditiem animæ deſignandam, *Rupert. lib. 5. cap. 20.* Undè & antiquiùs reconciliabantur Deo hâc die pœnitentes. S. Gregorium firmâſſe Decreto lotionem hanc, ſcribit *Alph. Villegas in Flore Sanctorum*

19. De oleis ſacris nihil Miſſale, neque nos loquimur, ad Pontificale ſpectant; intereà lege *Durandum libro 6. cap. 74.*

20. Horâ commodiore, poſt Veſperas, deferantur particulæ ſuprà reſervatæ pro infirmis

cum luminibus, Superpelliceo, & Stolâ albâ adhibitis, ad locum, ubi reſervata fuit Hoſtia conſecrata, niſi aliud exigat laudabilior conſuetudo: & oſtiolum Tabernaculi, in quo ordinariè aſſervari ſolent, maneat apertum, ne populus ibi adoret, quod non adeſt ampliùs.

De Feria ſexta in Paraſceve. IX.

1. INſtitutorem Feriæ Paraſcevês facit ſanctum Paulum *Chryſoſt. Homil. 1. de Cruce & Latrone*, quæ præparationem ſignificat. Cœna pura dicta eſt *apud Irenæum lib. 5. c. 23.* id eſt, ſine azymis, ut explicat *Baron. anno 34.* cujus Rubricas cum augmento minutiorũ nunc explicabimus.

2. *a* Finitâ Nonâ, Sacerdos & miniſtri induti paramentis nigri coloris, ſine luminaribus, & incenſo *b* procedunt ad altare: *c* & antè illud proſtrati aliquamdiu orant. Interim Acolythi unam tantùm *d* tobaleam extendunt ſuper altare, Sacerdos cum miniſtris factâ oratione aſcendit ad altare, & *e* oſculatur illud in medio; deindè Lector accedit ad legendum Prophetiam in loco, ubi legitur Epiſtola, & incipit eam *f* ſine titulo, quam etiam Sacerdos legit ſubmiſsâ voce apud Altare in cornu Epiſtolæ.

a *Finitâ Nonâ.*) Notat hoc *Rupert lib. 6. c. 4.* Quia horâ nonâ expiravit Chriſtus, ad cujus quaſi funus nos accedimus cum Nicodemo, & aliis, *Durand. lib. 6. cap. 77.* neque enim hac die Miſſa dicitur, *ex Innocent. I.* quia percuſſo paſtore, diſperſi ſunt Apoſtoli, & uſque ad diem Paſchatis in triſtitia jejunaverunt, *de Conſec. d. 13. Sabbato.* Prætereà celebrare non convenit, cùm hac die ſeipſum obtulerit Chriſtus, *Alcuinus*, quod ſi Miſſam eam appelles, ea eſt more Apoſtolorum, ait *Amalar. lib. 4. cap. 20.* quod tamen non placet, cùm hodie nulla ſit conſecratio, & Miſſa ſit præſanctificatorum. Nona verò cũ aliis præcedentibus horis ſine lumine dicitur.

b *Procedunt ad Altare.*) Altare erit nudum cum Cruce velatâ velo nigro, ita ut ſuo tempore facilè queat detegi; & candelabris ſex obſcuri potiùs coloris, & candelis ex cera communi, non albâ extinctis: gradus ejuſdem nudi erunt, ſed tamen benè mundi pro ſacerdotis proſtratione. Credentia ſimplex linteo cooperta in ſuperiori tantùm parte cum neceſſariis tantùm ad Officium, nempè burſâ cum Corporali & purificatorio, ampullis vini & aquæ, vaſe vitreo ad ablutionem digitorum, ut infrà, Miſſalibus duobus & cuſſino, mappâ longâ pro Altari, velo longo albo pro Celebrantis humeris ad Sacramentum reportandum, & candelabris Acolythorum cum candelis ex cera communi. Procedunt igitur, præeuntibus Acolythis ſine candelabris, cum paramentis, ut *in 1. part. tit. 19. numer. 6. & 7.* uno poſt alium miniſtro, ut ad Miſſam.

c *Ante illud proſtrati.*) Convenit, ut ſub eorum capitibus ponantur cuſſini coriacei, vel ſimplices, non tamen de iis, qui ſunt ad uſum Miſſalis in altari. Proſtrationis meminit *Ordo Romanus*, neque ideò veſtiri debent gradus Altaris panno nigro, qui ſapit ſolemnitatem.

d *Tobaleam extendunt.*] Ita *Ordo Romanus*, quæ Sindonem monumenti ſignificat. *Durand. lib. 6. cap. 77.* & prætereà Miſſale cum cuſſino ſuper altare apertum collocatur.

e *Oſculatur illud.*) Indicat *Ordo Romanus*, ut initio Miſſæ fieri ſolet.

f *Sine titulo.*] Titulus eſt caput lectionis; & ſine capite ſumus, cùm Chriſtus occiditur, hoc eſt repræſentativè, hâc die, *Honor. in Gemma libro 3. capite 89.* nec in fine Lector oſculatur manum celebrantis: Tractus primus habetur *in Antiphonario Gregoriano*; ſed *Alcuinus* putat nuperrimè tunc fuiſſe compilatum.

3. Finito Tractu, Sacerdos in cornu Epiſtolæ dicit: Oremus, Diaconus: Flectamus genua, & Subdiaconus; Levate.

Non

Non dicitur: *Dominus vobiſcum* hodie; quia moriente ſummo Sacerdote, ceſſant Officia Sacerdotis, *Honor. ubi ſupra capite 95.* frequentius dicitur: *Flectamus genua*, quod etiam docet *Ordo Romanus*, ad augmentandam humilitatem, *Hugo Victorin. de ſpecul. Miſſ. obſerv. capite 20.* Diaconus genuflectit ante alios dicens: *Flectamus genua*, ſubdiaconus ante alios ſurgens dicit: *Levate*, ſolus ſtat Celebrans. Ad Orationem Miniſtri ſtant, ut in Miſſa; Oratio verò hæc non habetur *in Sacramentario Gregoriano*.

4. Subdiaconus in tono Epiſtolæ ſimiliter ſine titulo cantat ſequentẽ Lectionẽ.

Prima Lectio ex Prophetis, ſecunda ex Pentateucho Moyſis; quia lex & Prophetæ Crucem Chriſti prænuntiârunt; *Rupert. libro 6. capite 5.* & duæ Lectiones innuunt, pro duobus populis obire Chriſtum, *Honor. in Gemma libro 3. capite 89.* Lectio Exodi vicinior eſt Paſſioni, in qua mentio de illa eſt: *Os non comminuetis ex eo, Durand. loco citato*, & ideò ſecundo loco legitur, quamvis ſit antiquior Lectione Oſeæ.

Subdiaconus in fine non oſculatur manum Celebrantis.

5. Finito Tractu, dicitur Paſſio *g* ſuper nudum pulpitum, quam Celebrans *h* ſubmiſsâ voce legit in Cornu Epiſtolæ.

Tractus ſecundus habetur in *Antiphon. Gregoriano*.

g *Super nudum pulpitum.*) Nudato Chriſto in Cruce omnia nuda ſunt, & Scripturæ revelatæ, *Durand. ibid.* in eodem pulpito, vel in tribus, ad majorem commoditatem, in cornu Evangelii, in plano Cappellæ, legitur ſeu cantatur Paſſio à tribus Diaconis indutis Amictu, Albâ, Cingulo, Stolâ diaconali nigrâ, cum Manipulo, *ex Carem. Pap. lib. 2. c. 39.* qui procedunt de Sacriſtia hoc ordine, ut qui Evangeliſtam refert, librum deferat antè pectus, & ſit primus; quem ſequitur ille, qui Turbam; poſtremò, qui Chriſtum, omnes manibus junctis; factis autem debitis reverentiis Altari, accedunt ad cantandum, medium locum relinquentes agenti perſonam Chriſti, & dextram Evangeliſtæ. Romæ communior uſus eſt, ut Evangeliſta medium teneat locum, & illius dextram ille, qui Chriſtum repræſentat, & in Capella Papæ unus tantùm adhibetur liber, in quo tres Cantores ſigillatim cantant, quæ cantare debent, quo fit ut Evangeliſta, qui plus aliis cantat, medium quoque teneat locum. Alii adhibent tres libros, ut commodiùs cantent. *Caremon. Epiſcop. lib. 2. cap. 21.* meminit unius tantùm libri, & quoad locum non tolli conſuetudinem Eccleſiarum. Non probatur illa diſtributio Paſſionis inter Celebrantem, Diaconum & Subdiaconum, ita ut celebrans vice Chriſti loquatur, & Subdiaconus Turbarum. Si deſint miniſtri, ſolus Diaconus cantare debet totam Paſſionem, & partem finalem ejuſdem, addito deindè miniſterio Subdiaconi & Acolythorum, ut fit ad Evangelium, pulpiti verò vox *à ſancto Cypriano* uſurpatur *epiſt. 33.* pro loco Evangelii. Vide ſuprà *part. 2. tit. 6. n. 5. pagina 99.*

h *Submiſsâ voce legit.*) Stans paulò versùs Cantores, & aſtantibus Miniſtris, ut ad introitum Miſſæ; ſed cùm legit ipſe: *tradidit ſpiritum*, nondum tamen genuflectit, quia non legit in cornu Evangelii, ut in aliis Miſſis. Lectâ verò etiam poſtremâ parte in eodem cornu, quæ vicem gerit Evangelii, convertit ſe ad Cantores Paſſionis, *ex Caremon. Papæ loco citato cap. 39.*

6. Dicitur autem Paſſio ſine ſalutatione, & ſine incenſo, *Ordo Romanus.* Paſſionis ſecundum Joannem eſt mentio *in Sacramentario*; & quia ultimus ſcripſit, & quia interfuit, ideò legitur hodie, *ex Rupert. lib. 6. c. 6.*

7. Ad ea verba Cantorum: *tradidit ſpiritum*, omnes quidem genuflectunt, ſed celebrans, & alii versùs Altare, Diaconi Cantores versùs librum, ſignumque ſurgendi poſt pauſam datur à Diacono, qui Evangeliſtam agit, eo ipſo quod ſurgit, ut *in Caremon. Epiſc. lib. 2. c. 25.* Pauſa erit unius *Pater noſter*, ut in Cappella Papæ, *Carem. Marcell. lib. 2. c. 39.* quare non placet

dari ſignum à Celebrante, manu cum ſtrepitu ſuper librum depoſitâ. Fit autem prædicta genuflexio ambobus genibus in terra poſitis.

8 Quod ſequitur, legitur in tono Evangelii, & dicitur: Munda cor meum; ſed non petitur benedictio, & non deferuntur luminaria, neque incenſum, & Celebrans in fine non oſculatur.

Diaconus reliqua facit de more, ut ad Evangelium, non tamen ſignat librum, neque ſeipſum. Acolythi medium tenent Subdiaconum, qui ſuſtentat librum. Fiunt enim velut exequiæ defuncto Chriſto in triſtitia, & mœrore, *Alcuinus, & communiter alii.*

9. Deindè Sacerdos in cornu Epiſtolæ incipit abſolutè.

Miniſtri ſtant poſt Celebrantem, ut in Miſſa. Orationes autem pro omnibus fiunt, quia pro omnibus oravit Chriſtus in Cruce, *ex Alcuino*, habentur *in Ordine Romano, & in Sacramentario Gregoriano*, imò Cæleſtinus I. eaſundem meminit *Epiſt. 1. ad Epiſcopos Galliæ*, & habentur *in Ambroſiano ritu, ex Pamelio.* Celebrans dicit monitionem primam manibus junctis, Orationem verò manibus extenſis; neque unquam genuflectit, ut *in 2. part. tit. 5. n. 5. pag. 95.* dictum eſt, & ſic deinceps uſque ad finem Orationum.

10. Ad monitionem pro Judæis non reſpondetur *Amen.* Quid myſterii quærunt hoc loco? neque in præcedentibus monitionibus reſpondetur *Amen*: non enim eſt Oratio, ſed monitio ad orandum. Omittitur autem *Oremus*, quia oratur pro iis utcunque non ſalvandis, niſi in fine mundi, *Durand. loco cit. c. 77.* Item non flectuntur genua, *ex Sacramentario Gregoriano*; quia ii genibus flexis illuſerunt Chriſto, *Alcuin. ſecutus Ordinem Romanum.*

11. Completis Orationibus, Sacerdos depoſitâ caſulâ accedit ad cornu Epiſtolæ, & ibi in poſteriori parte anguli Altaris accipit à Diacono Crucem jam in Altari præparatam; quam verſâ facie ad populum, à ſummitate parum *i* diſcooperit, incipiens ſolus Antiphonam: Ecce lignum crucis; ac deinceps in reliquis juvatur in cantu à miniſtris uſque ad Venite adoremus. Choro autem cantante: Venite adoremus, omnes ſe proſternunt, excepto Celebrante. Deindè procedit ad anteriorem partem anguli ejuſdem cornu Epiſtolæ, & diſcooperiens brachium dextrum Crucis, *l* elevanſque eam pauliſper, altiùs quàm primò incipit: Ecce lignum crucis, aliis cantantibus, & adorantibus, ut ſuprà. Deindè Sacerdos procedit ad medium Altaris, & diſcooperiens Crucem totaliter, ac elevans eam, tertiò altiùs incipit: Ecce lignum Crucis, aliis cantantibus, & adorantibus, ut ſuprà.

i *Diſcooperit.*) Velum aufertur à Cruce, ut quod Judæis tectum erat, nobis reveletur, *Rupert. lib. 6. c. 20.* Item, quia nudatur Chriſtus in Cruce, *Durand. loco citato.* ubi docet, ter diſcooperiri Crucem, quia paulatim prædicatus eſt Chriſtus Crucifixus, primò in angulo Judæorum, poſteà palàm, deindè antè medium Altaris, id eſt, in medio Gentium.

l *Elevanſque*) Oſtenſio ligni Crucis in hac die erat in uſu in Jeruſalem tempore ſancti Paulini Nolani, *ex Franciotto in Obſervat. myſter. anni.* Elevatur etiam Crux ter ad honorem, contra tres illuſiones Chriſti, in atrio Principis, in Prætorio, in Calvario. Fit proſtratio, non tamen uſque ad terram, ſed genibus flexis, & capite valdè demiſſo. Salutatur & adoratur ter cum genuflexione, & tertiâ vice proſternimur, ut eam oſculemur, ut nimirum Chriſtum Crucifixum omni humilitate veneremur, & eaſdem tres illuſiones compenſemus, *Durand. ibidem.* Nota adverbium *altiùs* concordare etiam cum verbo *incipit*, nedum cum verbo *elevans*, ita ut & vocem & Crucem elevet altiùs Sacerdos unà ſimul.

12. Poſteà

12. Poſteà Sacerdos ſolus portat Crucem ad locum *m* antè altare præparatum, & genuflexus ibidem eam locat; mox *n* depoſitis calceamentis accedit ad *o* adorandam Crucem, ter genufleĉtens antequam eam deoſculetur. Hoc facto revertitur, & accipit calceamenta, & caſulam. Poſtmodum miniſtri Altaris, deindè alii Clerici, & laici, bini & bini, ter genibus flexis, ut dictum eſt, Crucem adorant. Interim dum fit adoratio Crucis, *p* cantantur improperia, & alia quæ ſequuntur, vel omnia, vel pars eorum, prout multitudo adorantium, vel paucitas requirit, hoc modo. Duo cantores in medio Chori cantant, &c.

m *Antè Altare præparatum.*) Portat celebrans Crucem ſine ullâ inclinatione factâ Altari. Acolythi, dum denudatur Crux, extendunt tapete pulchrum cum cuſſino pretioſo, & velo longo albo ſuprà gradus Altaris versùs planum Cappellæ, genuflexus Celebrans ibidem deponit Crucem ſuper velum, & cuſſinum.

n *Depoſitis calceamentis.*) A latere Epiſtolæ prope ſcamnum illi paratum ad ſedendum: & Celebrans adorat ſolus, deindè miniſtri ſimul, & Diaconus quidem cum ſtola ſua latiori, quam non deponit uſque ad finem Officii, *ex Cærem. Episc. lib. 2. c. 26.* Subdiaconus autem in Albis, ex uſu Capellæ Papalis & Romano: alii de Clero in ſuo quiſque habitu chorali, calceis tantùm depoſitis, ex laudabili conſuetudine.

o *Adorandam.*) Adorationis hujus auctor ſanctus Gregorius eſt, *S. Antonino part. 2. cap. 3. tit. 12.* Habetur *in Ordine Romano, & in Sacrament. Gregor.* cum minoribus cæremoniis. Convenit autem, ut uniformis ſit omnium actio pro locorum conſuetudine, tùm in oſculo membrorum Crucifixi, in æquali pauſa, quâ ſinguli genua flectunt. Ad ſingulas adorationes dici poteſt Verſus: *Adoramus te Chriſte, & benedicimus tibi, quia per ſanctam crucem tuam redemiſti mundum.* Ordo adorationis eſt, ut quilibet laicus, etiam Princeps, poſt Clerum adoret; Prælati verò, ſi qui adſunt, poſt Celebrantem.

p *Cantantur improperia.*) *Ordo Roman.* eadem legat Sacerdos ſedens cum miniſtris, *Cæremon. Pap. lib. 1. ſect. 1. cap. 51.*

Improperia continent verba Latina, & Græca in laudem Chriſti, non Hebræa, quia Judæi negavêre Chriſtum, & reprobavêre, *Rupert. lib. 6. cap. 19.* Agios & Triſagion, hoc græcè dicitur adhuc, ex inſtituto S. Sabbæ *apud Baron. ann. 492.* Hymni: *Pange lingua glorioſi*, auctor eſt Venantius Fortun. ex *Baron. infrà* citando.

Si repetitio eſt facienda ob longiorem adorationem, fiat ab Hymno: *Pange lingua*, ut in Miſſali.

13. Circa finem adorationis Crucis accenduntur *q* candelæ ſuper Altare, & Diaconus accipiens burſam corporalium, extendit corporale more ſolito, & juxtâ illud *r* ponit purificatorium; & finitâ adoratione, crucem reverenter accipit, & *s* reportat ad Altare. Poſteà ordinatur Proceſſio ad locum, ubi pridiè Sacramentum repoſitum fuerat. Præcedit *t* Subdiaconus cum cruce inter duos Acolythos deferentes candelabra cum cereis accenſis, & Clerus per ordinem, ultimus Sacerdos cum miniſtris. Cùm perventum fuerit ad locum Sacramenti, accenduntur intorticia, quæ non extinguuntur, niſi poſt ſumptionem Sacramenti, & Sacerdos genuflectit antè Sacramentum, orat aliquantulum, Diaconus interim aperit capſulam, in qua reconditum eſt Corpus Domini; poſteà Sacerdos ſurgens, abſque benedictione imponit incenſum in duobus thuribulis, Diacono *u* naviculam miniſtrante, & genuflexus *x* incenſat Sacramentum; tùm Diaconus extrahens calicem cum Sacramento de capſula, *y* dat ad manus ſacerdotis, & tegit extremitatibus veli, quod humeros illius circumdat, & procedunt ordine, quo venerunt, *z*

defertur baldachinum ſuper Sacramentum,& duo Acolythi cum thuribulis continuè Sacramentum incenſant, interim cantatur Hymnus: *a* Vexilla Regis prodeunt. *b* Cùm venerit ſacerdos ad Altare, *c* poſito ſuper illud calice genuflexus rurſum incenſat, & accedens *d* deponit Hoſtiam ex calice ſuper patenam, quam Diaconus tenet, & accipiens Patenam de manu Diaconi Hoſtiam ſacram ponit ſuper corporale,nihil dicens. Si tetigerit Sacramentum,digitos abluat in aliquo vaſe. Interim Diaconus imponit *e* vinum in calicem & ſubdiaconus aquam, quam ſacerdos non benedicit, nec dicit ſuper eam Orationem conſuetam; ſed accipiens calicem à Diacono, ponit ſuper Altare, *f* nihil dicens, & Diaconus illum cooperit pallâ, deindè imponit incenſum in thuribulo *g* abſque benedictione,& incenſat oblata,& Altare *h* more ſolito, genuflectens antè & pòſt, & quandocumque tranſit antè Sacramentum. Cùm incenſat oblata, dicit, &c. & ipſe non incenſatur.

q *Candelæ ſuper Altare.*) Et item eæ, quæ ſuper credentiam habentur pro Acolythis.

r *Ponit Purificatorium.*) Ad cornu Epiſtolæ, loco ſolito, & tunc etiam transfertur à cæremoniario Miſſale ad cornu Evangelii cum cuſſino.

ſ *Reportat ad Altare.*) Quo caſu nemini reverentiam faciat, ſed & Celebrans aſſurgat tranſeunti cruci, *ex Cæremon. Epiſc. lib. 2. cap. 26.* cui genuflectit ſimul cum Subdiacono; quod hodie faciunt omnes omninò in honorem crucifixi Domini noſtri, *ex Cærem. Epiſc. lib. 2. c. 25. & 26.* Amoveantur ſtatim ab Acolythis tapetes & cuſſinus cum velo. Quæ delatio crucis ad Altare cum Proceſſione ſequenti à Pio V. ſtatuta fuit, nec in antiquioribus Miſſalibus habebatur.

Si multus adeſt populus, poterit collocari alia Crux à Sacerdote cum Stola nigra antè illud Altare, ad quam adorandam accedant tùm mares, tùm fœminæ, ne Proceſſio nimis differatur, & officium ſequens.

t *Subdiaconus cum Cruce.*) Hoc eſt, alter paratus, ut Subdiaconus Miſſæ, non cum Dalmatica, ut ſcripſit *Alcocer*, excepto tamen Manipulo. Defert autem Crucem proceſſionalem diſcoopertam. Duo Thuriferarii præcedunt Subdiaconum ſine incenſo in Thuribulis, quia nondùm eſt Proceſſio ſacra, ſed aditus ad eam; & ideò itur ad locum deſtinatum per viam breviorem. Ibi omnes genuflexi orant, exceptis Subdiacono, qui geſtat Crucem, & Acolythis.

u *Naviculam Miniſtrante,*] Omittuntur oſcula manûs & rerum in hac Miſſa.

x *Incenſat Sacramentum.*) Ut heri, & ſtatim imponitur ejus humeris velum album, non nigrum.

y *Dat ad manus Sacerdotis.*) Nimirùm ſtans Diaconus.

z *Defertur Baldachinum.*) Non nigrum, ut aliqui ſolent, & malè, debet enim eſſe ſimile velo, quod Calicem tegit, & eſſe illud idem, quod heri tegebat.

a *Vexilla regis prodeunt.*) Cujus auctor *ex Baronio anno 566. fuit Venantius Fortunatus.*

b *Cùm venerit Sacerdos ad Altare.*) Subdiaconus, depoſitâ Cruce, ubi minùs impediat, in latere Epiſtolæ genuflectit. Acolythi deponunt candelabra ſuper Credentia. Clerus in plano Capellæ circumdat Altare genibus flexis.

c *Poſito ſuper illud Calice.*) Hoc eſt, ut pridiè, cum miniſterio Diaconi. Nam Diaconus genuflexus accipit calicem de manu Celebrantis ſtantis, & deponit ſuper Altare, genuflectit, deſcendit, miniſtrat naviculam ſtanti Sacerdoti pro impoſitione incenſi: & depoſito humerorum velo, Celebrans genuflexus rursùs incenſat Sacramentum ut priùs. Recedit alter ex Thuriferariis poſt hanc incenſationem.

d *Deponit Hoſtiam.*) Factâ priùs genuflexione, & amoto à Diacono velo albo parvo à Calice. Neque debet ſpontè tangere Sacerdos Hoſtiam, neque ideò priùs lavare manus; quod aliqui

ized by Google

aliqui ſcripſêre; ſi tamen accidat, ut tangat, purificet ſtatim digitos, quod in hac Rubrica ſub conditione dicitur, non autem jubetur.

e *Vinum cum aqua.)* Habet *Ord. Rom.*

f *Nihil dicens.*] Neque ſignum Crucis, ut aliàs, faciens cum Patena, aut Calice.

g *Abſque benedictione.)* De hac incenſatione nihil antiqui. De benedictione verò nova Rubrica eſt in recognitione Miſſalis addita. Eſt enim dubitatum, An benedici hoc loco debeat incenſum; videbatur affirmandum, quia incenſandum eſt præthereà Altare, & tunc benedicitur incenſum, etiam coram Sacramento, *in Ceremon. Epiſcop. lib. 1. cap. 23.* ubi cùm excipiatur à benedictione incenſum in principio & in fine Proceſſionis, quæ fit in Feria quinta & ſexta majoris Hebdomadæ, nullâ mentione factâ oblatorum hujus diei, dicendum videbatur ibidem non excipi à benedictione incenſum in incenſatione hac oblatorum. *Marcellus* quoque *in Cærem. Pap. lib. 2. cap. 51.* ſcribit, poni incenſum à Papa *more conſueto* ergò cum benedictione. Urgere quoque videbatur illud, quòd dicitur: *Incenſum iſtud à te benedictum.* Sed vim faceret, ſi diceretur: *à nobis benedictum,* & hâc die verbis utimur minùs propriis, ut, *Sacrificium,* in ſeq. Quid ergò? Nihilominùs tamen, cùm in Miſſa hodierna expreſſa omnia deſcribantur quæ dicenda ſunt, ita, ut quidquid de conſuetâ Miſsâ hoc loco omittitur, omittendum eſſe prorsùs videatur: & cùm omiſſa fuerint in textu omnium Miſſalium verba benedictionis incenſi, & ſolita dici antè incenſationem oblatorum: *Per intercesſionem,* &c. & expreſsè poſita ſint reliqua verba totius incenſationis; in eam partem ab iis, quorum intererat, me præſente, in cognitione Miſſalis itum eſt, ut omittatur incenſi benedictio: & hâc die videtur congruum, nihil prorsùs debere benedici. *In Ceremon. Epiſcoporum loco cit.* benedicitur incenſum, quando alii quoque præter Altare, quod Chriſtum ſignificat, incenſantur; ſed hodie neque ipſe Celebrans incenſatur. *Marcellus* etiam explicatur *more ſolito*, id eſt ter, cum miniſterio Diaconi, &c.

h *More ſolito.)* In recognitione Miſſalis ſecundùm prædictam ſententiam, *more ſolito* cadere dictum fuit ſuper incenſationem oblatorum & Altaris tantùm, non ſuper impoſitionem incenſi, quod hodie magis declaratum eſt.

14. Poſteà aliquantùm extra Altare in cornu Epiſtolæ *i* lavat manus, nihil dicens, deindè in medio Altaris inclinatus: *l* junctis manibus dicit,

i *Lavat manus.*] Facie ad populum versâ.

l *Junctis manibus.)* Id eſt, ſuper Altare, ut aliàs.

15. Deindè versùs ad populum in cornu Evangelii, dicit more ſolito: Orate fratres.

Et dùm ſe vertit, caveat, ne vel minimùm terga vertat Sacramento, ut mox dicitur. Videſne, quòd *more ſolito*, non includit omnia de more?

16. Et per eandem viam revertitur, non perficiens circulum, & conſequenter omiſſis aliis, dicit,

Si, omiſſis aliis; ergò non dicitur *Suſcipiat*, neque aliud quidquam, quod hic non ſit deſcriptum.

17. Sacerdos ſub ſilentio dicto Amen, eâdem voce, quâ dicit, Pater noſter, abſolutè ſine oremus, in tono orationis Miſſæ ferialis dicit, Libera nos.

Ita *Ordo Romanus, & Sacram. Gregorianum,* in quo nihil aliud prætereà de Miſſa habetur pro ejuſdem fine.

Tria hæc: *Præceptis, Pater noſter, Libera nos*, triduum Sepulturæ Chriſti ſignificant; *Honor. in Gem. lib. 3. c. 96.* Altâ voce dicitur, *Libera nos*, ut pateat hodie deſcenſus Chriſti in Limbum ad liberandos Patres, quod aliàs docuimus in expoſitione myſtica Miſſæ cum *Durand. lib. 4. c. 49.* Diaconus ad *Pater noſter*, deſcendit,

deſcendit, ut aliàs, cum Subdiacono poſt Celebrantem. Dicit autem manibus extenſis, neque ſe ſignat cum Patena, ut aliàs.

18. Tunc Celebrans, factâ reverentiâ uſque ad terram, ſupponit Patenam Sacramento, quod in dextra accipiens, *m* elevat, ut videri poſſit à populo, & ſtatim *n* ſuprà Calicem dividit in tres partes, quarum ultimam mittit in Calicem more ſolito, nihil dicens. *o* Pax Domini non dicitur, *p* nec Agnus Dei, *q* neque pacis oſculum datur. Poſtmodum *r* prætermiſſis duabus primis Orationibus, dicit tantùm ſequentem: Perceptio, &c.

m *Elevat, ut videri poſſit.*) A Pio V. hoc fuit additum. Non elevatur patena, quam tenet manu poſitâ ſuper Altare, nec elevatur Planeta, nec incenſatur Hoſtia, elevatur autem alterâ tantùm manu, ad differentiam elevationis, quæ fit poſt conſecrationem, ne hac die videatur de novo conſecrata.

n *Suprà Calicem dividit.*) Diaconus cum debitis reverentiis diſcooperit calicem, & cooperit, ut aliàs. Celebrans mittit particulam in calicem ſine aliquo crucis ſigno, quod firmavit Decreto ſacra Rituum Congregatio *die 28. Auguſt. 1627.* Et licet hic dicatur *more ſolito*, cadit hoc verbum ſuper totam Hoſtiæ diviſionem, non præcisè ſuper immiſſionem particulæ. Vides hoc etiam loco, quòd *more ſolito* non dicit, omnia de more ſolito fieri.

o *Pax Domini non dicitur.*) Ita *Ordo Romanus.*

p *Nec Agnus Dei.*) Quia ordinatur ad pacem dandam, ut in tertio patet, *Dona nobis pacem.*

q *Neque pacis oſculum datur.*) Negat *Ordo Romanus*, in odium oſculi Judæ, *Amalar. lib. 1. cap. 13.* tùm quia publicum erat jejunium populi, *ex Tertul. de Oratione.* tùm quia nullum hac die fit Sacrificium, *ex Albaſpin. lib. 1. de vet. rit. obſer. 17.*

r *Prætermiſſis, &c.*) Omittuntur duæ Orationes; prima, quia eſt de pace, ſecunda, quia mentionem facit de ſanguine, tertia dicitur, & manibus junctis ſuper Altare, ut aliàs, in qua ſolùm de Corpore Chriſti agitur. Fit Communio Sacerdotis, ut in Miſſali, ad quam Miniſtri ſtant capite inclinato, ut aliàs.

19. Deindè, *ſ* omiſſis omnibus, quæ dici ſolent antè ſumptionem ſanguinis, immediatè particulam Hoſtiæ cum vino *t* reverenter ſumit de calice. Et more ſolito, *u* factâ ablutione digitorum, & ſumptâ purificatione, in medio Altaris inclinatus, manibus junctis dicit: Quod ore, &c.

ſ *Omiſſis omnibus.*) Quia in iis de ſanguine fit mentio, Diaconus calicem diſcooperit, & cum Celebrante genuflectit.

t *Reverenter ſumit de calice*) Neque ſe ſignat, ut aliàs, cum calice: quod & decrevit ſacra Rituum Congregatio *die 28. Auguſti 1627.*

u *Factâ ablutione.*] Non calicis, ſed tantùm digitorum in calice, miniſtrante Subdiacono ampullas. Extinguuntur hoc loco, dùm fit ablutio, non priùs, cerei à Clero delati.

20. Non dicitur: *x* Corpus tuum Domine, *y* nec Poſtcommunio, *z* nec datur benedictio, ſed, factâ reverentiâ Altari, Sacerdos cum miniſtris diſcedit, & dicuntur Veſperæ ſine cantu, & *a* denudatur Altare.

x *Corpus tuum Domine.*) Omittitur, quia ſanguis commemorandus eſſet, qui non extitit in calice.

y *Nec Poſtcommunio.*) Quia nemo alius communicat apud Rom. *ex Alcuino c. de Cœna Domini*, ubi teſtem citat Auguſtinum ad Januarium. Neque conſequenter *Communio* dicitur, quæ dicebatur tempore Communionis populi:

Digitized by Google

puli, & ut diximus *in Expoſitione myſtica Miſſe*, lætitiam ſignificat Apoſtolorum, quæ hâc die deſideratur.

z *Nec placeat.*) Non ob eam rationem; quia Sacrificium in ea nominatur prece, quod non fit hodie; nam ſuprà nominatum eſt in *Orate fratres*, ſed quia hic expreſsè diceret Sacerdos, ſe obtuliſſe Sacrificium, quod non eſt verum. Eſt autem verum in Sacramento Chriſti eſſe Sacrificium Sacerdotis & populi, ſeu victimam Sacrificii, latè ſumpto vocabulo Sacrificii, ut in hoc caſu docet *Suar. 2. p. diſp. 75. ſect. 4 in fine*, quod in *Orate fratres* dicitur; & hoc idem voluit *Durandus loco citato*.

21. Diaconus librum claudit; Subdiaconus, plicato Corporali, & in burſam repoſito, reportat Calicem ad Credentiam, & poſtremò cum debitis reverentiis redeunt omnes, undè, & modo, quo venerant.

a *Denudatur Altare.*] Ab Acolythis, à quibus & nudatur Credentia, & candelæ extinguuntur poſt Veſperas. Si reportanda eſt Crux, ut eam populus adoret, ad priorem, ſeu alium locum ſupponantur eadem, quæ priùs., & decet eam portari ab alio Sacerdote poſt Veſperas.

22. Habet autem myſterium, ait *Durand. loc. cit.* quia in fine mundi Hebræa gens ſalutem conſequetur, & Crucem adorabit. Sed deceret magis, ut dictum eſt, aliam Crucem poni pro adoratione populi poſt adorationem primam.

23. Pyxis, quæ remanſit cum particulis in loco pro Calice & Hoſtia deputato, portatur ad aliud Sacellum in loco remotiori præparatum cum luminibus, *Cæremon. Petr. Ruiz.* & placet, ne in Eccleſia ſint luminaria in Matutinis ſequentibus, & Officio Sabbati, ultrà præſcripta.

24. Quæritur: An occurrente Feſto Annunciationis beatæ Virginis in Paraſceve teneantur fideles intereſſe officio prædicto, quod loco Miſſæ celebratur; &, An ratione Feſti miniſtrari poſſit Euchariſtia aliis quam infirmis? Scio, alicubi edicto Epiſcopi translatum fuiſſe hoc Feſtum cum ſuo præcepto in diem, quo ex Rubricis recitandum erat Officium; & cùm hæc mutatio Feſti univerſalis excedat facultatem Epiſcopi, de Majorum authoritate factum eſſe tunc credidi; quo caſu ceſſavit prima dubitatio, non autem admiratio, quod Epiſcopus transferret Feſtum de præcepto univerſale non translatum alibi, neque Romæ à Papa. Immutato igitur Feſto, ſacra Rituum Congregatio vetuit Miſſam fieri hâc die de B. Virgine, etiam in Æde Lauretana, etiam ratione concurſûs populi, ſeu Feſti tituli Eccleſiæ, *die 9. Maji 1606.* deindè anno, quo contigit, cenſuit *die 19. Februarii 1622.* non teneri fideles intereſſe prædicto Officio.

25. Ad aliud verò dubium eadem reſpondit *eâdem die*, ſervandam eſſe univerſalis Eccleſiæ præſentem conſuetudinem non miniſtrandi, niſi infirmis hâc die Euchariſtiam. Et quidem licet *Ordo Rom. cum Sacram. Gregoriano* concedat Communionem Clero, & aliis; tamen antiquitùs, *Auguſtino teſte*, ut dixi, Romani non communicabant hâc die. *Innocent. in cap. Sabb. de conſ. diſt. 3.* Sacramenta penitùs non celebrari tradit; & in Rubrica noſtra Miſſalis de infirmis tantùm eſt mentio, ut illis reſervetur pridiè Sacramentum, *Francol.* eadem docet *1. par. cap. 3., à n. 10. de Temp. Hor. Can. & Albaſp. de Vet. ritibus, lib. 1. obſerv. 14.* negat, in jejunio rigoroſo, & in mœrore maximo priſcis temporibus Euchariſtiam diſtributam eſſe.

26. Abrogatus fuit abuſus deferendi nocte in hac Feria ſexta ſanctiſſimum Sacramentum à S. Congregatione Cardinalium ſuper negotia Epiſcoporum *die 22. Martii 1596.* ut alienus à ritu, & legitimo ſenſu ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, quæ occultat his diebus Euchariſtiam, & in aliud tempus ideò diſtulit Proceſſionem & Feſtum Corporis Chriſti.

De Sabbato ſancto. X.

1. SAbbatum hoc antonomaſticè appellatur ſanctum, quia ad ſuſcipiendam ſancti luminis claritatem nova Eccleſia ſacro baptiſmi fonte ſanctificatur, *Rupert. lib. 6. cap. 25.* vel quia Sanctus Sanctorum quievit in ſepulchro, *Alcuin.* nullum habet Officium propriè; nam Offi-

Officium noctis erat ſequentis, ut patet ex benedictione Cerei: *Hæc nox eſt*, &c. & ex Collecta Miſſæ, *Durand. lib. 6. cap. 78.* jejunium autem omninò ſervandum eſt, *ex lib. 6. Conſtitut. Apoſt. capite vigeſimo quarto.*

Videamus Rubricas ejuſdem; & de more noſtro, minutioribus additis, eas explicemus.

2. Horâ competenti *a* cooperiuntur Altaria, dicuntur Horæ, candelis Altaris extinctis uſque ad principium Miſſæ. Interim *b* excutitur ignis de lapide foris Eccleſiam, & ex eo accenduntur carbones. *c* Dictâ Nonâ Sacerdos indutus Amictu, Albâ, Cingulo, Stolâ, & Pluviali violaceo, vel ſine Caſula, *d* aſtantibus ſibi miniſtris cum Cruce, Aquâ benedictâ, & incenſo, *e* ante portam Eccleſiæ, ſi commodè poteſt, vel in ipſo aditu Eccleſiæ, benedicit novum ignem *f* dicens: &c.

a *Cooperiuntur Altaria.*) Habet *Durand. lib. 6. cap. 85.* quia Chriſtus in reſurrectione ſtolam gloriæ induit. Sed convenit duplici pallio veſtiri Altare majus, violaceo nimirùm ſuper Album, ita ut removeri citò queat violaceum circa finem Litaniarum, *Cæremon. Epiſcop. lib. 2. cap. 27.* ſuper Altare candelæ erunt ex cera alba. Cereus etiam benedicendus collocabitur cum ſuo candelabro in latere Evangelii, *Cærem. Epiſc. ubi ſuprà*; ante Cereum legile veſtitum veſte albâ, & ſuper illud Miſſale non apertum.

b *Excutitur ignis de lapide.*] Ignis de Chriſto, qui lapis eſt in caput anguli, *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 100.* & antiquus ignis extinguendus eſt, ut lex finem habeat. Ante Zachariæ Papæ tempora, Romæ novus ignis ex lampadibus ſervatis in Feria quinta ſumebatur, ut ſcribit *Baron. anno 751. ex literis Zacharia eodem anno datis.* Ritus ergò noſter poſt eundē annum

c *Dictâ nonâ.*] Non ante Horam nonam Urbani II. Decreto *apud Baron. anno 1095.*

d *Aſtantibus ſibi miniſtris.*] Miniſtri debent eſſe in violaceis, ſine Manipulis, ut *1. part. tit. 19. num. 6. & 7. pag. 54. & 55.* Crucem geſtare debet Subdiaconus, quem præcedunt Acolythi tres, cum Aqua benedicta, thuribulo ſine igne cum navicula, & pelvicula cum quinque granis incenſi; & hoc eodem ordine procedunt ad portam.

e *Ante portam Eccleſiæ.*) Extrà portam paſſus eſt Chriſtus. Exeamus ad eum, inquit Paulus, ut eum explicat de hoc ritu loquens *Durand. cap. 80.* Crux cum Subdiacono ſit in porta ante faciem Celebrantis, ignis autem in foculo ſuper aliquod ſcamnum coram Celebrante; ubi etiam forcipes ferrei, & candelulæ cum lignis ſulphuratis parari debent.

f *Dicens.*) Manibus junctis. Et Diaconus elevet fimbriam Pluvialis, quandò eſt benedicturus manu ignem & grana incenſi.

3. Deindè benedicit quinque grana incenſi ponenda in Cereo, dicens abſolutè hanc Orationem.

Quidam addunt aliam incenſi quantitatem unà cum quinque granis benedicendam; ſed ad quid? An, ut ea deindè in naviculam immittatur denuò benedicenda à Celebrante, ut adoleat ignem & grana? ſuperfluit hæc duplex incenſi benedictio, & præter Rubricam. De hiſce granis apertè meminit *Rupertus loco citato cap. 31.* & ſignificari docet aromata à mulieribus empta, ut ungerent Jeſum.

Celebrans non dicit *Oremus*, quaſi conjungens novam benedictionem incenſi cum præcedenti benedictione ignis.

4. Dùm benedicit grana incenſi, Acolythus aſſumens de carbonibus benedictis ponit in thuribulo, & finitâ Oratione ſupradictâ, *g* Sacerdos de navicula ponit incenſum in thuribulo, benedicens illud more ſolito; deindè prædicta grana in-

cenſi

cenſi & ignem *h* ter aſpergit aquâ benedictâ, dicens: Aſperges me, ſine cantu, & ſine Pſalmo, & *i* ter adolet incenſo. Interim omnia luminaria Eccleſiæ extinguuntur, ut de igne benedicto poſtmodùm accendantur.

g *Sacerdos de navicula.*) Supple, à Diacono de more miniſtrata, qui & miniſtrat cum oſculis aſperſorium & Thuribulum Celebranti.

h *Ter aſpergit.*) In medio, à dextris rerum benedictarum, & à ſiniſtris earundem.

i *Ter adolet.*) Nimirum, uti aſperſit.

5. Tùm Diaconus *l* indutus Dalmaticâ albi coloris, accipit *m* arundinem cum tribus candelis in ſummitate illius triangulo diſtinctis. *n* Præcedit Thuriferarius *o* cum Acolytho deferente in vaſe quinque grana incenſi; *p* ſequitur Subdiaconus cum Cruce, & Clerus per ordinem; deindè *q* Diaconus cum arundine, poſt eum Celebrans. Cùm *r* Diaconus ingreſſus eſt Eccleſiam, inclinat arundinem, & Acolythus deferens candelam accenſam de novo igne, accendit unam ex illis tribus candelis deſuper poſitis; & Diaconus elevans arundinem genuflectit, ſimiliter & omnes alii cum eo, præter Subdiaconum Crucem ferentem, & cantat ſolus: Lumen Chriſti. ℟. Deo gratias. Et procedens ad medium Eccleſiæ, ibi accenditur alia candela, & iterùm genuflexus, ut ſuprà, altiùs cantat: Lumen Chriſti. ℟. Deo gratias. Tertiò procedit ante Altare, ubi accenditur tertia candela, & rurſus genuflexus ut priùs, adhuc altiùs dicit: Lumen Chriſti. ℟. Deo gratias. Deindè Celebrans aſcendit ad Altare in cornu Epiſtolæ, & Diaconus dat arundinem uni Acolytho; & accipiens librum, petit à Celebrante benedictionem, ut ſit ad Evangelium, Sacerdote dicente: &c.

A conſecratione luminis incipitur Paſchalis ſolemnitas, quia æternæ lucis contulit claritatem, *Raban. lib. 2. cap. 38.* idem innuit *Conc. Tolet. IV. cap. 8.*

l *Indutus Dalmaticâ.*) *Ex Ord. Rom.* Cur autem ad Diaconum ſpectat proxima Cerei benedictio, etiam præſente Sacerdote? *Rupert. lib. 6. cap. 30.* Inferioris, ait, miniſtri eſt annunciare Chriſti reſurrectionem, ſicut inferior mulierum ſexus Apoſtolis ipſis eandem nuntiavit; vel quia Angelum ſignificat, qui movebat Hebræis columnam nubis & ignis, quam indicat Cereus, ut dicemus, *Gemma loco citato cap. 102.* Dalmatica feſtiva eſt, & ideò congruit benedictioni Cerei: *Exultet jam*, &c. Accipit etiam Manipulum Diaconus, *ex Carem. Epiſc. l. 2. cap. 28.*

m *Arundinem cum tribus candelis.*) De arundine cum Cereo in eadem ſatis aperta eſt mentio *in Ord. Rom.* non tamen de tribus candelis, neque interpretes Ordinis Romani quidpiam indicant de arundine ipſa. Candelæ in calce unum quid eſſe deberent, & deindè diſtingui in tres, ad deſignandum myſterium unitatis & Trinitatis Dei. Fortaſſe ſignificat arundo humilitatem Paſſionis Chriſti, ex qua in fine patuit major gloria unitatis & Trinitatis Dei. Patuit autem veluti lumen Chriſti, qui in Trinitate eſt Deus. Vel *ex Athanaſ. de paſſione*, ſicut arundo ſerpentes necat; ita paſſio Chriſti diabolum vicit. Solet ornari floribus; ſed ita ornetur, ut appareat ex parte arundo, non baculus, ſeu quid aliud.

n *Præcedit Thuriferarius.*) Poſito priùs incenſo à Celebrante in Thuribulum more ſolito.

o *Cum Acolytho deferente*, &c.) Nempe à dextris Thuriferarii.

p *Sequitur Subdiaconus.*) Et hic etiam cum Manipulo, *ex carem. Epiſc. loco cit.* coloris autem violacei.

q *Diaconus cum arundine.*) Ad cujus ſiniſtrum est Acolythus cum candela accenſa de no-

vo igne, & ſi opus eſt, intra laternam, ne à vento extinguantur in Proceſſione.

r *Diaconus ingreſſus.*) Et cùm ingreſſus eſt etiam Celebrans poſt eum (non antè) inclinat arundinem; ut Celebrans quoque genuflectat in Eccleſia.

6. Poſteà vadit ad pulpitum, & ponit ſuper eo librum, & incenſat. A dextris Diaconi ſtent Subdiaconus cum Cruce, & Thuriferarius; à ſiniſtris duo Acolythi, ille qui tenet arundinem, & alius tenens in vaſe quinque grana incenſi benedicta figenda in Cereo. Tunc, ſurgentibus omnibus, & ſtantibus, ut fit ad Evangelium, ſ Diaconus cantat.

ſ *Diaconus cantat.*) Non ſignat librum neque ſeipſum; neque imponitur incenſum de novo in thuribulo, quod notaſſet aliquis Ritualis liber, ſi de novo imponendum eſſet. Et verè ſufficit impoſitio incenſi facta ſemel & proximè in ordine ad *Lumen* Chriſti, & Cereum. Miniſtri verò hinc indè ſtantes reſpiciunt librum, ut Diaconus, rectam quaſi efformantes lineam cum Diacono medio, ita tamen, ut latera, non terga vertant Altari.

7. Quod attinet ad benedictionem Cerei magni, *Ordo Roman.* habet: *Exultet jam*, &c. dicitur eſſe S. Ambroſii *ab Honor. Gemma lib. 3. cap. 102.* Sed, excepto prooemio, diſcordat noſtra ab Ambroſiana, ut videre eſt *in Miſſali Ambroſ.* tribuitur S. Auguſt. *in Miſſali Gothico Tom. 6. Bibl. Patrum.*

Cereus autem benedicitur, ex decreto Zoſimi Papæ, *Alcuin.* ſed Prudentius ante Zoſimum cecinit Hymnum de hoc cereo, *Martinus Polonus* authorem facit Theodorum I. *an. 643. Baron. anno 418.* docet, conceſſiſſe Zoſimum, ut etiam in Parochiis benedici poſſet, nedum in Eccleſiis principalibus.

8. Significat autem cereus Chriſtum reſurgentem; & quidem cera corpus, ellychnium animam, lumen deitatem deſignat, *ex Durand. loc. cit. c. 80.* antequam verò illuminetur, repræſentat columnam nubis; illuminatus autem, Columnam ignis, quæ præcedit Catechumenos hodie tranſeuntes per mare baptiſmi, *idem Durand. ibid.* Crucis figura in cereo ſolet inſcribi, ut Chriſtum demonſtret Crucifixum *Rupert. lib. 6. c. 29.* ſed grana quinque incenſi in formam crucis in eo confixa idem ſonant, & apertè plagas ejus quinque, *ex eodem Durand.*

9. Ordo figendi grana eſt, ut primum in ſuperiori parte, alterum in media, tertium in inferiori, quartum in dextra cerei, quintum in ſiniſtra.

10. Habet etiam myſterium, quòd Diaconus accendit cereum non cum candelula, ut aliqui ſcripſêre, ſed *immediatè* (ait Rubrica) *cum una ex tribus candelis in arundine poſitis.* Dicerem ego, tacentibus aliis, ſicut tres illæ candelæ inclinantur versùs cereum, & cùm una tantùm ex iis accenditur; ita Reſurrectio Chriſti eſt effectus quidem totius Trinitatis, ſed potiſſimùm Verbi, quod animam carni rurſus univit, & immortalitatis glorioſâ luce veſtivit. Quam rationem afferebam Recognitoribus Miſſalis ſub Clemente VIII. quando hic ritus fuit ſtabilitus, & fuit approbatus etiam *in Ceremon. Epiſc. lib. 2. cap. 27.*

11. Accenduntur deindè lampades, ſumpto lumine à cereo ipſo, vel à candelis arundinis. Ut, ſicuti ex *Alcuino* cereus ſignificat novam gratiam & doctrinam Chriſti; ita ab eodem oriri demonſtretur tùm gratia, tùm doctrina Apoſtolorum, qui ſunt lux mundi. Et Chriſtus ipſe reſuſcitans ſtatim accendit in Apoſtolis ignem Spiritûs ſancti, quando inſufflavit, & dixit: *Accipite Spiritum ſanctum*, in ipſo die Reſurrectionis, *Rupert. lib. 6. cap. 29.*

12. In fine benedictionis Cerei, excepto Papâ, Epiſcopo, & Imperatore, cui additur electi titulus, ſi nondum eſt coronatus, nemo alius nominari debet, inconſultâ Sede Apoſtolicâ, quidquid ſcripſêre alii; qui tamen hanc additionem pridie fieri prohibent. At quæ major eſt ratio, cùm Pius V. in ſua Bulla additiones omnes prohibuerit? Sede Romanâ vel Epiſcopali vacante tacetur nomen Papæ, vel Epiſcopi.

13 Completa

13. Completâ benedictione cerei, Diaconus, depoſitis albis, ſumit *t* violacea paramenta, & vadit ad Celebrantem, qui exuitur Pluviali, & ſumit Manipulum & Caſulam violacei coloris. Poſteà *u* leguntur Prophetiæ *x* ſine titulo; & Celebrans legit eas ſubmiſsâ voce ad Altare in cornu Epiſtolæ. In fine Prophetiarum dicuntur Orationes modo ſubſcripto. Antè, vel interim, dùm Prophetiæ leguntur, Presbyteri *y* catechizent Catechumenos baptizandos, & præparent ad Baptiſmum.

t *Violacea paramenta.*) Juxta *tit. 19. 1. part. Rubr. n. 6. & 7. pag. 54. & 55.* Crux deponatur in loco decenti; arundo ſtabiliatur pede marmoreo præparata non procul à cereo.

u *Leguntur Prophetiæ.*) In medio Chori, *ait Cerem. Epiſc. lib. 2. c. 27.* ubi ſcilicèt ab omnibus audiri queat Lector, unde non malè illi, qui in ambone, vel ante Altare Prophetias legunt.

x *Sine titulo.*) Tradit *Ordo Rom.* quia ad huc ſine capite Chriſto, nondum viſo ab Apoſtolis, videtur eſſe Eccleſia, *Rupert. lib. 7. cap. 9.* Vel tacentur tituli, ait *Hugo Victor. de ſpec. Miſſ. obſerv. lib. 3. c. 24.* ne Catechumenis de Gentilitate venientibus, Hebræorum auctorum nominibus auditis, Lectiones viléſcant; vel ad repræſentandam cæcitatem Catechumenorum, qui neſciunt doctrinæ noſtræ originem, *Alcuin.* leguntur autem ad inſtructionem Catechumenorum, *idem.*

14. Porrò quatuor tantùm legebantur *in Ord. Rom.* cum tribus canticis. Primus, qui meminit harum duodecim Lectionum, eſt *Microl. c. 53.* & ſignificant duodecim Apoſtolorum doctrinam; quâ erudiuntur Catechumen, Honor. *in Gemma libr. 3. c. 108.* Habentur *in Sacrament. Gregorian.* è noſtris prima, 3. 9. 4. 5. 8. 10. & hoc eodem Ordine. Lectores autem non oſculantur in fine manum Celebrantis, neque recedunt niſi dicto: *Levate* à Subdiacono.

15. Cantica tria, ſive Tractus, ſunt eadem quæ *in Antiphonario Gregoriano, Ordine Romano & apud Amalar. lib. 1. cap. 22.* tamen apud nos poſt 4. 8. & 11. Lectionem: & ſunt indicia exultantium Catechumenorum de proximo Baptiſmo, ſed non ſine timore; undè & Tractus, id eſt luctus, vocantur, *Rupert libr. 7. cap. 9.*

16. Orationes indicant expectationem & deſideria ſanctorum Patrum circa Redemptionem per Chriſti Reſurrectionem, *Raban. lib. 2. c. 38.* eaſque Celebrans dicit, ut in Miſſa, manibus extenſis, & ſecundùm aliquos, ſunt pars Miſſæ, ut dicemus.

y *Catechizent Catechumenos.*) *Catechizent*, id eſt inſtruant *Catechumenos*, id eſt, auditores, *Raban. lib. 1. cap. 26.* De ritu verò catechizandi pro Baptiſmo, vide Rituale Romanum Pauli V.

17. A Miniſtris illud obſervandum, ut, dùm Celebrans Prophetias legit, aſſiſtant, ſicut ad Introitum Miſſæ; quas & appellat Introitum Miſſæ hujus diei *Hugo Victor. ubi ſuprà cap. 28.* Dum ille Orationes dicit, ſtant poſt Celebrantem, unus poſt alium. Diaconus dicit genuflectens ante alios: *Flectamus genua*: Subdiaconus ſurgens ante alios: *Levate*, exceptâ ultimâ Oratione, quia tres pueri, de quibus in ultima Prophetia, noluerunt genua flectere ſtatuæ Nabuchodonoſor, ut aliàs diximus *in Sabbato Quatuor Temporum Adventûs pag. 176.* Celebrans autem nunquam genuflectit, ut dictum eſt *Rubr. general.*

18. Si ſedere voluerit Celebrans poſt lectam in Altari Prophetiam, ſedeat ad ſcamnum conſuetum, ſed nudum in latere Epiſtolæ. Eat autem per viam breviorem cum Miniſtris, & redeat per longiorem cum debitis reverentiis ante medium Altaris. Nullo modo ſedeat ad Altare, quod Epiſcopo tantùm concedi debet.

19. Ordo legendi Prophetias hic erit, ut primas legant minores, poſtremas majores, niſi aliud neceſſitas ſuadeat.

20. His expletis, ſi Eccleſia habuerit fontem baptiſmalem, Sacerdos benedicturus fontem, accipit pluviale violaceum, & præcedente Cruce, cum candelabris, &

z cereo benedicto accenſo, deſcendit cum Clero & Miniſtris paratis ad fontem; & interim cantatur ſequens *a* Tractus: Sicut cereus, &c.

Baptiſmus ſignificat mortem, ſepulturam & reſurrectionem Chriſti, *Rom.* 6. & ideò potiſſimùm hâc die celebratur, *Rupert. lib. 6. cap.* 34.

z *Cereo benedicto.*] Portabitur Cereus ante Crucem, *Cerem. Epiſc. lib.* 2. *c.* 27.

a *Tractus: Sicut cereus,* &c.) Eſt *in Ordine Romano*, cum quo concordat Oratio ſequens, ut manifeſtè patet, *& in Gregoriano legitur Sacramentario*, imò & hujus ritûs meminit S. Auguſt. *in Pſal.* 41.

21. Poſteà procedit ad benedictionem fontis, dicens, manibus junctis.

De fontis uſu antiquo, *Dionyſ. de Eccleſ. Hierarch* quem matrem adoptionis vocat.

De Conſecratione ejuſdem. Clement. *lib.* 7. *Conſt. c.* 43. *& Sidon. Apollin. lib.* 4. *Epiſt.* 15. plura vide apud Baron. *anno* 132. *&* Durandum *de Ritibus lib.* 1. *cap.* 19.

22. Porrò ſex facit Sacerdos in hac benedictione fontis, orat, manu tangit aquam, & format Cruces, mutat vocem, ſufflat, demittit & elevat cereum in aquam; infundit oleum & Chriſma, & commiſcet.

23. *Orat Deum*, ut ſit præſens tantis myſteriis, monetque in Præfatione aſtantes in Deum, ad eundem finem, ut Deus audiat.

24. *Manu tangit aquam*; ter: Primò, dividens in formam crucis, à qua pendet effectus Baptiſmi. Secundò, tangit ſimpliciter, quia manu Sacerdotali opus eſt, etiam in Baptiſmo, ad fugandos dæmones. Tertiò, projiciens & effundens aquam versùs quatuor mundi partes; quia Baptiſmus omnes homines attingit, non Circumciſio. Facit etiam manu varias Cruces ſuper aquam, ut benedicatur à Trinitate per virtutem ſanctæ Crucis.

25. *Mutat vocem* ter; Primò, per modum Orationis; ſecundò, per modum præfationis; tertiò, per modum Lectionis, ut in Trinitate omnia fiant, & modò humiliùs, modò audentiùs Deus oretur.

26. *Halat* ter in modum Crucis, & ſufflat ter in modum, ✠, ut cum cruce Trinitatem conjungat, à quibus habet vim Baptiſmus, majorem autem à Trinitate. Valet etiam inſufflatio ad expellendos dæmones cum ignominia, qui levi flatu expelli queunt à Sacerdote.

27. *Demittit* cereum in aquam, & elevat ter profundè, profundiùs, profundiſſimè, ut Spiritus ſanctus ſuâ plenitudine fontem impleat, ſicuti quando deſcendit in ſpecie Columbæ in Baptiſmo Chriſti, adumbrati in hoc cereo demerſo in aquam. Elevatio autem ejuſdem cerei ſignificat effectum Baptiſmi, qui confert gratiam elevantem à peccato ad gloriam.

28. *Infundit oleum & Chriſma*, & commiſcet, de quo etiam Dionyſ. *ubi ſuprà cap.* 20. *part.* 2. ut indicetur conjunctio Chriſti per Baptiſmum cum populis Eccleſiæ: *aquæ multæ, populi multi*: & Chriſti nomen, id eſt, uncti, ab oleo & Chriſmate deducitur. Cæterùm ritus hic totus habetur in *Ord. Rom.* expoſitio verò ſumpta eſt partim ab Amalar. *lib.* 1. *cap.* 25. partim ab Honorio *in Gemma lib.* 3. *cap.* 3. partim à Durando *lib.* 6. *cap.* 81.

29. *In eodem Ordine Romano* jubetur, ut in Rubrica noſtra, aſperſio populi cum aqua fontis ante infuſionem olei, & ejuſdem aquæ reſervatio, ad aſpergendum in domibus, & aliis locis, ad munditiam Baptizatorum, de qua etiam Gregor. Tur. *libr.* 1. *de Glor. Mart. cap.* 24.

30. Ubi verò non eſt Fons Baptiſmalis, finitâ ultimâ Prophetiâ cum ſua Oratione, Celebrans Caſulam deponit, & *b* cum Miniſtris ante Altare procumbit, & aliis omnibus genuflexis, *c* cantantur Litaniæ in medio Chori à duobus cantoribus, utroque Choro idem ſimul reſpondente. Cùm autem perventum fuerit *d* ad ℣. Peccatores, te rogamus; Sacerdos & miniſtri ſurgunt, & accedentes ad Sacriſti-

am,

am, induuntur paramentis albi coloris pro Miſſa ſolemniter celebranda; & interim *e* accenduntur luminaria in Altari. *f* In fine Litaniarum cantantur ſolemniter Kyrie eleiſon, repetuntur, ut in Miſſa moris eſt.

b *Cum Miniſtris.*) Et hi quoque in albis procumbunt, ex communiori uſu Eccleſiarum Romæ, deponunt tamen Planetas plicatas paulò ante: *Peccatores, Ceremon. Epiſc. lib. 2. cap. 27.* quod etiam mihi magis placet; cuſſini coriacei dari poſſunt ſub eorum capitibus, & Celebrantis.

c *Cantantur Litaniæ.*) Ita *Ordo Rom.* Litaniæ, id eſt, deprecationes, *Amalar. lib. 1. c. 28.* quibus ſignificatur conſortium Sanctorum cum nuper baptizatis, Raban. *lib. 2. c. 28.* Hæ verò non inchoantur apud Fontem, ſed apud Altare, *Ceremon. Epiſc. lib. 2. c. 28.* Aliqui ſcripsère, geminandum illud: *Per ſanctam reſurrectionem tuam;* ſed nullo antiquo auctore, imò contrà Bullam Pii V. quæ additiones prohibet.

d *Ad ℣. Peccatores.*] Diſcedunt in Sacriſtiam, ut dicitur etiam *in Miſſali Vatic. volum. 4743.* ſi vicina eſt; alioquin in locum viciniorem, & decentem poſt Altare. Omninò ante Altare nemo Epiſcopo inferior eſt veſtiendus, licet ſit loci ſuperior, non enim eſt illi communicanda Epiſcopalis prærogativa, niſi mitrâ utatur.

e *Accenduntur luminaria.*) *Sacramentarium Gregor. & Ordo Romanus* ad *Agnus Dei* accendi jubent; quia per Agnum Dei Chriſtum lumen fidei communicatum eſt, Amalar. *lib. 1. cap. 30.* ſed & pallium violaceum removetur ab Altari, ornatur credentia ſuis neceſſariis ad Miſſam ſolemnem, ut ſuprà dictum eſt.

f *In fine Litaniarum cantantur*, &c.) Monet *Ordo Romanus*, quòd cantari debent ita tardè, ut Sacerdos, & miniſtri queãt procedere ad Altare.

31. Interim Sacerdos cum Miniſtris in paramentis albis accedit ad Altare, & dicto Pſalmo: Judica me Deus, cum Gloria Patri, facit Confeſſionem, ut moris eſt, in loco conſueto; deindè aſcendens oſculatur Altare, incenſat more ſolito; & finitis à Choro Kyrie eleiſon, incipit ſolemniter, *g* Gloria in excelſis; & *h* pulſantur campanæ.

g *Gloria in excelſis.*) Habet *Ordo Rom. & Sacrament. Gregor.* Dicat autem priùs de more Celebrans cum miniſtris ſubmiſſâ voce: *Kyrie eleiſon*, novies, *Carem. Pap. lib. 2. ſect. 1. c. 57. & 60.*

h *Pulſantur campanæ.*] Jubet *Ordo Romanus* pulſari ad Litanias, fortè, ut populus vocaretur ad initium Miſſæ, *Durand. c. 85.* ad Hymnum Angelicum; & convenit, ſicuti ceſſavère in Hymno eodem Feriâ quintâ.

Sed adverte, ne majores campanæ pulſentur, antequam ſignum datum fuerit in Cathedrali, ſeu Matrice Eccleſia, ex Decreto Concilii Lateranenſis *Seſſion. 11. ſub Leone X.* ſub pœna Regularibus centum ducatorum; & S. Rituum Congregationis *die 21. Martii 1609.* & ex tantùm eo caſu pulſabuntur, quæ ſunt intra parietes Eccleſiæ. Dato deindè ſigno à Cathedrali, ſeu Matrice, dabitur etiam [licet detur longè poſt *Gloria in excelſis*) ſolemne ſignum ab omnibus aliis Eccleſiis cum campanis majoribus. Per Matricem intellige quoque Parochialem in Diœceſi; &, ſi plures ſint Parochiales, eam, quæ aliis major eſt dignitate: nam ante Matricem, hanc non ſunt pulſandæ à Confratriis campanæ, ex Decreto S. Rituum Congregationis *die 9. Februar. 1608.*

32. Poſteà Sacerdos dicit: Dominus vobiſcum.

Quid Epiſcopus? dicat: *Pax vobis*, ita *Ordo Romanus*, contra *Durand. c. 85.*

33. Finitâ Epiſtolâ, Celebrans incipit Alleluja, & totum decantat ter, elevando vocem gradatim; & Chorus poſt quamlibet vicem in eodem tono repetit illud idem. Poſteà Chorus proſequitur: ℣. Confitemini, &c.

34. Alle-

34. *Alleluja* cantatur in cornu Epiſtolæ, oſculatâ priùs manu à Subdiacono; & dùm cantatur, ſtant omnes, *Cæremon. Pap. loco cit. cap. 57.*

Præcedit *Alleluja* Tractum, *Ordo Rom. & Sacram. Gregor.* & ecce gaudium Paſchale, ſed non plenum, quia Tractus luctum ſignificat, ut aliàs docuimus. Verſus tamen *Confitemini* eſt de Pſalm. 117. cujus titulus eſt, *Alleluja*, Ruper. *libro 7. cap. 11.* eſt ergò lætitiæ in ſpe proxima, Hugo Victor. *ubi ſuprà, libro 3. cap. 29.* Verſus, & Tractus habentur *in Antiphonario Gregoriano.*

35. Ad Evangelium non portantur luminaria, ſed tantùm incenſum; petitur benedictio, & alia fiunt de more.

Tradit *Ordo Roman.* & ſignificantur aromata mulierum ad monumentum ſine lumine fidei; quia putabant Chriſtum hominem mortuum, *Alcuin.* Devotio aderat, fides obſcura erat, Durand. *loco cit.* Evangelium legitur à Celebrante in cornu Evangelii, ut aliàs, poſt cantatum à ſe tertio *Alleluja.*

36. Non dicit *i* Credo, ſed finito Evangelio Sacerdos dicit: Dominus vobiſcum. ℟. Et cum ſpiritu tuo, & poſteà; Oremus. *l* Non dicitur Offertorium.

Hæc *Ordo Romanus.*

i *Credo.*) Quia nondum Apoſtoli credebant Reſurrectionem Chriſti.

l *Non dicitur Offertorium.*) Quia mulieres ſub ſilentio ibant cum aromatibus ad Sepulchrum. *Alcuin.* neque habetur *in Sacr. Greg.* Subdiaconus defert ad Altare unà cum Calice burſam Corporalium. Ad *Lavabo* dicitur *Gloria Patri.*

37. De *Communicantes*, & *Hanc igitur oblationem*, uti etiam de Præfatione propria, vide ſuprà *in Rubr. Gen.*

38. Dicitur: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, ſed *m* pacis oſculum non datur. *n* Agnus Dei non dicitur, nec *o* Poſtcommunio, dicuntur tamen tres conſuetæ Orationes ante Communionem.

m *Pacis oſculum non datur.*) *Ord. Rom.* quia nondum dixerat Chriſtus Apoſtolis: Pax vobis.

n *Agnus Dei.*) *Ordo Rom. & Sacram. Greg.* inquit *Alcuin.* ob ſilentium mulierum nondum credebatur Chriſtus redemptor animarum ad tollenda peccata mundi, *Durand. cap. 85.*

o *Poſtcommunio.*) Hæc omittitur, quia in hac Miſſa non communicabant, tempore nimirùm Durand. introductâ etiam tunc novâ conſuetudine celebrandi hanc Miſſam manè; ſed in die ſequenti communicabant tùm Catechumeni, tùm alii, quod nota (contrà quoſdam, qui gratis oppoſitum ſcripſerunt) ne communicet alius à Celebrante in hac Miſſa noctis vel Veſperæ. Sunt vice ℣. *Communio* & *Poſtcommunio*, ut ſcribit *Durand. loco citato.*

39. Poſt ſumptionem Sacramenti, *p* pro Veſperis in Choro cantatur Antiphona Alleluja, alleluja, alleluja, & Pſalmus: Laudate Dominum omnes gentes, cum Gloria Patri in fine, & póſt repetitur eadem Antiphona, Capitulum, Hymnus & Verſus non dicuntur, ſed ſtatim Celebrans in cantu incipit Antiphonam ad Magnificat.

Non deponitur à Celebrante Caſula, ut aſſumat Pluviale, quod aliquando fecère perperàm nonnulli; quia nondum eſt finita Miſſa.

p *Pro Veſperis.*) Hoc Sabbatum propriè non habet Officium, *ex Auguſt. & Alcuin.* & quæcumque hic habentur pro Veſperis, eadem ſunt *in Ordine Romano.* Si habet Officium, hoc terminatur in Veſpere, non in Miſſa, ut ſine fine laudetur Chriſtus, qui morte ſuâ nos redemit, *Durand. ibidem.* Sed veriùs finitur Officium in

Miſſa

Miſſa cum *Ite Miſſa eſt*, quæſtio eſt de nomine. Porrò Antiphona, *Alleluja*: convenit, ut inchoetur à digniori, qui eſt in Choro.

40. Deindè cantatur Magnificat, cum Gloria Patri in fine, & fit incenſatio, *q* ut aliàs in Veſperis. Repetitâ Antiphonâ, Celebrans dicit: Dominus vobiſcum.

Miniſtri cum Celebrante dicunt Pſalmum: *Magnificat* in cornu Epiſtolæ, uti ſtant ad Introitum Miſſæ.

q *Ut aliàs.*) Incenſatio item fit eodem modo, quo initio Miſſæ, ſed prætereà incenſantur alii in Choro.

41. Extra Chorum dicuntur Veſperæ, ut in Breviario adnotatum eſt; & nos in Comment. in Rubr. Breviarii opportuniùs de his dicemus.

42. Ad Orationem ultimam uſque ad finem omninò ſervantur omnia, quæ in fine Miſſæ aliàs præſcripta ſunt.

43. Peractâ Miſsâ, quæritur, An aliæ Miſſæ celebrari queant? Microl.*c.53.* concedit; ſi neceſſe fuerit, & à Litania incipere docet, omiſſis Lectionibus, inquit, auditis. Negant Navar. *c. 25. num. 81.* & Francol. *tract. de Temp. Hor. Canon. c. 30. n. 2. & 9.* quia uſu receptum eſt, ut unum tantùm Sacrificium fiat ſolemne. Nulluſque eſt Introitus, ut in Sabbato Pentecoſtês, niſi dicas cum *Hugone ſuprà*, Lectiones omnes habere vicem Introitûs, undè & Sacerdos habet Caſulam tunc, & jubetur eas legere ſubmiſsâ voce ad Altare. Sotus *in 4. diſtinct. 13. quæſt. 2. art. 2.* concedit hac lege, ut celebretur Superioris conceſſu & auctoritate, ſed *Azor.* qui *lib. 10. cap. 24. quæſt. 4.* omninò negat, *ex cap. Sabbato, diſtinct. 3. de Conſec.* ubi dicitur, biduo hoc Sacramenta penitùs non celebrari, concedit à Superiori dari poſſe licentiam tantùm, quandò juſta adſit cauſa. Putà, quia multi ſunt, qui commodè eo die Sacrificio publico intereſſe non poſſunt; quod accidere poteſt, quandò Feſtum Annuntiationis incidit in Sabbatum ſanctum; & tunc de licentia Superioris celebrari poſſet, aliàs non, & nonniſi poſt inchoatum ſaltem ſolemne Sacrificium, depoſitoque luctu & mœrore Eccleſiæ.

44 Quo caſu fortè ſufficit incipere à Confeſſione, quâ finitâ, dicat Sacerdos: *Kyrie eleiſon*, de more, & reliqua cum Veſperis uſque ad finem Miſſæ; nam *Gemma lib. 3. c. 118.* ait Officium hujus Miſſæ per *Kyrie eleiſon* inchoari; niſi pro *Kyrie eleiſon* intelligat *cum Microl.* Litaniâ. Volunt aliqui, non dici Veſperas in hac privata Miſſa, & pro ℣. *Communio*, dici Antiphonam tantùm ad *Magnificat*, hoc eſt: *Veſpere autem Sabbati*, &c. & ſtatim Orationem; ſed fugiendus eſt hic caſus, non decidendus.

45. Tutiorem autem arbitror ſententiam Navar, & Francolin. eamque conformiorem *c. Sabbato*, ut non celebretur niſi unica Miſſa, quæ noctis eſt; & ſub initio noctis dicebatur tempore S. Thomæ, *in 4. diſt. 13. qu. 1.* Feſti verò, cujus Officium transfertur, nulla prorſus, quod ad Miſſam attinet, haberi debet ratio; & multò minùs votiva Miſſa dici debet etiam pro re gravi.

46. Idem dicerem de Communione Cleri, ſeu laicorum, in Feſto Annuntiationis in Sabbato ſancto; quòd non debent alii communicare in Miſſa, quæ noctis eſt, & ideò non dicitur *Communio*, ut ſuprà adnotavi.

47. De cereo accendendo in tempore Paſchali nihil invenio apud antiquos, niſi quod *ex Ordine Romano & Microlog. capite 53.* In Octavis Paſchæ diſtribui ſolitus fuit Cereus hodie benedictus, ergò non ultra Octavam Paſchæ ardebat. In *Annal. Minorum Lucæ Wadingi* decretum fuit anno 1263. quod in ordine Minorum Cereus Paſchalis remaneret uſque ad Aſcenſionem Domini, & accenderetur in Miſſis, ſaltem diebus Feſtivis. Sacra Rituum Congregatio 19. *Maji 1607.* cenſuit, regulariter accendi debere ad Miſſas, & Veſperas ſolemnes in triduo Paſchatis, in Sabbato in Albis, & Dominicis uſque ad Aſcenſionem; in aliis ſervandam eſſe conſuetudinem locorum.

48. Romæ varia eſt conſuetudo. A peritioribus hæc laudatur, ut à latere Evangelii ardeat

à Sabbato ſancto uſque ad Dominicam in Albis incluſivè; quia eſt unicum Reſurrectionis Feſtum, *ex Ordine Romano*, ad Miſſam, & ad omnes Horas. Prætereà diebus Dominicis, à primis Veſperis uſque ad ſecundas, & Completorium incluſivè, ad Miſſam, & Horas; quia Dominica eſt repetitio Feſti Reſurrectionis Chriſti, etiam per annum; nedum Paſchali tempore, quem ritum tradit Samarinus *in Theſ. Sacerdotali, tit. de Cereo Paſch.* nimirùm ad utraſque Veſperas, & Miſſam Dominicæ, & in Aſcenſione ad omnes Horas, uſque ad Evangelium Miſſæ. Quod ſi dicatur Miſſa Parochialis, ſeu Conventualis non ſolemnis, ad eam item die Dominico accendi poteſt.

49. Poſtremò, à primis Veſperis Aſcenſionis Domini uſque ad finem Evangelii Miſſæ ſolemnis, ſeu Parochialis, ſeu Conventualis non ſolemnis, in aliis diebus nunquam.

50. Candelæ tres, de quibus ſuprà, in arundine poſitæ nō ultra Veſperas Sabbati ſancti ardere debent; alioquin gratis ardebunt, & ſine cauſa.

De die ſancto Paſcha uſque ad Feſtum Trinitatis. XI.

1. NObilitas anni, menſis decus, alma dierum, ſplendor horarum eſt Paſcha *ex Ruper. lib. 6. cap. 26.* Paſcha, id eſt, tranſitus, ex vi nominis Hebræi, *apud Iſid. lib. 1. cap. 31.* vel paſſio, à Græco verò πάσχειν, *apud Innocent. III. in Serm.* vel eſt compoſitum ex Hebræo & Græco per divinam diſpoſitionem; quia in Paſſione Chriſti cum ipſo & nos tranſivimus de morte ad vitam, ita Auguſt. citat. à Durando *lib. 6 cap. 86.* celebratur etiam ſemper in Dominica, ex auctoritate S. Petri apud Baron. *anno 58. num. 82.* & meminit Clemens *lib. 5. Conſtit. cap. 18.* item ex Decreto Pii *de Conſecrat. Diſtinct. 3. Noſſe*, poſt decimum quartum diem Lunationis primi menſis, & ex Decreto Victoris *de Conſecrat. diſtinct. 3. cap. Celebrantem*, tùm ut à Judæis Paſcha noſtrum diſtingueretur; tùm quia Chriſtus reſurrexit die Dominico poſt 14. Lunam, hoc eſt, *ex Iſidor. ſuprà* in 3. Hebdomodæ Luna, ob numerum myſticum Trinitatis; ſicut etiam triduo mortuus reſurrexit tertiâ die, qui vixerat triginta tribus annis; in quibus numeris reſplendet ternarius numerus, in quo intellige non modo gloriam Trinitatis, ſed ſalutem omnium, qui ante legem, qui ſub lege, qui ſub gratia extitêre. Hæc ex Iſid. *cit.* & Ruper. *lib. 7. cap. 14.*

2. Habet Octavam ex inſtitutione Apoſtolorum, ait Baron. *anno Domini 58. num. cit.* infra quam, ſi fiat commemoratio de Simplici, non tamen dicitur tertia Oratio.

3. Miſſa verò habet hæc notatu digna. Sequentia auctorem habet hactenùs incognitum, de qua Durand. *lib. 6. cap. 87.* neque priores illo meminêre, niſi ſubobſcuriſſimè. Honor. *in Gemma lib. 3. cap. 135.* Graduale adhuc dicitur *ex Sacramentario Gregoriano*; quod, ut aliàs docuimus, canticum eſt laborantium, & dicitur propter recens baptizatos, qui gradiuntur ad gloriam, quam reſurrectio Chriſti promittit cum labore. Additur *Alleluja* duplex, ob ſpem binæ ſtolæ, animæ & corporis, & ut gradiendo lætentur cum laude Dei. Hæc partim ex Rupert. *lib. 8. cap. 1.* partim ex Hugone Victorin. *de Spec. Miſſ. obſervat. lib. 3. cap. 32.* Notat *Ordo Romanus*, ſumi Graduale ex Pſalm. 117. ab hac die uſque ad Sabbatum in Albis, undè nimirùm ſumitur, & ille verſus frequentior: *Hæc dies*, &c. cui Pſalmo titulus eſt, *Alleluja*, ut ſuprà diximus ex Ruper. *lib. 3. cap. 11.* Reliqua, quæ habentur in Miſſa hujus Feſti, & in Octava propria, patent ex dictis *in Rubric. gener. Ite Miſſa eſt*, dicitur cum duplici *Alleluja* uſque ad Sabbatum in Albis incluſivè, in Miſſis nimirùm de Octava Paſchatis; non in iis, quæ cum paramentis violaceis fortè debent cantari, putà Litaniarum majorum, ſeu pro publica neceſſitate; quia duplex *Alleluja* eſt proprius ritus Miſſæ Paſchalis & lætitiæ.

4. Evangelium legitur ſecundùm Marcum, ſicuti pridie ſecundùm Matthæum, & poſtridiè ſecundùm Lucam, ordine congruo, quem indicat Auguſtin. *Serm. 144. de Temp.* & Evangelia cum Epiſtolis per totam hanc Octavam habentur *in Comite S. Hieronymi*; ſicut etiam Orationes *in Sacramentario Gregoriano*, & Officia Miſſarū

in

Digitized by Google

in Antiphonario ejusd. S. Gregorii, uſque ad Dominicam in Albis. Sed Orationes Feriæ tertiæ, quintæ, ſextæ, & Sabbati ſunt Ambroſianæ, *ex Pamelio.*

5. In Sabbato in Albis, qui titulus eſt vel ab Angelis, qui viſi ſunt in Stola candida, *ex Durand. cap. 80.* vel quia hodie baptizati deponebant albas veſtes, *ex Alcuino*, ut intelligant fore illis requiem æternam Sabbati cœleſtis, ſi depoſuerint corpora immaculata, uti veſtes albas in morte. Una eſt varietas poſt Epiſtolam, quia quatuor *Alleluja*, & duo Verſus deinceps dicuntur, quâ de re vide, quæ diximus *in 1. part. Rub. tit. 10. pag. 26.* Abundant autem *Alleluja*, & meritò in lætitia Paſchali, ex Auguſt. *Epiſt. 19. ad Jan. cap. 17.*

6. De Dominicis ſequentibus nulla eſt Rubrica ſpecialis. Habentur earundem Miſſarum Officia *in Antiphonario Gregor.* Orationes autem non ſunt eædem *in Sacramentario*; tamen habentur *ibid. ſub aliis titulis.* Dominicæ in Albis meminit Clem. *lib 5. Conſt. cap. 20.* cujus Oratio eſt Ambroſ. *ex Pamelio.* Tempus eſt Paſchale, quod vocatur Remiſſionis *à Concil. Carthag. IV. can. 82.*

7. Occurrunt in hoc tempore Paſchali Litaniæ majores & minores, ſeu Rogationes; & majores quidem in Feſto S. Marci, etiamſi Feſtum cum ejuſdem Miſſa contingat transferri, quas inſtituit S. Gregorius Papa non ſimpliciter, ſed ad ſanctum Petrum, ut ait Baronius *in Not. Martyrol. 25. Aprilis*, erant enim annuæ ante S. Gregorium, ut idem ipſe ait *initio lib. 2. Epiſt.* & *in Comite S. Hier.* habentur Epiſtola & Evangelium aſſignata Miſſæ de Rogationibus. Septiformem ille Litaniam inſtituit propter imminentem cœleſtis iræ mucronem, ait *Ordo Romanus*, hoc eſt, peſtem inguinariam, quâ obibant multi, etiam oſcitando & ſternutando, morte repentinâ. Undè & oſcitantes digito ſuper os formabant ſignum Crucis, & ſternutantibus dicebatur: *Deus te juvet*, qui mores ad nos uſque devenerunt, Durand. *lib. 6. cap. 102.* ſed Baron. haurit à Plinio *lib. 28. Hiſtor. natur.* ritum ſalutandi prædicto modo ſternutantes.

8. Dictæ verò ſunt hæ Litaniæ Proceſſiones nigræ, quia in ſignum mœroris & pœnitentiæ homines veſtibus nigris induti procedebant, Cruces & Altaria nigris coloribus velabantur. Item dicta eſt Proceſſio ſeptiformis; quia S Gregorius eam diſtribuit in ſeptem ordines ad certas Eccleſias Clericorum, Religioſorum, Monialium, Puerorum, Adoleſcentium, Viduarum & Continentium, & Conjugatorum, *idem ibidem* fit in primis ad conſervandas fruges. *Ordo Roman.*

9. Si terminatur Proceſſio Litaniarum majorum ad Eccleſiam S. Marci, cantatur ibi Miſſa de S. Marco, ex Decreto S. Rituum Congregationis. *23. Maji 1603.* quia titulus eſt Eccleſiæ, & lætitiæ locus eo die; nam alioquin cantantur duæ Miſſæ, de Feſto, & de Litania, *ex Microl. cap. 58.*

10. Si occurrant in die Paſchatis, transferuntur in Feriam tertiam ſequentem, ex Decreto S. Rituum Congregationis *die 25. Septembr. 1627.* & in Miſſa de Rogationibus, quæ dici debet ſine commemoratione Octavæ Paſchatis; dicitur quidem Præfatio Paſchalis, ſed ea, quæ cum ſuo cantu dicitur in diebus ferialibus, quia Miſſa eſt ferialis; & conſequenter neque in fine Miſſæ adduntur: *Ite Miſſa eſt*, duo *Alleluja.* Certum autem eſt, quod feſtiva Præfatio Paſchalis dici non debet; ſicuti non dicitur (ex Rubricis hujus Miſſæ) in Litaniis majoribus *Credo*, neque Præfatio de Apoſtolis, licèt ſit Feſtum S. Marci, ut probavimus ſuprà *part. 1. tit. 12. n. 2. pag. 33.* *Communicantes* dicitur eâ ratione, quam attulimus ſuprà *part. 1. tit. 12. pag. 35.*

11. Litaniæ minores, id eſt, Rogationes latinè, ſeu deprecationes, fiunt triduo ante Aſcenſionem; de quibus Auguſt. *Serm. 173. de Tempore*, & in concilio Aurelianenſi *cap. 29. de Conſ. Diſt 3. cap. Rogationes.* unde reſtitutæ potiùs, ex Baron. *in Notis Martyr. ſuprà*, quàm dici debent inſtitutæ à S. Mamerto ſeu Mamerco, ex Sidon. Apol. *lib. 7. Epiſt. 1.* Viennenſi Epiſcopo in Galliis, ob incurſionem luporum, in damnum graviſſimum populorum. Quæ ideò appellatæ ſunt Minores, quia à minori Epiſcopo, ſi ille author eſt, vel reſtitutor, & in minori loco reſpectu S. Gregorii & Urbis Romæ, Du-

Durand. *ubi ſuprà.* quâ ratione ex forent, quo-adreſtitutionem,etiam antiquiores Majoribus, centum ſaltem ante annos, ex Rupert. *lib. 9. cap. 5.* nam *anno 452.* ex Baronio *loco citato*, Mamertus erat in humanis, & eo anno Litanias celebravit. In poſtrema tandem Martyrologii Romani recognitione, re penitus indagatâ, inſtitutor S. Mamertus Litaniarum minorum, non reſtitutor eſt appellatus. Vide locum *11. Maji.*

12. Fiunt autem ob peccata, pacem, peſtem, conſervationem frugum, & cæteras neceſſitates. *Ordo Rom.* cibiſque Quadrageſimalibus utendum eſſe juſſit Concilium Aurelianenſe *ſuprà.* certè dies abſtinentiæ ſunt, non lætitiæ, *Ordo Romanus.* Amalar. autem *lib. 1. cap. 32.* negat eſſe jejunandum, & probat ex SS. Patribus, in Eccleſiis autem Occidentalibus fieri jejunium docet Raban. *lib. 2. cap. 40.* quod Ambroſiani obſervant translatis Rogationibus poſt Aſcenſionem, ne præſente ſponſo Chriſto jejunent, juxta illud *Matth. 9. Auferetur ab eis ſponſus, & tunc jejunabunt*, ſed & congruè ſub Dominica præcedenti celebrantur, in qua invitamur ad orandum: *Petite, & accipietis.* Miſſa Proceſſionum tres habet Orationes, ſine *Gloria*, ſine *Credo*, & ſine commemoratione Feſti occurrentis cujuſcunque; de quo ſi novem Lectionum eſt, cantatur alia Miſſa; Unicum *Alleluja*, quia temperanda eſt lætitia Paſchalis. Oratio Miſſæ in *Sacramentario Gregoriano* habetur, & Officium Miſſæ *in Antiphonario Gregoriano.* Præfatio ſemper eſt Paſchalis, etiam in Litaniis majoribus, ut dicitur in proprio loco Miſſalis, quocumque die occurrant.

13. In Feria 3. Rogationum in Miſſis privatis, ſi fiat de Sancto novem Lectionum, in illius Miſſa fit commemoratio Rogationum; ſi fiat Officium de Simplici Feſto, poteſt dici Miſſa de eo, cum commemoratione Rogationum, vel Miſſa Rogationum cum commemoratione Feſti, ut dicitur *in Rubrica propria.* Si feſtum non occurrat, dicitur Miſſa Rogationum, ut in Miſſali, neque in ea fit commemoratio de Officio feriali, quod eſt peculiare in hac die; licet Rubrica ſit obſcurior in modo loquendi. Altarium paramenta erunt Officio conformia; Altaris autem majoris, & celebrantium ad quodcumque Altare conformia Miſſæ Rogationum, ut diximus *part. 2. tit. 18. in fine.* Hymnus Angelicus non dicitur, neque *Credo*, in Miſſa Rogationum majorum & minorum, ut dicitur *in propria Rubrica*, quocumque die occurrant.

14. In Vigilia Aſcenſionis, de qua S. Hieron. *in Lectionario*, dicitur Miſſa propria, cujus meminêre Microl. *c. 40.* & *Ordo Roman.* ſi in ea occurrat Feſtum novem Lectionum, dicuntur tres Miſſæ in collegiatis, de Feſto, de Vigilia, & de Rogationibus; poſt Tertiam, Sextam, & Nonam horam; & in unaquaque harum, ſecunda Oratio, ſi dicenda eſt, erit de B. Virgine, tertia Eccleſiæ, vel pro Papa. In privatis ſi eo die occurrat Feſtum ſimplex, erit de eo ſecunda Oratio, tertia de rogationibus, quæ in Officio nullam habent comm. quia, ut diximus *num. præcedenti.* Feſtum ſimplex præcedit ſupra ultimas Rogationum Ferias, etiam in Miſſa. Si occurrat Feſtum novem Lectionum, Miſſa erit de Feſto, cum commemoratione Vigiliæ, & Rogationum, ita *in propria Rubrica.*

15. In Aſcenſione Domini, de qua Clem. *lib. 5. Conſt. cap. 20.* extinguitur cereus Paſchalis poſt Evangelium, ad repræſentandum Chriſti diſceſſum ab Apoſtolis. Miſſa habetur in *Antiph.* & *Sacram. Gregor.* De Cereo extinguendo nihil iu Miſſalibus habetur uſque ad Pium V. neque apud antiquiores Auctores.

16. Habet Octavam, de qua Radulph. *Propoſ. 19.* & Miſſa Dominicæ infra Octavam habetur in *Sacram. Gregor.* ſed Oratio ſub alio titulo Feſti.

17. Vigilia Pentecoſtês, de qua Hier. *in Lectionario*, jejunium habet, *Ordo Romanus*, non habebat quidem tempore Ambroſii ex Amalar. *lib. 4. c. 46.* & licet oppoſitum tribuatur Ambroſio *Diſt. 76. cap. miſſe. ex Serm. 61. ejuſdem*, tamen non eſt ille Sermo S. Ambroſii, qui *Serm. 61. cap. Scire. eadem Diſtinct.* negat hoc jejunium; cum quo concordat S. Hieron. *Epiſt. ad Lucinium, cap. Utinam. eadem diſtinct.* Veriſimile autem eſt, ritum mutatum fuiſſe poſt tempora etiam S. Iſidori, *ut ex cap. Poſt Paſcha. Diſt. cit.* dicitur, nimirum *ex ejuſdem cap. 42. lib. 1.*

Google

lib. 1. de Officiis Eccleſ. Nunc verò temporis hujus jejunii præceptum eſt de conſuetudine, ajunt Summiſtæ, & aſſerunt Rubricæ Breviarii *tit. 6. num. 5.* & Miſſalis *de Color. param. tit. 18. num. 5.*

18. Benedictionem fontis habet, & Baptiſmum, ut in ſabbato ſancto, *idem Ordo.* & dictâ Nonâ, quia eâdem Horâ Cornelius à S. Petro baptizatus fuit, Amalar. *lib. 4. c. 28.* & quia eadem Horâ Chriſtus expiravit. Baptiſmus enim ſignificat mortem Chriſti, & ſepulturam ejuſdem, *Rom. 6.* unde & in Sabbato ſancto, & in hodierno Baptiſmus ſolemnis habetur. Hæc idem Amalar. *ibid. c. 29.* Vide ſuprà in Sabbato ſancto. Adde, Adventum Spiritûs ſancti vocari à Chriſto Baptiſmum. *Baptizabimini*, ait, *Spiritu ſancto non poſt multos hos dies, Act. 1.* & baptizati à Spiritu ſancto Apoſtoli, baptizaverunt aquâ ter mille in die Pentecoſtês; quare meritò ſub Pentecoſte Baptiſmus ſolemniter celebratur, *Rupert. lib. 10. cap. 2.* Poſtrema duo ſabbata tantùm, Paſchatis, & Pentecoſtês, Baptiſmate coluntur ſolemni, ex Leone *Epiſtol. 4. cap. 5.* & habetur *Diſt. 4. de conſecr. Duo tempora.* imò ex Siricio *eadem Diſt. Non ratione*, nimirùm, ut primum ſit filii, alterum Spiritûs ſancti; ne videatur differentia inter Filium & Spiritum ſanctum, quorum eſt æquè mundare animas à peccato, ait Raban. *lib. 2. c. 41.*

19. Ritus autem in iis tantùm eſt diverſus à ritu Sabbati ſancti; quia in Vigilia Pentecoſtês ad inſtructionem Catechumenorum ſex tantùm leguntur Lectiones, quarum antiqui, uſque ad Durandum incluſivè, quatuor tantùm meminerunt *in Sacrament. Gregor.* aliæ legebantur, & quatuor tantùm, quare ritus noſter eſt poſterior. Aliæ item Orationes, exceptâ quintâ, dicebantur: Tractus *Sicut cervus*, cum Oratione ſequenti, eſt *in Sacramentario eodem.* Item non dicitur: *Flectamus genua*, quia ſumus in tempore Paſchali. Color albus uſque ad Nonam, violaceus uſque ad Miſſam, rubeus deinceps adhibetur, qui & in privatis Miſſis hujus diei, quoad veſtes Celebrantium, licet celebrent ante Nonam.

20. Ceterùm Miſſa eſt cum Tractu poſt unum *Alleluja* pro Catechumenis, quorum lætitia luctu adhuc miſcetur, ut aliàs diximus. Luminaria non deferuntur ad Evangelium, quia eorundem fides ſubobſcura & recens; qua de cauſa neque *Credo* dicitur poſt Evangelium. *De præfatione, Communicantes, & Hanc igitur*, vide *in Rubric. gener.* Officium verò hujus Miſſæ totum, exceptâ Secretâ, eſt *in Antiph. & Sacram. Gregor.* De ſimplici non fit commemoratio in hac Miſſâ, licèt in Officio facta ſit, ut habetur ſuprà *part. 1. tit. 7. n. 1. pag. 13.*

21. Introitus pro Miſſis privatis additus fuit à Pio V. uſitatus tamen anteà in Miſſis votivis de Spiritu ſancto. Reliqua ex prædictis patent.

22. Pentecoſtes, de qua S. Clemens *lib. 5. Conſtit. c. 21.* hoc eſt, quinque decem, ex vi Græcanicæ vocis, ait Durand. *lib. 6. cap. 107.* dies quinquageſimus, Honor. *in Gemma lib. 3. cap. 147.* ideò figura quietis, ex Auguſt. *Epiſt. de Januar.* qui numeratur ab ipſo die Paſchatis, nimirùm cum Hebræis à Prima Sabbati Paſchæ Azymorum, quæ nobis Dominica fuit Reſurrectionis, ut egregiè notat *Rupert. lib. 10. cap. 12.* non tamen explicat, quomodo eo anno Reſurrectionis Chriſti, accidere potuit Pentecoſtes in Dominica. Explicat autem acutiſſimè Bellarmin. *lib. 3. de Cultu Sanctorum capite 13.* quia nimirùm numerus dierum Pentecoſtês ſumitur à die 2. Azymorum, in qua meti poterat faſciculus ſpicarum offerendus eâdem die Domino, *Deuteron. 16. verſ. 9.* quæ ſecunda dies eo anno fuit Sabbatum, in quo meti non poterat; ſequenti ergò die meſſuerunt, & obtulerunt, in quo præcisè Chriſtus reſurrexit, quæ fuit Dominica dies. Inde ergò numeratis quinquaginta diebus, eodem die, quo Pentecoſten celebrabant Hebræi, deſcendit in Apoſtolos Spiritus ſanctus, imò ſuper 120. diſcipulos, ætati Moyſis, qui 120. annos vixit, congruentes, ut ait Raban. *libr. 2. c. 41.* Et ſicut quinquageſimus annus Jubilæus erat apud Judæos, ita quinquageſimus hic dies fuit Jubilæus Chriſti diſcipulis, & Jubilationis dies, celebrandus cum præcedentibus 49. & ſequentibus 7. cum omni lætitia, nempe Paſchali.

Ordo Romanus. In Jubilæo namq; dabatur omnibus libertas, & *ubi Spiritus Domini, ibi libertas*, ait S. Paulus.

23. Septem verò hebdomadæ, quæ præcedunt, & ſeptem dies, qui ſequuntur, ſeptiformem S. Spiritûs deſignant gratiam, ex Honor. *in Gemm. lib. 3. cap. 147.* quod à Beda *in Homil. de Septem hebdom.* fuerat adnotatum, & ab Alcuin. *de Septem diebus.*

24. Miſſa habetur *in Antiphon. & Sacramen. Gregor.* ſicut etiam Feriarum ſequentium præter quintam; Epiſtolæ, & Evangelia, ut in *Lectionario S. Hieron.* Auctorem Sequentiæ vide *in Rubric. gener. 1. part. tit. 10. num. 3. pag. 26.* Octavam habet hoc feſtum ex inſtitutione Apoſtolorum, Baron. *anno Domini 58.* Et licet tempore S. Iſidori, *lib. 1. cap. 37.* quinquaginta diebus Paſchale tempus concluderetur; nobis tamen tota hæc Octava una dies eſt, ex Regula Radulphi *Propoſ. 23.* & eandem ob cauſam dicitur per Octavam totam *Gloria in excelſis*, cum Symbolo; ut in Feſtis.

25. Jejunium autem Quatuor Temporum fit ad imitationem Apoſtolorum, qui abſente jam Sponſo Chriſto, jejunio ſe dederunt, & Spiritûs ſancti adventu carnis delicias ablegaverunt, Iſid. *lib. 1. c. 37.* & Amal. *lib. 2. c. 1.* Feſtivum tamen jejunium eſt, cùm in eo non dicatur *Flectamus Genua*, ratione temporis adhuc Paſchalis, *ex Ordine Rom.* Quod ſi fiat de Simplici commemoratio, non tamen dicitur tertia Oratio in Miſſa.

26. Feria quinta habet in Miſſa quamplurima, quæ deſumpta ſunt à Dominica Pentecoſtês; *Ordo Rom.* deſumit omnia Honor. *in Gemma l. 4. c. 38.* ſubobſcurè indicat Epiſtolam & Evangelium diverſa à Dominica Pentecoſtês; & ea cauſa eſſe poteſt, ex Durando *l. 6. c. 111.* quia ſeptem ſunt Officia Spiritûs ſancti, ſeptiformis munere, à Sabbato ad Sabbatum; vel quia ſicut Dominus aſcendit Feriâ quintâ, & per Spiritum ſanctum deſcendit die Dominicâ, ita voluit Eccleſia in utroque die communem Miſſæ Introitum, cum ſuis acceſſoriis, poſt Epiſtolam, Verſibus, Offertorio, & Communione. Docet etiam Durand. *l. 4. c. 6. n. 21.* ſolitam dici diem Jovis cognatam Dominicæ, & in utroque die prohibitum fuiſſe quandoque jejunium.

27. An verò dies Octava Pentecoſtês dici debeat Sabbatum ſequens, vel Dominica, diſputat Berno *de Quibuſdam ad Miſſam ſpect. c. 3.* & concludit cum Catholica Eccleſia, Octavam dici Dominicam ſequentem, quam nos Feſtum Trinitatis; ſed tamen tempus Paſchale terminatur in Nona Sabbati, *ex Ordo Rom.* Beda & Alcuin. *locis citatis.* Cujus Sabbati Miſſa eſt pleniſſima, quia omnia, quæ dici poſſunt in Miſſa, in ea una continentur, Hymnus Angelicus, Prophetiæ, Sequentia, Symbolum, Præfatio, Communicantes, Hanc igitur.

28. Cur in hoc Sabbato Quatuor Temporum omittitur Canticum trium puerorum poſt quintam Lectionem? arbitror ego, quia dicitur ſtatim Hymnus Angelicus nobilior Hymno trium puerorum, quod deindè adnotatum legi ab Auctore Antiquit. Liturgicarum; adde, ne duo Hymni immediatè cantentur à Choro.

De Feſto Trinitatis, & Dominicis poſt Pentecoſten. XII.

1. IN Octava Pentecoſtês fieri Feſtum ſanctiſſimæ Trinitatis, docet *Microlog. cap. 6.* ab aliquibus, quos reprehendit, quia propriâ auctoritate celebrabant; Miſſamque de eadem Trinitate ab Alcuino compoſitam aſſerit, ſicut & Officium à Stephano Leodienſi; Præfationem tamen à Pelagio approbatam & ipſe recipit. Berno meminit Feſti *libro de Quibuſdam ad Miſſam ſpect. c. 6.* deindè *Rupert. lib. 11. cap. 1.* tradit, & laudat idem Feſtum, eò quod poſt adventum Spiritûs Sancti cœpit ſtatim prædicari, & credi myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis, in cujus nomine dabatur Baptiſmus. Tandè teſtatur Radulph. *Propoſ. 26.* à ſancta Romana Eccleſia indictum fuiſſe tale Feſtum, & communiter celebratum. Congruentem addit cauſam Durand, *l. 6. c. 114.* quia Natalis Domini fuit Feſtum Patris, cui natus eſt Filius; Paſcha fuit Feſtum Filii, Pentecoſtes Spiritus S. Celebratur ergò ſtatim trium ſimul Perſonarum Feſtum, ſanctiſſimæ Trinitatis. Dicitur auctor Feſti Trinitatis Gregorius IV. *ab auctore Ligni vitæ lib. 5.*

Piſa-

Google

Piſanella facit auctorem Joannem XXII. *Ver. Feria*, §. 3. & Miſſæ Orationes omnes cum Præfatione propria habentur *in Sacram. Gregor. in noct. Dom. Pentecoſtes.*

2. Feriâ quintâ proximè ſequenti occurrit Feſtum Corporis Chriſti cum Octava, ex inſtituto Urbani IV. 1262. ab Eugenio IV. 1433. confirmatum, ob cauſam, quam reddit S. Thomas *in Offic. ejuſdem Feſti*, cujus Officii & ipſe fuit auctor, *ut in ejuſdem Opuſc. 57.* Leodienſes primò celebrârunt hoc Feſtum. Bzovius *anno 1230. numer. 16.*

3. Fit Proceſſio ſolemniſſima in paramentis albis; & in Cathedralibus quidem Eccleſiis ſerventur ea, quæ *in Carem. Epiſc. lib. 2. cap. 33.* habentur; in minoribus autem Eccleſiis ea item, quæ *in Rit. Rom. Pauli V.* In Miſſâ verò cantanda, ne omittantur genuflexiones, quæ ſuprà ſunt præſcriptæ *pag. 143. & in Feria quinta in Cœna Domini, pag. 191.* Finitâ Miſsâ, deponuntur Manipuli, induit Celebrans Pluviale extra cornu Epiſtolæ, imponit ſtans incenſum ſine benedictione, & genuflexus in ſupremo gradu, *ex Rituali Rom.* ter incenſat Sacramentum in Tabernaculo oſtenſorio poſitum, eâ ratione prorsùs, qua diximus *in Feria quinta in Cœna Domini.* Poteſt cantari interim, dùm incenſatur: *O ſacrum convivium* vel: *Tantum ergò Sacramentum, ut in Instructione Romæ edita pro Oratione quadraginta horarum dicitur.*

4. Non deferatur Tabernaculum ſanctiſſimæ Euchariſtiæ Sacerdotum humeris, ſed manibus tantùm Celebrantis, non obſtante quâvis contrariâ conſuetudine, quam abuſum eſſe declaravit S. Rituum Congregatio *die 2. Junii 1618.* Imago verò, quæ eſt in Hoſtia, debet terga vertere Celebranti, ut de imagine Crucifixi aliàs docuimus; & ita accidit, dum ab Altari Diaconus Tabernaculum accipit, & ſtans genuflexo Celebranti immediatè tradit.

5. In Proceſſione Clerus immediatè præcedat celebrantem cum cereis accenſis; cœteri, ſive Confratres, ſive Regulares, ante Clerum procedant, cereoſque geſtent omnes eâ manu, quæ extima cuique eſt, alterâ pectori admotâ: Hymni decantentur alternatim; qui à celebrante cum miniſtris dici poterunt ſubmiſsâ voce. Qui crucem defert, congruit, ut veſte Subdiaconali ſit indutus, & procedat medius inter Acolythos cum Candelabris & cereis accenſis, ut aliàs dictum eſt in honorem crucis & crucifixi; ſicuti fit in Altari.

6. De baldachino & haſtarum diſtributione diximus *in Feria quinta Cœna Domini, pag. 191.* De circulo, & via procedendi, ſtandum erit locorum conſuetudini. Rectiùs à latere Epiſtolæ proceditur ad latus Evangelii.

7. In fine Proceſſionis Subdiaconus deponit crucem in loco decenti, Ceroferarii candelabra in credentia, & cum Clero genuflectunt. Depoſito Sacramento ſuper Altari cum miniſterio Diaconi, ut in Cœna Domini imponitur à ſtante celebrante ſine benedictione incenſum in thuribulo; fit incenſatio trina de more, cantante interim Clero genuflexo ante & circùm Altare ultimos duos Verſus Hymni: *Pange lingua glorioſi, Tantum ergo*, &c. quibus dictis, cantatur Verſus à duobus Clericis: *Panem de cœlo*, &c. & à celebrante ſtante, miniſtriſque genuflexis, & librum ſuſtinentibus hinc indè, dicitur: *Dominus vobiſcum*, cum Oratione: *Deus, qui nobis*, &c. nihilque aliud addens, aſcendit ad Altare, genuflectit, & ipſemet, nullo Diaconi miniſterio, accipit velatis manibus, ut priùs, Tabernaculum, benedicit cum eo populum, facie Hoſtiæ ad eundem verſâ, in modum crucis ſemel, nihil dicens, & gyrum perficiens reverenter reponit. Hæc ferè omnia *ex Rituali Rom.*

8. Tùm, genuflexione factâ deſcendit ad gradus, ut priùs, & amoto velo à Subdiacono, Diaconus aſcendit, genuflectit, & reponit vel in locum altiorem, ut eo die colatur à populo pro locorum conſuetudine, vel contectum velo in locum ſuum. Corporale, ſeu Palla Tabernaculo ſemper ſit ſubſtrata; & velum longum eidem Tabernaculo, quod hinc indè aptè cadat versùs Altaris latera, & à poſteriori parte Tabernaculi, ſeu umbellula ſuperaddatur; emineat quoque locus ſupra locum Reliquiarum; quod aliàs monuimus. Scripsêre quidam, & gratis, quod præter Corporale ſupponi debet Tabernaculo

naculo Ara lapidea cum tribus mappulis; ſed hæc neceſſaria ſunt ad conficiendam Euchariſtiam, non autem ad eam collocandam, ſeu exponendam; alioquin & in turri lignea, & cùm ad ægrotos defertur, eadem forent adhibenda.

9. Parietes viarum, per quas eſt tranſeundum, ornari debent, *ex prædicto Rituali*, tapetibus, & aulæis, & ſacris imaginibus, non profanis. Actus autem ſcenici, vel ludicri, vel indecori prohibentur *in Cæremon. Epiſc. loco cit.*

10. Ardebunt candelæ uſque ad datam benedictionem incluſivè; & Diaconus nihil oſculabitur coram Sacramento.

11. Si cantantur Veſperæ coram Sacramento in Altari expoſito, in die hac, & per Octavam, conveniret, ut omnes ſtarent aperto capite, nunquam ſederent; quòd ſi ſedeant, caput tamen non tegant; quod etiam obſervandum erit in diſceſſu, ne intra cancellos cooperiatur caput.

12. Officium Dominicæ infrà Octavam quadrat Octavæ cum Evangelio de Cœna magna, quod legebatur etiam antiquitùs; *in Comite S. Hieron.* & ex Ruper. *l. 12. c. 2.* Oratio Dominicæ eſt Ambroſ. *ex Pamelio.*

13. In ſequentibus Dominicis poſt Pentecoſten aliqua eſt varietas Evangeliorum reſpectu antiquorum, non modò quoad ordinem, quia in primis Dominicis mutatus eſt ordo Evangeliorum; verùm etiam quoad ſedem Dominicalem; quia Evangelium, quod legebatur Dominicâ quintâ poſt Pentecoſten, de capturâ piſcium miraculosâ, hodie legitur Dominicâ quartâ; quod aliàs Dominicâ ſextâ, nunc Dominicâ quintâ, & ſic deinceps uſque ad Dominicam primam ultra vigeſimam.

14. Numerus autem Dominicarum poſt Pentecoſten non erat antiquitùs ultra viginti tres, & ſequens ſpectabat ad Adventum, quod in idem recidit.

15. Circa verò Miſſas, Orationes, & Evangelia per Dominicas diſtributa à ſanctis Hieronymo & Gregorio, quos ut plurimùm ſecutus eſt Pius V. *ut in Lectionario S. Hieron. Antiphonario, & Sacramentario S. Gregorii* videmus; cur potiùs hanc vel illam, hoc vel illud, huic vel illi Dominicæ aſſignaverint, difficile eſt cauſam invenire; nam in Adventu & Feſtis Domini aliqua ſemper eſt proportio inter Orationes, Evangelia, & Feſta; in Quadrageſima verò, & in Dominicis 4. 5. & 6. poſt Epiphaniam, & in ſecunda, tertia, quarta, & quinta poſt Paſcha, & in reliquis Dominicis poſt Pentecoſten, ſufficere debet auctoritas tantorum Patrum, quibus (nec puto ſine ratione) ita viſum eſt opportunius fore, & utilius.

16. Unius Evangelii, quod nos legimus Dominica 9. poſt Pentecoſten de Jeroſolymorum deſtructione, cauſam reddit Honor. *in Gemma l. 4. c. 64.* quia, inquit, in eo menſe, quo legi ſolet, accidit ipſamet deſtructio facta à Romanis.

17. Cæterùm, poſito Evangelio, quod ex Rup. *libro 1. cap. 37.* eſt in Miſſa quaſi caput omnium poſt Canonem, reliquæ partes non diſcordant; & olim concordabant omnes cum Evangelio; quod videre eſt *apud Rupert. toto lib. 12. de Dominicis poſt Pentecoſt.* & apud Honor. *in Gemma lib. 4. toto, & apud Durand. toto lib. 6.* arbitrariis tamen conjecturis & ad eorum libitum rationalibus, nobis hodie parum utilibus, poſt mutationem, ſeu potiùs reſtitutionem à Pio V. factam, quam paulò ante memoravi, Evangeliorum.

18. Quòd ſi non omnia conſonant, audi Auguſtinum citatum in hanc rem à Bernone *libello de Quibuſdam ad Miſſam ſpect. cap. 6.* Non ſanè omnia, quæ geſta narrantur, aliquid etiam ſignificare putanda ſunt; ſed propter illa, quæ aliquid ſignificant, adduntur. Solo enim vomere terra proſcinditur, ſed, ut hoc fieri poſſit, etiam cætera aratri membra ſunt neceſſaria; & ſoli nervi in cytharis aptantur ad cantum, ſed, ut aptari poſſint, inſunt & cætera in compagibus organorum, quæ non percutiuntur à canentibus, ſed ea, quæ percuſſa reſonant, his connectuntur. Hæc ille.

19. Quando verò plures Dominicæ occurrunt poſt Pentecoſten ultra viginti quatuor, eo caſu differtur vigeſima quarta in ultimum locum, cujus Evangelium eſt de fine mundi, legendum iddircò in fine anni Eccleſiaſtici, qui incipit ab Adventu, & deſinit ante Adventum.

20. Poſt

Google

20. Poſt vigeſimam tertiam ponuntur Miſſæ Dominicarum, quæ ſuperfuerunt poſt Epiphaniam, dato eiſdem Introitu cum ſuis acceſſoriis, & mutuatis à Dominica 23. & 24. ut ejuſdem rationis tunc eſſe videantur. Lege, quæ diximus ſuprà de Dominicis poſt Epiphaniam. Cur autem plures, quove numero variari eas contingat, attinet hoc ad Rubricas Breviarii, ubi & nos opportuna dicemus.

21. Hoc loco libet indicare, quanti fecêre antiqui diem Dominicum, quem appellavêre Apoſtoli Dominicum diem, id eſt, Domini, *Apoc. 1.* Reginam & Principem omnium dierum, Ignat. *Epiſt. ad Magneſianos.* Diem panis, & Diem lucis, Chryſoſtom. *de Reſurrectione Homil. 5.* Primam Feriam antiquiores Sylveſtro, apud Baron. *anno 58. num. 87.* Diem remiſſionis Concil. Carth. IV. *can. 82.* Diem ſolis, S. Maxim. *Homil. 3. Pentecoſt.* ex communiori, ait, uſu loquendi, Diem ſanctum, Alcuin. *cap. de Die ſancto*; nimirùm, *ex Synodo 6. c. 8.* quia eo die primo mundi, creati ſunt Angeli & elementa mundi, Alcuin. *loco citato.* Manna primùm pluit, Chriſtus eſt natus (ſi natus, ergò & circumciſus) ejuſdem Stella Magis apparuit, baptizatus eſt, ſatiavit quinque millia quinque panibus, reſurrexit à mortuis. Hæc Synodus. Denique Spiritus ſanctus eadem die deſcendit, lege Aug. *Serm. 251. de Tempore*, & S. Leon. *Epiſt. 81. cap. 1.*

22. Inde eſt, quod Miſſæ Dominicarum per annum nunquam omittuntur, quin ſaltem aut de iiſdem commemoratio fiat, aut præcedenti die non impeditâ celebrentur, aut à tempore ad tempus transferantur, putà, ab Epiphania ad extremum tempus Pentecoſtês.

23. Inter has Dominicas à Pentecoſte dictas occurrit autumnale jejunium Quatuor Temporum, quod Leo decrevit in menſe ſeptimo fieri debere, Microl. *cap. 26.* qui & tradit, nulli certæ hebdomadæ fuiſſe aſſignatum, ut reliqua jejunia; ſed tamen Eccleſiaſticâ conſuetudine factum eſſe, ut in tertio Sabbato Septembris jejunetur. Eſt autem Urbani II. Decretum *Diſt. 76. Statuimus*, ex Conc. Placent. *in cap. 15.*

24. Ex quo intelliges, Cur in Miſſali hujus jejunii Miſſæ ſub titulo Septembris poſitæ fuerint poſt Miſſam Dominicæ 17. poſt Pentecoſten, non quod hæc illi ſedes certa ſit, ſed quaſi ſedes media inter Dominicam 14. ante quam tale jejunium non accidit, & Dominicam 19. ultra quam illud idem non occurrit.

25. Citiùs autem vel tardiùs inter utramque dictam Dominicam celebratur, prout citiùs vel tardiùs celebratur Pentecoſtes: ſed ſemper poſt eam Dominicam, quæ in Breviario vocatur tertia Septembris, à quo idcircò titulum portant hæ Miſſæ in Miſſali. Vide, quæ diximus in Quatuor Temporibus Adventûs, tùm circa numerum Lectionum, tùm circa alios Quatuor Temporum ritus.

26. Si contingat Feſtum in his Temporibus Septembris, tamen erit jejunandum, *Ordo Romanus.* Officia verò Miſſarum horum Temporum ſunt ferè eadem, quæ *in Antiphonario, & Sacrament. Gregoriano.*

27. Atque in his Quatuor Temporibus Stationum finis eſt, quarum initium in prima Dominica Adventûs conſtituit ſanctus Gregorius earundem inſtitutor, ex Rupert. *lib. 3. cap. 4.* ſaltem magna ex parte, ut ait Platina, ſeu, ut veriùs loquamur, nonnullarum inſtitutor, & omnium ordinator; nam, teſte Sixto V. *Conſtit. 23. editâ die 13. Februarii 1586.* vetus admodum eſt ab Apoſtolicis uſque temporibus ducta ſacrarum Stationum conſuetudo, in quibus fidelium multitudo ad Apoſtolorum ſepulchra & fortiſſimorum Martyrum memorias conveniens, Hymnis & Canticis ſpiritualibus Deum in Sanctis ſuis mirabilem laudabat, & ſalutaribus immaculatæ Hoſtiæ Sacrificiis placabat, & adversùs multiplices antiqui hoſtis oppugnationes, tanquam in caſtris Dei ſtatione tutiſſimâ conſiſtebat. Hæc ille.

28. Ex quibus patet primò, nomen Stationis Eccleſiaſticæ tranſlatum eſſe à caſtris & ſtatione militari, quæ locus erat militibus aſſignatus. Quæ etymologia ſolidior eſt quàm aliæ, ex diebus ſtatutis, quod docuit S. Iſidorus; vel ex eo, quia ſtabant fideles cum Papa, & aliquando totâ die in Eccleſia ſtationali, vide alias minùs probabiles apud Pompejum Ugonium *de Hiſtoria Stationum Romæ.*

29. Deindè patet origo Apoſtolica; cujus etiam meminit Tertullianus *in pluribus locis*, ut mox dicemus.

30. Tertiò patet ritus Stationis, qui nimirùm erat potiſſimus in Miſſis celebrandis. Undè & ſingulis Miſſis ſtationalibus præfigitur in Miſſali locus Stationis. Addebatur & Miſſæ Concio; ut videre eſt in Homiliis Sanctorum Leonis I. & Gregorii Magni.

31. Jejunium quoque cum Statione conjungebatur, ex Tertulliano ſemel & iterùm contra *Pſychicos, & libro ſecundo ad Uxorem*; quod & nos retinemus in pleriſque Stationibus, hoc eſt, in Qradrageſima & Quatuor Temporibus.

32. Proceſſionis item mentio eſt apud Tertull. *loco cit. ad Uxorem*, & à viciniori Eccleſia, vel non admodùm remota, ibat Papa cum Clero ad Eccleſiam ſtationalem. Atque hinc fortaſsè Belethus *cap. 6.* & cum eo Durand. definiêre Stationem, hoc eſt, Proceſſionem; ſed erat terminus Proceſſionis.

33. Significat Sixtus V. in prædictis verbis, diverſa fuiſſe loca ſtationalia, & hodie ſunt quinque ſupra quadraginta, licèt ſtationales dies Quadrageſimales ſint 54. & alii per annum 31. omnes 85. quia ad eundem locum ſæpiùs itur; non tamen ſcire poſſumus, quæ antiquiora, quæ ſint poſteriora. Ea verò omnia ordinavit S. Gregorius, ut apertè ſcribit Jo. Diaconus *in ejus Vita lib. 2. c. 6.* idemque conceſſit Indulgentias ſtationarias, quod hiſce eiſdem verbis refert Bonifac. VIII. *in Bulla 13. Aprilis anno 3. Pontificatûs*, in qua confirmat Indulgentias à Prædeceſſoribus conceſſas, & prætereà concedit & ipſe contritis, & confeſſis viſitantibus Eccleſias ſtationales annum unum, & dies 40. de vera Indulgentia; ſed immenſæ in unaquaque conjiciuntur eſſe Indulgentiæ.

34. Poſt obitum S. Gregorii nonnullæ ſtationales Eccleſiæ fuerunt mutatæ, qua de re lege Pompejum Ugonium *loco citato*. Illud ego obſervo, de titulis Eccleſiarum ſtationalium Urbis fieri Officium ſeu Commemorationem in Breviario Romano, exceptis S. Onuphrio, S. Balbina, & S. Quirico; & in illius quidem Eccleſia fuiſſe ſtationem credimus tempore S. Gregorii; in hujus autem inſtituta fuit ſeu tranſlata aliunde à Sixto IV. lege Ugonium *ſuprà*.

Et hæc de Stationibus, quæ habentur in Romano Miſſali, ne quid illius prætermittamus in hiſce Commentariis.

De Rubricis Propriis Miſſarum de Sanctis. XIII.

1. A Vigilia ſancti Andreæ ſumunt exordiũ, quæ eſt Adventûs Domini proxima, à quo fit initium, ut diximus, Proprii de tempore.

2. Illud autem eſt certum, tria de Sanctis fieri ſolita, Vigilias, Feſta & Octavas. Vigiliæ à Paſtoribus cœperunt, qui Vigilias naſcente Chriſto cuſtodierunt. Et totâ nocte ante quædam Feſta vigilabatur à populis noſtris; ſed ob ſcandala nocte contingentia, jejunio & Vigiliarum nomine retentis, Vigiliæ fuerunt interdictæ, ait Honor. *in Gemma lib. 3. c. 6.*

3. A S. Ambroſio vulgò dicuntur interdictæ; ſed Baron. *in notis Martyrol. ad 5. diem Januarii*, probat fuiſſe potiùs auctas Vigilias tempore S. Ambroſii; neque tunc ſcandala fuiſſe, de quibus cum opinione vulgi loquitur Honorius; neque unquam fuiſſe verum, S. Ambroſium interdixiſſe Vigiliarum uſum.

4. Indictæ verò ſunt Vigiliæ Sanctorum, tùm ut Feſtum præveniendo ſit ſolemnius, ex Radul. *Propoſ. 19.* tùm, ut temporali eorum anguſtiæ compariamur, & per pridianam purificati abſtinentiam digniùs celebremus ſequentis Feſti lætitiam, Alcuin. *de Paraſceve*.

5. Feſta Sanctorum Natalitia dicuntur à Tertull. *Lib. 6. de Coron. milit.* quia cælo hinc emigrantes naſcuntur, Alcuin. *de Div. Offic.* Feſta, quia jus in eis fatur, hoc eſt, dicitur, Raban. *lib. 2. c. 46.* Feſtivitates, quaſi faſti divinitates, quia ãnuatim illis diebus jus divinitatis perſolvitur, Honor. *in Gemma lib. 3. c. 7.* Celebritates, quaſi Cælibum, id eſt, caſtrorum ritus; quia in illis ritus cæleſtium tanquam à caſtris agitur, *idem ibidem*. Solemnitates, quia fieri ſolent in anno, Beleth. *c. 3.*

6. Porrò ex Apoſtolica traditione manant, ex Baron. *anno 58. num. 93.* qui citat Clem. *lib. 8.*

Con-

Digitized by Google

Conſtit. c. 39. & probat, primum Feſtum S. Stephano dicatum fuiſſe; neque Martyrum ſolùm, ſed etiam Paſtorum & Doctorum Feſta celebrata docer, ex Greg. Nyſſeno *Orat. in Laudem Baſilii*, & ex Nazianz. *Orat. in Laudem Athan.* Feſta tamen Confeſſorum in Concilio Moguntiaco ſtatuta ſunt, ait Bellarmin. *lib. 2. de Miſſa c. 20. anno 813.* ad excitandam, inquit, Auguſt. *lib. 20. contra Fauſtum cap. 21.* imitationem Sanctorum, vel ut meritis eorum conſociemur, & Orationibus adjuvemur; alias affert cauſas Jo. Dam. *lib. 4. c. 7.* quæ in eaſdem ferè recidunt.

7. De Feſtis autem Sanctorum illud poſſet hoc loco quæri, quando in Miſſali habuêre locum ſingula Feſta, & apud quos, ſeu à quibus paulatim ad generalem conſuetudinem tranſiêre; ſed hac de re fuſiùs & commodiùs *in Commentariis ad Rubricas Breviarii Romani*, ubi etiam de Authoribus Officiorum cujuſque Miſſæ agemus.

8. Octavæ Sanctorum fiunt ad proroganda eorundem Feſta, ut celebriora ſint, tùm ad compenſanda ea, quæ in Feſtis negliguntur, ut ait Radulph. *Propoſ. 19.* & quorundam fiunt, ut Octavarum myſteria pateant, non autem omnium feſtorum, ne viloſcant, Durand. *lib. 7. c. 1.*

9. Myſteria verò ſunt; nimirùm, quia per Octavas Sanctorum conſummatio doctrinæ ex S. Hilario *in Pſal. 118.* ſolidâ eorum virtutis formâ; ex Clem. Alexand. *Strom. 6.* æterna animarum & corporum glorificatio, ex Amb. *Enarrat. 2. ad Horontianum*, & Aug. *lib. 2. Serm. in monte, cap. 3.* ſignificantur; quæ fuſiùs expliſcavimus in Præfatione noſtra ad Octavarium Romanum, editum & approbatum à ſacra Rituum Congregatione *die 19 Febr. 1622.* à Moyſe, Salomone, Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus eas deduximus. Ritum etiam *ibidem* ſignificavimus, qui partim à Moyſe eſt, ut dies Octava æquè ac prima colenda ſit, *Lev. 23.* partim ex conſuetudine antiqua Eccleſiæ, quæ intermedios dies celebrat, ac ſi eſſent temporis Paſchalis, id eſt, cum lætitia, ait Radulph. *loco citato.*

10. Duo ſuperſunt, Alterum ad Benedictionem candelarum ſpectat, & Proceſſionem in Feſto Purificationis B. Virginis. Alterum, quando plures Miſſæ in diebus Sanctorum Feſtis ſint cantandæ.

De Benedictione candelarum, & Proceſſione in Feſto Purificationis Beatæ Virginis. XIV.

1. PUrificatio beatæ Virginis dicta eſt Feſtum Simeonis & Annæ, Præſentationis, Occurſus à Græcis, Hypante, ſeu Hypapante, hoc eſt, Obviatio, Occurſus; & cœpta eſt coli Conſtantinopoli ſub Juſtiniano Imperatore, ex Niceph. *libr. 17. c. 28.* Romana Eccleſia recepit 542. ex Sigeberto; at ſub Gelaſio, ait Baron. qui abſtulit Lupercalia circa annum 496. imò etiam antè: nam habetur *in Comite S. Hieronym.* lege Baron. *anno 554.* certè ante ſanctum Gregorium, in cujus quoque *Sacramentario* legitur. Sergius Papa addidit Litanias, ſeu Proceſſionem cum cereis benedictis *ex Ordine Roman.* ſed ante Sergium S. Eligio tribuit hunc cereorum ritum Baron. *in Martyrol.* qui obiit circa annum 665. ex Sigeberto, habuitque de his cereis benedictis ſermonem Beda *in lib. de Tempor.* affert cauſam; Vice, ait, luſtrationis, quæ in ſecundo menſe Plutoni fiebat, accenduntur cerei, quaſi lucentes bonorum operum lampades, ut obviam Chriſto cum Virginibus eamus; aliam habet *Rupert. lib. 23. c. 25.* ut cum Simeone geſtemus Chriſtum velut in ulnis, quem cereus deſignat genitus ex ape, opere virginali, unà cum melle divinitatis.

2. Nunc Rubricas hujus Feſti proprias explanemus. Primò, veſtiendum erit Altare pallio violaceo ſuper album, ita, ut facilè quoque ante Miſſam dimoveri queat.

3. Si hoc Feſtum *a* venerit in Dominicis Septuageſimæ, Sexageſimæ vel Quinquageſimæ, fit tantùm benedictio & diſtributio candelarum, & Proceſſio, & Miſſa

 dicitur

dicitur de Dominica; *b* Miſſa verò Feſti transfertur in ſequentem diem. *c* Finitâ Tertiâ, Sacerdos indutus Pluviali violaceo, vel ſine Caſula, cum miniſtris ſimiliter indutis, procedit ad benedicendum candelas in medio ante Altare, vel *d* ad cornu Epiſtolæ poſitas, *e* & ipſe ibidem ſtans versùs ad Altare, *f* dicit in tono Orationis Miſſæ Ferialis: Dominus vobiſcum.

a *Venerit in Dominicis.*) Fit aſperſio aquæ ratione Dominicæ ante benedictionem candelarum, nempè antequam aſcendatur ad Altare.

b *Miſſa verò Feſti.*) Fit benedictio cum Proceſſione, dilato Officio de Feſto in ſequentem diem, ex Decreto Clementis VI. niſi Eccleſia dicata ſit in honorem Beatæ Virginis, de qua eo caſu erit Miſſa, *Cærem. Epiſc. lib. 2 c. 16.* cantatâ alterâ de Dominica, quæ reſpondet Officio. Sed ego cenſeo, ſenſum cæremonialis eſſe de Eccleſia ſub titulo Purificationis Beatæ Virginis, quâ ratione, ſicuti dicitur Officium de ea ibidem, ita dici debet & Miſſa. Quòd ſi urgeas, de quacunque Eccleſia Beatæ Virginis intelligi textum illum, duæ Miſſæ erunt cantandæ juxta Rubricam de Translatione Feſtorum ſuprà *parte prima, titulo ſexto, pagina duodecimâ.*

c *Finitâ tertiâ.*) Ob rationem allatam *in prima parte Rubric. tit. 15. n. 2. pag. 39.*

d *Ad cornu Epiſtolæ.*) Eſt aptior locus ad ritum, *in Cærem. Epiſc. l. 2. c. 27.* ibidem etiam paretur vas aquæ benedictæ, & Thuribulum cum navicula; in ipſo verò cornu Altaris collocetur Miſſale apertum.

e *Et ipſe.*) Oſculato priùs Altari in medio, *ex Ordin. Rom.* Miniſtri verò ſtabunt hinc indè. Si quid omittimus hoc loco, repete ea, quæ diximus in Dominica Palmarum communia huic benedictioni & Proceſſioni.

f *Dicit.*) Manibus junctis benedicturo Celebranti candelas, manu Diaconus elevet fimbriam Pluvialis anteriorem, ut aliàs diximus.

4. Finitis Orationibus, Celebrans ponit incenſum in thuribulum, deindè ter aſpergit candelas Aquâ benedictâ, dicendo Antiphonam: Aſperges me, ſine cantu, & ſine Pſalmo, & ter adolet incenſo; tum dignior ex Clero accedit ad Altare, & ab eo Celebrans *g* accipit candelam non genuflectens, nec oſculans manum illiùs. Poſteà Celebrans ſtans in medio ante Altare, versùs ad populum diſtribuit candelas, primùm digniori, à quo ipſe acceperat, deindè Diacono & Subdiacono paratis, & aliis Clericis ſingulatim per ordinem, ultimò laicis; omnibus genuflectentibus, candelam, & manum Celebrantis oſculantibus, exceptis Prælatis, ſi adſint. Et cùm inceperit diſtribuere candelas, à Choro cantatur Antiphona.

De incenſo imponendo, aſperſione aquæ, incenſatione & diſtributione, *Ord. Roman.* quo autem ritu, vide ſuprà in benedictione Cinerum & Palmarum, eſt enim eadem ratio.

g *Accipit candelam.*) *Ordo Rom.* accendi jubet, & diſtribui. Toleratur tamen alicubi, ut accendantur tantùm initio Proceſſionis, ob longiorem diſtributionem vel tenuitatem candelarum; & ne ob concurſum accidat macula ex fluenti cera ſupra veſtes Celebrantis.

Quo habitu dignior ex Clero accedat, diximus in benedictione Cinerum & Palmarum; eodemque modo, quo Palma traditur, tradatur & candela, Miniſtris, ut ibidem miniſtrantibus, tùm prælatis & Canonicis, qui manum Canonici Celebrantis non oſculantur. Antiphona & Canticum repeti poſſunt uſque ad finem diſtributionis.

5. His expletis, cantatur Antiphona: Exurge Domine, & repetitur: Exurge Domine. Deindè Sacerdos dicit: Oremus, & Diaconus; Flectamus genua, ℣. Levate, ſi tamen *h* poſt Septuageſimam venerit, & *i* non in die Dominica.

h *Poſt*

h *Poſt Septuageſimam.*) Habet *Ordo Rom.*
i *Non in die Dominica.*) Quæ Reſurrectionem Christi deſignat, & tempus Paſchale, in quo non genuflectimus. Celebrans autem nunquam genuflectit, *ut in 1. part. Rubric. tit. 17. n. 3. pag. 43.*

6. Deindè fit Proceſſio. Et primò celebrans imponit incenſum in thuribulum; poſteà Diaconus vertens ſe ad populum, dicit: Procedamus in pace, & Chorus reſpondet: In nomine Christi, Amen. Præcedit Thuriferarius cum thuribulo fumigante, deindè Subdiaconus paratus deferens Crucem, medius inter duos Acolythos cum candelabris accenſis; ſequitur Clerus per ordinem, ultimò Celebrans cum Diacono à ſiniſtris, omnes cum candelis accenſis in manibus; & cantantur *l* Antiphonæ ſequentes.

Eadem omninò ſunt obſervanda, quæ notavimus in Proceſſione Palmarum, neq; duo Subdiaconi adeſſe debent, quod aliqui ſcripſère.

l *Antiphonæ ſequentes.*) Habentur *in Ordine Romano*, ſicut & quinque Orationes pro benedictione. Prima quoque Antiphona cum initio ſequentis habetur *in Sacramentario Gregoriano.*

7. Finitâ Proceſſione, Celebrans & Miniſtri, depoſitis violaceis, accipiunt paramenta alba pro Miſſa, & candelæ tenentur in manibus accenſæ, dùm legitur Evangelium, & iterùm ad elevationem Sacramenti uſque ad Communionem.

Cauſæ deduci poſſunt eædem, quæ ſuprà *part. 2. tit. 13. n. 3. pag. 140. & 141.* ſed à Miniſtris candelæ non tenentur in Miſſa; à Celebrante ad Evangelium tantùm, ab aliis ad elevationem quoque; ſtandum tamen erit, etiam cum candelis, poſt elevationem non genuflectendum.

8. Si ob pluviam non itur extra Eccleſiam, fiat idem, quod in ſimili caſu diximus in Proceſſione Palmarum.

9. Amovetur pallium violaceum, ſi Miſſa dicenda ſit de Feſto beatæ Virginis, in qua Præfatio erit de Nativitate Domini, ex Decreto Gelaſii, teſte Pamelio *tom. 2. Liturg.* à qua Nativitate dies hæc 40. eſt, & terminus quidam legalis, undè & Collocta eſt de Christo præſentato principaliter, de Purificatione acceſſoriè: *purificatis* (ait Eccleſia) *mentibus præſentari.*

10. An verò in Miſſa de Dom. Septuageſ. ſint tenendæ candelæ accenſæ ad Evangelium, &c. ex verbis Rubricæ, *fit tantùm benedictio & diſtributio candelarum, & Proceſſio, & Miſſa dicitur de Dominica*, & infrà; *Accipiunt paramenta alba pro Miſſa: & candelæ tenentur in manibus accenſæ, dum legitur Evangelium*, &c. videtur inferri, candelas accenſas teneri in honorem beatæ Virginis, & conſequenter in ejuſdem tantùm Miſſa. Marcellus *in Carem. Papa lib. 2. cap. 28.* meminit earundem trium, ut fiant. Miſſa autem, inquit, fit de Dominica; in qua, ut *In Diariis Caremon. Capella* legitur, non ardebant candelæ benedictæ; neque Romæ in Eccleſiis Patriarchalibus ſancti Petri, ſancti Joannis, ſanctæ Mariæ Majoris accenduntur in prædicta Miſſa. Nota, quòd in Capella Papæ nunc ſemper accenduntur; quia hodie ſemper ibi Miſſa fit de beata Virgine, cujus nomine dicata eſt Capella, ex Decreto Clementis VIII. licèt occurrat in Septuageſima.

De Feſtis, in quibus cantandæ ſunt duæ Miſſæ in Eccleſiis Cathedralibus & Collegiatis. XV.

1. DE Obligatione cantandi duas Miſſas in Feſtis, quæ occurrunt in Feriis majoribus, extat aperta Rubrica *in 1. part. tit. 3. n. 1. pag. 4.* & fuſiùs hac de re nos egimus *in 3. part. tit. 11. à n. 6. ad 12.*

2. Hoc igitur loco enumerabimus ſigillatim

Feſta, in quibus eæ cantari debent, ordine menſium ſervato; aliis additis opportunis Notis.

3. Et in Decembri quidem non occurrit caſus in Eccleſia univerſali, neque in menſe Januario, in ſequenti verò Februario contingere poteſt caſus (ſi in eundem menſem incidat initium Quadrageſimæ) in Feſtis SS. Agathæ, & Romualdi, in Antiochena Cathedra ſancti Petri, & in Feſto ſancti Mathiæ Apoſtoli, & item, ſi in ejuſdem Vigilia occurrat Antiochena Cathedra extra Quadrageſimam.

4. In Martio accidit ſæpiùs. In Feſtis S. Caſimiri, Thomæ Aquinatis, & in Miſſa ſolemni de his Feſtis fiet commemoratio ſancti Lucii, & SS. Perpetuæ & Felicitatis, Quadraginta Martyrum, Gregorii Papæ, Joſephi, Joachim, Benedicti, Gabrielis & Annuntiationis B. Virginis; in Miſſa verò de Feſto Semiduplici ſecunda Oratio & tertia erunt eædem, quæ in Miſſa de Feria.

5. Quod ſi Feſtum Annuntiationis beatæ Virginis in eos dies incidat, qui occurrunt à Feria 5. in Cœna Domini uſque ad Feriam 3. Paſcharis incluſivè, quamvis *in Rubricis generalibus part. 1. de Translat. Feſtorum tit. 6. pag. 12.* ratione tituli Eccleſiæ, vel concursûs populi concedatur, poſſe cantari aliam Miſſam de Feſto, ultra Miſſam correſpondentem Officio, tamen decrevit ſacra Rituum Congregatio *die 9. Maji 1606.* quòd in prædictis diebus non dicatur Miſſa de beata Virgine, neque etiam in Æde ſacra Lauretana; poterit autem cantari in primo triduo majoris Hebdomadæ, ſine commemoratione Feriæ; & in ejus fine dicetur Evangelium S. Joannis. Quod ſemper obſerva in Miſſa de Feſto diſtinctâ à Miſſa de Feria majori, quando ambæ cantantur eodem die, ut aliàs docuimus.

6. In Aprili, ſi intra Quadrageſimam venerint Feſta ſancti Franciſci de Paula, & ſancti Leonis Papæ duæ cantantur Miſſæ; ſi verò alicubi accidat Feſtum Semiduplex, à Dominica Paſſionis ad Dominicam Palmarum, in Miſſa de Feſto dicuntur duæ tantùm Orationes, nempè ſecunda Eccleſiæ vel pro Papa, ſicut etiam in Miſſa de Feria.

7. In Feſto ſancti Marci Miſſa Litaniarum majorum cantatur ſine *Gloria*, *Credo*, & cum Præfatione Paſchali cum Orationibus tribus, ut in Litaniis minoribus; niſi terminetur Proceſſio ad Eccleſiam ſancti Marci, quia cantabitur de Feſto ex Decreto ſacræ Rituum Congregationis, *23. Maji 1603.* ſi verò incidat in diē Paſchæ, vide quæ diximus *part. hac tit. 11. n. 10. pag. 211.*

8. In minoribus Litaniis, ſi occurrat Feſtum Semiduplex, aut Duplex, cantantur duæ Miſſæ, de feſto, & de Rogationibus.

9. In Vigilia Aſcenſionis Domini cantantur duæ, de Vigilia, & Rogationibus; illa poſt Sextam, hæc poſt Nonam. Quod ſi occurrat feſtum novem Lectionum, cantari debent tres, Miſſa de feſto poſt Tertiam, reliquæ, ut dictū eſt, vide, quæ diximus *tit. 11. n. 14. pag. 212.* Et Vigiliæ Miſſa poſt Sextam dicitur, contra Alcocer, quia non jejunatur hæc Vigilia, & indicatur hic ritus *part. 1. tit. 15. num. 2. pag. 39.* ubi Hora Nona tribuitur Miſſæ de Vigilia, quæ jejunatur; ergò non illi, quæ non jejunatur, præſertim in concurſu duarum Miſſarum, inter quas aliqua debet mediare Hora ex Francol, quod aliàs diximus; & hic eſt ſenſus Rubricæ Miſſalis, quæ alioqui eſt obſcurior.

10. Menſe Junio accidere poteſt Vigilia S. Joannis & SS. Apoſtolorum infra Octavam, ex novo Decreto, & in Octava die Corporis Chriſti; & tunc duæ cantantur Miſſæ; in Miſſa verò Vigiliæ Præfatio communis dicitur, ut ſuprà *pag. 33.* In Feſto item S Leonis, niſi transferatur, cantantur duæ, de Feſto, & de Vigilia Apoſtolorum; in illa fit commem. de Octava S. Joannis, & tertia Oratio eſt de B. Virgine; in hac verò de B. Virgine, & Eccleſiæ vel pro Papa; quia Feſtum & dies infra Octavam ſunt ſimilia; Congruit illis color albus, & Hymnus Angelicus. In Eccleſia tamen S Joannis Baptiſtæ non dicitur *Credo* in Miſſa hujus Vigiliæ, ſicuti neque dicitur in Miſſa Rogationum majorum, ut docuimus ſuprà *num. 7.* in feſto S. Marci, eadem enim eſt ratio.

11. Menſe Julio occurrit caſus cantandi duas Miſſas, quando anticipatur Vigilia S. Jacobi in Sabbato, vel transfertur Feſtum S. Appollinaris in Feriam ſecundam; & in his caſibus Miſſæ duæ cantantur, de Feſto, & de Vigilia.

12. Men-

12. Menſe Auguſto, ſi Vigilia S. Laurentii fiat in Sabbato anticipatè in Feſto SS. Cyriaci, &c. vel Feſtum SS. Cyriaci, &c. transferatur in Feriam 2. duæ Miſſæ cantentur.

13. In Vigilia Aſſumptionis B. Virginis Miſſa de Vigilia non admittit *Gloria*, neque *Credo*, etiam in Eccleſia S. Laurentii, eâdem ratione, quam attulimus paulò ſuprà *num. 10.*

14. Extra Romam contingere poteſt Vigilia S. Bartholomæi in die Octava Aſſumptionis B. Virginis occurrente in Sabbato, & eodem modo cantabuntur Miſſæ de Octava die & de Vigilia, in qua neque *Gloria*, neque *Credo*, neque *Præfatio* de B. Virgine, pari ratione, quâ decrevit S. Rituum Congregatio in caſu, de quo numero ſequenti.

15. Menſe Septembri occurrere poteſt Feria Quatuor Temporum quarta in die Octava Nativitatis B. Virginis; & in Miſſa de Feria non dicitur *Gloria*, neque *Credo*, neque etiam *Præfatio* de beata Virgine, ſed communis dicitur, ex ſimili Rubrica, de qua ſuprà *n. 7.* quæ habetur in Miſſali in Miſſa Rogationum; & ita decrevit S. Rituum Congregatio *die 12. Decemb. 1626.* me petente; & anno 1627. caſus occurrit.

16. In Feſtis SS. Cornelii & Cypriani, Stigmatum S. Franciſci, SS. Januarii, &c. SS. Euſtachii, &c. & S. Lini, occurrere poſſunt Quatuor Tempora Septembris, &c. tunc duæ cantantur Miſſæ.

17. Vigilia S. Mathæi ſemper habet duas Miſſas, alteram de Sanctis Euſtachio & ſociis, alteram de Vigilia. Si accidit in Feriis Quatuor Temporum, in altera Miſſa de Feria Quatuor Temporum fit commemoratio de Vigilia, & tertia Oratio erit *A cunctis*: in Miſſa verò de Sanctis ſecunda Oratio *A cunctis*, tertia ad libitum; ſed Evangelium Vigiliæ non legitur in fine, quia non fuit lectum in Officio.

18. Menſe Octobri non accidit caſus. In Novembri duæ Miſſæ cantantur, in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum, ex nova Rubrica Miſſali addita, altera de die infra octavam poſt Tertiam; altera de Requiem poſt Nonam, ſeu poſt Vigilias Mortuorum, quia in Miſſa de Requiem fieri non poteſt Commemoratio illius, de quo fit Officium. Hoc loco monentur Sacerdotes, Sacrificium Miſſæ Defunctorum hâc die applicandum eſſe omnibus Defunctis, ex intentione Eccleſiæ; neque ideò fit injuria iis, pro quibus quotidiana fortè extat obligatio Miſſæ. Prævalet enim lex tacita rationabilis Eccleſiæ privatæ legi teſtatorum.

19. In Abſolutione ſolemni Defunctorum hâc eâdem die, quia ſolent multi circuire ſepulchra, illud obſervare debent, quòd ultima Abſolutio facienda erit ad lecticam mortuorum, cum ℟. *Libera me* longiori, & Oratione: *Abſolve*, in numero plurali; quæ habetur inter Pſalmos Graduales. Eadem autem hic militat ratio, quâ *Burchardus ſuprà pag. 10.* nos monuit, ultimo ſemper loco recitandam eſſe in Miſſa orationem *Fidelium*, quæ eſt Generalis pro Defunctis, poſt Collectas ſpeciales, ut hæc ultima cæteras colligat. Ad alia verò ſepulchra poſſunt diſtribui Reſponſoria Nocturnorum, addendo ſingulis ℣. *Requiem*, ut fit in tertio & ſexto. Fiat aſperſio & incenſatio ter, in medio, à dextris, & à ſiniſtris, cum Orationibus, ut in Miſſali, de pluribus, omiſſis Secretis. Poſt Orationem non dicitur *Requiem*, &c. niſi poſt ultimam Abſolutionem, quæ fit in medio Eccleſiæ, cui additur per Cantores: *Requieſcant in pace. Amen.*

20. Ubi fiunt aliæ ſolemnes Miſſæ pro Epiſcopis, Canonicis, & aliis, ne tamen omittatur Miſſa de die infra Octavam omnium Sanctorum, argumento à fortiori ſumpto ab iis, quæ diximus *nn. 18.* etenim Miſſa hæc de Requiem vicem gerit Anniverſarii, quod non excludit Miſſam concordantem cum Officio. Vide *pag. 8.*

21. Addam hoc loco, quòd initio Aprilis, & in fine Maji, ſeu initio Junii, aliqua Sanctorum feſta mutant ritum à tempore non Paſchali ad Paſchale, & è converſo Miſſæque Officia, ſi propria deſint, ſumenda erunt de Communi; ſed Miſſa S. Barnabæ dicitur ut in feſto S. Marci, præter Orationes, Epiſtolam & Evangelium.

22. Denique, ubi celebratur feſtum SS. Roſarii ex Decreto Gregorii XIII. de quo dicemus in Commentariis Breviarii, ne tamen dicatur ea Miſſa, quæ nomine Roſarii circumfertur, conceſſa tantùm Ordini Prædicatorum à S. Rituum Congregatione *die 25. Jan. 1622.* & prohibita fuit

Digitized by Google

fuit aliis eodem die rurſus; *die 8. April. 1628.* ſed fiat Miſſa, ut in Feſto S. Mariæ ad nives; quod obſervatur in Æde Lauretana, *ex Synodo Diœceſana, 1626.* vel ut in Nativitate, mutato nomine Feſtivitatis, quod fit Bononiæ; ſed illud prius magis placet.

De Rubricis Miſſarum Communis Sanctorum. XVI.

1. COmmunes Miſſæ inſerviunt tùm celebrandis Sanctorum aliquorum Feſtis, quæ habentur in Calendario, & nihil habent proprium; vel non habent omnia, ut videre eſt in Proprio Sanctorum; tùm celebrandis eorum Feſtivitatibus, qui extra Calendarium occurrunt in pluribus locis, præſertim verò Patroni locorum, & Titularibus Eccleſiarum, qui omninò nihil habent proprium in Miſſali.

2. Eſt autem liberum cuicunque recitare Miſſam, quam maluerit ex eodem Communi, ubi ſunt plures Miſſæ, & multò magis Epiſtolam & Evangelium, ex ibidem aſſignatis, ut habetur *in Rubricis ante Commune unius Mart. non Pontificis, & ante Miſſam de pluribus Martyribus tempore Paſchali.* Maximè verò decet illud Evangelium legere, quod in Officio habet Homiliam in Breviario approbatam, ut concordet Miſſa cum Officio, quanquam in Octavario noſtro Homiliæ nunc habentur de quovis Evangelio, quod in Miſſali legitur.

3. Et quidem de Feſto Patroni loci, ſeu Titularis Eccleſiæ meminit *Microl.c.43.* & ex generali fieri conſuetudine, docet *Radulph. Prop.17.* Ad quod Feſtum, ſcilicet Patroni loci, tenentur etiã Regulares ejuſdem loci, non autem ad Octavam celebrandam; ex Decreto S. Rituum Congregationis, ad populorum excitandam pietatem erga Sanctos eorundem Patronos locorum.

4. Porrò Miſſæ communes de Sanctis numero 24. ad ſex titulos reducuntur, Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, Virginum, Mulierum ſanctarum, & Dedicationis Eccleſiæ; Apoſtolorum autem Miſſa de Vigilia tantùm eſt communis. Martyrum Miſſæ ſunt, vel plurium, vel Pontificis & Martyris, vel non Pontificis, vel extra tempus Paſchale, vel tempore Paſchali. Quo tempore, ut ait *S. Ambroſ. Serm. 74.* dignum & congruum eſt, ut poſt lætitiam Paſchæ, quam in Eccleſia celebramus, gaudia noſtra cum SS. Martyribus conferamus, qui conſortes fuerunt Dominicæ paſſionis, & ideò de his Miſſæ Paſchales habentur, non de aliis; in quorum Miſſis communibus additio fit ſolummodò cantici Paſchalis *Alleluja*, ut dicitur *in Rubrica ante Commune plurimorum Martyrum extra tempus Paſchale.*

5. Confeſſores autem; quam vocem non accipimus ut apud antiquos, pro iis, qui Chriſti fidem interpellati coram fidei hoſtibus confeſſi ſunt, vel experti aliquod tormentum, non tamen occubuerunt (lege *Cyprianum Epiſt. 7. & 9. cum Schol. Pamelii*) ſed accipimus ex hodierno uſu pro iis, qui ſanctè vixerunt, qui vel ſunt Pontifices, vel Doctores, vel non Pontifices, vel Abbates.

6. Virgines item vel una, vel plures, vel Martyres etiam, vel non Martyres. Mulieres denique ſanctæ vel ſunt Martyres, non Virgines; vel neque Virgines, neque Martyres.

7. De quibus Miſſis, Evangeliis & Epiſtolis mentio eſt apud *Durand. libr. 7. à cap. 43. ad 47.* Ante S. Gregorium nulla eſt mentio Miſſarum de Communi Sanctorum; in cujus *Sacramentario* adſunt Miſſæ de Communi Martyris, & plurium; unius Confeſſoris & plurium, Virginum & Martyrum. *Pamelius in 3. lib. Sacrament.* facit earum authorem majori ex parte Alcuinum.

8. Rubrica illa videlicet,

Commune Martyrum tempore Paſchali, ſcilicet à Dominica in Octava Paſchæ, uſque ad Vigiliam Pentecoſtès.

Cauſam apertam habet; quia infra Octavam Paſchatis, & à Vigilia Pentecoſtès, uſque ad Trinitatem, neque etiam de Patrono fit Officium ſine privilegio. Quòd ſi iis diebus cantanda ſit Miſſa ob concurſum populi, quod conceditur *in 1. part. Rubric. tit. 6.* abſque dubio Miſſa erit

ut

ut in tempore Paſchali; quia tempus Paſchale terminatur in Sabbato ante Trinitatem, ut ſuprà docuimus; quod etiam nota pro Votivis ſolemnibus pro re gravi, de aliquo Sancto, aut pluribus, per eos dies celebrandis, quæ non prohibentur in Rubricis generalibus.

9. Dedicatio Eccleſiæ anniverſaria celebratur; cujus nomina ſunt multa & varia. Nam Eccleſia vox Græca eſt, & concionem ſignificat, *Act. 19.* ſeu convocationem, *ex Cyrillo Catech. 18.* dicta etiam eſt cœnaculum, à cœna Domini, apud *Baron. anno 57. & 59.* Domus Dei, Orationis Domicilium, quaſi Dei locus; Templum, quaſi tectum amplum; Baſilica Regis Regum, Martyrum Confeſſio, & Oratorium, lege *Durand. libro primo de Ritibus capite primo*, jure igitur Dedicatio celebratur. Ex authoritate Apoſtolica, inquit *Radulph. Propoſit. 17.* Conſtantinus edixit, *ex Euſebio libro quarto.* Athanaſ. docuit *Apolog. 2.* S. Aug. habuit in eodem Sermonem 252. de Tempore, & alios. Extant Canones *Felicis IV. & Gregorii I. de Conſec. Diſt. 1. cap. 17. Solemnitates*, ubi affertur exemplum Chriſti concurrentis ad Encœnia, id eſt, Dedicationem Templi Jeroſolymitani, *Joannis 10.* Dedicantur autem, ait *Alcuinus de Cœna Domini*, ut in eis invitetur Adventus Angelorum, & homines in eas intrantes etiam ab exili cogitatione ſe contineant. *Solve calceamentum de pedibus tuis; locus enim, in quo ſtas, terra ſancta eſt*; hæc ille. *S Thom. 3. part. q. 85. art. 3. ad quartum.* Ideò, ait, conſecratur Eccleſia, quia ſancta eſt Eccleſia ſponſa Chriſti, & cum Octava celebratur, *de Conſecr. Diſt. prædictâ*, ad denotandam glorioſam Reſurrectionem futuram ejuſdem. Hæc ibi

10. Nota parentheſim in Oratione ſecreta hujus Miſſæ; ea enim verba, quæ parentheſi clauduntur, omitti debent, cùm dicitur Miſſa de Dedicatione alicujus Eccleſiæ, quæ non eſt eadem ipſa, in qua celebratur, ut in Dedicatione Baſilicarum Salvatoris, & Apoſtolorum Petri & Pauli, quæ ab univerſis celebrantur, extra eaſdem Eccleſias; & in Dedicationibus Cathedralium Eccleſiarum, quæ jubentur celebrari ab omnibus diœceſanis. Me præſente, ad hunc finem facta eſt parentheſis, quam ferè omnes ad hanc fortè diem ignoravêre. Collecta & Secreta habentur *in Sacram. Gregor.*

In Dedicatione Eccleſiæ Cathedralis, quæ [ut innuimus, & in ſecundo Tomo docemus] celebrari debet à Clero civitatis, Diœceſis, dicitur *Credo*, etiam extra propriam Eccleſiam; ſicuti fit in Dedicationibus Baſilicarum Salvatoris, & Apoſtolorum Petri & Pauli, & etiam extra eorum Baſilicas, ob rationem allatam, cùm de Symbolo ageremus *pag. 31.* quia & eodem modo, quo totus Orbis veneratur Baſilicas, Cathedralem alteram Urbis, hoc eſt, Salvatoris, alteram quaſi Cathedralem, nempe SS. Apoſtolorum, debet unaquæque civitas & Diœceſis magis minùsve ſuam venerari Cathedralem, & extra eandem, in ejuſdem gratiam, recitare Symbolum in Miſſa. Ratio verò eorũ, qui dicunt, ideò recitari Symbolum in Dedicatione Cathedralis Eccleſiæ, quia etiam extra eandem eſt primæ claſſis, non ſufficit; quia Feſtum S. Joannis Baptiſtæ eſt primæ claſſis ubique, & tamen extra propriam Eccleſiam non dicitur *Credo*. Neque item alia ratio ſatisfacit integrè, quòd nimirùm Cathedralis Eccleſia eſt propria cujuſque, & poteſt dici Dedicatio propriæ Eccleſiæ, de qua *in Rubric. de Symbolo*; quia verè non eſt ita propria eo ſenſu, quo loquuntur Rubricæ Miſſalis & Breviarii de Dedicatione propriæ Eccleſiæ.

11. In ipſa die Dedicationis Eccleſiæ Miſſa dicitur, ut ſuprà.

Ordo Roman. in Dedicatione Eccleſ. Non eſt hujus loci explicare ritum conſecrationis Eccleſiæ; lege interim *Tobiam noſtrum part. 1. cap. 27. 28. 29.*

12. In ipſa die Dedicationis Altaris Miſſa dicitur, ut ſuprà.

Antiquitùs fiebat annua Dedicatio Altaris, *ex Aug. Serm. 254. & 255. de Tempore.* Nam unicuique Altari conſecrato aſſiſtere Angelũ Dei, probant exempla *in Prato ſpir. Sophronii c. 4. & 10.*

13. Plura quoque Altaria conſecrari in Eccleſia docet S. Greg. *lib. 5. Epiſt. 50.* ubi agit de tredecim Altaribus dedicandis, quidquid garriant Hæretici.

14. Demùm conſecratur Altare, ad indicandam ſanctitatem Chriſti, S. Thom. *3. part. quæſt. 38. artic. 3. ad 4.* Plura lege de Altaribus apud Tobiam noſtrum *par. 1. cap. 7.*

De Rubricis Miſſarum Votivarum in fine Miſſalis. XVII.

1. SEquentes Miſſæ Votivæ, licèt pro Sacerdotis devotione quacunque die dici poſſint per hebdomadam, quando Feſtum Duplex non occurrit; hoc tamen paſſim, niſi rationabili de cauſa, fieri non debet; ſed, quoad fieri poteſt, Miſſa cum Officio conveniat. Cuique autem diei propria Miſſa poteſt aſſignari, ut Feriâ ſecundâ, niſi dicatur pro Defunctis, Miſſa de ſancta Trinitate, Feriâ tertiâ de Angelis, Feriâ quartâ de Apoſtolis, Feriâ quintâ de Spiritu ſancto, vel de ſanctiſſimæ Euchariſtiæ Sacramento, Feriâ ſextâ de Cruce, vel de Paſſione Domini, Sabbato de ſancta Maria. In ipſis non dicitur Gloria in excelſis, nec Credo, niſi pro publica Eccleſiæ cauſa. In Miſſa autem beatæ Mariæ in Sabbato, & in Miſſa Angelorum, dicitur tantùm Gloria in excelſis.

2. Tempore Paſchali in fine Introitûs dicuntur duo Alleluja, & in fine Offertorii, & Communionis additur Alleluja, ubi non habetur.

3. Miſſarum Votivarum de Trinitate, de Angelis, de Spiritu ſancto, de Cruce & de ſancta Maria authorem aliquo modo diximus ſupra *in Rubric. gener. 1. par. tit. 4. num. 3. pag. 7.* fuiſſe Alcuinum, docuimus etiam *ibid.* cur Feriæ ſecundæ tributa fuerit Miſſa de Trinitate, Feriæ tertiæ de Angelis, Feriæ quintæ de Spiritu ſancto, & de ſanctiſſimo Sacramento; quæ in recognitione Miſſalis Clementis VIII. auctoritate fuit hoc loco collocata, pro ſolemni quadraginta Horarum, quam vocant, Oratione; & pro quolibet die per annum, & aliis de cauſis extra ejuſdem Feſtum & Octavam occurrentibus; cui nihil addi debet, neque *Sequentia*, inconſultâ Sede Apoſtolicâ. Item Feriæ ſextæ de Cruce, cui addita Miſſa de Paſſione, ſimilem habet cauſam. Denique, cur Sabbato Miſſa de beata Virgine aſſignata ſit, ubi docuimus etiam non poſſe dici votivas Miſſas iis diebus, in quibus prohibetur fieri de Feſto duplici.

4. Miſſa de Angelis, *Benedicite*, &c. citatur *in Concilio Conſtantienſi Seſſione 9.*

5. Feriâ quartâ dicitur Miſſa de Apoſtolis, quæ non ante Pium V. eiſdem fuit aſſignata, vel quia ſucceſſit Miſſæ votivæ de charitate, quam eidem Feriæ *Alcuinus* inter Votivas aſſignaverat; vel quia hac die creati fuêre Sol & Luna; Petrus autem fuit Sol Hebræis, Paulus Luna Gentibus, prima Eccleſiæ luminaria; vel quia occupatis aliis Feriis, ex cauſis ſuprà allatis, hæc Apoſtolis debebatur, tanquam Patronis totius Eccleſiæ; vel quia die Mercurii obierunt, *ex Diacono in Vita S. Petri*, aliam cauſam vide *loco citato num. 3.* Collectæ verò de Apoſtolis auctor eſt vel Leo II. *ex Durand. lib. 7. c. 15.* vel Leo IV. *ex Ligno vitæ lib. 5. Arnoldi Wion.*

6. Quæſitum eſt, An in Votiva Converſionis S. Pauli facienda ſit Commemoratio S. Petri, qui nunquam ſeparatur à S. Paulo? Reſpondeo, niſi vice illius dicatur Votiva communis utrique Apoſtolo, cum intentione ad venerandam Converſionem S. Pauli, quod mihi arridet; omninò nunquam ſeparandi erunt ii, quos Eccleſia conjunxit; & licèt in Sexageſima videatur eoſdem ſeparare in Collecta ſolius S. Pauli, latenter id facit ob Stationem in Eccleſia S. Pauli, quem, tacito nomine proprio, Doctorem Gentium appellat.

7. In Sabbato de beata Virgine quinque Miſſæ poſitæ ſunt pro diverſitate temporum accommo-

modatæ, ut conſideranti ſatis apertè patet. Oratio *Concede* cum duabus ſequentibus habetur *in Sacramentario Gregoriano*, ubi etiam Orationes de Cruce, Paſchalis & non Paſchalis.

8. Sed quid agendum, quando Miſſa Votiva exigitur de Aſſumptione beatæ Virginis, de Nativitate ejuſdem & ejuſmodi? dici poteſt Miſſa de beata Virgine ex his quinque Votivis, cum intentione ad honorem Aſſumptionis beatæ Virginis, &c. aliàs enim dedecet, vel dicere *Gaudeamus omnes in Domino diem Feſtum*, &c. vel immutare tunc verba *diem Feſtum*, *in Commemorationem*; tùm alia ſequerentur incongrua: neque laicorum causâ violandæ ſunt Rubricæ.

9. Miſſa *ſanctiſſimi Roſarii* non conceditur omnibus, ut dictum eſt ſuprà à S. Rituum Congregat. *pag. 223*. Quòd, ſi quis habeat onus celebrandi Miſſam de Roſario, conſulat S. Rituum Congregationem, quæ concedere ſolet, ut dicat Miſſam de beata Virgine Votivam, ut in Miſſali, & ſatisfaciet, ex Decreto ejuſdem ſacræ Congregat. *die 6. Maji 1623. 7. Auguſti, & 30. Septembris 1628.* eodem modo decrevit S. Rituum Congregatio *de Miſſa S. Mariæ de Carmelo die 8. Aprilis 1628*, ut ne ſit communis omnibus, ſed tantùm Carmelitis.

10. De Apoſtolis aliis, quando Votiva occurrit dicenda, ſi qui ratione temporis deſit, puta *Tractus*, ſeu *Verſus* cum *Alleluja*, tempore Paſchali; *Tractus* quidem deſumi poterit ex Miſſa Votiva SS. Petri & Pauli; *Verſus* autem cum *Alleluja* tempore Paſchali, imò verò etiam Introitus cum acceſſoriis, ex Feſto S. Marci, ut in ſimili caſu jubetur in fine Miſſæ Votivæ Apoſtolorum Petri & Pauli, eſt enim eadem ratio.

11. Dubitatum eſt, An in Feriis Adventûs, in quibus poſt *Graduale* omittitur *Alleluja*, ſi Miſſæ dicantur Votivæ, & præſertim pro peccatis, & de Paſſione Domini, omittendus ſit *Verſus* cum ſuo *Alleluja*; ſed verè non ſunt Miſſæ de Tempore, ut Feriæ Adventûs, Quatuor Temporum & Vigiliarum, quæ jejunantur, in quibus *Graduale* tantùm dicitur. Et ſicut Votivæ participant de Feſtis, quorum ſunt Votivæ; ita decet poſt *Graduale*, id eſt, lamentum audiri *Alleluja* extra Septuageſimam, ad aliqualem lætitiam exprimendam, ut in Rubricis gener. enarravimus. Vide Miſſam Votivam de beata Virgine ab Adventu ad Nativitatem Domini, in qua reperies *Alleluja*, ut in Feſtis. Omnes autem Votivæ inſtitutæ ſunt in eodem gradu, licèt aliqua minùs ſolemnitatis viſa ſit habere quàm aliæ, ut de Paſſione, pro peccatis, infirmis, & ejuſmodi; optima igitur Miſſalis Rubrica.

12. Obſervandum verò eſt infra Octav. Paſchæ, ſi Votiva cantetur pro re gravi, in ea dici *Graduale*; quod convenit illi Octavæ, non Votivæ Paſchali, ita Ruiz. *in ſuo Cæremoniali*, & benè; neque dici *Ite Miſſa eſt*, cum duplici *Alleluja*, quod proprium eſt Paſchalis Miſſæ de Octava, ut ſuprà diximus *part. 4. tit. 11. num. 3.*

13. In aliis Votivis Sanctorum vel dicitur Miſſa propria Sancti, ſi habet, mutato in Collecta verbo *Natalitia Feſta*, & ejuſmodi, in *Commemorationem*; deſumptis item vel *Tractu*, vel *Verſibus* cum *Alleluja*, vel etiam *Graduali*, ſi opus eſt, ex Miſſa de Communi; vel certè tota Miſſa dicatur de Communi, prout ratio temporis ſive Paſchalis ſive non Paſchalis requirit. Paſchale verò tempus durat, ut diximus, uſque ad Sabbatum poſt Pentecoſten incluſivè.

14 Miſſa *de quindecim Auxiliatoribus*, quæ impreſſa eſt Venetiis, rejecta eſt à S. Rituum Congregatione *die 16. Januar. 1617*. ita, ut neque retineri poſſit in calce Miſſalis, ſub pœnis librorum prohibitorum; eodemque modo rejecta eſt Miſſa *de Patre æterno* Madriti edita, & Miſſa *de S. Gregorio pro vivis* Venetiis impreſſa, extant Decreta prælo data *die 8. Aprilis, 1628.*

15. In Votivis pro gratiarum actione additur Oratio propria, quæ habetur poſt Votivam de SS. Trinitate, cum concluſione diſtincta à concluſione primæ Collectæ ſeu Orationis, *ut in Rubric. gener. 1. part. tit. 7. pag. 15.* diximus, ita ut in Miſſa ſolemni duæ tantùm Orationes dicantur cum diſtinctis concluſionibus, quod non minuit ſolemnitatem, ſicut neque Feſtum S. Pauli diminuitur, additâ Oratione tantum S. Pauli; in Miſſis autem privatis ſecunda erit de Officio, ut ex ſupradictis patet *1. parte Rubric. tit. 4. n. 3. pag. 7.* tertia de gratiarum actione.

16. In Miſſa ad poſtulandam gratiam Spiritûs ſancti, quæ eſt eadem ac de Spiritu ſancto, mutantur Orationes; dicuntur eæ, quæ habentur in fine ejuſdem Miſſæ Votivæ de Spiritu ſancto, & leguntur in *Sacramentario Gregoriano.*

17. Aliæ Miſſæ Votivæ pro diverſis rebus dici poſſunt quâcunque die, niſi fuerit Dominica, vel Officium Duplex; ſed tamen paſſim non dicantur, niſi urgenti de cauſa, ut ſuprà dictum eſt de aliis Miſſis Votivis.

18. Additæ ſunt enim tredecim aliæ Miſſæ votivæ prædictis, pro aliis neceſſitatibus, de quibus aliqua notatu digna nunc enarrabimus. Et quidem, quæ ad Summum Pontificem creandū, creatum, coronatum attinent; qui eſt Caput Eccleſiæ, nemo eas vocabit in dubium; cùm pro eodem in Canone ſemper orandum ſit diſtinctè; in Collectis etiam Oratio pro Papa eſt ſatis frequens, & in ſolemnioribus anni temporibus. Patebit adhuc multò magis ex ritu mox laudando circa Epiſcopos locorum proprios. S. Leo in ſuæ aſſumptionis anniverſario Sermones habuit; imò Romam conveniebant eo die alii Epiſcopi, ut videre eſt *in Epiſtola Hilaris Papæ ad Aſcaniū.* Primâ ergò vice poterit hæc Miſſa dici, etiam in Dominica, ſeu Feſto Duplici, id eſt, Miſſa, ut in Cathedra S. Petri, tam in creatione Papæ quàm in coronatione, mutatâ Collectâ, cum *Credo*, ut in Miſſali dicitur, in añiverſario eadē dici debet.

19. De Anniverſario Electionis ſeu Conſecrationis Epiſcopi extat Canon *Felicis de Conſecr. Diſtinct. 1. Solemnitates,* dicebatur autem Natalis dies Epiſcopi, *ex S. Ambroſ. l. 8. Epiſt. 60. ad Felicem, edit. Rom. Paulin. Epiſt 16. ad Delphinum. & ex Hilario prædicta Epiſt. ad Aſcaniū,* Nota in Rubrica particulam *ſeu*, nam ſonat, &, ut patet apertè, *in Rubrica de Symbolo circa finem, & in Rubric. de Coloribus Param. num. 2. circa finem,* quare utraque celebrari poteſt. Apud Græcos in Menologiis notantur dies Ordinationum S. Baſilii, S. Joannis Chryſoſtomi, & aliorum. Apud Romanos vide, quæ ſcribit *S. Ambroſius de Felice Comenſi Epiſcopo lib. 8. Epiſt. 60. cit. S. Auguſtinus de Aurelio Carthag. Sermone trigeſimo ſecundo de Verb. Domini, & de ſuamet Ordinatione anniverſaria Homil. 24. & 25.* Ex quibus patet, ſi altera tantùm celebretur, conſecratio potiùs quàm electio celebranda erit.

20. Si igitur venerit in die Feſtivo, Miſſa erit de Feſto, cum commemoratione pro Epiſcopo, *Cærem. Epiſc. lib. 2. cap. 35.* In Oratione autem nominatur Epiſcopus, & civitas, quia Eccleſia ſine additamento ſignificat univerſalem Eccleſiam; ſi verò in die non Feſtivo Miſſa dicitur, *ut in Miſſali, & emendato Cæremoniali*, cum unica Oratione, *Gloria, Credo,* & Præfatione communi, ſive de tempore, vel habente rationem temporis, quia fortè infra Octavam occurrat.

21. In ſequentibus Miſſis nulla eſt difficultas: ante Pium V. erant in uſu, *& in Sacramentario Gregoriano* leguntur Orationes *pro iter agentibus, pro quacunque neceſſitate, Remiſſione peccatorum, tempore belli, pace, vitandâ mortalitate* (cujus Miſſæ dicitur auctor Clemens VI. *in Ligno vitæ lib. 5.*) *& pro infirmis*; ſed & Miſſæ *pro infirmis* meminit Chryſ. *Hom. 77. in Joan.* Miſſam *pro moribundo* innuit Joan. Diac. *lib. 4. de Vita S. Greg. c. 86.*

22. Miſſa pro ſponſo & ſponſa dicenda eſt extra diem Feſtum de præcepto, *ex propria ante eandem Miſſam Rubrica*, quæ Miſſam Dominicæ ſeu Feſti celebrari jubet cum commemoratione benedictionis; ſi vidua ſponſa eſt, non benedicitur cum hac Miſſa, etiamſi vir nunquam nupſerit; ſi verò nupſerit vir, & virginem ducat, ubi ea viget conſuetudo, poterunt nuptiæ benedici cum hac Miſſa, ut habetur expreſsè *in Rituali Rom. Pauli V.* Cæterùm Miſſæ Sacrificium offerri ſolitum in nuptiis, docet apertè Tertullian. *ad Uxorem lib. 2. in fine.* Unde ſufficiam, inquit, ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii, quod Eccleſia conciliat, & confirmat oblatio? oblationis autem nomine intelligit Miſſam, Baron. *anno 57. num. 49.* Videamus Rubricas.

23. Dicto Pater noſter, Sacerdos, antequam dicat: Libera nos quæſumus Domine, ſtans in cornu Epiſtolæ versùs ſponſum & ſponſam ante Altare genuflexos, dicit ſuper eos ſequentes Orationes:

Te-

Tenente librum miniſtro ante eum, & dùm recedit à medio, ſeu accedit ad medium, genuflectat ſemper Sacramento; verùm congruè poſt ſeptem petitiones Orationis Dominicalis, petit confeſtim Sacerdos, quæ ſunt utilia ſponſis coram eodem Sacramento, ut efficaciùs obtineat, & iterùm revertitur ad Preces Eccleſiæ pro iiſdem etiam ſponſis, dicens: *Libera nos*, &c. Orationes autem pro ſponſis ſunt Ordinis Romani. Poterit ſuo loco dari Pax cum inſtrumento, oſculato à Sacerdote per miniſtrum ſponſo & ſponſæ.

24. Poſtquam ſumpſerit Sanguinem, communicet ſponſos.

Ex Tertulliano de Monogamia capite undecimo. Illi (Sacerdotes) ſic dabunt viros & uxores, quomodo buccellas, quas ſuprà docuimus eſſe particulas cum Baron. *ſuprà citato numero quadrageſimo nono*, licèt Albaſpin. aliud ibi intelligat.

25. Sacerdos, antequam populo benedicat, converſus ad ſponſum & ſponſam dicat, &c.

Hoc eſt, in cornu Epiſtolæ, ut ſuprà, & ut de vicino libro commodè legat.

Benedictio ſpecialis danda eſt ante generalem, quaſi ante partem aliorum.

26. Aſperſio ſponſorum, quæ fit cum Aqua benedicta in fine, fiat cum aſpergillo & aquâ, cum ſigno Crucis ſuper eos, eo modo quo dicitur *in Rituali Romano, in benedictione mulieris poſt partum, & aliarum perſonarum.* Benedictio verò hæc ſponſorum firmata fuit Evariſti Decreto *Epiſt. 1. ad Epiſc. Africanos.*

27. Ultimo loco ponuntur Orationes diverſæ ad libitum dicendæ, quando non eſt Feſtum Duplex. Circa quas hæc occurrunt notanda, & Primò, Regulam illam, *De eodem non fit in Miſſa bis per modum principalis, ſive ſit Feſtum, ſive ſit Votivum, & per modum ſimul Commemorationis*, veram eſſe, & habere locum in ſenſu formali Commemorationis, quæ dicit ordinem ad Officium, quod accidit in Collectis ordinariè, non ultrà tertiam in Miſſa; non autem locum habet illa Regula in Collectis purè acceſſoriis, remotioribus à prima; nec in iis, quæ addi poſſunt uſque ad quinque, ſeu ſeptem, ut ſuprà dictum eſt *in 1. part. Rubr. tit. 9. de Orationibus n. 12. pag. 22.* Prima pars probatur *ex eodem tit. 9. n. 15.* ubi ideò in Miſſis de B. Maria dicitur Oratio de Spiritu ſancto, & in Votiva de Apoſtolis, pro *A cunctis* dicitur, *Concede*, de B. Virgine, ut ibidem adnotavimus. Altera pars manifeſtè patet; quia alioquin ſequeretur, quòd, quando plures dici poſſunt Orationes (inter quas certú eſt, fieri ſemper mentionem de B. Virgine in Oratione *A cunctis*, vel, *Concede*) nunquam in Miſſa poſſet dici Oratio ad poſcenda Suffragia Sanctorum: *Concede quæſumus*, &c. neque alia, *pro Congregatione & familia*, in quibus fit expreſſa mentio de B. Virgine, & eſſent fruſtrà in Miſſali; quod non debet dici. Item in Miſſa de Spiritu ſancto Votiva cum quinque Orationibus non poſſet unquam dici Oratio ad poſtulandam continentiam: *Ure igne ſancti Spiritûs*, neque *pro Devotis amicis*, in qua etiam nominatur Spiritus ſanctus. Item in Votiva de Apoſtolis; & in aliis Miſſis, in quibus dicitur: *A cunctis*, & tertia eſt ad libitum, non poſſet unquam dici Oratio *pro conſtituto in carcere*, in qua nominatur beatus Petrus. Ergò ultra viciniorem acceſſoriam, quæ Commemorationem ſapit, & debet eſſe diverſa à prima Collecta, nihil refert, an in aliis purè acceſſoriis & remotioribus à prima, mentio de novo fiat eorum, qui in prima vel altera Collecta fuêre nominati; quâ conceſſâ diſtinctione, certè nihil erit fruſtrà poſitum in Miſſali Romano.

28. Prima tamen Oratio ex his Votivis, nimirùm *ad poſcenda ſuffragia Sanctorum*, non debet dici, quando dicitur *A cunctis*, quia eædem ſunt, ut ex titulo earundem patet; poterit autem illa prima: *Concede*, dici in ea Miſſa, quæ habet ſecundam: *Concede*, de beata Virgine, & admittit quinque vel ſeptem Orationes ſuo loco congruo poſt Orationem tertiam, ſi propria ſit aſſignata; vel poterit, & à Ma-

Majoribus quandoque juberi, ut dicatur etiam in Duplicibus pro re gravi & publicâ causâ, ſicut alia: *Deus refugium noſtrum, & virtus*, &c. & his modis non erit ſuperflua in Miſſali: quâ de re acutè dubitavêre nonnulli. Auctor ejuſdem primæ Orationis neſcitur, ſed meminit *Abbas Grimoldus in libro Sacramentorum apud Pamelium in Tomo 2. Liturgicon Eccleſ. Latinæ.*

29. Orationis *A cunctis* jam dedimus auctorem, & declaravimus N. quod in ea habetur *pag. 20* Addimus hoc loco, pro dignitate Patroni nominandi in illo N. ante Apoſtolos quandoque nominationem fieri, ut S. Michaelis, vel S. Joannis Baptiſtæ, ex Decreto S. Rituum Congregationis *de 22. Auguſti 1620.*

30. Oratio *pro ſeipſo Sacerdote* (quod ſuprà docuimus *pag. 20.*) dici non debet in Miſſa, cui intereſt proprius Epiſcopus; vel eo major, vel Princeps magnus *ex Burchard. in Ord. celebrat. Miſſæ*, potiùs orandum eſt pro Prælato ſeu Principe præſente; quod fit ob reverentiam eorundem Majorum. Habetur autem Collecta hæc *in libro Sacramentorum Abb. Grimoldi cit.*

31. Idem *Abbas Grimoldus* meminit *ibidem* Orationum *pro navigantibus, & ad humilitatem poſtulandam*; reliquæ *pro Papa, Imperatore, Rege, Prælatis, contra perſecutores Eccleſiæ, contra male agentes, ad pluviam, ſerenitatem, repellendas tempeſtates, pro peſte animalium, petitione lacrimarum, tentatis, & tribulatis, ad malas cogitationes repellendas, ad continentiam poſtulandam, pro devotis amicis, pro ſalute vivorum*, habentur *in Sacramentario Gregoriano.* At in Oratione *pro Imperatore* adde *electo*, ſi nondum eſt coronatus, ut dictum eſt in Benedictione cerei Paſchalis, eſt enim eadem utrobique ratio.

32. Ultima *pro vivis & defunctis* cum duabus ſequentibus tribuitur Auguſtino tanquam auctori *à Durand. lib. 4. c. 15.* & idem affirmatur *in Sacram. Gregor.*

De Rubricis Miſſarum pro Defunctis. XVIII.

1. Miſſæ mortuorum imitantur triduanam Chriſti ſepulturam; ſicuti enim in illo triduo, ita & in his Miſſis omnia laudis cantica ſubticentur, & ſolemnitates omnes ſubtrahuntur, *Durand. lib. 7. c. 35.* & nos jam multa diximus ſuprà *in Rubr. gener. part. 1. tit. 5. toto, pag. 8. 9. & part. 2. tit. 13. toto, pag. 139. &c.*

2. Introitus conſtat duobus Verſibus, quod aliàs non fit, nimirum; *Te decet*, & *Exaudi Orationem*; vel quia ſecundus ſuccedit in locum *Gloria Patri*; vel quia optamus Defunctis ſtolam binam, animæ & corporis, *Durand. lib. 6. cap. 52.*

3. Offertorium habet *Verſum* ad modum Reſponſorii; ejuſmodi erant antiqua omnia Offertoria, *Durand. lib. 4. cap. 27.* in quo ℞. explicat illud verbum: *Inferni*, id eſt, purgatorii, qui eſt locus inferior, & non differt ignis utriuſque loci, niſi duratione; cætera conveniunt, & ſignificat, ne Deus oblivifcatur animarum.

4. *Communio* etiam eſt unica in toto Miſſali cum repetitione & ℣. *Requiem*, ut in Reſponſoriis, ad inſtar antiqui ritûs Ordinis Romani, in quo communicante populo, Verſus *Communio* cantabatur cum additione Verſus *Gloria Patri*, &c. *Microl. cap. 18.*

5. Quis auctor Sequentiæ? ex Auctore *Ligni vitæ libro 2. cap. 70.* S. Gregorius eſt, ex Stephano Prohyſtino *lib. 1. de Quatuor noviſſ. cap. 5.* S. Bernardus, cujus initium eſt, inquit ille:

Cùm recordor moriturus,
Quid poſt mortem ſim futurus,
Terror terret me venturus,
Quem expecto non ſecurus.
Terret dies me terroris,
Dies iræ ac furoris,
Dies luctus ac mœroris,
Dies ultrix peccatoris.
Dies iræ, dies illa, &c.

At hi quaterni ſunt verſus, reliqui terni. Sed Bzovius *anno 1294. n. 37. & 38. ex Leandro Alberto*, eam tribuit Latino Cardinali Urſino, ſeu Frangipanio; & idem eſt. Alii tribuunt aliis, Auguſtino de Biella Ordinis Eremitarum S. Auguſtini, qui erat in humanis anno 1491. *Joſeph. Pamphilus in Chronic. Auguſt.* ex fama tamen;

qui

qui etiam ſe legiſſe ait *in Annal. Prædicatorum*, F. Humbertum quintum Generalem Magiſtrum auctorem dici, qui obiit anno 1174. *Angelus Elbus in ſpeculo ſpirituali* facit auctorem innominatum ex Ordine S. Franciſci; nominatus autem Thomas de Celano (qui vivebat anno 1250.) *à Barthol. Piſano in conformitatibus D. Franc. lib. 1. fructu 11.* cui ergò credam, neſcio. Mentio Sibillæ in 3 Verſus indicat recentioré eſſe hanc proſam S. Gregorio, qui in ſuo Sacramentorum libro nihil prorsùs gentilitatis habet.

6. In die depoſitionis & anniverſario Summi Pontificis dicitur prima Miſſa; quia, quæ raró adhibentur, pretioſa reputantur, neque quotidianâ vileſcunt conſuetudine, *Amalar. lib. 3. cap. 40.* & ideò Miſſa ſemel in anno conſtituta in Commemoratione omnium Defunctorum dici jubetur in exequiis Summi Pontificis & Epiſcoporum.

7. Pro Defuncto Cardinali eadem prima Miſſa dicenda eſt, mutatis Orationibus. Rubrica quidem non præſcribit, ſed uſus ita declaravit Rubricam, quia ſunt Epiſcopis majores. Pro Diacono tamen Cardinali Oratio: *Inclina*, ut in Miſſali.

8. Quid pro Sacerdote defuncto? licet de eo Rubrica meminerit inter defunctum Epiſcopum & Cardinalem; non tamen iiſdem æqualem eum facit. Et rationabilis conſuetudo eſt in pleriſque Eccleſiis majoribus Urbis, ut dicatur Miſſa ſecunda, mutatâ Oratione, ratione cujus videtur in Rubrica priùs de Sacerdote, quàm de Cardinali mentio facta fuiſſe; ſi tamen dicatur Miſſa prima, favet Rubrica in fine Miſſarum pro defunctis, quæ concedit, Epiſtolas & Evangelia unius Miſſæ dici poſſe in aliâ quâcumque Miſſa pro Defunctis.

9. Oratio *in tertio*, vel *ſeptimo* dicenda *ex Amalar. lib. 3. cap. 44.* dicitur ad celebritatem quandam in propriis diebus, 3. 7. 30. unde non debet dici in iis diebus, qui occurrunt inter tertium & ſeptimum, neque poſt ſeptimum uſque ad trigeſimum, in quibus dicitur Miſſa ut in quotidianis; aliàs eſſet mendacium in Collecta. Qui dies, ſicut etiam anniverſarius, numerari debent à die obitûs, ſeu depoſitionis, ut patet ex Collectis, in quibus fit mentio depoſitionis; nam S. Ambroſ. *Serm. 70.* accepit depoſitionis vocabulum tàm pro ſepultura quàm pro obitu, licet Eccleſia videatur diſtinguere inter obitum & depoſitioné, *in titulo ſecunda Miſſa defunctorum.* Si contendas diſtingui, numerabis hos dies à die ſepulturæ, quâ potiori jure ſubjacet defunctus Eccleſiaſticæ curæ; vel ſequere locorú conſuetudinem, niſi Teſtatoris verba aliud ſonent.

10. Miſſa *in die nono* non eſt ampliùs in uſu; & *Auguſtinus in Geneſim* novemdiale pro defunctis redarguit. Quadragenarium diem coluit *S. Ambroſius in obitu Theodoſii, orat. de eodem.* Alii alios dies, quos, non probante Romanâ Eccleſiâ non obſervamus ampliùs, exceptis exequiis Papalibus.

11. Sed pro prædictis Eccleſiaſticis in *tertio, ſeptimo, trigeſimo & anniverſario*, quæ Miſſa, quæ Oratio dicenda erit? in his diebus repetenda eſt Miſſa, quæ dicta eſt in die depoſitionis, ſicuti fit pro laicis in iiſdem diebus 3. 7. & 30. ex propria Rubrica. Oratio verò ſemper erit propria Epiſcopi, vel Sacerdotis. Neque refert, in ea non fieri mentionem de 3. 7. & 30. anniverſario: nam eadem Oratio pro Papa dicitur in obitu & in anniverſario, nullâ factâ in ea anniverſarii mentione.

12. Miſſa quoque eſt eadem in obitu & anniverſario Papæ, cur non etiam erit Epiſcopi? Cardinales autem eodem privilegio mortis gaudent, quo Epiſcopi, & in hujuſmodi functionibus poſt mortem ſunt æquales. Extra prædictos dies, Miſſæ dicuntur, ut in quotidianis Defunctorum, cum propriis Orationibus.

13. In titulo *Pro patre & matre* addita eſt vox *Sacerdotis*; nam aliàs de patre cujuſq; non convenit Oratio in ore Sacerdotis, ut patet audienti.

14. Miſſæ, quæ circumferuntur *Sancti Gregorii pro vivis & defunctis*, neque ſunt S. Gregorii, neque ſunt approbatæ à S. Sede Apoſtolica, imò rejectæ, ita ut neque in calce Miſſalis retineri poſſint, ex Decreto S. Rituum Congregationis *die 8. Aprilis 1626.*

15. Pro eo, qui proximè obiit, longè tamen à nobis, primâ vice poteſt dici Miſſa ut *in die tertio*, omiſſo verbo *tertium*.

16. N, exigit

Digitized by Google

16. N. exigit nomen Defuncti, ſi tamen eſt nobilis, vel conſuetudo ſit nominandi omnes in Collecta & Orationibus.

17. Habentur *in Sacrament. Gregorian.* Orationes: *Fidelium Deus*, cum Secreta, & Poſtcommunione; in anniverſario, pro Epiſcopo: *Deus omnium fidelium*; pro Sacerdote: *Praſta*; pro defuncto: *Inclina*, & *Abſolve*; pro fratribus: Secreta; pro iis qui in cœmeterio, tres conſuetæ; pro pluribus defunctis: *Deus, cui proprium*, & *Animabus* cum duabus ſeqq. reliquæ ſunt recentiores; ex quibus illæ duæ, quæ pro Epiſcopo vel Sacerdote additæ ſunt, poſt eam utrique communem: *Deus qui inter Apoſtolicos*, &c. convenientiùs dicuntur in iis Miſſis, in quibus per modum commemorationis dici debet Oratio pro prædictis iiſdem, vel certè poſitæ ſunt ad varietatem.

De Rubricis Benedictionum. XIX.

1. Benedicto hic ſumitur pro prece, quâ Eccleſiaſtico more rebus ipſis ſpecialis ſanctitas impertitur, ita ut in uſus profanos illæ deindè transferri non poſſint; & aliæ quidem ſunt conſtitutivæ benedictiones, aliæ invocativæ, *ex Cajet. 2. 2. qu. 88. art. 11.* illæ quidem, per quas ſive res, ſive perſonæ divino cultui deſtinantur; hæ verò ſunt, per quas à Deo, vel rebus, vel perſonis imploratur auxilium divinum. Primi generis ſunt Benedictiones aquæ, veſtium Sacerdotalium, mapparum Altaris, Corporalium, & Vaſculi pro ſacroſancta Euchariſtia, de quibus in Miſſali agitur; quia communes eſſe poſſunt ſimplici Sacerdoti privilegiato, ſeu delegato, nedum Epiſcopo, ſeu Abbati. Secundi generis aliæ ſunt: *Agni in Paſchate, ovorum, panis, novorum fructuum, cujuſcumque comeſtibilis, candelarum, loci, domûs novæ, thalami, & novæ navis*, quæ in Miſſali deſcriptæ ſunt citra præjudicium aliarum, quæ in Rituali Romano habentur; quia hæ à quocumque Sacerdote fieri poſſunt, & fieri ſæpiùs contingunt, neque Rituale Romanum, ſicuti Miſſale, cuicumque facilè ſuppetere ſolet.

2. Origo harum benedictionum, quæ fiunt per verba Sacerdotis, addito ſigno Crucis, abſque ullo dubio ab Apoſtolis eſt; neque deſunt, qui in hanc cauſam illud Apoſtoli Pauli explicant *1. Tim. 4. Formam habe ſanorum verborum, quæ à me didiciſti. Sanorum*, hoc eſt, quæ ſanare poſſunt creaturas, ſive inſenſibiles, ſive ſenſibiles.

3. Habitus benedicturi Sacerdotis erit Superpelliceum, & Stola regulariter alba, aliquando violacea, ut infra. Nam color albus deſignat puritatem communicandam rebus benedicendis; violaceus autem adhibetur congruè in benedictione conjuncta cum exorciſmis, ad effugandos dæmones; unde ad aquam benedicendam eo colore utimur; poteſt tamen adhiberi Stola coloris tempori convenientis, ut dicitur *in Rubricis Ritualis Romani.*

4. Stando ſemper benedicat Sacerdos, & aperto capite; manuque formet Crucis ſignum versùs rem, ubi eſt nota, † & item ipſam aſpergar in fine ter, hoc eſt, in medio, à dextris, & à ſiniſtris rei.

5. Super Altare quidem benedicendæ res collocari poterunt, non autem eſculenta, quæ omninò ſuper menſam ponenda erunt, non in Altari.

De Aqua benedicta hæ ſunt Rubricæ in Miſſali.

6. *a* Die Dominicâ, in Sacriſtia præparato ſale, & aquâ benedicendâ, *b* Sacerdos celebraturus Miſſam, vel alius ad id deputatus, Albâ, vel Superpelliceo indutus cum ſtola circa collum, primò dicit ℣. Adjutorium.

a *Die Dominicâ.*) Nunquam omittitur in Dominicis aſperſio aquæ benedictæ, *Microl. 41.* in memoriam Baptiſmi, qui in Dominica Paſchæ ſolenniter celebratur, *Rupert. lib. 7. c. 10.*

b *Sacerdos celebraturus Miſſam.*) Sacerdotis eſt hæc benedictio, *ex Concilio Nannetenſi*, ſi

ſi celebraturus eſt Miſſam, induat ſuper Albam Stolam Miſſæ convenientem; ſi alius eſt, adhibeat ſuper cottam Stolam violaceam, ut *in Rituali Romano.*

7. Deindè abſolutè incipit exorciſmum *c* ſalis.

c *Salis.)* Miſcenda eſt aqua benedicta cum ſale, ex Clemente *lib. 8. Conſtit. c. 29.* ubi meminit benedictionis aquæ, & virtutis ejus ad morbos pellendos, & dæmones fugandos; delentur etiam venialia, ex S. Thoma *3. part. quæſt. 65. art. 1. ad 6.* Quod an fiat ex opere operantis, ut aſſerunt cum S. Thoma Alenſis & Abulenſis, citati à Suarez *3. part. diſput. 12. Sect. 2.* an verò ex opere operato, quod ſignificant Victoria, Sotus & Ledeſma apud Gregor. de Valent. *Tom. 4. diſput. 7. quæſt. 4.* non eſt, quòd hoc loco minùs utiliter diſputemus. Valet etiam Aqua benedicta ad pellendos corporis morbos, ut Tobias noſter *part. 1. cap. 72.* fuſiùs probat, ubi multa de hoc effectu affert exempla non communia. Lege Baronium *Tomo ſecundo, anno 152. Tom. quarto 362. & 389. Tomo octavo 598. & Tomo decimo 944.* Illud eſt præcipuum in hoc ritu; quod ſicut in ingreſſu Eccleſiæ aſpergimur ſtatim Aquâ benedictâ; ita mundari à Deo tacitè petimus, ut majori cum puritate vel ſacrificemus, vel oremus, & præſertim Clerus hoc intendere debet, juxta illud *Iſai. 52. Mundamini, qui fertis vaſa Domini.*

8. Priùs autem quàm à Clemente, nimirùm à SS. Apoſtolis, & præſertim à S. Mathæo, qui ex Marſilio Columna, fuit author benedictionis aquæ, hunc ritum effluxiſſe certum eſt, deſumpto ritu ab Eliſeo Propheta *4. Regum 2.* qui ſale fugavit ſterilitatem aquæ, unde Raban. *lib. 2. c. 55.* Aqua à ſordibus mundat, ſal putredinem fugat; aqua nitorem præbet, ſal ſinceritatem adhibet; aqua potum ſapientiæ ſignificat, & ſal guſtum prudentiæ indicat.

9. Sed quare ſal ante aquam benedicitur? quia benedicenda eſt aqua cum ejus mixtione. Per ſalem intellige amaritudinem pœnitentiæ, per aquam Baptiſmum. Quia ergò præcedere debet cordis compunctio, ideò ſal priùs benedicitur, Durand. *libro quarto capite quarto.* Alexander Papa ritum hunc confirmavit Decreto, *de Conſecrat. can. Aquam. Diſtinctione tertiâ.* Walafrid. *cap. 19.* teſtatur cum Microlog. *cap. 41. 46. & aliis.*

10. Ter mittit ſal in aquam in modum Crucis, dicendo ſemel.

Ordo Romanus; ut in virtute Trinitatis fiat benedictio & mixtio Chriſti cum populo: *Aquæ multæ, populi multi.* Quia Chriſtus ſal eſt, à quo Apoſtoli ſal terræ dicti ſunt. Miſcenda quoq; eſt amaritudo cum pœnitentia & Baptiſmo, ex Dur. *loc. cit.* ad ſanctificationem, quam Cyprianus Papa, id eſt, Epiſcopus, citatus à Durand. *ibid.* docet eſſe proprium effectum Aquæ benedictæ.

11. Finitâ benedictione, Sacerdos celebraturus, indutus *d* Pluviali coloris officio convenientis, accedit ad Altare, & *e* ibi ad gradus cum miniſtris genuflexus, accipit à Diacono aſperſorium, & primò *f* ter aſpergit Altare, deindè ſe, *g* & erectus miniſtros, *h* incipiens Antiphonam: Aſperges me, & Chorus proſequitur: Domine hyſſopo, &c. ut infrà. Interim Celebrans *i* aſpergit Clerum, deindè populum, dicens ſubmiſsâ voce *l* cum miniſtris *m* Pſalmum Miſerere.

12. Ante Tertiam, Rupert. ait *lib. 9. c. 10.* ſed poſt Tertiam, *Ordo Rom. in die ſancto Paſchæ*, & indicat *Cæremon. Epiſcop. lib. 2. c. 31.* ubi præſcribitur, quòd in fine aſperſionis capit Planetam, & facit Sacerdos confeſſionem; ergò dictâ Tertiâ fit aſperſio; ſed & ante benedictionem Palmarum, ſeu candelarum, ſi hæc occurrat in Dominica, fit aſperſio, ut ſuprà in propriis locis dictum eſt.

d *Pluviali.)* Hoc eſt, poſt Amictum, Albam, Cin-

Cingulum & Stolam, ut *in prædicto Cæremoniali*; neque procedit poſtremus, ut aliqui ſcripſêre, ſed medius inter miniſtros paratos, *ibidem*, nempè, ſi cum iiſdem cantanda ſit Miſſa.

e *Ibi ad gradus.*) Hoc eſt, in infimo ejus gradu, *Cæremon. ibidem*, & ibidem, *ait Rubr.* genuflexus; ergò etiam genuflectit tempore Paſchali, cui Dominica æquiparatur. Aſpergit autem genuflexus Altare, ob majorem reverentiam, & ſeipſum item, ad indicandam humilitatem, ſicuti genuflexus etiam ſibi ipſi cineres imponit, ut ſuo loco diximus.

f *Ter aſpergit Altare.*] In medio versùs cornu Evangelii, tùm Epiſtolæ. Altare verò aſpergitur ob reverentiam Sacramenti in eo conficiendi, ut inde arceantur hoſtes, Durand. *ubi ſuprà*, & ob memoriam Baptiſmi Chriſti, à quo vim habet Baptiſmus noſter.

13. Quòd ſi in Altari ſit expoſita ſanctiſſima Euchariſtia, abſtinendum eſt ab aſperſione Altaris, ea ratione, quâ non ſignatur Altare ad *In principio*, ut dictum eſt *in Feria quinta in Cœna Domini*; & hoc expreſsè habetur *in Ambroſiano Miſſali proximè edito anno 1618*. Diaconus quoque tunc ſimiliter debet abſtinere ab oſculis aſperſorii & manuum.

g *Et erectus miniſtros.*) Id eſt, adhuc genuflexos, primò Diaconum, deindè Subdiaconum.

h *Incipiens Antiphonam.*) Debet *ex prædicto Cærem.* incipere Antiphonam ante aſperſionem Altaris; eodemque modo intellige Rubricam Miſſalis, quamvis poſtponere videatur Antiphonam. Convenit enim, ut dicatur *Aſperges*, futuri temporis, ante aſperſionem actualem. Neque novum videri debet, quod inchoatur Antiphona genibus flexis; nam idem præſcribitur Epiſcopo in principio Synodi in Pontificali Romano, & in qualibet Seſſione. Eſt autem hæc Antiphona de fide Baptiſmi prophetia; nam hyſſopus ſignificat humilitatem & Paſſionem Chriſti, à qua pendet Baptiſmi virtus, Rupert. *lib. 7. cap. 20.*

i *Aſpergit Clerum.*] Aſpergens non inclinat caput; at Clerum ſtare decet detecto capite, & aſpergenti reverenter caput inclinare, *Cæremon. Epiſcop. lib. 2. cap. 31.* neque tamen aſperſio ſingulorum fieri debet, ſed plurium ſimul, tàm Cleri, quàm populi; & juxta locorum conſuetudinem fiat aſperſio laicorum. Canonici ſingillatim aſpergi poterunt, ad majorem eorundem venerationem; quibus & Celebrans aliquam honoris ſignificationem adhibebit ante & poſt totam eorum aſperſionem; quod, ne fiat incongruè à majori Celebrante, ſtatuit Gregorius XIII. *30. Decembris 1573.* teſte Genuenſi *in Praxi Archiepiſcop. cap. 65. Romæ edita 1616.* ne in Eccleſiis Hiſpaniarum Antiſtes, vel alia perſona principalis aſpergat Clerum in Dominicis ante Miſſam, ſed ejus loco ſimplex Sacerdos cum Superpelliceo, & Stola, & cum Acolythis tantùm.

l *Cum miniſtris.*] Comitantur eum miniſtri, Diaconuſque elevat à dextris fimbriam Pluvialis. Quòd ſi *in prædicto Cæremon.* procedit ſolus Celebrans, hoc ibi jubetur ob reverentiam Epiſcopi præſentis, ut coram eo cum minori pompa Celebrans procedat.

m *Pſalmum.*] Id eſt, totum Pſalmum alternatim cum miniſtris.

14. Hæc Antiphona prædicto modo dicitur ad aſperſionem aquæ benedictæ in Dominicis per totum annum; exceptâ Dominicâ de Paſſione, & Dominicâ Palmarum, in quibus non dicitur *n* Gloria Patri; ſed poſt Pſalmum Miſerere, repetitur immediatè Antiphona: Aſperges me. Excepto etiam tempore Paſchali, ſcilicèt à Dominica Paſchæ uſque ad Pentecoſten, quo tempore cantatur Antiphona: *o* Vidi aquam. Dominicâ verò Trinitatis reſumitur Aſperges.

n *Gloria Patri.*) Omittitur iis diebus, quibus in Miſſa dici prohibetur; hæc enim aſperſio eſt quaſi initium Miſſæ.

o *Vidi aquam.*) Habet *Ordo Romanus* in die Paſchæ Antiphonam: *Vidi aquam*, ubi etiam eoſdem exorciſmos ſalis & aquæ cum Ora-

Orationibus prædictis, quando nimirùm agitur *de conſecrat. Eccleſ.* habentur etiam *in Sacramentario S. Gregor.* Verùm hæc Antiphona deſumpta eſt ab *Ezechiele 47.* & ſignificat fontem ſacri Baptiſmatis de templo Corporis Chriſti, de cujus latere quidem lævo humanitatis, dextro autem divinitatis, exivit ſanguis, & aqua Baptiſmalis, *Rupert. loco citato.*

15. In die ſancto Paſchæ & Pentecoſtês, ubi eſt fons Baptiſmalis, fit aſperſio cum aqua pridie benedicta in fonte Baptiſmi, & ante infuſionem olei, & Chriſmatis accepta.

Hæc eadem *Ordo Romanus. & in cap. Sabbato, de Conſecr. Diſtinct. 4.*

16. Finitâ Antiphonâ ſupradicto modo, Sacerdos, qui aſperſit aquam, *p* reverſus ad Altare, ſtans ante gradus Altaris junctis manibus, dicat ℣. Oſtende, &c. Tempore Paſchali additur Alleluja.

Nota, quòd in Oratione ultima petitur mitti Angelum de cœlis, nonniſi poſt purificationem Aquæ benedictæ

p *Reverſus ad Altare,*) Hoc eſt, ad infimum ejuſdem gradum, *Ceremon. Epiſc. loco citato.*

17. Tenent autem miniſtri librum ante Celebrantem, *ibidem*, dum dicit Verſus & Orationem. Poſt Orationem *Exaudi*, deponitur pluviale, aſſumitur Manipulus cum Caſula pro Miſſa, *Cerem. ibidem.*

18. Reliquæ orationes, quæ ſequuntur pro benedictione *Agni, ovorum, panis, novorum fructuum, rerum comeſtibilium, candelarum, loci, domus novæ, thalami, novæ navis, Sacerdotalium indumentorum, mapparum, Corporalium, Vaſculi Sacramenti*, quæ ſine unctione fiunt, habentur partim *in Ordine Romano*, partim *in Pontificali*, partim *in Ritualibus antiquis.*

19. Benedictio *Agni* ad communem menſam fit ex uſu Romano, *Microlog. cap. 4. Panis*, à S. Petro, ex Abdia *lib. 2. Hiſtor. Apoſtol.* & Oratio eſt *in Sacramentario Gregoriano*; ubi etiam habetur Oratio *rerum comeſtibilium. Frugum* verò habet originem à S. Clemente *Conſtit. lib. 8. c. 4.* ſeu, *ex Baronio anno 283.* à Decreto Eutychiani Papæ.

20. Quæ traditur hoc loco *Candelarum benedictio*, ea eſt, quæ fieri contingit extra diem Purificationis beatæ Virginis; quod expreſsè notatur *in Rituali Romano Pauli V.* Item ea *loci* eſt, quæ fit extra diem Sabbati ſancti, in quo majori ritu domorum fit benedictio, & à Parocho, cujus proprius habetur ritus *in prædicto Rituali*; nam ut diximus, in Miſſali poſitæ ſunt tantùm eæ benedictiones, quæ citra præjudicium jurium Parochialium à quocumque Sacerdote, & quandocunque fieri poſſunt.

21. Pro benedictione *veſtium Sacerdotalium*, Orationes habentur *in Sacramentario Gregoriano.* Reprehendit Poſſevinus *de Officio Curati cap. 2. n. 33.* eos, & meritò, qui aſſuunt veſtem ſacerdotalem non benedictam veſti Sacerdotali benedictæ, & eam diſſuunt poſt Miſſam, putantes hoc ſufficere vice benedictionis propriæ; quod nullatenùs eſt permittendum.

22. Quæritur autem. Quis benedicere poteſt has veſtes præter Epiſcopum? Abbates, & alii Regularium Superiores ex privilegio benedicere poſſunt; non tamen benedicere paramenta Eccleſiarum non ſibi ſubditarum, neque Abbates, ex Decreto S. Rituum Congregationis *die 24. Auguſt. 1609.* renovato in favorem Epiſcopi Spoletani *die 30. Septemb. 1628.* Neque obſtat conſuetudo allegata à Tamburino *de Jure Abb. Tom. 1. diſp. 22. q. 2. n. 2.* quam abrogavit, & non obſtare declaravit eadem S. Congregatio *18. Auguſti 1629.* Nullo modo Sacerdotes ſimplices benedicere poſſunt proprias veſtes, ex Navar. *conſ. 2. de conſecr. Eccl.* neq; Protonotarii, ex Decreto S. Rituum Congregationis *17. Julii 1627.*

23. Quæritur poſtremò. An Epiſcopi hanc facultatem poſſint aliis Sacerdotibus delegare? Tabien. *V. Abbas, n. 12.* Ugolin. *de Epiſc. cap. 32. n. 5.* negant; & in praxi S. Rituum Congre-

gatio ſæpiùs requiſita fuit ab Epiſcopis inſignioribus, & S. R. E. Cardinalibus, ejuſdemque S. Rituum Congregationis Præfectis, juſtis de cauſis apud Eccleſias proprias non reſidentibus, pro facultate delegandi, & eam pluribus conceſſit, aliquando limitando perſonas in dignitate conſtitutas, *14. Novembris 1615.* aliquando tempus ad ſex menſes, *14. Maji 1616.* & ſæpiùs tandem ſine limitatione, *2. Maji 1619.* & deinceps aliis eodem modo. Ratio eſt, quia de poteſtate ordinis eſt hæc benedictio; ea verò non poteſt ab Epiſcopo delegari, ſicuti poteſtas juriſdictionis, quæ delegari poteſt.

24. Hactenùs de Benedictionibus. In calce Miſſalis additas invenies Orationes dicendas in conſecratione Epiſcopi, & in collatione Ordinum excerptas à Pontificali; at, inquies. Cur in Miſſali poſitæ ſunt? Reſpondeo, ad majorem commoditatem conſecrantis & conſecratorum, ut quiſque eas dicere poſſit ſtatim in ſuo Miſſali in Miſſa conſecrationis. Prima verò harum Orationum legitur *in Sacramentario S. Gregorii*, nimirùm ea, quæ pro Epiſcopi conſecratione dicitur.

Et hic finis totiùs Miſſalis.

APPENDICES
AD RUBRICAS
MISSALIS ROMANI.
PARS QUINTA.

AD pleniorem Rubricarum tractationem quatuor adhuc videntur deſiderari poſſe in hiſce Commentariis; & Primò, circa illam Rubricam de hora celebrandi ab Aurora uſque ad Meridiem, dari debent Tabulæ ad Auroram dignoſcendam, & Meridiem: Deindè circa aliam, ut jejunus à media nocte Sacerdos celebret; quâ item horâ Mediæ noctis limes conſtituatur. Tertiò exoptant multi brevem aliquam & probatam methodum formandæ ritè totius ſacræ ſupellectilis ad Miſſam neceſſariæ, ſeu congruentis; quibus aliquid ſuppeditandum quoque erit de nitore & munditia ejuſdem ſacræ ſupellectilis. Et quidem primis duobus ſufficiunt eæ Tabulæ quàm breviſſimæ, quas olim edidit in Mathematicis peritiſſimus Theodoſius Rubeus Privernas; &, ut Clero præſtò ſint, ſtatim eas ſubjiciemus, additis quibuſdam locorum nominibus, ubi Noſtri degunt, in quorum gratiam hæc Commentaria præcipuè ſcripſimus. Pro reliquis duobus inſudavit S. Carolus Borromæus, ex cujus Actis neceſſaria decerpemus, & utilia ad rem noſtram ordine faciliori deſcribemus.

TABU-

TABULÆ LOCORUM
PRO USU TABELLARUM SEQUENTIUM.

LOCA Italiæ ſunt in triplici differentia, inquit Theodoſius noſter; quædam ſub elevato Polo per gradus 39. alia per gradus 42. alia per gradus 45. Ea verò, quæ extra hos gradus dicuntur eſſe, reduci poſſunt ad unam ex his claſſibus, ad quam nimirùm propiùs accedunt. Itaque:

PER GRADUS 39.

Barium,
Brunduſium,
Corcyræ,
Coſentia,
Iſtria,
Regium Calabriæ;
Sardinia,
Sicilia,
Tarentum, & ejuſmodi.

PER GRADUS 42.

Ancona,
Aquila,
Arpinum,
Corſica,
Florentia,
Foroſempronium;
Fulginia,
Imola,
Lauretum,
Lucæ,
Macerata,
Neapolis,
Peruſia,
Piſæ,
Piſcia,
Ravenna;
Regium Eſtenſium,
Roma,
Septempeda,
Spoletum,
Viterbium,
Urbinum,
Zagarolum, & alia;

PER GRADUS 45.

Annetium;
Aquæ,
Aquileia,
Aſta,
Bononia,
Brixia,
Caſale S. Evaſii;
Caſale majus,
Comum,
Cremona,
Derthona,
Genua,
Mantua,
Mediolanum;
Modoetia,
Mons acutus,
Novaria,
Orta,
Papia,
Parma,
Patavium;
Placentia,
Pompeia laus;
Savona,
Taurinum,
Tononum,
Tridentum,
Venetiæ,
Vercellæ,
Verona,
Viglevanum & alia.

TABELLA I. PER GRADUS 39.

Principium crepuſculi Matut.			Meridies.		Medium noctis.	
			MENSE JANUARIO.			
Dies.	Hora.	Min.	Hora.	Min.	Hora.	Min.
3	12	59	19	20	7	20
9	12	54	19	17	7	17
15	12	49	19	14	7	14
21	12	40	19	9	7	9
26	12	31	19	4	7	4
			MENSE FEBRUARIO.			
1	12	20	18	58	6	58
7	12	9	18	52	6	52
13	11	56	18	45	6	45
19	11	42	18	38	6	38
25	11	29	18	31	6	31
			MENSE MARTIO.			
3	11	13	18	23	6	23
9	10	57	18	15	6	15
15	10	43	18	8	6	8
21	10	26	18	0	6	0
27	10	9	17	52	5	52
			MENSE APRILI.			
2	9	54	17	54	5	45
9	9	37	17	37	5	37
15	9	19	17	29	5	29
21	9	3	17	26	5	26
27	8	46	17	15	5	15
			MENSE MAJO.			
3	8	29	17	8	5	8
9	8	15	17	2	5	2
15	8	0	16	56	4	56
21	7	47	16	56	4	51
28	7	34	16	46	4	46
			MENSE JUNIO.			
3	7	26	16	43	4	43
2	7	17	16	40	4	40
16	7	12	16	38	4	38
22	7	12	16	38	4	38
28	7	12	16	38	4	38

TABEL-

TABELLA I. PER GRADUS 39.

Principium crepuſculi Matut.			Meridies.		Medium noctis.	
Dies.	Hora.	Min.	Hora.	Min.	Hora.	Min.
MENSE JULIO.						
5	7	17	16	40	4	40
11	7	26	16	43	4	43
17	7	34	16	46	4	46
24	7	47	16	51	4	51
30	8	0	16	56	4	56
MENSE AUGUSTO.						
5	9	15	17	2	5	2
11	8	29	17	8	5	8
18	8	46	17	15	5	15
24	9	3	17	26	5	26
30	9	19	17	29	5	29
MENSE SEPTEMBRI.						
5	9	37	17	37	5	38
11	9	54	17	45	5	45
18	10	9	17	52	5	52
24	10	26	18	0	6	0
30	10	43	18	8	6	8
MENSE OCTOBRI.						
6	10	57	18	15	6	15
12	11	13	18	23	6	23
18	11	29	18	31	6	31
24	11	42	18	38	6	38
30	11	56	18	45	6	45
MENSE NOVEMBRI.						
5	12	9	18	52	6	52
11	12	20	18	58	6	58
17	12	31	19	4	7	4
23	12	40	19	9	7	9
29	12	49	19	14	7	14
MENSE DECEMBRI.						
5	12	54	19	17	7	17
11	12	59	19	20	7	20
17	13	3	19	22	7	22
22	13	3	19	22	7	22
28	13	5	19	22	7	22

TABEL-

TABELLA II. PER GRADUS 42.

Principium crepuſculi Matut.			Meridies.		Medium noctis.	
			MENSE JANUARIO.			
Dies.	Hora.	Min.	Hora.	Min.	Hora.	Min.
3	13	14	19	30	7	30
9	13	9	19	27	7	27
15	13	2	19	23	7	23
21	12	51	19	17	7	17
26	12	42	19	11	7	11
			MENSE FEBRUARIO.			
1	12	29	18	5	7	5
7	12	16	18	58	6	58
13	12	1	18	50	6	50
19	11	46	18	42	6	42
25	11	30	18	34	6	34
			MENSE MARTIO.			
3	11	15	18	26	6	26
9	10	57	18	17	6	17
15	10	40	18	9	6	9
21	10	22	18	0	6	0
27	10	2	17	51	5	51
			MENSE APRILI.			
2	9	45	17	43	5	43
9	9	25	17	34	5	34
15	9	7	17	26	5	26
21	8	49	17	18	5	18
27	8	30	17	10	5	10
			MENSE MAJO.			
2	8	10	17	2	5	2
9	7	53	16	55	4	55
15	7	34	16	49	4	49
21	7	20	19	43	4	43
28	7	4	16	37	4	37
			MENSE JUNIO.			
9	6	53	16	33	4	33
9	6	44	16	30	4	30
16	6	38	16	28	4	28
22	6	38	16	28	4	28
28	6	38	16	28	4	28

TABEL.

TABELLA II. PER GRADUS 45.

Principium crepuſculi Matut.			Meridies.		Medium noctis.	
Dies.	Hora.	Min.	Hora.	Min.	Hora.	Min.
MENSE JULIO.						
5	6	44	16	30	4	30
11	6	53	16	33	4	33
17	7	4	16	37	4	37
24	7	20	16	43	4	43
30	7	34	16	49	4	49
MENSE AUGUSTO.						
5	7	55	16	55	4	55
11	8	10	17	2	5	2
18	8	30	17	10	5	10
24	8	49	17	18	5	18
30	9	7	17	26	5	26
MENSE SEPTEMBRI.						
5	9	25	17	34	5	34
11	9	45	17	43	5	43
18	10	2	17	51	5	51
24	10	22	18	0	6	0
30	10	40	18	9	6	9
MENSE OCTOBRI.						
6	10	57	18	17	6	17
12	11	15	18	26	6	26
18	11	30	18	34	6	34
24	11	46	18	42	6	42
30	12	1	18	50	6	50
MENSE NOVEMBRI.						
5	12	16	18	58	6	58
11	12	29	19	5	7	5
17	12	42	19	11	7	11
23	12	51	19	17	7	17
29	13	2	19	23	7	23
MENSE DECEMBRI.						
5	13	9	19	27	7	27
11	13	14	19	30	7	30
17	13	18	19	32	7	32
22	13	18	19	32	7	32
28	13	18	19	32	7	32

TABELLA III. PER GRADUS 45.

Principium crepuſculi Matut.			Meridies.		Medium noctis.	
			MENSE JANUARIO.			
Dies.	Hora.	Min.	Hora.	Min.	Hora.	Min.
3	13	28	19	40	7	40
9	13	25	19	37	7	37
15	13	14	19	32	7	32
21	13	3	19	26	7	26
26	12	52	19	20	7	20
			MENSE FEBRUARIO.			
1	12	38	19	12	7	12
7	12	23	19	4	7	4
13	12	8	18	56	6	56
19	11	51	18	47	6	47
25	11	33	18	38	6	38
			MENSE MARTIO.			
3	11	16	18	29	6	29
9	10	56	18	19	6	19
15	10	37	18	10	6	10
21	10	16	18	0	6	0
27	9	55	17	50	5	50
			MENSE APRILI.			
3	9	35	17	41	5	41
9	9	13	17	31	5	31
15	8	52	17	22	5	22
21	8	31	17	13	5	13
27	8	9	17	4	5	4
			MENSE MAJO.			
3	7	49	16	56	4	56
9	7	28	16	48	4	48
15	7	6	16	40	4	40
21	6	49	16	34	4	34
28	6	31	16	28	4	28
			MENSE JUNIO.			
3	6	15	16	23	4	23
9	6	5	16	20	4	20
16	5	58	16	18	4	18
22	5	55	16	17	4	17
28	3	58	16	18	4	18

TABEL-

TABELLA III. PER GRADUS 45.

Principium crepuſculi Matut.			Meridies.		Medium noctis.	
Dies.	Hora.	Min.	Hora.	Min.	Hora.	Min.
MENSE JULIO.						
5	6	5	16	20	4	20
11	6	15	16	23	4	23
17	6	31	16	28	4	28
24	6	49	16	34	4	34
30	7	6	16	40	4	40
MENSE AUGUSTO.						
5	7	28	16	48	4	48
11	7	49	16	56	4	56
18	8	9	17	4	5	4
24	8	31	17	13	5	13
30	8	52	17	22	5	22
MENSE SEPTEMBRI.						
5	9	13	17	31	5	31
11	9	35	17	41	5	41
18	9	55	17	50	5	50
24	10	16	18	0	6	0
30	10	37	18	10	6	10
MENSE OCTOBRI.						
6	10	56	18	19	6	19
12	11	16	18	29	6	29
18	11	33	18	38	6	38
24	11	51	18	47	6	47
30	12	8	18	56	6	56
MENSE NOVEMBRI.						
5	12	23	19	4	7	4
11	12	38	19	12	7	12
17	12	52	19	20	7	20
23	13	3	19	26	7	26
29	13	14	19	32	7	32
MENSE DECEMBRI.						
5	13	23	19	37	7	37
11	13	28	19	40	7	40
17	13	32	19	42	7	42
22	13	33	19	43	7	43
28	13	32	19	42	7	42

Monet idem Theodoſius; quòd Horologia Italiæ ſonant Horas tardiùs quàm indicent Horologia Solaria, quandoque per quadrantem Horæ, quandoque per dimidiam Horam; & ideò detrahenda erit illa quantitas Horæ. Hora verò conſtat minutis 60.

De Menſuris propriis ſacræ ſupellectilis ad Miſſam congruentioribus.

DAmus hoc loco formas & modulos efformandæ cujusque ſacræ ſupellectilis in ordine ad Miſſam, ſive ſolemnem, ſive privatam, *ex Actis Mediolan. Eccleſiæ*, præſertim *ex libro 1. & 2. Inſtructionum fabricæ & ſupellectilis Eccleſiaſticæ, probatarum in Concilio Provinciali Mediolan. III. à ſancta Sede Apoſtolica confirmato & laudato*; in quibus ſingillatim tradendis ordo placuit Alphabeticus, ut cujuſque rei formam ſtatim invenias.

Abacus, ſeu *Credentia*, fit è tabulis populeis abiegnisve, longè patens circa cubitos tres, pro Eccleſiæ magnitudine, Chorive, ſeu presbyterii ratione, latè cubitis duobus, altèque item extruatur, ut non ultra duos cubitos & uncias duodecim elevetur à terra.

Acerra ſive *Navicula* incenſi, ex argento, vel aurichalco, cum cochleari ejusdem materiæ, fieri debet; ita capax, ut capiat quantitatem thuris ultrà, quàm ſit neceſſarium in Miſſa.

Alba, è tela linea fit, longè producta cubitos quatuor, latè ſexdecim, ac paulò ampliùs circumquaque pateat. Manicas habeat longitudine ſeſquicubitali, hoc eſt, cubito cum dimidio, latitudine ab humeris penè cubitali, quæ uſque ad manus ſenſim anguſtiùs ducantur. In ſumma veſte, & in extremis manicis, aliquid duntaxat fit acu paululùm, ac tenuiter elaboratum: nimius enim labor in his ornandis vanitatem ſapit & levitatem.

Altare majus eo loco conſtitui deberet, ut ab ipſius Altaris gradu infimo (tres autem gradus eſſe debent) uſque ad cancellos ſpatium ſaltem interſit cubitorum octo; vel ad minimum quatuor, in Eccleſiis non Collegiatis. Sit autem à ſcabelli ſolo altitudine cubitorum duorum, & unciarum octo, & ad ſummum decem; longitudine cubitorum quinque, ac plurium, pro Eccleſiæ magnitudine; latitudine verò cubitorum ſaltem duorum & unciarum duodecim. Tres autem inter gradus bradella lignea numeretur, quæ à fronte Altaris cubitos duos producta, uncias ſexdecim latè pateat, altitudo verò ſingulorum graduum ſit unciis octo.

Altare minus elevetur cubitis duobus & unciis octo, longè pateat cubitis quatuor & dimidio, nec minùs quatuor ſaltem cubitis; latum ſit cubitis duobus. Scabellum è tabulis ligneis, latitudine cubitorum duorum, altitudine unciarum octo; ſed & longiùs pateat quàm Altare, non cubito longiùs ſed unciis circiter ſexdecim. Nullum foramen neque feneſtella ibi ſit, ubi quidquam aſſervari recondive poſſit.

Amictus è tenui tela ſit, longitudine cubitorum circiter duorum, latitudine autem ſeſquicubitali: in duobus ejus angulis anterioribus aſſuantur funiculi commodè longi, ut revocari ante pectus queant, & cum iis fieri nodus poſſit: in medio Crux acu pingatur unciarum duarum, longè ab extremitate digitis duobus in parte ſuperiori: extremitates illius, præterquam ex ea parte, quæ collum ambit, aliquo modeſto opere ornari poſſunt.

Ara ex lapide longè pateat uncias viginti, latè ſexdecim, præter capſæ dimenſionem, cui inſerta eſt. Quæ capſa è nucea omninò tabula ſit, craſſitudine unciarum circiter duarum, aut plurium, pro lapidis craſſitudine: non diſtet à fronte Altaris ſpatio longiùs unciarum octo: ita verò inſerta ſit, ut è menſæ Altaris ſuperficie paululùm extet, quò Sacerdotis celebrantis tactu dignoſci poſſit; tela denique cerata tegatur, claviculis prædictæ capſæ confixa.

Burſa Corporalium à fronte ſit Cruce vel aliâ ſacrâ imagine in medio intexta, à tergo etiam ex eadem materia & colore; intrinſecus autem ſubſerico, aut telâ candidâ circumveſtiatur: latè verò undique pateat circiter dimidio

cubito

cubito vel paulò ampliùs, & formâ quadratâ.

Calix ita efformetur, ut cuppa aliquantulùm in fundo ſit anguſta, ſenſim uſque ad ſummum labrum latior fiat. Labrum nullo modo reflectatur: nodus ita ornatur, ut, dum calix capitur, non incommodè capiatur, præſertim quando indices & pollices disjungi non poſſunt. Minorve ne ſit totus calix, amplitudine in orbem ductâ, unciarum quatuordecim altitudine duodecim.

Candelabra baſim habeant vel rotundam, vel potiùs triangularem; & Crucis baſi conformem? quæ ab Acolythis portantur, minora ſint, quàm ea, quæ in Altari collocantur.

Cingulum ex candido lino vel cannabi tenui conficiatur, longitudine cubitorum circiter ſeptem: capita ejuſdem globulis ejusdem materiæ inſerantur, filamentorum manipulis appenſis, quos floccos dicunt. Non prohibetur è ſerico, juxta varios colores paramentorum more moderno, ſed illud eſt antiquioris uſûs & myſticæ cauſæ congruentius, de qua ſuprà *pag 75.*

Non placet ea formula cinguli (ut pro veritate loquar) quæ cingulo ipſi, ut hinc inde pendeant flocci à lateribus Sacerdotis, duas addit lineas, quibus re ipſâ cingitur Alba: eſt enim ejusdem omninò formæ cum ſuccinctorio papali, quod adhibetur, (addito Manipulo) ad cingendum Albam Papæ, & nonniſi in ejuſdem Miſſa Papali; ergò non debet eſſe communis hæc forma cuicunque Celebranti.

Conopeum tabernaculi majoris ſanctiſſimæ Euchariſtiæ è materia nobiliori, vel albâ ſemper vel juxta colorem varium Feſtorum, à ſumma parte criſpatum: in fimbriis non anguſtè, ſed longè latiùs reſpondeat, & totum Tabernaculum tegat; in extremis oris habet de more ornatum laciniarum decorè contextarum.

Corporale è tela linea & candida ſit, ac ſimplex, item ab oris autem, acûs opere ſimplici, punctim ſolùm retortum ſit: longè autem uncias triginta ad minùs pateat; latè totidem; ita verò complicatum, ut nulla ejus extremitas appareat. Crux acu pingi poteſt in anteriori parte.

Crux in Altari collocanda imaginem Crucifixi habeat, & prææalta immineat candelabris, ut ſuprà dictum eſt *1. part. tit. 20. pag. 58.*

Dalmatica non reciſis manicis, ſed ad manum uſque protenſis, iiſdemque latè patentibus conficiatur. Longa eſſe poteſt cubitis duobus, & unciis ſexdecim; lata verò ab humeris cubito uno, & unciis circiter quatuor; ab extremis oris undique patens cubitis circiter quinque.

Gradus in Altari majori ne fiant, niſi duobus cubitis tantùm minùſve à pariete poſteriori illud diſtet: tuncque ejuſmodi gradus unus pluresve decenter adhiberi poterunt; ita tamen, ut circuitus Altaris non impediatur, neque candelabra ſuper iis poſita extra Altare videantur eſſe, quod eſſet contra Rubricam de Altaris incenſatione. In Altari minori unus ſit, isque ligneus, eâ longitudine, quæ Altare æquet, latitudine unciarum octo, latitudine totidem, in quo candelabra cum Cruce locanda erunt.

Hamula non ex argento, ſtanno, aurichalco, aliove metalli genere, ſed è vitro, ſeu criſtallo pellucido, cum operculo decenti.

Manipulus tres cruces habere debet & chordulas ad ligandum ſolidiores, reliqua vide in *Stola.*

Manutergium pro Miſſa ex lino tenui contextum, longitudine bicubitali, latitudine ſeſquicubitali conſtet: ornentur capita laciniis & filamentis ejuſdem materiæ.

Mappa Altaris ſuperiores è lino, ſeu cannabi, eâ ſint longitudine, ut ab utroque Altaris latere, profundiùs circiter tribus digitis quàm planum bradellæ demiſſæ ſint: nullæ ab ulla parte bambacio cærulei alteriusve coloris elaboratæ ſint, latitudine verò totam Altaris menſam contegant. Inferiores mappæ totam ſaltem menſam cooperiant.

Mappa pro Communione adhibendæ non ſupra ſcamna, ſeu cancellos [horum enim longitudinem æquabunt] longè pateant cubitos tres, latè circiter duos: capita earum exornari poterunt.

Miſſale nihil profani habeat, ſed Crucis inſigne, aliave Sancti Titularis imago in corio depicta appareat. Signaculum ejuſdem conſtare convenit funiculis ſericis duodenis, longè ita ductis, ut Miſſalis longitudinem vix quinq; unciis

ciis excedant. Ejuſdem integumentum ita longè deductum ſit, ut ab imâ parte octo unciis ſuperet coriaceum Miſſalis operimentum; à ſumma verò nihil omninò extet. Lineæ ſericæ circumdent extremitates, laciniæ imam partem exornent. Subveſtiatur tela ejuſdem coloris, quo eſt integumentum.

Pallium, quod ante Altare tenditur, pauló longiùs quàm Altare patere debet, eòque altiùs, ut ab ima parte paululùm ſub coronide ſcabelli ſeu bradellæ ejuſdem Altaris occultetur. A ſuperiori parte palmum à ſummo diſtante laciniis, quas frangias vocant, ornetur pro qualitate pallii; in exteriori parte Crux, aut imago Sancti, cujus nomine dicatum eſt Altare, aut alia ſacra effigies in medio aſſuatur; nam Zacharias Pontifex pallam auro intextam Nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti imagine ornatam, beati Petri Apoſtoli Altari obtulit. Si fieri poteſt, telari ligneo affigatur extentè; ſed illa cautio adhibeatur in telaris aſſerculo ſuperiore, ut ejus angulus inferior, cui pallium adhæret, omninò recidatur, & deprimatur, ut nullo modo poſſit acumine lædere pallium. Velamentum quoque (ſi pallium pretioſum eſt) in ſuperiori parte obtendi ei concinnè poterit, Miſſarum tempore tantùm, ne Sacerdos impediatur, vel adhærendo lædat paramenta: neque tamen ultra frangiam demittatur velamentum.

Patena inaurata undique eſſe debet, vel ſi argentea, ſit ſaltem in interiori parte; labrum extremum circulare ita tenue admodum, ut adjumentum inde ſit ad ſacræ Hoſtiæ fragmenta facilè colligenda: illam mediam concavitatem habeat, quæ amplitudinem labri calicis ferè adæquet. Minor patena pateat amplè in orbem uncias triginta duas.

Pelvicula hamularum piam ſpeciem exprimat; fundo intrinſecus conſtet lato & plano, neque ita elaborato, ut minùs firmè hamulæ impoſitæ hæreant.

Planeta more Romano (nam Ambroſiano eam deſcribunt Acta Mediolan. Eccleſiæ) latè pateat cubitos circiter duos; longè tres. Faſcia quæ vel aſſui ſolet, vel diſtingui in ipſamet planeta, ut columnæ ſpeciem à tergo & Crucis ante pectus effingat, lata erit unciis octo ad minimum. Funiculi addantur, ſeu lineæ ſericæ in ea parte, quâ pectus tegitur, ita oblongæ, ut reduci poſſint ante pectus, ad firmandam Planetam, ne defluat à tergo.

Pluviale ad imos uſque talos protenditur, longitudine cubitorum trium, & unciarum circiter ſex conſtans, & pro ſemicirculi ratione latè patens. A parte anteriori, ſummo ad extremum, hinc & inde auriphrigio decoratur: à poſteriori parte caputium ornatu auriphrigiato, qui anteriori reſpondeat. Laciniæ verò, hoc eſt, frangiæ, Romano ritu latiores eſſe debent circum caputium, breviores in oris pluvialis extremis. Fibulâ anteriori connecti debet Pluviale, additis binis, ſeu ternis uncinis majoribus. Globuli laciniati pendentes à caputio non ſunt ampliùs in uſu Romani Cleri ſæcularis.

Pulvinar pro Miſſali plenum ſit non plumâ neque lanâ conciſâ, ſed lanâ ſolidâ pilisvè cervinis: longè pateat cubito & pauló ampliùs, latè unciis circiter decem & octo, ornentur in quatuor angulis laciniatis flocculis, & opere ſimplici conſuatur.

Purificatorium è tela neque tenui, neque craſſa nimis; & ſimplici ſit acûs opere confectum; latitudine unciarum circiter octodecim ad minimum, longitudine totidem, nec verò minùs: in medio Crux parvula acu pingatur.

Pyxis, quæ ad ſanctiſſimam Euchariſtiam cuſtodiendam adhibetur, ex argento puro ſaltem, eoque inaurato fieri debet in interiori parte: cujus pes, ut manu facilè firmitèrque capi queat, altitudine ſit ſex unciarum; nodus in medio ſit ejuſmodi, quò monuimus de Calicis nodo. In fundo medio paululùm aliquid habeat, quod in orbem tenuiter emineat, ad faciliùs capiendas ultimas particulas. Operculum reſpondeat Pyxidis formæ, quod in medio inſtar ferè pyramidis extet; ab uno & altero item latere parvulos tenueſque uncinos habeat, quibus in circulo aptè includatur, & fiat immobile. In ſummo Crux parvula emineat.

Stola cum Planeta colore congruat, & materiâ longè

Digitized by Google

longè cubitis circiter ſex, ut infrà genua producatur, latè autem unciis ſex pateat; laciniæ ſeu frangiæ unciarum trium ſint: & præterea Cruces tres de more annectantur eidem, in medio, & in extremis partibus. Unaquæque Crux ſit formæ quadratæ, quæ ab omni parte unciis circiter tribus conſtet. Stolæ Sacerdotali nihil appendatur; Diaconali verò ab utraque media ejus parte duo funiculi cum flocculis laciniatis, ad illius rectè connectendæ uſum.

Superpelliceum è tela potiùs tenui, manicis ita oblongis, ut criſpatæ uſque ad digitos ſummos pertingant, quæ eſſe poſſunt cubitis circiter duobus, vel circa, latè autem patentibus in orbem circiter cubitis quatuor. In ipſo ore potiùs forma ſit rotunda quàm quadrata. A pectore nullo modo ſciſſum, aut diſſectum. Longè ducatur infrà genua, ferè ad media crura. *Vide ſuprà pag. 68.* Latè pateat ab extremis oris in ambitum cubitis circiter tredecim, ab humeris circiter octo. A nulla parte neque nimis affectatâ artificioſi operis elegantiâ elaboratum, ab humeris præſertim non ſpecioſo artificii ornatu.

Tabella pacis geſtatoria aliquo piæ cælaturæ ornatu ſit inſignis, putà imagine Pietatis expreſſa, latitudineque conſtet unciarum octo, longitudine duodecim circiter; à tergo manubrium habeat ejuſdem materiæ.

Tabella Secretarum non quernea, non nucea, neque è ligno ſubobſcuro ſit, ſed ex abiete, aliàve id generis arbore albicanti, ne pagina agglutinata obſcureſcat: latè aliquantò ampliùs pateat quàm longè, coronicibus decorè ornata. Pro Feſtis ſolemnioribus ſpecioſior eſſe debet, cum coronicibus auratis, & paginâ majuſculis impreſsâ litteris, auroque ſplendentibus.

Tabernaculum ſanctiſſimæ Euchariſtiæ politè elaboratum piis myſteriorum paſſionis Chriſti imaginibus exſculptum eſſe debet, intrinſecùs tabulis populeis circumamictum, quibus ab humiditate ſanctiſſima Euchariſtia defendatur. Forma vel octangula, ſeu ſexangula, vel quadrata, vel rotunda. In ſummo adſit imago Chriſti reſurgentis, vel ſacra Vulnera exhibentis: tùm benè clave ſit munitum, quæ etiam auro liniri debet. A fronte Altaris ſumma procul collocatum extet, non minùs cubito uno & unciis ſexdecim, ita ut Corporale latè expandi, & Pyxis, ſi caſus accidat, commodè in Altari poni poſſit. Neque ſub eo ſit ullum armariolum, neque aſſervandis quidem libris ſupellectilive Eccleſiæ ſit locus. Panno ſerico albi coloris intùs ab omni parte veſtiatur: oſtiolum habeat ab anteriori parte ornatum ſacrâ imagine Chriſti Domini crucifixi, aut reſurgentis, aut vulneratum pectus exhibentis, aut aliâ piâ effigie.

Tela ſtragula Altaris ad illud operiendum finitis Miſſis, longitudine ac latitudine ſit, quæ totam illius menſam contegat undique, & paulò ampliùs: item laciniis brevioribus ab omni parte decorè cincta: colore ſit viridi.

Thuribulum cum quadruplici catenula & operculo: catenularum autem longitudo ſit cubitorum duorum, & unciarum circiter duodecim

Tintinnabulum pro elevatione Sacramenti ſi appendatur, parieti laterali affixum hæreat, & appenſo funiculo tam longo, ut miniſter genuflexus in cornu Epiſtolæ commodè illud pulſare poſſit.

Tunicella Subdiaconalis ſimilis ſit Dalmaticæ Diaconali, de qua ſuprà; excepto, quòd anguſtiores debet habere manicas & longiores, *Cæremon. Epiſc. lib. 1. cap. 10*

Vas Hoſtiarum rotundum ſit, & latè pateat uncias quatuor, pluresvè, ut Hoſtiæ inde promi commodè poſſint. Utile quoque erit, laminam plumbeam rotundam ſerico veſtitam Hoſtiis ipſis ſuperimponere, ut earum curvatura tollatur.

Vas pro abſtergendis Calicibus, & lavandis Corporalibus, æneum paretur inſtar pelvis, binis manubriis conſtans, atque ab uno labro ad aliud cubito uno & unciis octo pluribuſvè pro ratione ſupellectilis lavandæ: oreque eminenti per quod quaſi per canalem, aqua lotionis inde paulatim in ſacrarium effundi poſſit: quod vas huic uſui tantùm ſit reſervatum.

Velum Calicis ab omni parte cubito & unciis duodecim latè pateat, ab oris undique opere ſerico, auro argentoque tenuiter ornatum.

Velum pro portanda ſanctiſſima Euchariſtia in proceſſionibus ejuſdem ſit longum ſex cubitis, latum ut veli tela.

Velum

Velum Pyxidis ſit pretioſum, & quale ſaltem dedimus Calici.

Velum Subdiaconale longum item cubitorum ſex: latum ſit, quanta eſt veli propria latitudo.

Umbella, quæ ſuper Altare ponitur, undique latè pateat ita, ut Altare ipſum, & Sacerdos ibi celebrans omninò contegantur; quâ ille & Altare à pulvere, omnique labenti ſorde defendatur: ab Altari tamen decorè elata, ut facilè quoque purgari queat.

Umbella alia, quæ defertur ſuper ſanctiſſimam Euchariſtiam in proceſſionibus, undique habete debet ornatum duplicium faſciarum, quæ duodecim circiter unciis longè pendeant, iiſque faſciis conſutæ ſint ab omni parte fimbriæ cum filamentis ſatis prolixis. Haſtile inſeratur inter utramque faſciam, quod rectè extendat latera Umbellæ. Haſtilia item picta, paribus inter ſe ſpatiis diſpoſita, quibus illa tolli & geſtari poſſit, quatuor plurave, pro ejuſdem Umbellæ magnitudine, ſupponantur. Color autem albus convenit huic Umbellæ. Et hæc de ſupellectili ſacrâ miniſteriali ad communem Miſſam.

Quia verò ſuprà meminimus Epiſcopalium indumentorum, occaſione datâ in Miſſali, non erit abs re, ſi hoc loco addamus eorumdem indumentorum formam & menſuram, ordine ſervato, quo eadem induit Epiſcopus.

Caligæ ita longæ debent eſſe, ut uſque ad genua protenſæ, ligulis in ea parte adſtringantur.

Sandalia, ſeu *Calcei*, è ſolea integrè ſubtùs conſtent, à parte autem ſuperiori ornata, & ex ſerico panno leviori, quo & Caligæ.

Tunicella & Dalmatica amplioribus manicis quàm Diaconalis, & ex eadem materiâ, quâ Caligæ, conſtent: longæ & latæ ſint, ut de Dalmatica Diaconali diximus.

Chirothecæ debent eſſe contextæ, & circulo aureo inſigniter in extrema parte ornatæ.

Subbirretum mitrale formæ rotundæ ſit, non quadratæ.

Mitra pretioſior è ſerico auro intexto, gemmis, & margaritis, acûſque opere ornata. Altera auriphrygiata ſine gemmis, ſine laminis aureis, vel argenteis; ſed vel aliquibus parvis margaritis compoſita, vel ex albo ſerico auro intermixto, vel ex tela aurea ſimplici ſine laminis & margaritis. Tertia ſine auro ex ſimplici ſerico Damaſceno, vel alio, aut etiam linea, ex tela alba confecta, rubeis laciniis ſeu frangiis, & vittis pendentibus. In Provincia Mediolanenſi adhibetur ſimplex è tela lini puriſſimi, coloris albi, circulo aureo, quem eſſe notat *Innoc. III. lib. 1. Myſt. Miſſæ cap. 59.* circumamicta à parte, quâ induitur caput, cornua item duo è ſummo præſeferens: duas etiam lineas in humeris pendulas habeat, quarum extremitates laciniis conſtent.

Annulus ex auro puro puto ſolidè conflatus palam habeat cum gemma, in qua nihil ſculpti eſſe debet.

Gremiale longè conſtet cubitis circiter duobus, latè cubito uno tantùm, & unciis item circiter duodecim, undique cinctum laciniarum auro argentove intextarum ornatum.

Baculus Paſtoralis à parte imâ acutus, à media totus rectus, à ſumma retortus eſſe debet, Oratio aut Sudario non ornatur, ſi Epiſcopalis eſt. Longitudine rectâ eſt cubitorum trium & unciarum duodecim; pars verò retorta totidem unciis, aut paulò altiùs eminet. A ſumma rectitudinis parte eſt craſſitudine orbiculari unciarum circiter ſeptem, quæ prope ad imam partem deſcendens paulatim diminutam unciis quinq; conſtat: connectitur autem cum illa parte recta aliquo opere celati argenti, quod ſexanguli formam exhibens, ſacris ornatur imaginibus.

DE

Cubiti, qui ex unciis 24. conſtat, tertia pars unciarum delineata hæc eſt.

DEpromphimus hæc *ex Actis Eccleſiæ Mediol.* Auctore, de quo ſuprà *pag.62.* omiſſis iis, quæ monere nos debent ad procurandam omnem munditiam in miniſterio Miſſæ, de quibus præclarè ſcripſit *Tobias noſter p. 1. c. 76.*

Igitur Altaria bis ſingulis annis, cùm ſudum eſt, à finitis Miſſis ad veſperum ſpoliata ſint; & ſuppedanea item amota; ut ſicci aëris ſentiant beneficium; quo tempore tùm Altaria ipſa undequaque mundentur, tùm ſuppedaneorum pars, quæ ſubter eſt.

Cùm mappæ mutantur & pallia, *Altaria* quoque ipſa mundentur arundineâ ſcopulâ, tela etiam cerata, quæ ſacro lapidi hæret, leviter purgata; ſive lapis ſit inſertus, ſive totum Altare capiens. Quod ſi aliquo caſu accideret, ita tectum non eſſe, ob reverentiam ſacri Chriſmatis, ne purgetur tangaturve.

Icones cum ornamentis ſuis ſanctiſſimæ Euchariſtiæ *Tabernaculum*, & quæcunque hujuſmodi picta, vel inaurata adjuncta ſunt Altaribus: item *Umbellæ* ſuperimpendentes, ſingulis menſibus mundentur caudis vulpinis, aut arundineâ ſcopâ.

Suppedaneum Altaris quotidie mundetur arundineâ ſcopâ, ſi in eo ſit facienda Miſſa.

Arcula ad ſputum excipiendum, de qua ſuprà, circumfricetur & purgetur octavo ſaltem quoque die; item feneſtellæ urceolorum eodem tempore benè purgentur.

Candelabra, Cruces, Thuribula, & reliqua ſupellex argentea, quantum fieri poſſit, manibus nudis ne contrectetur, ſed adhibito panno, aut verò parte, quæ argentea non ſit, capiatur. Antequam recondatur, excutiatur ſi quid pulveris, ceræ aut maculæ acceſſerit; & extergatur leniter, adhibito lineo & molli panno. Condita autem ſit unaquæque res thecâ ſuâ, ne quid ſordium accipiat. Cùm aliquid tamen purgatione egere viſum fuerit, palea combuſta adhibita, panno lineo leniter præſtabitur. Quòd ſi quid valdè ſit denigratum, putà thuribulum ignis causâ, aut etiam multa cera adhæſerit, in lixivia, cui ſal ſit admixtum, ebulliente detergendum erit, adhibito penicillo ex ſetis ſuillis confecto: caveatur tamen, ne, ſi quæ pars inaurata ſit, aurum vi ſalis deteratur; & conſulantur periti.

Calices bini, & *Patenæ* bina, ſaltem ubi duodecim Sacerdotes Miſſam faciunt, quintodecimo quoque die levi manu aquâ tepidâ laventur, ſexto quoque menſe, ſapone molliori: tuncque poſt quartam horæ partem, quâ maneant in ſole, calidâ lixiviâ benè abluantur, adhibendo penicillum aliquem ad ſaponem benè amovendum, præſertim ubi fuerit cælatura. Poterit etiam id fieri furfure cocto, & tunc ſtatim aquâ mundâ bis aut ter abluendi eſſent. Præſtetur verò ab eo, qui in Sacris ſit, & in vaſe ei uſui, & lavandis Corporalibus, de quo ſuprà, tantùm deſtinato: quod ex ablutione ſuperfuerit, in Sacrarium fundatur. Ubi verò minor ſit numerus Sacerdotum, rariùs id fieri poterit; ex proportione numeri Sacerdotum, & dierum.

Supellex inaurata aut inargentata eâdem cautione tractetur, quâ argentea: ſi ſemper eſt expoſita, octavo quoque die panno lineo tergatur molliter; ſi recondenda ſit, tergatur tunc. Poterunt etiam inaurata ſapone aut furfure purgari, ut dictum eſt de Calicibus.

Candelabra, & cætera *ex aurichalco*, tractentur adhibito panno, vel ferreâ ſummitate capiuntur, ſi perpetuo uſu adhibeantur, terno quoque die à pulvere, & cera, ſi fortè defluxerit, mundentur; ſi reponenda ſunt, tunc etiam id fiat. Præterea quarto quoque menſe, niſi nunquam fuerint expoſita, abſtergantur diligenter pulvere pumiceo, aut eo, quem dicunt *tripoli* (quem æſtivæ muſcæ fugiunt) adhibito corio bubalino, aut ſi utrumque deſit, latere in tenuiſſimum

ſimum pulverem redacto, & loco corii panno aſperiore, quem dicunt Saja; nullo verò modo hâc ratione adhibenda erit aqua. Nitidiora fiunt,(ſed non diu durat nitor) ſi fricentur malo medico, ſeu maſſilico (vulgò *arancio ò limone*) & marmore trito, ſeu vice malorum, uvis agreſtibus, vel herbâ acidâ, deindè aquâ benè abluantur; tùm ſiccentur, & ſoli exponantur; aceto nunquam abſtergantur. Recondita verò hujuſmodi, tabulis craſſioris chartæ aut ſiccis linteis amicta habeantur, qui pulverem arceant, ut nitida,& lucida ſemper habeantur.

Lampades vitreæ, quæ ſunt quotidiani uſus, quintodecimo quoque die furfure, & aquâ calidâ abſtergantur.

Urceoli, præter id, quod quotidie fit, ſingulis menſibus diligenter purgentur; adhibito ovorum cortice benè contrito, cum ligneolo aliquo inſtrumento ad ſordiculas benè eluendas; aut verò aliâ ratione,ſi quæ aptior inveniatur.Opercula urceolorum quotidie,cùm reponuntur, benè ſiccentur, ſi madeant.

Pelvicula eorundem quotidie abſtergantur, ſiccenturque; ſi ſtanneæ fuerint, tertio quoque menſe lixiviâ ferventi laventur,& avenâ, vel farre veſtito,ſeu ovorum cortice benè contrito fricentur; pòſt iterùm aquâ lotæ, in ſole ſiccentur, & panno lineo mundo abſtergantur.

Ænea vaſa, pro ablutione Calicum,&c. antequàm adhibeantur, & pòſt, benè abluantur; bis verò ſingulis annis abſtergantur accuratè, ſi opus eſt, latere contrito vel arenâ, & aquâ. Si ſtanno ſint illita, adhibeantur furfur & aqua.

Inſtrumentum ad Hoſtias conficiendas, cùm eo uſus fuerit Sacriſta, ſeu alius,oleo perfundat, & utramque partem, chartâ interpoſitâ, ſimul jungat; quæ in exteriori parte fuligo hæſerit, abradat, poſteà eandem partem craſſiore panno tergat, & in loco decenti reponat.

Linea omnia, Albæ, amictus, ſuperpellicea, mappæ, panni, & ſi quid aliud eſt divini cultûs gratiâ paratum,ſeparatim ab indumentis domeſticis cujuſcunque laventur; quæ tamen habentur ad manus faciemque lavandam, & ad nares purgandas, hoc numero cenſeantur.

Ternæ *Altarium mappæ*, ſuperior quidem ſingulis menſibus, inferiores verò quater in anno mundæ apponantur.

Bina *Corporalia* tertiâ quâque hebdomada, binæ Albæ decimoquinto quoque die, Cinguli alternis menſibus,manutergia Altarium,bini Amictus octo dierum ſpatio mutentur, & hæc ſaltem, ubi duodecim Sacerdotes Miſſam faciant; ubi autem pauciores ſint Sacerdotes,ex defectione numeri Sacerdotum poterit augeri pro rata parte numerus dierum; & èontra, ubi plurimi Sacerdotes, minuendus quoque erit numerus dierum.

Purificatoria ſingulorum Sacerdotum, (convenit enim cuique ſuum) ſpatio octo dierum, vel ad ſummum quindecim. Superpellicea, quæ uſui vario Sacerdotalium aut Clericalium miniſteriorum deſtinata ſunt, ad eandem ferè rationem.

In ſuppedaneo armarii, ſeu menſæ, ubi Sacerdos conſiſtit ſacra indumenta ſumens,perpetuò ſtratus ſit craſſior pannus, ne quâ parte Alba fœdetur.

Lintea Sacriſtiæ ad manus extergendas ſingulâ Hebdomadâ munda ponantur; tùm valdè humido cœlo, quotidie ſiccentur admota igni

Mappæ ad ſanctæ Communionis uſum contractiores quidem alternis Hebdomadis, majores verò alternis menſibus mutentur.

Quòd autem hæc mutationum intervalla præfiniantur, non ideò tamen extraordinariè quoque fieri non poterunt,ſi oporteat, putà, ſi ex labe, quæ fortè aſperſa ſit, aut alia de cauſa.

Præcipuis ſolemnitatibus munda omnia adhibeantur, & pulchriora.

Mappæ Altarium Miſſis finitis contegantur ſtragulis ſuis, priùs verò leviter puriſſimâ ſcopulâ,ejus generis,quod veſtimentis domeſticis adhibetur, propriè tamen ad eum uſum deſtinatâ, purgentur; ipſa ſtragula ſingulâ Hebdomadâ diligenti agitatione à pulvere mundentur, præter id, quod etiam quotidie manè eadem leviùs excuti debent; tùm aëri tertio quoque menſe exponantur.

Corporalia & purificatoria cùm removentur, ut alia adhibeantur,ponantur in arcula,ſeu caniſtro ad eum tantùm uſum deſtinato; & antequã den-

Digitized by Google

dentur foras ad lavandum, ab eo, qui ſit in Sacris, laventur in proprio vaſe, de quo ſuprà, lixiviâ & ſapone adhibito, & mox bis aquâ ſolâ abluantur, quod ex lavatione ſupereſt, in Sacrariũ fundatur.

Albæ, & ſuperpellicea lavata criſpanda dentur; quoties reponuntur, aptè ſaltem contorqueantur, ſi non criſpentur.

Corporalia item dentur perſonis peritis, ut amylo inducto ea dureſcere faciant & complicent præſcriptâ ratione, tempus huic operi aptum erit à Menſe Majo ad Octobrem.

Recondantur autem hæc lintea omnia benè ſicca, & complicata ſeparatim locis ſuis, ut ſint in promptu; apponanturque roſæ ſiccæ, & lavandula, aut ſimilia tùm ad majorem munditiam & elegantiam, tùm ut à tineis libera ſint.

Nullus Sacerdos ad Miſſam faciendam accedat fœdis calceis aut crepidis; ideò ſemper habendæ eſſent in Sacriſtia crepidæ ad hunc uſum.

Habeatur coram in Sacriſtia *ſcopula*, qua Sacerdotes & Clerici utantur ad veſtimenta communia mundanda, antequam veſtiant ſacra.

Omnia indumenta diſtinctis propriis ſcriniis habeantur, & ſecundùm coloris pretiique varietatem; linea quoque pro genere & pretio ſint diſtincta, appoſitis ſchedulis.

Caſulæ recondantur ductilibus capſis, quæ in armario inſeruntur; atque poſitâ craſſiori chartâ, quæ fundũ capſæ contegat, appoſitiſq; ſiccis roſarum foliis, & lavendulâ, aut ſimilibus. Ponatur Caſula cũ Stola, & Manipulo ſuo; mox aliæ ejuſdẽ generis pro altitudine capſæ. Addantur burſæ Corporalium, & integumenta, ſi adſint, Miſſaliũ. Recondantur verò Caſulæ benè extentæ ſine ruga aut plicatura; eodem modo *Dalmaticæ*, & *Tunicellæ*; ſuprà omnia autem alia charta ſit, ut res mundiores ſerventur. Quæ ſunt ex aureo vel argenteo panno, aut ornamenta habent auro vel argento aſperiora, habeant pannum inter utramq; ſuperficiem, ne confricata corrodantur.

Pluvialia, maximè ſi aurea vel argentea ſint, vel recondantur in amplo armario extenta, vel plicata recondantur; ita tamen, ut nullo modo inflectatur, quæ pars penſilis à tergo eſt (vulgo caputium) & interponatur pannus, ut dictum eſt.

Quandocumq; extrahuntur hæc indumenta, ſubſternatur eis mappa munda, imò & ſtragulũ ſuperſternatur, ſi aliquo ſpatio relinquenda ſint.

Quæ rarò adhibentur, quandoque in ſereno cælo explicata exponantur, ne fortè muceſcant, vel malè oleant; ſed non in ſole: poterit id fieri menſe Majo & Septembri, & ſemel in hyeme, pro opportunitate temporis.

Pallia Altarium ſemper habeantur, ſi fieri poſſit, ſuis telaribus extentè affixa, ut ſuprà diximus; poteruntque uni aſſerculorum ſtructuræ duo affigi diverſi coloris, ut pro diei conditione neceſſe non ſit, niſi vertere telaris faciem, ita in amplo armario erecta habeantur, demptâ lineâ filamentorum (quam vocant frangiam,) quæ aſſuta non ſit. Interponatur autem pannus ſive inter duas palliorum facies in armario, ſive inter palli & altaris faciem, ad vitandam eam, quam ſuprà diximus, confricationem. Commodum verò erit pannum adeò eſſe latum, ut utramque telaris faciem, & ſic pallia ab utraque parte affixa contegat; & ita in media ſui parte affixus telari, nunc quidem hinc indè extendatur, & ab omni latere ligaculis connectatur; nunc verò ad unam partem tantùm, prout duas facies telaris, aut unam contegere oportuerit. Quod ſi plicanda fuerint, ita fiat, ut ſi quæ Crucis ſpecies aut imago affixa eſt, non inflectatur, cautioque adhibeatur, ſi oportet, interpoſiti panni.

Tapetia, craſſioreſq; panni ad ſoli inſternendi uſum, cùm recondenda ſunt, priùs purgentur cerâ, & ſi quid aliud ſordidum inhæſerit, aeri pòſt exponantur, & diligenter exagitentur, ad excutiendum pulverem, ſcopulâ bene mundentur; & ita complicata ſuis locis recondantur.

Sacriſtiæ feneſtræ ſæpè pateant, ſereno ſiccoq; cœlo; tùm capſulæ ductiles paulùm educantur, ut etiam, quæ intus ſunt, ſentiant aëris beneficium.

Cæterùm ea debet eſſe reverentia erga ſacram ſupellectilem, tanquam divino ſervitio mancipatam, imò tanquam ſanctimoniæ participem, quæ nimirum eſt ſanctitatis inſtrumentum; unde & ſancta ea vocatur ſæpè in Scripturis ſacris, Pontificiis legibus, Patrumque monimentis, ut nihil ejuſdem non modò negligatur, verùm etiam exquiſitâ curâ & diligentiâ colatur. Non enim, ut ait *S. Hieronymus* *Epiſt.*

Epiſt. ad Theophil. Alexandr. inania ea ſunt, & quæ quaſi ſenſu carentia ſanctimoniam non habere dicuntur, ſed ex conſortio Corporis & Sanguinis Domini ſublimi majeſtate ſunt veneranda. Lege quæſo, quæ Tobias noſter in hanc cauſam collegit *capite 77. de Sacris templis, parte primâ*, ubi docet, ideò prohiberi plurima circa eandem, videlicet:

Primò, non omnem ſupellectilem tangi poſſe à quocumque.

Secundò, neque à quocumque quamcumque ablui poſſe, aquamque lotionis in Sacrarium projiciendam eſſe.

Tertiò, quæ uſui ampliùs eſſe non poſſunt, ea nequaquam in profanos uſus detorquenda eſſe; ſed ea comburenda eſſe; & cineres in Sacrarium inferendos, quæ nos etiam ſuis locis indicavimus ſuprà.

Quartò, nec alienari poſſe, vendi, oppignerarive, exceptis quibuſdam caſibus, de quibus *S. Ambroſius lib. 1. Offic. cap. 41.* & habentur *in Breviario quartâ die infrà Octavam S. Laurentii.* Vide ibi.

Addit ille exempla multa piorum hominum, & è converſo indignationis omnipotentis Dei contra ſacrilegos, impios & deſides in hoc genere; ad quem Lectorem remittimus, ne inſtituti noſtri metas tranſeamus.

PROSODIA VERBORUM
IN MISSALI ROMANO.

ABSTINUI in prima Editione à notanda Proſodia verborum eorum, quæ dubiam in Miſſali habere poſſunt pronuntiationem; tùm quia ſolent imprimi Miſſalia additis accentibus; tùm quia eadem ferè verba, quæ in Miſſali leguntur, communia ſunt etiam Breviario, cujus Proſodiam difficilorem in ejuſdem Commentariorum calce annotaveram. Verùm, quia Typographorum incuriâ malè poſiti ſunt accentus, & aliquando omiſſi, me impulerunt inſignes Epiſcopi, ut in gratiam minùs peritorum Sacerdotum, ea quoque ſeparatim colligerem, quæ Miſſalis ſunt propria, ne contingat ullus error in legenda Miſſa

Habent igitur penultimam longam.

Abſcide,	Circumfodit,	Eâdem, *caſus ablativi.*
Accerſito,	Comedi,	Elamitæ,
Advenit, *in Introitu Epiphaniæ.*	Commiſcere,	Eleazar,
	Concidet,	Elide,
Allidit,	Condolere,	Eruditur,
Anathema,	Confige,	Eſuritis,
Appare,	Conſentitis,	Exemit,
Appetitor,	Contorquere,	Exite,
Areopagi,	Convenit multitudo,	Expetita,
Barrabbas,	Decoris regnum,	Fulciri,
Bravium,	Delibor,	Fulgoris,
Cæſaream,	Demolitur,	Grabatum,
Candelabrum,	Depromat,	Hoſtili,

Hyſſopo,

Longam habent penultimam.

Hyſſopo,
Idola,
Immuta,
Impertire,
Indicens,
Innoteſceris,
Inſtitoris,
Intuere,
Libamen,
Lorica,
Lucia,
Melotis,
Mendicans,
Munimen,
Myricæ,
Paraſceve,
Perimus,
Peripſema,
Perſeveret,
Poſticum,
Prædico, ſicut prædixi,
Præſumit,
Prævenimus,
Profugit nudus,
Recenſita,
Redundabunt,
Salubris,
Subjacere,
Subrepat,
Succide,
Sunamitis,
Tiaris,
Tritura,
Tuere,
Venimus & nos tecum,
Vovete.

Habent penultimam brevem.

Abſcidit,
Abutere,
Achillei,
Advocans,
Alleva,
Amodo,
Barſabas,
Beneplacens,
Byſſino,
Caligas,
Circumdabat,
Circumdabunt,
Circumdatus,
Circumdedit,
Circumvolet,
Coccinum,
Commori,
Computat,
Concuti,
Condolens,
Congeres,
Damaris,
Decidet,
Didymus,
Dyſcolis,
Eadem, *caſus nominativi vel accuſativi.*
Eloqui,
Epheta,
Eſurit,
Excolens,
Fodere,
Galea,
Geneſareth,
Haceldama,
Jacerent in eum,
Inito,
Innova,
Invenit, abſcondit, & vadit,
Invidet,
Lapidas,
Lecytho,
Manahen,
Multimodis,
Nerei,
Oblivîſceris, *in præſenti tempore; in Sexageſima.*
Occidat Sol,
Paraclitus,
Paropſide,
Peragat,
Perfodi,
Pollicens,
Præcavens,
Præveni nos,
Proſelyti,
Proſequere,
Quamdiu,
Reditum,
Refove,
Renova,
Repetitis,
Sabbactani,
Sedulis,
Serotinus,
Smigmata,
Subſequi,
Suppetunt,
Sycomorum,
Syntychen,
Tibicines,
Timotheo,
Triſtega,
Venumdari,
Videris tu; *de Juda,*
Venimus adorare,
Utraque creſcere,

DEO OPTIMO MAXIMO,
Et Beatæ Virgini Laus
omnis & gloria.

RESOLUTIO DUBITATIONIS
DE MISSIS
PRO DEFUNCTIS:

An Sacerdos, qui tenetur Miſſam dicere pro defunctis, poſſit celebrare de Sanctis, aut de Feriis occurrentibus.

DECISIO

A. R. P. Magiſtri F. Pauli Fraxinelli, Ordinis Eremitarum S. Auguſtini, publici in patria Bononienſi Univerſitate S. Theologiæ Profeſſoris, & S. Officii Conſultoris.

Sacerdos ad dicendam Miſſam pro Defunctis obligatus poteſt celebrare de Sancto, aut de Feria occurrente, præcipuè quando Feſtum Sancti eſt Duplex.

§. I.

SACROSANCTUM Sacrificium Miſſæ duobus modis conſiderari poteſt; vel ex parte Sacrificii, vel ex parte Sacerdotis.

1. Ex parte Sacrificii, id eſt, conſecrationis, oblationis & ſumptionis, ſeu ex parte repræſentationis Sacrificii Chriſti in Cruce, quod appellatur Valor eſſentialis Miſſæ ex parte operis operati; omnes Miſſæ ſivè de Sancto, ſivè de Dominica, aut de Feria, aut de Requiem, ſunt æqualis valoris, cùm in qualibet earum idem ſit Sacrificium & Sacramentum; quamobrem à Sacerdote, ad celebrandum pro defunctis obligato æquè ſatisfieri poteſt, ſi dicat Miſſam de Sancto, vel Dominica, vel de Feria, ac ſi Miſſam diceret de Requiem.

2. Ex parte autem Sacerdotis celebrantis, & verba ac Orationes in Miſſa recitantis, quod appellatur Valor Miſſæ accidentalis ex parte operis operantis, valor Miſſæ poteſt eſſe æqualis pro Defunctis in Miſſa de Sancto, aut de Feria, ſicut in Miſſa de Requiem.

3. Nam devotione Sacerdotis, qui ut plurimum libentiùs, & indè majori attentione & affectu Miſſam de Sancto, aut de Feria celebrat, quàm de Requiem, Orationes particulares pro Defunctis in Miſſa de Requiem compenſari poſſunt.

4. Prætereà, memoria Sancti, ejuſque virtutum ac meritorum conſideratio Sacerdotis devotionem in Miſſa excitat, & adauget.

5. Ampliùs, Miſſa de Requiem brevior eſt ſæpenumerò quàm Miſſa de Sancto, aut de Feria; Idcircò Orationes etiam Miſſæ brevioris temporis ſunt, & fructûs minoris.

6. Ad hæc Miſſa de Requiem, cùm à Sacerdotibus dicatur frequentiùs, majori celeritate, ac minori etiam attentione & devotione, quàm aliæ Miſſæ, quandoque celebratur.

7. Ex adverſo autem, novitas Officii in Miſſa de Sancto, aut de Feria, promovet attentionem, & auget Sacerdotis devotionem, à qua augmentum valoris accidentalis Miſſæ ex parte operis operantis dependet.

8. Interceſſio etiam Sancti, de quo dicitur Miſſa, prodeſt animæ in Purgatorio exiſtenti, pro qua celebratur in loco particularium Orationum, quæ in Miſſa de Requiem reperiuntur.

9. Et magna profectò quidem & inopportuna animi ac devotionis perturbatio evenit Sacerdoti, ſi, poſtquam Officium de Sancto occurrente recitavit, atque affectu & meditatione ad Miſ-

Miſſam de eodem Sancto celebrandam ſe diſpoſuit, maximè ſi Sanctus magnæ ſolemnitatis ſit in Eccleſia, aut in eum Sacerdos particulari devotione feratur (quamvis à populo ſolemniter non celebretur, ut frequenter accidere conſuevit) cùm jamjam eſt celebraturus, & interdum etiam cum indumentis Sacerdotalibus debiti coloris indutus eſt, ſuperveniat aliquis, qui Miſſam de Requiem pro aliquo Defuncto eleemoſynâ exquirat; & ipſe Sacerdos priores ſacras veſtes deponere, & paramenta nigra induere, & Miſſam de Defunctis dicere cogatur. Licet enim Sacerdos ex caritate, vel ex obligatione, ſi ſubditus eſt, tunc Miſſam dicat de Requiem, non mediocri tamen moleſtiâ, ac minori attentione & devotione Sacrificium offert, quàm ſi Miſſam de Sancto pro eodem Defuncto dixiſſet; & ita & Sacerdos, & defunctus aliquam partem fructûs Miſſæ, eam videlicet, quæ ex majori attentione & devotione Sacerdotis, & ex Sancti Interceſſione habetur, inaniter amittit, cùm Defuncto prodeſſe poſſit tam Miſſa de Sancto quam de Requiem, ut dictum eſt.

§. II.

VIdetur etiam ſenſus eſſe ſanctæ Eccleſiæ, ut Miſſa reſpondens Officio occurrenti poſſit pro Defunctis celebrari.

1. Quoniam ritus & ordo eſt ſanctæ Eccleſiæ, ut Miſſæ Votivæ aut particulares dici poſſint, quandò Officium non eſt duplex; & tunc etiam (quandò ſcilicet Officium non eſt Duplex) Miſſa, quantum fieri poteſt, Officio reſpondeat: dicitur enim in Miſſali Romano in principio Rubricarum generalium; *Miſſa quotidiè dicitur ſecundùm ordinem Officii*: & in eiſdem Rubricis generalibus, titulo de Miſſis votivis, numero 3. habetur: *Quæ tamen Miſſa, & omnes aliæ Votivæ, in Miſſis privatis dici poſſunt pro arbitrio Sacerdotum, quocumque die Officium non eſt Duplex*, &c. & clariùs in titulo de Miſſis Defunctorum, numero 2. ſtatuitur, *Miſſæ autem privatæ pro Defunctis quocumque die dici poſſunt, præterquam in Feſtis Duplicibus, & Dominicis diebus*, & in Rubrica de Miſſis Votivis, quæ legitur antè Miſſam de ſancta Trinitate ſimiliter dicitur: *Sequentes Miſſæ Votivæ, licet pro Sacerdotis devotione quacumque die dici poſſint per hebdomadam, quandò Feſtum Duplex non occurrit: hoc tamen paſſim, niſi rationabili de cauſa, fieri non debet; ſed quoad fieri poteſt, Miſſa cum Officiis conveniat*. Non eſt autem exiſtimandum, quòd Eccleſia, quæ piiſſima mater eſt, Miſſam pro Defunctis celebrari prohibeat in Feſtis Duplicibus, quæ quidem frequenter occurrunt: quare ſenſus videtur Eccleſiæ, quod Miſſa reſpondens Officio, præcipuè Duplici, pro Defunctis dici poſſit.

2. Et ideò, licet, qui ſtipendium exhibet pro Miſſa, petat Miſſam Defunctorum, ejus verba non ſunt ita amarè intelligenda, ut ſic omninò Sacerdos celebrare teneatur, ſed civili modo & morali; neque enim prævalere debet voluntas Miſſam petentis ordini ac ritui Eccleſiaſtico; ſed mentem ſuam inſtitutioni Eccleſiæ debet aptare, ut ejus petitio ac devotio ſit rationabilis atque conveniens.

§. III.

VIdetur inſuper de mente eſſe Summorum Pontificum, quod Sacerdos pro Defunctis Miſſam reſpondentem Officio dicere valeat. Nam Gregorius XIII. ſanctæ memoriæ, dùm privilegium univerſale ac perpetuum pro Defunctis elargitur Altari Cappellæ S. Auguſtini in Eccleſia S. Jacobi Bononiæ, Patrum Ordinis S. Auguſtini, concedit, ut quoties quicumque Sacerdos, ſive ſæcularis ſive regularis, Miſſam ad dictum Altare, pro liberatione unius animæ in Purgatorio exiſtentis, ſuo vel alieno arbitrio celebraverit, ipſa anima per hujuſmodi celebrationem eaſdem Indulgentias & peccatorum remiſſionem conſequatur, & ad ipſius liberationem, pro qua celebrabitur, dicta Miſſa operetur, quas conſequeretur & operaretur, ſi prædictus Sacerdos hac de cauſa Miſſam ad Altare ſitum in Eccleſia S. Gregorii de Urbe, ad id deputatum, celebraret. Et fortaſsè Privilegia aliorum quoque Altarium pro Defunctis ejuſdem ſunt tenoris. At in ejuſmodi Privilegio non præcipitur, ut Miſſa de Defunctis, ſive de Requiem, pro anima in Purgatorio exiſtente celebretur; ſed abſolutè indulgetur, quod dicatur Miſſa; ideò ſenſus Summorum Pontificum eſſe videtur, ut tantùm valere poſſit pro Defunctis

Digitized by Google

functis Miſſa de Sancto, de Dominicâ, aut de Feriâ, quantùm ipſa Miſſa de Requiem.

§. IV.

ACcedit, quòd populus communiter Miſſam libentiùs audit reſpondentem Officio, maximè de Sanctis, quàm de Requiem, in qua benedictio populi præſentis prætermittitur. Quare ad alliciendum magis populum ad Miſſam audiendam, ſive ad eum promovendum, ut majori voluptate ac devotione Sacrificio aſſiſtat, pro Defunctis Miſſa dici poteſt de Sancto aut de Feria.

§. V.

QUandò autem Miſſa de Sancto aut de Feriâ celebratur pro Defunctis, neceſſe non eſt Collectam dicere pro mortuis.

1. Nam applicatio Miſſæ non fit in Collectis, ſed in *Memento*, ubi Sacerdos valorem Miſſæ illi applicat, pro quo Sacrificium offerre tenetur, idcircò neceſſe non eſt Collectas pro Defunctis adjungere.

2. Prætereà, Pius V. ſanctiſſimæ memoriæ, in Bulla confirmationis Miſſalis Romani præcipit in virtute ſanctæ obedientiæ (& Concilium Tridentinum, *Seſſione 25. Decreto de obſervandis & vitandis in Celebratione Miſſarum*, idem ſtatuerat) ut Sacerdotes juxta formam, ritum & modum ejuſdem Miſſalis celebrent; & nullo modo aliis cæremoniis & precibus, quàm illis, quæ in eo præſcribuntur, uti præſumant. At ſæpè in Miſſali Collectæ arbitrio Sacerdotis non permittuntur, præcipuè diebus Feſtis; ſed particulares præſignantur, aut una tantùm dicenda eſt, ut in Duplicibus: ideò tunc non erit dicenda Collecta pro Defuncto, pro quo Miſſa dicitur.

3. Quod quidem præceptum Pii V. non Prælatis tantùm imponitur, ut aliqui vellent, ſed omnibus Sacerdotibus. Tùm quia Concilium Tridentinum loco citato, cui S. Pontifex inhærere videtur, eiſdem verbis utens, expreſsè præcipit Epiſcopis, ut edicto & pœnis propoſitis caveant, ne Sacerdotes, quicumque illi ſint, ritus alios, aut alias cæremonias & preces in Miſſarum celebratione adhibeant, præter eas, quæ ab Eccleſia probatæ fuerint. Tùm quia non ſuppetit ratio, quare ſub formali præcepto, obligante ſub pœna peccati mortalis, præcipiatur Prælatis, etiam S.R.E. Cardinalibus, ut Miſſam ad præſcriptum Miſſalis novi decantent & legant; cæteris autem Sacerdotibus non Prælatis libera relinquatur facultas, aliis rationibus & ritibus ad cujuſque libitum celebrandi.

§. VI.

VErùm qui Miſſam pro ſuis Defunctis ſtipendio petit, niſi viderit Sacerdotem indumentis nigris indutum, & Miſſam de Requiem, aut ſaltem Collectam de mortuis non audierit, fortaſsè non credet, aut dubitabit, Miſſam pro ſuis mortuis ſibi celebrari.

1. Reſpondetur eum in hoc falſo judicio graviter errare: non enim præſumendum eſt, Sacerdotem in actu celebrationis nolle promiſſum ſuum implere, & vivum, ac mortuos fructu Miſſæ, quam ex ſtipendio accepto & promiſſione datâ celebrare debet, velle privare; & exindè graviſſimum peccatum committere, & oneri reſtitutionis ſubjacere.

2. Præterquàm, quòd, ſi Sacerdos Miſſam ei, cui promiſit, nollet applicare, ipſe quidem dicens Miſſam de Requiem cum Collecta pro uno aut pro pluribus Defunctis, juxta petitionem Miſſam ſtipendio exquirentis, poteſt nihilominùs valorem eſſentialem Miſſæ ſibi ipſi, aut alteri vivo aut defuncto in Purgatorio exiſtenti applicare; applicatio enim Sacrificii, ut ſuperiùs dictum eſt, *§. 4. num. 1.* non fit Orationibus Miſſæ de Requiem, ſed in *Memento*. Quapropter ſi Miſſam petens Sacerdoti non credit, aut ſi Sacerdos velit eum decipere (cujus fides in ſuſpicionem adduci non debet) parùm quidem proderit, ſi Sacerdotem ſacris veſtibus nigri coloris indutum viderit, aut Miſſam de Requiem ab eo audierit.

§. VII.

VErum tamen eſt, quòd, ſi Sacerdos majori devotione non afficitur in dicenda Miſſa de Sancto, aut de Feria, quàm de Requiem, dicere debet Miſſam de Requiem pro Defunctis, quibus

bus obligatur, dummodò Feſtum non ſit Duplex, aut dies Dominicus, cùm excipiantur in Rubrica Miſſalis ſuperiùs poſita §. *2. n. 1.*

1. Quoniam Orationes Eccleſiæ, quæ ordinantur in Miſſa de Requiem, magis directè petunt, & obtinere poſſunt deſideratum effectum liberationis animarum è Purgatorio; ideò tunc, cæteris paribus, utilior eſt Miſſa de Requiem.

2. Et prætereà Orationes & alia, quæ in Miſſa Defunctorum dicuntur, miſerias animarum in Purgatorio exiſtentium clariùs demonſtrant; & circumſtantes ad orandum etiam pro Defunctis magis excitare poſſunt.

3. Hinc in die obitûs, maximè præſente corpore Defuncti, aut in die tertio, vel ſeptimo, vel trigeſimo, aut in Anniverſario ſolemni, utilior poterit eſſe Miſſa de Requiem quàm alia.

4. Quamvis ejuſmodi utilitates facilè compenſari poſſint in Miſſa occurrente de Feria, aut de Sancto, ex majori Sacerdotis devotione, aut ex interceſſione Sancti, de quo celebratur, ut dictum eſt, §. *1. n. 3. & ſeqq.*

§. VIII.

SI verò Sacerdos, ſtipendio accepto, expreſsè Miſſam de Requiem promiſit, eam quidem dicere debet.

1. Nam tenetur implere promiſſum, ne virtus fidelitatis violetur; alioquin graviſſimè peccaret: præcipuè ſi promiſſum juramento eſſet obfirmatum, ut evenit in legatis, aut aliis obligationibus Miſſarum in forma ſtipulationis acceptis.

2. At ſacerdos promittere deberet, ſe dicturum Miſſam pro defunctis eo modo, quo magis poteſt eis prodeſſe, aut Miſſa de Requiem, aut Miſſa de Feria, aut de Sancto, juxta majorem ſuam diſpoſitionem ac devotionem.

3. Et populus pariter pro ſuis defunctis à Sacerdotibus eas Miſſas exquirere deberet, quæ majori beneficio illis eſſe poſſunt, ſive de Sancto, ſive de Requiem; ut multi jam piè quidem conſueverunt. Maximè autem utiliſſimum eſſet pro defuncto Miſſam de illo Sancto occurrente procurare, quem ipſe defunctus, dum viveret, Patronum ſibi delegerat, vel cui animo erat propenſiori; & eò ampliùs, ſi ille, qui Miſſam petit, eundem Sanctum ſibi advocatum ſelegit: ſic enim, præter valorem Sacrificii, qui eſſentialiter in omnibus Miſſis æqualis eſt, valor ejuſdem Miſſæ accidentalis ex parte operis operantis, ex devotione Sacerdotis, & Miſſam procurantis & ex interceſſione Sancti, cui defunctus inter vivos propenſiùs obſequebatur, augeri poteſt.

4. Et hac de re paſſim admonendi, & inſtruendi ſunt populi, ne ſcandalo afficiantur, dum petentes Miſſam pro mortuis, non audiunt Miſſam de Requiem; & ne Sacerdotibus nimiùm moleſti ſint in exquirendis quotidie Miſſis de defunctis.

§. IX.

UNiverſam hanc doctrinam ſuſtinent ac docent omnes Doctores, & graviſſimi quidem, qui nunc citantur; quos diligenter & ſingillatim in fronte videre & animadvertere libuit.

1. D. Thomas Aquinas *4 diſt. 45. quæſt. 2. art. 3. quæſtiunc. 1. ad 5. & in Addit. 3. part. quæſt. 71. art. 9. ad 5.* S. Antoninus *par. 1. tit. 10. c. 2. §. 3.* Hoſtienſis *lib. 3. de Conſecr. Eccleſ. vel Altar. num. 15.* Summa Angelica *verbo Miſſa. nu. 33. & 34.* Reſolla §. *21.* Piſanella *num. 14.* Armilla *num. 32.* Tabienna *num. 19.* Silveſtrina *Miſſa 1. §. 4. & melius verbo Suffragium. §. 5.* Corona *par. 3. de Sacrific. Miſſ. tit. Sequitur Canon. Miſſæ num. 18.* Dominicus Sotus *4. diſt. 45. quæſt. 2. art. 3. conc. 1. ad finem.* Antonius Honcola *Opuſc. de Valore Miſſæ art. 17. propoſit. 2.* S. Carolus Borromæus *Act. Eccleſ. Mediolan. part. 1. Conc. Provinc. VI. tit. Quæ ad Miſſam pertinent.* Martinus Navarrus *tom. 2. Conſil. lib. 5. de Pœnit. & remiſſ. concl. 37. num. 2.* Franciſcus Victoria *de Euchar. num. 95.* Beja *par. 1. reſponſ. caſu 23.* Graffius *Deciſ. aur. par. 2. lib. 3. cap. 15. n. 41. & tom. 1. Conſil. lib. 3. de Celebr. Miſſ. conſ. 3.* Henriquez *lib. 9. de Miſſa cap. 23. num. 6.* Rodericus *tom. 1. Quæſtion. regular. quæſt. 43. art. 8. & 10. & Sum. par. 1. cap. 247. num. 9. & par. 4. cap. 51. num. 1.* Miranda *Manual. Prælat. tom. 1. quæſtion. 41. art. 21. Conc. 1. & 2.* Azorius *Inſtit.*

moral. par. 1. lib. 10. cap. 32. queſt. 5. Emanuel Sa *Aphoriſ. verbo Miſſa num. 48.* Suarez *tom. 3. in 3. part. diſp. 83. ſect. 3. verſ. In quo eſt magna.* Bernardus Parentinus *in Lilio Miſſæ §. de Collat. gloriæ pro mortuis queſt. 9.* Bartholomæus ab Angelis *Dial. 5. de Miſſa, §. 740. & 806.* Timotheus *de Sacrific. Miſſ. tract. 3. q. 43.* Benzonus *Specul. Epiſcop. & Curat. lib. 1. diſp. 2. queſtion. 2. v. Mitigantur.* Simon Majolus *de Irregular. lib. 3. cap. 24. in fine.* Conſalvus Durandus *in Not. ad lib. 4. cap. 9.* Revelat. S. Birgit. Julius Calvus *Synax. lib. 3. queſt. 63. n. 7.* Sebaſtianus Cataneus, *Summul. verbo Miſſa. verſ. Obligatus.* Alphonſus Madrial. *tract. de Sacerd. conſid. ult.* Marcus Antonius Genuenſis *Manual. Paſt. cap. 72. n. 6.* Fuſcus *de Regim. Eccleſ. lib. 1. cap. 20. n. 36.* Antonius Literatus *Summ. compend. par. 5. cap. 2. n. 6.* Antonius Manchettus *Flor. aur. pag. 43.* Poſſevinus *de Offic. curat. cap. 14. num. 13.* Angelus Hallenſis *Roſar. Sacerd. de ſuffrag. n. 98.* Petrus Ledeſma *Sum. par. 1. de Sacram. Euchar. cap. 17. conc. 7.* Hieronymus Gratianus *de Suffrag. anim. Purg. cap. 4.* Reginaldus, *lib. 29. nu. 208.* Bonacina *de Sacramentis diſp. 4. q. ultim. punct. 7. §. 3. n. 4.* Antonius Naldus *Summ. verbo Miſſa n. 21.* Molfeſius *Summ. tom. 1. tract. 3. cap. 15. n. 26.* Filliucius *Moral. queſtion. tom. 1. tract. 5. cap. 5. n. 154.* Homobonus *de Exam. Eccleſ. par. 1. tract. 4. cap. 14. queſt. 126.* Martinus Roa *de ſtatu animar. in Purgat. c. 11.* Barboſa *de Offic. & Poteſt. Epiſc. par. 2. allegat. 24. n. 32.* Joannes de la-Crux *Direct. conſcien. de Sacrif. Miſſ. q. 4. dubio 2. conc. 1. & 2.* Alphonſus Vega *Sum. par. 2. cap. 28. de Miſſis, caſu 14.* Henricus Villa-Lobus *Summ. Theol. Mor. & canon. tom. 1. tract. 8. difficul. 31. n. 6.*

2. Doctoribus his, eorumque ſententiæ, & doctrinæ favent ſacri Canones, *c. Et hoc. de Conſ. Diſt. 1.* & *c. Quidam.* & *c. Cùm creatura de Celebr. Miſſar.*

3. Et pro Doctrina §. 7. Sum. Angelica *verbo Miſſa, n. 34.* Toletus *inſtruct. Sacerd. lib. 2. cap. 8. n. 2.* Philiarchus *de Offic. Sacerd. tom. 1. lib. 2. cap. 11.* Joan. Baptiſta Scortia *de Sacrific. Miſſæ lib. 2. cap. 17. num. 3. & 4.* Antonius Fernandes *Exam. Theol. Moral. par. 3. cap. 5. §. 3. n. 5.* & etiam Henriquez *loco ſuprà citato.*

4. Et pro doctrina §. 8. *n. 1.* Sum. Angelica *ubi ſupr.* Richardus *4. diſt. 38. princ. 3. queſt. 3.* Valentia *tom. 3. in Summ. D. Thom. diſp. 6. queſt. 6.* Petrus Aragon. *de Juſt. & Jur. queſt 88. de Vot. art. 3. de oblig. ſimpl. promiſſ.* Scortia *loc. cit. n. 4.*

Digitized by Google

INDEX
RERUM, ET VERBORUM,
Quæ in hoc Tomo primo continentur.

A

ABacus, vide *Credentia.*
Abbates non genuflectunt ad Confeſſionem. 44
Abbatibus quando data Mitra, 73
Baculus eorum qualis, 51. 74
Abbas exemptus non nominatur in Canone, 111
Ablutio digitorum Sacerdotis ſaltem ſumatur à jejuno, 160
Abſolutio Defunctorum quid, 141. *dicta eſt ſolemnis Oratio,* ibid. *quo ritu,* ibid. & ſeq. *quâ ratione fit in Commemoratione omnium Defunctorum.* 223
Acerra, vide *Navicula.*
Acolythi in Evangelio ſtant ſemper. 43. 100. *Ceroferarii dicti,* 82. *ſint pares ſtaturâ,* ib. *non ſedent ad Epiſtolam,* 45. *quâ ratione incenſant Sacramentum in Proceſſione.* 191
Actio & Canon idem. 34. 35
Adam Graecè ſonat numerum. 180
Adoratio cum genuflexione non prohibetur tempore Paſchali, 42, *an unico genu.* 115
Adventus in Feriis excludit Alleluja, 38. *de jejunio,* 39. *omittitur Dalmatica cum Tunicella,* 54. *à quo Adventus inſtitutus,* 175. *partim eſt lætitiæ, partim mæroris,* ibid. *de Quatuor Temporibus ejuſdem.* ibid.
Ænea vaſa quomodo purganda. 250
Aer, vide *Velum calicis, Manipulus.*
Agnus Dei in Miſſa undè, 124. *cur ter dicitur.* ib.
Ait Dominus omnipotens, *cur in fine Lectionum.* 25
Alba, Poderis, Tunica, Linea tunica, Camiſia, Linea Dalmatica ſunt idem, 70. *Poſt Amictum Romani eam induunt, Ambroſiani ante,* ibid. *quomodo veſtienda,* ibid. *quid ſignificet allegoricè,* 76. *anagogicè,* 75. *moraliter,* ibid. *forma ejuſdem.* 244
Albus color quid ſignificet, 47. *quando & cur adhibetur,* ibid. *etiam in Feſto Stigmatum S. Franciſci, ex novo Decreto,* ibid.
Alcuinus auctor Miſſarum Votivarum, & quomodo. 7. 226
S. Alexander Papa decrevit lectionem Epiſtolæ & Evangelii in Miſſa, 25. 28. *Auctor eſt.* Qui pridiè, 114. Undè & memores, 118. *Paſſiones juſſit legi in Hebdomada majori ordine quo ſcriptæ fuerunt,* 188. *& aquam ſale mixtam benedici.* 233
Alleluja unde, 26. *quid,* ibid. *cur immutatum,* ibid. *extra tempus Paſchale à quo dici juſſum.* ibid. *geminatur poſt Epiſtolam,* ibid. *quando omittitur,* 27. *in funere Defunctorum dicebatur.* 139
Almutia cum Planeta vel Pluviali non debent deferri, 52. *neque poni ſuper Altare.* 60
Altare quid, 56. *unde,* ibid. *à quo primum,* ibid. *cur lapideum,* ibid. *conſecratum,* ibid. *ornatum,* 57. *ubi celebravit proprius Epiſcopus, ne ibidem celebretur eo die,* 60. *nec ubi Papa,* 61. *nec ubi Legatus,* ibid. *Altaris oſculum quid,* 87. *in medio fit, non in latere,* ibid. *neque fit ſignum Crucis cum manu ſuper eo,* ibid. *cur ante orationem illud fit,* ibid. *Altaris cornu ſiniſtrum dextra pars dicitur, & econtra,* ibid.
Altare novies oſculatur Sacerdos in Miſſa regulariter, decies ad ſummum. 135
Altaria quando nudanda, 192. *quo ritu.* ibid.
Altaris Dedicatio. 225. *Altari conſecrato aſſiſtit Angelus,* 57. 225. *Altaria plura in Eccleſia conceduntur,* 226. *non eſt aſpergendum, ſi in eo expoſitum eſt Sacramentum,* 234. *Altare privilegiatum pro defunctis.* 10. 170
Altaris incenſatio quid, 90. 91. *initio Miſſæ.* ibid.
Altariū forma, 244. *quâ ratione mundanda.* 149
Ambo, vide *Pulpitum.*
Ambroſiana Miſſa Græcis veſtigiis firmiùs hæret quàm Romana. 145

Kk 2   *S. Am-*

S. Ambroſius compoſuit Gradualia. 25. *auctor dicitur* Pax Domini 124. *item Præconii Paſchalis.* 204

Amen *in fine Orationis quid.* 24. *à quo* ibid.

Amictus quid, 70. *varia nomina,* ibid. *non eſt Orale,* ibid. *Crux in medio ejus,* ibid. *quid ſignificet allegoricè,* 76. *anagogicè,* 75. *moraliter,* 76. *forma ejuſdem.* 244

Ampullæ, Hamulæ, Gemelliones quid, 60. *earum forma.* 245

Amula vini eſt. 60

Amylum non eſt triticum. 152

Anabolagium, vide *Amictus.*

S. Anacletus dicitur auctor Dominus vobiſcum, 15. Pax vobis. 93

Analogium, vide *Pulpitum.*

Anaſtaſius Papa ſtare juſſit ad Evangelium. 43

S. Andreas cur nominatus in Oratione Libera nos. 123

Angeli omnes in Præfatione quomodo nominantur, 33. *cur ante conſecrationem,* ibid. *aſſiſtunt Altaribus conſecratis,* 57. *aſſiſtunt Miſſæ.* 151

Angelicus Hymnus, vide *Gloria in excelſis.*

Animetta, vide *Palla.*

Annulus aureus, 74. *benedictus,* ibid. *Epiſcopalis quid,* ibid. *in quo digito geſtandus,* ibid. *quali gemmâ decorandus,* ibid. *ejuſdem ſignificatio,* 75. 77. *quibus vetitus in Miſſa,* 74. *forma.* 248

Annuntiationis B. Virginis Feſtum quomodo celebrandum in Hebdomada majore, 201. 222

Antimenſe, vide Ara.

Antiphona, vide *Introitus, quandoque inchoatur flexis genibus.* 234

Antiſtitis nomine an vocetur in Canone Generalis Regularium. 111

Antitypa Corporis Chriſti quid. 91

Apex, vide *Mitra.*

Apoſtolorum Votiva Miſſa cur excludit Orationem A cunctis, 23. *Apoſtoli auctores Hymni Angelici,* 17. *eorum Symbolum initio erat in uſu in Miſſa,* 29. *iidem juſſerunt ſtare ad Evangelium,* 43. *eorum votiva Miſſa cur in Feria quarta.* 7

Applicatio ſacrificii qualis, 112. *dividi qualiter non poſſit,* 172. 173. *incerta prohibetur,* 171. *anticipata quæ liceat,* ibid. *pendet à Prælato potiùs in Regularibus,* 172. *quâ ratione ſecundâ die Novembris.* 223

Aqua in Calicem fundenda cur benedicitur, 103. *infunditur,* ibid. *quanta,* ibid. *in Miſſa defunctorum non benedicitur,* ibid. *an convertatur in ſanguinem.* 155

Aqua benedicta & incenſum circa defunctos ſunt correlativa, 142. *ejuſdem benedictio,* 232. *cum ſale,* 233. *quo auctore,* ibid. *qui effectus, qui ritus,* ibid. *in Dominica,* ibid. *poſt Tertiam aſperſio ejuſdem.* 234

Ara quid 57. *tabula itineraria,* ibid. *viaticum,* ibid. *quanta eſſe debet,* ibid. *Antimenſe dicitur,* 57. *quando compreſſus eſt Ara nimius uſus,* ibid. *non eſt ſupponenda Sacramento altiùs in Altari expoſito,* 216. *forma ejuſdem.* 244.

Arca illuſtrationis, vide *Pyxis.*

Arcula ad ſputum apud altare, 62. *quomodo purganda.* 249

Argentea quomodo mundanda. ibid.

Armariolum Sacramenti, vide *Tabernaculum.*

Arundo ſerpentes necat. 203

Aſperſio aquæ circa Altare, & perſonas quâ ratione fiat, 234. *circa res benedicendas.* 233

Aſſiſtens libro debet amovere librum in Altaris incenſatione, 91. *in Canone quid agat.* 110. *in danda pace quid.* 131

Attentio ad ea quæ leguntur qualis. 45

S. Auguſtinus auctor Præconii Paſchalis, 204. *item Orationis pro vivis & defunctis,* 230. *ejuſdem Mitra & baculi forma.* 74

Aurichalcea ſuppellex quomodo mundanda. 249

Auriphrygium circulare; vide *Mitra.*

B

B*Aculus paſtoralis, virga, pedum, ferula, capuita, cambuca, cambutta, idem* 74. *ejuſdem partes tres,* ibid. *ſignificatio,* 75. 77. *quâ manu geſtatur, & quomodo,* 74. *forma.* 248

Baculus Abbatialis velum habet, & cur. 51. 74

Baldachinum, umbella, mappula ſuper Altare, 62. *quomodo haſtæ ſint diſtribuendæ*

in

in Proceſſione, 191. *ejuſdem forma.* 248
Baltheus, vide *Cingulum.*
Baptiſmus quid ſignificat. 206
Barba ſpeciebus vini aſperſa, quid agendum. 164
S. Barnabas cur in Canone poſt Stephanum. 120
S. Bartholomæus cur nominatur in Oratione, Libera nos. 123
Baſilica, vide *Eccleſia.*
Benedicamus Domino *cur*, 36. *quando dicendum*, ibid. *verſus Altare dicitur.* 133
Benedicite omnia opera, *&c. in fine Miſſæ.* 137
Benedicti à Sacerdote ſibi formant ſignum Crucis à fronte ad pectus in fine Miſſæ, 136. *etiam Miniſtri.* 138
Benedictio an à Christo facta ſigno Crucis. 114
Benedictio, 232. *origo*, ibid. *Epiſcopalis à quo, & quo ritu*, 139. *Sacerdotalis in fine Miſſæ unde*, 37. *quo ritu*, 135. *non datur præſente Epiſcopo ſine licentia*, 136. *petitur à Papa ſolùm ante Miſſam à celebraturo*, 83. *non datur benedictio communicatis intra Miſſam.* 130
Benedictiones Palmarum, 185. *Candelarum*, 219 *& ſeq. Cinerum*, 182. *Cerei Paſchalis*, 204. *in hac non poteſt addi nomen novum Principis*, ib. *Fontis Baptiſmalis*, 206. *incenſi*, 89. *ſponſorum*, 229. *à quo hæc juſſa*, ibid. *habitus Sacerdotalis pro benedictione*, 232. *ritus*, ibid. *benedictio diverſarum rerum*, 235. *&c. aquæ*, 232. *&c. veſtium Sacerdotalium non poteſt deleri ab Epiſcopo*, 67. *an ſub mortali benedicenda*, ibid. *à quo benedicendæ*, ibid. *an interrogandum ſit de benedictione.* 161
Benedictus qui venit, *&c. à quo additum*, 33. *quando cantatur in Miſſa ſolemni.* 110
Benedictus VIII. juſſit Romæ dici in Miſſa Symbolum Conſtantinopolitanum. 29
Birretum ne ponatur ſuper Altare, 60. *nec ſuper Miſſale, neque ſuper Calicem.* 67
Birrus lacernus, vide *Mozetta.*
S. Bonifacii Epiſcopi & Martyris de Sacerdotibus & Calicibus præclara ſententia. 65
Bonifacius I. juſſit dici Gloria in excelſis *in Cœna Domini.* 189
Buccella, vide *Particulæ.*
Burchardus ſcripſit ordinem celebrandi Miſſam. 2
Burſa Corporalium dicitur Pera, 66. *qualis*, ibid. *an ſit benedicenda*, 65. *in ea Corporale omninò geſtandum ad Altare*, 66. *forma ejuſdem.* 244.

C

CÆleſtinus I. Author Introitus, 16. *Tractus*, 27. *Gradualis*, 25. *Offertorii*, 32. *Communionis*, 36. *Pſalmorum ante Miſſam.* 64
Ceremoniale Congregationis S. Pauli à quo, 81. *& quâ authoritate editum.* ibid.
Ceremoniarius quo loco procedit in Miſſa, 82. *ubi ſtare debet in Miſſa*, ibid. *aſſiſtit ad librum.* 109
Calcei in pedibus Celebrantis & Miniſtrorum mundi ſint. 67. 68
Caligæ quid, 72. *ſandalia, ſoleæ, cambagi, pedules, campagi, campobi, idem* ibid. *ſignificatio*, 75. & 76. *forma.* 248
Calix unde dictus, 64. *argenteo uſus eſt Chriſtus*, ibid. *alter ex Agatha ab eodem adhibitus*, ibid. *varia ejus nomina*, 65. *ligneus in uſu erat*, ibid. *vitreus*, ibid. *argenteus & aureus*, ibid. *à quo*, ibid. *non æreus, nec ex aurichalco*, ibid. *ſtanneus potiùs adhibendus*, ibid. *octangularis formæ fuit*, ibid. *cum imaginibus in eodem*, ibid. *cum nomine Epiſcopi*, ibid. *gemmatus*, ibid. *cum capſula*, ibid. *conſecratus*, ib. *quamdiu durat conſecratio*, ibid. *à latere Hoſtiæ locabatur*, 103. *cooperitur ad cautelam*, 104. *ſemel ad myſterium*, 121. *elevatio Calicis*, 117. *recentior quàm Hoſtia*, ibid. *Velatus calix quid*, 80. *forma ejuſdem*, 245. *quâ ratione lavandus.* 249
Calliſtus quomodo Author Quatuor Temporum. 175.
Cambagi, vide *Caligæ.* 72
Cambuca, Cambutta, vide *Baculus.* 74
Camiſia, vide *Alba & ſuperpelliceum.*
Campana, 60. *varia nomina*, ibid. *quid*, ibid. *à quo*, 60. *ejus benedictio*, ibid. *qui eam pulſat, quâ veſte induendus*, ib. *ad quid pulſatur*, ibid. *quando ſileant*, 189. *ne pulſentur aliæ in Sabbato ſancto ante campanas Cathedral. Eccleſiæ*, 207. *neque in Diœceſi ante Parochialem*, ib.
Campanula pulſanda Author in Miſſa, 116. *qua ra-*

rationepulſatur ad Sanctus, 106. 110. *ad elevationem Sacramenti duobus modis pulſatur*, 116. *qui congruentior*, ibid. *in Miſſa ſolemni pulſari poteſt cum campanis majoribus*, 118. *pro communione populi an liceat pulſare.* 129
Campobi, vide *Caliga*.
Candelabra à quo, 59. *quid*, ibid. *quomodò collocanda ſuper Credentia.* 82
non ultra ſex in linea in Altari. 59
forma earundem. 245
Candelæ ad Miſſam neceſſariæ, 59. *quid ſignificent*, ibid. *an una ſufficiat*, 59. *an ſebaceæ*, ibid. *ne ſit in numero ſuperſtitio*, ibid. *ad elevationem Sacramenti una aut duæ ardeant*, ibid. *canthari ceroſtati qui*, ibid. *quo ordine extinguantur in Altari poſt Miſſam*, 137. *in Miſſa Defunctorum quales*, 140. *quando à Clero accendantur*, 141. *cum Cruce proceſſionali.* 51. 141
Candelarum benedictio à quo, 219. *&c. ad quid* ibid.
Canonici tenentur ad cantandam Miſſam de die ut lucrentur diſtributiones, 8. *neque poſſunt eam omittere ob Miſſam Votivam, ſeu pro Defunctis*, ibid. *neque poteſt introduci conſuetudo in contrarium*, ibid. *parati ad Confeſſionem ſtant in Miſſa ſolemni.* 44. *Miſſam celebrantes ſolemnem an poſſint pro alio ſacrificium offerre cum ſtipendio.* 170
Canonis varia nomina, 34. 35. *quis auctor*, ibid. *Canonis actio prima quinque geſtus continet*, 110. *imaginem Crucifixi ſecum habet*, ibid. *incipit à T.* ibid. *Crucis ſigna quinquies quinque in eo fiunt*, ibid. *expoſitio Canonis litteralis.* 149
Cantare, & dicere Miſſam idem ſæpius. 168
Canthari ceroſtati, vide *Candelæ*.
Canticum trium puerorum cur omittitur in Sabbato Quatuor temporum Pentecoſtes. 214
Capitolarium quid. 185
Cappa. vide *Pluviale*, & *Planeta*.
Cappella quid. 61. *nomina varia*, ibid. *Cubiculum.* ibid.
Cappellani unde, 61. *quales Miſſas celebrent in Eccleſiis Monialium, non Romanarum.* 166
Capuita, vide *Baculus*.
Caput apertum in Altari, 79. & *quando liceat uti pileolo*, ibid. *quis diſpenſet.* ibid.
Caracalla in Clerico quid. 68
Cardinales ubique juriſdictionem quandam habent, 83. *quid ſervandum coram eis in Miſſa privata*, ibidem. 86. 125. 136
S. Caſſius quâ horâ celebrabat. 39
Caſula, vide *Planeta*.
Catechizare quid. 205
Catechumenus quid. ibid.
Celebritas, vide *Feſta Sanctorum*.
Cellula, vide *Miſſæ loca*.
Cereus Paſchalis cur à Diacono benedicitur, 203. *quid ſignificat*, 204. *aliud nomen Principis addi non debet*, ibid. *quibus diebus ardet.* 209
Ceroferarii vide *Acolythi*.
Chariſſimi *cur initio Epiſtolarum.* 25
Chirotheca, & manica, 73. *ſignificatio*, 75. 77. *forma.* 248
Chorus, quid, 39. *varia nomina*, ibid. *arceantur Laici ab eo.* 132
Chriſti virtutes in veſtibus Epiſcopi denotantur. 75. *ejuſdem vita & mors ordinatè in Miſſa repræſentatur.* 145
Chriſtus an ſigno Crucis benedixerit Hoſtiam, & Calicem, 114. *in cœnatoria veſte inſtituit Euchariſtiam.* 46
Chriſtus natus die Dominico, 176. *unde veniet ad Judicium*, 94. *in Cruce reſpiciebat occaſum*, ibid. *ſubditur Sacerdoti*, 119. *templum eſt quadraginta ſex annis inſtauratum.* 180
Ciborium parvum, vide Pyxis.
Cidaris, vide *Mitra*.
Cincticulum, vide *Manipulus*.
Cineres quid, 182. *quo ritu diſtribuuntur*, ibid. & ſeq.
Cingulum, zona, balthens, idem, 70. *benedicendum eſt*, 67. *quando omittitur benedictio*, ibid. *ſignificatio anagogica*, 75. *allegorica*, 76. *tropologica*, ibid. *forma ejuſdem.* 245
Cingulum brachiale, vide *Manipulus*.
Clavis Sacramenti in Feria, 5. *Cœnæ Domini cui datur.* 1[illegible]2
S. Clemens inſtituit veſtes Sacerdotales [illegible]

B. Petri

B Petri, 46. lavari Corporalia in proprio vaſe, 67. dicitur auctor initii Canonis, 110. item, Dominus vobiſcum, 15. Benedictionis frugum. 235

Clemens VI. diviſit Miſſam à benedictione candelarum in Septuageſima. 220

Clocha, vide Campana.

Codo, vide Campana.

In Cœna Domini Hymnus Angelicus, à quo, 18. an celebrari poſſint plures Miſſæ, 190. Communio Cleri facienda. ibid.

Cœna pura, vide Paraſceve

Cœnaculum, vide Eccleſia.

Collegiata Eccleſiæ onus, 167. Collegiatæ nomine non veniunt Eccleſiæ Regularium ibid. & 169

Colores veſtium quinque, 46. mutatio Colorum, quâ regulâ fiat, 50. quando cœpit, 46. color caſtaneus in uſu, quis, ibid. quis color in Feſtis Translationis, &c. 47

Comes S. Hieronymi quid. 25

Commemoratio Sanctorum in Canone cur. 114 120.

Commemoratio vivorum & Defunctorum in Miſſa qualis. 112. & ſeq.

Commendatario non datur liber Evangelii oſculandus. 97

Commiſſionis peccatum in Miſſa majus eſt quàm omiſſionis. 165

Commune Sanctorum quid. 224

Communicantes à quo, 113. quando variatur, 35. aliquando dicitur ſine ſua Præfatione, ibid. quid ſignificet. 150

Communio quid, 36. à quo, ibid. quando cantanda. ibid.

Communio Sacerdotis neceſſaria, 126. quando populis eſt facienda, 129. non eſt danda pars Hoſtiæ, quæ aliàs ſuperſit, cuicunque, ibid. danda eſt in ore, ibid. manus communicandi qualiter componendæ, ibid. quibus diebus communicandum, ibid. an major gratia ſub utraque ſpecie quàm ſub altera ſumenti detur. 127

Communio Cleri & populi in Miſſa ſolemni, 132. Cleri in Cœna Domini, 190. à quo hæc inſtituta, ibid. ſtolam aſſumant Sacerdotes, ib. 132. non in Paraſceve, 201. an quilibet alios communicare poſſit. 129

Compagi, vide Caliga.

Concilia de ritibus habes in proprio Indice.

Coucio poſt Evangelium, vel Symbolum, 100. Stola Concionatori datur, 71. non Romæ, 100. præmittatur Inmen bonæ famæ & bonorum operum, 99. ubi Celebrans concionaturus ſedeat, 100. quo habitu utatur, ibid. ſignat ſe initio Concionator, ibid. auditores ſtabant, ibid. pro Defunctis Concio fit poſt Miſſam. 141

Confeſſio, vide Eccleſia.

Confeſſor quid, 224. nulla mentio Confeſſorum in Canone, 35. quando cœpta eorum Feſta. ibid.

Confeſſoris inopia quæ dicatur. 159

Confiteor Deo, &c. à quo, 85. nullius Sancti addi poteſt nomen, præter ſolitos. ibid.

Conopæum Tabernaculi quale. 62

Conſecratio Altaris quamdiu durat. 56. 57

Conſecratio pro benedictione quandoque ſumitur. 80

Conſecrationis Euchariſtiæ debitus ordo quis, 153. an omnia verba formarum neceſſaria, 156. cur quinque verba in prima forma. 115

Contactus rerum ſacrarum quibus vetitus. 65

Corona clericalis quid ſignificat, 68. varia forma. ibid.

Corona Sacerdotalis gloriæ, vide Mitra.

Coronides ligneæ Altaris prohibentur. 57

Corporale, & varia nomina, 66. quid, ibid. à quo, ibid. quæ materia, ibid. plicaturæ ratio, ibid. ſignificatio, ibid. benedictio, ibid. 67. non tangendum ab omnibus, ibid. nec in vaſe communi lavandum, ibid. ejuſdem crux acu picta quam partem reſpiciat Altaris, 80. non extra burſam circumferendum, 66. ad Altare fertur poſt. ℣. Et incarnatus eſt, 100. forma Corporalis, 245. quâ parte anni amylo imbuendum. 251

Corporis Chriſti templum, 46. annis ædificatum, & quomodo, 180. ejuſdem Feſtum à quo, 215. in ejus feſto deferatur manibus, non humeris, ibid. Proceſſionis ritus. ibid.

Cotta, vide Superpelliceum.

Credentia menſa eſt, 82. qualiter ornanda, ibid.

qua

quæ in ea locanda, ibid. forma ejuſdem. 244

Cruces in veſtibus Sacerdotalibus à quo. 70. in quibus, ibid. exoſculandæ. ibid.

Cruces velandæ quando, 184. genuflectendum ei, quæ in Altari majori eſt, à quibus, 82. in triduo ante Paſcha ab omnibus. 192

Crucifixi imago ante Canonem, 110. & in Cruce Altaris. 58. &c.

Crucis ſignum ante omnem actum, 84. fit manu dextrâ, ibid. Plenâ manu, ibid. à ſiniſtra in dextram, ibid. cum invocatione Trinitatis, ibid. ſiniſtra ubi locanda, ibid. fit ad Introitum, 87. in fine Hymni Angelici, 88. Symboli. 97. ad Evangelium, initio 96. ſuper oblata, 104 quomodo formandum, non per quatuor puncta, ibid. in fine Sanctus, 106. in Canone formatur quinquies quinque, 110. 111. bis & ter, ibid. poſt conſecrationem cur fiat ſignum Crucis ſuper ſpecies, 119. deſcripta à Craſſo ad ea. Per ipſum, &c. non probatur, 121. cum Patena quomodo fiat. 123

Crux pectoralis, Philacteria, Encolpium, idem 72. 73. ſignificatio varia. 75. 76

Crux Proceſſionalis à quo tempore inducta, 51. ejuſdem imago quam partem reſpiciat, ibid. 141. à Subdiacono defertur, ibid. cum velo à Regularibus. 51

Crux ſuper Altare ſit, 58. benedicta, ibid. aurea fuit apud antiquos, ibid. altior candelabris, ibid. cum imagine Crucifixi, ibid. etiam in Altari ubi aſſervatur jugiter Euchariſtia, ibid. & ubi Icon Crucifixum repræſentat, 59. eidem cur inclinatur, 88. dum incenſatur quando ſedet Chorus, 45. ejuſdem forma. 245

Cubiti ſuper Altare in conſecratione & conſumptione Euchariſtiæ. 126

Cuſſinus, pulvinar ſub Miſſali, quid, 59. ejus forma. 246

D

Dalmatica ubi primò inventa, 52. Diaconis data, ibid. erat habitus Sacerdotum, 53. Reges eâ uſi ſunt, ibid. Diaconorum Romanorum tantum veſtis, ibid. ejuſdem uſus, ibid. Pectoralis Tunicula dicta, ibid. ejuſdem forma, ibid. ſignificatio, ibid. non adhibetur in diebus luctûs, ibid. forma ejuſdem. 53. & 245

Dalmatica Epiſcopi, quid, 73. ſignificatio, 75. 76. forma. 248

S. Damaſus inſtituit Gloria Patri in Miſſa, 17. approbavit Comitem ſancti Hieronymi, 25. inſtituit Alleluja in Miſſa, 26. Symbolum Conſtantinopolitanum, 29. præſertim in Feſtis, Angelorum, 30. Confeſſionem ante Miſſam. 85

Dedicatio Eccleſiæ quid, 225. à quo Feſtum cum Octava, ibid. Dedicatio Altaris, ibid. & quid ſignificat. 226

Defectus in Miſſa quando collecti in Miſſali, 152. in pane, ibid. &c. vino, 154. forma, 156. intentione Miniſtri, 157. diſpoſitione animæ, 158. inopia Confeſſarii, 159. neceſſitas urgens, quæ, ibid. diſpoſitione corporis, ibid. 160. miniſterio ipſo. 161. & ſeq.

Pro Defunctis in Calendis orandum, 9. Feria ſecunda, ibid. non tempore Paſchali Miſſa de Requiem, ibid. ſepeliendi cum Miſſa, ibid. etiam in Dominicis & Feſtis, 10. quid, ſi in Paraſceve aut in Paſcha die obeunt, 9. Anniverſaria dies, 10. tertia, ibid. ſeptima, 11. trigeſima, ibid. Miſſæ S. Gregorii quæ, quomodo dicendæ, 11. non Miſſa de Requiem in iis diebus quibus Feſtum Duplex, 10. nec iis quibus de Duplici non poteſt fieri, ibid. toleratur in quibuſdam caſibus, ibid. de vivis in Miſſa Defunctorum nulla mentio, 14. Poſt Primam vel Nonam Miſſa cantatur, 40. eorum memoria in omnibus miſſis, 119. multa omittuntur, 139. quando Concio ſit habenda, 141. candelæ ad Evangelium, elevationem, & abſolutionem, 140. 141. Oratio Fidelium ultima ſemper. 10

Defuncto Papâ, Cardinale, Epiſcopo, cur prima dicitur Miſſa, 231. an pro Sacerdote eadem, ibid. in die tertio, &c. pro prædictis quæ Miſſa. ibid.

Defunctorum in Purgatorio preces pro vivis non juvant, 15. cadavera oſculabantur antiqui, 141

142. *aſperguntur & incenſantur*, ibid. *& cur*, ibid. *benedicitur incenſum*. ibid.
Defunctorum Miſſa imitantur triduanam Chriſti ſepulturam, 139.140.230. *Introitus Offertorium, Communio ſunt extra ritum communem aliis Miſſis*, ibid. *in Defunctorum omnium Commemoratione quibus applicandum eſt ſacrificium*. 223
Defunctorum oratio generalis in Miſſa de vivis habet penultimum locum, 14. *in Miſſa Defunctorum ultimum*. 10
Deo gratias *undè*, 25. *cur in fine Epiſtola*, ibid. *quando non dicitur*, ibid. *cur in fine Miſſa*, 36. *cur in fine ultimi Evangelii*. 136
Devotio cum præſumptione in addendo aliquid in Miſſa lethalis eſt. 166
Diaconi Alba, Amictus & Cingulum, à quo data fuêre, 51. *Stola item*, 55. *qualis*, ibid. *aſſumens Stolam Diaconus oſculatur Crucem*. ibid.
Diaconus & Subdiaconus quando pares procedunt, 82. *& unus item poſt alium*. ibid. *ad Altare quandò pares*, 92. *& unus poſt alium*, 91. *genuflectit Cruci Altaris*, 82. *non deducit manûs ad* Oremus, 86. *non oſculatur Altare, niſi pro pace*, 89. *non reſpondet Sacerdoti quæ à choro dicuntur*, 95. *orat, oſculatur manum Celebrantis antè Evangelium*, 99. *an peccet cantans Evangelium peccati reus*, ibid. *ejus eſt calicem componere in Altari*, 106. *tradere calicem Celebranti*, 107. *cum eodem offerre*, ibid. *elevare pyxidem in oblatione*, ibid. *retinere pedem Calicis in incenſatione*, 108. *nulli laico dat pacem*, 132. *Miſſalis cura illi magis incumbit*, 134. *benedicit Cereum Paſchalem*, 203. *incenſat alios*, 109. *quo ordine*, ibid. *alia munera in Miſſa*, in tota ſecunda Parte: *ejuſdem munus in Proceſſione ſanctiſſimi Sacramenti*, 143. 190. 191. *in aſperſione Aquæ benedictæ*, 232. *in benedictione Cinerum, Candelarum, Palmarum*, vide in ſuis locis & titulis.
Dicere Miſſam ſignificat cantare. 168
Dicterium, vide *Pulpitum*.
Digitorum pollicis & indicis exterſio ad quid, 114. *junctio*, 115. *ablutio vino & aqua ſit*, 128 *extra miſſam cui danda*. 160
Diptychi quid, 119. *Diptycha*. ibid.
Diſpoſitio animæ ad miſſam, 158. *corporis*. 159
Domine non ſum digna *à Montalbus non debet dici*. 129
Dominica privilegiata occurrens in die octava duas tantùm habet Orationes. 21
Dominicæ præconia, 217. *cur nulla omittitur*, ibid. *Gaudete & Lætare cum Dalmaticis*, 45. *Vacans quæ*, 176. *Vaga quæ dicuntur*, 179. *poſt Epiphaniam quale Officium Dominicarum*, 178.179. *in Quadrageſima*, 184. *poſt Paſcha*, 211 *poſt Pentecoſten*, 217. *in Nona poſt Pentecoſten cur Evangelium legitur de deſtructione Jeruſalem*, ibid. *Dominica Palmarum varia nomina*, 185. *Dominica tertia menſis pro Communione*. 129
Dominicale, vide *Linteum*.
Dominicum, vide *Eccleſia*.
Dominus vobiſcum *undè*, 15. *quid*, ibid. *antè Evangelium*, 28. *poſt Symbolum*, 32. *diviniſſima ſalutatio*, 92. *cur extenſis & ſtatim junctis manibus dicitur*, ibid. *ſeptem vicibus in Miſſa*, ibid. *ter non versùs populum*, ibid. *bis in fine Miſſæ*, 133. *Dominus, non Deus, dicitur*. 15
Domnus & Dominus *differunt*. 99
Dona nobis pacem *à quo*. 124

E

Eccleſiæ Collegiatæ onera, 167. *tenentur ad duas Miſſas cantandas, de Feſto, & de Feria*, 168. *ubi ſunt Canonici*, ibid. *Eccleſiæ Regularis onus minus eſt*. 169
Eccleſia præcipua quæ. 54
Eccleſia varia nomina. 225
Eleemoſynarum arcula pro Miſſis amovenda. 174.
Elevatio Hoſtiæ & Calicis quid, 115. *genuflectitur ab omnibus*, 44
S. Eligius author benedictionis Candelarum, 219
Encolpium, vide *Crux pectoralis*.
Enim *in forma à quo additum*, 115. *omiſſio lethalis*. 167

Digitized by Google

Ephod. bat, vide *Rochettum.*
Epiphania Vigiliam habet ſine jejunio, 5. *continet quatuor miracula*, 178. *in ea annuntiatur Paſcha*, ibid. *habet Octavam.* ibid.
Epiſcopi Vicarii Apoſtolorum, 31. *Catholici, id eſt Romana Eccleſia*, ibid. *eorum veſtes*, 72. *Dalmatica uſi de licentia Papa*, 73. *ſignificatio veſtium anagogica*, 75. *tropologica*, 76. *in Eccleſiis Regularium audiunt Miſſam, ut in propriis*, 83. *quinam in Canone nominandus Epiſcopus*, 111. *ter benedicit populo*, 138. *pro eo tenetur aliquandò applicare Sacrificium*, 172. *anniverſaria dies creationis Natalis dicitur*, 228. *colenda*, ibid. *tàm electionis quàm conſecrationis*, ibid. *qua Miſſa, quo ritu*, ibid. *Confeſſio, oſculum Evangelii, & benedictio coram Epiſcopo ſunt correlativa*, 137
Epiſtola quid, 25. *à quo juſſa legi*, ibid. *Pauli, Apoſtolorum & Prophetarum*, ibid. *per annum ordinavit Epiſtolas S. Hieronymus*, ibid. *de novo Teſtamento in Dominicis*, ibid. *à quo legitur in Miſſa ſolemni*, 97. 98. *quo loco*, ibid. *cur ante Evangelium*, 25. *Lector eam cantat.* 98
Et cum Spiritu tuo *quid.* 93
Et incarnatus eſt *quandò in Miſſa ſolemni, genuflectitur.* 43
Et *pro* vel *in Rubricis.* 136
Erit firmamentum in terra, *Pſal.* 71. *explicatur.* 115
Evangelii codex in Conciliis. 92
Evangeliſta cum Apoſtolis comparantur. 30
Evangelium in fine Miſſa undè, 37. *quale*, ibid. & ſeq. *& cur*, ibid. *ritus ejuſdem legendi*, 137
Evangelium quid, 28. *à quo legi juſſum*, ibid. *pars Miſſa praecipua*, ibid. *caput omnium, qua ſunt in Miſſa*, ibid. *per annum diſtributa Evangelia à S. Hieronymo*, ibid. *in fine Evangelii varii reſponſionum modi*, ibid. *ad Evangelium ſtatur*, 43. *ad Aquilonem legitur*, 95. *benedictio antequam legatur*, 96. *oſculum in fine*, ibid. *à quo oſculandum*, ibid. *ſi plures Prelati, à quo*, ibid. *ſi aquales, cur nullus oſculatur*, ibid. *quandò*, ibid. *quo ritu*, ibid. *an à laicis*, ibid. *an à Vicario Apoſtolico*, 97. *an à Commendatario*, ibid. *luminaria adhibentur & thus*, 99. *in edito loco cantatur*, ibid. *Tribunal, Ambo, Pulpitum dicitur*, ibid. *Evangelii textus incenſatur*, ibid. *contra Altare versùs populum quid*, ibid. *rurſus de oſculo in fine.* 100.
S. Evariſtus Benedictionis nuptiarum author. 229.
Euchariſtia latens adoratur, nonniſi patens incenſatur, 91. *datur cum temperatis epulis*, 103. *an utraque ſpecies cauſet majorem gratiam*, 127. *quandò infunditur gratia in ſumptione*, ibid. *reſervanda pro infirmis, & renovanda*, ibid. *poteſt diſtribui à quocunque Celebrante, & quando*, 129. *ſi remaneat in Altari in fine Miſſa, quid*, 130. *in Proceſſione deferenda manibus, non humeris*, 215. *velum pro humeris quale.* 247
Euchariſtia Hierarchica, vide *Symbolum.*
Eulogia, vide *Oblatio.*
Euſebius Papa decrevit Corporale ex lino. 66
Eutychianus auctor Offertorii, 32. *benedictionis frugum.* 235
Excommunicati Miſſa minùs valet. 158
Exultet jam angelica *à quo compoſitum.* 204

F

Facere eſt ſacrificare. 150
Favon, vide *manipulus*
S. Felicitas in Canone qua. 120
Felix I. decrevit Reliquias Sanctorum in Altari. 56
Felix IV. Dedicationem Eccleſia juſſit, 225. *& anniverſarium diem conſecrationis Epiſcopi.* 228
Fœmina non miniſtrent Miſſa, 78. *in Eccleſia ſedent in parte ſiniſtra.* 109
Feriâ ſecundâ tentatus fuit Chriſtus. 183
Feriâ tertiâ Chriſtus Baptizatus. 181
Feriâ quartâ cœpit Chriſtus jejunium ſuum. ibid. *traditus fuit*, 175. *jejunio ideò deſtinatur*, ibid. 188. 189
Feriâ ſextâ Magi adorârunt Chriſtum. 178
Feria quarta Dom. 4. *Quadrageſima Miſſa eſt Scrutinii.* 184

Feria

Feria 5. Quadrageſimæ erant feſtivæ ſine Officio, quis dedit Officium. 183
Feria 5. in Cœna Domini Officium. 189
Feria 5. Pentecoſtès Miſſa eadem cum Dominica Miſſa. 214
Ferula, vide *Baculus.*
In Feſto Sancti, de quo non ſit Officium, dicitur Gloria in excelſis. 19
Feſta S. Stephani, Joannis, Innocentûm. 177
Feſta Sanctorum, Natalitia, Feſtivitates, Celebritates, Solemnitates, 218. *&c. à quo & ad quid.* ibid.
Filioque procedit *quandò additum.* 29
Flectamus genua, 43. *an duo flectenda*, 44. *ad Diaconum ea verba ſpectant*, 95. *Flectere genua eſt peccatorum.* 93
Flores in Altari laudantur à S. Hieronymo. 62
Fontis baptiſmalis benedictio. 206
Forma conſecrationis, 156. *defectus in ea.* ibid.
Fratres *cur initio Epiſtolæ.* 25
Frugum benedictio quo auctore. 235
Fulmine tacta venenata cenſentur. 163

G

Galea, vide *mitra.*
Gelaſius compoſuit Gradualia, 25. *Tractus*, 27. *Præfationem*, 33. *ordinavit Canonem*, 35. *addidit:* Hanc igitur, 114. *creditur auctor ordinis Romani.* Vide Indicem primum. *abſtulit Romæ Lupercalia*, 219. *extendit ordinationes ad Sabbata multa.* 176
Gemelliones, vide *Ampulla.*
Genuflectere quid, 42. *ad quid*, ibid. *quandò in Miſſa privata*, ibid. *quandò in ſolemni*, 43. & ſeq. *quandò duobus genibus*, 44. *Celebrans non genuflectit, Diacono dicente:* Flectamus genua, 43. 44. *cur idem genuflectit ad* Adjuva nos *uſque ad finem, in ſolemni, non in privata*, 43. *ad* Et incarnatus eſt, *quando genuflectitur in ſolemni*, ibid. *quoties in fine Miſſæ genuflectendum, remanente Sacramento in Altari*, 130. *pœnitentiam facere, eſt genuflectere, in Liturgia S. Petri*, 42. *ad ea:* Et verbum caro factum eſt, *cur*, 136. *miniſtri genuflectunt ad benedictionem Sacerdotis.* 138
Gloria in excelſis *dicitur Hymnus Angelicus*, 17. *qui auctores*, ibid. *quando dicitur*, ibid. *non in Votivis*, 18. *&c. nec in Votivis S. Mariæ, niſi dicantur in Sabbato*, ibid. *non in Vigiliis.* 19
Gloria, laus & honor, *quis auctor.* 187
Gloria Patri, &c. *à quo*, 17. *quandò omittitur*, ibid.
Gloria tibi Domine *quid.* 28
Graduale, Gradale, & alia nomina, 25. *qui auctores*, ibid. *ſignificatio*, 26. *uſus in Paſchate*, ibid. *cur in Feria ſecunda, quarta, ſexta Quadrageſimæ.* 185
Gradus in Altari qualis. 245
Græci quandò primò celebrârunt Miſſam. 17
S. Gregorius I. Miſſalis auctor, 2. *Gradualium*, 25. *reſtituit* Alleluja, 26. *Sequentia Defunctorum auctor*, 230. *Offertorium compoſuit*, 32. *ultimus Canoni addidit verba, poſt eum nemo alius*, 35. *quænam verba*, 114. *Communionis auctor, quæ dicitur antè Orationem ultimam*, 36. *quomodò auctor Orationis Dominicæ in Miſſa*, 122. Præceptis ſalutaribus, & Libera nos, *addidit*, ibid. 121. *conciliavit pacem in orbe Dominica 2. poſt Epiphaniam*, 179. *addidit quatuor dies Quadrageſimæ*, 180. *lotionem pedum firmavit*, 193. *adorationem Crucis inſtituit in Paraſceve*, 197. *Litanias majores*, 211. *Stationes ordinavit*, 217. *Feſtum Dedicationis Eccleſiæ decrevit.* 225
Gregorius Junior, id eſt, Secundus, auctor Officiorum in Feriis quintis Quadrageſimæ, & jejunii in iiſdem. 183
Gregorius IV. auctor Feſti SS. Trinitatis. 214
Gregorius VII. firmavit Decreto Quatuor Tempora Quadrageſimæ. 184
Gregorius XI. dici juſſit Symbolum in Feſtis SS. quatuor Doctorum Latinorum. 30
Gremiale quid, 75. *non eſt Succinctorium.* ibid. *forma.* 248

H

Hama quid. 60
Hamula, vide *Ampulla.* ibid.
Hanc igitur *quandò variatur*, 35. *auctor*, 114. *cum palmis apertis ſuprà Calicem.* ibid.

Hebdomada major, Indulgentia, Pœnoſa, Sancta, Authentica, Ultima, idem, 185. *pro Defunctis in ea orandum.* 9
S. Hieronymus ordinator Epiſtolarum, & Evangeliorum per annum, approbante Damaſo. 25
S. Hilarius addidit Hymno Angelico, 17. *verius, illum convertit in Latinum.* ibid.
Hora celebrandi cur ab aurora ad meridiem, 38. *Tertia, Sexta, & Nona obſervantur in Miſſa ſolemni,* 39. *Tertia dicitur ſacra,* ibid. *aurea,* ibid. *quod, ſi tardè veniat populus,* ibid. *ſublata ſunt privilegia contra debitam celebrandi horam,* 40. *Privilegiati quâ horâ poſſunt celebrare.* 38
Hoſanna *dicitur bis.* 33
Hoſtia quid, 101. *modica, mundiſſima, in modum denarii rotunda, integra,* ibid. *cum imagine Crucis in altera tantùm parte,* ibid. *ubi præcisè locanda in Altari,* 102. *elevatio in Miſſa,* 115. *nunquam tegitur Pallâ,* 117. *quomodò frangenda,* 124. *an ejuſdem pars poſſit dari alteri,* 162. *Hoſtia quadraginta horarum non cuique danda eſt,* 129. *de inſtrumento ad Hoſtias conficiendas.* 250
Hoſtia conſecrata dubia quomodò tractanda. 165
Hoſtiæ, vide *Particula.*
Humerale, vide *Amictus.*
Humiliate capite veſtra Deo *quomodò dicatur.* 134.
Hymnologia Catholica, vide *Symbolum.*
Hymnus Angelicus, vide Gloria in excelſis.
Hypante, ſeu Hypapante, idem quod Feſtum. 219

I

S. Jacobus quomodò primus Apoſtolorum Miſſam fecerit. 3
Jejunium Chriſti quandò cœptum, & deſiit, 181. *jejunium Feria* 4. *eſt celebre.* 189
Jejunium prohibetur in Dominicis 5. *ſit in Sabbato & apud Hebræos,* ibid. *ante Miſſam eſt neceſſarium,* 160. *non jejuno Sacerdoti duo in Miſſa conceduntur,* ibid. *immemor cibi ſumpti, an poſſit celebrare.* ibid.
S. Ignatius addidit, Benedictus qui venit, &c. 33
Ignatius Braccius laudatur. 51. 69
Imagines quando velandæ 184
Improperia continent verba Græca & Latina, non Hebræa. 197
Incenſatio Altaris initio Miſſæ. 90
Celebrantis poſt Evangelium. 100
Oblatorum, 108. *cur in modum Crucis & circuli fiat,* ibid. *& ſexies,* ibid. *incenſantur omnes,* 109. *quo ordine,* ibid. *laicorum, & populi qualiter fiat.* ibid.
Incenſum an benedicatur ad Oblata in Paraſceve, 199. *incenſum benedictum, & Aqua benedicta pro Defunctis adhibentur,* 124. *non benedicitur pro incenſando Sacramento.* 118
In Chriſto Jeſu Domino noſtro, *cur in fine Epiſtolæ.* 25
Inclinatio capitis ad nomen Papæ, an etiam in Canone 111. *ad* Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum, *uno in loco tantùm, & cur* 120.
In diebus illis, *initio Lectionum veteris Teſtamenti.* 25
Infirmitas Sacerdotis quænam excuſet ab onere Miſſarum. 171
Infula, vide *Planeta, Mitra.*
Ingreſſa quid, vide *Introitus.*
In illo tempore *quando omittitur.* 28
S. Innocentius I. auctor Pax Domini, 124. *& pacis dandæ,* 125. *juſſit reſervari Hoſtiam in diem Paraſceves.* 189
Innocentius III. auctor Dona nobis pacem, 124
Orationis A cunctis. 20
Innocentius VII. juſſit dici Symbolum in Feſtis S. Joannis Baptiſtæ, & S. Laurentii, quandò in Dominica occurrunt. 31
In principio *cur in fine Miſſæ.* 37
cur Deo gratias *ultimo loco reſpondetur.* 136
Inſtructionum de ritore Eccleſiæ in Actis Med. Eccleſ. quis auctor, 62. *quænam ea ſint,* 249. & ſeq.
Intentio Miniſtri in conſecratione, & defectus ejuſdem. 156
Intorticia cur extinguantur poſt elevationem Miſſæ ſolemnis, 117. *quando non.* ibid.
Introitus quid, 16. *à quo,* ibid. *alii ſunt regulares, alii irregulares,* ibid. *cum ſigno Crucis inchoatur,* 88. *Cantores illis non genuflectunt ad Confeſſionem.* 44
S. Joannes nominatus poſt conſecrationem quis, an

Digitized by Google

an Baptiſta, vel Evangeliſta, vel Marcus 120. *Joannis Baptiſtæ Miſſa quandò habet* Credo. 31
Joannes XIII. campanam benedixit. 60
Joannes XXIII. addidit Dona nobis pacem, 124
Auctor Feſti Trinitatis. 214
S. Iſidori mitra, & baculus. 74
Ite Miſſa eſt *à quo,* 36. *quandò dicitur,* ibid. *ad quid,* ibidem, *versùs populum.* 133
Judica me Deus *à quo in Miſſa.* 85
quandò omittitur, & cur. ibid.

K

Kyrie eleiſon: *Undè,* 17. *cur ante Orationem primam,* ibidem, *quid ſignificat,* ibidem, *cur novies.* ibid.

L

Laici in Miſſa ſolemni, quandò ſtent, ſedeant. &c. 46
Lampas antè Altare ardeat. 62
S. Laurentii commemoratio poſt Miſſam, 138. *à quo tempore,* ibidem, *quandò habet* Credo *in Miſſa.* 31
Lauretanâ in æde B. Virginis ſemper dicitur Gloria in excelſis; *in Votivis B. Virginis.* 19
Laus tibi Chriſte, *quid.* 28
Lectionarium S. Hieronymi, 25. *Evangeliarium.* 28.
Lectiones ſine titulo quid ſignificent. 194
Lectorium, vide *Pulpitum.*
Legatus à latere ubi celebravit, ibi ne alius celebret. 61
Leges rubræ quid. 1
S. Leo I. Auctor Orate fratres. 105
Præfationum, 33. *incenſationis oblatorum,* 108. Hanc igitur, 114. Sanctum Sacrificium, 119. Ite miſſa eſt, 36. & Benedicamus Domino, ibid. *decrevit jejunium in menſe Decembri pro Hyeme,* 176. *in Septembri pro Autumno.* 217
Sanctus Leo II. juſſit dari pacem. 125
Auctor Collectæ votivæ Apoſtolorum. 226
S. Leo IV. cur non meminit Cinguli, 70. *Auctor Collectæ Apoſtolorum votivæ.* 226
Leo IX. in Officio novem Lectionum juſſit dici Hymnum Angelicum. 17
Libera nos quæſumus, à quo, 122. *altâ voce, quandò.* 122
Liber Evangeliorum in medio Conciliorum. 92
Liber Miſſalis neceſſarius ad Miſſam, 64. *aperitur, & clauditur à Celebrante,* 81. 133. *in Miſſa ſolemni à miniſtris,* 134. *quibus datur oſculandus.* 96
Liber myſteriorum, vide *Miſſale.*
Liber Sacramentorum. ibid.
Ligneus ſonitus à quo, & quid. 60. 193
Linea, vide *Rochetum.*
Linea Dalmatica, vide *Alba.*
Lineæ veſtes, & panni quomodò mundandi, 250. *quomodò mutandi.* ibidem.
Linguæ tres in Miſſa. 26
Linoſtima quid ſignificet. 71
Lintea ad manus tergendas quandò mutanda. 250
Linteamen, linteolum, vide *Linteum.*
Linteum pro Communione populi, Linteamen, Linteolon, Dominicale, Sindon, 129. *forma ejuſdem.* 245
S. Linus auctor Communicantes. 113
Litaniæ quid, 207. *nihil additur.* ibid.
majores quæ, 211. *Miſſa quæ.* ibid.
minores, 212. *cum abſtinentiâ,* ibidem, *occurrentes majores in Paſchate transferuntur.* 211
Locus ſacer non violatus, neceſſarius ad Miſſam. 56.
Lorum, vide *Mitra.*

M

Magiſtri Ceremoniarum locus in procedendo ad Miſſam. 82
Majorum adoratio Feria 6. contingit. 178
S. Mamertus author Litaniarum minorum. 212
Mandatum quid, à quo. 193
Manica, vide *Chirotheca.*
Manipulus, Mappula, Sudarium, Cingulum brachiale, Favon, Phanon, Mantile, Mappa parva, Linteum cincticulum, Aër, Palla linoſtima, idem, 70. *quo loco induitur,* 71. *fimbriæ additæ,* ibidem, *Crux in ejus medio,* ibidem, *cur in lævâ geſtatur,* ibidem *ligandus infrà cubitum,* ibidem, *nunquam cum pluviali defertur,* 52. *ſignificatio allegorica,* 76.

anagogica, 75. *tropologica*, 77. *quid ſignificet in Subdiacono*, 55. *Epiſcopo datur ultimo loco*, 75. *& initio Miſſæ*, ibid. *forma ejuſdem.* 245

Mantile, vide *Manipulus.*

Mantilia pro purificatoriis.

Manutergium quid, 60. *ne ſuprà calicem feratur*, ibid. *duplex pro manibus in Sacriſtia*, 138. *forma.* 245

Manuum ablutio antè Miſſam, 64. *junctio manuum*, 83. *pollice dextro ſuper ſiniſtro*, ibid. *extenſio, & junctio*, 86. *antè benedictionem*, 104. *ſuper Altare*, 87. *elevatio ad humeros*, 93. *oſculum manûs*, 89. *ablutio poſt oblata*, 105. *depoſitio ſuper Altare*, 106. *extenſio ſuper oblata*, 114. *poſt conſecrationem*, 117. *ablutio poſt Communionem in Miſſa nonniſi Epiſcopo*, 132. *junguntur manus ſuper Altare ſepties*, 135. *ablutio manuum poſt Miſſam*, 138. *extra Miſſam junguntur ad Orationes.* 142

Mappa triplex Altaris, 75. *Palla dicitur, & Sindon*, ibidem, *benedicenda*, ibid. *ſignificatio*, ibid. *forma earum.* 245

Mappa parva, vide *Manipulus.*

Mappa pro Communione, vide *linteum.*

Mappa, vide *Manipulus, Baldachinum.*

S. Marcus Papa Symbolum Nicænum in Miſſa poſt Evangelium dici juſſit. 29

S. Mariæ Virgini Sabbatum dicatum, 6. *à quo officium in Sabbato*, ibidem, *ejuſdem Votiva Miſſa*, ibidem, *differentia ritûs inter Feſtivam in Sabbato, & Votivam Miſſam de B. Virgine*, 18. *Oratio de Spiritu ſancto frequens in ejuſdem Miſſis*, 23. *Oratio de B. Virgine in Vigiliis, & frequentiſſima per annum*, 21. *ejuſdem Annuntiationis Feſtum quâ ratione in Heddomada majori.* 222

Martyres in Communi Sanctorum ſpeciales habent Miſſas in tempore Paſchali. 224

Martyrium, vide *Eccleſia.*

S. Matthias poſt conſecrationem nominatur, 120 *& poſt Stephanum cur.* ibid.

Matutinum cum Laudibus antè Miſſam dicitur. 63. 64.

S. Melchiades candelabra in Altari poni juſſit. 59

Memento *in Miſſa ne dicatur altâ voce*, 41. *eſt Oratio privata*, 113. *admittit excommunicatos*, ibidem, *non debet fieri in momento*, ibid. *traditur praxis.* 112. *&c.*

Miniſter neceſſarius ad Miſſam, 78. *unus ſaltem*, ibid. *non fœmina*, ibid. *Miniſtri cantantes in peccato, vel ſervientes, an peccent.* 99

Miſereatur veſtri *dicitur uno communicaturo.* 129

Miſſa vox Latina, antiquiſſima, valdè ſignificativa, 2. *Miſſæ accidunt octo in genere*, 1. *ab Hebrais ducit aliquam originem*, 2. *à Græcis ſex nomina dantur illi*, ibid. *quinque ſignificat*, ibid. &c. *Collectio & Dominicum idem cum Miſſa*, 3. *varia nomina apud SS. Patres.* ibid

Miſſæ definitio ex omnibus cauſis. ibid.

Miſſa Apoſtolorum quibus conſtaret, 16. *à S. Petro data forma*, 2. *& ab eo prima Miſſa celebrata*, 3. *brevis initio.* 16

Miſſa à Græcis quandò cœpta dici, 17. *longior quàm Latina.* 145

Miſſæ locus, 56. *nomina varia locorum*, 61. *non in mari, neque in flumine celebranda*, ibid.

Miſſæ ſolemnis Cæremoniæ in Miſſali minutiores multa deſiderantur, 81. *in diebus profeſtis tolerantur aliqui defectus.* ibid.

Miſſæ finis ibi ſit, ubi & initium, 133. *in fine Miſſæ quid agendum cum Prælatis.* 137

Miſſa Defunctorum detrahuntur multa, 139. *ſi fiat Communio intrà eam, nulla datur benedictio*, 140 *oſcula prohibentur.* ibid.

Miſſæ de Feriis privilegiatis quam Præfationem habeant, ſi occurrant infrà Octavam in Feſtis habentibus propriam Præfationem. 34

Miſſa Hora, vide *Hora.*

Miſſæ partes quandò additæ. 144. *&c.*

Miſſa inchoata quandò repeti poſſit, 166. *quandò interrumpi*, ibid. *concordet cum Feſto loci, licet diſcordet ab Officio celebrantis.* 165

Miſſa ſolemnis, & ejus nomina varia, 81. *Conventualis cum Officio concordet*, 8. *poſt aliquam Horam Canonicam cantanda eſt*, 39. *ejus Rubricæ ſtrictioris ſunt juris.* 167

Miſſa ſolemnis coram Sacramento præſcribitur. 143. & ſeq.

Miſſa privata coram eodem. ibid.

Miſſa pro Oratione quadraginta Horarum qua. 148.

Miſſa

Miſſa de die non poteſt omitti à Canonicis ob Votivam, ſeu pro Defunctis. 8
Miſſa dua, de feſto & feriâ privilegiatâ, omninò cantanda. 4. 168. quibus diebus. 221. à quibus. 169. cur non dua, de die infrà Octavam; & de feria majori. 4. neque in feſto occurrente in Dominica. 13. neque de feſto, & de die infrà Octavam. 4
Miſſa certa conceſſa quibuſdam non poſſunt dici ab omnibus, nec in illorum locis. 165. Roſarii permittitur Pradicatorum Ordini, non aliis 227. pro obligatione Miſſa de Roſario celebranda alia Miſſa de B. Virgine dici poteſt, ibid. multa non approbata, & qua, 227. quindecim Auxiliatorum. ibid. de Patre aterno. ibid. S. Gregorii pro vivis & Defunctis. ibid.
Miſſa triginta S. Gregorii non ſunt prohibita. 11. quomodo celebranda. ibid.
Miſſarum reductio prohibita & moderatio quacumque. 174. onus perpetuum quà ratione fiat. 173
Miſſarum obligationes & onera ratione loci. 170. temporis. ibid. ritûs 171. beneficii ſeu officii. 172. ſtipendii. 172. vacatio à Miſſa quotidiana quando. 171
Miſſa valor an infinitus. 112. quomodo applicandus. ibid. Miſſa plures uno die quando dici poſſint. 170
Miſſam inceptam ſupplere qui poteſt. 162. & tunc quomodo Sacrificium applicet. 172
Miſſa dici debet cum A. B. C. D. E. 169
Miſſa Votiva poteſt compenſari cum Miſſa diei currentis. 172. item Miſſa de Requiem. ibid.
Miſſa cum Ordinationibus. 176
Miſſa Parochialis ſine cantu eſt privata, non propriè Conventualis. 39
Miſſa breviores nunc quàm antiquitùs, 145. quâ brevitate dicenda. 169
Miſſa expoſitio myſtica juxta ordinem totius vita Chriſti. 145. &c.
Miſſalis nomen unde 2. alia nomina, ibid. quis auctor, ibid. ordo & partes, 38. ſine eo non fit Miſſa, 64. quomodo deferatur ad Altare à miniſtro, 78. forma ejuſdem. 245
Mitra, Apex, Sertum cum gemmis, Corona Sacerdotalis, Corona gloria, Pileus, Galea Tiara,, Inſula, Cidaris, Phrygium, Lorum, Auriphrygium circulare, idem. 75. forma. ibid. ſignificatio anagogica. 75. tropologica. 77.
Mitra S. Sylveſtri. 73. S. Auguſtini. ibid. S. Iſidori. 74. quando data Abbatibus. 73. forma propria. 248
More ſolito non ſemper ſignificat totum ritum, ſed partem ejus primariam. 199
Mozetta, Birrus lacernus, idem. 83. indicat juriſdictionem. ibid. cum Rocchetto nudo plenariam. 84
Mundandus eſt qui aliis pradicat. 96
Munditia ſupellectilis ſacra fusè deſcribitur. 249. &c.

N

N. In Oratione A cunctis quid. 20
N. In Canone quid. 112. 119. in Miſſis defunctorum. 232
Natalis Domini habet certum diem. 176. tres Miſſas. 177. quà ratione celebrantur. ibid. quâ horâ. 40. ſi prima antè mediam noctem ex privilegio, quomodo jejunus erit celebrans. 177. an omnes tres antè diem celebrari queant. ibid. An una ex tribus ſatis, & qua. ibid.
Natalis Epiſcoporum dies qui. 228
Natalitia Sanctorum, vide Feſta.
Navicula & Acerra, idem 89. forma ejuſdem. 244.
Neceſſitas urgens ad Miſſam qua. 159
Nicanum Symbolum in Miſſa à quo. 29
Nicolaus I. juſſit dici Gloria in excelſis, in Cœna Domini. 17
Niger col r quando adhibendus. 50
Nola, vide Campana.
Nota in Paſſione † C.S quid. 188
Nuptia qua non benedicenda. 48

O

OBlatio populi in miſſa quando. 104. quomodo ibid. in miſſa nova, ibid. non datur benedictio in fine. ibid.
Oblationis Corona, vide Hoſtia.
ad Occidentem orabant Hebrai, 94

Octava

Octava eſt Prorogatio Feſti, 3. 219. *cur aliquorum tantùm Octava celebratur*, ibid. *ritus*, ibid. *myſtica cauſa*, ibid.
Octava Nativitatis Domini, 178. *Sanctorum Stephani, Joannis, Innocentûm*, ibid. *Epiphaniæ*, ibid. *Paſchatis*, 211. *Aſcenſionis*, 212. *Pentecoſtês*, 214. *Chriſti*. 216
Octavarium Romanum. 219
Oculorum elevatio novies in Miſſa. 135
Offertorium quid, 32. *Offerenda, idem*, ibid. *à quo*. ibid.
Omiſſio in Miſſa minùs peccatum quàm commiſſio. 165
Omnium Sanctorum Feſtum non includit Trinitatem. 47
Oraculum, vide *Miſſæ loca*.
Orale non eſt Amictus, 70. *quid*. ibid.
Orandum ad Orientem ſeptem de cauſis. 94
Orans populus acclinis eſſe debet, 95. *quando genuflexus orare debet*, 41. *& tempore Paſchali*. ibid.
Orarium & Orarius, vide *Stola*.
Orate fratres *à quo* 105. *quo ritu*. ibid.
Oratio, Benedictio, idem 19. *Collecta*, ibid. *brevis eſſe debet*, ibid. *Authores Orationum*, ibid. *numerus in Miſſa quis*, 20. *tres tantùm in Semiduplicibus*, 22. *non quatuor in Dominicis, & Feriis Quadrageſimæ*, 23. *non ultra ſeptenarium*, 22. ſeptem ad libitum, *quomodo intelligantur*, ibid. *Una, ex Romana traditione*, 20. *Duæ ſub una concluſione dantur*, 25. *non in Miſſa pro gratiarum actione*, ibid. *qualitas Orationum*, 20. *& ſeq. ordo earum quis*, 14. *pro Defunctis penultimo loco ponitur*, ibid. *de beata Virgine ſæpiùs*, 21. *à Superioribus indicta pro re gravi, quo loco dicitur*, 23. *an ſemper*, ibid. *pro ſeipſo Sacerdote coram Prælato proprio omittenda*, 20. 230. A cunctis *quis Author*, 20. *quando mutatur*, 23. *illud N. quid ſignificat in ea*, 20. *anteponitur nominibus Apoſtolorum, ſi dignitas Patroni poſtulet*, 230. Omnipotens, &c. qui vivorum dominaris, *quis Author*, ibid. *tres additæ à S. Petro quæ*, 16. *ſi duæ coincidant, quæ mutanda*, 15. *ad Patrem, & Filium, nunquam ad Spiritum ſanctum diriguntur Collectæ*, 24. *varia concluſio*, ibid. *in ea tamen mentio Trinitatis*, ibid. *brevior concluſio quando fit*. ibid.
Oratio Dominica à quo in Miſſa, 122. *cur altâ voce*, ibid. *an extra Canonem ſit*, ibid. *additur præludium*. ibid.
Oratio nulla eſt fruſtrà in Miſſali. 219
Oratio ſolemnis pro Defunctis, vide *Abſolutio*.
Orationes ante Miſſam quæ, 64. *unde*, ibid. *ad indumenta*, 69. *uſus earum, an neceſſarius ſub peccato*, 64. 69. *poſt Miſſam quæ*. 137. 138
Orationes ſecretæ, 32. *poſt Communionem Collectæ dicuntur, & benedictiones*, 36. *titulus earum, Ad complendum* ibid. *cum extenſione manuum dicuntur omnes in Miſſa tantùm*, 93. *junctis manibus extra Miſſam*, 142. *Oratio ultima in Quadrageſima unde*, 134. *Orationes jaculatoriæ in Miſſa*. 41
Oratoria privata quando non admittant Miſſam, etiam poſito privilegio ibidem celebrandi, 61. *à quo deputanda*. 56. *in Oratoriis Regularium qui poſſunt celebrare*. 61
Oratorium, vide *Eccleſia*.
Ordinationes in Sabbatis Quatuor Temporum à quo, 176. *in Sabb.* Sitientes, 184. *cum jejunio & Miſſa unde*. 176
Ordo Romanus à quo, vide Indicem primum.
Oremus *ante Orationes quid*, 109. *ante Offertorium*, 32. *cum extenſione & junctione manuum*, 86. *dicitur Indictio Orationis*. 93
O ſacrum Convivium *explicatur*. 103
Oſcitantes digito pollice ſibi os ſignant ſigno Crucis. 211.
Oſcula rerum dum dantur & recipiuntur, 89 *manuum*, ibid. *textus Evangelici*, 96. *cur ab uno tantùm liber Evangeliorum oſculatur*, ibid. *Altaris oſculum novies fit in Miſſa*, 135. *omittuntur oſcula manûs & rerum coram Sacramento*, 143. *& in Miſſa Defunctorum*. 140

P

Palatium Epiſcopi non eſt domus privata, 56. *in eo Miſſa dici poteſt*. ibid.

Palla quid, 65. *Corporalis pars*, ibid. *à quo*, ibid. *materia ejuſdem*, 66. *cur Animeta*, ibid. *non benedicitur ſeparatim à Corporali*, ibid. *duplicis Pallæ uſus non communis eſſe debet omnibus.* ibid.

Palla Corporalis, vide *Corporale*.

Palla linoſtina, vide *Manipulus*.

Pallium Altaris, 57. 58. *an benedicendum*, 58. *velum dicitur*, ibid. *pallia auro texta ſub Hormiſda*, ibid. *tabula lignea ad ea extendenda*, ibid. *ſignificatio*, ibid. *Crux in medio ſit*, ibid. *forma ejuſdem*, 246. *quomodò recondendum.* 251

Palmarum benedictio, 185. *Proceſſio*, 187. *myſteria.* 188

Panis, materia Sacramenti, qualis, 152. *defectus in eo*, ibid. *benedictio ejuſdem à S. Petro* 235. *diſtribuebatur in fine Miſſæ.* 134

Papa in Miſſa privata quas habet prærogativas, 83. *ubi celebrat ipſe, non celebrat alius*, 61. *Papæ nomen quid ſignificet*, 111. *nominatur in Canone*, ibid. *an poſſit concedere Miſſam in ſolo pane*, 155. *ejuſdem Creatio, Coronatio celebranda*, 228. *Romam ibant Epiſcopi in hanc cauſam*, ibid. *ad ejus nomen caput inclinatur*, 94. 111. *Stolâ utitur extra Sacramentalia ut proprio habitu.* 100

Paramenta pro Sacerdote nunquam in Altaris medio ponuntur, 67. *neque ſumuntur de Altari*, ibid. *quæ uſui non ſunt, comburantur*, 161

Paraſceve cœna pura, 194. *à quo*, ibid. *ritus*, ibid. *cur ea die non conſecratur*, ibid. *ceſſant officia Sacerdotis*, 195. *Paſſio in nudo pulpito cantatur*, ibid. *an eodem die, ſi incidat Feſtum, Miſſa ſit audienda*, 201. *an item communicandus ſit populus.* ibid.

Paratoria, id eſt, capſa Calicum. 65

Parentheſis in Oratione ſecreta Dedicationis Eccleſiæ quid importet. 225

Parochus tenetur aliquandò applicare Sacrificium pro ovibus, 72. *an in Feſtis poſſit ſtipendium accipere ab alio pro Miſſa.* 170

Particula hoſtia, Buccella, idem 80. *an factâ oblatione Calicis recipi poſſit particula conſecranda*, 166. *ab imo Hoſtiæ præcidi debet particula in Calicem mittenda.* 124

Paſchale tempus eſt Remiſſionis. 211

Paſchatis elogia, 210, *in Dominica celebratur*, 210. *à quo*, ib. *Octava à quo*, ib. *Paſcha petitum, ſeu competentium*, vide *Dominica Palmarum*.

Paſſio à quo legi juſſa, 188. *in nudo pulpito*, 195. *legitur cum lumine in Altari, exceptâ Paraſceve*, 188. *Nota † C. S. quid ſignificent*, 188. *Paſſio Chriſti indicatur in veſtibus Sacerdotalibus.* 76

Paſtophorium, vide *Tabernaculum*.

Patena, 65. *ex quâ materiâ*, ibid. *quæ forma*, ibid. *vas ſacrum*, ibid. *ſubtus Corporale abſconditur*, 102. *in manu Subdiaconi velatur*, 107. *pars interior reſpiciat Subdiaconum*, ibid. *non tenetur ab eo in Miſſa Defunctorum*, 107. 108. *non adhibetur pro Tabella pacis*, 132 *neque ſub mento communicantium.* ibid.

Patronus quem locum habeat in Oratione A cunctis, 130. *Votiva Patroni an excludat A cunctis.* 23

Sanctus Paulinus campanarum auctor. 60

S. Paulus quandò Romam ingreſſus, 7. *ejuſdem Epiſtola tantùm legebantur*, 25. *orat genibus flexis tempore Paſchali*, 42. *inſtitutor diei Paraſceves*, 195. *Votiva Converſionis ejus quomodò dicatur.* 226

Pax Domini, &c. *à quo*, 124. *datur pax cum oſculo Altaris*, 125. *cum amplexu*, 131. *per genas ſiniſtras*, ibid. *cum oſculo*, 125. *cum Tabula ſacra*, ibid. 132. *nequaquam cum Patena*, 132. *auctor hujus ritûs dandi pacem*, 125. *non datur in Miſſis Defunctorum*, 126. *ad ea verba*: Pax Domini, *ſtandum eſt*, & *cur*, 44. *de ordine & ritu dandi pacem*, 131. *quibus danda in Miſſa privata.* 125

Pax vobis *vide* Dominus vobiſcum, *dicitur tantùm cum Hymno Angelico.* 93

Peccatorum genera novem. 146

Pectoris tunſio quid, 85. 86. *undè.* ibid.

Pedules, vide *Caliga*.

Pedum, vide *Baculus*.

Pedum ablutio in Feria 5. Cœnæ Domini. 193

Pelagius I. Inſtituit Horâ nonâ Miſſam celebrari in jejuniis, 39. *memoriam Defunctorum in Miſſa decrevit.* 119

Pelagius II. novem Præfationes approbavit. 33

Pelvicula qualis. 246
Pentecoſtes quid, 213. *in Dominica celebratur,* ibid. *ſeptem hebdomadæ ante, & ſeptem dies poſt eam,* 214. *de Quatuor temporibus ejuſdem,* ibid. *Feria* 5. *Officium idem cum Dominica,* ibid. *Octavam habet,* ibid. *quandò terminatur.* ibid.
Peplum, ſudarium, vide *Velum Calicis.*
Pera vide *Burſa.*
Per Chriſtum Dominum noſtrum *quinquies in Canone,* 114. 121. *cur abbreviata concluſio,* ib. *cur uno loco tantùm inclinatur caput ad hæc verba.* 110
Perfuſio, vide *Purificatio.*
Per omnia ſæcula, &c. *cur altè,* 106. *an ſit principium Præfationis.* 33
Perſpicilla deponuntur extra Corporale. 92
Petaſus, vide *Campana.*
S. Petrus primus celebravit Miſſam, 3. *& quandò,* ibid. *addidit Miſſæ tres Orationes,* 16. *Liturgia ejuſdem,* 2. 16. *quandò Romam ſit ingreſſus,* 7. *addidit* Enim *formæ conſecrationis,* 115. *inſtituit Adventum,* 175. *Romæ Quadrageſimam,* 179. *Paſcha in Dominica,* 210. *Planeta S. Petri ubi,* 72. *Panis benedictio à S. Petro orta.* 235
Phanon, vide *Manipulus.*
Phelonion, vide *Planeta.*
Phrygium, vide *Mitra.*
Phylacteria, vide *Crux pectoralis.*
Pileoli uſum quis concedat in Miſſæ. 79
Pileus, vide *Mitra.*
S. Pius I. ſtatuit pœnas effundenti Calicem, 164. *an ſint in uſu,* ib. *decrevit diem Paſchatis,* 210.
Pius V. addidit Symbolum Feſto S. Thomæ, 30. *conceſſit Regi Hiſpaniarum nominari in Canone in Hiſpania.* 111
Placeat tibi, &c. 135
Planeta S. Petri, 72. *S. Gordiani qualis,* 46 *Penula, Caſula, Infula, Tunica, Cappa, Phelonium idem,* 72. *forma ejuſdem,* 51. 72. *ſignificatio anagogica,* 75. *allegorica,* 76. *tropologica,* 77. *Planeta plicata cur miniſtris datur,* 54. *cur deponitur à cantatoris Epiſtolam ſeu Evangelium,* 55. *quibus Regularibus conceditur,* ibid. *ejuſdem elevatio in Miſſa.* 116,
quomodò recondenda. 251
Pluviale quid, 50. 51. *à quo,* ibid. *ejuſdem uſus,* ibid. *ſignificatio,* ibid. *non benedicitur,* 52. *forma ejuſdem,* 246. *quomodò recondendum.* 251.
Poculum Myſticum, ſanctum, vide *Calix.*
Poderis, vide *Alba.*
Pœnitentiam facere, eſt genuflectere. 42
S. Pontianus Confeſſionis ante Miſſam auctor. 85.
Pontifices Summi, qui ritus decreverunt, vide Indicem ſecundum.
Præceptis ſalutaribus moniti, *à quo.* 122
Præfatio quid, 33. *qui authores,* ibid. *initium ejuſdem,* ibid. *novem Præfationes approbatæ,* ibid. *ordo earum,* ibid. *de B. Virgine à quo addita,* ibid. *in Feriis privilegiatis quæ dicenda,* 34.
Prælati ad Confeſſionem non genuflectunt, 44. *eorum locus ad Miſſam privatam.* 83
Preces quæ in Secretis addi poſſunt. 41
Privilegium Minorum de Gloria in excelſis nullum. 19
Proceſſio quid, 51. *undè,* ibid. *multiplex,* ibid. *cum Cruce,* ibid. *cum velo ad Crucem à Regularibus,* ibid. *imagine Chriſti Clerum non aſpiciente, qui ſequitur,* ibid. *ante Miſſam qualis,* 82. *non cantat Celebrans in Proceſſione S. Sacramenti,* 191. *Proceſſiones nigra quæ* vide *Litaniæ majores. Proceſſio ſeptiformis,* ibid. *Proceſſio Corporis Chriſti,* 215. *Proceſſio cum cereis benedictis à quo* 219
Prophetiæ ſine titulo leguntur, 205. *ordo eas legendi in Sabbato ſancto.* ibid.
Protonotarii non genuflectunt ad Confeſſionem, 44. *eiſdem vetitus annulus in Miſſa,* 74. *non poſſunt benedicere paramenta.* 235
Pſalmus pars Introitûs. 16
Pſalterium totum olim ante Miſſam dicebatur. ibid.
Pſychia, vide *Palla.*
Publica cauſa, & gravis quæ, 19. *ſi celebretur in violaceis, non dicitur* Gloria, *neque* Credo. ibid.
Pulpitum Evangelii, Tribunal, Ambo, & alia nomina, 99. 159. *nudum pro Paſſione.* 195
Pulvinar, vide *Cuſſinus, forma ejuſdem.* 246

Pulvis, & cinis ſimul quid. 182

Purificatio & perfuſio, vino fit, & quâ ratione, 127. *non in Calice in primis duabus Miſſis Natalis Domini,* 160. *communicati purificantur aqua & vino.* 130

Purificationis Feſtum cum proceſſione, &c. 219

Purificatorium, 65. *an benedictum,* ibid. *Crux in medio,* ibid. *forma ejuſdem.* 246

Pyxis, Ciborium parvum, Arca illuſtrationis, Turris geſtatoria, idem 80. *an conſecranda,* ibid. *ex qua materia,* ibid. *ſine Corporali intùs,* ibid. *quomodo purificanda,* 150. *quid ſi cooperea conſecretur,* 158. *forma ejuſdem.* 246.

Q

Quadrageſima quid, 179. *cur conjuncta Paſchati,* ibid. *jejunium Paſchatis eſt dicta,* ibid. *non adhibentur Dalmatica.* 56

Quadraginta ſex annis ædificatum Templum Corporis Chriſti quomodo. 180

Quatuor tempora à quo, 175. *quare,* ibid. *duæ Lectiones in Feria 4.* ibid. *ſex in Sabbatis,* ibid. *ſexta Lectio ſemper de tribus pueris cum Oratione, ſine* Flectamus, 176. *Quatuor Tempora in 3. Hebdomada Adventûs à quo,* 176. *Pentecoſtes cum lætitia,* 214. *Quatuor Septembris à quo,* 217. *ſi in Feſtum incidant, eſt adhuc jejunandum,* ibid. *Miſſa Quatuor Temporum cedit Miſſa infrà Octavam,* 4. *quæ Præfatio in Miſſa de Feria infra Octavam B. Virginis, vel in die Octava,* 34. *in Collegiatis non omittenda, ſi occurrat in Feſto.* 168

Quinquageſima quid, à quo. 179

Quinque verba conſecrationis, cur hic numerus. 115

Qui pridie, &c. à quo. 114

R

Reges an in Canone nominandi, 111. *Rex Hiſpaniarum in Hiſpaniis rectè nominatur.* ibid.

Regula illa, De eodem bis non fit mentio in Miſſa, *explicatur.* 229

Regulares non Canonici debent uti birreto. 78.

An teneantur cantare Miſſas duas, de Feſto & Feria, 169. *eorum Eccleſiæ non ſunt collegiatæ,* ibid. *tenentur ſe conformare intentioni Superiorum in applicatione Sacrificii,* 172. *eorum voluntatem poteſt irritare Superior etiam in applicatione Sacrificii,* ibidem, *qualis eorum Crux proceſſionalis,* 51. *tenentur celebrare Feſtum Patroni loci, non Octavam,* 224.

Reliquia inſignis, ut dicatur Credo, *quæ.* 31

Reliquiæ Sanctorum neceſſaria in Altari, 56. *cur, ex S. Auguſtino,* 57. *& approbata,* ibidem. *quid, ſi non ſunt reliquiæ,* 87. *earum incenſatio in Altari qualiter fiat,* 90. *earum cultus,* ibid. *ubi locanda.* 62

Requiem æternam, *non dicitur ad* Lavabo. 105

Requieſcant in pace, 36. *dicitur versùs Altare,* 133. *ſemper in plurali.* 36. 142

Res gravis quæ, vide *Publica cauſa.*

Reverentia quotuplex dicitur. 78

Riccha, vide *Rochettum.*

Rochettum, Linea, Ephod, Supparus, Riccha, idem. 68

Rogationes, vide *Litaniæ. Miſſa ſine* Gloria, Credo, *cum præfatione feriali, etiam in Litaniis majoribus.* 212

Roſa aurea Papæ. 181

Roſarii Miſſa quibus conceſſa, 223. *vetita,* ibid. *ejus Feſtum quale.* 224

Rotunditas Hoſtiæ, Patenæ, Calicis, quid. 102

Rubeus color quid ſignificat, 48. *quandò adhibendus.* ibid.

Rubrica quid, 1. *generales quando additæ Miſſali,* ib. *præceptiva quæ,* 167. *directiva,* 166. 169. *collector earum,* 1. *Rubrica ſingularis reſtituta in Miſſali,* 137. *Rubricarum obligatio maxima, ex Tridentino.* 169

S.

S. Abbas dicendi Triſagii auctor. 197

S. Sabbatum dicatum B. Virgini. 6

Sabbatum ſanctum, 263. *ejuſdem ritus,* ibidem, *non habet Officium Veſperarum,* 208. *Veſperæ extra Chorum,* 209. *an aliæ Miſſæ dici poſſint,* ibid. *quale in hoc caſu exordium erit Miſſa.*

Miſſæ, ibid. an Communio laicorum admittenda. ibid.
Sabbatum in Albis. 210
Sabinianus auctor campanarum. 60
Sacerdotis nomen, 63. virtutes in veſtibus notatæ, 75. &c. dignitas coram Papa, 86. communicet cum Stola, 132. 190. an ſub mortali, ib. obligationes & onera Miſſarum noverit, fusè, 166. & ſeqq.
Sacramenta integrè ſumenda à Celebrante, & quomodò. 126. 162
Sacramentale, vide Miſſale.
Sacrarium quid. 165
Sacrificii applicatio practica, 112. valor, ibid. portiones tres, ibid. quibus tribuantur, ibid. ſatisfactorium eſt; meritorium & impetratorium, 113. ſuppleri poteſt ab excommunicato, &c. 162
Sal cur antè benedicitur quàm aqua, & cur miſcetur. 233
Sanctorum commemoratio in Canone, 113. 114. 115. ante conſecrationem cur, 114. Catalogus eorum à quo, ibid. quot nominantur, ibidem, non Confeſſores, ibid. qui ultimi in Martyrio fuerunt, non ſunt ultimi in nominatione, ibid. non ideò excluduntur alii Sancti à Canone, ibidem, poſt conſecrationem quindecim nominantur, octo viri, ſeptem mulieres. 120
Sanctorum Miſſa in Feſtis propriis admittit Gloria in excelſis, licèt Officium non fiat. 19
Sanctus, Sanctus, &c. eſt hymnus Angelicus, 33. Victorialis, Triumphalis, Cherubicus & primævus dicitur, ibidem, quo auctore, ibidem, in Miſſa ſolemni à Celebrante non debet omitti. 110
Sandalia quid, 72. & Sandalium, ibid. forma. 248
Sapientia Titulus communis eſt Lectionibus Proverbiorum, Canticorum, & Eccleſiaſtici in Miſſa. 25
Scriptores in ſacris Ritibus, in Indice primo.
Scyphus aquæ pro Miſſa. 60
Secala non eſt triticum. 152
Secretarum Tabella. 59
Secretò dicuntur multa in Miſſa octo de cauſis, 41
Sedere quandò convenit in Miſſa, 45. quà ratione ſedendum à Celebrante & Miniſtris, 92. in qua parte. 45. quibus, ibid. ſedent in Choro ad incenſationem Altaris & oblatorum, ibidem.
Septuageſima tollit Alleluja, 181. quid, & à quo inſtituta. 172
Sequentia, Proſa, Jubilatio, idem, 31. qui primus auctor, 26. quid alii, ibid. jungitur cum Alleluja, ibidem. Author Sequentiæ Paſchalis, ibid. 210. Pentecoſtes, 26. Corporis Chriſti, ibid. Defunctorum. 230
Sequentia S. Evangelii quid. 28
Seraphim in Præfatione cujus generis. 33
Sergius author Agnus Dei, 124. & Proceſſionis cum Cereis benedictis. 219
Sermo pro Defunctis quandò fiat. 141
Sexageſima quid, 179. à quo, ibid. Collecta cur de S. Paulo. 181
Sic dicitur etiam in Miſſis B. Mariæ explicatur. 18
Sicut erat, &c. à Niceno additum. 17
Signum Crucis, vide Crucis ſignum.
Silverius Papa velari patenam juſſit. 107
S. Sylveſter dedit Dalmaticas Diaconis, 52. & Manipulum, 55. dicitur author Corporalis linei, 66. conceſſit Dalmaticam Epiſcopis, 73. ejuſdem Mitra qualis. ibid.
Simplicius Papa Ordinationes habuit menſe Februario. 176
Sindon, vide Corporale, Linteum, Velum, Subdiaconi.
Sindones, vide Mappæ.
Siniſtra ſuper Altare in benedictione quid. 104
Siricius auctor Communicantes 113
Sixtus I. auctor Corporalis, 66. & memoria Defunctorum in Miſſa, 119. auctor Sanctus, Sanctus, &c. 33
Sixtus II. decrevit Miſſam celebrari in Altari tantùm. 56
Sixtus V. addidit Symbolum Feſto S. Bonaventuræ. 30
Solea, vide Caliga.
Solemnitates, vide Feſta.
Sponſorum benedictio cum Miſſa, 228. 229. qui Miſſæ ritus, ibid. communicare debent ſponſi, ibid. non omnes ſponſi benedicendi. ibid.

Stan-

Digitized by Google

Index Rerum, & Verborum.

Standum in Miſſa ſolemni quando. 45. *ad Orationes* ibid. *ſtare juſtorum eſt.* 93
Stannea ſupellex quomodo mundanda. 249. 250.
Statio quid. 217. *initium & finis Stationum.* ibid.
S. Stephanus Papa juſſit in Dominicis dici Gloria in excelſis. 17. *veſtes ſanctas Sacrificio deſtinavit.* 67
Sternutanti dicitur: Deus te juvet. 211
Stipendia Miſſarum qua, & quando peccatur in iis. 172. &c.
Stola, Orarius, Orarium, idem, 71. *auro texta donata à Conſtantino.* 46. *Diacono qui dedit,* 55. 70. *Sacerdoti & Diacono ſunt data,* 71. *unde nomen,* ibid. *forma.* 71. *ſignificatio anagogica.* 75. *allegorica* 76. *trop logica.* ibid. *uſus ejuſdem cum forma Crucis ante pectus.* 77. *non longè à collo tanquam jugum,* ibid. *parte dextrâ ſuper ſiniſtram.* ibid. *cingulo eſt firmanda.* ibid. *ab Epiſcopo non ducitur in modum Crucis.* 72. *non danda miniſtris, more Sacerdotali.* 53. *neque loco Pluvialis; niſi Celebranti in munere Sacerdotali,* 52. *habitus Papalis Stola.* 100. *Roma ſine Stola concionandum.* ib. *forma ejuſdem.* 246. *ſeq.*
Subbirretum mitrale. 248
Subdiaconi propria veſtis. 55. *in Albis olim miniſtrabant.* 53. *datus fuit illi Manipulus, & cur.* 55. *in fine benedicitur, non ante lectionem.* 98. *ſi miniſtrat in peccato ſine Manipulo, non peccat.* 99. *non genuflectit in Evangelio dum cantatur.* 43. 100. *quando illi cura Miſſalis incumbit.* 134. *defert Calicem in ſiniſtra,* 107
Subtile & Tunicella, idem, 53
Subucula, vide *Tunicella.*
Succentor quid. 188
Succinctorium non eſt Gremiale. 75
Succinctorium Papale quid. 245
Sudariolum ad nares emungendas extra Altare ſit. 60. *quomodo portandum.* ibid.
Sudarium, vide *Manipulus.*
Supellex ſacra quàm veneranda ſit: quando oppignerari vendique poſſit. 251. 252
Superhumerale, vide *Amictus.*
Superpelliceum. 68. *ſignificatio.* ibid. *uſus,* ibid. *Cotta dicitur.* 69. *forma illius.* ibid.
Supparus, vide *Rochettum.* 68
Surſum corda *unde.* 33. *cujus caſus.* ibid.
Suſcepti qui dicantur in Miſſa. 112
Symbolum quid, 29. *varia nomina.* ib. *initio recitabatur quod eſt Apoſtolorum.* ibid. *tùm Nicænum,* ibid. *negat Baronius.* ib. *deinde Conſtantinopolitanum in Miſſa,* ibid. *Eccleſiaſticum quale.* 29. *poſt Evangelium à quo.* ibid. *Romæ poſt Benedictum VIII.* ibid. *docet dici Baronius.* ibid. *quando dicendum.* ib. & ſeqq. *non ſufficit concurſus populi, ut dicatur.* 31. *ad ea,* & in Spiritum ſanctum, *caput non inclinatur.* 97. *ſignum Crucis in fine.* ibid.
Symmachus juſſit Hymnum Angelicum dici in Dominicis & in Feſtis Martyrum. 17. *ejuſdem Hymni quomodo dicitur auctor,* ibid.

T

Tabella ſacra ad dandam pacem qua. 125. *cur adhibita.* ibid. *cum velo.* ibid. *quando ſit tergenda cum eodem velo.* ibid. *forma ejuſdem.* 347
Tabellæ tres in Altari. 247. *forma.* ibid.
Tabella Aurora, Meridiei, Mediæ noctis, 248
Tabernaculum Sanctiſſimi Sacramenti, Paſtophorium, Thalamus. 80. *ad formam columbæ.* ibid. *armariolum ligneum.* ibid. *non veſtitur colore nigro.* 62. *forma ejuſdem.* 247
Tapetia quomodo mundanda. 251
Te igitur, 110. *cur Canon incipit à T.* ibid.
Telaſtragula Altaris, quæ forma. 247
S. Theleſphorus auctor Hymni Angelici, 17. *Tractus.* 27. *horam præſcripſit Miſſæ ſolemni,* 39. *Quinquageſima & Quadrageſima ritum decrevit.* 179
Templum, vide *Eccleſia.*
Thalamus, vide *Tabernaculum.*
Theodorus I. auctor Cerei Paſchalis. 204
Thuribulum, Thymiamaterium, idem, 89. *quid ſignificet.* ibid. *forma ejuſdem.* 247
Thuriferarius quomodo geſtet thuribulum, & naviculam. 82. *quomodo miniſtret Celebranti.* 89. *amovet librum de Altari in incenſatione.* 91. 109. *ante Crucem proceſſionalem præcedit.* 142
Thus in majori quantitate ſit quàm alia aromata. 89. *thu-*

89. *thuris benedictio,* ibid. *non benedicitur aliquando,* 118. *cur pro Defunctis.* 142
Thimiamaterium, vide *Thuribulum.*
Tiara, vide *Mitra.*
Tintinnabulum, vide *Campana forma ejuſdem.*
Titulus Eccleſiæ, vide *Patronus.*
Tonſura quid ſignificet, 68. *qualis miniſtrorum.* ibid.
Tractus quid, 27. *auctores,* ibid. *dicitur in concurſu populi.* ibid.
In Tranſlatione Sanctorum an dicatur Credo. 31
Tranſlato Feſto quomodo de eo cantetur Miſſa, & quando. 12
Tribunal, vide *Pulpitum.*
Trinitatis Feſtum à quo, 210. *an Octava ſit Pentecoſtes.* ibid.
Triſagium Græcum quo auctore à Latinis, cantatur Græcè in Paraſceve. 197
Tunicella Subdiaconalis, Subtile, Subucula, idem 53. *à quo data,* ibid. *ſignificatio,* ibid. *non adhibetur in diebus jejuniorum, Vigiliis exceptis,* ibid. *Epiſcopus eam induit,* 73. *ſignificatio anagogica,* 75. *tropologica,* 77. *forma.* 247
Turris geſtatoria, vide *Pyxis.*

V

VAſculum, vas myſticum, vide *Calix.*
Vas Hoſtiarum quale. 247
Vas pro Calicibus lavandis. ibid.
Vela quid. 191
Velamen, Velamentum, & alia nomina, velum Calicis, 66 *ſericeum,* ibid. *an benedicendum,* 65. *ſignificatio,* 147. *forma.* 247. ſeq.
Velare caput quid ſignificet. 79
Velum de Cruce Regularium pendens, quid ſignificat. 51
Velum Subdiaconi ſyndon. 107. *Forma.* 248
Verba enuntiativa in Rubricis ſunt imperativa. 169
Veſtes Sacerdotales à quo, 46. *quales,* ibid. *non immundæ, nec laceræ,* 67. *benedicendæ,* 68. *quomodo lavandæ,* ibid. *omiſſio unius veſtis eſt lethalis,* 72 *ſignificatio veſtium Sacerdotalium Allegorica,* 76. *earundem & Pontificalium Anagogica,* 75. *Tropologica,* 76. *cur multæ ſint,* ibid. *ſex ſunt Sacerdotis,* ibid. *quo ordine deponuntur in fine Miſſæ,* 138. *non benedicta aſſuta benedictæ, non ideò illa benedicta dicitur,* 235. *veteres comburendæ.* 161
Veſtis talaris, Caracalla, idem, 68. *brevior quibus permittitur.* ibid.
Vicario Apoſtolico non defertur liber oſculandus. 96
Vicario Generali celebrante quot candelæ, quot miniſtri. 59
S. Victoris Decretum de Paſchate. 210
Viduæ nuptiæ non benedicuntur. 48
Vigilia Natalis Domini, 176. *ſi in Dominica, quando cantanda Miſſa,* ibid. *Epiphaniæ & Aſcenſionis ſine jejunio,* 5. *in Vigilia Aſcenſionis Miſſæ tres,* 212. *Pentecoſtes cum jejunio, & à quo,* ibid. *ritus ejuſdem,* ibid. *Baptiſmus in ea die ſolemnis,* 213. *dicitur* Credo *in Vigilia Nativitatis & Epiphaniæ, ſi in Dominica,* 31. 176.
Vigilia Miſſa excludit Miſſam de die infrà Oct. 4. *quando dicatur in Sabbato vice Dominicæ,* ib. *Dalmaticæ in iis adhibentur,* 54. *Vigilia S. Joannis infrà Octavam Corporis Chriſti, an Miſſam habeat,* 4. *quam præfationem,* 34. *Vigilia S. Joannis & Apoſtolorum infrà Octavam Corporis Chriſti communem habent præfationem.* ibid.
Vigiliæ Sanctorum unde, 218. *à S. Ambroſio non abrogatæ,* ibid. *cur introductæ,* ibid. *ſine* Credo. 32
Vinum pro Euchariſtia, 154. *defectus in eo,* ibid. *vinum ex aqua miraculoſum eſt apta materia,* ibid. *quid de Celebrante, qui vovit non bibere vinum.* 128
Violaceus color quando adhibendus. 49
Virga Paſtoralis, vide Baculus.
Viridis color & communis dicitur, 48. *ejus uſus.* 48.
Vitrea quomodo purganda. 250
Umbellarum variæ formæ. 248
Umbo, vide *Pulpitum.*
Voce clarâ quæ dicenda in Miſſa. 40
Vomitus Euchariſtiæ quando licitus. 165
Votiva Miſſa quid, 6. *non concordat cum Officio,* 40. *quâ horâ ſolemnis dicenda,* ibid. *Votivarum*

Digitized by Google

varum ordo, & quibus diebus, 7. non in Dominicis dicitur, ibid. non debent dici, quandò prohibetur fieri Feſtum de Duplici, ibid. Votiva de Cruce & Paſſione, tempore Paſſionis, ut alia Votiva, 85. de Apoſtolis cur Feriâ quartâ, 7. de Aſſumptione, Nativitate, & hujuſmodi Votiva, quâ ratione dicantur, 227. vice Miſſa de Roſario quæ dicenda, ibid. de aliis Apoſtolis & Sanctis quomodò, Votivæ dicuntur pro varietate temporum, ibid. in Votiva pro gratiarum actione quotuplex Oratio, 15. 227. quæ Præfatio in Votivis infrà Nativitatem Domini, 34. quod Evangelium in fine, 37. qualis Votiva in Adventu, & infrà Octavam Paſchæ, ſi dicatur. 227

S. Urbanus I. Calices aureos & argenteos juſſit. 64

Urbanus II. Officium B. Virginis inſtituit in Sabbato, 6. jejunium autumnale in Septembri, 217 Præfationis de B. Virgine auctor. 34

Urbanus IV. auctor Feſti Corporis Chriſti. 215

Urbanus VI. juſſit dici Symbolum in Miſſa Doctorum. 30

Urbanus VIII. decrevit multa de celebratione Miſſarum, 167. bis in anno à Regularibus legenda. 174

Z

Zacharias juſſit, ne velato capite celebretur. 79

S. Zephyrinus vitreos decrevit Calices. 65

Zona, vide Cingulum.

Zoſimus auctor Benedictionis Cerei Paſchalis. 204.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

THESAURUS SACRORUM RITUUM,
SEU
COMMENTARIA
IN RUBRICAS
BREVIARII ROMANI,
Clementis VIII. & Urbani VIII.

Authoritate recogniti.

Authore Adm. Reverendo P. D.

BARTHOLOMÆO GAVANTO

Mediol. Præpoſito Provinciali Romano, Congregat.
Clericorum Regularium S. Pauli, & S. Romanæ Rituum
Congregationis Conſultore.

*IN QUIBUS ORIGO CUJUSQUE RITUS
Cauſa hiſtorica, vel myſtica, ex Majorum ingenio Theoria,
Praxis, Obligatio, & exquiſitus Uſus, additis opportunè omnibus
S. Rituum Congregationis Decretis, quàm breviſſimè explicantur.*

EDITIO NOVISSIMA AB AUTHORE RECOGNITA,
Variis in locis locupletata, & ab innumeris mendis ſummâ
diligentiâ expurgata.

Appendices dabit Pagina ſequens; cum quatuor Indicibus:
*I. Sectionum & Capitum: II. Authorum: III. Decretorum:
IV. Rerum & Verborum.*

TOMUS SECUNDUS.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Sumptibus FRANCISCI METTERNICH Bibliopolæ.
ANNO M. D. CC. XXXIV.
Cum Gratia & Privilegio Sacræ Cæſareæ Majeſtatis ſpeciali.

Digitized by Google

APPENDICES.

Martyrologii nomina dubiæ pronuntiationis ordine alphabetico collecta.

Ordo perpetuus Officii divini recitandi

Concordia Martyrologii Romani cum Breviar. Rom.

Vita & res geſtæ S. Pauli Apoſtoli.

Quòd S. Bartholomæus Apoſtolus ſit idem ac Nathanaël.

Digitized by Google

INDEX EORUM,

Quorum operâ recognitum fuit Breviarium Romanum Pii V.

Juſſu Clementis VIII.

CÆſar Baronius, Silvius Antonianus, Robertus Bellarminus, S. R. E. Cardin.
Ludovicus de Torres Archiepiſ. Montis-Regalis, poſtea Cardinalis.

Joan. Baptiſta Bandinus Canon. S. Petri de Urbe Secretarius.
Michaël Ghislerius Clericus Regularis.
Bartholomæus Gavantus Mediol. Congreg. Cler. Regul. S. Pauli.

Juſſu Urbani VIII.

ALoyſius Cajetanus S. R. E. Card. Præſes.
Tegrimus Tegrimius Epiſcop. Aſſiſienſis S. Rituum Congregat. Secretarius.
Fortunatus Scacchus Apoſt. Sacrarii Præfectus.
Nicolaus Riccardius S. Palatii Magiſter, & S. Rituum Congregationis Conſultor.
Hieronymus Lanuvius, utriuſque Signaturæ Referendarius.
Hilarion Rancatus Mediol. Abbas S. Crucis in Jeruſ. S. Inquiſit. Conſultor & Qualificator; & S. Rituum Congreg. Conſultor.
Jacobus Vulponius Congregationis Oratorii S. Philippi Nerii.
Bartholomæus Gavantus S. Rituum Congreg. Conſultor.
Terentius Alciatus Mediolanenſis Societatis JEſu, S. Rituum Congreg. Conſultor.
Lucas Wadingus Ordinis Min. Hiſtoricus, S. Officii Qualificator, & S. Congregat. Indicis Librorum.

DON JULIUS CAVALCANUS CONGREG.
Clericor. Reg. S. Pauli Præpoſitus Generalis.

C*Um Opus R. P. D. Bartholomæi Gavanti Viſitatoris Generalis noſtræ Cong. cui titulus eſt*, Commentaria in Rubricas Miſſalis, & Breviarii Romani, *duo ejuſdem Congregationis eruditi, ac ſapientes Viri recognoverint, atque in lucem dari poſſe probaverint, poteſtatem facimus, ut in publicam utilitatem typis mandetur, ſi & iis, quibus id competit, ita placuerit. In quorum fidem, &c. Dat. Mediolani in Collegio noſtro SS. Apoſt. Pauli, & Barnabæ, die 24. Julii 1627.*

D. Julius Cavalcanus Præpoſitus Generalis.

Imprimatur, ſi videbitur Reverendiſſimo P. Mag. Sac. Pal. Apoſt.

A. Epiſcopus Bellicaſtren. Viceſg.

Imprimatur.

Fr. Nicolaus Riccardius Sacri Pal. Apoſt. Mag. Ord. Præd.

Digitized by Google

AD
CANDIDUM LECTOREM.

BReviarii Romani Leges & Rubricas, neminem adhuc legi, qui plenè explicaverit: nonnullas attigit in ſuo Cæremoniali Hiſpano Petrus Ruiz; ſed earum aliquot in prima recognitione Breviarii meritò mutatis, redditus eſt ferè inutilis ejuſdem laudabilis labor: antiquiores alii, qui de Horis Canonicis ſcripſerunt, quàm pauciſſimas ſunt perſecuti; earum formam cum cauſis myſticis indicarunt; præterea nihil. Plurima poſt Concilium Tridentinum addita fuerunt Rubricæ, quæ Commentariis egent, & Notis. Poſt horum Commentariorum Editionem primam ſcripſit in eaſdem Breviarii Rubricas Thomas Alvarez Luſitanus non contemnendum Opuſculum; in quo tamen abundat ille ſæpiùs in ſenſu ſuo præter legitimum Rubricarum ſenſum, quem in Urbana Breviarii recognitione diligentiùs examinavère Delegati; & ſuis locis ſignificabo. Itaque collegi in hoc altero Volumine Rubricas omnes, quæ ad Horas Canonicas attinent; demonſtratâ, ut in priori Volumine, cujuſque ritûs Origine, Cauſa, Obligatione, Praxi & Uſu proprio, de Majorum auctoritate, Decretiſque ſacræ Rituum Congregationis ritè & opportunè additis: diverſa tamen methodo à ſuperiori Volumine; non textui Rubricarum mordicùs inhærens; ſed ea omnia, quæ ad Breviarium attinere, ſeu in Breviario contineri videbantur, in decem Sectiones, & centum Capita dividens; quibus non modò univerſæ Eccleſiæ, cui labor meus deſervire potiſſimùm debet, verùm etiam particularibus Eccleſiis, in iis, quæ earum ſunt propria, fiat abundè ſatis. Moneo Lectorem, quòd pro dignoſcenda horum quoque Rituum antiquitate, recurrendum erit ad primos prioris Voluminis Indices: proprios autem dabunt Indices proximæ & ultimæ, quæ ſequuntur paginæ; Vale, & Auctorem ſalutis ora pro ſalute auctoris.

INDEX

INDEX
SECTIONUM ET CAPITUM
TOMI SECUNDI.

SECTIO PRIMA.
De Horis Canonicis in genere.

Cap. I. DE nomine Officii & Horarum Canonicarum. 1
II. De origine Officii divini. 2
III. De partibus divini Officii, & Horarum Canonicarum. *Ibid.*
IV. De obligatione Officii divini. 3
V. De defectibus in Officio divino contingentibus. *Ibid.*
Tit. 1. De omiſſione. 4
2. De mutatione Officii divini. 5
3. De intentione Officii divini. 6
4. De attentione Officii divini. *Ibid.*
5. De prolatione Officii divini. 7
6. De tempore Officii divini *Ibid.*
7. De loco Officii divini. 8
8. De ordine Officii divini. *Ibid.*
9. De interruptione Officii divini. 9
Cap. VI. De pœnis circa Officium divinum. *Ib.*

SECTIO SECUNDA.
De Præludiis Breviarii Romani.

Cap. I. DE titulo Breviarii Romani. 11
II. De Bulla Pii V. & de uſu Breviarii Romani. *Ibid.*
III. De Bullis Clementis VIII. & Urbani VIII. 14
IV. De Compuro Eccleſiaſtico. *Ibid.*
V. De Calendario. 15

SECTIO TERTIA.
De Rubricis.

Cap. I. DE Rubricis generalibus Horarum Canonicarum. 15
II. De duplici Officio. 16
III. De Semiduplici. 17
IV. De Simplici. 18
V. De Dominica. *Ibid.*
VI. De Feria. 21
VII. De Vigilia. *Ibid.*
VIII. De Octava. 22
IX. De Concurrentia Officii. 26
X. De Occurrentia Officii divini, ſeu de Translatione Feſtorum. 28
XI. De Commemorationibus. 30
XII. De Patrono loci, & Titulo Eccleſiæ. 34
Decretum ſuper electione Sanctorum in Patronos, à S. Rituum Congreg. de ordine S. D. N. Urbani VIII. emanatum *die 25. Martii 1630.* 35

SECTIO QUARTA.
De proprio ritu ſingularum Horarum Canonicarum.

Cap. I. DE Matutino. 38
II. De Laudibus. 40
III. De Prima. 41
IV. De Horis Tertia, Sexta & Nona. 43
V. De Veſperis. 44
VI. De Completorio. 45

SECTIO QUINTA.
De partium, hoc eſt, Horarum partibus.

Cap. I. DE Oratione Dominica. 47
II. De Salutatione Angelica. 48
III. De Symbolo Apoſtolorum. 49
IV. De initio Horarum. 50
V. De Invitatorio. 51
VI. De Hymnis. *Ibid.*
VII. De Antiphonis. 57
VIII. De Pſalmis. 58
IX. De Canticis. 61
X. De Verſibus. 62
XI. De Abſolutionibus & Benedictionib. 63
XII. De Lectionibus. 63
XIII. De Reſponſoriis 68
XIV. De Reſponſoriis brevibus Horarum. 70
XV. De Capitulis. *Ibid.*
XVI. De Oratione. 72
XVII. De Precibus & Confeſſione. 73
XVIII. De Commemorationibus & Suffragiis Sanctorum communibus. 75

Digitized by Google

Index Sectionum & Capitum.

XIX. De Hymno *Te Deum.* 77

XX. De Symbolo S. Athanaſii. 78

XXI. De Martyrologio. *Ibid.*

XXII. De fine Officii & Antiphonis finalibus B. Mariæ. 80

SECTIO SEXTA.

De Proprio de Tempore.

Cap. I. De Adventu. 83

II. De Antiphonis majoribus Adventûs. 84

III. De Dominica quarta Adventûs. 85

IV. De Vigilia Nativitatis Domini. *Ibid.*

V. De Natali Domini. 86

VI. De Feſtis infrà Octavam Nativitatis Domini. 87

VII. De Epiphania Domini. 88

VIII. De Dominica poſt Octav. Epiphaniæ. 90

IX De Septuageſima & Dominicis ſeqq. 91

X. De Feria quarta Cinerum. 92

XI. De Dominicis Quadrageſimæ. *Ibid.*

XII. De Dominica Paſſionis. 93

XIII. De Dominica Palmarum & Hebdomada majore. 94

XIV. De Paſchate & ejuſdem Octava. 97

XV. De Tempore Paſchali. 98

XVI. De Litaniis majoribus & minoribus. 99

XVII. De Feſto Aſcenſionis Domini. *Ibid.*

XVIII. De Pentecoſte. 100

XIX. De Dominica Trinitatis. 101

XX. De Feſto Corporis Chriſti. 102

XXI. De Dominicis poſt Pentecoſten. *Ibid.*

SECTIO SEPTIMA.

De Proprio Sanctorum.

Cap. I. De Vigiliis, Feſtis & Octavis Sanctorum. 105

II. De Feſtis Sanctorum menſe Dec. 106

III. De Feſtis Sanctorum menſe Jan. 108

IV. De Feſtis Sanctorum menſe Febr. 110

V. De Feſtis Sanctorum menſe Mart. 112

VI. De Feſtis Sanctorum menſe Aprili. 113

VII. De Feſtis Sanctorum menſe Majo. 114

VIII. De Feſtis Sanctorum menſe Junio. 117

IX. De Feſtis Sanctorum menſe Julio. 120

X. De Feſtis Sanctorum menſe Aug. 122

XI. De Feſtis Sanctorum menſe Sept. 126

XII. De Feſtis Sanctorum menſe Oct. 130

XIII. De Feſtis Sanctorum menſe Nov. 134

SECTIO OCTAVA.

De Communi Sanctorum.

Cap. I. De Communi Apoſtolorum. 138

II. De Communi Martyrum. 139

III. De Communi Confeſſorum. 141

IV. De Communi Virginum & non Virginum. *Ibid.*

V. De Comuni Dedicationis Eccleſiæ. 142

VI. De Officio B. Mariæ in Sabbato. 144

SECTIO NONA.

De Appendicibus Breviarii.

Cap. I. De Officio parvo B. Virginis Mariæ. 145.

II. De Officio Defunctorum. 147

III. De Pſalmis Gradualibus. 152

IV. De Pſalmis Pœnitentialibus. 153

V. De Ordine Commendationis animæ. 155

VI. De Benedictione menſæ & Itinerario Clericorum. 156

SECTIO DECIMA.

De Cæremoniis ad Horas Canonicas adhibendis.

Cap. I. De Cæremoniis in privata Horarum Canonicarum recitatione. 158

II. De Ceremoniis Horarum Canonicarum in Choro recitandarum. 159

III. De Cæremoniis Horarum Canonicarum in Choro ſolemniùs recitandarum. 160

Notula Verborum in Breviario producendorum, vel corripiendorum. 163

Martyrologii nomina dubiæ pronuntiationis Ordine Alphabetico. 165

Ordo perpetuus recitandi divini Officii. 175

Concordia Martyrologii Romani cum Breviario Romano. 164

Placitum Hieronymi Onuphrii de Horis Canonicis; An mutatio Officii ſit lethalis, aut venialis. 266

De S. Paulo Apoſtolo Hiſtoria. 276

De S. Bartholomæo Apoſtolo quæſtio, An ſit idem, qui Nathanaël. 284

INDEX

INDEX
DECRETORUM
SACRÆ RITUUM CONGREGATIONIS,
ad Breviarii Romani perfectiorem uſum, ordine temporum ſervato.

1 *Conſecrator Eccleſiæ poteſt in actu conſecrationis ſtatuere alium diem pro anniverſaria ejuſdem conſecratione.* 19. Febr. 1585. *pag. 143. n. 4.*

2 *Qui ſunt de gremio alicujus Eccleſiæ, debent recitare Officium, quod in choro dicitur, licet morentur alibi.* 8. Septembr. 1602. *5. n. 4.*

3 *Clerici, licet adſcripti alicui Eccleſiæ, non tamen obligati Choro, non tenentur Officia recitare, quæ in Choro propria dicuntur eadem die.* *ibid. n. 5.*

4 *De Sancto, cujus Reliquia inſignis habetur, fieri poteſt Officium Duplex.* 23. Novemb. 1602. *pag. 17. n. 10.*

5 *Veſperæ Defunctorum pro prima die menſis dicuntur poſt Veſperas, etiam Dominicæ ſeu Feſti, ſi accidat.* 23. Maji 1603. *151. n. 15.*

6 *Pſalmi Graduales & Pœnitentiales dicuntur licitè: ubi eſt conſuetudo, pridie Veſperi Fer. 4. & 6.* 2. Auguſti 1603. *154. n. 6.*

7 *Non eſt relinquendum Officium Breviarii pro Officio devotionis.* 29. Novemb. 1603. *pag. 51. n. 1.*

8 *Dedicationis Feſtum extra actum ejuſdem non poteſt mutari ab Epiſcopo.* 16. Oct. 1604. *143. n. 4.*

9 *Si accidat Dedicatio in Nativitate B. Virginis, fiat de ea, Miſſæ duæ cantentur; & infra Oct. fiat de digniori, eodem die. ib.*

10 *Epiſcopus Regularis debet recitare Officium juxta ritum ſuæ Diœceſis, non Regulæ.* 11. Junii 1605. *5. n. 8.*

11 *Capellani Epiſcopi ſe conformare debent cum eo,* eodem die. *ibid. n. 3.*

12 *Feſtum Patroni loci celebratur ſine Octava à Regularibus.* *ibid. n. 6.*

13 *Non poteſt Epiſcopus extendere Officium à civitate ad Diœceſim.* 16. Januarii 1607. *6. n. 11.*

14 *Officium parvum B. Virginis debet dici etiam in Dominicis, ſi aderat conſuetudo.* 2. Sept. 1607. *146. n. 6. etiam mutato Breviario.* 2. Jan. 1627. *ibid.*

15 *Matutinum Defunctorum in die Commemorationis omnium fidelium Defuncto-*

Digitized by Google

functorum recitandum eſt manè. 1. Sept. 1627. *151. n. 16. & 135. 3.*

16 *Feſtum S. Caroli in Provincia Mediolanenſi celebrari poteſt ritu Duplici.* 20. Novemb. 1610. *ibid. 4.*

17 *Feſtum & Officium S. Conradi Placentiæ, & Nettinæ in Sicilia conceſſa ſunt die 19.* Maji 1614. *& Ordini ſancti Franciſci.* 13. Sept. 1625. *111*

18 *Nomine Feſti intelligitur etiam Dominica.* 12. Martii 1618. *131. 1.*

19 *Dedicatio Eccleſiæ Cathedralis habet Octavam in civitate tantùm.* 2. Maji 1619. *143. n. 5.*

20 *Commemoratio de Cruce ordinaria ſufficit in Eccleſiis dicatis in honorem ſanctæ Crucis pro commemoratione Tituli Eccleſiæ.* 30. Martii 1621. *75. n. 7.*

21 *Feſtum S. Joſeph eſt de præcepto ubique.* 8. Maji 1621. *112. n. 19.*

22 *Feſtum S. Franciſci eſt ubique de præcepto, die* 3. Januarii 1622. *132. n. 4.*

23 *Feſtum S. Annæ eſt de præcepto ubique.* 23. April. 1622. *122. n. 26*

24 *Veſperæ in Sabbato ante Dominicam privilegiatam, in qua occurrit dies Octava, dicuntur de Feria.* 9. Novemb. 1622. *24. n. 13.*

25 *In fine Completorii Purificationis B. Virginis dicitur* Ave Regina. 27. Julii 1624. *81. n. 8.*

26 *Symbolum S. Athanaſii laudabiliùs recitatur ſtando in Choro.* 23. Dec. 1624. *160. n. 7.*

27 *Officium parvum B. Virginis in Choro tempore Paſchali dicitur ſine addito* Alleluja. 28. Mart. 1626. *147. n. 11.*

28 *Litaniæ majores, ſi occurrant in die Paſchatis, transferuntur in Feriam tertiam, die* 25. Sept. 1627. *114. n. 25.*

29 *Officium Stigmatum S. Franciſci pro Clero eſt ſemiduplex.* 2. Oct. 1627. *128. n. 17.*

30 *Feſtum Angelorum Cuſtodum eſt Duplex minus,* eadem die. *131*

31 *Decreta de Officiis approbatis de præcepto, SS. Bibianæ, Caſimiri, Joachim, Catharinæ Senenſis, Norberti, Hyacinthi, Ludovici, Euſtachii & Soc. Brunonis, Brigittæ, &c,* vide in Sect. 7. ſuis locis propriis.

32 *Decreta de Officiis ad libitum SS. Philippi Nerii, Eliſabeth, Stigmatum ſancti Franciſci, Angelorum Cuſtodum, S. Caroli: & quomodo nunc de præcepto,* vide ibidem.

33 *Non potuerunt, neque poſſunt Ordinarii addere Officia Sanctorum propriis Calendariis.* 8. Aprilis 1628. *18. n. 5.*

34 *Officia non approbata damnantur, eadem die.* *5. n. 9.*

35 *Officium Defunctorum dici poteſt in diebus exceptis à Breviario pro implenda voluntate Teſtatorum.* 12. Junii 1628. *150. n. 10.*

36 *Solemniter conſueviſſe fieri Officium, ſignificat Feſtum populi, aut cleri, cum apparatu.* 28. Auguſti 1628. *13. n. 29.*

37 *De Sancto canonizato non poteſt fieri Officium ſine novo Decreto Congregationis extra propriam Eccleſiam.* 9. Decembris 1628. *14. n. 30.*

38 *Moniales ne dicant in Confiteor tibi Mater, vobis Sorores; ſed ut in Breviario* 18. Auguſti 1629. *75. n. 12.*

39 *Officium & Miſſa beati Rochi conceduntur tantùm in Eccleſiis ejuſdem.* 26. Novembris 1629. *125. n. 15.*

40 *De electione Sanctorum in Patronos locorum decretum eſt* 23. Martii 1630. *35. n. 2.*

41 *Non poſſunt addi nomina Sanctorum Litaniis, neque Patronorum.* 22. Martii 1631. *154. n. 10.*

COM.

Digitized by Google